

زاهد

پښتو ـ پښتو سیند

دوهمه برخه

د افغانستان د علومو اکاډیمي
د پښتو څېړنو نړیوال مرکز

عبدالقیوم زاهد مشواني

څېړندوی دانش څېړندویه ټولنه

دوهمه برخه

ځ

ځ (ǰe) ښځ.م. د پښتو الفبې لسم توری دی.

ځاځل (ǰāǰál) مص.مت. په غوسه کول، قهرول.

ځاځمن (ǰāǰmán) ص. پرغزناک، غوسه ناک.

ځاځن (ǰāǰán) ص. وګ.: ځاځمن.

ځار (ǰār) نر.م.ج. ۱) جار، قربان، فدا، جیږ.

ځارځار (ǰārǰár) نر.م.ج. ۱) جارجار، قربان قربان؛ ۲) ژړا، فریاد.

ځارځپلی (ǰārǰapálay) ص. خوار و ځار، ځلبل، ځلبلاند.

ځارول (ǰārawál) مص. مت. قربانول، نثارول.

ځارېدل (ǰāredál) مص.ل. جارېدل، قربانېدل، فدا کېدل، نثارېدل.

ځازل (ǰāzál) مص.مت. ګرول، ښونګارې کول، شوکارول، نوکارې کول.

ځازلی (ǰāzálay) مف. نر.م ګرولی، شوکاری کړی شوی، نوکارې کړی..

ځاګی (ǰāgáy) ښځ.م. ځاکی، د غنمو ګېډی، ستری، ښځتی، وږځه، د غنمو وږځه.

ځالګی (ǰālagáy) ښځ.م. ۱) د ځالې د تصغیر نوم؛ ۲) د اوسېدو یا استېدو ځای.

ځاله (ǰāla) ښځ.م. (ج.ځالې) منځوله، جاله، ښځولی، د الوتونکیو د اوسېدو ځای.

ځان (ǰān) نر.م. ۱) تن، وجود، جسم؛ ۲) ساه، دم، روح؛ ۳) شها، شهی، شهو، محبوبه.

ځان ازمېښت (ǰānazméşt) ا. ځان ازمېښنه، ځان پېژندل.

ځان باوری (ǰānbāwaráy) ص. پرځان باور لرونکی، پر ځان ډاډمن.

ځان بسیا (ǰānbasyá) ص. مړه خوا، موړاړوا، پر ځان ډاډمن.

ځانبوختیا (ǰānboxtyá) ا. زیاتره د شعر و شاعرۍ په اړه، چې شاعر د ځان په اړه لیږ و ډېر غږېږي.

ځانپالن کېت (jānpālankét) ا. د ځانپالنې دود، د شخصیت پالنې کېش.

ځانپلورلی (jānplorə́lay) ص. ځان خرڅ کړی، مړیی، ګوداګی.

ځانپېښې (jānpéṣe) ا. ځان ژوند لیک، ژوند پېښې.

ځانتنی (jāntanáy) ص. په ځان پورې اړوند، ځاني، ځانګړی.

ځانته (jánta) ص.نب. ځانله، یوازې، بېل، جلا.

ځانجوړی (jānjóṛay) ص. چې خپل ځان پخپله جوړ کړی یا رسولی وي.

ځان ځارووني (jānǰārawū́nkay) فا.نرم. فدایي، قربانېدونکی، ځارېدونکی، جارېدونکی.

ځان ځاني (jānǰāní) ښځ.م. ۱) خپل خپل ځانته؛ ۲) خودخواهي، خودي؛ ۳) بې وسیلي توب.

ځانځولی (jānǰoláy) ښځ.م.ج. دانګولی، ځنځولی، د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

ځانځومړی (jānǰūmṛáy) ص. نر.م. ۱) تپ، کمزوری؛ ۲) سست، ناراسته، لټ.

ځان خورګي (jānxorgí) ښځ.م. زړه خوړنه، ځان کړونه، ځیګرخوني.

ځانخوښي (jānxwaṣí) ښځ.م. ځان خوښونه، ځان ته ځه وینه، ځان په څه کې حسابونه.

ځانخوښی (jānxwáṣay) ص. نر.م. په ځان مین ځان په څه کې حسابوونکی.

ځاندار (jándār) ص.نر.م. جاندار، د ساه خاوند، روح لرونکی، ساکښ.

ځاندره (jāndará) ښځ.م.(ج. ځاندرې) ۱) ځانده، شکل، بڼه، صورت؛ ۲) ځانګه، وجود، تنه.

ځان ساتی (jānsā́tay) ص.نر.م. محتاط، ځان ژغورونکی، احتیاط کوونکی، محافظه کار.

ځانسپاری (jānsparáy) ص. ځان سپارونکی، ځانتېری، ځان تسلیموونکی، سلامي.

ځانستای (jānstā́y) ص. ځان ستایونکی، ځانښود، ځانښکاری.

ځان ستاینه (jānstāyə́na) ښځ.م. خودستایي، د ځان صفت کونه.

ځان ستایوني (jānstāyū́nay) ص. نر.م. د ځان صفت کوونکی، ځان ستایونکی.

ځان ښکاری (jānṣkā́ray) ص.نر.م. ځان ښکاره کوونکی، خودنما، تظاهر کاره.

ځان غټاوی (jānǧaṭā́way) ا. لویي، ستروی سترچاری، ځان غټ ښکاره کول.

ځانغودي (jānǧodí) ا. ځانمندي.

ځانکاری (jānkā́ray) ص. خپلکاری، خپل چاری، خودکار.

ځانګړتیا (jāngartyā́) ښځ.م. ۱) یوازیتوب، ګوښیتوب؛ ۲) خصوصیت، مشخصه.

ځانګړنوم (jāngarnū́m) ا. ځانګړی نوم، عَلَم، مشخص نوم.

ځانګړی (jāngə́ṛay) ص.نر.م. (ج. ځانګړي) ۱) یوازې، بېل؛ ۲) خپلواک؛ ۳) مشخص، مخصوص، ممتاز.

ځانله (jánla) ص. نب. ۱) یوازې، بېل، جلا، ځانته، ځانګړی؛ ۲) د ځان لپاره.

ځانمن (jānmán) ص. نر.م. مغرور، کبرجن.

ځانمنتوب (jānmantób) نر.م. لویي، خود بیني، غرور، کبر، تکبر، ځان لیدنه، ځانمني.

ځانمنی (jānmánay) ص. نر.م. مغرور، کبرجن.

ځانواله (jānwā́la) ا. ځانخوښي، خودپسندي، خودخواهي.

ځانویني (jānwiní) ص. ښاځمني (غرور)، خودبیني.

ځاني (ǰāní) ص. نب. ۱) له ځان سره تعلق لرونکی ۲) خوراګران، ډېر صميمي.

ځانه (ǰā́na) ښځ.م. (ج. ځانې) و ګ. زانه.

ځاو (ǰāw) نر.م. مارش، د حملې او د تګ حکم.

ځاوو (ǰāwū́) نر.م. ځړوبی، زاوه، جړوبی.

ځای (ǰāy) نر.م. ۱) جای، تېځکانه، مکان، محل؛ ۲) مقام، درجه؛ ۳) وخت او موقع.

ځای پر ځای (ǰāyp(ə,u)rǰā́y) ځای په ځای، په ځای، مقامي؛ ۲) وار د واره، ټک له ټکه.

ځای غلی (ǰāyğalə́y) ښځ.م. هغه ښځه چې تر لنګون (زېږوني) وروسته درد ولري.

ځایکی (ǰāykáy) نر.م. ګل زړی، د نښې منځ، هدف، پخپله هدف.

ځایګی (ǰāygáy) نر.م. ۱) په ټېر، پوخ په نښه؛ ۲) تاکلی ځای؛ ۳) ځای، د ښځې تناسلي آله؛ ٤) د ځای د تصغير نوم؛ ۲) نښه، نخښه.

ځایګیر (ǰāygír) ص.نر.م. ۱) دېره، استوګن، اوسېدونکی؛ ۲) په زړه کې، د زړه د ننه.

ځایناستی (ǰāynā́stay) ص.نر.م. ۱) جانشيني، وليعهد، تقاعد؛ ۲) مجازاً زوی، بچی.

ځایول (ǰāyawə́l) مص. مت. ۱) جایول، ځای پیدا کول، خوندي کول؛ ۲) زغمل، پېښل.

ځایېدل (ǰāyedə́l) مص. ل. ۱) ځای کېدل، کوم شي ته په زور یا بې زوره ځای مېندل کېدل؛ ۲) زغمل کېدل، تحمل کېدل.

ځبځب (ǰábǰab) ص. نر.م. مېده مېده، ذره ذره.

ځب زیری (ǰabziráy) ص. نر.م. ببر زیری.

ځبل (ǰabál) مص. مت. کوټل، مېده کول، ځپل.

ځبله (ǰábla) يو تر بله، يو له بله، په خپلو کې.

ځبلی (ǰabə́lay) مف. نر.م. ۱) ځپلی، کوټلی، مېده کړی؛ ۲) خوار، ذليل؛ ۳) ګڼ، ببر.

ځبن (ǰabə́n) ص. نر.م. ۱) خېرن، خپېن، خپېن؛ ۲) ناپوه، احمق؛ ۳) ځېږ، سخت.

ځبوالی (ǰabwā́lay) نر.م. ګنوالی، ګوروالی.

ځبول (ǰabawə́l) مص. مت. ۱) توت ځنډل، توت تکول؛ ۲) ځپول، شړول.

ځبونکی (ǰabū́nkay) نر.م. مېده کوونکی، کوټونکی، پستوونکی.

ځبېدل (ǰabedə́l) مص. ل. ۱) ګنېدل، ګورېدل؛ ۲) توت ټکېدنه، توت ځنډل کېدنه.

ځبېښل (ǰ besə́l) مص. مت. (له تولو صيغو سره و ګ. زبېښل).

ځپلی (ǰapə́lay) نر.م. کوټلی، وهلی ځپلی.

ځځا (ǰəǰā́) ښځ.م. جزجز، د غوښې د وریتېدو اواز.

ځځبوکی (ǰajbūkáy) نر.م. ځځغولی، جزغولی.

ځځغولی (ǰajğólay) نر.م. جځغولی، جزغولی، خځوزی، هغه مواد چې دوازګې د وېلې کېدو وروسته په لوښي کې پاته کېږي.

ځځېرل (ǰajerál) مص. مت. ۱) توته توته کول، ورزل؛ ۲) سپکول، ښکنځل،؛ ۳) چیچل.

ځخه (ǰə́xa) نر.م. جوک، د توپک د نښې ځای؛ ۲) دلرګي زخه؛ ۳) زخه، وچه دانه ده چې د انسان پر پوست باندې راخېژي.

ځرځ (ǰarǰ) ص. نر.م. ۱) سور شين بخون رنګ- ځرځې سترګې؛ ۲) و ګ. زرغ.

ځری (ǰəráy) نر.م (ج. ځري) ۱) قاصد، استازی؛ ۲) جاسوس؛ ۳) جری، نظير، د توپک د فاصله ټاکلو او نښه نيولو ځای.

ځرانګه (ǰarā́nga) نر.م. (ج. ځرانګې) هغه باد او سېلۍ چې آثار يې له لېرې ليدل کېږي.

ځړوبه (ǰaróba) ښځ.م. ځړوبی، جړوبی، آبشار.

ځړول (ǰarawə́l) مص. مت. ځوړندول، کوږول.

ځړېدل (jaṛedə́l) مص. ل. ځوړندېدل، کوږی کېدل.

ځز (jəz) صوت. نـر. م. جـز، په تاوده شي باندې د اوبو د توېدلو اواز:

ځزکی (jəzkáy) نر. م. جزېدنه، ځځېدنه.

ځږ (jaz) نـر. م. ١) د خـام بند يا ... چې زېم ولـري او اوبه ترې راووځي؛ ٢) سېلاب راوړې شګه.

ځږی (jazáy) نر. م. زېږه ځمکه، هغه ځای چې اوبه او نباتات و نه لري.

ځښت (jaṣt) نر. م. ١) زښت، ناخوښ، هغه څـوک چې د چا بد ايسي؛ ٢) زيات، زښت، ډېر.

ځښکله (jaṣkala) ق. هغه وخت، کله، څه وخـت، هر کله؛ کله چې، هغه وخت چې.

ځغ (jağ) نر. م. ځز، جز، ځځ.

ځغاست (jğāst) نر. م. منډه، تښتنه، ځغل، ترپ.

ځغاسته (jğā́sta) ښځ. م. منډه، تښتنه، ترپ.

ځغاله (jğālá) ښځ. م. زغاله، پېره، غروږی.

ځغځه (jağjá) ښځ. م. يو ډول شنه واښه دي.

ځغستا (jğastā́) ښځ. م. منډه، تښتنه، ځغل، ترپ.

ځغستل (jğastə́l) نـر. م. منډه کول، ځغاستل، تښتنه کول، ترپل، ترپ کول، منډه اخستل.

ځغل (jğal) نر. م. منډه کونه، تښتنه کونه.

ځغلا (jğalā́) ښځ. م. منډه، ځغاسته، تښتنه، ځغل.

ځغلند (jğáland) ص. نر. م. ځغلېدونکی، د منډو په حال کې، د تښتې په حال کې،

ځغلندی (jğalandáy) نـر. م. ١) تښتېدونکی، ځغلېدونکی؛ ٢) ذليل، بدبوتی؛ ٣) عـاجـز، خوار؛ ٤) ډارن؛ ٥) ارمانجن.

ځغلول (jğalawə́l) مص. مت. ١) په منـډه کـړل، په تښتېته کول؛ ٢) په مخه کول، په مخه اخستل.

ځغلېدل (jğaledə́l) مص. ل. په منډه کېدل، په تښتېته کېدل، منډه وهل.

ځغول (jağawə́l) مص. مت. جغول، جزول، جوزول، په غوړو يا تېلو کې سره کول.

ځغونځ (jğunj) نر. م. ځغونز، حرکت، د مچيو او چنجيو حرکت، خوځ ماخوځ، غونځېدنه.

ځغونځاوې (jğunjā́we) ښځ. ج. غونزاوې، ډېره او نامنظمه ګڼه ګوڼه، ازدحام.

ځغونځول (jğunjawə́l) مص. مت. پـارول، غونزول، په نامنظمه ګڼه ګڼه راوستل.

ځغېدل (jağedə́l) مص. ل. جوزېدل، جغېدل؛ په غوړو کې غوښه په شور او جغ جغ راتلل.

ځک (jak) نر. م. تکليف، ربړ، آزار، زک.

ځکلول (juklawə́l) مص. مت. زوکلول، ربړول، خپه کول، ازارول، ځورول.

ځکلېدل (jukledə́l) مص. ل. زوکلېدل، ربړېدل، ځورېدل، کړېدل، په تکليف کېدل.

ځکندن (jakandán) نر. م. و. ګ. ځنکندن.

ځکه (jə́ka) ربط. په دې سبب، په دې دليل، په دې وجه، په دې علت، له دې امله.

ځګ (jag) نر. م ١) ځک، قف، کف؛ ٢) جګ، جک، د مستې شاربلو خاورين لوښی.

ځګال (jgāl) نـر. م. ميده ډوډی، وړه ډوډی چې د پاسه ښوروا ورباندې اچول کېږي.

ځګخور (jgaxór) نر. م. کب خورکه مرغی.

ځګر (jigár) نر. م. ځيګر، ييينه، اينه، ينه.

ځګرخون (jigarxū́n) نر. م. جيګرخون، غمجن، خفه، په کړاو اخته، په تکليف او ربړ اخته.

ځګرور (jigarwár) ص. نر. م. ١) بهـادر، تکړه، تورزن؛ ٢) د زياتې حوصلې څښتن.

ځګلانه (jaglā́na) ښځ. م. غړکه، هغه ګـوډی چې مستې په کې شاربلي کېږي.

ځګلن (jaglán) ص. نر. م. ځګن، ځګ لرونکی.

څګېدل (ǰgedə́l) مص. ل. ختېکول، شاربل کېدل،
څګ پرېښول.

ځل (ǰal) نر.م ۱) ځلا، بربښېدا؛ ۲) سخته تنده، جل
۳) وار، نوبت؛ ٤). زل، د توکرانو پوښن چې د
ځارويو په شا باندې اچول کېږي.

ځلا (ǰalā́) ښځ.م. ځل، زلق، بربښنا، ځلېدا.

ځلاند (ǰalā́nd) ص. نر.م.ج. ځلان، ځلېدونکی،
ځلالرونکی، بربښېدونکی.

ځلبل (ǰalbál) ص. نر.م.ج. جلبل، زلقېدونکي.

ځلبلاند (ǰalbalā́nd) نر.م. نارامه، پريشانه.

ځلبلاندول (ǰalbalāndawə́l) مص.مت. ځورول،
کړول، پریشانه کول، ناکراره کول.

ځلبلاندېدل (ǰalbalāndedə́l) مص. ل. پریشانه
کېدل، ځورول کېدل، غمجن کېدل.

ځلبلی (ǰalbaláy) ص. نر.م. روښانه، ځلېدونکی،
چنکېدونکی، پنکېدونکی.

ځلځلی (ǰalǰaláy) نر.م. یو ډول هګوکی دی.

ځلښت (ǰaláṣt) نر.م. ځل، ځلا، زلق، پنک.

ځلک (ǰalk) نر.م. بربښ، ځلا، ځلا، ځلښت.

ځلکول (ǰalkawə́l) مص. مت. ځل وبل کول،
ځلبول، زلق کول، چنکول، پنکول.

ځلکېدل (ǰalkedə́l) مص. ل. ځلېدل، زلقېدل،
پرکېدل، پرقېدل، چنکېدل، پنکېدل.

ځلما (ǰalmā́) نر.م. ځواني، ځلميتوب، زلميتوب.

ځلموټی (ǰalmóṭay) ص. نر.م. ځلمکی، ژنی،
ژنکی، زنی، ځوانکی.

ځلمی (ǰalmáy) ص. نر.م. زلمی، ځوان، زنی.

ځلميتوب (ǰalmitób) نر.م. زلميتوب، ځواني.

ځلند (ǰalánd) ص. نر.م. ظالم، زبردست جابر.

ځلندوکی (ǰalandúkay) ص.نر.م. بربښېدونکی،
زلقېدونکی، جل وبل کېدونکی.

ځلوبی (ǰalobáy) ښځ.م. ځیلبی، جلبی، یو ډول
خواږه خواړه دی.

ځلوبی (ǰalóbay) نر.م. سراب، پېریان اوربه

ځلوکه (ǰaluká) ښځ.م. د زره رګونه.

ځلول (ǰalawə́l) مص.مت. زلقول، پرکول، چنکول،
پنکول، بربښول.

ځلون (ǰalū́n) نر.م. ژی، زی، رابیا، د اوبو لوی ژی
چې پر حیواناتو باندې وړل کېږي.

ځله (ǰála) ښځ.م. ۱) ځل، وار؛ ۲) مینه، شوق.

ځلي (ǰalí) ښځ.م. زیار، هڅه، خواري، کړاو، ربړ.

ځلې (ǰále) ښځ.م. د «هلې» سره د منت او کوښښ
مانا وې ورکوي- هلې ځلې یې وکړې.

ځلېدل (ǰaledə́l) مص. ل. پرکېدل، بربښېدل،
پرقېدل، چنکېدل، پنکېدل، چرکېدل.

ځما (ǰmā) ض. و ګ. زما.

ځمبل (ǰambə́l) مص. مت. ۱) ځنبول، بانه رېول؛
۲) ځنډول؛ ۳) بې عزته کول، بې آبه کول.

ځمبلی (ǰambálay) نر.م. ځملی، منبلی شوی، یو
تر بله وهل شوي، ځنډلی.

ځمبنه (ǰambána) ښځ.م. بانه رېونه، ځمبنونه،
رمبنه، سترګه وهنه، سترګک وهنه.

ځمبېدل (ǰambedə́l) مص. ل. ورو ورو تلل.

ځمکپوهاند (ǰmakpohā́nd) ص. ځمکپوه،
جیولوجي پوه.

ځمکپوهنه (ǰməkpohána) ا. د ځمکې پېژندنه،
د ځمکې علم، جیولوجي.

ځمکتوت (ǰməktū́t) ا. ځمکني توت.

ځمکدننه (ǰməkdanána) ص. په ځمکه کې، د
ځمکې دننه.

ځمکسمون (ǰməksamū́n) ا. د ځمکې اصلاح،
د ځمکو اصلاحات.

ځمکلار (ǰmaklā́r) ا. ځمکنۍ لار، مېټرو.

ځمکلاندې (ǰmaklā́nde) ص. تر ځمکې لاندې (اوبه یا...).

ځمکنی (ǰmakanáy) ص. نر. م. ځمکې ته منسوب.

ځمکنۍ بشپړتیا (ǰmakanaybašpaṛtyā́) ا. ځمکنۍ تمامیت، ارضي تمامیت.

ځمکنی ځواک (ǰmakanayǰwā́k) ځمکنۍ قوه.

ځمکواک (ǰmakwā́k) جاګیردار، فیوډال.

ځمکوال (ǰmakawā́l) نر. م. د ځمکې څښتن.

ځمکوېش (ǰmakwéš) ا. د ځمکې وېشنه.

ځمکه (ǰmáka) ښځ. م. ۱) مځکه، زمکه؛ د شمسي نظام له سیارو څخه یوه سیاره ده چې موږ او تاسو پکې ژوند کوو؛ ۲) مخ، سطحه.

ځمل (ǰmal) مص. مت. ځمبل، بانه، رپول، سترګې رپول، سترګې ښوررول.

ځملی (ǰmə́lay) نر. م. منبل شوی، موړل شوی، یو تربله وهل شوی، لت پت شوی.

ځموږ (ǰmūz) ض. ج. و ګ. زموږ.

ځنازه (ǰanāzá) ښځ. م. جنازه.

ځناور (ǰənāwár) نر. م. ۱) ځیرونکی حیوان، جناور ۲) حیوان، څاروی.

ځناورتوب (ǰənāwartób) نر. م. ۱) حیوانیت، وحشي توب؛ ۲) حماقت، بې عقلي.

ځنبول (ǰanbawə́l) مص. مت. ځنبل، ځمبل.

ځنبېدل (ǰanbedə́l) مص. ل. سترګې زنبېدل، سترګې رپېدل، بانه رپېدل، بانه ښوررېدل.

ځنځ (ǰanǰ) نر. م. خوری، پتکری، زمچ.

ځنځرۍ (ǰanǰirə́y) ښځ. م. یو ډول کښېده چې د زنځیر په څېر وي.

ځنځلېر (ǰanǰlér) نر. م. جالر، یو ډول تور ځوندی دی چې په کېږدی باندې شړېږي.

ځنځول (ǰanǰawə́l) مص. مت ۱) ځاځکی ځاځکی تویول؛ ۲) لږ څه ورکول، په شومتیا سره یو شی چاته ورکول.

ځنځولیه (ǰanǰolayá) ښځ. م. ډنډولی، یو شی په ځلورو اخستی، کوم څه په څادرکې اخیستل.

ځنځه (ǰanǰá) ښځ. م. ۱) زنځه، سرسوبله، شوبله؛ ۲) ص. نب. لالچي، جبلي، چیچړ بنیادم.

ځنځۍ (ǰanjə́y) ښځ. م. زنځېرک، د ښځو یو ډول ګاڼه.

ځنځېدل (ǰanǰedə́l) مص. ل. څڅېدل، تکی تکی تویېدل، ځاځکی ځاځکې تویېدل.

ځنځیر (ǰanǰír) نر. م. زنځیر.

ځنځیرکه (ǰanǰiráka) ښځ. م. د خامکدوزۍ هغه کرښه چې د زنځیر په څېر وي.

ځنځیرۍ (ǰanǰirə́y) ښځ. م. یو ډول لیک دود دی چې د خوشحال ختک لخوا دخپلې کورنۍ لپاره ټاکل شوی و.

ځنخول (ǰanxwə́l) نر. م. ۱) بې سدي، بېهوښي، له حاله تلنه، د خېګان څپه؛ ۲) د زړه پرده.

ځنډ (ǰanḍ) نر. م. ایسارتیا، ډېل، درنګ، معطلي، تال.

ځنډپوهی (ǰanḍpóhay) ص. لارغپوهی، وروسته پوهېدونکی، ډېرفهم.

ځنډمن (ǰanḍmán) ص. نر. م. ځنډن، ناوخته شوی، معطل شوی، تال شوی.

ځنډن (ǰanḍán) ص. نر. م. پخوانی، لرغونی، وراندینی، قدیمي، د ډېرې مودې.

ځنډنی (ǰanḍanáy) ص. نر. م. ۱) پخوانی، لرغونی، قدیمي؛ ۲) ایسار، تال، معطل.

ځنډنی کوکو (ǰanḍanáykūkū́) نر. م. پتونی ګل، یو ډول ګل.

ځنډوالی (ǰanḍwálay) نر.م. معطلي، ناوخته والي، ځالېدنه، معطلېدنه، ځنډېدنه.

ځنډول (ǰanḍawə́l) مص.مت. ځالول، ایسارول، ناوخته کول، معطلول.

ځنډېدل (ǰanḍedə́l) مص.ل. ځالېدل، ایسارېدل، ناوخته کېدل، معطلېدل.

ځنغلي (ǰanǧalí) نر.ج. زنګني، زاړه پرتوګ ته له نوي توکر ټوټه له بدې ښکته پایڅې اچول.

ځنکندن (ǰankandán) نر.م. ځنکدن، د نزعې حالت، د ژوند آخري سلګۍ.

ځنګر (ǰangár) ص. نر.م. بې هوښه، بې سده.

ځنګل (ǰangál) نر.م. ګڼې ونې، د ګڼو ونو او وحشي بوټو ځای.

ځنګل څېړی (ǰangalceṛáy) نر.م. یو ډول تریخ بوټی دی چې زېړه رېښه لري.

ځنګلساتی (ǰangalsā́tay) ص. ځنګلوان، ځنګل ساتونکی.

ځنګلي (ǰangalí) ص. نب. ۱) د ځنګل، د ځنګل سره تعلق لرونکی؛ ۲) وحشي؛ ۳) مج. کم عقل، ناپوه، بې ترتیبه، بې تمدنه.

ځنګل ګړی (ǰangalgaṛáy) ښځ.م. جونګړه، د ځنګله ساتونکي ځای

ځنګوری (ǰangū́ray) نر.م. دانګورو واښکی، ډنډوری، د انګورو ښکالی.

ځنل (ǰanál) مص. مت. سوری په کې جوړول.

ځنې (ǰə́ne) اد. ۱) څخه، ترېنه، ورنه، ورڅخه، ځنه؛ ۲) بعضې، ځینې، بعض.

ځنکی (ǰankáy) نر.م. و ګ. زنکی.

ځواب (ǰawā́b) نر.م. ۱) غبرګون، د پوښتنې ځواب؛ ۲) احوال معلومېدل؛ ۳) ردول، منفي جواب ورکول.

ځواب لوڅی (ǰawāblócay) ص.نر.م. ژر ځواب، حاضرځواب، ځواب ګر، ځوابي.

ځواکپېر (ǰwākpér) ا. د اقتدار یا قدرت دوره.

ځواکجګړه (ǰwākjagṛá) ا. د اقتدار پر سر شخړه او جګړه.

ځواکځی (ǰwākǰáy) ا. د قدرت ځای، د انرژي مرکز، نیروګاه (بریښنایي، ذروي).

ځواک سیمه (ǰwāksíma) ا. تر ځواک لاندې سیمه، د قدرت قلمرو، د اقتدار ساحه.

ځواکلېږد (ǰwāklézd) ا. د ځواک یا اقتدار لېږدونه، انتقال.

ځواکمن (ǰwākmán) ص. قدرتمن، زورور، د اقتدار خاوند.

ځواکمني (ǰwākmaní) ا. پیاوړتیا، اقتدار، توانمندي.

ځواکمېچ (ǰwākméč) ا. د ځواک سنجوونکې آله.

ځواکوېش (ǰwākwéš) ا. د قدرت وېش، د اقتدار تقسیم (په دولت کې).

ځواله (ǰwālá) ښځ.م ۱) ښوروا، زومنه؛ ۲) نواله، ځوواله، د اوربشو د اوړو څخه جوړ هغه غټې چې پخوا به یې په پیلانو خوړلې؛ ۳) مج. د ښوروا لپاره تر اندازې زیاته ډوډۍ میده کول.

ځوان (ǰwān) ص. نر.م. ۱) ژلمی، زلمی، بالغ شوی؛ ۲) بهادر، زړور؛ ۳) عس. له دریم برېدمن څخه تر جګتورن پورې منصبداران.

ځوانکه (ǰwānáka) ښځ.م. ګرمکې، ګرمکۍ، ستو، هغه دانې چې د زلمیتوب په وخت کې په مخ باندې راخېژي.

ځوانکی (ǰwānakáy) ص.نر.م. زلموټی، ځوان، زلمکی، نوی زلمی، زلمی، ژنکی، ژنی.

ځوانګه (ǰwāngá) ښځ.م. چیچل، سکوندل، سکوه.

ځوانمرد (ǰwāndmárd) ص. نر.م ۱) نر، بهادر، میړنی؛ ۲) سخي؛ ۳) دودي مار.

ځوانمرګي (ǰwānmargí) ښځ.م. ځوانیمرګي، د ځوانۍ مرګ، په زلمیتوب کې مړینه.

ځوانول (ǰwānawə́l) مص. مت. ۱) ځوان کول، مج. قوت او طاقت ورکول.

ځواني (ǰwānī́) ښځ.م. ژنیتوب، شباب، جواني، زلمیتوب؛ ۳) ښکلا؛ ٤) قوت او طاقت.

ځوانېدل (ǰwānedə́l) مص. ل. ۱) ژنی کېدل، ځوان کېدل؛ ۲) طاقت او قدرت موندل.

ځواوله (ǰwāwlá) ښځ.م. و ګ. ځومنه.

ځواونه (ǰwāwná) ښځ.م. و ګ. ځواله.

ځوځات (ǰawǰā́t) ښځ.م. و ګ. زوزات.

ځور (ǰawár) نر.م. تکلیف، کړاو، رنځ، ازار.

ځور (ǰur) ص. نر.م. ۱) ژر اورېدونکی، تېره غوږی ۲) پوه، دانا، څیرک؛ ۳) متوجه.

ځورتوب (ǰurtób) نر.م ۱) ځورتیا، تېزه اورېدنه ۲) پوهه، دانايي، متوجه کېدنه.

ځورول (ǰawrawə́l) مص. مت. ازارول، کړول، تکلیفول، رنځول، په عذابول.

ځورول (ǰurawə́l) مص. مت. ۱) ژر اورول، تېز اورول؛ ۲) پوه کول، عاقلول؛ ۳) متوجه کول؛ ٤) هضمول.

ځوره (ǰurá) ښځ.م. هضم، هضمېدنه، هضمونه- په ځوره دي شه= نوش جان دي شه.

ځورېدل (ǰawredə́l) مص.ل. ۱) په عذابېدل، ځورېدل، تکلیف رسېدل؛ ۲) غمنجنېدل.

ځورېدل (ǰuredə́l) مص.ل. ۱) هضمېدل، حلېدل؛ ۲) لګېدل.

ځوړ (ǰwaṛ) ص. نر.م. ج. د لوړ ضد، ځوړ، مخ په کښته، اوترايي، ځوړي.

ځوړتوب (ǰwaṛtób) نر.م. ځوړتیا، ځوړوالی.

ځوړند (ǰwaṛánd) ص.نر.م. کوږی، ځوړل شوی، ځړېدونکی، ځړېدلی.

ځوړندوالی (ǰwaṛandwā́lay) نر.م. ځوړندتیا، ځوړندتوب، ځوړندېدنه.

ځوړندول (ǰwaṛandawə́l) مص. مت. ځړول، ځوړندول، للول، کوږی کول.

ځوړندی (ǰwaṛandáy) نر.م. په کوږ کې هغه شی چې له لوخو او میزري څخه جوړ شوي وي.

ځوړندېدل (ǰwaṛandedə́l) مص.ل. ځړېدل، کوږی کېدل.

ځوړوبی (ǰoṛobáy) نر.م. ځړوبی، جړوبی، زاوه.

ځوړول (ǰwaṛawə́l) مص. مت. ۱) مخ کښته کول؛ ۲) ژوړول، غوچول.

ځوړېدل (ǰwaṛedə́l) مص.ل. مخ کښته کېدل، سرځوړی کېدل، سرکښته کېدل.

ځوز (ǰoz) نر.م. زوز، ځوځ، یو ډول ازغن بوټی.

ځوزخانه (ǰozxāná) ښځ.م. د ځوځو کوډۍ، د ځوزانو خونه، ځوز کوډۍ، خارخانه.

ځوزګوړی (ǰozgúṛay) ښځ.م. ګوړی، د ځوځو زاوله، ځوز ژاوله، ترنجبین.

ځوزن (ǰozán) ص.نر.م. اغزن، ازغن.

ځوزیانه (ǰozyā́na) ښځ.م. اغزن ځای، ازغي لرونکي سیمه، اغزنه علاقه، اغزیانه.

ځوږ (ǰwaẓ) نر.م. شور، بګت، غالمغال.

ځوښ (ǰoṣ) نر.م. ۱) جوش، خوټېدنه؛ ۲) تاو، غوسه، کینه.

ځوښا (ǰoṣā́) ښځ.م. دوښا، د انګورو یا هرې مېوې شیره، د توتو شیره، جوشاب.

ځوښول (ǰoṣawə́l) مص. مت. ۱) ځوښا ورکول؛ ۲) شیره ایستل، دوښا کول، دوښا ایستل.

ځوښېدل (ǰoṣedə́l) مص.ل. ایشېدل، جوشېدل، جوش خوړل.

ځوکی (ǰokáy) نر.م. زوړی، ستغ، سخته لاره.

ځوګ (ǰwag) نر.م. بدبویه غرنی بوټی دی.

ځول(۱) (ǰūl) نر.م. زول، سخته یخنۍ، سخت یخ.

ځول(۲) (ǰawə́l) نـر.م. زویل، یو ډول بوټی دی چې زېړ ګل کوي.

ځوله (ǰolá) ښځ.م. ۱) زوړ کمیس، ګډلـه کمیس؛ ۲) لوی او اوږد جوال دی چې د وزو لـه ژغـنـو څخه جوړېږي او په اوښ باندې باربېږي.

ځولۍ (ǰoláy) ښځ.م. ۱) جـولۍ، لمنه؛ ۲) کلچ، پیښه، جوال غوندې شی دی چې دواړه سرونه او یو لوری یې ګنډلی وي.

ځومبک (ǰumbák) نر.م. ځونډی، ګوچه، ګچه.

ځومبکی (ǰūmbakáy) نـر.م. ځـومبکه، وټی، هـغـه وټی چې ښـځې یې په غـوږو بـانـدې راځړوي.

ځومبول (ǰūmbawə́l) مص. مت. ۱) خـوځـول، کرار کرار حرکت ورکول؛ ۲) سستول.

ځومبېدل (ǰumbedə́l) مـص. ل. ۱) خـوځېدل، سوکه حرکت کول؛ ۲) سستېدل.

ځومنه (ǰūmṇá) ښځ.م. ځواله، ښورروا، زېمنه.

ځون (ǰawáṇ) نر.م. پجه. پجن، بټی، د کلاِل پجه.

ځونډی (ǰunḍáy) نـر.م. ۱) طره، پوپکه، کلغی؛ ۲) زومبک، ګچه، ځونډی.

ځونګه (ǰongá) ښځ.م. عادت، فطرت.

ځوی (ǰoy) نر.م. زوی، بچی، زمنګی.

ځوېر (ǰwer) نر.م. ځوړ، مخ ښکته، د تل په لور.

ځوښل (ǰweṣə́l) مص. مت. ځښښل، ځوپل.

ځیځېرل (ǰiǰerə́l) مص. مت. ۱) تېکول، وهـل؛ ۲) خوړل، وهل لکه مرور ک وهل.

ځیر (ǰir) ص. نـر.م. ۱) متوجه؛ ۲) تېز نظره، باریک بین؛ ۳) خالص، سوچه؛ ٤) مسوزیر، چیغندک، تېربېل د بم اواز ضد..

ځیرک (ǰirák) ص. نر.م. هوښیار، تېز نظره، پوه.

ځیرکتوب (ǰiraktób) نر.م. ځیرکتیا، ځیرکوالی هوښیاري، پوهه.

ځیرکتونی (ǰiraktunáy) ص. نر.م. تېز نظری، په ځیر نظر کتونکی، پوه، دقت کوونکی.

ځېرکی (ǰerkáy) نر.م. دوړوسته.

ځیرمن (ǰirmán) ص.نر.م. هوښیار، ځیرک، پوه.

ځېرمه (ǰermá) ښځ.م. زېرمه، توښه، ذخیره.

ځېرمه وال (ǰermawā́l) ص. نر.م. هغه څوک چې د دوړې د تیارولو نوکري ورپه غاړه وي.

ځیرول (ǰīrawə́l) مـص. مـت. ۱) کتل، لـېدل، لټول؛ ۲) متوجه کول.

ځیره (ǰīrá) ښځ.م ۱) و ګ. جیره؛ ۲) زنکی، زیـره، یو ګیاه ده چې تخم یې ښه بوی لري.

ځیرېدل (ǰīredə́l) مص.ل. متوجه کېدل، دقت کول.

ځیزغالي (ǰīzğālí) ښځ.م. ځـزغـولي، سوی، بوګړی، کروړی، ګجګ ژی.

ځیږ (ǰīẓ) ص. نر.م. ۱) زیږ، دیږ؛ ۲) بېر؛ ۳) غیرتي ٤) سپېڅلی، سوچه.

ځیږتوب (ǰīẓtób) ص. نر.م. ۱) زیږتوب، ځیږتیا ۲) بېروالی؛ ۳) سـخت مـزاجي؛ ٤) سـوچه والی، سپېڅلتیا.

ځیږګی (ǰīẓgáy) نر.م. جیږګی سږګی؛ ۲) یو ډول بوټی دی چې په پانو کې یې اغزي وي.

ځېږمه (ǰeẓmá) ښځ.م. جیږمه؛ دستر ګې د پوښ هغه برخه چې بانه وړباندې راشنه کېږي.

ځیږول (ǰīẓawə́l) مص. مت ۱) بېرول؛ ۲) دیږول، زیږول؛ ۳) پرننګ او غیرت راوستل.

ځيږېدل (ǰizedә́l) مص.ل ۱) بيرېدل؛ ۲) ډېرېدل، زيږېدل؛ ۲) غوسه کېدل، سوختېدل، قهرېدل.

ځېسل (ǰesә́l) مص. مت. کـرول، جسل، ازارول، څورول، تکليف ورکول، کړول.

ځيګر (ǰigár) نر.م. وګ. ځګر.

ځېل (ǰel) نر.م. ۱) جهل، ضد، اړي، سـرتمبګي؛ ۲) جهل، جهل؛ ۳) کتار، قطار.

ځېلانځه (ǰelānǰá) ښـځ.م. زليانځه، ځليانځه، پېروان، پربوان.

ځېلپوهه (ǰelpóha) ا. ځېلپوهنه. د ژبپوهنې هغه څانګه چې له ژبنيو ځېلونو سره کار لري (typology).

ځېلي (ǰelí) ص. نر.م. ښځ.م. ۱) ضـدي، اړيمار، سرتمبه، سرتمبه، جهلي؛ ۲) جاهل، کم عقله، ناپوه.

ځېلی (ǰeláy) ښځ.م ۱) زيړی، کجيران؛ ۲) کجران يو ډول ناروغي ده چې تر پوست لاندې ګـرد او غونډ شيان چې دانو ته ورته وي پيدا کېږي.

ځينار (ǰinā́r) نر.م. وګ. زنار.

ځينګر (ǰingár) نر.م. زينګر، ګڼ ګور.

ځينه (ǰiná) ښځ.م. زينه، پوړی، پايه، پارځنګ.

ځيني (ǰíne) ص. نـب. ۱) بعضې، ځـنې؛ ۲) ... ورځخه، ورنه، ترې، ترينه.

څ

څ (ce) ښځ.م.د پښتو الفبې یوولسم توری دی.

څا (ca) ښځ.نر.م. (ج. څاګانې) کوهی، څاه.

څابانی (cābánay) ص. نر.م. څاپانی، پرېوتو ته نیږدې، غورځېدونکی، لوېدونکی.

څابونک (cābūnák) نـر.م. د یوه بوټي څګ دی چې جامې پرې مینځل کېږي.

څاپاکی (cāpákay) ص. څاه پاکوونکی.

څاپېره (cāpéṛa) ښځ.م. څپېره، څپېړه، چاپېره.

څاڅکی (cāckáy) نر.م ۱) تڅکی، قطره، څڅواکی؛ ۲) خوږوالی، قدرمني، ګرانښت، مینه لرل.

څاڅکی څاڅکی (cāckáycāckáy) ق. تڅکی تڅکی قطره قطره.

څاڅوکی (cācūkáy) نر.م. وړوکي څاڅکی، وړه قطره، د څاڅکي تصغیر.

څاڅېروکی (cāceerūkáy) نر.م. ګګرکی، ګله ګرکی، د واورو کوچنی دانې، برنجک.

څادر (cādár) نر.م. (ج. څادرونه) ۱) دوپټه، پټو، چکاله؛ ۲) چادر، اهن چادر.

څادرلوندی (cādarlū́nday) نـر.م. ښـورمک، لږباران، ښورمه

څادري (cādaṛí) ښـځ.م. ۱) چـادري، بـورقـه، بورکه؛ ۲) ص.نب. د څـادر، په څادري پورې اړوند.

څار (cār) نـر.م. ۱) تلاش، لټون؛ ۲) مـراقبت، ساتنه، څارنه.

څارا (cārá) ښځ.م. (ج. څـاراګانې) کېنـدل شوې ځای چې تېږ، ګازرې او... په کې ساتل کېږي.

څارڅرخومه (cārcarxū́ma) ښځ.م. ګرد چاپېره، چارچاپېره، شا وخوا، څلورخواوې.

څارځی (cārǰáy) ا. څارتون، رصد خانه، زیج.

څاربښکه (cārəṣ̌ká) ښځ.م. څـر ښکه، سارکه؛ د یوې مرغۍ نوم دی.

څارل (cārə́l) مص. مت. په نظر کې ساتل، په پټه د چا مراقبت کول، څارکونه.

څارنتون (cārantū́n) نر.م. د وترنرۍ رياست.

څارند (cārə́nd) ص. نر.م. کنټرولر، څېټوونکی.

څارندوی (cārandóy) نر.م ۱) پوليس، امنيتي عسکر ۲) څارکوونکی؛ ۳) سکوټ، سکاوټ هغه څوک چې په څارندويي کې شامل وي.

څارندويي (cārandoyí) ښځ.م. د اخلاقي او سپورتي تعليم او تربيې يو ډول سيستم دی.

څارنوال (cāranwā́l) ا. مدعي العموم، د تورنو رسمي حقوقي مدافع.

څارنه (cārə́na) ښځ.م. (ج. څارنې) په نظر کې ساتنه، څوکۍ کونه، مراقبت کونه..

څارو (cārū́) ص. نب ۱) څارونکی، څاری، مراقبت کوونکی، تعقيبوونکی؛ ۲) جاسوس.

څاروان (cārwā́n) ص. جوپه مشر، د کاروان مير.

څارونکی (cārūnkáy) فا. نر.م. په نظر کې ساتونکي، څوکۍ کوونکی، تعقيبوونکی.

څاروی (cārwáy) نر.م. (ج. څاروي) هغه څلور بولی چې څرکوي او وابنه خوري.

څاره (cārá) ښځ.م. (ج. څارې) ۱) چاره، علاج؛ ۲) کسب، کار؛ ۳) هغه کنده او ډوغل چې گنې په کې اینبودل کېږي.

څاړ (cāṛ) نر.م. د لم یا غوښې هغه ټوټه چې د لېوه تر حملې وروسته په څاړزی پسې ځړېږي.

څاړو (cāṛū́) نر.م. (ج. څاړوگان) ۱) برغ، برغې، برنغ، د نس پرده؛ ۲) دحيوان هغه غوښه چې ځینې د خوړو وړ نه بولي.

څاړی (cāṛáy) نر.م. (ج. څاړي) ۱) دوبښتانو د تويېدلو ناروغي؛ ۲) څوړی، يو ډول خړ رنگې حلاله مرغۍ ده.

څاږ (cāẓ) نر.م. د وینې پور د وینې بیه، خون بها.

څاښت (cāṣt) ق. ۱) کچه غرمه، برېښر؛ ۲) نر.م. څښت، تاشت، لیکلی کاغذ دی چې مقدسه محتوا لري او د مذهبي خلکو له خوا ناروغانو ته زر کول کېږي..

څاښتی (cāṣtáy) نر.م. دغرمې خوراک، د غرمنۍ، د غرمې زړ خوړي، څاښت ناری.

څاښتي (cāṣtí) ص. نب. غرمنی، د غرمې، د څاښت، په څاښت پورې تړلی.

څاښکه (cāṣká) ښځ.م. (ج. څاښکې) سارکه، څرښکه، گنډسیره، یو ډول مرغۍ ده.

څاښه (cāṣá) ښځ.م. (ج. څاښې) تاوکړې سنې، اینځی، انځی، غښتلی پړی.

څاښی (cāṣáy) نر.م. دڅرخې محور، څوښه.

څاک (cāk) نر.م. (ج. څاکونه) ۱) درز، چاک؛ ۲) نیم سری؛ د سر یو ډول درد دی.

څاکن (cākə́n) ص. نر.م. ۱) څڅېدونکی، ترشح کوونکی؛ ۲) څاه ایستونکی، څاه باسونکی؛ ۳) دسیسه کار.

څاکه (cāká) ښځ.م. (ج. څاکې) ۱) د غره تېره څوکه؛ ۲) دڅادر پیڅکه، د څادر څنډه.

څاکی (cākáy) نر.م. (ج. څاکي) د څادر پیڅکه، د څادر څنډه، د څادر پیڅه.

څاګله (cāgalá) ښځ.م. ساګلې ساګله، پتیله، د ارتې خولې دیګچې.

څاګوړی (cāgúṛay) نر.م. ډینګری، څاګی، ورکوټی کوهی، وړه څاه.

څاګی (cāgáy) نر.م. څاه ګی، وړه څاه.

څاله (cā́la) ښځ.م. څپر، څپری، کوډلې، کوډۍ، هغه ساله او کوډۍ چې د پټي د فصل د ساتلو لپاره جوړېږي.

څاندو (cāndū́) نر.م. ساندو، باجه، دخټينۍ مېږه.

څانګ (cāng) نر.م. ۱) وزر، شاهپر؛ ۲) ښاخ، شاخ، څاخ، څانګه.

څانګ څانګ (cāngcāng) ق. ښاخ ښاخ؛ وزر وزر.

څانګو (cāngū́) نر.م. ۱) دغرکې موتی، د څک موتی؛ ۲) د منداړو تناو، د غرکې تناو.

څانګوال (cāngawā́l) ص. د څانګې (مسلک) خاوند، ماهر.

څانګور (cāngawár) ص. وزروال، ګڼ اړخيز.

څانګور توغندی (cāngawartoğandáy) ا. وزروال توغندی، راکټ.

څانګوړی (cāngūṛáy) ښځ. م. ۱) وړه څانګه، ورکوټی ښاخ؛ ۲) نر.م. وروکی وزر.

څانګه (cánga) ښځ. م. (ج. څانګې) ۱) درد، بربېن، خرېکه؛ ۲) ښاخ؛ ۳) شعبه، اداره؛ ۴) نېزه، بلمه؛ ۵) ښځينه شخصي نوم.

څانګې څانګې (cángecánge) ص. نسب. ښاخ ښاخ، برخې برخې، شعبې شعبې.

څانګې وانګې (cángewánge) ص. نسب. ۱) ښاخ ښاخ؛ ۲) توتې توتې؛ ۳) ګوډ؛ ۴) سست، لټ، تنبل.

څانی (cāṇáy) نر.م. دربېل شويو غنمولو پټي څخه د وړيو تولونکی.

څاو (cāw) نر.م. ۱) څارنه، مراقبت؛ ۲) په ژمي کې د ګازرو، منګېړيتو او... دساتلو لپاره تر ځمکې لاندې ژور کړی ځای.

څاوار (cāwā́r) نر.م ۱) مصنوعي وېښتان، څاواره ۲) دپېغلې يو ډول ګاڼه؛ ۳) ځينې ښځې له سر وېښتانو سره د وړيو تارونه تړي او څپلې کلی په کې ځوړندوي.

څاوتی (cāwtáy) نر.م. څاښتی، نيم سری.

څاه (cāh) نر. ښځ. م. و.ګ. څا.

څبله (cábla) ق. څبله، يو تر بله، په خپلو کې.

څپ (cap) نر.م. (ج. څپونه) ۱) د پښې د ټکالسر اواز؛ ۲) دغلې د پاکولو اواز.

څپا (capā́) ښځ.م. د پښو اوازونه.

څپاری (capāráy) نر.م. ۱) څپرکی، څپړی، څاپولی، د واورې توته؛ ۲) يوه لپه اوبه.

څپاړو (capāṛū́) ص. نب. د نسه، ريخن.

څپاړه (capāṛá) ښځ.م. دست، ريخ، اسهال.

څپان (capā́n) نر.م. (ج. څپانونه) داوبو توپان.

څپاند (capā́nd) ص. نر.م. ج. څپې وهونکی، هغه سيند يا درياب چې څپې وهي.

څپاڼ (capā́ṇ) نر.م. کتار، قطار، صف، چيل.

څپاڼی (capāṇáy) ص. نر.م. ګډوډ، پريشان.

څپټی (capaṭáy) نر.م. (ج. څپټي) پوستی، پاستی، چپاتی، لويه او نرۍ ډوډۍ.

څپڅپانی (capcapā́nay) ص. نر.م. ۱) تار په تار، ګډوډ؛ ۲) کرياب، اړ؛ ۳) نر.م. د کوچنيانو يو ډول لوبه ده.

څپڅپی (capcapáy) نر.م. (ج. څپڅپي) لوی غلبيل، پرويزی، چچ.

څپر (capár) نر.م. (ج. څپرونه) ۱) و.ګ. چپری؛ ۲) خونه، خاله، څپری؛ ۳) دغره پر سر اواره ځمکه؛ ۴) توک، دډوډۍ توته؛ ۵) د بام ججه.

څپرغوږی (capargwáẓay) ص. نر.م. ۱) غوږور، پلن غوږی؛ ۲) نر.م. هاتي، فيل.

څپرکی (capárkay) نر.م. (ج. څپرکي) ۱) توک، د ډوډۍ توته؛ ۲) د کاڼي يا لرګي توته؛ ۳) د واورې پاغونده، څپری؛ ۴) حصه، برخه، فصل، باب.

څپری (capáray) نر.م. (ج. څپري) ۱) جلا شوې ټوټه؛ ۲) دواورې پاغونده؛ ۳) د غره په سر اواره ځمکه؛ ٤) کوچنی د ختو ډنډ.

څپرۍ (caparáy) ښځ.م ۱) څپر، کوډله؛ ۲) د آس له وېښتانو څخه جوړه شوې ګانه چې د تندي د پاسه یې ځوړنده وي.

څپړ (capáṛ) نر.م. ۱) د اوښ یا فیل د پښې تلې؛ ۲) د سړي د پښې پلن تلی؛ ۳) څپېړه، یو غرنی بوټی دی؛ ٤) څپېړه، څاپېړه.

څپړاخه (capaṛáxa) ښځ.م. چاپېړه، چپلاخه، څپلاخه، څاپېړه، څپېړه، څپېړ.

څپړدخ (capaṛdáx) نر.م. مېږګاټی، ګاټی، د کوچنیانو یوه لوبه ده.

څپړغوږی (capaṛǧwáẓay) ص. نر.م. و ګ. څپرغوږی.

څپړکی (capáṛkay) نر.م. څپک، څپق، د څلورو ګوتو په اندازه.

څپړور (capaṛawár) ص. نر.م. د لویو پښو خاوند.

څپړی (capṛáy) نر.م. د پښېرک په څېر یو ډول واښه دي.

څپړۍ (capaṛáy) ښځ.م. ۱) د توپ ډنډې ډنده؛ ۲) داوړې راشپلک؛ ۳) ښځ.م.ج. څپلۍ، کېړی، کېړۍ؛ ٤) ښځ.م. تاپوړی، ډانګوړی، هغه لرګی چې ګوډ یې ګرځېدو لپاره تخرګ لاندې نیسي.

څپښه (capáṣa) ښځ.م. ۱) څپلکه، چپلکه، زړه پنه یا بوټ؛ ۲) الټکه.

څپک (capák) نر.م ۱) د ډوډۍ ټوکړه؛ ۲) څپړکی، څپق، د لاس د څلورو نښتو ګوتو په اندازه.

څپکه (capáka) ښځ.م. رېبده، د ډوډۍ پخولو یوه آله ده.

څپکی (capakáy) نر.م. قمار، جواري، شرط.

څپل (capál) نر.م. ۱) د مرغانو د وزرونو تړېدنه؛ ۲) چوېل؛ ۳) څپ کونه، چپې کونه.

څپلاخه (capláxa) ښځ.م. و ګ. څپړاخه.

څپلاک (caplák) ص. نر.م.ج. ۱) ګڼ، ګوړ؛ ۲) ګونجلک، ګونځې؛ ۳) ګډوډ؛ ٤) کېمنډلی ۵) ځوړولی، کړولی.

څپلک (caplák) نر.م. ۱) هغه څه چې د زړښت له امله کلک شوی وي لکه څرمن؛ ۲) د پښو کولو هغه شی چې د زړښت له امله وچ، سخت او تنګ شوی وي لکه زړه پنه، وچه څپلۍ.

څپلکې (capláke) ښځ.م. چپړکې، چپلکې، د پلاستیک یا څرمنې څپلۍ.

څپلور (caplór) ص. نر.م. د اوږدو پښو خاوند.

څپلۍ (capláy) ښځ.م. ۱) ریړۍ، کېړۍ؛ ۲) له درزوړې، مزرۍ یا څرمنې څخه جوړ د پښو کولو شی؛ ۳) د نېزه بازۍ مېخ چې د سپاره په وسیله په نېزې سره وهل کېږي؛ ٤) د څپر د پاسه اچول شوې غنګل؛ ۵) تاوراتاو، منجیله.

څپلۍ ګنډ (caplaygand) نر.م. د ډاکټر د راوستلو فیس، یا د چا د راوستلو او کارکولو مزد.

څپن غوږی (capangwáẓay) نر.م. د غوږ نرمی، د غوږ پستکی، د غوږ بوځکی.

څپنۍ (capanáy) ښځ.م. ۱) د کونډې موټی، موټانه، د کونډې هغه برخه چې بزګر د بېوې کولو په وخت کې لاس ورباندې ږدي؛ ۲) پانه، سپېنه، شپېنه، چنې، سپیبنه.

څپنزری (cpanzáray) نر.م. څنزری، تنزری، تیهو، دراج، چنجری، یو ډول مرغه دی.

څپوټکی (caputákay) نر.م. څپوټی، کوچنی دوېټه، وروکې لوېټه، وړکوټی زړوکی.

څپول[1] (capól) ص. نر.م. ګور ګوتی وېښته، ګڼ ګور وېښتان، ببر او ځنګ وېښتان، څپوله.

څپول[2] (capawə́l) مص. مت. ۱) څپ کول، په چج سره غله پاکول؛ ۲) مچول، بښکولول؛ ۳) ځان پسې پښې رابښکل.

څپولځنی (capolcanay) ص. نر.م. څپولی، ببرسری، سخ سری.

څپولی (capoláy) ص. نر.م ۱) ببر او ګڼ وېښتان لرونکی؛ ۲) د واورې لوی څپولی؛ ۳) نر.م. د میو، موتویا پلې لرونکو حبوباتو د وښو ایښودل شوی ډېری یا ډلی؛ ٤) څپونی، صافي؛ ٥) دسترخوان.

څپولې (capolé) ښځ.م. خاپوړې، خرپوڅې.

څپونه (capawána) ښځ.م. (ج. څپونې) څپ وهنه، څپ کونه، غله په چج سره پاکونه.

څپونی (capū́ṇay) نر.م ۱) دسترخوان، کندوری، څپونکی، کوندوری؛ ۲) څپولی؛ ۳) صافي.

څپه (cápa) ښځ.م. (ج. څپې) ۱) موج، چپه، د اوبو موج؛ ۲) چپه، بېهوښي، بېسدي.

څپهار (capahā́r) نر.م. د اوبو د څپو، د کښتۍ د څپو، د غلې د پاکولو او د اوبو د پښو اواز.

څپیاکه (capyáka) ښځ.م. ۱) تپی، تپپی، بدره، سوړه، توبی؛ ۲) ډومبکی، پیاځه، ډمکی؛ ۳) یو ډول سابه دي.

څپېدل (capedə́l) مص. ل. ۱) غله چج کېدل؛ ۲) مچېدل؛ ۳) د اوبو څپې وهل؛ ٥) ورو ورو خوځېدل.

څپېړه[1] (capéṛa) ښځ.م (ج. څپېړې) ۱) ورګ، خیراخه؛ ۲) مایله ځمکه، کښته؛ ۳) پیکه، ژېړ، تت؛ ۲) وېرېدونکی، ډارن.

څپیز (capíz) ص. هجایي، سېلابیک.

څپیزخجیز (capízxajíz) ص. سېلابټونیک (شعري وزن).

څپېله (capéla) ښځ.م. (ج. څپېلې) منځاور، د دوو غوایانو غوبل.

څتری (catráy) نر.م. ۱) د ژرندې تسورک؛ ۲) د ژرندې د پله خواته د اوړه ټولېدو ځای.

څته (catá) ښځ.م. ۱) دالان؛ ۲) ګواته، د څپیاکو دلی، کرزور، کنزور.

څټ (caṭ) نر.م. ۱) ورمېږ، د غاړې د شا طرف؛ ۲) د هر شي شا؛ ۳) غیاب، پسې شا.

څټک (c(u,ə)ṭák) نر.م. څوټک، چیټک، څټکی، څټک، د مېخ ټکولو آله.

څټکوری (caṭkū́ray) نر.م. ۱) ستکوری، لوغړن لرګی، نیم سوی غوندې لرګی؛ ۲) ص. نر.م. ۱) کوروراني؛ ۲) سپېره، منحوس.

څټل (caṭál) مص. مت ۱) ژبه پرې تېرول، په لوښي پورې ګوته رابښکل او پر ګوته باندې ژبه تېرول؛ ۲) تباه کېدل، برباد ېدل، ستیول؛ ۳) د چا مور، پلار یا خپلوان مړه کېدل.

څټمخ (caṭmáx) ق. ۱) پرمخ، په بل مخ اوښتی؛ ۲) دوه مخی، دو رویه، منافق.

څټمخی (caṭmáxay) ص. نر.م. ۱) د بدې څېرې، بد شکله؛ ۲) خوسا، خوړجن.

څټمری (caṭmaráy) ښځ.م. د څټ مری، جوړ جوړ، څټمری.

څټوټ (caṭwáṭ) نر.م. ۱) ستوټ، ناڅاپه مرګ؛ ۲) بېخي تباه؛ ۳) د چا په مینه کې لېونی.

څټه (cáṭa) ښځ.م. (ج. څټې) ۱) دوه انډېزه بار، یو جوال غله؛ ۲) پېټی، بوج؛ ۳) دغلې ګودام؛ ٤) یو ټاکلی وزن دی؛ ٥) ستنه، تنه، د ونې د ریښو او ښاخونو ترمنځ برخه.

څټی (caṭáy) ښځ.م. ۱) څېټی، د تبر پڅه خوا، ستی، چیتی؛ ۲) د جوت او توک په لوبه کې چې کوم شرط ور کول کېږي؛ ۳) د گلونو گېډی.

څټی (caṭáy) نر.م. (ج. څټي) څېټی، ستری، د غنمو یا اوربشو رېبل شوي گېډی.

څچه (cáča) ښځ.م. اچې، چه، د بزې د شړلو غږ.

څڅ (cac) نر.م. څڅی، سسی، آلو اخار، یو ډول ازغی دی.

څڅبېکی (cacbékay) نر.م. ۱) کڅوبی، لکی، د کوچنیانو یو ډول ناروغي ده؛ ۲) په والگي کې د مری د خوږېدو ناروغي؛ ۳) ص. نر.م. تېز، رټ، تکړه، گړندی، چست، چالاک.

څڅن (cacán) ص.نر.م. څڅونکی، ترشح کوونکی

څڅند (cacánd) ص. نر.م. و.گ. څڅن.

څڅنکی (cacúnkay) فا. نر.م. چیچونکی، کړېدونکی هډوکی، کړپندوکی.

څڅواکی (cacwā́kay) نر.م. څاڅکی، قطره.

څڅوب (cacób) نر.م. څڅېدنه، څڅوبی، چکک.

څڅوبکی (cacobkáy) نر.م. څاڅکی، څڅواکی، د باران قطره.

څڅوبی (cacóbay) نر.م. ۱) څڅېده، چکک؛ ۲) هغه چینه چې څاڅکي اوبه تري راوځي؛ ۳) څنډلی، د دېوال یا د چت چچه.

څڅوری (cacóray) نر.م. پاتې شونی، هغه ډوډۍ چې له خوراک څخه پاتې شوې وي.

څڅول (cacawə́l) مص. مت. ۱) څاڅکی څاڅکی تویول؛ ۲) نینول؛ ۳) شوړول (اوبه)؛ ٤) تویول او شړول (لکه د ډوډۍ څڅول).

څڅون (cacū́n) نر.م. ننېدنه، نینېدنه، ننېده.

څڅېکی (cacwekáy) نر.م. څاڅکی، قطره.

څڅی (cacáy) ښځ.م. ناوه، پرناله، تری، چر.

څڅېدل (cacedə́l) مص. ل. ۱) څاڅکی څاڅکی راتلل، څکېدل؛ ۲) نینېدل؛ ۳) تویېدل، شړېدل لکه ډوډۍ څڅېدل.

څڅله (caʒlá) ښځ.م. سځله، سجده.

څخاک (cxāk) نر.م. سځات، اسقاط، سکوت.

څخاندی (cxānday) نر.م. خزنده، هغه شمزی لرونکی ژوی دی چې د لومړي ځل لپاره یې په وچه کې د ژوندانه سره توافق موندلی دی.

څخڅخکي (caxcaxakí) نر.ج. د اوبو پړومبې، د اوبو پوکنی، بړبوکی، خوبنی.

څخڅه (caxcá) ښځ.م. یو ډول بوټی دی.

څخړه (cxə́ra) ښځ.م. ۱) لوټ، ولجه، بیورمه، غنیمت؛ ۲) د خلکو ریسکه، یوه ډله خلک.

څخړه (caxrá) ښځ.م. چوخه، چوخړه، چخه، د سترگو په کونجو کې خړ مواد.

څخکو (caxkū́) نر.م. څنبکو، څابکو، چاشکو، چکنبو، یوه مشهوره دوا ده.

څخکي (cxakí) ښځ.م. د پسه غوښه.

څخل (cxal) مص.مت. چخړېبل، سیخل، ښیخل، په زوره ننه ایستل، سره کوته کول.

څخو (caxó) ص. نب. نوکی، متکې شی، ډېر کم شی، لږ غوندې، پوټی غوندې.

څخول (caxawə́l) مص. مت. څکول، په ځمکه باندې راڅکول، پر ځمکه راښکل.

څخه (cxa) ربط ۱) شکه، سره، نږدو؛ ۲) په واک کې، لاس لاندې؛ ۳) ورنه، ترینه، ورځنې، له؛ ٤) څه خبر یم، نه پوهېږم، خبر نه یم.

څخهار (caxahā́r) نر.م. پشهار، پښهار، د حیوان د حلالولو په وخت کې د وینې اواز.

څخی (cxay) نر.م. ۱) خوسی، خوسکی، گېلگی، سخوندر؛ ۲) د کوچنیانو یوه لوبه ده.

څخېدل (cxedə́l) مص. ل. ۱) ځکېدل؛ ۲) پر ځلورو تلل، خاپوړې کول.

څر (car) نر.م. ۱) څر، څرونده، څرېدنه؛ ۲) د توکر د څيرې کېدو اواز؛ ۳) د واورې سر، سرجه؛ ٤) ص. نر.م. بېرندوکی، وېرندونکی، ډارن.

څراغ (c(i,ə)rā́g) نر.م. چراغ، ډيوه.

څراو (carā́w) څراو، ورشو، چرا، څرځای.

څرب (c(u,ə)rb) ص.نر.م ۱) غوړ، تيار، چاغ؛ ۲) تازه، ساتلی.

څربښت (carbəṣt) نر.م ۱) غوړوالی، څربوالی، چاغښت؛ ۲) مستي، خرتيزي، لته پېر.

څربول (carbawə́l) مص.مت. ۱) شلنډول، چاغول ۲) مستول.

څربوله (carbolá) ښځ.م. (ج. څربولې) کاسني، يو ډول تريخ بوټی دی. انګوپا، انوپا، هندبيد او هندبا هم ورته وايي.

څربېدل (carbedə́l) مص. ل. غوړېدل، چاغېدل، شلنډېدل، مزي کېدل.

څرپ (crap) نر.م. د مرغانو د وزرو د ټپېدو اواز.

څرپول (carpawə́l) مص. مت. ټپول، سرپول.

څرڅر (carcár) نر.م. اوبښ ته د اوبو د ورکولو په وخت غږ.

څرڅره (carcə́ra) ښځ.م. چرچره، چنچنه، چرچنه، يو ډول مرغی ده.

څرخ (carx) نر.م. ۱) پير، تاو، چورلک، تاوېدنه؛ ۲) دت، د چرو د تېره کولو څرخ؛ ۳) ګډا، نڅا؛ ٤) ارټ، هغه پرداره آله چې ژرنده پرې چورلي.

څرخاو (carxā́w) نر.م. (ج. څرخاونه) ګرداو، ګرداب، غوړ، څرخوبی، غورندی، ډوبی.

څرخبازی (carxbā́nay) نر.م. بازينګر، نڅا کوونکی، ګډېدونکی، نټوی، لبنتی.

څرخک (carxák) نر.م. (ج. څرخکونه) يو ډول ښکاري مرغه دی.

څرخکه (carxə́ka) ښځ.م. و ګ. سارکه.

څرخکی (carxakáy) نر.م. څوبنه، اتهران؛ يو لرګينه آله ده چې وړی پرې ورېشي.

څرخ لرګی (carxlargáy) نر.م. ۱) څرخنکی، د څرخې هغه لرګی چې تاوېږي؛ ۲) دلاسي څرخي اوسنی رېشلو لرګی.

څرخند (carxánd) ص.نر. ۱) څرګنده، سرسري، سطحي؛ ۲) څرخنده، چورلېدونکی.

څرخندوکی (carxondū́kay) فا.نر.م ۱) چورلندی، بانيچغ، غنجلی، اندرچو، د کوچنيانو يو ډول لوبه ده؛ ۲) لاټو، ګرځندی.

څرخنکی (carxankáy) نر.م. ۱) څوبنه، څوخه، هغه لرګی چې وړی پرې ورېشنل کېږي.

څرخنی (carxanáy) نر.م. ۱) خوزی، ژغوری، ښوزی، د وريجو د تلبر په منځ کې ژور ځای چې لندبل په کې اچوي؛ ۲) ګرداب، څرخوبی؛ ۳) بانيچغ؛ ٤) لاټو، ګرځندی، څرخندوکی.

څرخوکی (carxū́kay) نر.م. څرخ لرګی، څرخنکی، د څوبنې او څرخې هغه لرګی چې تاوېږي.

څرخول (carxawə́l) مص. مت. ۱) چورلول، تاوول، څرخ ورکول؛ ۲) ګرځول، ښورول.

څرخه (carxá) ښځ.م. يوه آله ده چې د هغې سره له مالوچو څخه تار جوړېږي؛ ۲) د ګنډلو د ستنې تومبنه.

څرخی (carxáy) نر.م. ۱) د وړيو ګونجی، د وړيو غونداری، د تار کلوله؛ ۲) چارشه، څرخه، د وړيو د ورېشلو آله.

څرخېدل (carxedə́l) مص. ل ۱) چورلېدل، تاوېدل چورلېدل؛ ۲) ګرځېدل.

څربښند (carṣánd) ص. نب. و گ. څرښند.

څربښنده (carṣánda) ښځ.م. ۱) څـربښه، کربښه، هغه لیکه یا کربښه چې د کوم شي د کشولو څخه پیدا کېږي؛ ۲) منښنه، مړنه؛ ۲) نژدېوالی.

څربښه (carṣá) ښځ.م. و گ. څربښنده.

څرک (crak) نر.م. ۱) راښکاره کېدنه، رابرسېره کېدنه (لکه د لمر سترگه) ۲) لاربښودونکی، سراغي؛ ۳) نښه، نښانه، درک، لټه، پته.

څرکا (crakā́) ښځ.م. ۱) ځالک، رڼا، ځلک، ځلا؛ ۲) څغا، د څاڅکو پرېوتلو اواز.

څرکبني (crakabní) ا. پلټنه، لټون، جاسوسي.

څرکبه (crakbá) ص.نب. جاسوس، څارونکی.

څرکول(۱) (crakawə́l) مص. مت. بربښول، ځلول، پرقول، پړ کول، په څرېکو راوستل.

څرکول(۲) (carkawə́l) مص. مت. وابښه خوړل، څرکول، د څارويو د وښو خوړل او څار کول.

څرکهار (crakahā́r) نر.ج. څرا، د څاڅکو د پرله پسې توېېدو اواز.

څرکېدل (crakedə́l) مص. ل. ۱) بربښېدل، ځلېدل، پرکېدل؛ ۲) څرک وهل، لمر راختل؛ ۳) په څرېکو راتلل.

څرگند (cargánd) ص. نر.م.ج. ښکاره، ظاهر، جوت، بلنگ، معلوم، اوڅار.

څرگندتوب (cargandtób) نر.م. څرگندتیا، څرگندوالی، ښکاره کېدنه، ظاهرېدنه.

څرگندني (cargandaní) ص. دڅرگندنې وړ، بیاني، توضیحي، افادي.

څرگندول (cargandawə́l) مص. مت. ۱) ښکاره کول، جوتول، اوڅارول؛ ۲) بربنډول.

څرگندون (cargandū́n) ا. څرگندونه، ښکاره کونه، څرگندنه.

څرگندوی (cargandóy) ص. نر.م. ظاهروونکی، ښکاره کوونکی، څرگندوونکی.

څرگندېدل (cargandedə́l) مص. ل. ظاهرېدل، ښکاره کېدل، جوتېدل.

څرگه (cargá) ښځ.م. بزبو، حق دوسته مارغه، یو ډول مرغی، ده چې د شپې له خوا ځان په ونه ځوړندوي او د حق ناري وهي.

څرگی (cragáy) نر.م. یو ډول بوم، یو راز گونگی.

څرمښکی (carmaṣkə́y) ښځ.م. شرموښکی، چرمښکی، چرمشکی، چرمشکه.

څرمن (carmán) ښځ.م ۱) پوستکی، وژن، چرم، گگاره؛ ۲) پوخ او رنگ شوی پوستکی.

څرمن باب (carmanbā́b) ا. څرمني څېزونه، څرمین توکي.

څرمني (carmanáy) ص.نر.م. له څرمنې نه جوړ، د ساخت نه جوړ، ساختي.

څرمه (c(i,ə)rmá) ق. ۱) څېرمه، نیږدې، جوخت، په خواکې؛ ۲) ښځ.م. گاونډی؛ ۳) حاشیه.

څرنده (carə́ndə) فا. نر.م. څرېدونکی، څرونکی، خوراک کوونکی څاروی.

څرنگتیا (carangtyá) ا. و گ.: څرنگوالی.

څرنگوالی (carangwā́lay) نر.م. څرنگتوب، څه ډولتوب، ډول، بڼه، شکل، کیفیت.

څرنگه (cə́ranga) ص. نب. ۱) څه رنگه، څه ډول، څنگه؛ ۲) ق. ځکه، له دې وجهې، په دې سبب، له دې امله.

څرو (carū́) نر.م. ۱) د اوررڼا؛ ۲) د کار تېزي، د کار پیاوړتوب؛ ۳) ص. نب. رسوا، ښکاره.

څروټکه (carwaṭká) ښځ.م. سکروټه، بل سکور.

څرول (carawə́l) مص. مت. پوول، مال د څر لپاره څرځای ته بېول.

څروونکی (carawūnkay) فا. نر.م. پوونکی، مال د څر لپاره بیوونکی، پادوان، شپون.

څروه (carwá) ښځ.م. ششی، په کښت کې انسان ته ورته ښځ کړی نښان.

څروی (carwáy) نر.م ۱) لک شوی، برلک ډوری، کودی؛ ۲) نښانه؛ ۳) حد، برید، پوله.

څره(۱) (cara) ښځ.م. څره خشمه، اره، د لرگي د پرې کولو آله، د ښاخونو د ریبلو آله.

څره(۲) (cra) ښځ. ند. د څوکیداری غړ، د خبر دار غږ.

څره لور (caralór) نر.م. داړې په څیر لور.

څرۍ (caráy) ښځ.م. ۱) د یوې مرۍ نوم؛ ۲) د چلم سرخانه؛ ۳) د زیړ گلاب بوټی؛ ٤) چمچی، د متې چمچی، د ستنې برغولی.

څری (caráy) نر.م ۱) سرباری؛ ۲) متی، پورڅنگ؛ ۳) د مزریو یا منجو ترنگړ؛ ٤) رنگ نشریدنه؛ ۲) اثر، خپریدنه، تیتیدنه، سرایت.

څرې (caré) ص. نب. و.گ. څنگه.

څریدل (caredə́l) مص. ل. ۱) څرل، مال څاروی څریدل؛ ۲) پریدل، څروهل، څروهل، په دستو کېدل، له نسه کېدل.

څریکه (crika) ښځ.م. ۱) د لمر وړانگه، د لمر لومړنی شغله؛ ۲) درد، څانگه، خوږه.

څړ (caṛ) نر.م. ۱) څر، مال څرېدنه؛ ۲) هغه پړی چې سرکښ څاروي پرې تړل کېږي.

څړا (caṛā) ښځ.م. ۱) ورشو، څړاو، څړځای؛ ۲) څړ، څر، چر.

څړپ (cṛap) نر.م. چړپ، د اوبو د توییدو اواز.

څړپن (cṛapán) نر.م. چړپن، پوچ ویونکی.

څړپول (cṛapawə́l) مص. مت. ۱) بې ځایه غږول؛ ۲) چړپول، شړپول.

څړپېدل (cṛapedə́l) مص. ل. چړپېدل، شړپېدل.

څړځای (caṛǰāy) نر.م. ورشو، څړاو.

څړک (cṛak) نر.م. ۱) چړک، د لرگي د ماتېدو اواز؛ ۲) څڅېدنه؛ ۳) څمڅو، ارم، تمبه.

څړکه (cṛáka) ښځ.م. څړیکه، چړکه، درد، څانگه.

څړل (caṛə́l) مص. ل. څرېدل، څړېدل.

څړمنی (caṛmə́nay) نر.م. څړمونی، پسرلی، سپرلی، د کال لومړنی فصل، څړمونی.

څړنۍ (cáṛnáy) ښځ.م. ۱) ککری، د سر کېږی؛ ۲) نذری کاکل.

څړوکی (cṛū́kay) نر.م. لتوره، خرخوږی، لته، څیره، چیره، ریتاره.

څړونگه (cṛūngá) ښځ.م. ۱) څړنگه، د جلغوزو ونه؛ ۲) د لمنځي تنکی غوږگه.

څړه(۱) (cṛa) ښځ.م. د سپي حمله، د سپي برید.

څړه(۲) (caṛá) ص. نر.م ۱) گوښی، یوازې، مجرد؛ ۲) بې بار و بنې سپور؛ ۳) خالي، تش، فقط؛ ٤) بالکل؛ ۵) هغه مجرد چې د مزدوری لپاره له ملک څخه وځي.

څړه پانه (caṛapā́na) ښځ.م. پانو، کاوو، کافو.

څړه توب (caṛatób) نر.م. جره توب، یوازیوالی، تنهایی، څړه گي، گوښي والی، لونهتوب.

څړه خشمه (caṛaxášma) ښځ.م. اره، څره، څړنازه، فلزي غابنوره آله ده.

څړه گي (caṛagí) ښځ.م. څړه توب، یوازیوالی، گوښي توب، تنهایي، جره توب.

څړه لار (caṛalā́r) ښځ.م. د پلیو لاره، پیاده رو، څړه واټ، پلي لاره، درې گزی.

څړه نازه (caṛanā́za) ښځ.م. څره خشمه، څره، اره، فلزي غابنوره آله ده.

څړه وړی (caṛawáṛay) نر.م. څړه، گوښی او یوازې، مسافر.

څړول (caṛawə́l) مص. مت. څړول، پوول، پیول، څاروي او حیوانات ورشو ته بوول.

څړی (caṛáy) نر.م. ۱) نوکر، ملازم؛ ۲) د تناره د پاکولو ساپې؛ ۳) د ځناور ځل، د غوایي ځل.

څړۍ (caṛə́y) ښځ.م. پلکی، چوتکه، په ککرۍ د وېښتو ځوندی؛ ۲) د غړکې لاندنۍ برخه چې ګنډل شوې وي؛ ۳) سوکه، سر، د کړدیو د ټینګولو لپاره لرګی.

څړېدل (caṛedə́l) مص. ل. و ګ. څړېدل.

څړیکه (cṛiká) ښځ.م. چړیکه، چړکه، سخت درد.

څړی وړی (caṛaywaṛáy) ص. نر.م. د تش لاس لاروی، یوازې مسافر، تنها لاروی.

څړي وړي (caṛiwaṛí) نر.م. خواره واره پاتې شونې.

څز (caz) نر.م. جز، دوازګې د زاز بوټو او غوړیو د سره کولو اواز.

څښاک (cṣāk) نر.م. څښل، څکل، څښنه، چښل.

څښتن (caṣtə́n) نر.م. ۱) الله تعالی؛ ۲) مالک، خاوند؛ ۳) بادار؛ ٤) مېړه.

څښتنتوب (caṣtantób) نر.م. ۱) څښتنوالی؛ ۲) مېړه توب، مېړه والی.

څښتونی (caṣtū́nay) نر.م. کمکی دسمال، وړوکی رومال، کوچنی دسمال.

څښته (caṣta) ښځ.م. پخلی، د دوډۍ یا کتغ پخول.

څښ څوری (caṣcoráy) نر.م. و ګ. تسکوره.

څښکله (caṣkáḷa) مص. نب. څشکله، څرنګه، څنګه، چشکله، سشکله.

څښکو (caṣkū́) نر.م. چاکسو، څاښکو، چاشکو.

څښکوری (caṣkū́ray) نر.م. ۱) څرکه، خوښسه، چوښکه، چرروک، چوشکی؛ ۲) نلکه، وړوکی نل؛ ۳) د وړو هلکانو آله.

څښکوړی (caṣkū́ṛay) نر.م. څرمن، پوست، چرم.

څښل (cṣəl) مص. ل. څکل، چښل، چیکل.

څښندی (cṣandáy) ص. نر.م. ښوییدونکی، څښېدونکی، څکېدونکی، کښېدونی.

څښول (cṣawə́l) مص. مت. ښویول، څکول، څخول، راکښل، کښول.

څښهاری (caṣahā́ray) نر.م. د یو شي ورو او نرم غږ، خفیف اواز.

څښی (caṣáy) نر.م. ۱) ګیلکی، خوسی، د غوا بچی؛ ۲) څه شی، څه څیز، کوم څه.

څښېدل (caṣedə́l) مص. ل. ښویېدل، څکېدل، څخېدل، راښکل کېدل.

څک (cak) ص. نر.م. ۱) نېغ؛ ۲) اواز ته غوږونه بوڅول؛ غوږونه څکول؛ ۳) مضبوط، محکم؛ ٤) نر.م. ناڅاپي تېز درد.

څکا (cakā́) ښځ.م. ۱) څښنه، څکنه؛ ۲) د څاڅکو د راڅڅېدو اواز.

څک اروا (cakarwā́) ص. نب. ۱) اروا وړی، بد اروا، وړ سترګی، چوس مار، ستر وړی.

څکالکی (cakā́lkay) نر.م. شوپرک، ښاپېرک، مانبام چکالی، څکالی.

څکالی (cakā́lay) نر.م. ۱) شوپرک، مانبام چکالی؛ ۱) د چرم زړه ټوټه؛ ۳) څادر، چکالی؛ ٤) پشتکی، په تناره پورې نښتې د ډوډۍ یوه برخه؛ ۵) پنبه، مالوچ.

څکاول (cakāwə́l) مص. مت. څکول، کشول، راکښل؛ راښکل، راکشول، څښول.

څکاوو (cakāwū́) ص. نر.م. کشوونکی، څکوونکی، جذبوونکی.

څکپاڼی (cakpā́ṇay) نر.م. د تېبر د پانو سابه.

څکښو (cakṣū́) نر.م. چاکښو، چکښو.

څکل[1] (ckəl) مص. مت. چیښل، څښل، چیکل.

څکل[2] (cakə́l) مص. مت. ۱) څکـه کـول، د شي خوند معلومول؛ ۲) نر.م. ۱) کم واټن، لږه لاره؛ ۲) د لارې یوه ټوټه؛ ۳) د ځمکې یوه برخه.

څکل پکل (cakalpakál) ص.نر.م. چکل پکل، اوبلنه واوره.

څکنه[1] (ckə́na) ښځ.م. چیښنه، څښنه، چښنه، د اوبو یا نورو مایعاتو غوړپونه.

څکنه[2] (cakə́na) ښځ.م. خوند اخیستنه، خوند یا مزه معلومونه، خوند کتنه.

څکو (cakó) نر.م. یو ډول ښایسته سکوی، یو ډول کښېده، یو راز خامکدوزي ده.

څکوړی (ckóṛay) نر.م. ۱) چکـوړی، وړوکی سخوندر؛ ۲) خوسي ته د اوبو د ورکولو یا ځان ته راغوښتلو اواز.

څکوړې (ckóṛe) نر.م. د خوسي د شړلو اواز.

څکول (cakawə́l) مص.مت. ۱) راکښل، کـړول، کشول؛ ۲) د چلم لوګي راکښل، ساه راکښـل؛ ۳) نر.م. سبوس، بورکی؛ ٤) مص. مت. څه کم څیز ورکول، لږ شي ورکول.

څکولی (ckúlay) نر.م ۱) دخرمنې ټوټه؛ ۲) د زاړه بوټ یا پڼې ټوټه؛ ۳) څکی، د ډوډۍ ککوړی، د ډوډۍ ټیکلی.

څکونډاره (ckunḍā́ra) ښځ.م. (ج. څکونډارې) نوکاره، نکاره، سکونډاره، سکونډکه.

څکونډل (ckunḍə́l) مص. مت.و ګ. سکونډل.

څکونکی[1] (cakúnkay) فا.نر.م. خـوند کتونکی ذایقه معلوموونکی.

څکونکی[2] (ckúnkay) فـا.نـر.م. چښونکی، څکونکی؛ دچلم، سګرټ لوګي راښکونکی.

څکه (cáka) ښځ.م. (ج. څکې) ۱) خوند، نوه، ژبه وروونه؛ ۲) لږ خواړه؛ ۳) یو ډول نارو غي ده.

څکی (ckay) نر.م. (ج.څکي) ۱) ټوکری، شکری ۲) د منډتې زړی؛ ۳) ص. نر.م. راښکـونکی، جذبوونکی؛ ٤) نر.م. جالکی، ډالی، د ډوډۍ د ساتلو کور.

څکې (cə́ke) ښځ.م. ۱) څره، د خوسي د شړلو اواز؛ ۲) د «څه کړې» لنډون.

څکېدل (cakedə́l) مص. ل. ۱) په لږ شي قانع کېدل په لږ څیز صبرېدل؛ ۲) څڅېدل؛ ۳) څڅېدل، په کوناتو تلل، په ناسته تلل؛ ۲) خوځېدل، راښکل کېدل؛ ۳) چلم څکول کېدل، چلم کښل کېدل.

څکېړل (cakeṛə́l) مص. مت. ایسارول، ګیرول.

څکېړلی (cakeṛə́lay) مف. نر.م. بندي، ایسار شوی، په دام کې نښتی، په دام کې ګیر.

څکېندن (cakedán) نر.م. خوند، څکه، څکنه، ذایقه، مزه، خوند معلومونه.

څګ (cag) نر.م. ګوره.

څګک (cagák) نر.م. غربی، سیاګک، سګک، د ځېلې یا کمربند غربی.

څګل (cagál) نر.م. و ګ. څوګل.

څلاڅل (clācál) ق. ۱) هغه درنګ، ځای په ځای، له تکه، په هماغه ساعت؛ ۲) سټ، تباه.

څلاړی (calāṛáy) ا. څلور لاری، چوک، څولاری.

څلګه (calagá) ښځ.م. د اوبو داره، د اوبو پشکه.

څلوراړخی (calorarxáy) ص. نر.م. څلورمخی، د څلورو پلونو، د څلورو خواوو.

څلور برغه (calorbrǎ́ga) ص. نب. څلور قانه، څلورغبرګه، څلوروله، څلور خپله.

څلوربل (calorbál) ا. و ګ.: څلوربول.

څلوربول (calorból) ص.نر.م. څاروی، چارپای.

څلورڅنډی (calorcanḍáy) ص. نـر.م. څلور اړخی، څلورګوټی، څلور کونجی.

څلورخانیز (calorxāníz) ص. نر.م. چارخانه.

څلور خواوې (calorxwā́we) ښځ. ج. څلور اړخه، څلور طرفه، څلور لوري، څلور پلوونه.

څلور سترګی (calorstárgay) ص. نر.م. ۱) بد سترګی، بداخلاقه؛ ۲) بې شرمه، بې حیا.

څلور غاښی (calorğā́ṣay) ص. نرم. ۱) څلور غښی، هغه څاروی چې په عمر پنځه کلن وي؛ ۲) ښاخې، خاخې، سکو، چارښاخه.

څلور ګوټي (calorgwatí) ص. نب. پ. ک. د چړې، خنجر او توري (تېغ) په ټپ کې د زخم معیار دی یې د څلور ګوټو په اندازه وي. که تر دغه حد لږ وي لږ پور او که زیات وي په نرخ کې ډېر پور ورته ټاکل کېږي.

څلورګوټی (calorgótay) ص. نر.م. د څلورو ګوټونو، څلورګوټیز، مربع، مستطیل، معین.

څلورګی (calorgáy) ښځ.م. د میرو لوبه، ګوټي، ګاټي، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

څلورلارې (calorláre) ښځ.م ۱) چوک، چارراهي چارسو؛ ۲) متردد، دوه زړه توب.

څلور وریزی (calorwrézay) ص. نر.م. نوی ځوان، هغه هلک چې نوي یې بریتونه راغلي وي.

څلوریاران (caloryārán) ا. و ګ.: چاریار.

څلوریزه (caloríza) ښځ.م. ۱) څلور یځه، رباعي، هغه دوه بیتونه دي چې د لومړي بیت دوې مسرې د دوهم بیت له دوهمې مسرې سره په قافیه کې یو شي وي.

څلوېښتمه (calwesṭáma) ص. ښځ. م. د مړي څلوېښت ورځې تېرېدل، د ماشوم د زېږېدو څلوېښتمه ورځ.

څلوېښتي (calwesṭí) ښځ.م. په مړي پسې د څلوېښتمې ورځې د پوره کېدو خیرات.

څلوېښتی (calwesṭáy) نر.م. د څلوېښتو سرو مشر، په څلوېښتو سړو کې انتخاب شوی سړی.

څلوېښت یکه (calwesṭyáka) ص. نب. چلیک، څلوېښتمه، د څلوېښتو یوه برخه.

څله[1] (cá!a) ق. ۱) ولې، څه لپاره، څه له، څه ته؛ ۲) یو له بله، سره؛ ۳) ښځ.م. یقین، باور؛ ٤) دزړه تاو؛ ٥) سوده، سبه؛ ۳) هیله، آرزو؛ ٤) مینه، لورینه، پېرزوینه.

څله[2] (c(i,a)lá) ښځ.م. څېله، څیله، چله، د ژمي د موسم هغه ۶۰ ورځې چې سخته یخني وي.

څله مست (cilamást) ص. نر.م. هغه اوښ چې د ژمي په څله کې مستېږي.

څله وال (cilawā́l) ص. نر.م. ج. هغه څوک چې څلوېښت شپې او ورځې په پټ او ګوښې ځای کې ریاضت او عبادت کوي.

څلی (cálay) نر.م. ۱) د قبر شنخته؛ ۲) د تیږو ډیری؛ ۳) نښه، نښکه؛ ٤) منار، یادګار؛ پ. ک. په قبیلوي تعاملاتو کې د هغې تادیې غبرګېدو ته وایي چې لومړی یې د (ساز) په نامه اخیستي وي او وروسته دغه مسترد کړي او د (وار) په نامه خپل غچ ته چمتو شي؛ ٤) چلی، چله، په ګوته کې د اچولو کړی.

څلی (caláy) ښځ.م. د غوړو منډۍ، د غوړو لښتی.

څلی څولی (calaycū́lay) نر.م. ۱) لوړې ژورې، څلې څولې؛ ۲) د لارې توښه.

څلېر (cler) نر.م. د ښېدیا تالاو، د مېږې اړ د ښتې ډنډ، د سارا حوض، جوړ، ترېلی.

څلی رنګول (calayrangawā́l) پ. ک. که دوو دښمنو خواوو تر منځ جوړه وشي چې په پخوا کې دواړو خواوو یو په بل کې مړي سره کړي وي داسې جوړې ته څلی رنګول وایي.

څلېښ (cleṣ) نر.م. څلېښت، سرېښ، سرېښن.

څلېښم (cleṣə́m) نـر.م. سـرېښم، د کمانګـری سرېښ چې ترکاڼان لرګي پرې سرېښوي.

څم (cam ص.نر.م. ج. سم، سیخ، سیده، برابر.

څمڅ (cmac) ښځ.م. غار، سمڅ، سمڅه، ښمڅ.

څمڅرېکی (camcarékay) نر.م. ۱) شرموښکی، خرمښکی، چرمښکی؛ ۲) کربوړی.

څمڅک (camcák) نر.م. د غنمو دانو ناروغي ده.

څمڅکی (camackáy) نر.م. ۱) یو ډول چینجی دی چې غنمو سر لري او وروسته تر څه مودې په چونګښې تبدیلیږي؛ ۲) درغوږ کول، د ځارویو یو ډول ناروغي ده.

څمڅلکی (camcalakáy) نر.م. ستن، بابښکی، کمبلی، یو ډول الوتونکې خزنده ده.

څمڅمار (camcamā́r) نر.م. چمچمار، کوچه مار، یو ډول ورکوټی، نری منګور دی.

څمڅه (camáca) ښځ.م. د څمکې پرمخ چاود.

څمڅۍ (camcə́y) ښځ.م. ۱) چمچه، څمڅـه، د لرګي کاچوغه؛ ۲) لویه کاچوغه.

څمڅېکی (camcekáy) نر.م. کوخوبی، کسوبی میانګی، لکی، د شیري په څېر د ماشومانو یو ډول ناروغي ده.

څمر (camár) نـر.م. څمنګی، ورینکی، کـوندری، هغه تو کرچې پېړې وریاندې ږدي.

څمغېلی (camğélay) نر.م. ۱) وړه او زړه خیمه، ۲) څپره، د مرغـانو شکنو او نورو ځناورو د دارولو لپاره په پټي کې دروړل شوی شی.

څمغېلي څمغېلي (camğelícamğelí) ص. نب. وتره څمکه، وچه او لنده څمکه.

څملاستل (camlā́stəl) مص.ل. ۱) ویده کېدل، بیدېدل؛ ۲) غځېدل؛ ۳) مغلوبېدل.

څملول (camlawə́l) مـص.مـت. ۱) پـرزول، راغورزارول؛ ۲) ویده کول؛ ۳) مغلوبول.

څمنګی (camangáy) نـر.م. ۱) رنګ شـوی او پخه شوې خرمن؛ ۲) هغه دستـرخوان چې پېړې وریاندې جوړیږي؛ ۳) د خرمنې توته.

څموڅی (camū́cay) ص. نر.م. پک، ګنجی، کل، بې وېښته سر.

څمول (camól) ص. ۱) غمجن، غمځپلی؛ ۲) ټپي، پرهار ژلی، زخمي، پیاووړژلی.

څمولول (camolawə́l) مـص. مت. ۱) غمجنول، غمګینول؛ ۲) ټپي کول، زخمي کول.

څمولېدل (camoledə́l) مص.ل. ۱) څمول کېدل، غمجن کېدل؛ ۲) ټپي کېدل، زخمي کېدل.

څمیار (camyā́r) نر.م. و.ګ. چمیار.

څنار (canā́r) نر.م. و.ګ. چنار.

څنډ (canḍ) نـر.م. ۱) ډکـه، دیکـه، ړچ؛ ۲) ژی، څنډه، غاړه، کناره؛ ۳) د اسمان څنډه (افق).

څنډل (canḍə́l) مص. مت ۱) تکول، سنول، څبول، له ونې څخه په ښوررولو سره مېـوه راتويـول؛ ۲) له تغر یا قـالیـنـې څخـه د وړې تک وهـل؛ ۳) سپکول، سپورې ستغې وهـل؛ ٤) نـر.م. د غره پر سر اوار ځای.

څنډلتوب (canḍəltób) نـر.م. ۱) څنډلتیا، ړچېدنه، ښوربدنه؛ ۲) غریبي، تش لاسي.

څنډلی (canḍə́lay) نـر.م. ۱) ورکـوټی څنډل، د غره په سر ورکوټی اوارځای؛ ۲) کنډواله، کنډر ۳) ورکوټی دېوال.

څنډول[1] (canḍúl) نر.م. څنډلی، د ډېوډۍ ګوټ، د دهلېز څنډه، د کوشکن کونج.

څنډول[2] (canḍawə́l) مـص. مـت. ۱) سـنول، ښوررول، څبول؛ ۲) تک وهل، دوړه ایستل.

څنډون (candún) نر.م. شفق، د آسمان د غاړو سوروالی چې سهار او ماښام ښکاري.

څنډوهل (canḍwahə́l) مص. مت. ۱) څپول، څنډل، ټک وهل؛ ۲) د ټغر، کمبلې، قالینې څخه دوړه او خاوره ایستل.

څنډه (cənḍá) ښځ.م. (ج. څنډې) ژۍ، غاړه، څنډ، ډډه، اړخ، کناره، مورګه.

څنډېدل (canḍedə́l) مص.ل. څپېدل، سنېدل، رچېدل، ښورېدل.

څنډيز (canḍíz) ص. د څنډ (افق) اړوند، افقي.

څنغوړی (cangǎwáẓay) نر.م. د غوړ پستکی.

څنک (canák) نر.م. ښانک، سک، پنکی.

څنکوپ (cankóp) نر.م. سر په څنکه، سنګوپ، سر په ځړی، سرلاندې پښې پورته.

څنګ (cang) نر.م. پلو، ډډه، طرف، خوا، اړخ.

څنګ پر څنګ (cangparcáng) ق. څنګ په څنګ بغل پر بغل، ډډه په ډډه، غاړه په غاړه.

څنګ کول (cangkawə́l) مص. مت. لېرې کول، ګوښه کول، اجتناب کول، ډډه کول.

څنګړی (cangṛáy) ښځ.م. څنګلی، یوه غېږه وابښه، یو څنګ وابښه، یوه کوده وابښه.

څنګزن (cangzán) ص. نر.م. ۱) په ډډه، په یوه طرف کوږ؛ ۲) ګوښه والی، ځانته والی.

څنګزنی (cangzánay) ص. څرمه، څېرمه ییز، په ترخ کې راتلونکی، ضمني.

څنګل (cangə́l) ښځ.م. لېچ، څنګله، د څنګلي سر.

څنګ وابښی (cangwáṣay) نر.م. سروېړدی، بالښت، غېته تکیه، پشتی.

څنګوښی (canguṣay) نر.م. د ټوپک بند.

څنګ وېړدی (cangweẓdáy) نر.م. ۱) سروېړدی، بالښت، غېته تکیه؛ ۲) د ټوپک بند.

څنګه (cánga) ص. نب. ۱) څه رنګه، څه شان، څه ډول، څه قسم، څه رنګه؛ ۲) خپور، خوروور، شیندلی، تیت، غوړېدلی.

څنګی (cangáy) ښځ.م. رنځی، سنګ چین، د کانو دېوال، د کاریز چاپېره.

څنګی (cangáy) نر.م. وندر، رسی، پړی، غېل شوی پړی، پر اوږده او غټه رسۍ باندې مېږې، غواوې په یوه کتار وربانديې تړل.

څنل (canə́l) مص. مت. ۱) څنډل، سنول، سورول، رچول، ښورول، خوځول؛ ۲) د کوټې بام رنګول؛ ۳) د څادر یا بل شي څنډل.

څنی (canə́y) ښځ.م. ۱) سنی، انځی؛ ۲) ټیکری هغه وربښمین ټیکری چې تورې او سرې پټې لري.

څڼکه (caṇáka) ښځ.م. ۱) د څڼې تصغیر، چغشکې (د ماشومانو څڼې)؛ ۲) د ککرۍ پاسنۍ برخه؛ ۳) د بوتل سرپوښ؛ ٤) د جوارو څڼې، د جوارو د ورېږ وېښته.

څڼه (cáṇa) ښځ.م. ۱) زلفې، د اتڼ لپاره پرېښوول شوي اوږده وېښتان؛ ۲) ټېک؛ ۳) د ښځو د سر اوږده وېښتان یا کوڅۍ.

څڼی (caṇay) ښځ.م. ۱) څړی؛ ۲) د سیکانو د سر ترلي وېښته.

څڼی کوکو (caṇaykūkú) نر.م. سنبل، یو ګل دی چې شاعران زلفې ورسره تشبیه کوي.

څڼیکه (caṇíka) ښځ.م. پیکی، پیوړ، څڼکه، د تورو تارونو او زر تارو څخه غښتل شرې څڼکه چې ښځې یې د وېښتانو د ګنډه کولو لپاره استعمالوي.

څو (co) ص. نب. ۱) څونه، څومره؛ ۲) تر څو، کوم وخت پورې، تر هغه چې؛ ۳) څنګه، [illegible] رنګه.

ځو (caw) نر.م. ۱) څوی، څاو، پټ کېناستنه، څارنه، مراقبت؛ ۲) وګ. ځاو، پځونی.

ځوار (cwār) نر.م. صبر، زغم، استقامت.

ځوارخیز (coaṛxíz) ص. نر.م. ج. د ځوځواوو خاوند، ځوخواوي لرونکی، ځوجانبه.

ځوب (cwab) نر.م ۱) لېوالتیا، خواهش، غوښتنه، آرزو، شوق، تمایل؛ ۲) درد، سوی، خوږ.

ځوباړی (cobā́ṛay) نر.م. (ج. ځوباړي) د کالیو د مینځلو او پرېوللو دبی.

ځوبمن (cwabmán) ص. شوقمن، لېوال، د ځوب خاوند.

ځوبند (cawbánd) ص. هڅند، هڅاند، شوقي.

ځوپ (cop) نر.م. وګ. ځپ[1].

ځوپره (coprá) ښځ.م. تاوراتاو شوی تار، ګډوډ شوی تار، کنهیل شوی سپنسی.

ځوترځو (cotarcó) ق. ترځو پورې، ترځومره پورې، ترځه وخته پورې.

ځوټ (coṭ) نر.م. (ج. ځوټونه) شبخون، د شپې حمله یا چپاو، ناتار، تاړاک.

ځوټک (coṭák) نر.م. سوټک، ځېټک، ځټک.

ځوټي سراب (coṭaysarā́b) نر.م. معتبر، محور د اعتبار سړی، سپین روبی.

ځوچنده (cočánda) ق. ځوواره، ځوځله، ځوبرابره، ځوګرایه، ډېر زیات

ځوځی (cojáy) نر.م. سوزاک، یو ډول ساري ناروغي ده چې د مقاربت له لیارې سرایت کوي.

ځوچې (cóče) ق. ترځو، ځوپورې، ترهغه.

ځوځ (cuc) نر.م. ۱) ډولفین، یو ډول لوی ماهي، دریابي خوګ؛ ۲) ص.نر.م. اروا وړي، توسن.

ځوځکندی (cuckandáy) ص: نر.م. ځسن، کوځه په کوځه ګرځېدونکی، چوسکن، کوځه ډب.

ځوځلن (cuclán) ص.نر.م. کنجوس، لاواسترګی.

ځوځن (cucán) ص.نر.م. ۱) ځوځکندی، ځوځلن؛ ۲) سپېره، خسیس، چوس.

ځوځه (cū́ca) نر.م. دریابي سوډر، دریابي خوګ.

ځوځینک (cucinák) نر.م. ۱) چرچرک؛ ۲) یو ډول مرغی.

ځوخی (cū́xay) نر.م. ۱) د کوزې ځبکوری، چوښکه، سوخی؛ ۲) چولکی، د کوچنیانو تناسلي آله.

ځوده (codá) ښځ.م. سوړه، سمڅ، په غره کې د درمو لپاره جوړه شوې سمڅ، لغم، ګاره.

ځورب (corb) ص. نر.م. ۱) چاغ، مزي، غوړ، شلند؛ ۲) تکړه، تازه، تاند، غوړین.

ځورب توب (corbtób) نر.م. چاغښت، ځوربوالی، چاغوالی، غوړوالی.

ځورکه (corká) ښځ.م. پلو، اړخ، خوا، طرف.

ځورګه (corgá) ښځ.م. ۱) مېره، دښت، بیابان؛ ۲) اړخ، ډډه؛ ۳) لرې وطن، نا اشنا وطن.

ځورله (corlá) ښځ.م. خنزیر، سوور، سرکوزی.

ځورلی (corláy) نر.م. څولی، ځوولی، سکنه، د ترکاڼۍ یوه آله ده.

ځورلي (cwarlí) ښځ.م. سپرلي، سورلي.

ځورلېځی (cūrlejáy) نر.م. محور، لټ.

ځورنګ (caẉráng) ص. نر.م. ۱) مېښلی، لتاړ، پایمال؛ ۲) ژوبل، په وینو لړلی؛ ۳) مات ګوډ، شل شوټ.

ځورنګ (coráng) ص.نر.م. ځرنګه، رنګارنګه، ځرنګه لرونکی.

ځورنګتوب (cawrangtób) نر.م. ۱) ځورنګیا، ځورنګوالی، ژوبلېدنه؛ ۲) وهل کېدنه، ټکول کېدنه، مېښنه، موښنه، مړنه.

څورنګول (cawrangawə́l) مص. مت. ۱) موښل، مښل، سولول، وهل، تکول؛ ۲) زخمي کول، ژوبلول؛ ۳) ماتول، ګوډول، خچ پچ کول.

څورنګي (cawrangí) ښځ.م. ۱) موښل کېدنه، وهل کېدنه؛ ۲) ژوبلېدنه؛ ۳) ګوډېدنه، خچ پچ کېدنه؛ ٤) د پسو او وزو د يوه مرض نوم.

څورنګېدل (cawrangedə́l) مص.ل. ۱) موښل کېدل، مښل کېدل، تکول کېدل، وهل کېدل؛ ۲) ژوبلېدل؛ ۳) خچ پچ کېدل، ګوډېدل.

څوروی (curwáy) نر.م. پټونی، کمينګاه، باره، ګوره، د ښکار لپاره د پټېدو ځای، پټګنی.

څوری[1] (curáy) نر.م. تېره کاڼی چې ښکاريان خپل ښکار پرې حلالوي.

څوری[2] (cwaráy) نر.م. ۱) دسفرخرڅي، د لارې خرڅ، د لارې توښه؛ ۲) د شپانه ډوډۍ؛ ۳) پ. ک. د لښکر کښي په وخت هغه ګډه ډوډۍ چې په شلاونډ تيارېږي.

څوړ[1] (cawáṛ) نر.م. ۱) پېخول، د کېږدۍ په مخکې پرده؛ ۲) زړې کمبلې يا تغر چې د خره په کوناتو يې اچوي.

څوړ[2] (coṛ) نر.م. د نوم يا نو شاوخوا نرۍ غوښه.

څوړ[3] (cūṛ) ص. نر.م.ج. ۱) څوړند، ښکته؛ ۲) پياده، پلی، لاندې؛ ۳) نسکور، پرمخ؛ ٤) کوږ وږ؛ ٥) باسي ډوډۍ؛ ٦) وچ کلک؛ ۷) ننوتلی؛ ۸) خر، ملامت.

څوړغوږ (curğwáz) ص. نر.م. ۱) شرمنده، خجل؛ ۲) پړ، ملامت.

څوړغويی (curğwayáy) نر.م. چپی غويی، هغه غويی چې ښکر يې څټ ته کاږه وي.

څوړمنی (coṛmánay) نر.م. څړمنی، پسرلی.

څوړنګ (cawṛáng) نر.م. د وجود يوه برخه.

څوړنګه (coṛanga) ښځ.م. نسوي راتوکېدلی بوټی يا ونه.

څوړوالی (cuṛwā́lay) نر.م ۱) څوړتيا، څوړونه، څوړتوب؛ ۲) خړوالی؛ ۳) ښکته والی.

څوړول (cuṛawə́l) مص. مت. ۱) کښته کول، ډوبول، منډل، ننه باسل، څېړول.

څوړه (cuṛá) ښځ.م. څوری، يو ډول خړ رنګې مرغۍ ده چې اوږده لکۍ لري.

څوړی (cuṛáy) نر.م. و ګ. څوړغويی.

څوړېدل (cuṛedə́l) مص.ل. ۱) کښته کېدل، ډوبېدل؛ ۲) چوړېدل، کوږېدل.

څوړې سترګې (cuṛestárge) ښځ.م. کوږې سترګې، تيټې سترګې.

څوړين (cawṛín) نر.م. د څرمنې يا د زاړه ژې يوه ټوټه چې ښځې جامې پرې مينځي.

څوز (cwaz) نر.م. رس، عرق، جوهر، څوښه.

څوزی (cuzáy) نر.م. ۱) د لوخې په څېر بوټی دی ۲) چرګوړې د چرګې بچی.

څوژبی (cožábay) ص. په څو يا ډېرو ژبو پوهېدونکی.

څوژبي (cožabí) ا. ډېرژبي، څوژبيوالی.

څوژبيز (cožabíz) ص. څوژبی (فرهنګ، ويپانګه).

څوس (cus) نر.م. توس، بوی ښکل، بوی کښل، له بوی له مخې څه پيدا کول.

څوسن (cusán) ص. نر.م. ۱) توسن، بوی کښي، سرمه کش؛ ۲) وړ سترګی؛ ۳) هغه څوک چې بې بلنې خيرات ته ځي.

څوسېدل (cusedál) مص.ل. توسېدل، چوسېدل، بويېدل، بوی وهل، بوی ښکل.

څوسيس (cusís) ص. نر.م. څارونکی، جاسوس.

څوښتی (cwaṣtáy) نـر.م. ۱) سخوښتی، هغه لرگی چې د تنستې سنې ورباندې پېچلې کېږي ۲) وښکلی وڅوستی؛ ۳) چوښکه، څوښکوړی

څوښکوری (cuskūŕay) نـر.م. څوښکوړی، څوښکه، څوښکی، چوښکی، چوښکوړی.

څوښه (coṣā́) ښځ.م. څرخه، هغه آلـه (لرگی) چې وړی وریاندې تار کېږي.

څوښی (cuṣáy) نـر.م. ۱) چوستی، چـوښـکه، څوښکوری؛ ۲) د وړو هلکانو تناسلي آلت.

څوک(۱) (cok) ض. نب. استـفهامي ضمـیر دی چې د پوښتنې په وخت کې استعمالېږي.

څوک (cūk) نر.م. سوک.

څوکری (cukráy) نر.م. د پښې (رواش) ډنډر.

څوکرېیل (cukreyā́l) مص. مـت. میـده میـده کول، رنجې رنجې کول، توکل، کوفته کول.

څوکړ (cukā́r) ص. نر.م. ج. کـو سه، چـوکړ، هغه سړی چې ږیره یې رنگړی وي.

څوکل (cukā́l) مص.مت. میده کول، توکل، تکول قیمه کول، کیمه کول، کوفته کول.

څوکلن (coklan) ص. نر.م. د څوکالو، دڅوکلو.

څوکه (cū́ka) ښځ.م. د غره تېره څوکه، د غره سر، د هر شي تېره څوکه.

څوکۍ(۱) (cawkā́y) ښځ.م. ۱) چـوکۍ، کرسۍ؛ ۲) پیره، پهره، تانه؛ ۳) سنگر، مورچل.

څوکۍ(۲) (cukā́y) ښځ.م. ۱) یو ډول بـوټـی دی؛ ۲) څکۍ، وږه ډوډۍ؛ ۳) کولچه ٤) دانگـورو د تاک سر چې د نیم متر هومره پرې شوی وي.

څوکی(۱) (cukáy) نـر.م. خـورجی، د کوچیانو یو ډول خورجین.

څوکی(۲) (cawkáy) ص.نر.م. پیره دار، چوکیدار، ساتونکی، محافظ، څاروکی.

څوکیدار (cawkidā́r) نر.م. پیره دار، چوکیدار، ساتونکی، څارونکی، محافظ.

څوکۍ مینی (cawkaymínay) ص. څـوکۍ مین، څوکۍ پال.

څوکیوال (cawkiwā́l) ص. څـوکۍ (سیمه) تـه اړونده، څوکۍ کوونکی، پهره وال، څوکیدار.

څوکیوالي (cawkiwālí) څـوکیداري، پهره داري.

څوگرایه (cogrā́ya) ص. و گ.: څوچنده.

څوگل (cawgál) نر.م. هغه سي (سبوس) یا توپاله او د حبوبـاتو پوسـتکي چې د پخېـدو په وخت کې د دېگي سر ته راخېـژي.

څوگوتیز (cogwaṭíz) ص. څوکونجیز، څوگوټی، څواړخیز.

څوگیر (cawgír) ص. نـر.م. په څـوکۍ ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري، څارو، منتظر.

څوگیري (cawgirí) ا. څاروالی، فرصت طلبي.

څول (cwal) ص.نر.م. ۱) میده میده، توټه ټوټه؛ ۲) چاود چاود، درز درز.

څولاغ (culā́ǧ) نـر.م. پته، څـرک، درک، نښه، احوال، ادرس، څوڅک.

څولند (cūlánd) ص. نـر.م. ۱) سـولند، حریص، وږ، سترگی؛ ۲) چوسک، چوسن، چوس.

څوله (cola) ص.ښځ.م. څوله، گند، گنځ، له ډېرو پیوندونو څخه جوړ شوی اوږد کمیس.

څولۍ (colə́y) ښځ.م. څـولی، څـوولی، سکڼه، د ترکانۍ یوه آله ده.

څولي (colí) نر.م. ج. بنگړی.

څولیار (culyā́r) ښځ.م. د غره تنگه لاره، څرلار، په غره کې د پلیو لپاره نری لاره.

څومره (cū́mra) ص.نب. څونه، څـونې، څوندې، څونبره، څومبره، په کومه اندازه.

څومره والی (cūmrawā́lay) ا. څومره توب، اندازه، مقدار، کمیت.

څومره ییز (cūmrayíz) ص. کمي، څومره ته اړوند.

څونټۍ (cunṭə́y) ښځ. م. کاچوغه، کاشوغه، قاشوغه، چمچه، سیپۍ.

څونټۍ (unṭə́y) ص. نر. م. شوټ لاس، پرې شوی لاس..

څونڅۍ (cuncə́y) ښځ. م. کاچوغه، قاشوقه، څمڅه، چمچه، کاشوغه.

څوند (cawánd) نر. م. سرگردانه، نارامه، ناکراره، بېتابه، لالهانده.

څونډک (cunḍak) نر. م. څونډۍ، زونډۍ، څونډۍ زومبک، څومبک، بوډۍ.

څونډکرکی (cundakárkay) نر. م. دڅونډي تصغیر

څونډۍ (cunḍə́y) نر. م. ۱) څونډۍ؛ ۲) د سر مخکني وېښتان.

څونسو (consáw) عد. ۴۰۰، څلور سوه.

څونګرۍ (cungaráy) نر. م. کوک، هغه پتیره ډوډۍ چې د ماشومانو د ناروغۍ په وخت کې د خیرات په ډول ورکول کېږي.

څونه څاره (cunacā́ra) ق. خبره څنډونه، څه خبره تالونه، چون چرا.

څونه والی (cunawā́lay) ص. نر. م. څومره والی، څوندي توب، د یوه شي شمېر او اندازه.

څونی (cunáy) نر. م. پتایي، پوک، دګنیو توفاله، د ګنې څڅې چې اوبه ترې وتلې وي.

څونۍ (cunə́y) ښځ. م. ۱) چمبر، چاپداره خمتا؛ ۲) بوچۍ وزه، بوچه بزه؛ ۳) هغه تور ټیکری چې په سره ګل کې رنګ شوی وي.

څوڼکه (cuṇáka) ښځ. م. ۱) څڼکه، دڅڼې تصغیر ۲) کلغی، خول، تاج، چرخولی.

څوڼول (cuṇawә́l) مص. مت. و ګ. سوڼول.

څوڼه (cúṇa) ښځ. م. څڼه.

څوڼې (cuṇí) ښځ. م. څڼې، څڼه، کوڅۍ، څوڼکه.

څوڼېور (cuṇewár) ص. نر. م. ج. ۱) څونور، څڼېور، څڼور؛ ۲) مج. پک، ګنجی.

څوڼېورناوې (cuṇewarnā́we) ښځ. م. ص ۱) دڅڼور سرې ناوې؛ ۲) د لېوره د ښځې لقب، د مېږه د ورور د ښځې لقب.

څوول (cawawә́l) مص. مت. ۱) څورول، دردول؛ ۲) نر. م. په زړه کې اراده کول، څه خبره فرضول

څوولسي (cowolasí) ص. ګنولسي، څوملیتي.

څووم (cowә́m) ص. نر. م. څویم، عددي صفت.

څووه (cuwá) ښځ. م. دیو ډول خوشبویه بوټي نوم.

څوه (cwa) ښځ. م. سوه، کورمه، د آس، خره یا د قچر سوم (سوی).

څوهټ (cuhát) ص. نر. م. عبث، بې کاره، بې ښې.

څوهره (cuhrá) ښځ. م. چوره، فتق، د نس د نامه د پاسه هغه غوښه چې څیرې وي.

څوهم (cohә́m) ص. نر. م. و ګ. څووم.

څوهنده (cohә́ndә) ص. نب. و ګ. څومره.

څوی[1] (cawә́y) نر. م. په ځاو کې دکېناستو ځای، خزه، د ښکار لپاره د پټ کېناستلو ځای.

څوی[2] (cway) نر. م. سوی، سوزش، ځانګې، سونه، سوخت، خوږ.

څوېدل (cawedә́l) مص. ل. سوېدل، ځانګې کول، دردېدل، دړدېدل، خوږېدل، څریکي کول.

څوېره (cwerá) ښځ. م. و ګ. څورې.

څویم (coyә́m) ص. نر. م. و ګ. څووم.

څه (ca) ض. ۱) استفهامي ضمیر دی - څه کوې؟ څه شی غواړې؛ ۲) اد. ته، ورنه، څخه.

څه ته (cacā) څه لپاره، څنګه، ولې، څله، چشته.

څه د پاره (cadapā́ra) ق. څه لپاره، ولې، څه له، څنګه، څه شي لپاره، چیشته.

څه ډول (cadáwal) ص. نب. څه راز، څه قسم، څرنګه، په څه شان، څنګه، کم رقم.

څه نه څه (cánaca) ق. لږ و ډېر، کم و زیات.

څه وڅه (cáwuca) ض. ۱) د کنځا د اصلي کلیمو پرځای استعمالیږي؛ ۲) دانسان د شرم ځایونه

څه وخت (cáwaxt) ق. کله، کوم وخت.

څې (ce) ښځ.م. د (څ) توری تلفظ.

څیپیاکه (cipyā́ka) ښځ.م. زګند مالګه، هغه مالګه چې په مصنوعي ډول جوړه شوې وي.

څېته (cetá) ښځ.م. د تورې پخ اړخ، د تورې شا.

څېټۍ (ceṭáy) ښځ.م. سومبه، چتۍ، د تبرګي یا تبر پخ اړخ.

څیخ (cix) ص. نر.م. ۱) موخه، په زور ډک شوی، سوخلی، منډلی، کېمنډلی؛ ۲) سم، مستقیم

څیخل (cixә́l) مص. مت. کېمنډل، سیخل، چیخل، ډکول، سوخول، په زوره ډکول.

څېر (cer) اد. غونډې، شان، رنګ، قسم، ډول.

څیرخولی (cirxwā́lay) نر.م. توربانجان.

څیرسترګی (cirstә́rgay) ص. نر.م. ۱) بې حیا، بې شرمه؛ ۲) بداخلاقه، فاسد.

څیرګۍ (cirgáy) ښځ.م. کوړکی، کوړی، څیرګی، څیرکی، کوچنۍ پتۍ، وړه پتۍ.

څیرل (cirә́l) مص. مت. بړه کول، دوه ځایه کول، شلول، چاغل.

څیرله (cirā́la) ا. ژبنی عبارت، فقره، ټوټه، پرزه.

څېرلۍ (cerláy) نر.م. سېرلی، چیلی، دوزې بچی.

څېرمه (cérma) ص. نب. ۱) څنګ ته، خواته، اړخ ته؛ ۲) نژدې، متصل؛ ۳) تړول، ګرسره؛ ٤) ص. ښځ.م. غونډې، په شان، شانته.

څیرنګی (cirangáy) نر.م. ۱) چیړ، چېنګی، تېروسکی، تېره کانی؛ ۲) و.ګ. چیر.

څیرنه (cirә́na) ښځ.م. بڅه کونه، چیرنه، شلونه، دوه ځایه کونه، جوونه.

څیرول (cirawә́l) مص. مت. بڅه کول، چیرول، شلول، دوه ځایه کول، چوول، څیرې کول.

څېره (cerā́) ښځ.م. ۱) مخ، بشره، شکل، بڼه؛ ۲) و.ګ. څروه؛ ۳) هغه توکر چې د مرغانو شکل پرې ایستل شوی او ښکاریان مرغان غولوي او بیا یې ښکار کوي؛ ٤) تصویر، انځور.

څیره (círa) ښځ.م. ۱) څرک، د لمر څرکه؛ ۲) چیره، لته؛ ۳) ووړ پتی، ګرډي، کړوی؛ ٤) اره، فلزي غابنوره آله ده.

څېره غونډ (cerağwáṇḍ) ا. د تصویرو مجموعه، البوم.

څېره کښ (cerakáṣ) ا. انځورګر، عکاس.

څېره کول (cerakawә́l) مص. نوم کښنه، نوم لیکنه (د عسکری خدمت لپاره).

څیرۍ (ciráy) ښځ.م. ۱) سېرۍ، هغې ځمکې چې ستانه خلګو یا ؟ سبګرو ته ورکول کېږي؛ ۲) عملنامه.

څېری (céray) ښځ.م. ۱) [illegible] ی، سېری؛ ۲) الوی کاریز چې اوبه ولري؛ ۳) څری [illegible] اغزکی، سپل، یو ازغن بوټی دی.

څیری (círay) نر.م. رقعه، د کاغذ ټوټه.

څیرې (ciré) ص. نب. شلېدلی، دوه ځایه، بڅه.

څیرېدل (ciredә́l) مص. ل. شلېدل، چیرېدل، بوڅه کېدل، بڅه کېدل، بوڅه کېدل.

څېړاند (ceṛā́nd) ا. (لوی څېړونکی، محقق.

څېړل (ceṛә́l) مص. مت. ۱) تحقیق کول، پلټنه کول، ریسرچ کول؛ ۲) چړل، تکلیف رسول.

څېړنپال (ceṛanpā́l) نـر.م. پوهـاند، د پښتو ټولنې د علمي کدر آخري او لوړه علمي درجه چې د پوهنتون د پوهاند رتبې سره برابره ده.

څېړنتون (ceṛantū́n) د څېړنې ټولنه، فرهنگستان.

څېړندود (ceṛandód) ا. د څېړنې دول، د څېړنې میتود.

څېړندوی (ceṛandóy) نر.م. د پښتو ټولنې د علمي کدر پنځمه درجه چې د پوهنتون د پوهنوال درجې سره سمون خوري.

څېړنمل (ceṛanmā́l) نـر.م. د پښتو ټولنې د علمي کدر دریمه درجه چې د پوهنتون د پوهنمل د درجې سره سمون لري.

څېړنوال (ceṛanwā́l) نـر.م. د پښتو ټولنې د علمي کدر څلورمه درجه چې د پوهنتون د پوهندوی د درجې سره سمون لري.

څېړنه (ceṛə́na) ښځ.م. ۱) تحقیق کونه، ریسرچ او بحث کونه، پلټنه، تتبع کونه؛ ۲) تنگونه، زحمت رسونه، تکلیفونه.

څېړنیار (ceṛanyā́r) نر.م. د پښتو ټولنې د علمي کدر دوهمه درجه چې د پوهنتون د پوهنیار له علمي درجې سره برابره ده.

څېړونکی (ceṛū́nkay) نر.م. ۱) د پښتو ټولنې د علمي کدر لومړۍ درجه چې د کابل پوهنتون د پوهیالي درجې سره برابره ده؛ ۲) فا. نر.م. بحث کوونکی، تحقیق کوونکی؛ ۳) تکلیف رسوونکی، تنگوونکی، زحمت رسوونکی.

څیره (ciṛá) ښځ.م. ۱) لین، قطار؛ ۲) ټولی؛ ۳) غوټه.

څېړۍ (ceṛə́y) ښځ.م. ۱) بلوط، یو ډول غرنۍ ونه ده چې یو ډول میوه (پیرگې) هم نیسي؛ ۲) چوټۍ، د سر چوټکه؛ ۳) سر په څړی.

څیز (ciz) نر.م. ج. (ج. څیزونه) شی، متاع، مال.

څیزنـي (cizní) ښځ.م. سېزني، سوزني، هغه پټۍ چې ماشوم په ورنې کې وریاندې تړي.

څیزنوم (ciznū́m) ا. اسم، ذات نوم.

څېږمه (ceẓmá) ښځ.م. څېږمه، د سترگې هغه برخه چې بانه وریاندې راشنه کېږي.

څیکل (cikə́l) مص. مت. لړمون پرې کول، لړمابن یا بل شی ټوټه ټوټه یا پرې کول.

څیکنه (cikə́na) ښځ.م. ورونه، میده کونه، د لورمابن (لړمون) یا بل شي ورونه.

څیکه (ciká) ښځ.م. شمله، د دستار شمله.

څېکي (cekáy) نر.م. د کوچنیانو یوه ناروغي ده.

څیلمڅي (cilǝmcí) ښځ.م. و گ. چلمچي.

څېلمه (celmá) ق. ۱) ټول، تمام، گرده، ټېخي، له یوه مخه؛ ۲) غاړې ته، کناره، اړخ ته.

څیلۍ (cilə́y) ښځ.م. ۱) سېلۍ، سخته او تنده هوا، توپان؛ ۲) تاب، توان، وس، قدرت.

څېلۍ (celə́y) ښځ.م. تناو، طناب.

څینځښه (cinǰə́ṣa) ښځ.م. چونگښه، چنډخه.

څینزری (cinzə́ray) نر.م. و گ. تمځری.

څینگکه (cingáka) ښځ.م. څینگکی، یو ډول وړه مرغۍ ده.

څینور (cinawár) نر.م. غبرگولی، د جوزا میاشت.

څینۍ (cinə́y) ښځ.م. سنی، اینځی، انځی، ډوری، تاو کړې سنی.

ح

ح[1] (he) ښځ.م. د پښتو الفبې دوولسم توری چې ابجدي ارزښت یې «۸» دی.

ح[2] (he) ښځ.م. د حرب یا حربي لنډ شکل.

حاتم (hātim) نر.م. قاضي، حاکم.

حاجب (hājíb) نر.م ۱) ورساتونکی، دروازه وان؛ ۲) ورځه، د سترګې وروځه.

حاجت (hājat) نر.م. ضرورت، احتیاج، اړه. ارتیا.

حاجتمن (hājatmán) ص. نر.م. اړ، محتاج.

حاجز (hājíz) ص.نر.م. ۱) مانع، خنډ؛ ۲) حایل؛ ۳) بېلوونکی؛ ٤) د توري تېره والی.

حاد (hād) ص.نر.م. ۱) تېز، تېره؛ ۲) سخت؛ ۳) قاطع؛ ٤) نازک او حساس حالت.

حادث (hādís) ص. نر.م ۱) نوی، تازه؛ ۲) پیدا، پېښ، د قدیم ضد.

حادثه (hādisá) ښځ.م. ۱) پېښه، غوربکه، واقعه، پېښېدنه؛ ۲) بلا، اپت؛

حاذق (hāzíq) ص. نر.م. ۱) هوښیار، پوه، ماهر، ځیرک؛ ۲) پوه طبیب، پوخ طبیب.

حارث (hārís) نر.م ۱) زمری؛ ۲) بزګر، کروندګر.

حارس (hārís) ص. نر.م. ساتونکی، ساتندوی.

حارص (hārís) ص. نر.م. حریص، نه مړېدونکی، حرص لرونکی، وږ سترګی، لېوال، لوېږنده.

حازم (hāzím) ص. نر.م. ۱) هوښیار؛ ۲) وړاندې وروسته سنجوونکی، دور اندېش.

حاسد (hāsíd) ص. نر.م. رخه لرونکی، وږغونی، بدنیتی، نه لوروونکی.

حاسه (hāsá) ښځ.م. ۱) حس، حاس، مدرکه قوه؛ ۲) هر حس لکه باصره، سامعه، لامسه، تعادل، توازن، نرسي او زیږتیا او نور...

حاشیه (hāšiyá) ښځ.م. ۱) څنډه، ژۍ، غاړه، څېرمه؛ ۲) مج. لمن لیک؛ ۳) مج. د موضوع څخه لرې کېدنه.

حاصل (hāsíl) نر.م. ۱) سود، مطلب، گټه، ثمره، نتیجه؛ ۲) موندنه، لاس ته راوستنه؛ ۳) ابیره، فصل، ابره، تول.

حاصلخېز (hāsilxéz) ص. نر.م. ج. ابېرور، لهڅپ، ښه فصل کوونکی، آباد (ځمکه).

حاصلول (hāsilawə́l) مص. مت. پیدا کول، گټل، لاس ته راوستل.

حاصلېدل (hāsiledə́l) مص. ل. پیدا کېدل، گټل کېدل، ترلاسه کېدل، بودېدل.

حاضر (hāzír) ص. نر.م. ۱) سوب، موجود؛ ۲) تیار، اماده، چمتو.

حاضرباش (hāzirbā́š) نر.م. اردلي، نوکر، خدمتگار، محافظ.

حاضرجواب (hāzirjawā́b) ص. نر.م. ځواب لوځي، زرځوابی.

حاضر والی (hāzir wālay) نر.م. ۱) سوبتیا، سوبوالی، شته والی؛ ۲) چمتووالی.

حاضرول (hāzirawə́l) مص. مت. ۱) موجودول؛ ۲) چمتوکول؛ ۳) وړاندې کول؛ ٤) راوستل، مخې ته درول.

حاضري (hāzirí) ښځ.م. ۱) حاضروالی، حاضرتوب؛ ۲) د حاضرۍ کتاب.

حاضرېدل (hāziredə́l) مص. ل. موجودېدل، تیارېدل، وړاندې کېدل.

حاضرین (hāzirín) نر.ج. موجود کسان، راغلي کسان.

حافظ (hāfíz) ص. نر.م. ۱) ساتونکی؛ ۲) په يادوونکی، چا چې کوم مطلب حافظې ته سپارلي وي؛ ۳) د قرآن مجيد قاري.

حافظه (hāfizā́) ښځ.م. ياد، د يادونې او په ياد ساتنې ملکه.

حاکم (hākím) فا. نر.م ۱) ولسوال، اداره کوونکی؛ ۲) په ځان باور لرونکی.

حاکمیت (hākimiyát) نر.م. واک لرنه، واک درلودنه، تسلط، قدرت درلودنه.

حال (hāl) نر.م. ۱) راز، پته، درک؛ ۲) اوسنی وخت، موجوده وخت؛ ۳) وضع، حالت.

حالت (hālát) نر.م. کیفیت، وضع، حال، څرنگوالی

حالنامه (hālnāmá) ښځ.م. د علي محمد مخلص بن ابوبکر قندهاري د هغه اثر نوم دی چې د یوولسمې هجري سندی په نیمايي کې لیکل شوی دی. دحالنامې دلیکنې تاداو د پیر روښان له خوا ایښودل شوی و.

حامل (hāmíl) ص. نر.م. باروړونکی، باردار، وړونکی، حمل کوونکی.

حامله (hāmilá) ص. ښځ.م. بلاربه، امیندواره، دوه ځانه، ډکه.

حامي (hāmí) ص.نر.م ۱) پلوی، ملاتړ، حمایت کوونکی؛ ۲) ساتونکی؛ ۳) دنوح علیه السلام زوی (حام) ته منسوب.

حاوي (hāwí) ص. نر.م. رانغاړونکی، په ځان کې لرونکی، په برکې لرونکی، ځایوونکی.

حایز (hāyáz) ص.نر.م. لرونکی، درلودونکی.

حایل (hāyél) ص.نر.م. مانع بندوونکی، ستنوونی د دوو څیزونو ترمنځ مانع، خنډکېدونکی.

حب (hab) نر.م. (ج. حبوبات) دانه، لکه د غنمو، نخودو او نور.

حُب (hub) نر.م. مینه، محبت، عشق، دوستي.

حباب (hobā́b) نر.م. غوټۍ، پوکانه، حورخوټۍ، کوبۍ، دومبکی، د اوبو پر سر پوکانۍ.

حباله (habālá) ښځ.م. ۱) لومه، دام؛ ۲) پړی، رسۍ؛ ۳) قید، بنْد.

حبس (habs) نر.م. ۱) بندي کـونه؛ ۲) بند، قید، زندان، جېل.

حبسول (habsawə́l) مص. مت. ۱) بندي کـول، قید کول، په جېل کې اچول، زنداني کول.

حبطه (habatá) ص. ښځ.م. ۱) ابته، چټي، بابېزه، عبث، بې ښې، بې گټې؛ ۲) زهیر، ضعیف.

حبوب (hobū́b) نر.ج. غلې دانې، حبوبات.

حبیب (habíb) ص. نر.م. گران، محبوب، دوست.

حتماً (hatmán) ق. هرو مرو، ضرور، خامخا.

حتمي (hatmí) ص.نب. ارین، ضروري، بې شرطه، بې پلمې، بې هغه دغه، لازمي، ضرور.

حتی (háttā) اد. ۱) تر، ترڅو، تـر هغه چې؛ ۲) تر وسه، تر توانه، تر قدرته.

حج (haj) نر.م. د اسلام پنځم رکن او فرض دی.

حجاب (hijā́b) نـر.م. ۱) پـرده، نقاب؛ ۲) مـج. شرم، حیا.

حجار (hajā́r) ص.نر.م. تیږه تراشونکی، توجاند، دبره توږونکی، مجسمه جوړونکی.

حجاري (hajārí) ښځ.م. دبر توږونه، تیـږې تراشنه، سنگتراشي، مجسمه جوړونه.

حجازي (hijāzí) ص. نر.م. (خ.) یو دول لیـک و چې د اسلام د دین تر ظهوره پورې مروج و.

حجامت (hijāmát) نر.م. ۱) وېښته سمول، ږیره خریل؛ ۲) ښکر لگول، شاخک لگول.

حجانی (hajāṇáy) ښځ.م. و.گ. اجانی.

حجت (hojját) نر.م. ۱) دلیل، برهـان؛ من. هغه معلوم تصدیقات چې ذهن مجهـولو تصدیقاتو ته لاربنوونه کوي ۲) هغه سند چې د نغدو پیسو د ورکولو له امله له پوروړي اخیستل کېږي.

حجره (hojrá) ښځ.م. ۱) اوجره، دېره، مېلمه ځای، مېلمستون؛ ۲) بیا. سلول، یاخته.

حجم (hájam) نر.م. ۱) پندوالی، پرېړوالی، غټوالی ۲) قوت، قدرت، توان.

حد (had) نر.م. (ج. حدونه، حدود) ۱) برید، پوله، سرحد؛ ۲) د یوه شي څنډه او انتها.

حداد (hadā́d) نـر.م. ۱) وربـه، ورسانی، دروازه وان؛ ۲) آهنگر، اوسپنپلور.

حدت (hidát) نر.م. تېزي، تندي، شدت، تاو.

حدس (hads) نر.م. ۱) گومان، اټکل، تخمین؛ ۲) په فهم او استنتاج کې د انتقال سرعت.

حدوث (hudū́s) نر.م. نوی توب، نوی والی، تازه والی، د قدم ضد، پېښېدنه، پیدا کېدنه.

حدود (hudū́d) نـر.ج. ۱) حدونه، بریدونه، پولې، ټکونه، سرحدونه؛ ۲) غاړې، خواوې.

حدیث (hadís) نـر.م. ۱) نـوی، تازه، نـوی خبر؛ ۲) خبر؛ ۳) د حضرت محمد (ص) قول او فعل.

حدیقه (hadiqá) ښځ.م. کوچنی بڼ، باغچه.

حذاء (hizā́) ښځ.م. ایـزا، ازا، بـرابرونه، سمونه، سمېدنه، په یوه کرښه یا صف برابرېدنه.

حذر (hazár) نر.م. ۱) پرهېز، اجتناب، ځان ساتنه؛ ۲) وېره، ډار، بېره.

حذف (hazf) نر.م. غورځونه، اچونه، کمونه.

حر [1] (hor) ص. نر.م. آزاد، خپلواک، د مریي ضد.

حر [2] (har) نر.م. تودوخه، گرمي، حرارت.

حراج (hirā́j) نر.م. په زیاتولو سـره خرڅونه؛ اق. مزایده، لیلام.

حرارت (harārát) نـر.م. ۱) تـودوخه، تودوالی، گرمي؛ ۲) وربښکته، مراوې تبه.

حراست (hirāsát) نر.م. ساتنه، څارنه، پاملرنه.

حرام (harā́m) ص. نر.م.ج. ناروا، منع شوی.

حرام خور (harāmór) ص.نر.م. حرام خوړونکی، هغه څوک چې د بل چا مال ناحق خوري.

حرام زادګي (harāmzādagí) ښځ.م. غلطي، چلبازي، فريبکاري.

حرامزاده (harāmzādá) ص. نب. ۱) پيدا ګل، ارموني، حرامي؛ ۲) مج. چلباز، فريبکار.

حرامول (harāmawə́l) مص.مت.منع کول، بندول ناروا کول.

حرامي (harāmí) ص.نر.م. و ګ. ارموني (۲).

حرامېدل (harāmedə́l) مص. ل. منع کېدل، بندېدل، ناروا کېدل.

حرب (harb) نر.م. جګړه، جنګ، مقدمه.

حربه (harbá) ښځ.م. د جنګ آله لکه توره، وسله.

حربي (harbí) ص. نب. د جګړې، د جنګ، جګړې ته منسوب.

حربي پوهنتون (harbípohantún) نر.م. د افغاني وسله والو ځواکونو د منصبوالو د لوړې روزنې مرکز.

حربيه (harbiyá) ښځ.م. حربي، دجنګ، د جګړې.

حرج (haráj) نر.م. ۱) تنګسه، ستونزه، زحمت، ربړ؛ ۲) تنګ ځای.

حرص (hirs) ص. نر.م. اروا وږي، وږسترګي، وږسترګتوب، سرابنتوب، بلا اخيستې.

حرف (harf) نر.م(ج. حرفونه) ۱) توری، تورکی، فونيم؛ ۲) کليمه، خبره؛ ۳) هغه توری چې نه اسم وي نه فعل او نه مستقله مانا ورکړي.

حرفه (hirfá) ښځ.م. کار، پېشه، چاره، مسلک، هنر.

حرکت (harakát) نر.م. (ج. حرکتونه) خوځېدنه، ښورېدنه، خوځښ، د سکون ضد.

حرم (harám) نر.م. ۱) انګړ، د سرای دننني برخه؛ ۲) ممنوع، منع شوی؛ ۳) کډه، عيال؛ ٤) حرم شريف، دکعبې شريفې دننه برخه او شا وخوا.

حرمت (hurmát) نر.م. ۱) حرامېدنه، ناروا کېدنه؛ ۲) پت، ابرو، درناوی، عزت.

حروف التاج (hurufotāj) ص. نر.م. ج. (خ.) يو ډول ليک او سبک دی چې محمد محفوظ مصري په ۱۳٤۹ ق. کال اختراع کړی دی.

حروف چين (hurūfčín) نر.م. په مطبعه کې هغه کارګر چې د کتابو مضمونونه د سرپو په تورو ترتيبوي او چاپ ته يې تياروي.

حروفچيني (hurūfčīní) ښځ. م. په مطبعه کې هغه څانګه چې يوه ليکنه د چاپ لپاره په سرپي حروفو ترتيبوي.

حروفي (hurūfí) ص.نب. دحروفو، په تورو په تکو اړوند.

حرير (harír) نر.م ۱) ورېښم، مېلک؛ ۲) ورېښمينه ټوټه؛ ۳) ورېښمينه جامه.

حريص (harís) ص.نر.م.و ګ. حارص.

حريف (haríf) ص. نر.م. ۱) بل، سيال، رقيب؛ ۲) د يوه کسب، همکار، هم پېشه.

حريق (haríq) نر.م. اورلګېدنه، اور اخيستنه.

حريم (harím) نر.م. ۱) هغه څه چې منع شوی وي؛ ۲) د کور شا وخوا ځمکه؛ ۳) هغه ځای چې حمايت او دفاع يې واجب وي.

حزب (hizb) نر.م. ۱) دقرآن کريم هغه برخه چې په يوه ورځ لوستل کېږي؛ ۲) ډله؛ ۳) ګوند، پارټي.

حزين (hazín) ص. نر.م. غمجن، خوابدی، خپه.

حس (his) نر.م. ۱) درک، احساس، پوهېدنه؛ ۲) تصور؛ ۳) نرم غږ او حرکت؛ ٤) حاسه.

حساب (hisāb) نر.م. ۱) شمېر، اندازه؛ ۲) ګڼنه، شمېرنه؛ ۳) تع. د عددونو د مطالعې علم؛ ٤) اق. هر ډول محاسبه.

حسابداري (hisābdārí) ښځ.م. حسابي چارې، د حسابونو د منظم ساتلو عمل.

حسابول (hisābawə́l) مص. مت. شمېرل، ګڼل، شمارل، حسابل، حساب کول.

حسابي (hisābí) ص.نسب. ۱) په حساب اړوند؛ ۲) په حساب برابر؛ ۳) مج. انصاف لرونکی.

حسابېدل (hisābedə́l) مص.ل. ګڼل کېدل، شمېرل کېدل.

حسادت (hasādát) نر.م. کینه، رخه، بغض.

حساس (hasā́s) ص.نر.م.ج. ۱) ژرپوهېدونکی، ژر درک کوونکی؛ ۲) اند ک رنجه، عصبي.

حساسیت (hasāsiyát) ص. ۱) حساستوب، ژر درک کېدل؛ ۲) بیا. الرژي، د آنتي ژن په مقابل کې د عضویت د عکس العمل ځانګړی دود.

حسب[1] (hasb) نر.م. ۱) شمېرنه؛ ۲) کفایت.

حسب[2] (hasáb) ص.نر.م. ۱) ګڼل شوی؛ ۲) نر.م. قدر، شرف، لویوالی؛ ۳) اصل، تبر، نسب؛ ٤) ص. نر.م. مطابق، برابر، سم.

حسد (hasád) نر.م. رخه، کینه، بغض.

حسرت (hasrát) نر.م. ۱) افسوس، ارمان؛ ۲) افسوس کونه، ارمان کونه.

حسن[1] (hósən) نر.م. (ج. حسنونه) ۱) ښکلا، ښکلاتوب؛ ۲) ښه، نېک، د بد ضد.

حسن[2] (hasán) نر.م ۱) ښایسته؛ ۲) نېک، ښه.

حسنات (hasanā́t) نر.ج. ښېګڼې، نېکۍ.

حسن تعلیل (hosnitaslī́l) نر.م. (بد.) دې ته وایي چې شاعر د کوم وصف لپاره یو مناسب علت راوړي. د غه علت حقیقي نه وي.

حسن خط (hosnixát) نر.م. ۱) ښه خط، ښکلی خط؛ ۲) هغه خط چې له کلاسیکو اصولو او اړونو سره سم وي.

حسن خُلق (hosnixólq) نر.م. ښه خوی، ښه راشه درشه، نېک چلند.

حسن مقطع (hosnimaqtáʿ) ښځ.م. (بد.) حسن ختام، د بدیع په اصطلاح شاعر خپل کلام په خوندورو الفاظو سره بې له کومه شرطه ختم بس کوي.

حُسن نظر (hosninazár) نر.م. نېک نظر، ښه نظر، لورېینه، پېرزوینه.

حُسن نیت (hosniniyát) نر.م. ښه نیت، ښه نظر، پېرزوینه، لورېینه.

حسنه (hasaná) ښځ.م. ۱) نېکي، ښېګڼه؛ ۲) بې ګټې او بې سوده پور.

حسود (hasū́d) ص. نر.م. کینه کښ، رخه ناک، رخی، اورږي.

حسول (hisawə́l) مص. مت. ۱) حس کول، درک کول، پوهېدل، تصور کول.

حسي (hisí) ص. نسب. د حس، د درک، د عقلي مقابل، هغه څه چې په حس سره درک شي.

حسیب (hasíb) ص. نر.م. ۱) شمېرونکی، ګڼونکی، محاسب؛ ۳) بس، بسنده، پوره.

حسېدل (hisedə́l) مص.ل. حس کېدل، درک کېدل، پوهېدل.

حسین (hasín) ص. نر.م. ښکلی، ښایسته.

حسیني (hosayní) ص. نر.م. ۱) سور او ګلابي؛ ۲) حسیني انګور، حسین ته اړوند.

حشر (hašár) نر.م ۱) ګډه ګونه جوړونه، راغونډونه؛ ۲) پاڅونه؛ ۳) مج. شور او غوغا؛ د حشر ورځ: د قیامت ورځ، د حساب کتاب ورځ.

حشره (hašará) ښځ.م. خوځنده، خزنده.

حشره پېژندنه (hašarapežandána) ښځ.م. (زو.) انتومولوجي، خزنده او حشره پېژندنه.

حشمت (hašmát) نــر.م. ۱) لـويي، شــان او شوکت، دبدبه، عظمت؛ ۲) شرم، حيا.

ح. ښ (he(şin,şe) نر.م. د حربي ښوونځي مخفف.

حصار (hisā́r) نـر.م. ۱) کلا، قلعـه، کـوټ، ګـړ؛ ۲) ص. ايسار، بند، محاصره؛ ۳) مج. معطل.

حصارول (hisārawā́l) مص. مت. ۱) ايسارول، بندول، محاصره کول؛ ۲) منع کول، مخه ګرځول ۳) پاتې کول، معطلول، راګرځول.

حصبه (hasabá) ښځ.م. و.ګ. توره تبه.

حصر (hasā́r) نر.م. محدودونه، بندونه، چاپېرونه، تنګونه، احاطه کونه.

حصول (husū́l) نر.م. حاصلـونه، لاس ته راوړنه، حاصلېدنه، لاس ته راتلنه، ترلاسول.

حصولېدل (husūledā́l) مـص.ل. حـاصـلېدل، لاس ته راتلل، ترلاسه کېدل، ترلاسي.

حصه (hisá) ښځ.م. حق، برخه، ونډه، ډډی، سهم.

حصه دار (hisadā́r) ص. نـر.م. برخه لرونکی، ونډه وال، حصه وال، برخوال، ډډی لرونکی.

حصير (hasī́r) نر.م. بوريا، پوزی، اندېری.

حضرت (hazrát) نر.م. ۱) د درناوي کليمه ده چې ديومخور سړي له نامـه مخکـې ليکل کـېږي؛ ۲) نېږدېوالی، حاضروالی، سوبتيا.

حضوري (huzurí) ص. نب. د حضور، مخـامخ، د حاضروالي، حضوري تخيل.

حظ (haz) نر.م. ۱) خوند، ذايقه، لذت؛ ۲) نصيب بخت؛ ۳) پېروزي، بريالېتوب.

حفاظت (hifā́zát) نر.م. ساتنه، حراست.

حفر (hafár) نر.م ۱) کيندنه، کننه، شکونه، ژوروونه، غوچـونه، کنستنه؛ ۲) پلـټنه.

حفظ (hifz) نـر.م. ۱) ساتنه؛ ۲) يادونه، ياد، په يادونه، حافظې ته سپارنه.

حفظ الصحه (hifzolsihá) ښـځ.م. د صحت ساتنه روغتيا ساتنه، روغتيا پالنه.

حفظ ماتقدم (hifzimātaqadóm) نــر.م. مخکې له مخکې د يوې پېښې مخنيوی.

حفظيه (hifziyá) ښځ.م. ۱) ساتـنځی، د ساتلـو ځای؛ ۲) ساتنه، حفاظت.

حفيد (hafī́d) نر.م. (ج.احفاد) لمسی، د زوی زوی مج. تر لمسي کښته څوک.

حفيظ (hafī́z) فا.نر.م. ۱) ساتونکی، ساتندوی؛ ۲) د څښتن تعالی له نومونو څخه يو نوم.

حق (haq) ص. نـر.م. ۱) رښتيا، سـم، حقيقـت، د باطل ضد؛ ۲) وړ، لايق؛ ۳) نر.م. برخه، ونډه؛ ۳) عدل، يقين؛ ٤) د څښـتن تعـالی يو نــوم؛ ٥) لپاره، په حق، په برخه، په باره.

حقارت (haqārát) نــر.م. سـپکاوی، سپکتيا، سپکوالی، تيټوالی، په سپک نظر کتنه.

حق الاجاره (haqolijārá) ښځ.م. د اجارې حق، په اجاره ورکـړ شـوی څمکه د غلـو، دانـو يا پيسـو تاکل شوې اندازه چې له اجاره وال څخه اخيستـل کـېږي.

حق الانحصار (haqolinhisā́r) نـر.م. د انحصار حق، د انحصار امتياز؛ آق. د يوې متاع د تولې عرضې د واحد کنټرول حق.

حق الزحمه (haqolzahmá) ښـځ.م. اجــوره، باړه، مزد، د کار او زحمت مزد، اجرت.

حق العبد (haqolsábd) نر.م. (فق.) هغـه حقوق چې د خلکو يا تولنو لپاره تاکل شوي وي.

حق العبور (haqolsubū́r) نـر.م. ۱) د تېـرېدو حق؛ ۲) په سړک باندې د تېرېدو محصول.

حق الله (haqollā́h) نر.م. (فق.) د خدای جل جلاله حق، هغه حقوق چې يوې خوا ته يې خدای تعالی

او بلې خـوانه يې د ټولنې افـراد يا د خلکو يوه
ډله وي، لکه زکات ورکول.

حقانه (haqānā́) ق. عادلانه، په حقه، په سمه.

حقاني (haqānī́) ص.نب. ۱) حق تـه منسـوب، رښتياني، له حق او عدالت سره سم ؛ ۲) مج. له حقه نه تېرېدونکی.

حقانيت (haqāniyát) نر.م. پرحقوالی ،رښتينتوب

حقايق (haqā yíq) نر.م. حقيقتونه، واقعيتونه.

حق بين (haqbín) ص. نـر.م. رښـتيا ويـونکی، بااانصافه، حق ليدونکی، حق کتونکي.

حق پرست (haqparást) ص. نر.م. حق بيـن، په حق ولاړ، د حق پلوی، حق پال، حقمل.

حق تلفي (haqtalafī́) ښځ.م. حق تر پښـو لاندې کونه، پر حق سترګې پټونه، حق خوړنه.

حق حيران (haqhayrā́n) ص. نـر.م. هک پک، اک پک، اريان دريان، حيران، حق اريان.

حقدار (haqdā́r) ص.نر.م ۱) دحق خاوند، حقمن، حق لرونکی؛ ۲) مستحق، ور.

حقدوست (haqdóst) ص.نر.م. ۱) د حق ملګری، حق پلوی؛ ۲) نر.م. و ګ. څرګه.

حق شناس (haqšinā́s) ص.نر.م ۱) حق پېژندونکی حق پېژاند، حـق پالـونکی؛ ۲) مج. شاکـر، څوک چې د بل چا د ښېګنو حق نه هېروي.

حق ګوی (haqgóy) ص.نر.م. رښـتيا ويونکی، رښتيني، حق ويونکی.

حق ناحق (haqnāháq) ق. بې مـوجبه، بې سببه، بې علته، غير حق، وچ په وچه، بې دليله.

حقوق (hoqū́q) نر.ج. ۱) حقونه ،دحق جمع؛ ۲) تع. د يوه دولت تاکليو مقرراتو او قواعدو جونګ؛ ۳) هغه علم چې پر وضع شـوو قـوانينو بحـث کوي؛ ٤) د يوه مامور د کار اجرت.

حقوقي (huquqī́) ص. نـر.م. د حقـوقو، د حق، د حق په هکله، په حقوقو اړوند.

حقه (haqá) ص. نب. ۱) دحق ؛ ۲) قانوني، اصولي پر ځای؛ ۳) پر حق برابر، رښـتياني؛ ٤) د حق ښځينه شکل؛ ۵) ښځ.م. چتر، کـواټ، څلـور کلن اوښ؛ ٦) قطی، ډبلی.

حقير (haqī́r) ص. نـر.م. ۱) خـوار، ذليل، زبـون؛ ۲) وړوکی ،صغير؛ ۳) بې قدرته ،بې ارزښته.

حقيقت (haqiqát) نر.م. (ج. حقيـقتونه، حقايق) ۱) رښتيا ، واقعی؛ ۲) فـق. واقعيت لرونکی.

حقيقتاً (haqiqatán) ق. په رښتيا سره، واقعاً.

حقيقي (haqiqī́) ص. نب. ۱) رښـتونی، په حقه، په رښتيا ، واقعي؛ ۲) د خطا ضد.

حک (hak) نر.م. ۱) توږونه، ګـرونه؛ ۲) سولـونه؛ ۳) کيندنه، کنستنه.

حکاک (hakā́k) ص. نر.م ۱) کيندونکی؛ ۲) مُهر جوړوونکی؛ ۳) ځير ک، هوښيار.

حکايت (hikāyát) نر.م. (ج. حکايتونه) کيسه، نکل، داستان، سرګذشت.

حکم[1] (hokám) نر.م. امر، فرمان، دستور..

حکم[2] (hakám) نر.م. ۱) منځګړی، درېمګړی، ثالث، قاضي؛ ۲) ريفري.

حکم[3] (hikám) نر.م. ۱) د حکمت جمع؛ هغه ږ/ جمله چې يو بشپړ فکر پکې څرګند شوی دي.

حکمت (hikmát) نـر.م. ۱) پوهـه، هوښياري، علم، فلسفه؛ ۲) حلم؛ ۳) عـدل؛ ٤) مهـارت؛ ۵) حق، رښتينتوب، سموالی.

حکمتي (hikmatí) ص. نب. ۱) د حکمت خاونده، پوه، ماهر؛ ۲) مج. چلي، چمباز، تګ.

حکمران (hokumrā́n) نـر.م. ۱) واکوال، حکم چلوونکی، حکم کوونکی؛ ۲) لوی ولسوال.

حکمي (hokmí) ص. نب. ۱) د حکم، د امر، د فرمان؛ ۲) جبري.

حکمیت (hakamiyát) نر.م. منځګړیتوب، منځګړتیا، درېمګړتیا، وساطت.

حکومت (hukūmát) نر.م. ۱) واکمني، حکم کونه فرمان چلونه؛ ۲) حکومت، اجرائیه قوه، د وزیرانو هیئت؛ تع. د ټولو هغو سازمانو ټولګه چې د یوه هېواد چارې اداره کوي.

حکومتي (hukūmatí) ص. نب. ۱) د حکومت، په حکومت اړوند؛ ۲) ښځ.م. د اولسوالۍ اداره؛ ۳) د نائب الحکومه د کېناستو ځای.

حکیم (hakím) ص. نر.م. ۱) پوه، دانا، د حکمت خاوند؛ ۲) یوناني طبیب.

حکیمانه (hakimāná) ق. ۱) عالمانه، عاقلانه؛ ۲) مج. فیلسوف مابانه، غیر علمي.

حکیمي (hakimí) ښځ.م. ۱) یوناني طبابت کونه؛ ۲) پساري توب.

حل (hal) نر.م. ۱) د غوټې خلاصونه؛ ۲) حلونه، حلول؛ ۳) په اوبو کې د یو شي حلونه؛ ٤) ویلې کول؛ ٥) فیصله، خلاصونه.

حلاج (halā́j) نر.م. پنبه ټکوونکي، نداف.

حلاجي (halājí) ښځ.م. ۱) الاجي، پنبدانه له پوښې بېلونه؛ ۲) پومبه ټکونه، ندافي؛ ۳) چغنی، جواز، ګېنۍ، ګانۍ.

حلال (halā́l) ص. نر.م. ۱) روا، جایز، پر شرع برابر؛ ۲) مج. ذبح کول؛ ۳) خلاصوونکی، پرانستونکی، دغوټې یا عقدې خلاصوونکی.

حلالي (halālí) ص. نب. ۱) حلالونی، د حرامي ضد؛ ۲) مج. صالح، نېک عمله.

حلالول (halālawál) مص. مت. ۱) رواکول، رواګڼل، جایزول؛ ۲) ذبح کول، کوتل، کوتل.

حلالېدل (halāledál) مص. ل. ۱) رواګڼل کېدل، جایزېدل؛ ۲) ذبح کېدل، کوتل کېدل.

حلاوت (halāwát) نر.م. خوږوالی، خوږلني.

حلبي (halabí) ص.نب. ۱) حلب ته اړوند، د حلب؛ ۲) حلب، نازکه فلزي پاڼه ده.

حلبي جوړوونکی (halabíjoṛawūnkay) فا. نر.م حلبي ساز، هغه څوک چې حلبي لوښي او شیان جوړوي، ټټار.

حلف (half) نر.م. قسم خوړنه، لوړه کونه.

حلق (halq) نر.م. ستونی.

حلقوم (holqū́m) نر.م. وچه غاړه، وچه مری.

حلقوي (halqawí) ص.نب. د حلقې، د کړۍ، د الغې، الغه ډوله.

حلقه (halqá) ښځ.م. ۱) کړۍ، الغه، غېښکی؛ ۲) لومه؛ ۳) ګروپ.

حلقه بګوش (halqabagóš) ص. نر.م. ۱) منه دی غوږی مریی؛ ۲) مج. غلام، مریي، بنده.

حلم (hilm) نر.م. زغم، سهه، سهنه، حوصله، زغمنه، نرمتوب.

حلوا (halwā́) ښځ.م. ۱) شیریني؛ ۲) یو ډول خواږه دي؛ ۳) چیت پیت شوی شی.

حلوايي (halwāyí) ص. نر.م. خواږه جوړوونکی، شیریني پخوونکی، روښوال، الوایي.

حلول[1] (halawál) مص.مت. ۱) حل کول، په مایعاتو کې یو شی مخلوطول؛ ۲) فیصله کول، حل او فصل کول؛ ۳) ویلې کول.

حلول[2] (hulū́l) نر.م. ۱) داخلېدنه، کوم ځای ته ننوتنه؛ ۲) راتلنه، شروع کېدنه، پیلېدنه؛ ۳) څرګندېدنه، ښکاره کېدنه، رارسېدنه.

حلیم (halím) ص. نر.م. ۱) سهاند، بردباره، زغمونکی، نرم؛ ۲) یو ډول خواږه دي.

حماست (hamāsát) نر.م. زړورتیا، زړورتوب، شجاعت، حماسه.

حماسي (hamāsí) ص. نسب. د زړه ورتـوب، د شجاعت، د توري، د میړانې، د حماست.

حماقت (hamāqát) نر.م. بېعقلي، ناداني.

حمال (hamā́l) فا.نر.م. جوالي، پنډي، پلنډي.

حمام (hamā́m) نر.م.لمباځی، لمبل ځای،لمبیځ.

حمامي (hamīmí) نر.م. د حمام ساتونکی (حمام تودوي او له مراجعینو څخه پیسې ټولوي).

حمایت (himāyát) نـر.م. سـاتنه، دفـاع کونه، سیله، ننګه، حمایه، پلوي.

حمد (hamd) نر.م. ستاینه، ثنا صفت د خـدای جل جلاله ستاینه.

حمل (haml) نـر.م. ۱) بار، وړی، غـوندی، اندی؛ ۲) بلاربوالی.

حمل (hamál) نـر.م. وری، د لمـریز کال لـومړنی میاشت.

حمل و نقل (hamlunaqál) نر.م. ۱) ټرانسپورټ، د باروړلو وسایل؛ ۲) لېږد چاری، بارچلونه.

حمله (hamlá) ښځ.م. برید، یرغل، هجوم، چپاو.

حمیت (ham iyát) نـر.م. ننګه، ننګ، غیـرت، مروت، ځوانمردي، میړانه.

حمیت مند (hamiyatmánd) ص.نر.م. ننګیالی غیرتمند، غیرتي، ننګي.

حمید (hamíd) ص. نر.م. ۱) ستایلی؛ ۲) غـوره؛ ۳) نـوم، اسم؛ ٤) د پښتـو ژبې شاعـر چې په حمید ماشوخېل سره شهرت لري.

حنا (hinā́) ښځ.ج. نکریځې، اترنګ، نکریزې.

حنایي (hināyí) ص. نب. نکریزي، زېړ وزمه سور.

حنجره (hanjara) ښځ.م. کومی، د کرنکې او ستوني تر منځ یوه برخه.

حنظل (hanzál) نر.م. مړغونې، کاکوړه، منغوږې، د ابوجهل هندوانه.

حنیف (haníf) نر.م. دحق لټوال، حق ته ورمات، په عقیده او دین کې سم، پر دین ولاړ.

حواري (hawārí) نـر.م. ۱) خـوږ ملګری؛ ۲) د پیغمبر ملګری؛ ۳) مرستندوی.

حواس (hawā́s) نر.ج. د حاسې جمع یعنې مُدرکه قوه، د حس قوه، د ادراک قوه.

حواشي (hawāší) ښـځ.م. ۱) څـنډې، غـاړې، کنارې، حاشیې؛ ۲) لمن لیکونه.

حواله (hawālá) ښځ.م. ۱) څوک یا څه د چا په واک کې ورکول، یا د چا پر غاړه اچول؛ ۲) اق. ۱ - اډر، آرډر، فرمایش.

حوت (hūt) نـر.م. ۱) کب، مـاهي؛ ۲) د هجري شمسي کال دوولسمه میاشت.

حوره (hū́ra) ښځ.م. ۱) تور سـترګې؛ ۲) د جنت ښـغله (حور)؛ ۳) مج. ډېره ښکلې، خورا حسین او ښایسته.

حوزه (hawzá) ښځ.م. ۱) ناحیه، سیمه، عـلاقه، ونډ؛ ۲) هغه ځای چې ځـانګـړي جغـرافیایي شرایط ولري؛

حوصله (hawsilá) ښځ.م. ۱) زغم، صبر، تحمل؛ ۲) ججوره، جاغور، د چرګ ججوره.

حوض (hawz) نر.م. ډنډ، تلېر، ځلېر، تربلی، هود، خړیج، وسته، جوړړ، تالاو.

حوضچه (hawzčá) ښـځ.م. ډنـډوکی، وړوکی تربلی، وړوکی جوړړ، تالاوګی، جوړړګی.

حول (hawál) نر.م. چپي کـږدل، چپکتوب، چپک والی، د سترګو لوڅوالی.

حول (hawl) نر.م. ۱) بېرته راګرځېدنه؛ ۲) کال؛ ۳) وس، قوت؛ ٤) چاپېر، چارچاپېر.

حوېلۍ (hawelā́y) ښځ.م. ۱) انګړ؛ ۲) کور، منهو، غولۍ؛ ۳) استوګنځی، هستوګنځی، مېنه.

حي (hay) ص. نر.م. ژوندی، ژوی، د مړي ضد.

حې (he) ښځ.م. د (ح) توري تلفظ.

حيا (hayā́) ښځ.م. شرم، پرده، وايه، ادره.

حيات (hayā́t) نر.م. ژوند، ژواک، ژوندون.

حياتي (hayātī́) ص. نسب. د ژوند، د حيات، د ژواک، ژواکيز، له حيات سره تړلی.

حيث (hays) نر.م. ۱) ځای، مکان؛ ۲) سبب، علت، کبله؛ ۳) نظر، اړخ، پلو. ليدتوګه.

حيثيت (haysiyát) نر.م. ۱) وضع، جهت؛ ۲) اعتبار، ابرو، شان.

حيدر (haydár) نر.م. زمری، لنډی، مزری.

حيران (hayrā́n) ص. نر.م.ج. ۱) اريان، هک پک؛ ۲) سرګردان، لالهانده؛ ۳) بې وزله.

حيرانتيا (hayrāntyā́) ښځ.م. حيراني، هک پک تيا، حيرت، تعجب، هک پک والی.

حيرانول (hayranawә́l) مص. مت. اريانول، ايريانول، هک پک کول؛ اېښول.

حيز (hiz) ص. نر.م. ايز، ايزک، نربنځی، ايجړا.

حيض (hayz) نر.م. بې لمانځي، د ښځو مياشتنۍ ناروغي.

حيضه (hayzá) ښځ.م. هغه ښځه چې د حيض په حال کې وي.

حيف (hayf) نر.م. ۱) ظلم، بې انصافي، تېری؛ ۲) اوسېلی، اُف، اوف، افسوس، ارمان.

حيله (hilá) ښځ.م. مکر، فرېب، چل.

حيله باز (hilabā́z) ص. نر.م. چلباز، مکار.

حيوان (haywā́n) نر.م. (حيوانات) ۱) ژوی، ساکښ، هر ناطق يا غير ناطق ساکښ موجود؛ ۲) مج. بې ترتيبه، بې تميزه.

حيوانتوب (haywāntób) نر.م. ۱) حيوانيت؛ ۲) مج. بې تربيې والی، بې تميزي، وحشت.

حيوان شناسي (haywānšināsí) ښځ.م. ژوی پېژندنه، حيوان پېژندنه، زولوجي.

حيواني (haywānī́) ص. نب. د حيوان، د ژوي، د ساه کښ، په حيوان اړوند، په حيوان مربوط.

حيوي (hayawī́) ص. نب. ۱) د ژوند، د ژوندانه، د ژواک، ژوند ته منسوب؛ ۲) ژوندی.

حيه (hayá) نر.م. ۱) د حي مونث، ژوندۍ، ژوند لرونکې؛ ۲) مار، منګور.

خ

خ (xe) ښځ.م. د پښتو الفبې دیارلسم توری چې ابجدي ارزښت یې «۶۰۰» دی.

خا (xā) ښځ.م. ۱) د ناولو اوبو ارهټ، مردار ډنډ، د ناولو اوبو خندق؛ ۲) ښه.

خاپ (xāp) نر.م. (ج. خاپونه) وګ. خپ.

خاپوړت (xāpoṛát) نر.م. هغه حیوان چې ګېډه یا نس یې د تګ په وخت کې ځمکه لګېږي.

خاپوړن (xāpoṛán) ص.نر.م. خاپوړې کوونکی، په خاپوړو تلونکی.

خاپوړې (xāpoṛe) ښځ.ج. خاپوړې، خپوړې.

خاتم (xātím) فا.نر.م. ۱) بشپړوونکی؛ ۲) نر.م. ګوته، مُهر؛ ۳) پای، اخیر، ختم.

خاتمه (xātimá) ښځ.م. ۱) ختم، پای، انجام؛ ۲) عاقبت، د یوه کار وروستی نتیجه.

خاتورې (xātoráy) ښځ.م. دستوره، داتوره، دالتوره، یو ډول زهرلرونکی بوټی دی.

خاتورې (xātoray) نر.م. شفتالو، شوتالو.

خاته (xātá) نر.ج ۱) جګېده، پورته کېده، لوړېده؛ ۲) ښځ.م. د کتابچې کرښې؛ ۲) پراک، د بېړیو یو ډول لویه ده.

خاټول (xāṭól) نر.م. ج. غاټول، لاله، ... ندی ګل، شوندی ګل، غانټول، د کورنۍ یو ګل دی.

خاچوپوچ (xāčopúč) ص. نر.م. بېکاره شیان، خراب شیان، مات وګوډ شیان.

خاچوڼی (xāčúṇay) نر.م. بلبل، عندلیب، چوڼی.

خادم (xādím) فا.نر.م. ۱) خدمتګار، خدمت کوونکی؛ ۲) نوکر، چاکر.

خادمه (xādíma) ښځ.م. خدمتګاره، خدمه، نوکره.

خادمه (xādamá) ښځ.م. کربوړی، غرنی شلنډه.

خاده (xādá) ښځ.م. (ج. خادې) لکړه، پایه، اوږده او څه پنډه لرګی، ربېړه، د کاڼي یا د لرګي تخته چې په قبرونو کې د شناختې په ډول نصبېږي.

خار (xār) نر.م. ۱) ازغن، اغزی، غنه؛ ۲) مج. خنه، خلل، وټ.

خارا (xārā́) ښځ.م. ۱) خاره، یو ډول پخوانی ورېښمین ټوکر؛ ۲) کلکه ډبره، سخته ډبره.

خارانی (xārānáy) نر.م. د سویل باد، د جنوب شمال، د مني باد، د سهیل باد.

خارپوڅه (xārpóca) ښځ.م. و ګ. خارپوڅې.

خارج (xāríj) ص. نر.م. ۱) د باندې، بهر، د باندیني، ورشني؛ ۲) وتلی، وښکل شوی.

خارجول (xārijawә́l) مص.مت ۱) ایستل، شړل؛ ۲) ورشنې ایستل، ورچنې ایستل.

خارجي (xārijí) ص.نب. خارجه، باندینی، بهرنی، بیدیانی، د بل هېواد.

خارجېدل (xārijedә́l) مص.ل. ۱) وتل؛ ۲) شړل کېدل.

خارجېده (xārijedә́) نر.ج. ۱) واته، بهرته تله، د باندې تله؛ ۲) ایستل کېده، شړل کېده.

خارخوټی (xārxuṭә́y) ښځ.م. ګرداب، ول، اوبګرځنی، خارخوړی، ګڼ.

خارخوړی (xārxuṛә́y) ښځ.م ۱) و ګ. خارخوټی؛ ۲) ورې ورې شېلې، ورې کندې؛ ۳) پټ غار، پته کنده، نامعلوم.

خاردار (xārdā́r) ص.نر.م. اغزن، ازغي لرونکی.

خارش (xārís̆) نر.م. خارښت، بخار، تخمار.

خارښتي (xārәstí) ص.نب. ۱) خارښتي؛ ۲) مج. بداخلاقه، بدکاره؛ ۳) مضر.

خارق العاده (xāriqulsādá) ص.نب. ۱) خارق عادت، حیرانوونکی کار؛ ۲) کرامت، معجزه.

خارک (xārák) نر.م. ۱) اغزکی، کوچنی ازغی؛ ۲) وچه شوې خرما چې ژېړه وي؛ ۳) د مندانو او باګانې چوکاټ.

خارو (xāró) ښځ.م. ۱) مینا، ښارو؛ ۲) د چرګ تاج؛ ۳) د چرګ د پښې څلورم ښنګری.

خاره (xārá) ص. ښځ.م. بوره (څمکه)، ناآړولې او ناکرلې (ځمکه).

خاړپوڅې (xāṛpocé) ښځ.ج. خاپوړې، خېوړې، خاړپوسې، خېړپوڅې.

خازن (xāzә́n) نر.م. ۱) خزانه دار، دخزانې ساتونکی ۲) بر. مکشفه، کانډنسر.

خازه (xāzá) ص.ښځ.م. ۱) مړاوی، شیته، جینګړ؛ ۲) خاده، لکړه؛ ۲) خس؛ ۳) الېړشی، کم شی؛ ٤) شناخته، تبی.

خازه توب (xāzatób) نر.م. شیته والی، جینګړ والی، جینګړ توب، د تازه والي ضد.

خاږخاږ (xāzxā́z) جن. خشخاش، د کوکنارو دانې.

خاسه (xāsá) ښځ.م. ۱) ململ، سپین ململ؛ ۲) خاصه ډوډی.

خاشاک (xāšā́k) نر.ج. ۱) خځلې، خاشې، خس؛ ۲) خشبوږې، خشاک، لرګي.

خاشخاش (xāšxā́š) نر.ج. خشخاش، خاږ خاږ، د کوکنارو دانې.

خاشنه (xāšná) نر.ج. ۱) خرسین، لد، د خره لد، د خره لېوان، پرشنې؛ ۲) د لرې مرداري.

خاشه (xāšá) ښځ.م. ۱) خس، خځله؛ ۲) الېړشی، نوکی؛ ۳) خرسک، د کوچنیانو یو ډول ناروغي ده؛ ٤) د غوښې ټوټه، ټوټه.

خاشه پنا (xāšapanā) ص.نب. سترګ وری، وری تړی، اروا وری، ور سترګی.

خاشه کښ (xāšakáṣ) نر.م. خس کښ، د خسک طبیب، د ګونګټیو طبیب.

خاص (xās) ص.نر.م.ج. ۱) ټاکلی، تعیین کړی، غوره، ځانګړی؛ ۲) و ګ. مخصوص.

خاصتاً (xāsatán) ق. ۱) په خاص ډول، په خاصه توګه، په یوازې صورت؛ ۲) خصوصاً.

خاصره (xāsirá) ښځ.م. تشی، تسی.

خاصمانه (xāsimāná) ق. په دښمنۍ، په بدۍ، د دښمنۍ له مخې.

خاصه (xāsá) ص.ښځ.م. د عامه ضد؛ ځانګړی، مخصوص، یوازې، ټاکلی، معین، بېل.

خاصه دار (xāsadā́r) نر.م. هغه اجیر چې له قبایلي سیمو څخه غوښتل کېږي او د عسکر په ډول د پیسو په مقابل کې د حکومت خدمت کوي.

خاصیت (xāsiyát) نر.م. ۱) خوی، عادت، طبیعت؛ ۲) د کوم شي فایده او اثر.

خاضع (xāzíʿ) ص.نر.م. متواضع، تواضع کوونکی، خاکسار، خاکساري، بې کبره.

خاطر (xāt(i,ə)r) نر.م. ۱) پاس، رعایت؛ ۲) یاد فکر، زړه، خوا.

خاطر جمع (xātirjáma,ʿ) ص. نب. ډاډه، پوره، خواتولی، مطمئن، بېغمه، ډوډه.

خاطر جمعي (xātirjamsí) ښځ.م. ډاډ ګېرنه، پوره والی، ډادینه، ډاډ، تسلي.

خاطره (xātirá) ښځ.م. (ج. خاطرې، خاطرات) ۱) یادداشت، یادښت، یاد؛ ۲) مج. یادګار.

خاکسار (xāksā́r) ص. نر.م. ج. ۱) متواضع، بې کبره، بې غروره؛ ۲) هوسا، آرام، آسوده.

خاکستردانی (xākistardānáy) ښځ.م. ایره نو، ایره غالی.

خاکسترک (xākistarák) نر.م. د انګورو او انګور تاکو یو ډول ناروغي ده.

خاکشیر (xākšír) ګ. خاشخاشو غوندې وړې سرې دانې دي.

خاکښوري (xākṣorí) ښځ.م. خاکشوراني، کار، غریبي، کسب.

خاکلی (xākə́lay) ص. نر.م. بدرنګه، بدشکله.

خاکنا (xāknā́) ښځ.م. جغ. د ځمکې نری تړانګې چې د دوو بحرو تر منځ پرته او دوې وچې سره نښلوي لکه د کارا تړانګه.

خاکه (xākā́) ښځ.م. ۱) دسکرو میده ګي، د سکرو توه؛ ۲) طرح، مسوده، چوکاټ، تخلیص.

خاکي (xākí) ص. نب. ۱) خړ رنګی؛ ۲) خاورین.

خاکی (xākáy) نر.م. ۱) کوتی، کډی، غارګړی؛ ۲) کنده، کندیل، خندق.

خاګاه (xāgā́h) ښځ.م. تباه کونه، بربادونه، وژنه، له منځه وړنه، له خاورو سره برابرونه.

خاګینه (xāginá) ښځ.م. ۱) دهګۍ د پخولو یو ډول دی؛ ۲) هګۍ.

خال (xāl) نر.م. ۱) ټکی؛ ۲) ټپی، ټاپې، خاپ؛ ۳) اعشار، اعشاریه؛ ٤) یو ډول پښتني پسول؛ ٦) هغه ښنه ښنبه چې تر ستنو وهلو وروسته پر پوست باندې پیدا کېږي.

خال چیني (xālčiní) نر.م. یو ډول انګور دي چې په کندهار کې پیدا کېږي.

خالپوځي (xālpocé) ښځ.م. و ګ. خاړپوځي.

خال خال (xālxā́l) ص. نر.م. ج. ۱) ټکي ټکي، داغ داغ؛ ۲) ځای ځای، لږ لږ؛ ۳) ډلته هلته.

خالد (xālíd) ص. نر.م. تل، همېشنی، دایمي.

خالدار (xāldā́r) ص. نر.م. ټکیالی، چکیالی، چکي چکي، داغ داغ، دانې دانې.

خالص (xālís) ص. نر.م. ج. ۱) سوچه، نږه، پاک؛ ۲) حق، جریمه، نغدي جزا.

خالصانه (xālisāná) ق. ۱) په خالصه توګه، په خاص ډول؛ ۲) په پاک زړه.

خالصه (xālisá) ښځ.م. ۱) دولتي شتمني؛ ۲) دولتي ځمکه؛ ۳) بې الايشه؛ ٤) ص. نب. سوچه، نږه؛ ٥) ټوله.

خالق (xālíq) ص.نر.م. ۱) پيدا کوونکی، خلقوونکی، جوړوونکی؛ ۲) د لوی څښتن تعالی له صفتو څخه يو صفت.

خالوهنه (xālwahána) ښځ.م. واکسين کونه، ستنې وهنه، وربنودنه، ور پورې ترنه.

خاله (xālá) ښځ.م. د مور خور، توري، ترور.

خالي (xālí) ص. نب ۱) تش؛ ۲) خلاص، بېکاره؛ ۳) مو. بسرام، د تال ويوې درجې ته وايي؛ ٤) ښځ.م. د هفتې (شنبې) ورځ.

خام (xām) ص. نر.م. ج. اوم، کچه، د پا[illegible]ند.

خامباوری (xāmbāwáray) ص. م. [illegible]ره، ناويسا، بېباوره، بدويني.

خامباوري (xāmbāwarí) ا. بې باوري، ناباوري، بې اعتمادي.

خامتا (xāmtá) ښځ.م. خمتا، چيې، کرباس.

خامخا (xāmaxā) ق. حتمي، ضروري، حتماً، ارو مرو، هرومرو.

خامزوری (xāmazúray) نر.م. خمزوری، ښاپيانګه چې د پنير جوړولو په وخت، په شيدو کې د سيلي پر ځای استعمالېږي.

خامسوز (xāmsóz) ص. نر.م. شين غټې، په اور سوې، د غوښې ټوټه چې په اور سوې وي.

خامک (xāmák) نر.م. سکوی، ګل دوزي، ګل کاري، يو ډول هنري ګنډون دی.

خامکار (xāmkār) ص. نر.م. بې تجربې، کم تجربه، د لږې تجربې خاوند.

خامکاری (xāmkāray) ص.م. خامچاری، خامکار، ناتجربه کار.

خاملټی (xāmleṭáy) ښځ.م. يو محلي ترکيبي دواده.

خاموش (xāmóš) ص. نر.م.ج. چوپ، غلی، ارام، کرار.

خامه (xāmá) ښځ. م. ۱) خام سرک، خامه لاره؛ ۲) نی قلم، د کرکي قلم.

خامه کاري (xāmakārí) ښځ.م. دختيوکار، هغه وداني چې له اومو خښتو څخه جوړه شوې وي.

خامي (xāmí) ښځ.م. ۱) اومتوب، اومتيا؛ ۲) مج. نيمګړتيا، بې تجربګي، کمبودي.

خان (xān) ص. نر.م. (ج. خانان) اصلاً منګولي کليمه ده: ۱) ارباب، رئيس، مشر؛ ۲) فيوډال؛ ۳) ډوډی مار؛

خانتما (xāntamā́) ص. نب. ۱) مغرور، کبرجن، خانتما، لوی چاری؛ ۲) بې پروا، بې اعتنا.

خانجی (xānjáy) نر.م. شهوت، ډېر شهوت.

خانچڼا (xānčuṇā́) ص. ښځ. م. ۱) ورانه شوې ژاوله، چخنې ژاولې، چخړی، چيختاړ.

خانچه (xānčá) ښځ.م ۱) و ګ. خوانچه ۲) کانچه.

خانخاني (xānxāní) ص.نر.م. ملک الطوايفي، فيوډاليزم، ارباب رعيتي.

خاندان (xānadā́n) نر.م. کهول، کورنی، کوړمه.

خانداني (xānadāní) ص. نب. ۱) د کورنۍ، د کهول؛ ۲) دښې کورنۍ؛ ۳) د يوې کورنۍ دننۍ خبره يا موضوع.

خاندور (xāndór) نر.م. لمبه، شعله، غوړنجه، شعله، هغه اور چې لمبه ولري.

خانزاده (xānzādá) ص. نر.م. ۱) د خان زوی، نجيب زاده؛ ۲) مج. اصيل، شريف.

خانشين (xānašín) ص. نر.م. په کور ناست، خانه نشين، بېکاره، پر کور ناست.

خانقاه (xānaqā́h) ښځ.م. خانقا ،دخانګاه معرف، دشېخانو د عبادت یا اوسېدو ځای.

خانګره (xāngrá) ښځ.م. پخه ،دسر پخه ،سبوسک.

خانم (xānə́m) ښځ.م. مېرمن، ښځه، کډه.

خانمه (xānə́ma) ښځ.م. مېرمنه، ماندینه، ماینه، ښځه، کډه، کورودانۍ.

خانواکي (xānwākí) ا. خانخاني (نظام)، اربابي، ارباب سالاري، خانسالاري.

خانه پوري (xānapurí) ښځ.م. ډکونه، د جدول ډکونه، په فورمې، لیست کې څه لیکل.

خانه خانه (xānáxāná) ص. نب. برخه برخه، کور کور، کوټه کوټه.

خانه خراب (xānaxarā́b) ص. نر.م. ۱) کور ړاګی، کور سپېری، کورورانی؛ ۲) هغه څوک چې خلک په جنګ سره اچوي.

خانه سامان (xānasāmā́n) نر.م. خدمتګار، نوکر، ملازم، پېش خدمت.

خاني (xāní) ښځ.م ۱) د قبیلې مشرتوب، باداري؛ ٤) ډنډوکی ،حوضچه.

خانی (xānáy) نر.م. د کابل په وزن له اتو سېرو یا ٥٦ کیلو سره معادل وزن.

خانیځی (xānijáy) ص.نر.م. خانې خانې، کوټې کوټې، خانیز، خانې لرونکی.

خانۍ (xā́nay) نر.م. سارانی مورک، ړنده مږه.

خاوال (xāwā́l) نر.م. ۱) پنډ غالی ،اغېل، شپول؛ ۲) د دېوال یا کمر د بېخ ډډ او خالیګاه.

خاورپوه (xāwarpóh) ص. نر. خاوره پېژاند، خاوره پېژندونکی، د خاوره پوهنې څانګوال.

خاورپوهنه (xāwarpohə́na) ا. خاورې پېژندنه، د خاورې علم؛ و ګ. :خاوره پېژندنه.

خاورګاډی (xāwargā́ḍay) خاورو ګاډی یا کراچې.

خاورګاری (xāwargā́ray) نر.م. هغه کندوچې د خاورینو لوښو د جوړولو لپاره خاوره ځنې را ایستل شوې وي.

خاوره (xāwrá) ښځ.م. ۱) ځمکه، د ځمکې مخ، وچه، دلېټوسفیر طبقه؛ ۲) مج. وطن، هېواد، مملکت.

خاوره پېژندنه (xāwrapežandə́na) ښځ.م. (جیا.) د خاورو خواص، منشأ او له هغو څخه د ګټې اخیستنې څرنګوالی څېړل.

خاوری (xāwráy) نر.م ۱) ځنګل؛ ۲) سپین ګل، یو ډول خاوره ده چې د رنګ استفاده ځنې کوي

خاورین (xāwrī́n) ص. نر.م. د خاورو، له خاورو او ختو جوړ شوی.

خاورینساز (xāwrinsā́z) ا. کومباړ، کولال.

خاوند (xāwánd) نر.م. (ج. خاوندان) ۱) څښتن، مالک؛ ۲) مېړه.

خاویار (xāwyā́r) نر.م. ج. د کب هګی، د ماهي هګی، یو مقوی او خوندور خواړه دي چې د سګ ماهي له هګی څخه جوړېږي.

خایدک (xāydak) نر.م. و ګ. خیدک.

خاین (xāy(ə,e)n) ص.نر.م. خیانت کوونکی.

خاینانه (xāyinānā́) ق. د خیانت په توګه.

خبا (xabā́) ښځ.م. پټونه، الونیا کونه، غلا کونه.

خباثت (xabāsát) نر.م. چټلېدنه، ناولي کېدنه، ناولتوب، مردارتوب، چټلتوب، ناولتیا.

خبث (xubs) نر.م. ۱) ناولي کېدل؛ ۲) ناولتیا، چټلي، نجاست.

خبث (xabs) نر.م. ناولتیا، چټلي، نجاست.

خبر (xabár) ښځ.م ۱) خبره ،کلام؛ ۲) نر.م. خبرتیا، اطلاع؛ ۳) ګر. محمول، مسند، پرېدیکېټ.

خبرتیا (xabartyā́) ښځ.م. خبرېدنه، اطلاع.

خبرتیایي (xabartyāy) ص. د خبرتیا اړوند، معلوماتي.

خبرڅانی (xabarcāṇay) ص. نر.م. چوغلګر، خبررسان، څری، نمام، چغلمار.

خبرځای (xabarǰāy) ا. د خبر سرچینه، خبري منبع.

خبردار (xabardār) ص. نر.م.ج. ۱) باخبره، خبر لرونکی؛ ۲) ف. احتیاط، خبر شه.

خبرداری (xabardāray) ښځ.م. ۱) خبرېدنه، خبرلرنه؛ ۲) باخبري؛ ۳) اخطار.

خبررسان (xabarrasān) ص.نر.م. ۱) استازی، قاصد، خبررسوونکی؛ ۲) جاسوس.

خبرغل (xabarğal) ص.نر.م. چوغلګر، نمام.

خبرغلا (xabarğlā) ښځ.م. دخبري غلا کونه، خبر رسونه، چوغلي، چغلماري، چغلګوزي.

خبرغوږی (xabarğwāẓay) ص. نر.م. مطیع، فرمانبردار، تابع، فرمان وړونکی.

خبرګیر (xabargír) ص. نر.م. خبراخیستونکی، احوال اخستونکی، احوال معلوموونکی.

خبرلوڅتوب (xabarloctób) نر.م. نطاقي، خبري کوونکی، فصاحت.

خبرلوڅی (xabarlócay) ص. نر.م. ۱) نطاق، فصیح؛ ۲) خبرلوڅ، هغه څوک چې په جرګو مرکو کې د خبرو صلاحیت ولري.

خبرمزی (xabarmə́zay) نر.م. تلفون، تېلفون.

خبروال (xabarwāl) ص. د قاضي د دفتر لیکونکی (محرر)، منشي.

خبرول (xabrawə́l) مص. مت. اګاه کول، اطلاع ورکول، پوهول، اعلامول.

خبرونه (xabarwə́na) ا. خبرتیا، اګهي، ابلاغیه.

خبره (xabára) ښځ.م. ۱) خبر، لوز؛ ۲) واقعه، معامله، پېښه، حادثه.

خبرې اترې (xabarcatárc) ښځ.م. ۱) مکالمه، غږېدنه، خبرې، ږغېدنه؛ ۲) مباحثه.

خبریال (xabaryā́l) ص. نر.م. مصاحبه کوونکی، د خپرندوی د موسسې هغه نماینده چې خبرونه راټولوي او مصاحبې کوي.

خبریالي (xabaryālí) ا. ګزارشګر، خبرنګاري.

خبرېدل (xabaredə́l) مص.ل. ۱) اګاه کېدل، پوهېدل؛ ۲) اعلانېدل، اطلاع ورکول کېدل.

خبریه (xabariyá) ص. نب. د خبر، دخبر مربوط، له خبر سره تړلی، خبر ته منسوب.

خبط (x(ə,i)bt) نر.م. ۱) بې لارې تګ؛ ۲) په پټو سترګو یوه کار ته لاس اچونه؛ ۳) خطا وتنه.

خبیث (xabís) ص. نر.م. ۱) چټل، ناولی، ککړ؛ ۲) مج. شیطان، اهریمن.

خبیر (xabír) ص. نر.م. ۱) پوه، خبر، اګاه، دانا؛ ۲) د لوی څښتن له صفتونو څخه یو صفت.

خپ (xap) ص. نر.م. غلی، پټ، کرار، ارام.

خپ خپ (xápxap) ص. نر.م.ج. ۱) داغ داغ، تکی تکی؛ ۲) پټ پټ، په غلا، غلچکی.

خپرنځی (xparanǰáy) ا. د خپروني ځای، نشراتي مرکز.

خپرندوی (xparandóy) ص. و ګ. خپروونکی.

خپرنی (xparanáy) ص. خپرېدونکی، نشراتي.

خپرول (xparawə́l) مص. مت ۱) نشرول، خورول؛ ۲) تیتول، شیندل.

خپروونکی (xparawū́nkay) فا. نر.م ۱) خوروونکی تیتوونکی؛ ۲) ژ. نشرونکی، د راډیویي یا ټلویزیوني پروګرام رسوونکی؛ ۳) ط. د کتابو شایع کوونکی.

خپرېدل (xparedə́l) مص.ل. ۱) خورېدل، نشرېدل د کتلوي مخابرې یا مفاهمې له لیارې د کوم

مطلب شایع کېدل؛ ۲) تیتېدل، شیندل کېدل.

خپړ (xapáṛ) ښځ.م. ۱) خپره، پنجه، دبنیادم د لاس پنجه؛ ۲) د پښو تله، د پښې پنجه؛ ۳) نر.م. بوربوکی، گرگله، ځېلی، گرگېله.

خپړوله (xapaṛwəla) ښځ.م. پنجه چنار.

خپسر (xapsár) ص. نر.ق.ج. ۱) پخپل سر؛ ۲) په خپله خوله، آزاد، د خپلې رضاخاوند؛ ۳) ایله گشت، خپل سر.

خپسکه (xapə́ska) ښځ.م. خپسه، خپکی، خپکه، قپسه، تنگڅه، خپسکې، کپسی.

خپک (xapák) نر.م. ترلمی، دله خپک، د پیشو په اندازه یو ځناور دی.

خپکی (xapakáy) ص. نر.م. ۱) غلی، په پټه منافق؛ ۲) ځوز، یو ډول ازغن بوټی دی.

خپگان (xapgā́n) نر.م. ۱) خوابدی؛ ۲) غم.

خپل (xpal) ص. نر.م. ۱) ځاني، د ځان، ځانته، ذاتي؛ ۲) نیږدې، قریب، خپلوان.

خپل اړی (xpəlaṛay) ص. نر.م. ۱) خپل چاری، خود غرضه؛ ۲) په ځان متکي.

خپل چاري (xpəlčā́rí) ښځ.م. خود غرضي، خودخواهي، په ځان میندنه.

خپل خوښی (xpəlxwáṣay) ص. نر.م. خود پسند، مغرور، ځان خوښی.

خپل خوښي (xpəlxwaṣí) ښځ.م. مغروري، خود پسندي.

خپل سرتوب (xpəlsartób) نر.م. خودسري، خپل سروالی، بې سري، ایله گښتي.

خپل سرتیا (xpəlsartyā́) ښځ.م. خودسري، خپل سري، خپل سروالی.

خپل سري (xpəlsarí) ښځ.م. بې قیدي، خود سري، خودمختاري.

خپل گلوي (xpəlgalwí) ښځ.م. خپلوي، خپښي، خپلوالی.

خپل مخی (xpəlmáxay) ص. نر.م. خودسره، خود رایه، خپل فکره، بې بند و باره.

خپل مخیځ (xpəlmaxíj) ص.نر.م ۱) خود رایه، پخپل فکرتلونکی؛ خودخواه.

خپل منمی (xpəlmanə́may) ص.نر.م. متکبر، مغرور، لوی چاری، لوی نوسی.

خپلواک (xpəlwā́k) ص. نر.م.ج. مستقل، د خپل اختیار خاوند، خودمختار، ازاد.

خپلواکتوب (xpəlwāktób) نر.م. ازادي، استقلال، خپلواکتیا، خپل اختیار، خپلواکي.

خپلوان (xpa(ə,u)lwā́n) نر.م. قریبان، دوستان، عزیزان، خپښان، خپل.

خپلول (xp(ə,u)lawə́l) مص. مت ۱) د ځان کول، ځان ته کول؛ ۲) خپښول؛ ۳) نیول، حاصلول؛ ٤) هضمول؛ ٥) بختبل، ببل.

خپلولي (xpəlwalí) ښځ.م. خپښي، خپلوي.

خپلوي (xpalwí) ښځ.م. ۱) خپلولي، خپښي؛ ۲) نیږدېوالی، نژدېوالی.

خپلوی (xpə!way) نر.م. پېچ، اسهال.

خپله (xpála) ص. ښځ.م. ۱) دخپل ښځینه شکل؛ ۲) په خپله، پخپله.

خپله خوښه (xpəlaxwáṣa) ښځ.م. رضا، پخپله مرضي، په خپله خوښه، په خپل میل.

خپلېدل (xpə!edə́l) مص. ل. ۱) خپل کېدل، دوست کېدل؛ ۲) خپښ کېدل؛ ۳) د ځان کېدل، تملیک کېدل.

خپم (xpam) ص.نر.م. ۱) مغلوب، تنبتېدلی؛ ۲) خولم، په لټو وهل شوی، په ځمکه څملولی؛ ۳) نر.م. پم، دخارښت ناروغي.

خپنځ (xpanǰ) ص. نـر. م. په ځمکه غځېدلی، په ځمکه هوار شوی، په ځمکه تخته شوی.

خپنځتوب (xpanǰtób) نر. م. خپنځتیا، په ځمکه غځېدنه، په ځمکه پلنېدنه، په ځمکه اوارېدنه.

خپنځل (xpanǰə́l) مص. مت. خولمول، په ځمکه اوارول، په ځمکه پلنول، په ځمکه تخته کول.

خپنځېدل (xpanǰedə́l) مص. ل. خولمېدل، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه پلنېدل.

خپند (xpand) نر. م. ۱) وگ. خپنځ؛ ۲) یوه غبېړه پاکه شوې (وړی، پنبه).

خپندل (xpandə́l) مص. مت. ۱) وگ. خپنځل؛ ۲) ټکول، وړی یا بل شی په لښتې سره ټکول؛ ۱) خولم شوی؛ ۲) وهل شوی، ټکول شوی.

خپندول (xpandawə́l) مص. مت. ۱) خولمول؛ په ځمکه اوارول؛ ۲) نداڤي کول؛ ۳) سخت وهل

خپندېدل (xpandedə́l) مص. ل. ۱) خولمېدل، په ځمکه پلنېدل؛ ۲) نداڤي کېدل.

خپڼ غوړی (xpanğwáẓay) نر. م. د غوړ شا، د غوړ نرمی، د غوړ پستکی، د غوړ پوځکی.

خپو (xapó) ص. نب. وگ. خپه.

خپوڅې (xpocé) ښځ. ج. وگ. خاپوړې.

خپور (xpor) ص. نـر. م. (ج. خپاره) ۱) تیت و پرک، خور (شوی)، ویر؛ ۲) نشر، شایع.

خپورتیا (xportyā́) ښځ. م. خپورتوب، تیتوالی، خپوروالی.

خپورول (xporawə́l) مص. مت. نشرول، خپرول، تیتول.

خپوری (xpóray) نـر. م. د ډلگۍ هغه سرتېری چې عادي وسله لري.

خپورېدل (xporedə́l) مص. ل. نشرېدل، خپرېدل.

خپوسه (xapúsa) ص. نب. چاغ، مزی، تیار.

خپه[1] (xapá) ص. نب. ۱) خوابدی، ناراضه؛ ۲) ښځ. م. زیندی، خپکی، له ستوني نیونه؛ ۳) نر. ج. لگوونی، یڼه، یڼې، شونتی.

خپه[2] (xpa) نر. ج ۱) یو ډول گنی (نیشکر) دی؛ ۲) ښځ. م. وگ. پنبه.

خپه بند (xpabánd) نر. م. پایزیب، پېښولی، پایل.

خپه خوپیا (xapaxupyā́) ښځ. م. چپه چوپتیا، کراره کراري، بېخي ارامي، سره سنا.

خپی (xápay) نر. م. خاپی، ټاپی، داغ، خاپ.

خپۍ (xapáy) ښځ. م. پېړی، رسۍ، هغه پړی چې که وړیو یا پنبې څخه جوړ وي.

خت (xat) نر. م. (ج. ختونه) کمیس.

ختا (xatā́) ښځ. م. ۱) وگ. خطا؛ ۲) دشمالي چین لرغونی نوم او د ترکانو مسکن.

ختاپسکی (xatāpə́skay) ښځ. م. د ببېیو یو ډول لوبه ده.

خترز (xatarz) نر. م. یو ډول سور گله وانبه دي.

خترزی (xatarzáy) نر. م. یو ډول مرغی ده.

ختکه (xatáka) ښځ. م. خطکش، ختکی.

ختل (xatə́l) مص. ل. ۱) لوړېدل، پورته کېدل؛ ۲) وتل؛ ۳) الیکل؛ ٤) په حیواناتو کې د نر حیوان په وسیله د جنسي عملیې اجرا کېدل.

ختم (xátəm) ق. ۱) بس. خلاص، سرته رسېدلی، اخیرته رسېدلی، انجام، پای.

ختمول (xatmawə́l) مص. مت. ۱) خلاصول، تمامول؛ ۲) قرآنکریم تر پایه تلاوت کول.

ختمه (xatmá) ښځ. م. ۱) په مړي باندې (پسې) د قرآن لوستل؛ ۲) په مړي پسې تر څلوېښت شپو پورې ډوډۍ پخول.

ختمېدل (xatmedə́l) مص. ل. خلاصېدل، بس کېدل، تمامېدل، بشپړېدل، پای ته رسېدل.

ختنه (xatnā́) ښځ.م. سنتونه، د کوچني هلک د تناسلي آله د سر داضافي پوستکي پرې کونه.

ختوبريت (xatobrét) ص. نر.م. نوی ځوان.

ختوری (xatū́ray) نر.م. ۱) خاتورې، شفتالو؛ ۲) يو ډول اغزن بوټی دی.

ختون (xatū́n) ا. لوړتيا، عروج.

خته (xáta) ښځ.م. ۱) کالی؛ ۲) ټوکر؛ ۳) د ناوې جامې؛ ٤) ننګ، آب، پرده.

ختی (xatə́y) ښځ.م. زېرېښراني.

ختيځ (xatíz) نر.م. ختيز، شرق، لمرخاته.

ختيځپوه (xatizpóh) ص. ختيځپوهاند، ختيځ پېژاند، مستشرق.

ختيځواله (xatizwā́la) ا. ختيځولي، شرقيت.

خټ[1] (xaṭ) نر.م. ۱) د خاورو پانډ؛ ۲) د خاورو غونډی؛ ۳) د مايعاتو خيرې؛ ۳) تورو وريځ؛ ٤) دونې ښخ، د ونې ستنه.

خټ[2] (xuṭ) نر.م. ايشېدنه، جوشېدنه، غليان.

خټبه (xaṭbə́) ص. نر.م. ګلکار، خټګر.

خټبېل (xaṭbél) نر.م. ترسب، لاندې کښېښستنه، د کوهي په تل کې له مايع سره ګډ شوېو ذرو کښاسته.

خټ خټ (xə́ṭxəṭ) نر.م. کټ کټ خندا، قهقهه.

خټک (xaṭə́k) نر.م. ۱) ګونګټ، سوسک، يو ډول خزنده ده؛ ۲) خرک؛ ۳) ښخ؛ ٤) د پښتنو د يوې قبيلې نوم دی.

خټکنی (xuṭkanáy) نر.م. ۱) دېګ، دخوړاره پخولو لوښی؛ ۲) ښځ.م. کټوی، کټوه؛ ۳) ګلداني، ګلدان.

خټکی[1] (xaṭakáy) نر.م ۱) ښينکی؛ ۲) خربوزه؛ ۳) د ټټو مونډه، د ګنيو د ربېلو وروسته هغه برخه چې په ځمکه کې پاتې کېږي.

خټکی[2] (xaṭkáy) نر.م. ۱) پانډ؛ ۲) د خاورو غونډکی؛ ۳) د انسان کالبوت؛ ٤) بوټی يا سرخي غوښه؛ ٥) کوړ، حوېلي، مېنه.

خټکی (xaṭkə́y) ښځ.م. ۱) سپلمی، يو ډول بوټی دی چې شيدې لري؛ ۲) لومه، لومکه.

خټګر (xaṭgár) ص. نرم. خټمار، معمار، ګلکار.

خټم خټول (xaṭamxaṭól) ص. نر.م. خراب، درهم برهم، ګډوډ، ويجاړ.

خټموښی (xaṭmū́ṣay) نر.م. ګلماله، خټماله.

خټمېل (xaṭmél) ق. تمام، پای ته رسېدلی.

خټنکه (xuṭnáka) ښځ.م. دېګ، دېګی، دېګچې.

خټو (xaṭó) نر.م. يو ډول وابښه دي.

خټوبی (xaṭobáy) نر.م. خړېی، خړوبی، خړوبی؛ هغه اوبه چې خټې او خاورې ولري.

خټورکی (xaṭorkáy) نر.م. يو ډول وابښه دي.

خټول[1] (xaṭawə́l) مص. مت. اوبه په خټو خړول.

خټول[2] (xaṭúl) نر.م. ۱) ګډ، مشترک ځمکه؛ ۲) غاټول، يو ډول ګل دی؛ ۲) هغه طلاچې خالصه نه وي؛ ۲) ترسب، لاندې کښېښستنه.

خټولن (xaṭolán) ص. نر.م. ککړ، لړلی، ککړ شوی، په خټو لړلی.

خټه (xáṭa) ښځ.م. ۱) د خاورې او اوبو له يو ځای کېدو ماده؛ ۲) قوم، نسب؛ ٤) ص. نب. خپه، نيولی؛ ٥) غليظ، ګاټه.

خټه (xúṭa) ښځ.م. و ګ. خوټه.

خټی (xəṭáy) نر.م. خرټی، د رېبلو نه وروسته په پټي کې پاتې شوني لکه د جوارو منډان.

خټېل (xaṭél) نر.م. ۱) خټوېله، خړوبی، چکړی؛ ۲) ص. نر.م. ګاټه، ټينګ؛ ۳) له خټو ډک.

خټين (xaṭín) ص. نر.م. ج. ۱) له خټو او خاورو څخه جوړ شوی؛ ۲) ګاټه، خټه، ټينګ.

خج (xaj) نر.م. ١) د اوبو څګ؛ ٢) خج پچ؛ ٣) ګر. فشار، د ادا شوي غږ د روندوالي یا سپکوالي.

خجالت (xijālát) نـر.م. شرم، خپریغ کېدنه، شرمېدنه، خړ کېدنه، خینګ.

خجبدلون (xajbadlū́n) (ګر.) د فشار د ځای بدلون.

خجپوهنه (xajpohána) ا. خج پېژندنه، د فشار پېژندنه.

خجڅېړنه (xajcerə́na) ا. د خج څېړنه، په خجپوهنه کې څېړنه.

خجتیا (xajtyā́) ا. خجوالی.

خجل (xijíl) ص. نر.م. ج. شرمنده، خړ، خریغ.

خجنښه (xajnəṣa) ا. د خج علامه.

خجور (xajū́r) نـر.م. روغن جوشي، غونځابښی، ګونځابښی، رنځوبښی، رنځښی، بوسراغه.

خجوره (xajū́ra) ښځ.م. ١) کجوره، خرما، د خرماونه او مېوه؛ ٢) خجور.

خجونکی (xajū́nkay) ص.نر.م. شوخ، شیطان، مست، چست، چالاک.

خجې (xajə́y) ښځ.م. د غره ګازره، غرنۍ زردکه.

خجي (xají) ښځ.م. شوخي، مستي، شیطاني.

خجیز (xajíz) ص. خجن، خج لرونکی.

خچ (xač) نر.م. ١) بدسلوکي؛ ٢) کږکاچ، شق؛ ٣) خج، ستړیس، اېکسنټ؛ ٤) په یوه موضوع کې جنجال پیدا کونه.

خچ پچ (xačpáč) ص. نـر.م. ١) میده میده، مات ګوډ، ذره ذره؛ ٢) مج. برباد، نابود.

خچ پچتیا (xačpačtyā́) ښځ.م. میده میده، ذره ذره، خچ پچتوب، خچ پچوالی، چت پت.

خچ پچول (xačpačawə́l) مص. مت. ١) میده میده کول؛ ٢) څپل؛ ٣) مج. له منځه وړل.

خچ پچېدل (xačpečedə́l) مـص.ل. ذره ذره کېدل، میده میده کېدل، رېز مرېز کېدل.

خچ خچونی (xačxačū́nay) نر.م. ١) سر په څړی، سر په څونګ؛ ٢) سرلتی، سرکول څوړنه.

خچ خل (xačxál) نر.م. اړخک، پچک، پوچک، هغه هګۍ چې سر او بېخ یې دواړه مات وي.

خچر (xačár) نر.م. غاتره، قاطر، کچره، قچره.

خچره (xačə́ra) ښځ.م. جنس په جنس تبادله.

خچړه (xačə́ṛa) ښځ.م. چوخړه، چوخنه، خچړی، چیخنه، خچه، خچې، د سترګو خچه.

خچکه (xačáka) ښـځ.م. ١) نری لښته ده چې کوچنیان تېږې پرې ولي؛ ٢) د غېچکې لیندۍ ٣) د ګولۍ هدف ته نه رسېدل.

خچل (xačə́l) مص. مت. تېله کـول، پورې وهـل، تېل وهل، غورځول، دیکه کول.

خچمچ (xačmáč) نـر.م. ١) خس و خـاشـاک؛ ٢) خرپین سړی، پمن سړی، چیچکي سړی.

خچن (xəčan) ص. نر.م. خیرن، چټل، ناپاک.

خچوری (xačū́ray) نر.م. د ډوډۍ میده ګي.

خچوکی (xačū́kay) نر.م. دغوښې توټه، د غوښې خځوزی، د غوښې خځوری.

خچونکی (xačū́nkay) فـا. نـر.م. اچوونکی، غورځوونکی، ګوزاروونکی، تېل وهونکی.

خچونیا (xačūnyā́) ص. ښځ.م. و ګ. چخونیا.

خچه (xáča) ص. ښځ.م. ١) پاتې شوی مـردکـی؛ د وسلې هغه مرمۍ چې هدف ته نه وي رسېدلې؛ ٢) ښځ.م. خمچه ګوته، خچې ګوته، وړه ګوته.

خځله (xaǰə́la) ښځ.م. ١) خځرکی، خس، خاشاک ٢) نېز راوړی واړه بوټي؛ ٣) (مج.) سپک.

خځه (xaǰa) ښځ.م. خره، تېوپی، د بوسو توپی، د بوسو هغه خره چې سر یې لېو شوی وي.

خځوکی (xajǔ́kay) نـر.م. ۱) ږ اک، چاود، د ځمکې د مخ چاودنه؛ ۲) لړشی، لړ ښيز.

خڅکی (xacackáy) ص. نر.م. خڅنی، خڅوزي، خڅوزي، د ډوډۍ کوچنی ذرې.

خڅکی (xacakáy) نر.م. غوښنه، ښېتی.

خڅله (xaclá) ښځ.م. پېڅکی؛ د نوکانو د اوريو د گوشت خورې مرض.

خڅوزی (xacúzay) نر.م. خڅوسی، خڅوسکی، میده گي، ریزگي، د ډوډۍ وړې وړې ذرې.

خڅوکی (xacúkay) نـر.م. ۱) نوکی، لـړشي، وړه ذره؛ ۲) د کوچو پوتی، د کوچو غونډاری.

خدای ښښلی (xodāybaṣálay) ص. اروابښاد، مرحوم.

خدای بلل (xwdāybalә́l) مص. مت. ۱) خدای يادول، د خدای ذکر او عبادت کول؛ ۲) حج ته تلل؛ ۳) مرگ ته نبږدې کېدل.

خدای پاماني (xwdāypāmānī́) ښځ.م. مخه ښه، رخصتېدنه، رخصت.

خدای زده (xwdāyz dә́) ف. ۱) خدای پوهېږي، خدای پوه دی؛ ۲) نه یم خبر، نبخه، څخه.

خدای ږو (xwdāyzó) ښځ.م. قسم، لوړه، سوگند

خدري (xadrī́) ښځ.م. دغوبه یا غوبانه ډوډۍ.

خدړ (xadár) ص. نر.م. خوار، غریب، خرمخی.

خدشه (xadšá) ښـځ.م. ۱) گـرږی، نـوکـاره؛ ۲) ضرر، زیان؛ ۳) ډار، وېره، بیم.

خدښکه (xudáṣka) ښـځ.م. د درواغـو قسـم، د دروغو سوگند، په دروغو لوړه.

خدعه (x(a,u)dә́a) ښځ.م. چل، فریب، غولونه.

خدمت (xidmát) نر.م. ۱) چوپړ، نوکري؛ ۲) کار.

خدمتگار (xidmatgā́r) نر.م. خدمت کوونکی، نوکري کوونکی.

خدمتي (xidmatī́) ص. نب. ۱) خدمت کوونکی؛ ۲) وړ، صادق؛ ۳) څوک چې رسماً د خپلې موسسې څخه بل چېرته لېږل شوی وي.

خدنگ (xadáng) نر.م ۱) غشی؛ ۲) منډ، خندق؛ ۳) هرهر چنار؛ ۴) یو ډول کلک لرگی دی.

خډل (xaḍál) نر.م. کوته سپی، لوی سپی.

خډل بډل (xaḍalbaḍál) ص. نر.م. شلند، څورب، چاغ؛ ۲) بې تناسبه چاغ.

خر (xar) نر.م. ۱) د خرې نر؛ ۲) د سپېښتې اواره خوا؛ ۳) د مرۍ اواز، د خرېدو اواز.

خراب (xarā́b) ص. نـر.م. ج. ۱) وران، ويجـاړ؛ ۲) تباه، برباد، د آباد ضد.

خرابات (xarābā́t) نر.ج. ۱) دعیش او نوش ځای؛ ۲) زیات لگښت کونه؛ ۳) ورانې.

خراباتي (xarābātī́) ص. نب. ۱) خـرابات سره تړلی؛ ۲) مسرف؛ ۳) څـوک چې خپل شته په ملگرو خورې.

خراب تراب (xarābturā́b) ص. نر.م. ۱) وران ويجاړ؛ ۲) تباه، برباد، دربه دره.

خرابتیا (xarābtyā́) ښځ.م. ۱) خرابي، خرابوالی، ويراني، ويجاړتیا؛ ۲) نیمگړتیا.

خرابول (xarābawә́l) مـص. مـت. ۱) ورانـول، ويجاړول؛ ۲) مج. بې لارې کـول؛ ۳) مج. د چا سره بدکار کول.

خرابه (xarābá) ص. ښـځ.م. ۱) کـنډواله، کنډر؛ ۲) خاره ځمکه؛ ۳) د خراب مؤنث.

خرابي (xarābī́) ښځ.م. ورانی، تخريب، خرابتوب.

خرابېدل (xarābedә́l) مـص. ل. ۱) ورانېدل، ويجاړېدل؛ ۲) له لارې وتل.

خراپ (xarā́p) نر.م. ۱) خراب؛ ۲) زخم، پرهر.

خراتگه (xarātgá) ښځ.م. څانگه، د ونې ښاخ.

خراټه (xarāṭá) ښځ.م. د حیوان د خرېدو اواز.

خراج (x(i,ə)rāj) ص. نـر.م. ۱) باج، محصول، مالیات؛ ۲) تاواني، خرڅو، مسرف.

خراچکی (xrā́čkay) نر.م. و.گ. خراشکی.

خراد (xarā́d) نر.م. دخرادۍ په ماشین کارکوونکی

خرادي (xarādí) ص نب. ۱) د توړلو، د خرادۍ ماشین؛ ۲) ښځ.م. مشرنگ کونه، د لرگي تورنه، لرگي ښوی کونه؛ ۲) تورنه.

خراړکه (xrāṛə́ka) ښځ.م. خربړکه، ایرخاړۍ، یو ډول سپېره مرغۍ ده.

خراړه (xrā́ṛa) ښځ.م. خړ رنگې مرغۍ ده.

خراس (xarā́s) نر.م. د تېلو گیني، د تېلو ایستلو جواز، د تېلو د ویستلو ماشین.

خراشکی (xrā́škáy) نر.م. بلغم، خړپ، خراچکی.

خرافات (xarāfā́t) نر.ج. بې مانا خبرې، چتې خبرې، ارتاویزې، چټیاټ.

خرام (xirā́m) نر.م. په ناز او نزاکت تگ.

خرانده (xrā́nda) ښځ.م. توړل شوې ځمکه یا شی.

خرانگه (xrā́nga) ښځ.م. ۱) وره ښانگه، وره ښاخله؛ ۲) د پوزې نرۍ او بهکاره پانې.

خربشوی (xarbišóy) نر.م. ۱) خنځیر، سوډر، سوور؛ ۲) مج. سپک، بې آبه.

خربنی (xarbanáy) ص. نر.م. خروالا، خرکار.

خربني (xarbaní) نر.م. خرکاري، د خرو چلولو کسب او کار.

خربوټی (xarbū́ṭay) نر.م. یو ډول بوټی دی.

خربوجل (xarbū́jal) ص.نږ.م. په لتو وهل شوی، تکول شوی، دوهلو په واسطه بې عزته شوی.

خربون (xarbū́n) ص. نر.م. خربه، خره پوونکی.

خربونتوب (xarbūntób) نر.م. خربونتیا، خره پوونه، خره څرونه، د خرو پوونه.

خربه (xarbə́) ص. نـر.م. د خره خاوند، د خرو ساتونکی، خره چلوونکی.

خربه توب (xarbatób) نـر.م. د خرو پوونه، خرکاري، خربه والی، د خرو ساتنه.

خرپ (xrap) نر.م. ۱) د کوم شي د وهلو او ماتېدلو آواز؛ ۲) نیکاره، شونگاره؛ ۳) غرور.

خرپانډی (xarpā́nday) نر.م. موش پران، موش پرانگ، یو ډول موږک دی..

خرپټ (xarpát) نر.م. کپه، میده شوې دوا.

خرپټه (xarpaṭá) ښځ.م. یو ډول خړ رنگه واښه دي

خرپل (xarpál) نر.م. گیچه، توپاله.

خرپل (xrapál) مص. مت. خرپول، وهل، تکول.

خرپلکې (xarpalaké) ښځ.م. خلپلکې، په خاورو کې د چرگولتې وهل او خاورې په ځان شیندل.

خرپله (xarpalá) ښځ.م. زوړ تغر، گدله.

خرپلی (xrapaláy) مف. نر.م. خرپول شوی، وهلی شوی، تکولی شوی، ډبولی شوی.

خرپند (xrapánd) نر.م. سخته جگړه، سخته ناروغي؛ ۳) په آسانۍ ماتېدونکی.

خرپول (xrapawə́l) مص. مت. ۱) وهل، تکول، ډبول؛ ۲) د کلک شي خوړل، خرچول.

خرپهار (xrapahā́r) نر.م. خرپی، خرچهار، د یوه شي د خوړلو اواز.

خرپه خرگردانه (xarpəxargardā́na) ښځ.م. ۱) د کوچنیانو یو ډول لوبه ده؛ ۲) بې نظمه او بې قانونه کار.

خرپیاڅه (xarpyā́ca) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې سپین گلان کوي او نري اغزي لري.

خرپېدل (xrapedə́l) مص. ل. ۱) وهل کېدل، ډبېدل؛ ۲) تېس ختل، خرچېدل؛ ۳) کرپېدل؛ ۴) قارېدل، خوتېدل.

خرپین (xarpín) نـر.م. ۱) یـو ډول کـورت؛ ۲) د ښاروپو د خوراک پاتې شونې.

خرت (xrat) نر.م. ۱) نفرت، کرکه؛ ۲) دحلالـولو اواز، جوړ، جړ.

خرتموس (xartamū́s) نر.م. سخته گرمي.

خرتوب (xartób) نر.م. ناپوهي، ناداني.

خرتوس (xartū́s) نر.م. یو ډول بوټی دی.

خرتیزه (xartíza) ښځ.م. ۱) توپکي، توپونه، په دوارو پښو توپونه؛ ۲) بې تمیزي.

خرټ (xraṭ) ص.نـر.م. ۱) چـاغ، غټ؛ ۲) خـنـډ؛ ۳) د ډیلې ښځ چې ډېـر خـوري وي؛ ٤) نـر.م. د تېلو پاتې شونې، د تېلو خیرې.

خرټتوب (xraṭṭób) نر.م. خرټتیا، چاغوالی.

خرټسکی (xarṭə́skay) نر.م. د یو ډول بوټي ببخ چې گرد شکل لري او تریخ خوند کوي.

خرټول (xraṭawə́l) مص. مت. ۱) چاغـول، مـزی کول، تیارول؛ ۲) پاکول، صافول.

خرټه (xaraṭá) ښځ.م. پگړی، پگه، غټ پټکی.

خرټه (xraṭa) ص. نر.م. دوه مخی، تگ، منافق.

خرټی (xarṭáy) نر.م. ۱) غونډ، گـردی؛ ۲) د ونې ښخ چې لږ له ځمکې لوړ وي؛ ۳) دریشقې ښځ؛ ٤) خریځ، مونډاړ.

خرټیټ (xarṭíṭ) نر.م. ریزش، زکام، والگی.

خرټېدل (xráṭedəl) مص. ل. چاغېدل، مزی کېدل، ښوربېدل، خرېبدل.

خرجاړی (xarjāṛáy) نر.م. د غره د لمنې ډبره.

خرجگ (xarjág) نـر.م. خچکه، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

خرجگجگلی (xarjagjəgaláy) نـر.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

خرجوبله (xarjóbla) ښځ.م. گنه گونه، بیروبار.

خرجیکه (xarjíka) ښځ.م. ځولی، جولی، کلیچ.

خرجین (xurjín) نر.م. خورجین، بیېړدن.

خرچ(۱) (xrač) نر.م. د یوه شي د ماتولو اواز.

خرچ(۲) (xarč) نر.م. و گ. خرڅ(۲).

خرچ برچ (xarčbárč) نر.م. د ښځیو یوه لوبه ده.

خرچکا (xrəčkā́) ښځ.م. هغه جزیې او لږ ضرر چې د غنمو کښت ته ورسېږي.

خرچول (xračawə́l) مص.مت ۱) غابښونه چیچل ۲) جنگول (د تورو یا لرگیو)؛ ۳) سره وهل.

خرچومی (xarčū́may) نر.م. خرمستي، غرڅانگی.

خرچها (xrəčahā́r) نر.م. د غابښونو د چیچلو اواز.

خرچی (xrəčáy) نر.م. خرچا، خرچهار.

خرچېدل (xračedə́l) نـر.م. ۱) غـابښونه چیچل کېدل؛ ۲) دلرگیو د ماتېدو اواز پورته کېدل.

خرچیلکې (xarčilake) ښځ.م. خرمستي، انډوخر، خرې تنډی.

خرڅ (xarc) نر.م. ۱) مصرف، لگښت؛ ۲) څـوري، توښه؛ ۳) پلورنه؛ ٤) دخرڅول د فعل ریښه.

خرڅاوو (xarcāwū́) ص.نر.م. مسرف، لگوونکی، لگښتي، خرڅي، خراج.

خرڅښت (xarcə́ṣt) نر.م. لگونه، لگښت.

خرڅگیر (xarcgír) نـر.م. څوک چې په بندرونو کې د مالونو په سر گمرکي محصول اخلي.

خرڅلاو (xarclā́w) نر.م. خرڅونه، فروش، خرڅون د بیې په بدل کې د یوه مال د ملکیت انتقال.

خرڅوړي (xarcuṛí) نر.ج. ۱) زاړه او بزه بزه کالي ۲) بجرانگي، لوښي، کودي.

خرڅول (xarcawə́l) مص.مت ۱) مصرفول، لگول ۲) پلورل.

خرڅوونی (xarcawū́nay) مف. نر.م. د خرڅلاو شی، د خرڅونې جنس، د پلورنې مال.

خرڅه (xarcá) ښځ.م. شوري، خرڅي، د اړې توښه، د لاړې خرڅ.

خرڅی (xarcáy) نر.م. خرڅه، د لاړې شوری.

خرڅي (xarcí) ص. نب. مسرف، لګښتي، خراج، بدخرڅه، بدلاسه.

خرڅېدل (xarcedə́l) مص. ل. ۱) مصرفېدل، لګېدل؛ ۲) پلورل کېدل.

خرخچ (xarxač) نر.م. زينه، پوړۍ.

خرخرج (xarxaráj) نر.م. د ببېږيو يو ډول لوبه ده.

خرخره (xarxará) ښځ.م. ۱) د آس او نورو حيوانات د ګرولو آله؛ ۲) هغه ډبرې چې داوبو دراګرځولو لپاره په زنبېل کې وړلې کېږي؛ ۳) دلاسا کول.

خرخشی (xarxašáy) نر.م. ستونی صافول، خريسی کول، توخ وهل، غاړه تازه کول.

خرخښه (xarxašá) ښځ.م. ۱) وسواس، وسوسه، تشويش؛ ۲) دکوچنيانو يو ډول ناروغي ده؛ ۳) د ورو ځېل، د ماشومانو جېل؛ ٤) فقنه.

خرخلال (xarxilā́l) نر.م. دکوچنيانو لوبه ده.

خرخوړی (xarxuṛə́y) ښځ.م. ۱) اوبګرځنی، ګرداب، ژور ګرداو؛ ۲) پټه سوړه يا ځای.

خرخول (xarxwál) نر.م. لويه بياتي، خول خول، لوی غېچي چې مېږې ورباندې سکولي.

خرډنګ (xardáng) ص. نر.م. بلډنګ، خرډنګ، بې‌عقل؛ بې تميزه، بېکاره.

خرډبه (xarḍába) ص. نر.م. بې ډبه، کم عقل.

خرډګ (xarḍág) نر.م. ۱) يو ډول سارانی بوټی دی؛ ۲) ص. نر.م. (مج.) احمق، بې عقل.

خرډګی (xarḍəgáy) ص. نر.م. ۱) بې تميزه، جاهل؛ ۲) تيتکی؛ ۲) مرخېړی، سمارق.

خرډيګ (xardíg) نر.م. ۱) د يوه بوټي نوم دی؛ ۲) موږکی، هغه کوچنی لرګی چې د مرغيو په دام کې وي او ډوډۍ پرې پيل کېږي.

خرړک (xarṛak) نر.م. خرېړکه، د شامتوري په اندازه يوه مرغۍ ده.

خرز (xarz) نر.م. هغه لرګی چې د اوړو مقدار پرې اندازه کېږي.

خرزوره (xarzóra) ښځ.م. يو ډول وابنه دي.

خرزېړی (xarzeṛáy) نر.م. ژېړی، زېړی، ژړی، د زېړي ناروغي، تورزېړی.

خرس[1] (xars) نر.ج. يو ډول خوشبويه واښه دي چې خلک تخم يې شورروا ته وراچوي.

خرس[2] (xirs) نر.م. يږه، يږ، مېلو.

خرساب (xarsā́b) نر.م. د ببېږيو يو ډول لوبه ده.

خرسپانده (xarspā́nda) ښځ.م. يو ډول بوټی دی چې سپين ګل کوي او نرې نرې پاڼې لري.

خرسک[1] (xarsák) نر.م. د خوښۍ او خوشالۍ ټوپونه او ځېزونه، د خوښۍ جستکې.

خرسک[2] (xursák) نر.م. و.ګ. خروسک.

خرسن (xrasán) نر.م. ۱) ستن، متيه، لوی او قوي لرګی چې برنډه کې عموداً ولاړ وي؛ ۲) ص.نر. م. ج. ۱) چغزی، کاغذي؛ ۲) ډډ، ګوګ.

خرسور (xarsór) ص. نر.م. احمق، نادان.

خرسومبه (xarsumbá) ښځ.م. پنبې (رواش) غوندې يو سارايي بوټی دی.

خرش (xraš) نر.م. ۱) هغه اواز چې د ژر ژر تنفس ځخه پيدا او له پزې راوځي؛ ۲) ناځاپي قهر.

خرشکه (xraška) ښځ.م. ۱) ستو، هغه دانه چې زوه ونه لري؛ ۲) خوشکي، دګوډ پيران نرۍ کاغذ.

خرشونډی (xaršundáy) ص. نر.م. ۱) د لويو او پنډو شونډو خاوند؛ ۲) نر.م. وربوز، سونډک.

خرشېدل (xrašedə́l) مص.ل ۱) خرتېدل، پرشېدل ۲) قهرېدل، په خوشکه کېدل.

خرشین (xaršin) نر.م. خرسین، خرشنه، پرشنې، لېو، د آس یا خره خوشایي.

خرطوم (xartūm) نر.م. ۱) خرتم، خړتم، خلتم، د پیل خړتم؛ ۲) د سوډان پایتخت.

خرغوړی (xargwáẓay) نر.م. خرغوړ، یو ډول خړ رنگه پت لرونکی بوټی دی.

خرغوله (xarğolá) ښځ.م. یو ډول بوټی دی.

خرغینی (xarğíṇay) نر.م. خرډگی، خربړی، یو ډول مرخېړی، گوڅی، د هندوانو ستوری، دغه ډول مرخیړی نه خوړل کېږي.

خرفه (xurfá) ښځ.م. ورخاړی، یو ډول سابه دي.

خرقه (xirqá) ښځ.م. ۱) هغه جامه چې له ډول ډول ټوکرانو څخه جوړه شوې وي؛ ۲) دفقیرانو جامه ٤) چینه، گوړی، گنده، گورازه.

خرقه پوش (xirqapóš) ص.نر.م. ملنگ، فقیر.

خرک (xarák) نر.م. ۱) هغه لرگی چې درې پښې لري او غر که وربان‍دې څوړنده وي؛ ۲) تیر ک، د ژرندې د تیر په سر کې اوسپنه؛ ۳) هغه لرگی چې د درياب تارونه وربان‍دې سپاره وي؛ ٤) یو ډول خړ رنگی حشره ده.

خرکار (xarkā́r) ص. نر.م. و گ. خرښی.

خرکاو (xarkā́w) نر.م. ۱) د کرل شوو غنمو لومړی ټل اوبول؛ ۲) خړکاو، ښه اوبه کونه.

خرکوتره (xarkawtára) ښځ.م. یو ډول سارانی کوتره ده.

خرکه (xáraka) ښځ.م. شډله څمکه، شنډه څمکه.

خرکۍ (xarakə́y) ښځ.م. متیخ، یو ډول خزنده ده.

خرکی (xurkay) نر.م. د خرېدو اواز، خرېدل.

خرکېدل (xarkedəl) مص. ل. ۱) ښه وده کول، ژر ژر لویېدل؛ ۲) دانه پرېسبدل؛ ۳) د بلوغ په وخت کې چاغېدل؛ ٤) سخت اصرار کول.

خرگټ (xargaṭ) نر.م. خرگټه، خرړکه، یو ډول خړ سارانی مرغه دی .

خرگی (xargay) نر.م ۱) دخره اسم تصغیر، کوچنی خر؛ ۲) د اتڼ د مستېدو اواز.

خرل (xarā́ḷ) مص. مت. ۱) څېرل، په لاس یا پښه ځمکه گرول؛ ۲) جېل کول، پښې خرل؛ ۲) شیندل، تیتول، پاشل، خپرول.

خرلنځه (xarlánǰa) ښځ.م. د څېړی یو ډول دی.

خرلوډگلی (xarloḍagaláy) نر.م. جرجگلی، گڼه گونه، خرې خنداره، بېروبار، ازدحام.

خرلی (xarə́lay) مف. نر.م. ۱) گرېدلی، نوکارې کړی؛ ۲) څېل کړی؛ ۳) شیندلی؛ ٤) غورول شوی؛ ٥) قوي، چاغ، مزی (سړی).

خرم (xurám) ص. نر.م. ج. تروتازه، خوشحال.

خرما (xurmā́) ښځ.م. خجوره، کجوره، یو ډول خوږه مېوه ده .

خرمایي (xurmāyí) ښځ.م نسواري، خرمارنگی.

خرمچی (xarm(u,ə)čáy) نر.م. یو ډول ځانگې او لښتې لرونکی نرم بوټی دی.

خرمستي (xarmastí) ښځ.م . لټېپېر، انډوخر، بې ډبه او نامنظمه لوبه یا مستي.

خرمندی (xarmandáy) نر.م. وړوکی او گرد شی، کوچنی او غونډ شی، ډېر کوچنی شی.

خرمنډۍ (xarmanḍə́y) ښځ.م ۱) یو ډول ونه ده؛ ۲) خرمستي لټېپېر، غوی منډ، انډوخر.

خرموره (xarmorá) ښځ.م. ۱) د خر په ستوني کې یوه هډوکی ده. ځینې خلک دغه هډوکی کاږي او د جادو لپاره یې کاروي؛ ۲) یو ډول ځیږه مرۍ ده چې له صدف څخه یې جوړوي.

خرمېټی (xarmeṭáy) ص. نر.م. مندری، جبلی، گردی (سړی) ، مزی او چاغ سړی.

خرمېری (xarmeráy) نر.م. یو ډول نبات دی چې په ولیو کې یې ژاولې نښتې وي.

خرنار (xarnā́r) نر.م. سپینه بنګه، یو ډول ګیاه ده

خرناوه (xarnāwá) ښځ.م. تـرچنکي (چتي) یوه کوچنۍ مرغۍ ده.

خرنج (xranj) نر.م. فساد، فتنه، اغتشاش.

خرنده (xrandá) ښځ.م. نوکاره، شوکاره، ګرونه.

خرندي (xarandí) نر.م. خامپلک، د وريېز، چرګې او زرګې خاکي کونه.

خرنډ (xranḍ) نر.م. ۱) څټل، د ماشوم ضد کول؛ ۲) سرتمبګي؛ ۳) د زخې لرونکي مونده ښځ؛ ٤) زخه، خنډ، خرټ.

خرنډل (اړل xranḍə́l) مص. مت. ۱) ازارول، څورول؛ ۲) سوري کول؛ ۳) پېيل؛ ٤) ګنډل، جـوړول؛ ۵) سولول، زدوول، زدوړل.

خرنډېدل (xranḍedə́l) مص.ل. ۱) ربړېدل، کړېدل؛ ۲) سوری کېدل؛ ۳) پېيل کېدل؛ ٤) ګنډل کېدل ۵) سولېدل، زدوړل کېدل؛ ٦) د ماشوم ژړېدل.

خرنګ (xaráng) نر.م. ۱) ګرونه، خرنه، شوکارې کونه؛ ۲) خرند، د پخو خښتو نرۍ دېوال.

خرنګی (xrangáy) نر.م. د جولاګانو د اوېدلو ځانګړې لرګی.

خرنل (xarnál) نر.م. غوټ نل، پند نل، غټ کړک.

خرنه (xarə́na) ښځ.م ۱) ګرونه، ګـرونه؛ ۲) پاشـنه تيتونه، ښندنه، شيندنه.

خروار (xarwā́r) نر.م. د کابل د اتيامنو، د کندهار د سلومنو سره معـادل وزن.

خروتېر (xarotér) ص.نر.م. سرتمبه، سرزوری.

خروټی (xarwáṭay) نر.م. د غلې پیمانه.

خروټی سپرغه (xaroṭayspərǵā) ښځ. م. یـو ډول کنبيده دی چې د اوبو څرخ ته ورته ده.

خروډک (xroḍík) نر.م. د چتي (چنکي) په اندازه یوه وړه مرغۍ ده.

خرورګ (xarwárg) نر.م. پنځه کلن پسه یا ګډ.

خروړا (xroṛā́) ښځ.م. یو ډول سارانې سابه دي.

خروړک (xroṛák) نر.م. یو ډول سارانې سابه دي.

خروړی (xaróṛay) ص. نر.م. ۱) خوړونکی سپی؛ ۲) مج. هغه څوک چې هر چاته خوله اچوي.

خروسک (xurosák) نر.م. خراسک، یـو ډول د ستونی ناروغي ده.

خروش (xurǒš) ص.نر.م.ج. ۱) د قهر او غضب ناره؛ ۲) د جوش له کلیمې سره یو ځای د ښه آرام ژوند لرونکي او خوښۍ مانا ورکوي.

خروکی (xarū́kay) نر.م. شخوند وهونکي حیوانات

خرول[۱] (اړل xarawə́l) مص. مت. ۱) خرېيل، کلول؛ ۲) په خورهار راوستل.

خرول[۲] (xrul) نر.م. ۱) د منګي لرګين سرپوښ؛ ۲) خروړ، دالیکین د تېل اچولو د سوري سرپوښ

خرولال (xarolā́l) نـر.م. د سترګو پټون (سترګې پټول) په ځبېر یوه لوبه ده.

خروله (xarwə́la) ښځ.م. ۱) سـارانی وله؛ ۲) یو ډول غرنۍ ونه ده چې ولې په ځېبر پانې کوي.

خرولی (xarawə́lay) مف. نر.م. په خرهار راوستی.

خرولی (xərawə́lay) مف. نر.م. خرول شوی.

خروموږ (xaromáẓ) ص. نر.م. ۱) احمق، ناپوه، نادان، کم عقل؛ ۲) جنجالي.

خرومه (xróma) ښځ.م. روزي، رزق، آذوقه.

خرونکی (xarū́nkay) فا. نر. م. ۱) ګروونکی، توروونکی؛ ۲) پاشونکی؛ ۳) جبل کوونکی، د چا خبره نه منونکی.

خرونګی (xrū́ngay) نر.م. له میزري څخه د پانو تر پرېکېدو وروسته پاتې شوې برخه.

خرونه (xarawə́na) ښځ.م. ۱) په خرخر راوستنه؛ ۲) کلونه، خرېينه، کل کونه، تراشنه.

خروه (xarwá) نر.م. د شينشوبي په څېر يو بوټى دى.

خره (xará) ښځ.م. دلى، غونډى، امبار، ټوپنى.

خرهار (xərahā́r) نر.م. د خورخور اواز.

خره خراړه (xraxrā́ṛa) ښځ.م. د خرېړكې په اندازه يوه سپېره مرغۍ ده.

خره زن (xrazán) نر.م. موني، دوه ښاخى لرگى دى چې د لاندې غوښنه پرې ځړوي.

خره واژ (xrawā́ž) نر.م. يو ډول سابه دى.

خرى (xaray) نر.م ۱) د پنبې مېخک؛ ۲) ص. تمبه، تمبه، شله؛ ۲) نر.م. يو ډول سپونى، دجلد يو ډول ناروغي ده.

خرياشک (xaryāšə́k) نر.م. يو ډول شين رنگى بوټى دى چې ښځ يې خوږ او نرى ډنډر لري.

خريان (xaryā́n) نر.م. ۱) خر، مردار هډى؛ ۲) مج. آس، اس.

خرې په خرې (xrepaxré) ق. خره په خره، بغل پر بغل، څنگ په څنگ.

خرېټى (xreṭáy) نر.م. د خلکو گڼه گونه، ازدحام.

خريد (xaríd) نر.م. اخيستنه، رانيونه، پېرودنه.

خرېدل (xaredə́l) مص. ل. ۱) خورېدل؛ خورهارى کول؛ ۲) خرېيل.

خرېړکه (xreṛáka) ښځ.م. خراړه، يو ډول مرغۍ ده چې د وزرو ښځ يې يو ډول آواز لري.

خرېړى (xareṛáy) نر.م. ۱) د شيدو او شلومبو سره گډېدل؛ ۲) خرډگى، سمارق، پوڅکى.

خريز (xriz) نر.م. ۱) غټ لرگى؛ هغه لرگى چې د ژرندې پل پرې پورته کوي؛ ۲) د کباب سيخ؛ ۳) پيغ، د چرگ د عمر د معلومېدو خنډان؛ ٤) دريشكې ښځ؛ ٥) ډيله، يو ډول نبات دى؛ ٦) ښېښ، تېغى، سر، توكېدلي وابنه يا نبات.

خريطه (xariṭá) ښځ.م. ۱) كڅوړه، خلته، بسته؛ ۲) جغ. نقشه، هغه نقشه چې د ټولې ځمكې سطحه يا يوه محدوده ساحه راوښيي.

خرېمه (xaremá) ښځ.م. هغه خره چې خرغواړې.

خرېنه (xrayə́na) ښځ.م. خرينگ، خرېينه، کلونه.

خريونى (xaryū́nay) نر.م. خرېيونى، دخرولو آله، د کل کولو آله.

خرېيل (xareyə́l) مص. مت. خرول، خريل.

خرېيونى (xareyū́nay) نر.م. خريونى، د خرېيلو يا خرولو آله، د کلولو آله.

خزرى (xazə́ray) نر.م. ۱) كک، د ډوډۍ خځوزي؛ ۲) ډېر كوچنى شى، ميده گي.

خړ (۱) (xəṛ) ص. نر.م. ج. ۱) خاكي، خاورې رنگه، ايره رنگه؛ ۲) پړ، ملامت؛ ۲) خجل.

خړ (۲) (xuṛ) نر.م. شور، د مايعاتو د توېدلو اواز.

خړاس (xṛās) نر.م. ۱) خړس، اوار، مستوي، خپور؛ ۲) دتېکر اواز.

خړامبو (xṛā́mbo) ص.نب. شلنډ، چاغ، غوټ.

خړامبوگى (xṛāmbogáy) ص. نر.م. د خړامبو تصغير، څورب، چاغ، شلنډ.

خړامېچ (xṛāméč) ص. نر.م. چت پت، خچ پچ، چيت پيت، ترېښو لاندې چخپيت شوى.

خړانکه (xaṛānáka) ښځ.م. شډېږي، مرغۍ، سپرلاکه، شمشې ناکه، شپش ناکه.

خړانگه (xaṛā́nga) ښځ.م. ښاخ، څانگه، نوده، گنډه، نوغړک، خرانگه، خرانه.

خړاو (xaṛā́w) نر.م. وگ. خړوب.

خړاوه (xaṛāwá) ښځ.م. ۱) د سپېرو جگړه؛ ۲) مج. د دوو کسو زور ازمايي.

خړبخن (xəṛbaxā́n) ص. نر.م. خړچک، خړته مایل، خړ بخون، خړ رنګی، خړغوندي.

خړپ (xṛap) نر.م. ۱) خرپ، د یوه شي د ماتېدو اواز؛ ۲) د باب، سومانه، ډب، طمطراق.

خړپا (xṛapā́) ښځ.م. خرپا، د یوه شي د ماتېدلو یا لوېدلو پرله پسې اواز.

خړپړ (xəṛpáṛ) ص. نر.م. ج. ۱) بشپړ په خاورو لړلی، دخاورو په رنګ؛ ۲) متواضع.

خړپړتیا (xəṛpaṛtyā́) ښځ.م. ۱) خړپړوالی، ګډوډي؛ ۲) خپګان، وراني، بدي، زړه بدي.

خړپند (xṛapánd) ص. نر. م. ج. ټینګه (مایع)، ګاټه، غلیظ.

خړپوڅې (xəṛpóce) ښځ.م. و ګ. خړ

خړپ وخړوپ (xṛapoxṛū́p) نر.ج. ۱) ډېرې خبرې کول؛ ۲) دخوشیانو د ماتېدلو او لوېدو اوازونه؛ ۳) مندنه او راکښنه.

خړپول (xṛapawə́l) مص.مت. ۱) له غلیظو مایعاتو څخه اوازونه ایستل؛ ۲) وهل، ټکول، خرپول؛ ۳) جنګ کول، سره وهل.

خړپېدل (xṛapedə́l) مص.ل. ۱) له غلیظو مایعاتو څخه اواز ختل؛ ۲) په ویاله، یا سیند کې لمبل.

خړت (xṛat) نر.م. ۱) ګړنګ، قنې، غوزن؛ ۲) له پوزې څخه د ګړنګو او قنو د راوتلو اواز.

خړتم (xəṛtə́m) نر.م. و ګ. خرطوم.

خړتن (xṛatán) ص.نر.م. ګړنګن، قنیا، د هغه چا چې قنې (غوزې) ډېر بهېږي.

خړتوب (xəṛtób) نر.م. ۱) خړوالی، خړنګوالی؛ ۲) خجالت، شرمېدنه.

خړتې (xṛaté) ښځ.م. چټې خبرې، عبث خبرې.

خړتې پرتې (xṛateprate) ښځ.ج. هغه دغه، چل ول، فریب، غولونه.

خړجن (xəṛján) ص. نر.م. ۱) خړوزمه، خړ رنګه؛ ۲) خیرن، چټل، کثیف؛ ۳) تت، خړ کی.

خړچ (xṛač) نر.م. د کلک شي د ماتېدلو اواز.

خړچند (xṛačánd) ص.نر.م د خړچ اواز کوونکی.

خړچول (xṛəčawə́l) مص.مت. ۱) له کلک شي له ماتولو سره اواز ایستل؛ ۲) د ټوپکونو لټونه وهل؛ ٤) د کوم کلک شي ژوول.

خړچهار (xṛəčahā́r) نر.م. ۱) خرچهاری، د کلک شي د ماتېدلو پرله پسې اواز.

خړچېدل (xṛačedə́l) مص.ل. ۱) له کلک شي به ماتولو سره اواز پورته کېدل؛ ۲) د ټوپکو ونه وهل کېدل؛ ۳) تر پښو لاندې کېدل.

خړڅن (xṛacán) ص.نر.م. خراشکن، هغه څوک چې ډېر خراچکي توکوي.

خړز (xṛaz) نر.م. ۱) ګړز، د یوه شي د غورځېدلو اواز ۲) وچ توخی.

خړزول (xṛazawə́l) مص.مت. ۱) ګړزول، له یوه شي څخه په غورځولو سره اواز ایستل؛ ۲) وچ توخی کول؛ ۳) د دروازې پورې کول.

خړزهار (xṛazahā́r) نر.م. ۱) خړزی، ګړزهار، د یوه شي د غورځېدلو اواز، وچ توخی.

خړس (xṛas) نر.م. د کلک او سخت شي د ماتېدلو اواز؛ په ځپېرې د وهلو اواز.

خړسا (xṛasā́) ښځ.م. ۱) خړسهار، د سخت شي د ماتېدلو پرله پسې اوازونه.

خړسان (xəṛsā́n) نر.م. کوره سان، یو ډول سپین نخې توکر دی.

خړسترګی (xəṛstə́rgə̀y) ص.نر.م.مج. شرمنده، خجل، ملامت، بې شرم، مرسترګی.

خړسند (xṛasánd) ص. نر.م.ج. ۱) کړسند، ژر ماتېدونکی لرګی؛ ۲) بې ځایه غږېدونکی.

خړسول (xṛasawə́l) مص. مت. ۱) په لرګی، لښته یا څېړې سره وهل؛ ۲) ډزول؛ ۳) په ماتېدلو سره له یوه شي څخه اواز راایستل.

خړسه (xṛása) ښځ.م. ټکه، آفت، تندر.

خړسهار (xṛasahā́r) نر.م. خړسی، د لرګیو یا کوم بل شي د ماتېدلو پر له پسې اواز.

خړکی (xuṛkáy) نر.م. د مایعاتو د وتلو اواز.

خړکی (xəṛakáy) ص. نر.م. ۱) د خړ تصغیر؛ ۲) خوارکی، ساده؛ ۳) داماني دورې له (٤٥) پولو سره انډوله سکه.

خړګاوه (xəṛgāwá) ښځ.م. خړې اوبه، د سېلاب خړه، نېزوبی، ختولې اوبه..

خړل (xaṛə́l) مص.مت. ډکې متیازې کول.

خړلمی (xəṛlə́may) نر.م. سنجاب، له پیشو څخه وړوکی او لکۍ یې اوږده او ببره ده، په ونو کې ژوند تېروي.

خړمټ (xəṛmáṭ) نر.م. ګرنګ، قنې، خنې.

خړموټ (xaṛmóṭ) نر.م. د کوچنانو یو لوبه ده.

خړمور (xəṛmór) نر.م. ښارې، ... رکې په اندازه یوه غرنۍ خړ رنګې مرغۍ ده.

خړن (xəṛán) ص. نر.م. ۱) غولن؛ ۲) یو ډول سارانی تریو خوندی بوټی دی.

خړنج (xṛanj) نر.م. بېکاري، وراني، بې اتفاقي.

خړند (xṛand) نر.م. ۱) ستېه، ډنډر، تنه؛ ۲) مونډ، د فصل له رېبلو وروسته چې کوم شی په ځمکه کې پاتېږي.

خړنګ (xṛang) نر.م. خادمی، سارانی شرموښکی سارایي شرمښکی.

خړنګی (xṛangáy) نرم. شینشوبی، یو ډول بوټی دی چې ګل یې شین او پاڼې یې خړې دي.

خړنه (xarə́na) ښځ.م. ډکو متیازو ته تلنه.

خړوالی (xəṛwā́lay) نر.م. ۱) خړ رنګ لرنه؛ ۲) تتوالی؛ ۳) خجالت، خجلتوب، شرم.

خړوب (xaṛób) نر.م. ۱) پنه، ښه اوبه کوند؛ ۲) اخړ، خړوبی، د اخړ اوبه.

خړوبګری (xaṛobgáray) فا.نر.م. ۱) اخته‌ګر، اخړګر؛ ۲) هغه څوک چې له ګچ څخه د ښیانو په جوړولو کې مهارت ولري.

خړوبن (xaṛobán) ص. نر.م. په خړو اوبو لړل.

خړوبول (xaṛobawə́l) مص. مت. ۱) پنه کول، سېرابول؛ ۲) ودانی سپېنول، ودانی ته خړوبی ورکول.

خړوبی (xaṛobáy) نر.م. ۱) د اخړ اوبه، په اوبه کې حل شوې خټه؛ ۲) اړوب، یو ډول سسته او نرمه لښتې ده چې پسونو ته یې ورکوي.

خړوبېدل (xaṛobedə́l) مص. ل ۱) سېرابول، پنه کېدل، ښه اوبه کېدل؛ ۲) ودانی سپېنول.

خړوپ (xṛūp) نر.م. غړوپ، په ټینګ او بلن څیز کې د بل شي د غورځېدلو یا ډوبېدلو اواز.

خړوپول (xṛūpawə́l) مص. مت. په ټینګ اوبلن څیز کې دبل شي دغورځولو سره اواز ایستل.

خړوپی[1] (xaṛopáy) نر.م. ۱) بې خونده نګولی؛ ۲) تودې شلومبې.

خړوپی[2] (xṛupáy) نر.م. تولی، د لرګي ډډه میله ده چې د ختو ګولۍ په کې د خولې د پوکې په زور سره د هدف خواته غورځول کېږي.

خړوز (xṛūz) نر.م ۱) د تهوېک د ډز اواز؛ ۲) پساو، پسمانده اوبه، کونوبی.

خړوس (xṛūs) ص. نر.م. ۱) بې غیرته، بې ایمانه؛ ۲) خړس، د یوه شي د غورځېدلو اواز.

خړوستوب (x ṛustób) نر.م. بې همتي، بې غیرتي، جړوستوب.

خروسکه (xṛúska) ښځ.م. ۱) غروسکه، ګڼ لوګی ۲) تېزه بدبويي، د دوزې، غورسکې، دوزه؛ ۳) ښه بوی لپاره هم راځي.

خرول (xaṛawә́l) مص.مت. ۱) خر رنګ ورکول، سپېره کول؛ ۲) مغلوبول، شرمول؛ ۳) په اوبو کې خاورې اچول.

خرونکی (xaṛúnkay) نر.م. د کو متیازو کوونکی.

خره (xáṛa) ښځ.م. ۱) نېز راورې خته؛ ۲) تیاره مابنام، تیاره سهار؛ ۳) دښمني؛ ٤) تته وربځ.

خره پښتنه (xaṛapaṣtaná) ښځ.م. سوچه پښتنه، ساده پښتنه.

خرې (xaṛáy) ص.نر.م. ۱) خښتو؛ ۲) نر.م. نس، ګېډه؛ ۳) غول، سوته؛ ۳) کومه ... ره چې د ییوې پر وخت کې کوندې نیولې وي.

خرۍ (xṛay) ښځ.م. و ګ. خرانګه.

خرۍ پرۍ (xaṛaypaṛáy) ښځ.م. زارۍ، عذر، ځان تیټ ښودنه، خرتۍ پرتۍ، سینتۍ.

خریټ (xríṭ) ص.نر.م. ۱) بونجا، پیټ پزی؛ ۲) ښخي زوړ، خوړین؛ ۳) زوړ، بوډا.

خریټول (xṛiṭawә́l) مص.مت ۱) پیټول، چیټول، پیخول؛ ۲) زړول، خوړیول، ورستول.

خریټی (xṛiṭay) ص. نر.م. پیټ پزی، پلن پزی.

خریټېدل (xṛiṭedә́l) مص.ل ۱) پلنېدل، چیټېدل؛ ۲) زړېدل، ورستېدل؛ ۳) بوډا کېدل.

خریج (xṛij) نر.م. جوړ، ډنډ، حوض، تالاو.

خریچ (xṛič) نر.م. چوخونیا، چیت پیت، چخریت.

خرېدل (xaṛedә́l) مص.ل. ۱) سپېره کېدل، خر رنګی کېدل؛ ۲) ککړېدل؛ ۳) شرمېدل.

خرېدل (xṛedә́l) مص. مت. ۱) په خاورو یا ختو کې دلبوه یا سپي له لاسه دوزې او ګډې رغړېدل ۲) د مال ریخېدل.

خریس (xṛis) ص. نر.م. خریسن، تورخرت سړی، بې اندازې چاغ سړی، بدشکله او چاغ سړی.

خریستوب (xṛistób) نر.م. بې ډوله چاغوالی.

خریسمار (xṛismā́r) ص. نر.م. ګېډه ور، نسور، ډېر خور، خېټور، خېټو، خریمار، خورند.

خرین (xṛin) ص. نر.م. و ګ. خوړین.

خرینبو (xṛinbó) ص.نب. چټل، مردارخور سړی.

خز (xaz) نر.م. ۱) تورلمی، بیلونګړی، خښ، خر، سمور ته ورته یو حیوان دی؛ ۲) څېره شړی، شډله شړی، څېره کمبله.

خزان (xazā́n) نر.م. ۱) منی، د کال دریم موسم؛ ۲) مړاوی، شیته، جینګړ.

خزانول (xazānawә́l) مص.مت. ۱) مړاوی کول، جینګړول؛ ۲) مج. رژول، تویول.

خزانه (xazāná) ښځ.م. د سکو زېرمه، د سرو او سپینو زېرمه، د پیسو زېرمه.

خزانه دار (xazānadā́r) ص.نر.م. صراف، خزانه چي، د خزانې ساتونکی او مسوول سړی.

خزانېدل (xazānedә́l) مص. ل. ۱) مړاوي کېدل، شیته کېدل؛ ۲) رژېدل، تویېدل، تلېدل.

خزدکپوه (xazdakpóh) ص. خزدک (حشره) پېژاند، خزکپېژندنه.

خزدکپوهنه (xazdakpohә́na) ا. د خزدکو پېژندنه.

خزدکه (xazdáka) ښځ.م. ګونګټی، ګونګټه، غوزاړی، غوزانی، مرغټانه.

خزری (xazáray) نر.م. ۱) ذره، ښخي وړوکی؛ ۲) اتام، خځوزی، د ووړی پوتی.

خزله[1] (xazә́la) ښځ.م. و ګ. خځله.

خزله[2] (xazlá) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې کالي پرې مینځي.

خزمه (xazmá) ښځ.م. خـزه، باره، د ځـوځـاى، پټوس، ځارځاى، ښکارنه د پټېدو ځاى.

خزنده (xazandá) ښځ.م. خوزندکی، حشره.

خزوکه (xazūka) ښځ.م. د خوشابو چنجی.

خزه (xazá) ښـځ.م. ۱) وګ.: خزمه؛ ۲) کاسه، پياله.

خزيزګی (xazizgáy) نر.م. هغه ووړ مېږ او زخه چې په چارګل او ښځينه پسولونو باندې وي.

خږ (xaẓ) نر.م. ۱) خږا، د مال د حلالـولو په وخت د هغه له ستونه اواز؛ ۲) وګ. خر؛ ۳) د زخم تر جوړېدو وروسته پترکی يا خپګ.

خږکی (xaẓkáy) نر.م. د ناروغ د سينې غږ.

خږهار (xaẓhā́r) نر.م. خـرهار، خږکی، د ناروغ د سينې پرله پسې اواز.

خس (xas) نر.م. ۱) لږ شی، ووړ شی؛ ۲) کک، بې ارزښته شی؛ ۳) لرګی، د سون مواد؛ ٤) پرېوان، پېهروان، د جنين پرده.

خسا (xsā́) ص. نب. وګ. خوسا.

خساره (xasārá) ښځ.م. ۱) زيان، تاوان، نقصان؛ ۲) د زيان پيسې.

خسبون (xasbū́n) ص. نـر.م. ۱) هغه ځـوک چې کسب يې د لرګو راوړل او خرڅـول وي؛ ۲) هغه ځوک چې په ژمي کې جوماتونو ته لرګي راوړي او د جومات کار کوي.

خسبه (xasbá) ص. نر.م. لرګبه، لرګي راوړونکی، لرګي ټولوونکی، بوټی کوونکی.

خس خس (xasxás) ص. نـر.م.ج. ټيکـه ټيکـه، ټوټه ټوټه، ذره ذره، ټوټې ټوټې، ريز مريز.

خسړی (xasáṛay) نر.م. وګ. خسنی.

خسزکی (xasázkay) نر.م. خځـوسکی، اتام، د ډودۍ ميده ګي، د ډوډۍ خسوزې.

خسک (xasák) نر.م ۱) منګروه، کټمل؛ ۲) خالنه د کوچنيانو يوه ناروغي ده؛ ۳) ص. نر.م.مج. کم اصله مېوې (توت...)

خسمان (xasmā́n) نـر.م. خسنی، خسنکی، يوه خـړه حشره ده چې خځـلې وړي؛ ۲) احساس؛ ۳) مج. مضر، متشبث.

خسمانګر (xasmāngár) ص. خسمانيوال، پټې اېښوونکی، خواخوږی، رنځور.

خسمانه (xasmāná) ښځ.م. پالنه، غمخواري، روزنه؛ ۲) ضمانت.

خسنی (xasə́nay) نر.م. د پارو يا امبار ډېران.

خسڼکی (xasəṇkay) نر.م. ۱) د کـوچنيانو يوه لوبه ده؛ ۲) يو ډول حشره ده، خسمان.

خسڼی (xasə́ṇay) نر.م. ۱) خس، خاشاک؛ ۲) يو ډول حشره ده، خسڼکی.

خسوزه (xasū́za) ښځ.م. خځـکی، خسـوړه، ووړه ذره، کوچنۍ ذره، ووړه ټوټه.

خسوف (xusū́f) نر.م. تندره، بر، سپوږمۍ نيول کېدل، سپوږمۍ تندر نيول.

خسي (xasí) ص. نـر.م. اخته، خصي، تکـېدلی؛ هغه حيوان چې خوټې يې تکول شوي وي.

خسی[1] (x(u,ə)sáy) نر.م. وګ. خوسی.

خسی[2] (xsay) نر.م. ۱) يو ډول غرنی بوټی دی؛ ۲) اللون، خښاوه، ګوړ.

خسيل (xasíl) نـر.م. د غاروېو لپاره د شنو غنمو ريبل شوې برخه.

خشايي (xušāyí) نر.ج. خوشايي، دغوا خوشايي.

خشنګ (xašáng) ص. نر.م. ۱) شـوخ، ناارامه؛ ۲) توربدونکی، ترهېدونکي.

خشنګي (xašangí) نر.م. شوخي، سرکښي.

خشنه (xašəná) نر.ج. خاشنه، خرشين، لهو.

خشوی (xašóy) نر.م. خرشین، خوشایي.

خښ (xaṣ) ص.نر.م.ج. ۱) ښخ، د ښخ اړولی شکل ۲) کښېنول شوی (لکه نیالګی).

خښتګ (xaṣtág) نر.م. ژبونی، چات، خشنګ.

خښتګی (xaṣtagáy) نر.م. ۱) ترخز، هغه وړه درې کونجه ټوکر چې د کميس په تخرګ کې د لویوالي او کلکوالي لپاره وراچول کېږي؛ ۲) دخښتګ تصغير.

خښوالی (xaṣwā́lay) نر.م. ښخوالی، ښختوب.

خښول (xaṣawə́l) مص.مت. ۱) ښخول، دفن کول؛ ۲) ننه ویستل، ننه باسل.

خښی (xaṣay) نر.م ۱) تغر، ګلم؛ ۲) ښخي، شیخا چې خښي خېل پښتانه (یوسفزي، ترکاني، ګګیاني) يې اولاده ده.

خښېدل (xaṣedə́l) مص.ل ۱) ښخېدل، تر خاورو لاندې کېدل؛ ۲) ننه ویستل کېدل.

خصلت (xeslát) نر.م. خوی، عادت، غونی، ذاتي صفت، کرکټر.

خصم (xasm) نر.م. دښمن، مرخی، میرخمن.

خصوص (xusū́s) نر.م. خاصول، خاص او منفرد کول، د عموم مقابل، ځانګړونه.

خصوصاً (xusūsán) ق. په تېره، بيا چې، على الخصوص، په تېره بيا، په تېره تېره.

خصوصي (xusūsí) ص.نب ۱) خاص، ځانګړی، یوازېنی؛ ۲) په خاص ډول؛ ۳) شخصي، ځاني.

خصوصيت (xusūsyát) نر.م. ۱) خاصوالی، ځانګړتیا، ځانتیا، ځانګړیتوب؛ ۲) خاص خوی او صفت، مشخصه؛ ۳) نېږدې اړیکه لرنه.

خصومت (xusūmát) نر.م. دښمني.

خصي (xasí) ص.نر.م. وګ. خسي.

خضوع (xuzū́s) ښځ.م. تواضع، کميني، عاجزي.

خط (xat) نر.م. (ج. خطونه) ۱) لیک، لیکنه؛ ۲) نق. کرښه، لیکه؛ ۳) پټلی، د رېل خط؛ ٤) قطار، کتار، لین.

خطا (xatā́) ښځ.م ۱) تېروتنه، غولېدنه؛ ۲) ص. نب. (مج.) کم اصل، کم جنس، بدذات.

خطاب (xitā́b) نر.م. چاته بيانيه ورکونه، چاته وينا کول، چاته خبرې کول.

خطابه (xitābá) ښځ.م. ۱) وينا، بيانيه، خبرې کونه؛ ۲) خطبه ويل، خطيب کېدنه.

خطاط (xatā́t) ص. نر.م. کښاند، مشاق، خوش نويس.

خطاطي (xatātí) ښځ.م. ۱) ښکلې ليکنه، ښه کښنه؛ ۲) د ښه اوفني خط کښلو کسب.

خطاکار (xatākā́r) ص.نر.م. تېروتونکی، سهوه کوونکی، غلط کار کوونکی، ګناهکار.

خط السير (xatosáyr) ص. نر.م. تګ لار، د حرکت پلو، تګلور، يونلور، د حرکت لوری او سمت.

خطا يستل (xatāaistə́l) مص. مت. غولول، خطا کول، تېرايستل، تېرباسل.

خطاوتل (xatāwatə́l) مص.ل. غولېدل، تېروتل.

خطايي (xatāyí) ښځ.م. سهوه، غلطي.

خطبه (xotbá) ښځ.م. ۱) خطابه، د خطيب خبرې؛ ۲) موعظه، پند؛ ۳) هغه دعا چې د جمعې تر لمانځه د مخه او د اخترونو تر لمانځه وروسته ويل کېږي.

خطر (xatár) نر.م. ۱) خطره، هلاکت ته نېږدې؛ ۲) ضرر؛ ٤) دځاني يا مالي زيان احساس.

خطرناک (xatarnā́k) ص. نر.م. خطرلرونکی، زيانمن، هلاکت او تباهۍ ته نېږدې کوونکی.

خط کش (xatkaš) نر.م. لیکې د کرښې د ایستلو آله.

خط مشې (xatemáše) ښځ.م. کړنلاره، مشي، پالیسي، سیاست.

خطمي (xatmí) ښځ.م. ۱) خیروگل، توته گله، یو بوټی دی چې سور او سپین گل لري.

خط والا (xatwālá) ص. نب. باسواده، لوستی، په لیک او لوست پوه.

خطیب (xatíb) ص. نر.م ۱) واعظ، خطبه ویونکی ۲) ویندوی، نطاق، ویاند.

خطیر (xatír) ص. نر.م. غټ، ستر، مهم.

خفا (xafā́) ق. پټ، په پټه، پټ په پټه.

خفت (xifát) نر.م. سپکاوی، سپکوالی، سپکتیا.

خفک (xafák) نر.م. وگ. خپک.

خفگان (xafgā́n) نر.م. وگ. خپگان.

خفه (xafá) ص.نب. وگ. خپه[1].

خفي (xafí) ص. نب. پټ، ناخرگند، غلی؛ خفي لیک: یو ډول کوچنی لیک دی.

خفیف (xafī́f) ص. نر.م.ج. ۱) سپک، کم وزنه؛ ۲) لږ، کم، ؛ ۳) تت؛ خفیف برغ.

خل (xal) نر.م. ۱) عقیده، باور؛ ۲) امید، هیله.

خلا (xalā́) ښځ.م. خالیگاه، تش ځای، تشوالی، په فضا کې خالي ځای.

خلات (xalā́t) نر.م. ۱) خلعت، د امیرانو او واکمنو له خوا چاته بخښل کېدونکي جامې؛ ۲) هغه پیسه چې د بناوي (زوم) له خوا د ناوې ماما ته ورکول کېږي؛ ۳) د کوږدې په غونډه کې پر ناستو خلکو د هلک او نجلۍ د پلار د پیسو وېشنه.

خلاص (xlā́s) ق. ۱) خوشې، پرانیستی؛ ۲) آزاد؛ ۳) تمام، ختم؛ ٤) وزگار؛ ٥) انزال.

خلاصوالی (xlāswā́lay) نر.م. ۱) بهرته والی؛ ۲) آزادوالی؛ ۳) ختموالی؛ ٤) بشپړوالی.

خلاصول (xlasawə́l) مص. مت. ۱) آزادول، خوشې کول؛ ۲) بهرته کول؛ ۳) تمامول، فیصله کول؛ ٤) رنځل؛ ٥) انزالول.

خلاصون (xlāsū́n) نر.م. ۱) آزادوالی، آزادي، نجات؛ ۲) خلاصېدنه، دجګړې خلاصونه.

خلاصه (xolāsá) ښځ.م. لنډیز، لنډون، لنډه، تلخیص.

خلاصه خوله (xlā́saxwlá) ښځ.م. بوزگي، له روژې نه پرته نور وختونه.

خلاصېدل (xlāsedə́l) مص. ل. ۱) آزادېدل؛ ۲) بهرته کېدل؛ ۳) شپېږېدل؛ ٤) رنځل کېدل؛ ٥) انزالېدل.

خلاف (xilā́f) نر.م. ۱) ورانی، مخالفت؛ ۲) مج. دروغ؛ ٤) نابرابروالی؛ ٥) سرغړونه.

خلافت (xilāfát) نر.م. ځایناستي، د پیغمبر جانشیني؛ نیابت، امارت، امامت.

خلاق (xalā́q) ص. نر.م.ج. پیدا کوونکی، رامنځ ته کوونکی، جوړوونکی، ابتکار کوونکی.

خلاقیت (xalāqyát) نر.م. ابتکاري قدرت، د خلقولو قوه، د ابداعي تخیل توان.

خلال (xilā́l) نر.م. ۱) د هر شي منځ؛ ۲) په اوداسه کې د گوتو تېرول؛ ٤) نرۍ لرگی چې له غابو ښخه د ډوډۍ ذرات پرې راباسي؛ ٥) د نارنج پوستکی یا گازره چې نری نری پرې شي.

خلاملا (xalāmalā́) ص. نب. صاف، بې ریا.

خلباندی (xalbāndáy) ص. نر. باوري، یقیني، اعتمادي.

خلپل (xalpál) نر.م.ج ۱) خس او خاشاک، خځلې ۲) د کونځلې میده خاورې، خلبلې، ذرې.

خلپلکې (xalpaláke) ښځ.ج. خامپلکې، د چرګ لتکې، په خاورو کې د چرګ پښې وهل.

خلتکه (xaltáka) ښځ.م. د بهېږیو ډول لوبه ده.

خلته (xaltá) ښځ.م. کڅوړه.

خلتیمۍ (xaltiməy) ښځ.م. د ښځو د وېښتانو کڅوړه یا خلته.

خلچن (xalčán) ص. نر.م. چخن، خیرن، ناولی.

خلچی (xalčáy) ص. نر.م. خېرن، خچن، پخن.

خلځکی (xalǰakáy) نر.م. د لاسي ځرخي لرګی.

خلخلکی (xalxalákay) نر.م. ګوته کول، ګوت لوبه، د ژمي یو ډول لوبه ده.

خلستر (xalastár) ښځ.م. زره برستن، امبارځی.

خلص (xulás) ص. نر.م. ج. لنډیز، لنډون، لنډ.

خلط (xalt) ص. نر.م. ج. ګډ، ګډوله، ګډ شوی.

خلع (xalʕ) ص. نب. ۱) موقوف، ایسته، برطرف؛ ۲) فق. وتل؛ هغه طلاق چې د مال په بدل کې ورکړی شوی وي.

خلعت (xalʕát) نر.م. وګ. خلات.

خلف (xaláf) نر.م. ۱) زوی؛ ۲) صالح اولاد؛ ۳) د چا ځای نیوونکی، جانشین.

خلق[1] (xalq) نر.ج. ۱) پیدایښت؛ ۲) خلک، ولس

خلق[2] (xolq) نر.م. ۱) خوی، عادت، طبیعت؛ ۲) ګوزاره، ژوند.

خلقت (xilqát) نر.م ۱) پیدایښت؛ ۲) خوی، مزاج.

خلق تنګی (xolqtángay) ص. نر.م. دغ، زړه تنګی؛ په هېڅ ساعت نه تېرېدنه.

خلقي[1] (xalqí) نر.م. ۱) ولسي، د خلق، د خلکو؛ ۲) طبیعي، فطري، ذاتي.

خُلقي[2] (xolqí) ص. نب. خوشخویه، خوش خلق.

خلک (xalk) نر.ج. خلق، خلک، اولس، وګړي.

خلکتي (xulkatí) ص. نب. خوړ ژبی.

خلکه (xalká) ښځ.م. خلکی، اوږد کمیس.

خلکی (xə́lkay) نر.م. غابښ تومبونی.

خلل (xalál) نر.م. ۱) عیب، غش، ضرر، نقص؛ ۲) فساد، ورانی.

خللي (xalalí) ص. نب. ۱) ضرري، تاواني، زیان رسوونکی؛ ۲) فساد پیدا کوونکی.

خلنج (xalánj) نر.م. (ج. خلنجان) بدخونده توب، خسک توب، هغه توت چې داني ولري.

خلنځه (xlanǰá) ښځ.م. د ځېړي لوبه ونه.

خلوت (xlot) ص. نر.م. بې واکه، کاواکه.

خلوت (xilwát) نر.م. ۱) ګوښه کېدنه، انزوا، ګوښه ګیري؛ ۲) منزوي ځای، ګوښې ځای.

خلوتي (xilwatí) ص. نر.م منزوي، ګوښه نشین.

خلود (xulū́d) نر.م. همېشه توب، تل تر تله والی.

خلوص (xulū́s) نر.م. اخلاص، صمیمیت، پاکي، سادګي، د زړه له کومې.

خلونی (xəlwanə́y) ښځ.م. یو ډول غرنی بوټی دی چې د چنو په اندازه مېوه لري.

خلوېته (xalwetá) ص. نب. تش، ګوګ، خالي.

خلوېتي (xalwetí) ښځ.م. ډډوالی، تشوالی.

خلی (xə́lay) نر.م. ۱) ډکی، خس، خاشه؛ ۲) ښځ. غوټی، کلی، د ګل غوټی؛ ۳) منځغړی، د برېښنا عایق.

خلیج (xalíj) نر.م. (جغ.) په سمندر کې د اوبو یوه برخه چې په وچه کې ورانديې تللې وي.

خلیفه (xalifá) نر.م. ۱) د پیغمبر جانشین، ځای ناستی؛ ۲) د خلافت مشر؛ ۳) کسبګر.

خلیق (xalíq) نر.م. ۱) وړ، لایق؛ ۲) د ښه خوی او خلق خاوند، د ښه خصلت خاوند.

خلیل (xalíl) ص. نر.م. ربښتیانی ملګری، دوست.

خلیلي (xalilí) نر.م. یو ډول انګور دي.

خم[1] (xum) نر.م.مت، چاټي، لوی خاورين لوښی دی چې سرکه يا اوبه يا شراب په کې اچوي.

خم[2] (xam) ص.نر.م. ۱) کوږ، کوپ؛ ۲) ټيټه ځمکه چې اوبه په آسانۍ سره ورته رسېږي.

خمار (xumā́r) ص.نر.م.ج. ۱) نشه، مست؛ ۳) د نشې وروسته کسالت.

خماري (xumārí) ص.نب. ۱) نشه يي؛ ۲) نشه يي شيانو ته هوا کېدل؛ ۳) سرې سترګې.

خمازوری (xamāzū́ray) نر.م. خمزوری، شپيانګه، يو ډول نبات دی چې که په شبدر کې واچول شي شبدې پوخه کېږي.

خمبه (xambá) ښځ.م. ۱) زېرمه تون، ګدام؛ ۲) غټه کندو؛ ۲) ګودرې، د کوټې وسی.

خمپاره (xampā́ra) ص.نب. ۱) ارت، پراخ؛ ۲) د هغه کاريز ځاه چې سر يې لوخ وي.

خمتا (xamtā́) ښځ.م. بيستی، کرباس.

خمتينه (xamtiná) ښځ.م. سترنجی، دری.

خمټ (xamə́t) ص.نر.م. چاغ او شلنډ، مزی.

خمټتوب (xamaṭṭób) نر.م. چاغوالی، مزی توب.

خمټې (xamə́ṭe) ښځ.م. د ډوډۍ غټې مړۍ.

خمټېدل (xamaṭedə́l) مص.ل. چاغېدل.

خمچ (xamə́č) ښځ.م. باجره، يو ډول غله ده.

خمچکې (xamə́čke) ښځ.م. نوکارې، شوکارې.

خمچه (xamə́čá) ښځ.م. ۱) خمچه ګوته، کچنی ګوته؛ ۲) د چرګ پنجې؛ ۳) باجره؛ ٤) د ګونو او سپېرو وهلو جوارو په څېر غله؛ ٥) ګوته، د ګوتې پسول؛ ٦) د پسه لاندنی وره پوښتی.

خمچی (xaməčáy) ښځ.م. خچنه ګوته.

خمچې (xamə́če) جن. د وريجو تر پاکولو وروسته د وريجو واړه ذرات او پوستکي.

خمڅه (xamə́ca) ښځ.م. خمڅه، کروتو زدوونه.

خمر (xámər) جن. ۱) هره هغه مايع چې نشه راوړي ۲) شراب.

خمرۍ (xomrúy) ښځ.م. ۱) کټوی؛ ۲) کچکول؛ ۳) د فقيرانو د پخلي لوښی؛ ٤) د لمانځه مُصلی.

خمسور (xamsór) نر.م ۱) منی، خزان، د منې پيل؛ ۲) ص. آزاد؛ ۳) جفت، جوړه، ملګری.

خمسورتوب (xamsortób) نر.م. ۱) آزادي؛ ۲) جفتوالی، جوړه والی، ملګرتيا.

خمسورول (xamsorawə́l) مص.مت. ۱) آزادول؛ ۲) جوړه کول، ملګري کول.

خمسوري (xamsorí) ښځ.م ۱) آزادي ۲) ملګرتيا

خمسوری (xamsoráy) ص.نر.م. ۱) خپلواک؛ ۲) ملګری، جفت.

خمسورېدل (xamsoredə́l) مص.ل. ۱) آزادېدل ۲) جوړه کېدل، ملګری کېدل.

خمسوز (xamsóz) ص.نر.م. خام سوز.

خمسه (xámsa) ښځ.م. هغه غنم يا اوربشې چې راشنه شوي او د ځمکې مخ يې پټ کړی وي.

خمکاره (xamkā́ra) ښځ.م. د زرتارو د ګنډلو بو نقش يا انځور دی.

خملی (xmaláy) نر.م. هغه ګرنګ (قني) چې له پوزې راځوړند وي.

خمن (xamə́n) ص.نر.م. خميخ، کوږ، پېچلی.

خمنډ (xamanḍ) ص.نر.م. شلنډ، چاغ، مزی.

خمنډک (xamanḍə́k) نر.م.ج. کونډی، خمندک، يو ډول خزنده ده.

خمنول (xamanawə́l) مص.مت. کږول، تاول، لنډی کول.

خموچم (xamočám) ص.نر.م. ۱) ټکې برګې، چمبازي، چلبازي؛ ۲) ناز و نزاکت.

خمیرکی (xamirkáy) ښځ.م. د مالګې لوښی، د مالګې منګوټی.

خمیره (xamirá) ښځ.م ۱) د اوړو ترمنه، خمبیره، هغه اوړه چې بحولو ته تیار وي؛ ۲) بنه وهنه.

خمیز (xamíz) ص. نر.م کږیدونکی، تاتیدونکی، کږ، کږیدونکی.

خنارینه (xanārína) ښځ.م. ۱) دارنه، شخېږې کونه، شیرونه؛ ۲) لمناورتوب.

خناق (xunáq) نــر.م. ازغی، اورزغـی، دیفتـريې، دیفتیریا، د ستوني ناروغي.

خنتهری (xanţeráy) ص. نر.م. ۱) ګردی، غوند، کلوله، غوند منډ؛ ۲) تاو راتاو، منجیله.

خنثی (xunsā́) ص.نب. ۱) ایجړا، نرښځی؛ ۲) بې اثره، بې اغېزې؛ ۳) ګـر. هغه اسم یا صفت چې نه مذکر وي او نه مؤنث.

خنجاړه (xanjā́ṛa) ښځ.م. ۱) کنجاره، کونجاړه؛ ۲) د شمخو دړه ی؛ ۳) بیروالی، چپشن والی.

خنجاړی (xanjaray) ص.نر.م. خوشکی، کـوڅه ډب، بې سره، لهر.

خنجاړي (xanjā́ṛi) ښځ.م. و ګ. خانچنا.

خنجر (xanjár) نـر.م. یوه غوڅـوونکې آله ده چې دواړې خواوې یې تېرې او سر یې راکوږ وي.

خنجری (xanjaráy) نر.م. د یو ډول غله ده.

خنجرا (xanjarā́) ښځ.م. و ګ. خانچنا.

خنجک[1] (xanják) نر.م ۱) برګ پسه ۲) چنګک کنجک، نرګوبی، نیخک، خنجکی.

خنجک[2] (xınják) نـر.م. خینجـک، شنې، یوه ډ.نی ونه ده چې میوه یې غوړ لري.

خنجکی (xanjake) ښځ.م. ترېکې، تریکې.

خنجی (xanjáy) ص. نر.م. ۱) خوار، تپ؛ ۲) مبخ. حقیر.

خند (xand) نر.م. ۱) دایره، ګرده لیکه؛ ۲) پـړاک، پکاره، د سپېشو یوه لویه ده.

خندا (xandā́) ښځ.م. ۱) د خوشحالي په وخت کې د شونډو غوړېدل؛ ۲) ریشخند، ملنډې.

خنداوړ (xandāwáṛ) ص. خندنی، خندور، مسخره، خندوونکی.

خنداوو (xandāwū́) نر.م. ویـال، خـوشحال، خنده رویه، مسکـی، ورین، خـندان.

خندک (xandák) نر.م. ۱) منډ، خندق، د دښمن د مخنیوي لپاره کیندل شـوی کنده؛ ۲) ارهټ، ژوره کنده، مـرداز ډنډ.

خندکی (xandakáy) نـر.م. ګـړدانګ سبی، خندرکی، ګل ډانګ سبی، تیکرسبی.

خندل (xandə́l) مص. ل. ۱) مسېدل، خندا کـول؛ ۲) ریشخند وهل؛ ۳) خوشحالي ښودل.

خندنی (xandanáy) ص. نـر.م. ۱) د خـنداوړ؛ ۲) بې عزته؛ ۳) تږکمار؛ ٤) سندرغاړی.

خندول (xandawə́l) مـص. مـت. ۱) په خـندا راوستل، مسکی کول؛ ۲) خوشحالول.

خنده رویه (xandarū́yə) ص. نر.م. و ګ. خندان.

خندی (xanday) نـر.م. ۱) خـندا؛ ۲) ریشخند، پیشاړې، ملنډې، مسخرې.

خندېدل (xandedə́l) مص.ل. ۱) خـندل، په خندا راتلل، خندا کول؛ ۲) خوشحالېدل.

خنډ (xanḍ) نـر.م. ۱) پیخ، د چرګ د پښې پیخ؛ ۲) د ونې زخه؛ ۳) سخت ازغی، کلک اغزی؛ ٤) مانع، مشکل، ستونزه.

خنډک (xanḍák) نـر.م. ۱) و ګ. خندک؛ ۲) نر زرک، خنډل.

خنډکی (xanḍakáy) ص. نر.م. تیټ قدی، خنډی.

خنډل (xanḍál) نر.م. خنډک، نر زرک، خنډیل.

خندمند (xándmand) ص. نر.م. چاغ، خمبټ او پیتکی سړی.

خندن (xandán) ص.نر.م. ۱) خندین، زخمي او خند لرونکی لرگی؛ ۲) یو غوټې غوټې لرونکی بوټی دی.

خنډیل (xanḍíl) نر.م. خنډه، خنډک، نر زرک.

خنزیر (xanzír) نر.م. سرکوزی، خوگ، سوډر.

خنصر (xinsır) نر.م. خمچه گوته، کوچنۍ گوته.

خنگ (xəng) ص. نر.م. ۱) جامد، کلک، سخت؛ ۲) خجل، شرمېدلی، پښېمان.

خنگ توب (xəngtób) نر.م. خجالت، شرمنده گي، خنگتیا.

خنگره (xə́ngra) ښځ.م. ۱) د سرپخه؛ ۲) د غابنو منگ؛ ۳) د چایجوش منگ؛ ۴) کوولی.

خنگری (xangaráy) نر.م. د جولاگانو د توکر د اوبدلو لرگی.

خنگول (xangawə́l) مص. مت. خجلول، خړول.

خنگی (xángay) نر.م. لومه، د دام حلقه.

خنگېدل (xangedə́l) مص.ل. شرمېدل، خجلېدل، خړېدل، خړ کېدل.

خنه (xna) ښځ.م. د پښو ډبره، سنگ پای.

خنی (xánay) نر.م. ۱) غرنی مورک، غرنی مږه، خنی، خونی؛ ۲) د نس خالیگاه.

خناپس (xaṇāpə́s) ص.نر.م. گړنگې، هغه څوک چې بزه یې همېشه له گړنگو ډکه وي.

خو[1] (xaw) نر.م. دروغ، غلطي، چل، بدعهدي.

خو[2] (xo) ښځ.م. ۱) خپه، درگیران، پړی، لگوونی، بڼی؛ ۲) اد. مگر، اما، لېکن، چون؛ ۳) نر.م. یو ډول گنی دی؛ ۴) ښځ.م. عیب، نقص؛ ۵) شک.

خو[3] (xū) ښځ.م. یو ډول نرم غرنی لرگی دی.

خوا (xwā) ښځ.م. ۱) لوری، پلو، اړخ؛ ۲) زړه، خاطر؛ ۳) آرزو، هیله؛ ۴) پوچې شسوې ځمکه؛ ۵) رابطه، اړیکه؛ ۶) علاقه؛

خوابدوالی (xwābadwā́lay) نر.م. خوابدي، خپگان، زړه بدوالی، زړه بدي، خپه توب.

خوابدی (xwābadáy) نر.م. ۱) خپگان، زړه بدي، مرورتیا؛ ۲) ص. نر.م. خپه، زړه بدی.

خوابدي (xwābadí) ښځ.م. خپگان، خپه کېدنه.

خواپوته (xwāpóṭa) ص.نب. ۱) خپه؛ ۲) بې اشتها.

خوا په خوا (xwā́paxwā́) ص. نب. څنگ په څنگ، اړخ په اړخ، سره نیږدې.

خواتورن (xwātorán) نر.م. خواتوري، زړه توري، زړه وهلی، متنفر، تر پام بد شوی.

خواجه (xwājá) نر.م. ۱) صاحب، څښتن، خاوند؛ ۲) خسي، خصي، تکول شوی.

خواچپی (xwāčápay) ص. نر.م. بد، مکروه.

خواخوږتیا (xwāxūẓtyā́) نر.م. زړه سوی، خواخوږي، همدردي، خواخوږوالی.

خواخوږي (xwāxū́ẓi) ښځ.م. زړه سوی، همدردي.

خواخوږی (xwāxū́ẓay) ص. نر.م. زړه سواند، همدرد، غمشریک، زړه سواندی، خوږمن.

خواخوښی (xwāxwáṣay) ص. نر.م. راضي، خوشحال، رضامند، خوښ.

خواخوښي (xwāxwaṣí) ښځ.م. خوښي، رضایت.

خوار (xwār) ص. نر.م ۱) ډنگر، ضعیف؛ ۲) ژوبل ۳) مسکین، غریب؛ ۴) حقیر.

خواربرخی (xwārbárxay) ص.م. خواربختی، خوار قسمتی، کم بخت، بدمرغه.

خوارځواکی (xwārǰwā́kay) ص. نر.م ۱) ناتوان، کم ځواکه، خوار، غریب؛ ۲) ضعف، کمزوري.

خوارکوټی (xwārkóṭay) ص.نر.م. خوارکوټی، ډېر عاجز، ډېر غریب.

خوارکی (xwārakáy) ص.نر.م ۱) خوار، غریب، عاجز؛ ۲) په جسمي لحاظ کمزوری.

خوارنجوکی (xwāranjū́kay) ص.نر.م. ضعیف، کمزوری، کم قوته.

خوارنجی (xwāranjáy) ص. نر.م. ضعیف، کمزوری، ډنگر، خوار، خوارینجی.

خوارول (xwārawə́l) مص. مت. ۱) غریبول، مسکینول؛ ۲) په جسمي لحاظ کمزوری کول.

خواره واره (xwārə́wārə́) ص.نر.م.ج. خپاره واره، تیت و پرک، تس نس، تار په تار.

خواري (xwārí) ښځ.م. ۱) کسب او کار؛ ۲) ربړ، زحمت؛ ۳) نېستي، مفلسي.

خوارېدل (xwāredə́l) مص.ل. ۱) غریبېدل، مفلسېدل؛ ۲) ډنگرېدل، ضعیفېدل.

خواري کښ (xwārikáṣ) ص.نر.م. زحمتکښ، زیارایستونکی.

خواړه (xwāṛə́) نر.ج. ۱) د خوړو شیان، طعام، غذا؛ ۲) د غړکې د رنگولو مساله.

خواږه (xwāẓə́) نر.م. ۱) د خوږو جمع، شیریني؛ ۲) هغه غوړي (وېشلي، شل یې) یا حلوا چې په مړي پسې په اوله شپه پخېږي.

خواږه ولني (xwāẓəwalə́ni) نر.ج. بادیان.

خواس (xwās) نر.م. کبر، غرور، فخر، لویي.

خواست (xwāst) نر.م. ۱) گدایي، غوښتنه؛ ۲) دعا، مناجات؛ ۳) امید، التجا.

خواستغی (xwāstə́ğay) ص.نر.م. ورسترگی.

خواستگار (xwāstgā́r) نر.م. غوښتونکی، روبیار، طلبگار، جرگه والا، ریبار.

خواشینی (xwāšínay) ص.نر.م. خپه، متأثر.

خواښې (xwāṣé) ښځ.م. د ښځې مور، د مېړه مور، د ماندینې مور.

خواښې توب (xwāṣetób) نر.م. خواښې والی، د خواښې گوزاره او چلند.

خواص (xawā́s) نر.ج. ۱) ورنېږدې او مقرب کسان؛ ۲) د خاصیت جمع.

خواګرځن (xwāgərǰán) ص.نر.م. کرکجن شی، خواګرځېدونکی، قی راوستونکی.

خواګرځول (xwāgərǰawə́l) مص.مت. ۱) قی کول، استفراق کول؛ ۲) له نظره بد راتلل.

خواګرځي (xwāgərǰí) ښځ.م. ۱) قی، استفراق؛ ۲) نفرت، کرکه، بدلیده، بد راتله.

خواګی (xwāgáy) نر.م. ۱) پلوی، پټ کومک کوونکی؛ ۲) د مرد کیو یا غوزانو په لوبه کې هغه غوز چې پټ اېښودل شوی وي.

خوال (xwāl) نر.م. وک: خاوال.

خوالګر (xwālgár) ا.م. خوالو، خواله ساتی، همراز.

خوالو (xwāló) ص. نب. همراز، محرم راز.

خواله (xwālə́) نر.ج. د زړه راز، همرازي.

خواله ساتی (xwālasā́tay) ص.نر.م. راز ساتونکی رازمن، رازساتی.

خوانچه (xwānčə́) ښځ.م. وګ. خونچه.

خواوشا (xwāwušā́) ق. چارچاپېره، څلورخواوې، شا وخوا، گرد چاپېره.

خواه (xwāh) ور. د نومونو او صفتونو په اخیر کې یو وروستاړی دی– نیمه خواه، بدخواه...

خواهش (xwāhíš) نر.م. هیله، امید، غوښتنه.

خواهشمن (xwāhišmán) ص. نر.م. هیله من، غوښتونکی، خواهشمند، آرزومند.

خوایخی (xwāyáxay) نر.م. زړه سېړېدنه، خوا یخېدنه، خوایخي، زړه یخی.

خوب (xob) نر.م. ۱) ویده کېدنه؛ ۲) رویـا، د بېدېدو په حال کې څه لیدل؛ ۳) تش خیال.

خوبا (xubā́) ښځ.م. شهې، معشوقه، محبوبه.

خوباني (xubā̃nə́y) ښځ.م. زردالو، مندته.

خوبايي (xubā̃yí) ص. نـر. ښـځ.م. ۱) ښـکلا، ښایست؛ ۲) ښه والی، غوره والی.

خوبجن (xobján) ص.نر.م. ۱) خـوب نیـولی، خـوب وړتلونکی؛ ۲) ډېر خـوب کوونکی؛ ۳) خوب راوستونکی.

خوب خندا (xobxandā́) ا. ارامي، هـوسـایي، آسوده گي.

خوبخونه (xobxū́na) ا.م. خوبکوټه.

خوبروی (xubrū́y) ص. نرم. ښکلی، ښایسته.

خوبژلی (xobžálay) ص.م. و گ. ؛خوبجن.

خوب کالي (xobkālí) ا. د خوب کالي یا جامې.

خوبنکی (xobánkay) نر.م. یو ډول حشره ده.

خوب نمري (xobnmarí) ا. و گ. خوب کالي.

خوبور (xobawár) ص. خـوبـوونکی، خـوب راوستونکی (درمل).

خوبوړی (xobawə́ṛay) ص. و گ. ؛خوبولی.

خوبولی (xobawə́lay) ص. نر.م. ویده، بیده.

خوبي (xobí) ص.نب. ډېر خوب کوونکی.

خوبیونی (xobū̃nay) ص. خـوبګـرځی، خـوب چکری، په ویده ګرځېدونکی.

خوپ (x(o,u)p) نر.م. ګرد، غبار، ګرد، لړه.

خوپړه (xopṛá) ښځ.م. سخته ګرمي، ډېره ګرمي.

خوپن (xopán) نر.م. بړبوکی، ګردباد، کره دوره.

خوټ (xwaṭ,xuṭ) نر.م. د ایشېدلو اواز، ځوبښ.

خوټباد (xoṭbā́d) نر.م. د خوټو پاړسوب.

خوټ خوټی (xūṭxūṭáy) نـر.م. د جـوشـېدو او خوټېدو اواز.

خوټ خوټی (xoṭxoṭə́y) ښځ.م. ورې ټوټیانی، ورې کوری، غاوکه، د مرد کېږ غارېدو لوبه.

خوټ کښ (xoṭkáṣ) نر.م. خـوټکاښ، لـوکری، لوبه چونګښه، چندخ، ښینځښه.

خوټکېدل (xuṭkedə́l) مص.ل. جوشېدل، خوټی کول، خوټېدل.

خوټ لون (xoṭlū́n) نر.م. د خوټو ځای یا کڅوړه.

خوټنکه (xūṭanáka) ښځ.م. ډېګلی، وړه کټوه.

خوټول (xūṭawə́l) مص. مت. ایشـول، ځـوبښـول، جوشول، جوش ورکول، خوټکول.

خوټه (xwə́ṭa) ښځ.م. خایه، هګی، خصیه.

خوټهار (xūṭahā́r) نر.م. د ایشېدو پر له پسې اواز.

خوټور (xwaṭawár) ص. نر.م. ۱) دخوټو خاوند؛ ۲) هغه سړی چې خوټې یې تر عادي ډول ډېرې غټې وي؛ ۳) مج. شهواني.

خوټی (xoṭáy) ص.نر.م. وړوکی، تیټکی.

خوټېدل (xūṭedál) مص.ل. ایشېدل، جوشـېدل، ځوبښېدل، خوټکېدل، یېشېدل.

خوجه (xwajá,xojá) ص.نر.م. نامرد، ایجړا.

خوچکی (xóčkay) نر.م. د غوبښې پوټی.

خوځند (xwáǰand) فا.نـر.م. خوځنده، خـوځندی، خوځېدونکی، ښوریدونکی، متحرک.

خوځندخج (xwaǰandxáj) ګر. زورخج، متحرک فشار.

خوځندکه (xwaǰandáka) ښځ.م. حشره، خزنده.

خوځول (xwaǰawə́l) مـص. مت. ۱) ښـورول؛ ۲) روانول، حرکت ورکول؛ ۳) راپارول.

خوځه (xóǰa) ښځ.م. د حیوان د سینې غوښه.

خوځېدل (xwaǰedə́l) مـص.ل. ۱) ښـورېدل؛ ۲) په حرکت راوستل کېدل؛ ۳) کوچېدل، تلل؛ ۴) بې ځایه کېدل.

خوځین (xwaǰín) نر.م. حرکت کوونکی، متحرک.

خوځ (xwac) ص.نر.م ۱) ږ ک، ږ بېړ ږ ک، تر ځنډ ا
۲) نر.م. ګنه، بهیر.

خوځول (xwacawə́l) مص.مت ۱) ږ کول، ږ بېر کول؛
۲) ګنه ګرنه جوړول، بهیر جوړول.

خوځ ماخوځ (xwacmāxwác) نر.م. ګنه ګونه، غونځېدنه، بېروبار، بهیر، ږ بېره ګنه ګونه.

خوځه (xóca) ښځ.م. ښوځه، غار، سوری، سمڅ.

خوځېدل (xwacedə́l) مص.ل. ۱) ږ کېدل، چخېدل سوځېدل؛ ۲) غونځېدل؛ ۳) بهیر جوړېدل، خومبېدل.

خوخی (xawxáy) نر.م. یو ډول شین بوټی دی.

خود (xwad) د. ۱) البته، شاید، پخپله، ممکن؛
۲) نر.م. سد، واک، اختیار؛ ۲) اد. ځکه.

خوداختیار (xwadixtyā́r) ص.نر.م. خودمختار آزاد، مستقل، په خپل واک، خپلواک.

خود په خوده (xwadpaxwáda) ق. پخپله، بې واسطې، پخپل سر، په خپله.

خود خواه (xwadxwā́h) ص. نب. هغه څوک چې ځان تر نورو لوړ ګڼي او یوازې ځان غواړي.

خود سر (xwadsár) ص. نر.م. سر ایله وبر ایله، . پخپل سری، خود رایه، خود سری.

خودښکه (xwadáṣka) ښځ.م. اې خدایه! لویه خدایه!.

خود غرض (xwadğaráz) صنر.م. خپل چاری، خپل چاروکی، مطلبي، مقصدي، مغرض.

خودله (xodalá) ښځ.م. یو ډول نی دی.

خودمختار (xwadmoxtā́r) ص.نر.م خپلواک.

خودمه (xodmá) مف. نر.م. ځېلی، وهلی.

خودي (xwadí) ښځ.م. ۱) کبر، غرور؛ ۲) خود خواهي ۲) ځانګړیتوب؛ ٤) سد، بیداری.

خور[1] (xor) ښځ.م (ج. خوېندې) ۱) د پلار لور، د مور لور؛ ۲) ور. له نومونو سره د ورورستاړي په توګه راځي او صفت تړي جوړوي؛ لکه: غمخور ۳) د حال فعل د اشکالو بنسټ دی؛ ٤) ص.نر. م. وګ. خپور.

خور[2] (xwar) نر.م. ۱) د پوست آش؛ ۲) خبیږ، پترکی؛ ۳) پوستکی، جلد؛ ٤) واښه، ګیاه.

خورا (xwarā́) ص. نب. له بېځي زیاتو، ډېرو، ښو، بدو صفتو سره د تاکید په ډول راځي.

خوراړه (xurā́ṛa) ښځ.م. ۱) خوړونکی (رنځ)، برص، جذام؛ ۲) وګ. پړنګ[2].

خورازک (xwarāzák) نر.م. وګ. خروسک.

خوراک (xwarā́k) نر.م. خواړه، غذا، طعام.

خوراکتوکي (xwarāktokí) ا. خوراکي توکي، خوراکي مواد، غذایي مواد.

خوراکخونه (xwarākxū́na) ا. ډوډۍ خونه، د خوړلو کوټه.

خوراکونج (xwarākwánj) ا. د خوړو مېز، خوراکدړه، د غذا خوری مېز.

خوراکي (xwarākí) ص. نب. ۱) د خوړلو، د خوراک، خوراک سره تړلی؛ ۲) خوړونکی.

خورانه (xurā́na) نر.م. ۱) ناسکوللی، هغه ورې چې ورګ یې نه وي سکولل شوی؛ ۲) د مشرې خور لقب.

خوربللي (xorbalə́le) ښځ.م. خورینګه، خورینه خوارخونده، په خور نیولې.

خورج (xoráj) نر.م. لوی کار، ستره وظیفه، مهم کار، د نوم کار، نامي یا غوره کار.

خورجۍ (xorjə́y) ښځ.م. ۱) طبراق، د شپنو د ډوډۍ ځولۍ؛ ۲) خورجین.

خورجین (x(o,u)rjín) نر.م. دمبله، بېړدن.

خورجینه (xorǰína) ښځ.م. ۱) د غلو خولی، پټه خولی. پشمي خولی؛ ۲) خورجین.

خورځن (xorʒán) نر.م. سره خاوره، خورزون، هغه سره متینه خاوره چې تنور ترې جوړوي.

خورځه (xorʒá) ښځ.م. دخور لور.

خورخل (xwarxál) نر.م. خورخول. د بیاتي په شعر لوبه آله ده چې پسونه پرې سکولي.

خورخوتۍ (xorxotə́y) ښځ.م. و ګ. حباب.

خورد (xward) نر.م. چیتاکی، خورد، دپاو څلورمه برخه، ۲٤ مثقاله.

خورده (x(u,ə)rdá) ښځ.م. خورده، د زیارت یا د سپېڅلي ځای خاوره.

خورزن (xurzán) نر.م. شینګلی، یو ډول کانی دی چې له سرې خاورې سره یو ځای کېږي او تنور او تبی ورڅخه جوړوي.

خورزون (xurzón) نر.م. خته، هغه ځانګړنې چې په ارثي ډول په یو چا کې وي، سرشت.

خورسک[1] (xwarsák) نر.م. خوشالي، قرصک.

خورسک[2] (xursák) نر.م. و ګ. خروسک.

خورسکتوب (xursaktób) نر.م. خوښي، خوشحالي، خوشالتیا، خوشحالېدنه.

خورک (xwarák) نر.م. خورنه، د خوړلو طریقه.

خورکوځی (xorkawʒáy) ښځ.م. د نجونو یوه لوبه ده.

خورکه[1] (xoráka) ښځ.م. ۱) د خور اسم تصغیر؛ ۲) خور یا کوم ښځې ته احترام کلیمه.

خورکه[1] (xawráka) ښځ.م. توپی، سروبی، د اوبه څښلو خاورین لوښی.

خورکۍ (xorkáy) ښځ.م. ۱) خورکه، د وړې خور لپاره د ناز کلیمه؛ ۲) د نجونو یوه لوبه ده.

خورکی (xūrkáy) نر.م. خُرخُر، خرېدنه، خورهار.

خورګ (xwarg) نر.م. خور، خیږ، پترکی، د زخم پر مخ باندې خروکی یا نری پوستکی.

خورلنه (xorlána) ښځ.م. ۱) کومه جینۍ چې واده شي نو د پلرګنۍ او د پلار د کلیوالو خورلنه ګڼل کېږي؛ ۲) و ګ. خوربللې.

خورمایي (xurmāyí) ص. نب. ۱) و ګ. خرمایي؛ ۲) یو ډول سره توت؛ ۳) تیرمایي زردالو.

خورمن (xwarmán) نر.م. اشتها، زیاته خوړنه، لوهه.

خورمنځ (xwarmánǰ) نر.م. ۱) خواهش، ارزو، هیله؛ ۲) په زړه برابر، په طبع موافق.

خورمنی (xormanáy) نر.م. مغذي او قوي خواړه، اشتهاراوستونکی.

خورمه (xormá) ښځ.م. ګرمکې، د مخ وړې دانې؛ ۲) پوست وور، نری باران؛ ۳) نری نری خولې؛ ٤) نوې رسېدلې ږیره؛ ٥) کوسه، ځیکې، څوکې.

خورنده (xwárə́nda) ص.نب. ګېډور، خېټور، خېټو.

خورندی (xwarə́nday) نر.م. ۱) هغه څوک چې د نوي رسېدلي باغ مېوه اول وار وخوري؛ ۲) نوې مېوه، هغه مېوه چې نوې یې کوي.

خورنګۍ (xurangə́y) ښځ.م. و ګ. خرونګۍ.

خورنول (xornawə́l) مص.مت. ۱) بړول، سنول، سکول؛ د پسه د سپېږمو اواز؛ ۲) ختل، پسه په مېږه ختل.

خورنه (xwarṇá) ښځ.م. لوځې، ګوشخوره، د نوکانو د لاندني پوستکي پورته کېدنه.

خورنېدل (xoraṇedə́l) مص.ل. بړېدل، سنېدل، سکېدل، ختل (د پسه ختل پر مېږې).

خوروکی (xorukáy) نر.م. ۱) خور، خردکی، خیږ، پترکی؛ ۲) پوست، قشر.

خورول[1] (xorawə́l) مص. مت. څوک مړول، څه شی په چا خړول.

خورول[2] (xwarawə́l) مص. مت. ۱) ویرول، اوارول؛ ۲) تیتول، نشرول، خپرول.

خوروور (xórwor) ص. نر.م. تیت و پرک، خپور وور؛ ۲) نشر.

خوره (xūrá) ښځ.م. ۱) تپ، زخم، پرهار.

خورهار (xurahā́r) نر.م. خرهار، پرله پسې خربدنه خور خور کونه، خورهار.

خوری[1] (xwáray) ص. نر.م. ډېرخوره، خوراکي، خورنده، زیات خوره.

خوری[2] (xawráy) نر.م. ۱) خوورین، شینکی، کندول؛ ۲) ذات، نسل، ختم؛ ۳) گل کنه.

خوري (xorí) ښځ.م. خوروالی، خورگلوي، خورتوب، خوارخوانده گي.

خورۍ[1] (xoráy) l. (د روغتون) نرسه، همشیره، پرستار.

خورۍ[2] (xawráy) ښځ.م. پتکری، زمچ، پتگری، یو ډول دارو دي.

خوربدل (xwaredə́l) مص.ل. ۱) خپربدل، نشربدل؛ ۲) ویربدل، اواربدل، پلنبدل.

خورین (xawrín) ص. نر.م. ج. خاورین لوښی، د خاورو لوښی، خوری.

خورینگه (xorínga) ښځ.م. خورینگی، خورینه، خوارخوانده، دیني خور، ملگرې، سوبلې.

خوریی (xoryáy) نر.م. خوریې، د خور زوی.

خوړ[1] (xwaṛ) نر.م. شپله، سم، لگډ، د سیلاو د اوبو وچ مسیر.

خوړ[2] (xūṛ) نر.م. د کانگو آواز، هوق.

خوړ[3] (xoṛ) ص. نر.م. تیار، ملاتړلی، چمتو.

خوړجن (xwaṛján) ص. نر.م. بدشکله، بدرنگه.

خوړچ (xwṛač) نر.م. نسترن غوندې یو اغزن او بېر غرنی بوټی دی، سرې دانې کوي.

خوړسکه (xwṛáska) ښځ.م. ۱) تریخ لوگی، غوړوسکه، گڼ دود؛ ۲) بدبویي، مرداربوی.

خوړکی (xoṛkáy) نر.م. د کانگو کولو اواز.

خوړگه (xwáṛga) ښځ.م. ۱) پسته او نرمه ځمکه؛ ۲) زوړ او وروست اسباب؛ ۳) خوړین کالي.

خوړگی (xwaṛgáy) ښځ.م. ۱) رنجه، د توکر زړه لته؛ ۲) کوچنی خوړ، هغه تنگ او ژور ځای چې د نېز اوبه په کې بهېږي.

خوړل (xwaṛə́l) مص. مت. ۱) نغرل، خواړه ژوول او گېډې ته تېرول؛ ۲) چیچل؛ ۳) ژوول؛ ٤) غصبول، د چا په مال خېټه اچول؛ ٥) لگېدل، په گولۍ یا تیره لگېدل؛ ٦) کول؛ ٧) وهل؛ ٨) ځیځېرل؛ ٩) سولول.

خوړنځی (xwəṛanǰay) نر.م. هوټل، رستوران، د خوړلو ځای، د خوراک ځای، طعام خوري.

خوړول (xwaṛawā́l) مص. مت. و گ. خورول[1].

خوړونی (xwaṛū́nay) مف. نر.م. د خوراک شیان.

خوړه (xwáṛa) ښځ.م ۱) لگډ، ناو، شیله؛ ۲) د ورا یا واده ډوډۍ؛ ۳) د واده نه یو دوه ورځ مخکې هغه خوراکي شیان یا جنس چې د زوم له کوره د ناوې کورته وړل کېږي؛ ٤) د کوژدې مراسم.

خوړهار (xuṛahā́r) نر.ج. د خوړ پرله پسې لواز.

خوړه مار (xwaṛamā́r) فا. نر.م. ۱) خوړونکی؛ ۲) رشوت خور، بلې خور؛ ۳) وظیفه خور.

خوړه مشر (xwaṛamə́šar) نر.م. سرخان، د خوړې مشر، د خوړې تنظیمونکی.

خوړه وال (xwaṛawā́l) نر.م. د خوړې وړونکی، د خوړې غړی، په خوړه کې برخه اخیستونکی.

خوړې (xuṛé) ښځ.م. یو ډول بوټی دی.

خوړېدل (xuṛedə́l) مص. ل. ۱) استغراق کېدل؛ ۲) مړېدل؛ ۳) له اوبو اواز ایستل.

خوړېدلی (xuṛedə́lay) مف. نر. م. ۱) قی شوی؛ ۲) موړ شوی؛ ۳) دجذام په ناروغی اخته شوی.

خوړین (xwṛī́n) ص. نر. م. ج. ۱) ډېر پوخ شوی، خول بل؛ ۲) وروست، شړېدلی؛ ۳) خپه.

خوړین پړین (xwṛī́npṛī́n) ص. نر. م. ۱) بېخي پوخ، خول بول؛ ۲) زیات وروست، شړېدلی.

خوړین توب (xwṛintób) نر. م. ۱) پختوب، خوړینتیا، خوړین والی؛ ۲) ورستوالی.

خوړینول (xwṛinawə́l) مص. مت. ۱) پخول؛ ۲) ورستول، پوده کول؛ ۳) خپه کول.

خوړینېدل (xwṛinedə́l) مص. ل. ۱) پخېدل، زیات پخېدل؛ ۲) ورستېدل؛ ۳) خپه کېدل.

خوړې وړې (xwaṛéwaṛé) ص. نب. خوړې تنې، ځلور ځانګې، ځلور اړخه، آرام، بې غمه.

خوزول (xwazawə́l) مص. مت. و ګ. خوځول.

خوږ[1] (xwaẓ, xuẓ) نر. م. ۱) درد، ناروغي، مرض ۲) ژوبل؛ ۳) زخمي.

خوږ[2] (xoẓ) ص. نر. م. ۱) دتریخ ضد، شیرین؛ ۲) خوندور، لذیذ؛ ۳) په زړه پورې، ګران.

خوږاروا (xoẓarwā́) ص. خوښ اروا، ورین تندی، خوشخوی.

خوږ ژبی (xoẓžə́bay) ص. نر. م. هغه څوک چې ډېرې ښې او خوږې خبرې کوي.

خوږژبي (xoẓžabí) ا. خوږوراشي، شیرین زباني.

خوږغاړی (xoẓğā́ṛay) ص. خوږ غږی، خوږ اوازی.

خوږک (xwaẓák) نر. م. یو ډول چینجي دی.

خوږکمبری (xoẓkambáray) نر. م. سنتره.

خوږلت (xwaẓlā́t) نر. م. ۱) خوږوالی، شیریني خوندوروالی؛ ۲) خوږې خبرې کونه.

خوږلماړی (xoẓlmā́ṛay) نر. م. ازارخانی، خلاه مری، اونت، پړک پړک، کوټکوټی.

خوږلن (xuẓlā́n) نر. م. پوړندی، د سرې اوږو، تر ایرو لاندې اور.

خوږلنی (xwaẓlə́nay) ص. نر. م. خوږه لوری، شیرین وزمه، خوږلوری، شهرین چک.

خوږم (xūẓā́m) نر. م. سونی، یاسمن، یو ډول ګل دی چې سپین، شین یا ژېړ رنګ لري.

خوږمن (xūẓmán) ص. نر. م. ج. ۱) دردمن، دردېدلی، خوږشوی؛ ۲) همدرد، خواخوږی.

خوږمۍ (xūẓmə́y) ښځ. م. یو خوږ لوری بوټی دی.

خوږنۍ (xwaẓanáy) ا. د خوږې (ګوړې، بورې، قند) لوښی، قندداني.

خوږوالی (xoẓwā́lay) نر. م. شیریني.

خوږوبی (xwaẓóbay) نر. م. شربت، خوږ ښناک.

خوږوکه (xwaẓū́ka) ښځ. م ۱) څکه، خوند کښه نوا؛ ۲) مساله، دنګولي مساله.

خوږول[1] (xwaẓawə́l) مص. مت. ۱) شیرینول، خوږه وراچول؛ ۲) خوندور کول.

خوږول[2] (xūẓawə́l) مص. مت. ۱) زخمي کول؛ ۲) دردول، ژوبلول، زوبلول.

خوږه (xwaẓá) ښځ. م. ۱) شیریني، بوره؛ ۲) مچو، ښکل؛ ۳) د خوږ ښځینه شکل.

خوږه پلور (xwaẓaplór) ص. خواږه پلورونکی، شیرینی پلور، دخوږې پلورنځی.

خوږه ساز (xwaẓasā́z) ص. خوږه (شیرینی) جوړوونکی، مټهایي جوړونکی، قناد.

خوږه کاسه (xwaẓakāsá) ښځ. م. بوله، پنبه ارته، پایوازي، د خسر کره د زوم لومړنی ورتلنه.

خوږه کی (xwaẓakay) نر. م. ۱) خوږلن، خوږه لوری، لږ خوږ؛ ۲) ووره کی، یو ډول بوټی دی

خوږه لوړی (xwažalóṛay) ص. نر. م. خوږلن، خوږ وزمه، خوږ شان، خوږ غوندې، شیرین مزه، شرین چک.

خوږه وله (xwažawə́la) ښځ.م. خوږه ولې، شیرین بویه، د دغه بوټي ریښې او ښخ.

خوږېدل[1] (xwažedə́l) مص. ل. ۱) شیرینېدل، خوږه په کې حل کېدل؛ ۲) په زړه پورې کېدل، خوندورېدل.

خوږېدل[2] (xūžedə́l) مص. ل. زخمي کېدل؛ ۲) ژوبلېدل، دردېدل، زوبلېدل.

خوسا (xosā́) ص. نب. خسا، گنده، بدبویه.

خوساخولی (xosāxwálay) ص. نر. م. هغه څوک چې له خولې نه یې بد بوی ځي.

خوساډنډ (xosāḍánd) نر.م. د بوینو اوبو ډنډ.

خوساسارمه (xosāsā́rma) ښځ.م. یو ډول خوړلن بوټی دی.

خوساښی (xūsāṣáy) ښځ.م. خساښی، شینتغ، شین تورې، یو ډول مرغه دی.

خوساکانی (xosākā́nay) نر.م. یو ډول کانی دی چې لوښې ځنې جوړوي.

خوساوزه (xusāwáza) ښځ.م. وگ. خشاوزه.

خوس خوس (xwasxwás) نر.م. ورې ورې، د جوارۍ (قمار) یو ډول لوبه ده.

خوسکی (xosakáy) نر.م. خوسی، سخوندر، کوری، گورکی، سخی، خُسی.

خوسی (xosáy) نر.م. ۱) خوسکی؛ ۲) یو لوبه ده.

خوش (xwaš, xūš) ص. نر.م. ۱) ښه، په زړه پورې؛ ۲) د ځینو مرکبو کلیمو لومړی توکی دی، لکه: خوش اخلاقه..

خوشاتاړی (xošatāṛáy) ص.نر.م. خوشکی، لډر، خوشې، سوړر، ایله گرد، خوشتاړی.

خوشاتر (xošātár) ص. وگ.: خوشاتاړی.

خوشال (xwašā́l) ص. نر.م. ج. ۱) خوشحال، خوښ، خوشاله؛ ۲) د پښتو ژبې وتلی شاعر.

خوشالول (xwašālawə́l) مص. مت. خوښول، خوشاله کول، خوشحالول.

خوشالېدل (xwašāledə́l) مص. ل. خوښېدل، خوشاله کېدل، خوشحالېدل.

خوشاوزه (xošā́wza) ښځ.م. خوساوزه، د لوخې په څېر یو ډول بوټی دی.

خوشایه (xwašā́ya) نر.ج. خوشایې، خوسایې.

خوش خمیره (xušxamíra) ښځ.م. د خمیر شوو اوړو ټکی.

خوشکه[1] (xū́ška) ص.نر.م ۱) ناحق، بې فایدې، چټی؛ ۲) الفظي جنگ؛ ۳) شکریته.

خوشکه[2] (xwašká) ښځ.م. ۱) قهر، منت، تهدید ۲) وچه، سوکړه، وچکالي.

خوشکی (xwašákay) ص نر.م ۱) وگ. خوشاتاړی ۲) لډر، سوړر، ایله گرد.

خوشکي (xū́ški) د کاغذ باد نازک کاغذ.

خوشلاړي (xwašlā́ṛi) نر.ج. د ځاروي ریخ.

خوشلړ (xwašlár) نر.م. له خوشیو سره گډه شوې خاوره؛ ۲) جنجال، دعوه، دنگله، لانجه، شخړه.

خوشمړي (xwašmáṛi) نر.ج. نغدې پیسې.

خوشې (xwáše) ق. ۱) چټي، عبث؛ ۲) وریا، مفت؛ ۳) خلاص، آزاد؛ ٤) تش، خالي.

خوشی (xošáy×) ښځ.م. د ماشي په څېر یوه خزنده ده.

خوښ (xwaṣ) ص.نر.م. ج. ۱) راضي، خوشاله، خوشحال؛ ۲) غوره، چوڼ شوی، منتخب.

خوښاړه (xosā́ṛa) ښځ.م. د میوه یي ونې گل.

خوښمن (xwaṣmán) ص. نر.م. ۱) غوره کوونکی، خوښوونکی؛ ۲) خوښ، خوشحال، خوشاله.

خوښور (xwaṣwár) ص. د خوښې ور، د رضایت ور.

خوښول (xwaṣawə́l) مص. مت. ۱) خوشالول، راضي کول؛ ۲) غوره کول، چاڼول.

خوښه (xwáṣa) ښځ.م. (ج. خوښې) ۱) رضا، میل، رغبت؛ ۲) انتخاب، غوره کونه.

خوښي (xwaṣí) ښځ.م. ۱) خوښتیا، خوښوالی، خوشالي، انند؛ ۲) انتخاب، رضا، خوښه.

خوښی (xuṣay) نر.م. د واده لګښت.

خوښېدل (xwaṣedə́l) مص. ل. ۱) خوشالېدل، رضا کېدل؛ ۲) انتخابېدل، غوره کېدل.

خوښینه (xwaṣína) ښځ.م. (ج. خوښینې) ښینه، ښکینه، د ماندینې خور، د ښځې خور.

خوف (xawf) نر.م. وېره، ډار، بېره، بیم.

خوفناک (xawfnák) ص. نر. م.ج. بېروونکی، وېروونکی، ډارونکی.

خوګ (xūg) نر.م. و.ګ. خنزیر.

خوګلن (xūglán) نر.م. په ایرو کې پټې سکروټې.

خول (xol) نر.م. ۱) د اوسپنې خولی؛ ۲) نلی، پوچک؛ ۳) یو ډول ډنډر لرونکي بوټي دی.

خول بور (xūlbū́r) نر.م. سرپوښ، خول پټی.

خول بول (xūlbū́l) نر.م. ۱) خوټ پټ، خول بل؛ ۲) میده میده؛ ۳) ستوی ستومانه.

خول پټی (xwalpáṭay) نر.م. ۱) و.ګ. خول بور؛ ۲) ص. نر.م. خاموش، غلی، چوپ.

خولخوږي (xūlxū́ẓi) ښځ.م. یو ډول ناروغي ده.

خولخوږی (xūlxūẓáy) ص.نر.م. هغه څوک چې په خولخوږي اخته وي.

خولخونده (xūlxwánda) ښځ.م. یو ډول مېوه ده.

خولکی (xwalákay) نر.م. خلکی، تیله، خاشه.

خولکۍ (xūlkə́y) ښځ.م. یو ډول ګیاه ده.

خولګنډلی (xūlganḍə́lay) ص. خولپټی، خوله تړلی، خپ و چپ.

خولګۍ (xwalgə́y) ښځ.م ۱) وړه خوله، کوچنۍ خوله، خولګوټې؛ ۲) مچو، مچکه.

خولم (xwalám) ص. نر.م. ۱) لړلی، ککړ، لژند، لیت پیت؛ ۲) اوار؛ ۳) نښتی، منطبق.

خولمول (xwalamawə́l) مص.مت. ۱) لړل، لژندول، ککړول؛ ۲) اوارول، پلنول.

خولن (xwalán) ص.نر.م. ۱) خولې، تخولې شوی؛ ۲) خولې کوونکی، خولې کېدونکی.

خولنګ (xuláng) نر.م. فریاد، ژړا، انګولا.

خولنګول (xulangawə́l) مص.مت. په ژړا کول، په فریاد کول، په ماتم، کښېښول.

خولنۍ (xwalanə́y) ښځ. م. یو ډول غرنی بوټی دی چې د چنو په اندازه دانې کړي.

خولواښی (xwalwā́ṣay) نر.م. خولند، خولبندی، خولوندی، خولوندنی، سنی، هغه نري پړی چې د جوال یا بوجۍ خوله پرې تړي.

خولول (xulawə́l) مص. مت. ۱) وهل، ټکول؛ ۲) منډل، پلنول؛ ۳) ځملول؛ ٤) مج. غېږ په غېږ کېدل او جنګ کول.

خولوونی (xulawū́nay) نر.م. یو ډول سپېره او خړ رنګی بوټی دی.

خولوېش (xwalwéš) ۱. د پاتوړو (وارثانو) تر منځ د غلې او نورو موسمي پېرو (محصولاتو) وېش.

خوله[1] (xwalá) ښځ.م. ۱) د ژوي په سر کې هغه مجوف جوړښت چې ژبه او غاښونه په کې پراته وي؛ ۲) د کڅوړې، بوجۍ خوله؛ ۳) مخکې، مخه؛ ٤) مچه، بوسه؛ ٥) مج. وعده، ژبه؛

۶) خوېله، عـرق؛ ۷) يو ډول واښـه؛ ۸) خولی، تويې، د سر خولی.

خوله[2] (xūla) ښـځ.م. هغه طلاقـه شوې ښـځه چې پخوانی مېړه بې بېرته په نکاح کړي.

خوله بند (xwalabánd) ص. نر.م. تودو سوړ، او ګير، هغه ناروغي چې له تودوالي څخه وروسته د سـوړوالي پيدا کېږي.

خوله پرې کول (xwalaprekawә́l) مـص.ل. ۱) خبره فيصله کول؛ ۲) خبرې کول.

خوله ور (xwalawā́r) ص. نر.م. ژبور، دښې ژبې خاوند، خبر لوڅ، وياند.

خولې (xwále) ښځ.م. د ستنې برغ.. لی؛ هغـه لرګی چې دستني او بش ترمنځ ا... کېږي.

خولی[1] (xū́lay) نر.م. يو ډول... ...وتی دی.

خولی[3] (xawláy) نر.م. د غره دلمنې ... پينه خاوره.

خولېدل (xūledә́l) مص.ل. ۱) وهل کېدل، تکېدل ۲) پلنېدل؛ ۳) سره رغېدل؛ ۴) مج. غېـږ په غېږ کېدل.

خوم (xūm) نر.م. خم. مټ، هغه مټ چې رنګـرېزان جامې په کې رنګوي.

خومار (xumā́r) نر.م. ۱) قمار، جواري؛ ۲) ګـرد، غبار، دوړه؛ ۳) جوش، ګـرمي؛ ۴) ص. نر.م. چتي، بې فايدې، عبث.

خوماري (xūmārí) ښځ.م. ۱) خـتوري، شفتالو؛ ۲) نشه يي."

خومری (xūmrә́y) ښځ.م. جوری، لوغی، کتيوه، غوالوشې، خاورين لوښی لکه کتيوه.

خومښ (xūmā́ṣ) نر.م. توده ګردجنه ورځ.

خون (xūn) نر.م. ۱) وژنه، قتل؛ ۲) وينه.

خوناب (xūnā́b) نـر.م. سـرواني، ډېروبی، زوه، زرويه، هغه نو چې وينه ورسره يو ځای وي.

خوناړينه (xūnāṛína) ښځ.م. داړنه، څيرونه.

خون بها (xūnbahā́) ښځ.م. ديت، هغه مالي بدل چې قاتل يې د مقتول وارثانو ته ورکوي.

خونجاړه (xūnjāṛá) ښځ.م. ۱) زړه لته، ورسـته توته؛ ۲) زاړه او توکر توکر کالي.

خونچه (xūnčá) ښځ.م. ۱) خوانچه، هغه پتنوس چې د ناوې يا زوم کره نکـرېزې، کـالي او... په کې وړل کېږي.

خونخوار (xūnxwā́r) ص. نر.م ۱) قاتل، خوني ۲) ظالم؛ ۳) وينې څښونکی.

خوند (xwand) نر.م. مزه، ذايقه، لذت.

خوندور (xwandawā́r) ص. نر.م. ج. مـزه ناک، مزه لرونکی، مزه دار، مزېدار، خوند لرونکی.

خوندي (xwandí) ص.نب. محفوظ، ساتل شوی، ځای په ځای شوی، پټ کړی شوی.

خونديينه (xwandiyә́na) خونديوالی، خونديتوب.

خونرېزي (xūnrezí) ښځ.م. ۱) وينه ضايع کونه، وينه تويېدنه؛ ۲) قتل، وژنه، قتلونه.

خونړی (xūnaṛáy) ص.نـر.م. ۱) خـوني، قاتل، وژونکی؛ ۲) وينه تويوونکی.

خونسرد (xūnsárd) ص.نر.م ۱) دحوصلې خاوند، آرام، سوړ مزاجه؛ ۳) بې پروا، زړه ماتی.

خونکار (xūnkā́r) ص.نر.م. خون کوونکی، خوني وژونکی، قاتل.

خونګټی (xūngaṭáy) نر.م. ټانټه، ټمـټه، ډنډه، د جوارو ټانټه.

خونول (xūnawә́l) مص.مت. ۱) شيندل، نوستل؛ ۲) مج. قربانول، نثارول، جارول.

خونه (xū́na) ښځ.م. کوټه، اطاق؛ کور، مېنه.

خونی (xū́nay) نر.م ۱) ښندنه؛ ۲) جارونه، نثارونه ۳) هغه سوغات چې تـر واده وروسـته په ناوې

پسې د پلار له کوره لېږل کېږي.

خوني (xūní) ص. نر. ښځ. م. ۱) خونړی؛ ۲) قاتل، ادم کش، وینه تویوونکی.

خونی (xūnáy) ښځ. م. پېټک، مخ ورنی، روی دیدنی، د ناوې مخ لوڅې، مخ رونی.

خوهل (xūhə́l) مص. ل. کیندل، کندل، کنستل.

خوی[1] (xway) نر. م. ۱) پارو، راشپېل؛ ۲) ښځ. م. د ونو سپېرې د ونو غوړ کې، د ونو وخې؛ یو ډول وره حشره ده چې په ونو کې پیدا کېږي.

خوی[2] (xūy) نر. م. عادت، خصلت، خُلق، اخلاق.

خوي[3] (xwi) نر. م. ۱) منګول، پنجاله، پنجه؛ ۲) مج. کوښښ، زیار، خېږې؛ ۳) منګولې لګول او هلې ځلې کول.

خوېښ (xwéṣ) نر. م. و ګ. خېښ.

خویول (xūyawə́l) مص. مت. سرول، خوړینول، زخم یا دانه شړول.

خویوونی (xūyawū́nay) فام. نر. م. شړوونی، خوړینوونی، هغه دارو چې زخم شړوي.

خویېدل (xūyedə́l) مص. ل. شړېدل، خوړینېدل؛ د زخم یا دانې شړېدل.

خې (xe) ښځ. م. ۱) د (خ) توری تلفظ؛ ۲) نر. م. ایغ، په ګوندو، په ګوندو ناست، خې کېدنه.

خی (xay) ص. ښځ. م. چټل، ناولی ځیز، کخ.

خیابان (xyābā́n) نر. م. واټ، د ښار یا باغ په منځ کې لویه او پراخه لاره.

خیار (xiyā́r) نر. م. ۱) انتخاب؛ ۲) اختیار، واک.

خیاره (xayā́ra) ښځ. م. دوې توتې، دوه ځایه.

خیاط (xayā́t) نر. م ۱) درزي، ګنډونکی، د کالیو دریشیو او... ګنډونکی.

خیال (xyā́l) نر. م. ۱) فکر، سوچ، تصور، پام؛ ۲) ګمان، وهم؛ ۳) ویاړ، فخر، سامانه.

خیال پال (xyālpā́l) ص. نر. م. ۱) انګېرسال، خیال پرست، فکري؛ ۲) د خیال خوښوونکی.

خیال پلو (xyālpaláw) نر. م. د چرت، فکر، د سوچ دنیا، په خیال سره دنیا ابادونه.

خیالجن (xyāljə́n) ص. نر. م. ۱) و ګ. خیالمن؛ ۲) خیالور، مغرور، د ویاړ او لاپې کوونکی.

خیالمن (xyālmán) نر. م. ۱) خیالجن، د فخر خاوند، ویاړمن؛ د سینګار خاوند، ډولي.

خیالو (xyālo) ص. نب. ۱) ډولي ښځه، سینګاري ښځه؛ ۲) ګرانه، محبوبه، شهې.

خیالوتکی (xyālū́tkay) ص. نر. م. مغرور، ویاړمن، خیالجن.

خیالور (xyālawár) نر. م. و ګ. خیالمن.

خیالولی (xyālawálay) ص. و ګ. خیالمن.

خیالي (xyālí) ص. نب. ۱) تصوري؛ ۲) ویاړ کوونکی؛ ۲) ډولي، سینګاري.

خیانت (xyānát) نر. م. دوکه، درغلنه، غدر.

خیبی (xebáy) ښځ. م. خوبې، سرپټې ډنډ، یخوبې د اوبو یخولو لپاره ژوره ډنډ.

خیت (xit) ص. نر. م. ۱) پیت، چیت، چت پت، خیت پیت؛ ۲) خړ، سپېره، په خاورو لړلی.

خیتکه (xítka) ښځ. م. کرښه، خط، لیکه.

خیتلکه (xitálka) ښځ. م. جدول.

خیته (xíta) ښځ. م. لیکه، خط، کرښه، خیتکه.

خېته (xéta) ص. نر. م. هغه دېوال چې د لوېدو وېره یې موجوده وي.

خېتو (x(i,e)tū́) ص. نب. خېتو، ګېډور، خېټور.

خېټورتوب (xetawartób) نر. م. نسورتوب، ګېډورتوب.

خېټه (xéṭa) ښځ. م. نس، ګېډه.

خېجی (xejáy) ښځ. م. جر، زابر.

خیچن (xičán) ص. نر.م. ج. و گ. خچن.
خېچه (xeča) ښځ.م. ښځیاکه، ښوځیاکه، توتکی، توتکرکی، خڅباکه.
خید (xid) نر.م. خود، خسیل، هغه غنم یا اوربشې چې وختې کرل شوي وي.
خیدک (xaydák) نر.م. هرکله چې شیدې ورانې شي او بیا ګردې چکې ورڅخه جوړې شي.
خیر (xayr) نر.م. ۱) ښېګڼه، نېکي؛ ۲) خیرات.
خیر (xir) ص.نر.م. ۱) غوسه ناک؛ ۲) تیار، آماده ۳) شرمنده؛ ٤) سرزوري؛ ٥) مخالف؛ ٦) څیر.
خیرات (xayrát) نر.م. صدقه، د خدای په نامه څه ورکول.
خیرات‌خور (xayrātxór) ص.نر.م. هغه څوک چې تل خیراتونه خوري.
خیراتول (xayrātawál) مص. مت. ۱) صدقه کول، د خدای په نامه څه ورکول.
خیراتي (xayrātí) ص. نب. خدایي، نذري، د خیرات، ثوابي، د خدای په جهات.
خیراتېدل (xayrātedál) مص. ل. صدقه کېدل، قربانېدل، د خدای په نامه یو څه ورکول کېدل.
خیراندېش (xayrandéš) ص. نر.م. خیرخواه، خیرغوښتونکی، خواخوږی، نېک نظری.
خېرجتوب (xerajtób) نر.م. خجالتتیا، خیرجتیا خیرڅتوب، خیرجوالی.
خېرجه (xerajá) ص. نب. خېرڅه، خر، شرمنده.
خیرخواه (xayrxwā́) ص. نب. خواخوږی، نېک نظري، ښکومی، خیراندېش.
خیرڅتوب (xerajtob) نر.م. شرمنده ګي.
خېرڅه (xerajá) ص. نب. شرمنده، خر، خجل.
خیرسوی (xirsáway) ص. هغه جامې چې له ډېر خیري نه له پاکېدو وتې وي.

خیرن (xirán) ص. نر.م. ۱) ناولی، چټل، ګنده؛ ۲) خېره، تور زړه، تور شوی زړه.
خیرنول (xiranawál) مص. مت. ناولی کول، چټلول، ګنده کول.
خیرنېدل (xiranedál) مص. ل. ناولی کېدل، چټلېدل، ګنده کېدل.
خیرو (xayró) نر.م. ګل خیرو، یو ډول ګل دی.
خیرول (xirawál) مص. مت. ۱) سوختول، غصه کول؛ ۲) ترتیبول؛ ۳) شرمول، خجالتول.
خیره (xíra) ښځ.م. ۱) چټلتیا، ناولتوب، ناپاکي؛ ۲) ص. نر.م. تت، خړپړ، د روڼ ضد.
خیریت (xayriyát) نر.م. سلامتیا، کراره کراري.
خیریه (xayriyá) ص. نب. خیررسانده، مرستندویه.
خېز (xez) نر.م. ۱) توپ، دانګ؛ ۲) غوړېدنه، ژر وده کونه؛ ۳) ور. د ورروستاري په ډول راځي.
خېژول (xežawál) مص. مت. ۱) خېزول، پورته کول، لوړول؛ ۲) د تېښتې ځای څخه جګ ځای ته لېږدول، ارزښت جګول، بیه جګول.
خیږ (xiẓ) نر.م. خوړ، پترې، د زخم پېهروی.
خیږن (xiẓán) نر.م. خیږلرونکی، پترې لرونکی.
خیږی (xiẓáy) نر.م. د داش توره ایره، د داش ګرمه ایره، د بټۍ توده ایره.
خیسوس (xaysū́s) نر.م. خړه مرغۍ ده.
خېشاوه (xešā́wa) ښځ.م. للون، ګوړ، پوچی، له فصل څخه د هرزه بوټو ایستنه کول.
خیشت (xišt) ص. نر.م. (ج. خیشته) خوښت، لوند، خیشت پیشت، خوشت.
خیشتوالی (xištwā́lay) نر.م. خوشتوالی، لوند والی، خیشت پېشت والی.
خیشتول (xištawál) مص. مت. خوشتول، لندول، لمدول، خوېشتول.

خیشته (xíšta) ص. ښځ. م. ۱) د خیښت ښځینه شکل؛ ۲) ښځ.م. حلزون، کپسی، غواګی.

خیشتېدل (xištedә́l) مص.ل. خوشتېدل، لندېدل لمدېدل، خوېشتېدل.

خېشوم (xayšúm) نر.م. تېنکی، د پزې هغه سوری چې د دواړو سترګو ترمنځ وي.

خېښ (xeṣ) ص. نر.م (ج. خېښان) خوېښ، خپل، رشته دار.

خېښه (xéṣa) ښځ.م. ۱) هغه ښځه چې د زوم له کوره د واده په شپه باندې د واده له کالو سره ځي او واده په ورځ له ناوې سره یو ځای راځي؛ ۲) ص.ښځ.م. د خېښ مؤنث شکل.

خېښي (xeṣí) ښځ.م. خپلوي، خپلولي، خوېښي.

خیګ (xig) نر.م. شناز، هغه لوی مشک چې له هوا ځخه ډکېږي او په لویو سیندونو کې خلک د سیند بلې خواته ورباندې پورې وځي.

خیګړی (xigaṛáy) نر.م. کوچنی مشک.

خېل (xel) نر.م. ۱) اولاده، توکم. ذات، تپه، پښه، هلوکی، تیر؛ ۲) قسم، ډول، رقم.

خېلخانه (xelxā́na) ښځ.م. تبر، کورنی، خاندان.

خېله (xelá) ص.نب. ۱) ایله، ایله ګرد، پوچ، بې مانا؛ ۲) توکي، توکمار، مسخره چي.

خېله خند (xelaxánd) ص.نر.م. ۱) توکي، توکمار، مسخره؛ ۲) پوچ، بې مانا، چټي.

خیم (xim) ص. نر.م. ج. ۱) سور شوی، کنګل، شوی، یخ شوی، ښېم؛ ۲) ګڼ.

خېمه (xemá) ښځ.م. وړوکی تامبو، کوچنی تمبو.

خېنتۍ (xentә́y) ښځ.م. ۱) وړوکی کب؛ ۲) په ونه باندې داسې پورته کېدل چې سینه په تنه باندې نښتې وي؛ ۳) داوربشو فصل چې وږي یې لا نه وي ایستلي.

خینجاړي (xinjā́ṛ) ص. نب. ۱) خراب، بې ښې، چټي؛ ۲) ضایع، خرموج، خرمیچ.

خینګ (xing) ص. نر.م. خنګ، خجل، شرمنده.

خینګتیا (xingtyā) ښځ.م. شرم، خجالت.

خینګول (xingawә́l) مص.مت. شرمول، خجلول، خنګول، شرمنده کول.

خیه (xya) اد. ښه، هو، اوکې، ښیه، بلې، سمه.

د[1] (dāl) نر.م. د پښتو الفبې ۱٤ توری چې ابجدي ارزښت يې ٤ دی.

د[2] (dāl) اد. داضافت توری دی، لکه دګلو ګېډۍ.

دا (dā) ض. ۱) نږدې اشاري ضمير دی؛ ۲) نر.م. (مو.) د ها، ده، د، په ختيزې علمي موسيقي کې د اووه ګونو سرو په لړ کې د شپږم سُر نوم.

داب (dāb) نر.م. دڅرخ ميله، دڅرخ تير، د ارټ تير.

داباشي (dābāšī) ص.نر.م. د لسو کسو کاريګرو مشر.

داپ (dāp) نر.م. د تنستې د اوبدلو د دولا (کښبت، بړ.کت) و منځ ته وايي.

داپه دا (dāpadā) اد. له دې امله، په دې سبب.

داتکی (dātkáy) ښځ.م. د يوه بوټي نوم دی چې په رنګولو کې کار ورڅخه اخلي.

داتوره (dātūrá) ښځ.م. ډانتوره، دالتوره، يو ډول نبات دی.

داج (dāj) نر.م. جهيز، جېز، د ناوې د واده کالي.

داڅېر (dācer) نر.م. دارنګه، دا راز، دا ډول.

داخلول (dāxilawә́l) ۱) د ننه کول، ننه ايستل؛ ۲) شاملول؛ ۳) شريکول، ګډول، په کې نيول.

داخله (dāxilá) ص. ښځ.م ۱) شموليت، د داخلېدو، د ننوتو؛ ۲) کورنی، وطني، د هېواد د ننه.

داخلي (dāxilī) ص.نر.م. هېوادنی، کورنی، د ملک.

داخلېدل (dāxiledә́l) مص.ل. ۱) ننوتل، په کې کېدل؛ ۲) شاملېدل؛ ۳) ګډېدل، شريکېدل.

داد (dād) نر.م. ۱) کړيږه، کريغه، ناره، فرياد؛ ۲) ورکړه، ببښنه، بخشش؛ ۳) ص.نر.م. عدل نياو، انصاف، لور.

دادا (dādā) نر.م. پلار، د پلار لقب.

دادرده (dādurdá) ص. نب. دادردا، ډېر سخې.

دادره (dādrá) ښځ.م. ۱) په ختيزې موسيقۍ کې يو ډول وزم دی؛ ۲) د يوه پېژندوي تال نوم دی.

دادري (dādrī́) ښځ.م. ژبې لوېدل، تالـو لوېدل د کوچني د ستوني لوېدو ناروغي.

دادښت (dādáṣt) ||. داده کېدنه، قایلېده، اعتراف.

دادک (dādák) نر.م. د پلار لقب، د ابا لقب، د دادا مصغر چې د مینې له امله پلار ته ویل کېږي.

دادکه (dādáka) ښځ.م. ۱) د مـور لـقب، د خـور لقب؛ ۲) په ندایي حالت د دادا مصغر شکل.

دادمل (dādmál) ص. نیاومن، نیاووال، دادګر، عادل.

دادوکار (dādukā́r) نر.م. خمزوري، شپیانګه، یو ډول بوټی دی چې شیدې وریاندې پوځه کوي.

داده (dādá) ص. نر.م. اقرار کوونکی، منونکی.

دار (dār) نر.م. ۱) غرغره، زیندی، پانسي، سولی؛ ۲) ځای، کور، چاپېریال؛ ۳) مج. تریخ، تنګ؛ ۴) مج. دونې ښاخ.

دارالانشاء (dārulinšā́) ښځ.م. د لیکلو ځای، د انشاء ځای، د لیک یا مکتوب د کښو ځای.

دارالتادیب (dārultādī́b) د ادب ښوولو ځای، د تعلیم ځای، روزنځی.

دارالحکومه (dārulhukūmá) ښځ.م. د حاکم د اوسېدو ځای، د حکومت مرکز.

دارالخلافه (dārulxilāfá) ښځ. م. دخلافت ځای، د خلیفه د کښېناستو ځای، دخلافت مرکز.

دارالسلطنه (dārulsaltaná) نر.م. پلازمېنه، پایتخت، د پاچا د استوګنې ځای.

دارالفنون (dārulfunū́n) نر.م. ۱) د ډول ډول هنرونو د زده کړې ځای؛ ۲) پوهنتون.

دارالمجانین (dārulmajānī́n) نر.م. لېونتون، دلېونو ځای، د لېونیانو د ساتنې ځای.

دارالمساکین (dārulmasākī́n) نر.م. مـرستون، د بېوزلو د اوسېدو ځای.

دارایي (dārāyī́) ښځ.م. شته، شتمني، پانګه، مال او دولت.

داړباز (dārbā́z) نر.م. ډالباز، ډالبازي، د اکروباټ لوبغاړی، د آکروباتیکي لوبې لوبغاړی.

دارچیني (dārčīnī́) ښځ.م. و ګ. دالچیني.

دارکش (dārkáš) نر.م. پانسي کـوونکی، په دار خېژوونکی، زندۍ کوونکی.

دارګی (darkáy) نر.م. دارګی، نهال، نیالګی.

دارو (dārū́) نر.م. و ګ. درمل.

دارو درمل (dārūdarmál) نر.م. درملنه، علاج کـول، دوادارو، تداوي.

داروغه (dārūğá) نر.م. ۱) ناظر، د غلې ناظـر، د غلې څـارونکی؛ ۲) کـوتوال، د زندان آمـر؛ ۳) ولایتي پلټونکی، تفتیش؛ ۴) کښي، کروی ۵) حاکم، حکمران؛ ۶) دګزمې مشر؛ ۷) داداري لوی منشي.

داروکار (dārūkā́r) نر.م. یو ډول غرنی بوټی دی چې ډېر خطرناک زهر لري.

داروګر (dārūgár) نر.م. ۱) معـالـج، درمـلګر، طبیب؛ ۲) باروت جوړوونکی.

دارومدار (dārumadā́r) نر.م. ۱) نرمي کـول، مهرباني کول؛ ۲) مجلس؛ ۳) تیټ و پاس.

داره (dā́ra) ښځ.م. داری، تیـرکه، پشکه، دزور او فشار په واسطه د مایعاتو غورځېدنه.

داري (dārī́) ور. د ځینو کلیمو په پای کې راځي او اسمي کلیمې ځني جوړوي لکه: وفاداري.

داریال (dāryā́l) نر.م.و ګ. دریه.

دارین (dārā́yn) نر.ج. دنیا او آخرت.

داړک (dāṛák) ص. نر.م. و ګ. داړو.

داړل (dāṛál) مص. مت. چیچل، په غـاښو نیول، په غاښونو ژوبلول.

دارلی (dāṛə́lay) مف. نر.م. چیچلی، خوړلی، په غاښونو ژوبل کړی، خوله وراچولی.

داړنه (dāṛə́na) ښځ.م. چیچنه، خوړنه، خوله اچونه، د مېږي او نورو ځیرونکو حیواناتو چک لګونه.

داړنی (dāṛanáy) نر.م. داړو، داړک، هغه څوک چې غاښونه یې اوږده وي.

داړو (dāṛū́) نر.م. ؤ ګ. داړنی.

داړور (dāṛawár) ص. نر.م. غاښور، داړو.

داړونکی (dāṛū́nkay) فا. نر.م. ۱) چیچونکی ۲) څیرونکی، خوله اچوونکی، داړونی.

داړه (dā́ṛa) ښځ.م. ۱) چاپه، چپاو، ډاکه، غدی؛ ۲) د غلو ډله، د غلا لپاره د غلو ډله ییز هجوم؛ ۳) مج. د بدو عمل؛ ٤) مخني اوږده غاښ، تېره غاښ، تېښ.

داړه مار (dāṛamā́r) ص. نر.م. (ج. داړه ماران) داړه اچوونکی، ډاکو؛ ۲) مج. بدو.

داستان (dāstā́n) نر.م. مواسه، نکل، کیسه، قصه، افسانه، رومان.

داستاني (dāstāní) ص. کیسه یي، کیسه ییز.

داسې (dā́se) ق. داډول، دارنګه، دغسې.

داش (dā́š) نر.م. ۱) داښ، بټی، پجن، پجه، داښت؛ ۲) و ګ. ډش.

داشت (dā́št) نر.م. دوام، پاینښت، داښت.

داښي (dā́ṣ̌i) ص. نر.م. داشي، د داښ، د داښت.

داعیه (dāʿiyá) ښځ.م. ۱) بلنه، علت، سبب، عامل؛ ۲) محرک؛ ۳) حقوقي غوښتنه.

داغ (dā́ğ) نر.م. ۱) لکه، خاپ، تاپ؛ ۲) مج. تور، تومت، الزام.

داغسر (dāğsár) ص. نر.م. تور غاړی، چنچن.

داغل (dāğə́l) مص. مت. ۱) داغول، ایشول، سره کول؛ ۲) داغول، داغ لګول، خاپ لګول، تپل.

داغمه (dāğmá) ص. نب. ۱) زوړ، مستعمل، زوړ شوی، مړلی؛ ۲) داغي؛ ۳) ښځ.م. د داغ نښه.

داغنه (dāğə́na) ښځ.م. داغ ورکول، داغ لګونه.

داغوونکی (dāğawū́nkay) فا. نر.م. داغ ورکوونکی، څوک چې څارویو ته داغ ورکوي.

داغي (dāğí) ص. نر.م. ۱) داغ لرونکی، لکه لرونکی؛ ۲) تومتي، تهمتي، تورن، بدنامه.

داغېدل (dāğedə́l) مص.ل. ۱) لکه کېدل، داغ پیدا کېدل؛ ۲) د ځینو دردونو له امله د انسان او څارویو په غړو باندې د کوم سره کړې شي په واسطه داغ ایښودل.

دافع (dāfíʿ) ص.نب. دفع کوونکی، مخه نیوونکی، منع کوونکی، ګرځوونکی.

دال (dā́l) نر.م. ۱) د «د» توري تلفظ؛ ۲) پاټي، پیتي؛ ۳) دلالت کوونکی؛ ٤) دلیل، سبب.

دالان (dālā́n) نر.م. ډیوډی، تونکړی، برمک.

دالتونیزم (dāltūnízam) نر.م. یو ډول ناروغي ده چې سترګې سور رنګ نه شي پېژندلای.

دالچیني (dālčiní) ښځ.م. ج. دارچیني، خوږ لرګی، د یوې ونې د ښاخونو خوشبویه خوږ دی.

دام (dā́m) نر.م. ۱) جام، لومه، غېښکی؛ ۲) مج. مکر، چل، تګي؛ ۳) د تنستې د منځ تارونه؛ ٤) اهلي ژوي ۵) پیسه، د پیسې ۲٤ مه برخه.

دامان (dāmā́n) نر.م. غولی، دالان، دښت، سارا، بیابان.

دامتوره (dāmtūrá) ښځ.م. و ګ. داتوره.

دامیار (dāmyā́r) ص.نر.م. ۱) ارت، پراخ، آزاد؛ ۲) اوږد؛ ۳) ډېر وخت، ډېره موده.

دانا (dānā́) ص.نر. ښځ.م. عاقل، پوه، هوښیار.

دانګ (dāng) نر.م. ۱) توپ، خېز، ګوپ، کوپ؛ ۲) شپږمه برخه؛ ۳) ګرندی، چټک.

دانگل (dāngál) مص.ل. توپ وهل، خېزاچول، ګوپ کول، دنګل.

دانګوړی (dāngúṛay) نر.م. بادرنګ، ترهوړی.

دانګول (dāngawə́l) مص. مت. ۱) پورته پورته غورځول؛ ۲) اچول، دنګول، غورځول.

دانګی (dāngáy) نر.م. ۱) بټ، کرایی؛ ۲) یو ډول نبات دی چې په رنګ ورکولو کې ترې کار اخلي؛ ۳) یرغل، یرید؛ ٤) شخاسته، منډه.

دانګې دانګې (dā́ngedā́nge) ص. نر.م. رښکۍ رښکۍ، ترانګې ترانګې.

دانګېدل (dāngedál) مص.ل ۱) دنګل، دانګل، توپ وهل، خېزاچول؛ ۲) ښای پر ښای خېز کې یا توپونه وهل.

دانه (dāná) ښځ.م. ۱) ننکی، نینک؛ ۲) دهنه، ورخ؛ ۳) دجنس لپاره له عدد سره استعمالېږي.

دانه خوره (dānaxóra) ښځ.م ۱) روږده، روږدی، اموخته؛ ۲) مج. هغه نجلۍ چې د کوم هلک سره پټه مینه ولري.

دانه دار (dānadár) ص. نر.م.ج. ځیږ، لواړ، دانې دانې، غوټې غوټې.

دانه دانه (dānádāná) ص. نر.م. ۱) تیت، تیت و پرک، خواره واره؛ ۲) ذره ذره، ریچې ریچې، دانې وانې.

دانیوب (dányúb) نر.م. وګ. ډنیوب.

دانو (dānū́) نر.م. پوړنی، تیکری، تکری، پړونی.

داڼه (dāṇá) ښځ.م. دل، ورغستلي، ګوري، ګور.

داڼی (dāṇáy) ښځ.م. پنې، یو ډول ښځینه پسول.

داو (dāw) نر.م. ۱) ښار، قربان، صدقه؛ ۲) بولی، دو، بیه جګول.

داوتي ګل (dāwutígwál) نر.م. شستی ګل، یو ډول ګل دی چې ډول ډول رنګونه لري.

داوطلب (dāwtaláb) ص. نر.م. ۱) رضاکار، په خپله خوښه چمتو، کاندید؛ ۲) زیاتوونکی.

داوطلبي (dāwtalabí) ښځ.م. ۱) رضاکاري، کاندیدېدنه، په خپله خوښه؛ ۲) بیه جګونه.

داوڼ (dāwáṇ) نر.م. پوړنی، زړوکی، تکری.

داوڼی (dāwṇáy) نر.م. تیرک، د ژرندې تیر.

داوه دنګله (dāwadangála) ښځ.م. دعوه دنګله، مناقشه، جګړه، شخړه، لانجه.

داه (dāh) ص. نب. وینځه، مینځه، دایه.

داهیانه (dāhyāná) ق. په پوهه سره، په خبرۍ سره، په هوښیارۍ.

دای (dāy) ښځ.م. ۱) د دېوال پخسه، د دېوال موره؛ ۲) عد. وګ. دای.

دایر (dāyár) ص. نر.م.ج. جاري، پیل، پرانستی.

دایرة المعارف (dāyratulmasārif) نر.م. انسایکلوپېډیا: هغه کتاب چې ټول انساني معارف پکې راټول او تشریح شوي وي.

دایروي (dāyrawí) ص.نب. ګردی، ګرد، ګردی، حلقوي، د دایرې په څېر.

دایره (dāyrá) ښځ.م. ۱) هن. دائره، هغه ګردې کرښې چې له مرکز څخه مساوي فاصله ولري؛ ۲) حق. د څو شعبو اجتماع، دفتر، اداره؛ ۳) مو. وګ. دریه.

دایک (dāyə́k) نر.م. رونکی، د اوسپنې پترۍ دی چې پر کالو او خولۍ تکوهل کېږي.

دایم (dāyə́m) ص. نر.م.ج. تل، همېشه، هر وخت، هر کله، همېشنی، تل تر تله، مدام.

دايي (dāyí) ښځ.م ۱) رضاعي مور، د شیدو مور؛ ۲) دایه، قابله.

دایېرول (dāyirawə́l) مص. مت. دایرول، شروع کول، پیلول، جاري کول، پرانیستل، جوړول.

دب (dab) نر.م. ډب، تکبر، غرور، سامانه، لويي.
دباب (dabā́b) نر.م. ۱) برم، پرتم؛ ۲) ډپکه، پټکه، دبابې، برګېدل، سترګې باندې کښېل.
دبابو (dabābū́) ص. نر.م. دباب کوونکی، ګواښ کوونکی.
دباغ (dabā́ğ) ص. نر.م. څرمن پخوونکی، څرمن رنګوونکی.
دباغت (dabāğát) نر.م. څرمن رنګونه، څرمن پخونه، دباغي.
دباندې (dəbā́nde) ق. بهر، بهرون، ورچنې.
دباندېنی (dəbāndenáy) ص. نر.م. بهرنی، خارجي، په بهر پورې تړلی.
دباو (dabā́w) نر.م. ۱) وګ. دباب؛ ۲) مج. زور، طاقت، اختيار.
دبدبه (dabdabá) ښځ.م. پرتم، شان او شوکت، برم.
دبدوب (dabdū́b) نر.م. ګوروونه، تهديد، توبيخ.
دبړ (dabáṛ) ص. نر.م. څورب، چاغ، مزی، قوي.
دبز (dabə́z) ص.نر.م. ډبز، شلنډ، چاغ، مزی.
دبزنګ (dabozáng) نر.م. خنډ، زخه، منډو.
دبکه (dabká) ښځ.م. ګواښ، ډب، پټکه، ډپکه.
دبل (dabə́l) مص. مت. ډبول، دربل، پلنول.
دبله (dablá) ښځ.م ۱) دوپړی، ډبله، دبلې، دوکړی ۲) د پښانو د کالو او سامان ايږدلو سوندخ.
دبلی (dabláy) نر.م. ۱) قطی، ډبلی؛ ۲) د لوخې څونډی، د لوخې وړی یا ګل.
دبنه (dabána) ښځ.م. ډبونه، تخته کونګ، پلنونه.
دبه (dabá) ښځ.م. له کدو یا اومې څرمنې د پټک په څېر يو لوښی چې تېل په کې ساتي.
دبی (dabáy) نر.م. ۱) څوبارې، سوتی، د کالو پرېمنځلو اوږد لرګی؛ ۲) بې فايدې، بېځ ثمره، بې ښې، بې ګټې.
دبی (dabə́y) ص. ښځ.م. خامه مېوه، هغه مېوه چې په پاڼو یا بوسو کې پخه کړی شي.
دبېدر (dubedár) نر.م. يو ښکاري مرغه دی.
دبی لله (dabəylalá) ښځ.م. درې کونجه څمکه، مثلث ډوله څمکه.
دپ (dap) ص.نر.م. بند، ايسار، ولاړ، بې جريانه، هغه بندېز چې له غورځونو یا هوا سره اړه لري.
د پاره (dapā́ra) اد. لپاره.
د پاسه (dapā́sa) ق. ۱) پرې د پاسه، باندې، علاوه پر هغه، سربېره؛ ۲) له پاسه، له بره.
د پتيا (daptyā́) ښځ.م. بندوالی، ترټسېدنه.
د پکه (dapká) ښځ.م. ګواښ، ډباو، لافه شافه.
د په هوا (dápahawā) ښځ.م. بنده هوا، باد نه چلېدنه، دوپ.
دتکارل (datkarə́l) مص.مت. لمسول، پاڅول، اوستول، پارول، آستول، تحريکول.
د تيرې ګل (dətíẓegwál) نر.م. د تيرې پتړی، د تيرې چارګلی.
د تي ورور (dətúwror) نر.م. دايي ورور، رضاعي ورور.
د تاپي شپه (daṭā́pišpá) ښځ.م. د ناروغ سخته شپه، د ناروغ د ناروغۍ خطرناکه شپه.
د تاټ خاوند (daṭā́ṭxā́wánd) (اضافي مرکب) لوی نظری، د شان، پرتم یا دبدبې خاوند.
دچار (dučā́r) ص.نر.م. اخته، مبتلا، ککړ.
دچه (dačá) ښځ.م. ۱) د پالېز او ترکارۍ لښتی؛ ۲) ص.ښځ.م. ډچه، شان و شوکت، دبدبه.
د چيغې مير (dačiğemír) نر.م. دچيغې پر وخت د ولسي لښکرو لارښوونکی.
دځوزو ګوړی (daǰózogóṛay) نر.ج. ترنجبين، فلوس، چمبر خيال، يو اغزن بوټی دی.

دڅېلمي (dacélmí) ق. ۱) د ځرمې، تهوله سره، له يوه سره؛ ۲) ص. د قومه، د کورنۍ.

دخالت (daxālát) نر.م. لاسوهنه، مداخله، ګډېدنه، د چا په کار کې لاس وهنه.

دخانيات (duxānyát) نر.ج. توتون، يو ډول نيکوتين لرونکی بوټی دی.

دخل (dáxəl) نر.م. ۱) ګټه، عايد؛ ۲) اړيکی، ارتباط؛ ۳) سيف؛ د پيسو د ساتلو سوندخ.

دخمه (daxmá) ښځ.م. ۱) کونج، د پټېدو ځای؛ ۲) قبر، مړيستون، اديره.

دخول (duxúl) نر.م. ننوتل، داخلېدل.

دخيل (daxíl) ص. نر.م. ۱) لاس لرونکی، داخل، داخل شوی، شامل، ورګډ؛ ۲) برخه لرونکی، ونډه لرونکی، برخه اخيستونکی؛ ۳) عر. هغه متحرک توری چې د تاسيس د الف او روي تر منځ وي لکه «و» د باور په کليمه کې.

دد (dad) نر.م. ځناور، حيوان، ځيروونکی ځناور.

ددوری (dadúray) نر.م. زوړ او خوار سپی.

ددوی (dadúy) ض. اضافي منفصل ضمير دی چې د نژدې مذکر او مونث دواړو لپاره راځي.

دده (dadá) ض. اضافي منفصل ضمير دی چې د نژدې مذکر لپاره استعمالېږي.

ددې (dadé) ض. اضافي منفصل ضمير دی چې د نژدې مؤنث او مذکر لپاره استعمالېږي.

در[1] (dar) ض. ۱) د مخاطب سمتي ضمير دی لکه دربه شم؛ ۲) نر.م. ور. دروازه، دره، تمبه.

در[2] (dur) نر.م. مرغله، مرغلره، مروارید.

درازه (dráza) ښځ.م. ۱) لوېرنده، درزنده، تنکی ځای؛ د نوي پيدا شوي ماشوم په سرکې د څنګې او تندې په منځ کې هغه ځای چې هډوکی يې ډېر نرم وي؛ ۲) زلزله، رېږدله.

دراستول (darastawə́l) مص.مت.و.ګ. استول.

دراک (darák) ص.نر.م. درک کوونکی، ځيرک، هوښيار، تېزفهمه، تېز هوښه.

دراندی (darānday) نر.م. د پسونو يو ډول ناروغي ده.

دراوڼ (drāwáṇ) نر.م. پوړنی، زروکی، ټيکری.

دراوی (drāwáy) نر.م. ننبه، ننبانه، ځای.

درايي (darāyí) ښځ.م. قناوېز، ورېښمين توکر.

درب (drab) نر.م ۱) يو ډول ناروغي ده؛ ۳) دربله، يو ډول واښه دي؛ ٤) شان و شوکت، نوم، آوازه؛ ٥) يو ډول بوټی دی.

دربار (darbār) نر.م. شاهي مانۍ، سلطنتي قصر.

درباري (darbārí) ښځ.م. ۱) د دربار، دربار ته منسوب؛ ۲) مو. دختيزې کلاسيکي موسيقی يو راګ دی چې پخوا يې کانړه بلله.

دربجن (drabján) نر.م. دوپيا، باسي، خوسا.

دربچه (darbačá) ښځ.م. دريڅه، وړه کړکی.

درب دربانی (drabdrabānay) نر.م. الاداد، د کوچنيانو يو ډول لوبه ده.

درب دروب (drabdrúb) نر.م. ډز و ډوز، خرپ و خروپ، کرپ کروپ.

دربړ (drabáṛ) نر.م. ۱) چاغ، مزی، غوټ، ځورب؛ ۲) هغه ځوک چې چست او تېز تللی نه شي.

دربل[1] (drabə́l) مص. مت ۱) تخته کول، کېمنډل ۲) په پښو يو شی تخته کول.

دربل[2] (durbál) نر.م. ښکېل، د ځاروي مخنۍ او وروستنۍ پښه په پړي سره تړنه.

دربلول (durbalwə́l) مص.مت. ښکېلول، د ځارويو پښې سره تړل.

دربله[1] (drablá) ښځ.م. ۱) پلنه غټه تيږه؛ ۲) د ځارويو د پښو لاندې کلکه او چمبېر شوې سره؛

۲) سخت شی، کلکې شوې خیرې؛ ۳) بدبویه؛ ٤) مج. غته او بې ډوله ډوډۍ.

دربله[۲] (d(u,ə)rbılá) ښځ.م. توره تیاره، تورتم.

دربلی[۱] (durbalay) نر.م. زولانه، بېړی، څولانه د پښو کړی.

دربلی[۲] (drabə́lay) ص. نـر.م. تخـتـه شـوی، کېمندل شوی، سخت او کلک شوی.

دربلۍ (darbaláy) ښځ.م. ۱) درې پښیزه چوکۍ؛ ۲) د پیو او شلومبو د غرکې د څوړندېدو درې پښیزه پایه؛ ۳) درې پښیزه تال؛ ٤) خوشالي، خوښي، د خوشالۍ ترېکې.

دربلېدل[۱] (darbaledə́l) مص.ل. ۱) ښکېلېدل، جړېدل، بندېدل؛ ۲) په بده اخته کېدل، غرقېدل.

دربلېدل[۲] (durbaledə́l) مص.ل. تړل کېدل، څاروي په دوو پښو تړل کېدل.

دربند (darbánd) ښځ.م. ۱) د غـرو په منـځ کې تنګه لاره؛ ۲) بند؛ ۳) تاخچه، طاقچه.

دربنه (drabə́na) ښځ.م. تخته کول، کېمندنه.

دربنۍ (drabanə́y) ښځ.م. خـامه څمکه، کاواکه څمکه، هغه څمکه چې پرې د ګرځېدو پر مهال دربېږي.

درب و دروب (drabodrū́b) نـر.م. ۱) زوررونه، بېرول؛ ۲) د وهلو او ټکولو آواز.

دربول (drabawə́l) مـص.مت. ۱) پښـې وهـل؛ ۲) وهل، ډبول؛ ۳) څنل؛ ٤) ډول وهل.

دربولل (darbolə́l) مص.مت. دربلل، درغوښتل، څانته دربلل، دعوتول.

دربولی (drabawə́lay) مف.نر.م. وهـلی، وهـل شوی، ډبولی.

دربونکی (drabū́nkay) فا.نر.م. تخته کوونکی، منډونکی، ټکوونکی، کېمندونکی.

دربوونکی (drabawū́nkay) فا.نـر.م. ۱) ډول وهونکی؛ ۲) وهونکی؛ ۳) تخته کوونکی.

دربه (drába) ښځ.م. ۱) تندر، تکه؛ ۲) توره تیاره، توره تروږمۍ؛ ۳) شور، څوږ؛ ٤) د اتڼ یو ډول.

دربهار (drabahā́r) نر.ج. دربې، دربا، مسلسل آواز، پرله پسې غږ.

دربې (drabé) ښځ.ج. غورې، لاپې، باتې، غورتې.

دربې (drábedrū́be) ښځ.ج. و.ګ.: دربې.

دربېدل (drabedə́l) مص.ل. ۱) ډبېدل، دبېدل، درزېدل؛ ۲) مج. په قهر کېدل؛ ۳) زوره رېږدل.

دربېله (darbelá) ښځ.م. توره تیاره، تورتم.

درپړی (drapráy) نر.م. ګـرمکې، ورې دانې چې د انسان په بدن راخېژي.

درپیه (darpayá) ښځ.م. زینه، اندرپایه، پټه.

درت (dorút) نر.م. په ختیزې کلاسیکې موسیقۍ کې د تال یو معین سرعت دی چې د بلمت او مد وروسته وي.

درته (dárta) ق. ورله، د مخاطب لپاره د قید په ډول استعمالېږي او «ستا لپاره» یا «تاته» مانا ورکوي.

درج[۱] (durj) نر.م. دبلۍ، قـوطۍ، هغه سوندخچه چې جواهر او ګاڼه په کې ایښودل کېږي.

درج[۲] (darj) نر.م. لیکل، داخلول، ځایول، ثبتول.

درجن (darján) نر.م. و.ګ. درځن.

درجول (darjawə́l) مص. مت. ثبـتول، داخـلول، ځایول، نیول، نغښتل، پېچل.

درجه (darajá) ښځ.م. ۱) پوړ، مرتبه، رتبه، مقام؛ ۲) اندازه؛ د اندازې د ښکاره کولو هر هغه څه چې اعداد یا کرښې ولري.

درجه بندي (darajabandí) ښـځ.م. د درجې ټاکنه، د انداز ټاکنه، د رتبې ټاکنه.

درجېدل (darjedə́l) مص.ل. ثبتېدل، داخلېدل، ځايېدل، نيول کېدل.

درچل [1] (dracə́l) مص.ل. تړل، پرنجېدل، ترنجېدل.

درچل [2] (darčál) ص.نر.م. پرله پسې، جاري، روان، چالان.

درچلی (dračə́lay) نر.م. پرنجېدلی، ترنجېدلی.

درچنه (dračə́na) ښځ.م. پرنجی، توږی، انګی، ترچنه، پرچی، انتوسی.

درچول (dračawə́l) مص.مت. ترنجول، پرنزول.

درځن (darǰán) ښځ.م. درځنه، درجن، کوږی، پچه، له يوه جنس څخه معمولاً دولس او کله شپږ داني.

درځه (durcá) ښځ.م. دروځه، موری، کولک، د کوټې په چت کې د رڼا راتلو او لوګي وتلو لار.

درد [1] (dard) نر.م. ۱) دږد، خوږ، رنځ، ناروغي؛ ۲) قهر، غوسه؛ ۳) څور، کړاو، مصيبت.

درد [2] (durd) نر.م. ختېپل، کونوبی، د مايعاتو رسوب.

دردک (durdák) ص.نر.م. وراني، تخه، مستر، تخې تخې، وراني شوې مستې او شيدې.

دردمن [1] (dardmán) ص.نر.م. خوږ شوی، خوږمن، دردېدلی، درد وررسېدلی، دردناک.

دردمن [2] (dardamán) ص.نر.م.ج. وشکتي، عصبي، له قهره ډک، خوشک.

دردول (dardawə́l) مص.مت. ۱) خوږول، په درد اخته کول؛ ۲) څورول؛ ۳) په غوسه کول.

دردېدل (dardedə́l) مص.ل. ۱) په درد اخته کېدل؛ ۲) څورېدل؛ ۳) په غوسه کېدل.

درړ (drar) نر.م. يو ډول ګانه ده.

درز [1] (darz) نر.م. ۱) چاود، چاک، سپړی، وت، سوری؛ ۲) مج. اختلاف، ګنډل.

درز [2] (draz) نر.م. ۱) د توپک، دز، د درانده شي د غورځېدو اواز؛ ۲) بول، شهرت، برم، پرنم.

درزغن (drazǧán) ښځ.م. و ګ. درغن.

درزنده (drəzanda) ښځ.م. ۱) لېونده، لوېونده، درازه؛ د کوچني د سر نرمه برخه؛ ۲) پنګ، پنګی، د غره په سر هوار ځای.

درزنی (drazanáy) نر.م. پلن او هوار ميدان.

درزول (drazawə́l) مص.مت. دزول، وهل او ټکول، ډبول، ګرزول.

درزهار (drazahā́r) نر.م. درزی، درزا، درزو دروز؛ د توپک يا توپ ټکې، تالندې پرله پسې اوازونه او غږونه.

درزي (darzí) نر.م. خياط، کالي ګنډونکی.

درزېدل (drazedə́l) مص.ل. ۱) دزېدل، وهل کېدل؛ ۲) ګرزېدل، د فشار له امله خوځېدل.

درس (dars) نر.م ۱) سبق، لوست؛ ۲) مج. عبرت، پند، پانيات.

درست [1] (drast) ص.نر.م.ج. ټول، پوره، واړه.

درست [2] (drust) ص.نر.م. سم، برابر، صحيح.

درستوالی [1] (drastwā́lay) نر.م. پوره والی.

درستوالی [2] (drustwā́lay) نر.م. سموالی، برابروالی، صحيح والی، جوړوالی.

درستول [1] (drastawə́l) مص.مت. پوره کول، تمامول، سرته رسول، بشپړول.

درستول [2] (drustawə́l) مص.مت. جوړول، روغول، سمول، سيخول.

درستون (darastū́n) نر.م. د مخاطب د خواته راګرځېدونکی.

درسته (darastá) ښځ.م. ۱) تيرکش؛ ۲) وسله.

درسته والا (darastwālā́) ص.نب. وسله وال، وسله والا، د وسلې خاوند.

درستی (drastáy) نر.م. رښتینو شاهد، حقیقي شاهد، صادق شاهد.

درستي (drustí) ښځ.م. ۱) سموالی، جوړوالی، روغوالی؛ ۲) صداقت، رښتینوالی.

درستېدل (drastedә́l) مص.لا. تمامېدل، پای ته رسېدل، پوره کېدل.

درستیزوال (drastizwā́l) نر.م. د ارکان رئیس، د نظامي لوړ رتبې خاوند چې د عسکرۍ په ټولو شقوقو (ارکان) کې معلومات ولري.

درسي (darsí) ض. چې تدریس کېږي، د درس، په درس پورې اړوند

درشته (daruštá) ښځ.م. ۱) کوتره؛ ۲) و.ګ. دروشته.

درشل (daršál) نر.م. ۱) درشايي، د دروازې چوکاټ؛ ۲) کوټې یا ودانۍ ته د ننوتلو لاره؛ ۳) یو ډول سابه دي چې شکل یې ګندنې ته ورته دی، ژېړ ګل لري.

درشول (daršól) نر.م. یو ډول نبات دی.

درشوندی (daršunday) نر.م. سوندک، شوندک، وریوز.

درښتن (draṣtán) نر.م. ښېګڼه، نېکي، مرسته.

درغل (darǧál) ص. نر.م. ۱) کوته، ناچله، کلپ، کلپه؛ ۲) منافق، درواغجن؛ ۳) پرېشان، خوار ٤) کلابند، محاصره، بند.

درغلاند (darǧalā́nd) نر.م. فرېبکار، دروغجن.

درغلنه (darǧalә́na) ښځ.م. خیانت، درغلي، منافقت، چل، چلبازي، تګي.

درغلول (darǧalawә́l) مص. مت. ۱) نیول، کلابندول؛ ۲) ناکاره کول، نارامه کول.

درغلي (darǧalí) ښځ.م. و.ګ. درغلنه.

درغلی[1] (darǧaláy) ص.نر.م. منافق، چلباز.

درغلی[2] (darǧláy) فا. نر.م. د مخاطب په لور ورغلی- زلمی همدا اوس درغلی (درغی).

درغلی[3] (dáraǧalay) فا. نر.م. په ماضي کې د مخاطب په لور ورغلی.

درغلېدل (darǧaledә́l) مص. ل ۱) نیول کېدل، ګېرېدل، محاصره کېدل؛ ۲) ناکارېدل.

درغن (draǧán) ص. نر.م. ۱) درزغن، درغزن؛ ۲) نر.م. درغڼ، شیاڅه، دکانې پلنه تخته چې مساله پرې میده کوي؛ ۳) پلنونه، تخته کونګ ٤) پتاری، د مري پرېمنځلو تخته.

درغنی (draǧanáy) نر.م. ۱) ګڼه ګونه، بېروبار، ازدحام؛ ۲) پایکوب، پایکو.

درغوړه (darǧwaṛá) ښځ.م. دربېزې بوټی، هغه بوټی چې رېبځ یا جارو ورڅخه جوړوي.

درغوږ (darǧwáẓ) نر.م ۱) و.ګ. دروږ؛ ۲) نذري پسه.

درغول[1] (darǧól) نر.م. ۱) پرچاو، اګل؛ د اوبو د خوشې کولو ځای؛ ۲) تنګی، تنګه دره.

درغول[2] (darǧawә́l) مص. مت. بنوېړل، نغوتول.

درغول برغول (darǧólbarǧól) ص. نر.م. ګډوډ، وران وېجاړ، خراب تراب.

درغولول (darǧolawә́l) مص. مت. درغولونه، په درغول (پارچاو) کې د ویالې اوبه خوشې کول.

درغولېدل (darǧoledә́l) مص. ل. په درغول کې اوبه ایله کېدل.

درغونه (darǧawә́na) ښځ.م. بنویونه، نغوتنه.

درغی (daraǧáy) نر.م. د مخاطب په لور لاړ، ستا خواته یې د تلنې عمل اجرا کړ.

درغېدل (darǧedә́l) مص. ل. بنوېېدل، نغوتېدل.

درک[1] (drak) نر.م. ۱) د دروازې رپ؛ ۲) د خونې غولی.

درک[2] (darák) نر.م ۱) پته، نښه، نښانه، څرک، ښلګه؛ ۲) د اوبو د دانې سوري، د اوبو خوله؛ ۳) وخت، موقع..

درک[3] (dark) نر.م. فهم، پوهه، قابلیت، ادراک کول، پوهېدنه، حسونه، تمیز.

درکار (darkā̃r) نر.م. یو بوټی دی چې ژېړ ګل او سپین ښخ لري.

درکړ (darakáṛ) نر.م. د ګاډي د ارابې ګردې کړۍ (حلقه).

درکړۍ (darkaṛáy) ښځ.م. غوجل، آغل؛ د غواګانو د درولو او ساتلو ځای او کوټه.

درکول (darkawə́l) مص. مت. ورکول (مخاطب ته)، تاته د درکړې د عمل اجرا کوونکی.

درکوونکی (darkawū̃nkay) فا.نر.م. ورکوونکی (مخاطب ته)، تاته د درکولو د عمل اجرا کوونکی.

درکی (darkáy) نر.م. لومه، مرغیو او مرغانو د نیولو لومه.

درګ (drag) نر.م. ۱) درب، د زړه حرکت، د زړه درزا؛ ۲) د پښو اواز؛ ۳) ځنګل؛ ٤) ص.نر.م. د ژور ضد؛ ۵) نر.م. پهوار ځای کې لېږه جګه برخه؛ محدب، لوړ ځای؛ ٦) ترینګلی.

درګا[1] (dragā́) ښځ.ج. درګهار، دربهار، دربی.

درګا[2] (dargā́) ښځ.م. درشل، دربار، استانه.

درګا[3] (durgā́) ص. نب. مو. د بلاول ټاټ یو پنځه سُری (اوډو) راګ دی.

درګد (dargád) نر.م. دغنواړه جوړونه، غنې اېښودنه، اغزي اېښودنه، ازغې جګونه.

درګرده (dargárda) ق. پرله پسې، مسلسل، متواتر.

درګړ[1] (dargáṛ) ص.نر.م. ۱) برجسته، جوت؛ ۲) پرله پسې، یو پهبل پسې.

درګړ[2] (dragáṛ) نر.م. ګودره، لاړې، کمکی تیر، وېشه، پشتول.

درګړې درګړې (dargáṛedargáṛe) ص.نر. ۱) توټې توټې، ذرې ذرې؛ ۲) د پرغمجن، د ستونزمن؛ ۳) تس و نس، ګډوډ، وران ویجاړ.

درګوټې (dargū̃ṭe) ښځ.م. د لوخو کمکی ځنګل، د کړکو کوچنی ځنګل.

درګه[1] (dárga) ښځ.م. ۱) غورګه، کړکۍ، نیچه؛ ۲) د شړو ځنګل، دورمو ډل.

درګه[2] (drə́ga) ښځ.م ۱) د ښېرۍ د راښکلو پړۍ؛ ۲) منډه، څغاسته، رګه.

درګهار (dragahā́r) نر.م. دربهار، درګی، درګا.

درګی (dragáy) نر.م. درګهار، د زړه دربی.

درګیې (dargayé) ښځ.م. ۱) د لوښو د اېښودلو الماری؛ ۲) د لوښو اېښودلو کوټه.

درل (drəl) مص. ل. و ګ. درېدل.

درلل (darlə́l) مص.ل. لرل، درلودل.

درلودل (darlodə́l) مص.مت. و ګ. لرل.

درلوول (darlowə́l) مص.مت. و ګ. لرل.

درلوونی (darlowū̃nay) فا.نر.م. درلودونی، لرونی، درلودونکی، لرونکی.

درله (darlá) ښځ.م. ۱) درلودل، درلوول، لرل؛ ۲) ق. و ګ. درته.

درم[1] (dram) نر.م ۱) د توپ د ډز اواز؛ ۲) د دېوال تکیه، پشتي.

درم[2] (daram) نر.م. ۱) دهرم، مذهب؛ ۲) مج. دین او ایمان.

درمان (darmā́n) نر.م. درملنه، دارو درمل، دوایي، علاج.

درمانده (darmā́ndá) ص. نب. ۱) بېچاره، ابی، بېنوا؛ ۲) ستړی ستومان، لوېدلی.

درمب (dramb) نر.م. د ډول یا دریې اواز.

درمبول (drambawə́l) مص.مت. ۱) ډول وهل دریه وهل؛ ۲) وهل، ټکول، په پښو باندې یو شی تخته کول.

درمبهار (drambahā́r) نر.م. درمبا، درمبی، د ډول یا دریې پرله پسې اواز.

درمبېدل (drambedə́l) مص.ل. ۱) ډول ډبېدل؛ ۲) په پښو کېمندل؛ ۳) دیوه شي د پاسه ټوپونه او دانګونه وهل.

درمسال (daramsā́l) نر.م. دسیکانو عبادتځای.

درمغول (daramaǧól) ص. نر.م. ګډوډ، درهم و برهم، درغول برغول.

درمکښ (dramkáṣ) نر.م. د کټې ګنډلو ستن.

درمل[1] (durmál) نر.م. ۱) نیمه پخه مېوه؛ ۲) ځوانکی، زلمی، ژنکی.

درمل[2] (darmál) نر.م. ۱) دارو، دوا؛ ۲) علاج.

درملتوب (darmaltób) نر.م. ډاکتري، طبابت، دارو درمل کول.

درملتون (darmaltū́n) نر.م. دواخانه، د درملو ځای، درمل ځای، ددوا خرڅولو ځای.

درملګر (darmalgár) ص. نر.م. دواکوونکی، طبیب، ډاکتر، معالج، تداوي کوونکی، درملی.

درملوړ (darmalwáṛ) نر.م. د علاج وړ.

درمند (darmánd) نر.م. د فصل دلی، راټول شوی فصل او غله.

درمندځای (darmandjā́y) نر.م. د فصل د میده کولو او پاکولو ځای.

درمنده (darmánda) ښځ.م. درینده، د څنیو څرخنی، د سنیو تړیکی، د سنیو غوټه.

درمندی (darmandáy) نر.م. د درمند تلی، هغه لړه غله چې د درمند له ټولولو وروسته په ځمکه باندې پاتې کېږي.

درموډل (durmuḍál) نر.م. نیزار.

درمولی (darmuláy) نر.م. درنګلی، غوبلرګی، هغه ډاګه چې د درمنده په منځ کې یې ښخه ښخوي او د غوبل لپاره غوایان ورسره تړي.

درمه (durmá) ښځ.م. ۱) وګ. درومه؛ ۲) ځواني، ونه او ځېره.

درناوی (dranāwáy) نر.م. ۱) دروندوالی، سنګيني؛ ۲) احترام، درنښت، لمانځنه.

درنجی (dranjáy) نر.م. کوچنیان د بار[illegible]رنولو په وخت کې داکلیمه وايي.

درند (drand) نر.م. ۱) د درمند ځ[illegible]ی؛ ۲) د ګیلاس د ونې په څېر یوه غرنۍ ونه ده.

درندسترګی (drandstə́rgay) نر.م. دروند سترګی، غرندی، بد سترګی.

درندول (drandawə́l) مص.مت. وګ. درنول.

درنده[1] (darindá) ص. نر.م. وحشي، ځیرونکی.

درنده[2] (duránda) ښځ.م. ورېدونکې ورېځ.

درندی (dranḍáy) نر.م. د مېږو د ینې او کولمو ناروغي.

درندېدل (drandedə́l) مص.ل. وګ. درنېدل.

درنښت (dranáṣt) نر.م. درناوی؛ دروندوالی.

درنګ[1] (drang) نر.م. ۱) وقفه، ډیل، ځنډ؛ ۲) کان، معدن؛ ۳) وچه کلکه او اواره ځمکه.

درنګ[2] (drang) نر.م. شرنګ، ترنګ؛ د رباب غږ او اواز.

درنګلی (drangaláy) نر.م. وګ. درمولی.

درنګچاری (drangčā́ray) نر.م. معدنچي.

درنګول (drangawə́l) مص.مت. ترنګول، شرنګول، د موسیقی له آلې نه اواز ایستل.

درنګه (drangá) ښځ.م. سخره، د مردار حیوان تنه.

درنګهار (drangahā́r) نر.م. ترنګهار، شرنګهار.

درنګېدل (drangedə́l) مص. ل. ترنګېدل، شرنګېدل، ټنګېدل.

درنواله (dranwā́la) ښځ.م. ۱) لويي، لويوالی، مشرتوب؛ ۲) دروندوالی.

درنول (dranawə́l) مص. مت. ۱) عزت ورکول، قدر ورکول؛ ۲) وزن زياتول، دروندول.

درنه (draná) ښځ.م. ۱) د درون مؤنث؛ ۲) سخته او شديده ناروغي.

درنه (də́rna) ق. درځخه، درڅخه، درڅني، درشکه.

درنه مار (durnamā́r) ص. نر.م. جلات، جلاد، وژونکی، قتل کوونکی.

درنېدل (drandedə́l) مص. ۱) عزت ته رسېدل، عزتمند کېدل؛ ۲) وزن زياتېدل، تول زياتېدل.

درو (drow) ښځ.م. (ج. دروي) دوکه، دروه، چل.

درواز (darwā́z) ص.نر.م ۱) ترهور، ترور، وارخطا ۲) نسکور، سرچپه، پرمخ.

دروازګی (darwāzagáy) ښځ.م. وړه دروازه.

دروازه (darwāzá) ښځ.م. دړه، تمبه، ور.

درواغ (d(a,u)rwā́ǧ) ص. نر.م. دروغ، د رښتيا ضد، چپه خبره کول، غلطه خبره کول.

درواغجن (darwāǧján) ص. نر.م. دروغزن، دروغګو، دروغګوی، وعده خلاف، منافق.

دروان (darwā́n) ص. نر.م. دروانچي، څوکيدار.

دروبڼ (drubā́ṇ) نر.م. د مېلمه پالنې کړاو، د مهماندارۍ تکليف او جنجال.

دروپت (durupát) نر.م. دربت، دهرپد، دهرپت؛ يو ډول لرغوني مشکله سندره ده.

درود (durū́d) نر.م. صفت، ستاينه، ثنا او صفت.

درودګر (drudgár) نر.م. ژرندګری، زرنده ګری.

درور (dror) نر.م. ندرور، د مېږه خور.

دروړن (darwaṛə́n) نر.م. دروړنګ، يو ډول برتنی دی چې جارو ترې جوړوي.

دروزګر (drūzgár) ص.نر.م. نجار، ترکاڼ.

دروزه (drū́za) ښځ.م. د غنمو يا اوربشو هغه ډنبر چې وږي ترې جلا شوي وي.

دروړی (darwáẓay) ص. نر.م. ۱) دروړ، هغه غواوې چې د نذر لپاره ټاکلې شوې وي.

دروښته (društá) ښځ.م. د شنو وښو او بوسو ګډه، د شنو او وچو وښو ګډه، د څارويو خواړه.

دروګر (drūgár) نر.م. خواخوږی.

دروګه (drūgá) ښځ.م. ۱) دبدبه، پرتم، برم؛ ۲) غمخواري، بندوبست.

درول (darawə́l) مص. مت. ۱) ولاړول، جګول؛ ۲) تمول، ځنډول، متوقف کول؛ ۳) بندول؛ ٤) کانديدول؛ ٥) مؤظفول، مقررول.

دروم (drum) نر.م. ۱) د توپ آواز؛ ۲) د مارش قومانده، درومه! مرش!

درومل (drūmə́l) مص.ل. تلل.

درومنه (drūmána) ښځ.م. تلنه.

درون (darwán) نر.م. نيزار، دورموډل.

دروند (drūnd) ص. نر.م. (ج. درانه) ۱) درون، زيات وزن لرونکی؛ ۲) باعزته، باوقاره.

دروندبار (drūndbā́r) نر.م. ګران بار، هغه غير ضروري سامان چې مخکې يې لېږي.

دروندباری (drūndbā́ray) نر.م. هغه وسيله چې باروړي؛ د دروند بار وړونکی.

دروندوالی (drūndwā́lay) نر.م. ۱) د وزن زياتوالی؛ ۲) درنښت، سنګيني؛ مجازاً عزت.

دروندول (drūndawə́l) مص.مت. و ګ. درنول.

درونه (darawə́na) ښځ.م. ۱) ودرونه، جګونه؛ ۲) تمونه، ځنډونه؛ ۳) کانديدونه؛ ٤) موظفونه.

درون (darwáṇ) نر.م. درونی، نیزار، د دورموځنګل.
دروه (daráwą) ق. فوراً، سمدستي، بې ځنډه.
دروه (droh) ښځ.م. ۱) تګي، چل، دوکه، غولونه؛ ۲) اندېښنه، چورت، وېره، ډار.
دروهل (drohál) مص. مت. ۱) له چا سره تګي کول، غولول؛ ۲) ځورول، په عذابول.
دروهلی (drohálay) ص.نر.م. خاین، درغل.
دروهنه (dróhána) ښځ.م. تګي او برګي کول.
دروهونکی (drohúnkay) نر.م. چمبازه، چلي، تګ.
دروهه (dróha) ص. نر.م. دوکه باز، چلباز.
دروهېدل (drohedə́l) مص.ل. ۱) غولېدل، تېر وتل؛ ۲) اندېښمنېدل، وېرېدل.
دروی (dárway) نر.م.و ګ. دورمه.
دروېزګر (darwezgár) ص. نر.م. فقیر، سوالګر.
دروېزه (darwezá) ښځ.م. ګدایي، سوالګري.
درویش (darwéš) ص.نر.م. فقیر، قلندر، ملنګ نېستمن، غریب.
دروی والا (darwaywālá) نر.م. درمه والا، دورمې خرڅوونکی، د دورمو خاوند.
دره[1] (dará) ښځ.م. تنګی، ناره، ناو، وت، تاله؛ دوو غرونو په منځ کې وادي.
دره[2] (durá) ښځ.م ۱) تازیانه، متروکه، قمچینه؛ ۲) کاکوره.
دړهدکې (darhádke) ند. بسم الله، خیر غوندې یوه کلیمه ده چې د کومې پېښې په مقابل کې عاطفي حالت څرګندوي.
درهم وبرهم (darhámubarhám) ص. نر.م. ج. ګډوډ، تیت و پرک، وران ویجاړ، بې ترتیبه.
درهه (darhá) ښځ.م. پاړو، جادو.
دری (daráy) ښځ.م. سترنجی، شترنجي.

دریاب (daryāb) نر.م. دریا، بحر، سمندر؛ رود، سیند.
دریابي (daryābí) ص. نب. ۱) د دریاب، دریاب ته منسوب؛ ۲) مج. لوی، پراخ، تبحر؛ ۳) مج. سخي، د خلاص نیت څښتن.
درې اړخیز (drearxíz) ص. نر.م.ج. درې څنګیز، درې خواړ ‌نکی، درې څنډی، مثلث.
درې ایکیځه (dreekíǰa) ښځ.م. درې ایکیزه، پنځه پولی.
درې بوجه (dréboja) نر.ج. پ. ک. کله چې په یوه تاکلې قضیه کې مرکه چیان وټاکل شي او کله کله بیا طرفین د مسابقې په ډول دغه شمېر درې چنده کوي، دې ته درې بوجه وایي.
درې پښیز (drepṣíz) ص.نر.م. درېو پښو والا، هر هغه څه چې درې پښې ولري.
درې پلۍ (drepaláy) نر.م. د ببډې یوه لوبه ده.
دریځ (daríǰ) نر.م. ۱) د درېدلو ځای، منبر، لوړ ځای؛ ۲) موقف، استقامت.
دریځه (daricá) ښځ.م. دروڅه، کړکۍ، وړه کړکۍ.
درېدل (daredə́l) مص. ل. ۱) ولاړېدل، جګېدل، لګېدل؛ ۲) تمبدل، ځنډېدل؛ ۳) ټاکل کېدل.
درېدنځی (dredánǰáy) نر.م. تم ځای، درېدځی.
درېږ (drez) امر. ۱) ودرېږه، درېش؛ ۲) عس. د درېدلو یا د حرکت د توقف لپاره عسکري امر یا قومانده؛ ۳) د درېدل د حال د فعل بنسټ.
درېسکلی (dreskálay) نر.م. درې کلن اوښ.
درېش (dreš) امر. ۱) و.ګ. درېږ؛ ۲) د سر او ږیرې جوړول؛ ۳) د څمکې لوړه او ژوره سمول.
درېشي (darešī́) ښځ. م. کرتي او پتلون.
درې شېرلی (drešerláy) ص. نر.م. څلور کلن پسه، یا وزګړی.

دري ښاخې (dreṣāxə́y) ښځ.م. دري غـاښې، دري غاښې سکو، ښاخې.

دريښکی (dreṣkáy) نر.م. جلب، واګه، کيزه.

دريغ (dreğ) نر.م. ۱) وش، آه، د افسوس او ارمان کلمه؛ ۲) سپما، ساتنه، صرفه، اسره.

دريغول (dreğawə́l) مص. مت. نه ورکول، سپمول.

دريګټ (dregáṭ) نر.م. يو ډول لوبه ده.

دريګون (dergū́n) عد. ص. له دريو څخه جوړ، د درو، دري واره، دري چنده، د دريو مجموعه.

دريګی (dregáy) نر.م. د جوارې يو ډول لوبه ده.

دريمان (dreymā́n) نر.ج. ب. ک. هغه بېطرفه منځګړي دي چې دروغي لپاره تاکل کېږي.

دريم بريدمن (dreyámbredmán) نـــر.م. د عسکري صاحب منصبانو تر ټولو ټيټه رتبه ده چې له ملکي لسمې رتبې سره معادله ده.

دريم څارن (dreyámcārán) نر.م. د پوليسو په تشکيل کې يوه رتبه ده چې په عسکري تشکيل کې د دريم بريدمن لـه رتبې سره او په مـلکي تشکيل کې له لسمې رتبې سره برابره ده.

دري مخی (dremə́xay) ص. نر.م. دري خوايېز، دري خواوې لرونکی، دري اړخه لرونکی.

دريمګړی (dreamgáṛay) ص. نر.م. منځګړی، دريمـان، منصف ثالث؛ و ګ. دريمان.

دريمه کجه (dreyámakajá) ص. نـر.م. شپږ غاښی، هغه غويی چې عمر يې څلور کاله وي.

درينده (drindá) ښـځ.م. (ج. درنـدې) سـنی، د سنيو کلاوه، د سنيو کاږي، د سنيو لړی.

دريندی (drínday) نر.م. دريڼخی، درندی، د مېږو او پسونو يو ډول ناروغي ده.

درينګ (dring) نـر.م. ۱) کلک، کلکـه ځمکه؛ ۲) د ونو ځنګل، د ونو باغ.

درينګل (dringə́l) مص. مت. کېمنځل، سختول، خوړول، په يوه شي کې په زوره منډل.

درينګول (dringawə́l) مص. مت. ۱) ټينګول، تخته کول؛ ۲) کشول (د رسۍ يا پړي).

درينګه (drínga) ښځ.م. کلک او سخت.

درينګی (dringáy) نر.م. ۱) يو ډول ناروغي ده؛ ۲) کلکه ځمکه، سخته ځمکه، کړه ځمکه.

درينګېدل (dringedə́l) مص. ل. ۱) ټيـنګـېدل، تخته کېدل؛ ۲) کشېدل؛ ۳) د يوه شي د پاسه ګرځېدل يا ټوپونه وهل.

دريني (drínay) نر.م. سپنګه، تمبزی، سوړمه.

دري نيم سره (drenímsara) پ. ک. که څوک د يوې نجلۍ تر ورکولو وروسته منکرشي نو د هغې له خپلوانو څخه دريو نارينه او يوې ښځې ته قسم ورکوي چې دې ته دري نيم سره وايي.

دري ورګی (drewárgay) ص. نر.م. دري سکلی، دري کلن اوښ.

دريه (daryá) ښځ.م. داريا، داريـال، چمبه، تمبل، دريا، درياګی، دايره.

دړ (daṛ) نـــر.م. ۱) پانګ، پارسـنګ، د دوارو تلو د برابرولو لپاره يو اضافي شيز؛ ۲) لـوبه تله، کـپان؛ ۳) قـد، قـواره، بڼه؛ ٤) اوچته ځمکه؛ ٥) د غره اوچته څوکه، دړه.

دړد (dard) نر.م. و ګ.: درد.

دړدړ (daṛdáṛ) ص. نر.م. ج. ذره ذره، ټوټه ټوټه.

دړدړی (daṛdaṛáy) نر.م. د پښې پايکو، يو لـنګه پايکوب.

دړدنګ (daṛdáng) نر.م ۱) دوړدنګ، دړيدنګ، په تريکو، په يوه منـډه، سمدلاسه؛ ۲) شبهه؛ ۳) په غړانګو ژړا؛ ۵) ګډه وډه سندره، بېخونده او بې مزې سندره.

دردوبره (dardū́bra) ښځ.م. په شور و ځوږ، په غوړه کې، جوش و خروش.

دردور (dardū́r) ص. نر.م. مات ګوډ، میده میده.

درز[1] (dráz) نر.م. د توپک د ډز اواز.

درز[2] (darz) نر.م. درز، چاک، چاود، درځ.

درکه (darakā́) ښځ.م. ډب، پتکه، تهدیدونه.

درکېدل (drakedə́l) مص.ل. درزېدل، ګرېدل، ورتل، تکان یا غورځېدنه، زړه درکېدل.

دروايي (darwāyí) ص. نر.م. تولګر، تلونکی.

دروکې (darū́ke) ښځ.م. ۱) تخته او د لرګي وړه توته؛ ۲) یژې، شونتی؛ ۳) د جنغوزې د ونې وروکی لرګی چې د ډېوې پرځای یې بلوي.

دره (dárạ) ښځ.م. ۱) له لرګي یا هډوکي نه بېله شوې توته؛ ۲) ور؛ ۳) د لرګي چاود؛ ٤) د ختېکي ترازه ٦) ونه، قد؛ ۷) اوچته ځمکه؛ ۸) د غره اوچته څوکه؛ ۹) د تش لوښي تلل.

دره دره (dáradára) ښځ.م. درې درې، توتې توتې.

دره دوره (daradū́ra) ښځ.م. شور ماشور.

دره ماکو (daramākū́) نر.م. شمخه، یو ډول بوټی دی چې په شولو کې کېږي.

درى (darə́y) نر.م. ۱) څاڅکی، قطره، ذره؛ ۲) هغه لوښی چې مایع یا غوړ ورباندې اندازه کېږي.

درې (dáre) ښځ.م. ج. ۱) کرکی؛ ۲) د لرګي توتې.

درۍ (darə́y) ښځ.م. ۱) له پنځو کیلو برابر وزن؛ ۲) د زرو یو ډول ګانه ده چې ښځې یې په تنده تومبي یا ځړوي؛ ۳) د لوښو او خوراکي شیانو د اېښودلو الماري.

درې درې (daredare) ښځ.م. توتې توتې.

درېژ (darī́ž) نر.م. د لاندې یوه غټه او ګردې توته غوښه چې یوازې او جلا خورنده وي.

درې ورې (daṛewáre) ښځ.م. ۱) توتې توتې، ذرې ذرې؛ ۲) مج. ګډوډ، تس نس.

دزار (dozā́r) نر.م. جوار، جوارې، د جوارو غله.

دزارينه (dozārína) ښځ.م. جوارې، بسوکړک، ګډلی، سوړسک، پیاځه، د جوارو ډوډۍ.

دزړه له کومي (dazṛalakū́mi) په وازکومي، د زړه له تله، په تول مینه، په ډېره مینه.

د زنګانه سترګه (dazangānastárga) ښځ.م. تبخی، تبتکی، د زنګانه سر، زنګون.

د ژواک بندګان (dažwā́kbandagā́n) هغه مریان چې د خرڅلاو او سوداګرۍ لپاره نه، بلکې د خدمت لپاره وي..

دساري په توګه (dasā́ripatóga) ا. د بېلګې یا مثال په ډول/توګه.

دسپنه (daspaná) ښځ.م. هغه اوسپنیزه آله ده چې ختېګران خته یا مساله پرې هواروي؛ ۲) کړه، کړی، حلقه، د توپک ماشه.

دست (dast) نر.م. ۱) د اسهال په وخت د عمل شمېر؛ ۲) اسهال، له نسه کېدن، نس ناسته.

دستار (dastā́r) نر.م. (ج. دستارونه) لنګوټه، لنګوټی، پټکی، پګړۍ، لونګۍ.

دستاوېز (dastāwéz) نر.م. ۱) دلیل، مدرک، سند؛ ۲) لاسوند؛ ۳) وسیله، بهانه، پلمه.

دست بازي (dastbāzí) ښځ.م. لاس وهنه، خیانت، ناوړه استفاده، ناروا ګټه.

دستخط (dastxát) نر.م. لاسلیک، امضاء.

دسترس (dastrás) ق. مهارت، لاس لرنه.

دستر ګوتور (dastárgotór) نر.م. مج. ۱) زوی ۲) ډېر ګران، محبوب.

دستک (dasták) نر.م. ۱) لاړی، داګه، د خونې د پوښښ لرګي؛ ۲) د مواصلاتو دوسیه؛ ۳) پرلویو

لارو له مسافرانو څخه د مالیې اخیستنه؛ ٤) اجازه لیک، پاسپورټ؛ ٥) دسملاسي حسابو کتابچه.

دسکښه (daskáṣa) ښځ.م. دسکله، لاسکله، دست کش، لاس ماغو، لاس وېلې.

دستکول (dastkáwal) نر.م. د ځان جوړولو د سامانو، روپیو او... د ساتلو یوه وسیله ده چې ښځې یې له ځانه سره ګرځوي.

دستکی (dastakáy) نر.م. ١) برګه، نیم لېړی، بهاړی، تیر، لنډ دستک؛ ٢) دکتې دواړو خواوو ته د نیم متر هومره واړه لرګي.

دستکۍ (dastakə́y) ښځ.م. ج. د لاس ډوډۍ.

دستګاه (dastgā́h) ښځ.م. (ج. دستګاوې) ١) کارخانه، فابریکه؛ د لاسي صنایعو د تولید ځای؛ ٢) توان، قدرت؛ ٣) پرتم؛ ٤) پانګه.

دستمایه (dastmāyá) ښځ.م. (ج. دستمایې) د ډال او سپر د لاس نیولو ځای او تسمه.

دستمبول (dastamból) نر.م. پرپنو، استمبول، مشنګه، د ورکوټي خټکي په شېر یوه خوږبویه مېوه ده.

دستور (dastúr) نر.م. (ج. دستورونه) ١) دود، رسم، رواج؛ ٢) قانون، قاعده، طریقه، فرمان، امر؛ ٣) اق. وګ. ادر؛ ٤) وګ. اماله.

دستورالعمل (dastūrulʿamál) نر.م. ١) هدایت، لارښوونه، کړنښود، دعمل لارښود؛ ٢) مراسم.

دستوري (dastūrí) ص.نب. د دستور، په دستور پورې اړوند، د وظیفې له مخې، ګومارلې.

دسته (dastá) ښځ.م ١) لاستی، لاسکی؛ ٢) ګلدسته ګېډۍ، بنډل؛ ٣) تېج، مقدار؛ ٤) ټولۍ، ډله.

دسته بندي (dastábandí) ښځ.م. پرګروپ ګروپ یا ډلو ډلو وېشنه، ډله ډله کونګ.

دستي (dastí) ق. اوس، همدا اوس، سمدلاسه، سملاسي.

دسره (dasára) ق. ١) بالکل، لەسره، ګردسره، بېخي، کوږټ، هېڅ، هډو؛ ٣) ختم، پای، آخر.

دسلاپ (daslā́p) نر.م. بونی، د لومړنې خرڅلاو پیسې.

دسمال (dasmā́l) نر.م. رومال، رومیال، څپوټی، څپونی.

دسماله (dusmā́la) ښځ.م. وګ. خاملېتی.

دسوي خټکی (dasóyxaṭakáy) نر.م. ١) یو دښتې جلغ لرونکی بوټی دی.

د سهار سترګه (dasā́harstə́rga) ښځ.م. زه سترګه، د سهار ستوری، د سبا سترګه.

دسیسه (dasisá) ښځ.م. توطیه، لانجه، حیله.

د شپې نوم (dašpenúm) اِ. پوځي او استخبارا نومونه، چې په بندیزي (ممنوعه) سیمو کې له ګرځېدونکیو غوښتل کېږي.

دشت (dašt) نر.م. وګ. دښت.

دشکانه سترګه (daškānastárga) ښځ.م. د سهار یوه روڼ ستوري دی.

دشلمه (dašlamá) ښځ.م. تشلمه، له چایو سره خوړل کېدونکی خوږه.

د شودومور (dašudomór) ښځ.م. رضاعي مور.

دشومه دم انګازي (dašummdamangāzé) اِ. شپېنی هنګامې یا انګازې.

دښت (daṣt) نر.م. دښته، سارا، صحرا، میره، ډاګ، بیابان، بېدیا.

دښکو (daṣkú) نر.م. د شیخدو په ډول یوه مرغۍ ده.

دښمن (doṣmán) نر.م. دښن، دشمن، میرځی، دښنو، غلیم، دښنه، بدخواه، خصم.

دښمنانه (dosmanāná) ص. ميرځي، په دښمنۍ، غليمانه.

دښمني (dosmaní) ښځ.م. بدي، غليمي، رتي.

دښمنېدل (dosmanedə́l) مص. ل. مخالف کېدل، رټېدل، غليم کېدل، بدېدل، ورانېدل.

دښې وتل (daséwatə́l) مص. ل. له کاره وتل، خرابېدل، په درد نه خوړل.

دعا (dusā́) ښځ.م. (ج. دعاګانې) ۱) غوښتنه، درخواست، خواست، سوال، حاجت.

دعوا (daswā́) ښځ.م. وګ. دعوه.

دعوت (daswát) نر.م. ۱) بلنه، راغوښتنه، رابلنه؛ ۲) مېلمستيا.

دعوتنامه (daswatnāmá) ښځ.م. بلن ليک، د بلنې بانه، د بلنې رقعه، د بلنې کارډ.

دعوه (daswá) ښځ.م. دعوا، دنګله، لانجه، شخړه، جګړه، ادعا، د حاکم په وړاندې له يوه سرې شخه د بل سړی حق غوښتل؛

دغا (dağā́) ښځ.م. تګي، چل، چم، دروهه، مکر.

دغځی (dağǰáy) نر.م. وچ لاس، فلج لاس.

دغدغه (dağdağá) ښځ.م. ۱) وېره، ډار، ترار؛ ۲) هنګامه، آوازه، انګازه؛ ۳) تخنونه، تخنې؛ ٤) تخت، پلاز، ګدی.

دغدغی (dağdağáy) ص.نر.م. دوکه مار، تګ برګ، تګمار، چمباز.

دغدوغ (dağdū́ğ) نر.م. دوکه، چل ول، فرېب، تګي.

دغدوور (dağdawū́r) نر.م. يو مرغی ده چې ځونکه (پيک، کاکل) لري.

دغدوغی (dağdūğáy) ص.نر.م. تګمار، چمباز.

دغډغی (dağḍağáy) نر.م. ۱) د لمر وړانګه؛ ۲) هغه باران چې غټ غټ څاڅکي ولري.

دغره تماکو (dəğratamākū́) نر.م. غرنی بوټی دی چې په چلم کې څکل کېږي.

د غره چای (dağračā́y) نر.ج. خړرنګه غرنی بوټی دی چې د چايو کار ترې اخيستل کېږي.

د غره مږ (dəğramáẓ) نر.م. غرنی پسه.

دغسې (dáğasi) ض. ۱) داسې، دارې، داډول، همدارنګه، همداډول؛ ۲) د نر غوندې.

دغل (dağál) ص. نر.م ۱) درغل، کوټه؛ ۲) مکار، منافق، تګ.

دغلته (dáğalta) ق. په دغه ځای، دلته، په دې ځای کې، په دغه ځای کې.

دغوا غولانځه (dəğwāğulā́nǰa) ښځ. م. د غوا غلامځه، يو ډول وابنه دي.

د غوايي ژبی (dəğwāyižabáy) ښځ. م. ګاوزبان، يو ډول طبي بوټی دی.

د غوايي سترګه (dəğwāyistə́rga) ښځ.م. ۱) ساعت، ګړی؛ ۲) يو راز سارايي ګل دی.

دغومره (dağū́mra) ص. دومره، دغه هومره، په دې اندازه، دومره قدرې، دغونه.

دغه (dáğa) ض. ۱) دا، نيږدې اشاري ضمير دی؛ ۲) ض. همدا، همدغه.

د غېږې روغبړ (değeẓeroğbáṛ) نر.م. بړه ګړه، بړګندې، تر غاړو وتل، معانقه.

دف (daf) نر.م. وګ. دريه.

دفاع (difā́s) ښځ.م. مدافعه، مخه نيونه، ساتنه، ژغورنه، حمايت.

دفاعي (difāsí) ص.نب. ددفاع، د مدافعې، دفاع ته منسوب.

دفتانګ (deftáng) نر.م. وګ. ډيفتانګ.

دفتر (daftár) نر.م. دولتي اداره، اداري ځانګه، د يوې اداري د اسنادو د ثبتولو کتاب.

دفتري (daftarí) ص. نسب. ۱) دد فتر، دفتر ته اړوند؛ ۲) د شمسي، دفتري لیک؛ یو ډول لیک دی.

دفعه (dafʿá) ښځ.م ۱) ایسته کونګ، شړنه، تمبونه، ردونه، لیرې کونه؛ ۲) کرارونه، کینونه.

دفعتاً (dafatán) ق. لەواره، نابیره، ناڅاپه، یو په یو، په یوه وار، وار لەواره.

دفعه (dafʿa) ښځ.م. وار، پلا، ځل، نوبت.

دقت (diqát) نر.م. غور، توجه، ځیرېدنه، پام.

دقیق (daqī́q) ص. نر.م. ص. نر.م. ځیر، متوجه، پام کوونکی، باریک بین، کره، ځک، حساس.

دک (dak) نر.م. ۱) علت، بانه؛ ۲) اریانتیا.

دکارګه ټکی (dəkārgaṭakáy) ښځ.م. ټکلی، ښېرک، یو ډول بوټی دی چې سابه ترې پخوي.

دکارګه ټونګه (dakārgatūngá) ښځ.م. د غاټول ګل له کورنۍ، غخه یو شین ګل دی.

دکازی (dakā́zay) نر.م. دوګازه، تور، د مېزانو د نیولو یو ډول جال دی.

دکولموشوله (dəkulmóšwála) ښځ.م. پېچ، نس خوږی، کولمه خوږی، پېچش.

دکۍ (dakáy) ښځ.م. لوغۍ، غوا لوشه، خاورین لوښی دی چې غوا په کې لوشي.

دګ (dag) نر.م. ۱) دګی، کونده؛ ۲) بې وفایي؛ ۳) د زړه پټه خبره؛ ٤) خرېدلی سر؛ ٥) یو ډول ګانه ده؛ ٦) اړم، تمبه.

دګدګلی (dagadagaláy) نر.م. دګدلی، د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

دګل (dagál) مص. مت. ۱) ترټل، دسل، غندل، رټل، کړل، منت کول؛ ۲) نر.م. تیر، لاړی.

دګل مری (dagwálmaráy) ښځ.م. هغه هندوانه، ختکی، بادرنګ چې نوي له ګله وتلي وي.

دګلی (dagaláy) صف. نر.م. رټلی، دسلی، رټل شوی، غندلی، ترټل شوی.

دګلي (dagalí) ښځ.م. منت باري، منت، احسان.

دګوتو په شمېر (dəgwatopašmér) ص. لږ شمېر، یو څو، خال خال.

دګوتوستوری (dag(wá,u)tostóray) نر.م. دګوتواوری، دګوتو لوځې.

دګه دګه تي (dágadágatí) ښځ.م. د جنګي پسونو د جنګولو په وخت کې ویل کېږي.

دګیدړواده (dagi daṛwāda) نر.م. ۱) په شنه آسمان باران اورېدل؛ ۲) د سیلۍ چورلېدونکي بړبوکی.

دل (dal) نر.م. ۱) ورغستلي، ګور، ګوري، دلده؛ ۲) میده شوي شاخل چې څارویو ته ورکول کېږي؛ ۳) ص. نر.م. ج. خوشې، بېځایه.

دلاسه (dalā́sa) ص. نب. ۱) دلاسا، راضي، رضا؛ ۲) ښځ.م. تسلي، ډاډ ګیرنه.

دلاسه لا (dalāsalā́) ق. نورهم، سربېره پردې.

دلاک (dalā́k) نر.م. سلماني، نایي، ډم، ګلابي.

دلال (dalā́l) ص. نر.م. (ج. دلالان) ۱) هغه څوک چې د پلورونکي او پېرودونکي ترمنځ جوړه راولي؛ ۲) ګومارلی کس؛ ٤) روبیار، ریبار.

دلالت (dalālát) نر.م. ۱) یومیا ګلوي؛ ۲) برهان، دلیل، پوهونه، لارښوونه، اطلاق، شاهدي.

دلاور (delāwár) ص. نر.م. زړور، زمری، شجاع.

دلبر (delbár) فا. نر.م. (ج. دلبران) زړه وړونکی، ښکلی، معشوق، محبوب، مطلوب.

دلبري (delbarí) ښځ.م. ۱) زړه راکښنه، زړه وړنه؛ ۲) ناز، ادا، خرام، عشوه، نخره.

دلبند (delbánd) نر.م. ۱) لمون؛ ۲) زړه پورې، په زړه پورې؛ ۳) د ستر ګو تور، د زړه ټوټه.

دلبه (dalbá) ښځ.م. طمعه، د ښکاري مارغانو د رابللو لپاره د غوښې یوه ټوټه نیول.

دلپل (dalpál) ص.نر.م. چونلی، چملوک، ګونجې شوی.

دلتنګ (deltáng) ص.نر.م. زړه تنګی، خوابدی، غمګین، خپه، خواشینی، زړه نیولی.

دلته (dálta) ق. دلې، دیلې، دې ځای ته، دېخواته.

دلجويي (deljūyí) ښځ.م. شفقت، مهرباني، داډګېرنه، تسل، دلاسايي.

دلچسپ (delčásp) ص.نر.م. په زړه پورې، په طبعه برابر، خوږ، صمیمي.

دلخواه (delxwāh) ص.نر.م. زړه غوښتونکی، مطلوب، منلی، خپله خوښه.

دلداده (deldādá) ص.نب.مین، عاشق، زړه بایللی.

دلدار (deldấr) ص.نر.م. محبوب، معشوق، خوږ.

دلداري (dldārí) ښځ.م. داډګېرنه، تسل.

دلدل (daldál) نر.م. مرغه، جبه، جبه زار، پلندی چرچوبنه ځمکه، دلن، مړه او بیزه ځمکه.

دلده (daldá) ښځ.م. ګور، اوګره، ورغستلي، دل.

دلربا (delrubā́) ښځ.م. ۱) زړه وړونکې، معشوقه، مینه؛ ۲) مو. د سریندې غوندې یوه آله ده.

دلسرد (delsárd) ص.نر.م. نا امیده، مایوسه.

دلسوز (delsóz) ص.نر.م. زړه سواندی، مهربان.

دلګی (dalgáy) ا. دلګی، لس کیزه پوځي دله.

دلګیر (delgír) ص.نر.م. خپه، زړه نیولی.

دلګی مشر (dalgaymášar) ا. د لس کسیزې پوځي دلې مشر.

دلل (dalál) نر.م.ج ۱) ستړتیا، ستړیا، زله توب؛ ۲) حواري، فلاکت.

دلمرتله (dalmártala) ښځ.م. د ستورو د لوړوالي د معلومولو آله.

دلمرسترګه (dalmárstərga) ښځ.م. لمر، غارمه، د لمر تېکلی، د لمر تبی، د لمر تکی.

دلنی (dalanáy) نر.م. لواړه، دلته چې میده اوړه تربېنه بېل شوي وي.

دلو (dálwa) ښځ.م. ۱) سلواغه، بوکه، سطل، دولچه؛ ۲) دلمریزکال یوولسمه میاشت.

دلول (dalawə́l) مص.مت. ۱) دل کول، میده کول؛ ۲) مج. پرتې ویل، چتیات ویل.

دلون (dalū́n) نر.م. سیارکه، شمخه، یو ډول زیانمن واښه دي.

دله (dalá) ص.نر.م. بړوه، دووس، بې غیرته.

دله خپک (dalaxapák) نر.م. خپک، دله ګک، د پیشو هومره یو حیوان دی.

دلې (dalé) ق. دلته، دېلې، دغلته.

دلۍ (daláy) ښځ.م. ۱) کوټه، امبار؛ ۲) ص.نب. (مج.) زښت ډېر، بېخي زیات، پرېمانه.

دلېدل (daledə́l) مص.ل. دل کېدل، دلده کېدل، اوګره کېدل، میده کېدل.

دلېګه (dlegá) ښځ.م. ډګره، شاړه ځمکه.

دلیل (dalíl) نر.م. ۱) ثبوت، برهان، حجت؛ ۲) ل.م. لاربنوونکی؛ ۳) نخښه، علامه.

دلیلي (dalilí) ص.نب. ۱) د دلیل، د برهان، د حجت، په دلیل برابر؛ ۲) یقیني، مقنع، ثابت.

دلېوه اور (dalewaór) نر.م. یو ډول بوټی دی.

دم (dam) نر.م. ۱) نفس، سا؛ ۲) ص.نر.م. چوپ، غلی؛ ۳) نر.م. چف، دعا؛ ٤) شېبه، لحظه؛ ٥) ناڅاپه، ٤) بنی، د اهنګر بنی؛ ٦) پخېدنه؛ ۷) براس، بخار.

دما [۱] (dimā́) ض.وګ. زما.

دما [۲] (dámā) نر.م. درمېهار، د توپونو د ډزو پرله پسې اوازونه.

دمار (dámmār) نر.م. دهمار، له ١٤ ماترو څخه جوړشوی تال دی، دري ضربه اودرې خالي لري.

دمارژبی (damārźabáy). ښځ.م. یو ډول نبات دی چې له سر نه تر بېخه پورې پاڼې لري.

د ماښام سترگه (damāṣāmstárga) ښځ.م. د ميلمانه سترگه، زهره، د ماښام ستوری.

دماغ (damā́ğ) نر.م. ١) ماغزه، مغز، د سرماغزه؛ ٢) لويي، تکبر، غرور، کبر.

دماغجن (damāğján) ص. نر.م. ج. دماغـژن، کبرجن، مغرور، د لويي او کبر خاوند، متکبر.

دماغگی (d(i,a)māğgáy) سيري ښېلم، مخيخ، د دمـاغ د شا په ښکتـه خواکې د يوې دمـاغي برخې نوم دی.

دماغه (d(a,i)māğá) ښځ.م. ورسک، د پوزې په څېر وتلې ځای لکه د غره دماغه.

دماغي ځواک (demāğijǐwā́k) ا. دماغي قوه يا قوت، فکري ورتيا.

دمامه (damāmá) ښځ.م. ١) فضـا؛ ٢) دمـامه، نغاره، ډنډوره.

دمباله (dombālá) ښځ.م ١) آخر، وروسته، پای؛ ٢) دمبيله، د کـوچـيانو هغې خـورجينې چې قيمتي شيان په کې ساتي.

دمبوره (dambūrá) ښځ.م. و گ. تمبوره.

دمبول (dambawə́l) مص. مت. خـوځول، حرکت ورکول، ښورول.

ډمبولا (dambūlā) نر.م. د کوچيانو يو ډول خاصه خورجينه ده.

دمپخت (dampóxt) نر.م. ج. په دم پوخ شـوی، په براس يا بخار پوخ شوی.

دم په دستي (dámpadastí) ق. فوري، فی الحاله، ژر تر ژره، له واره، سملاسي.

دم په دم (dámpadám) ق. ١) شـېبه په شـېبه، وخت په وخت؛ ٢) پرله پسې، بې وقفې.

دمت شيطان (damə́tšaytā́n) نر.م. د خـاورو شيطان، د شگې شيطان، کولولو، يو ډول حشره ده چې تر خاورو لاندې ژوند کوي. شيطانکه.

دمچي (dumčí) ښځ.م. هغې ځای چې داس تر لکې لاندې تېره شوې.

دمخنی (damaxanáy) ص. نـر.م. پخـوانی، لومړنی، لرغونی، د دمخه، مخنی، مخکيني.

دمخه (damáxa) ق. ١) مخکې، وړاندې، ړومبی؛ ٢) پخوا، څنډن؛ ٣) په وس، په طاقت کې.

دمخه والی (damaxawā́lay) نـر.م. د مخه توب، مخکې والی، وړاندې توب، څنډنتوب.

دمدار (damdā́r) ص. نر.م. ١) په کراره، په دمه؛ ٢) ساکښ؛ ٣) دم لرونکی، غځېدونکی.

دم درحاله (dámdarhā́la) ق. ١) فـوري، فی الحاله، سمدلاسه؛ ٢) همدا اوس، اوس.

دمدړه (damdáṛa) ښځ.م. خنگری، هغه آله چې د تنستې تارونه ښکته پورته کوي.

دمدمال (damdamā́l) نـر.م. يو ډول رش دی چې ښځې پرې غاښونه مينځي يا شـونډې وريانډې سرې کوي.

دمدمه (damdamá) ښځ.م. ١) بـدايي؛ ٢) فخـر، کبر، غرور؛ ٣) ډېری، کوټه، دلی، انبار.

دمرداري موږی (damurdārimawẓáy) نـر.م. پيلاتی، شراچوونکی او پتنه سری.

دمرده (damrada) ښـځ.م. د ژرندې اړم.

د مرغی کنی (damurğaykanə́y) نـر.م. يو ډول وابښه دي چې پر شوتلو باندې راتاوېږي.

دمړی (damṛə́y) ښځ.م ١) دملی، د دام اتمه برخه؛ ٢) مج. کم شی، لږ څيز، لږې پيسې.

دمساز (damsā́z) ص. ملګری، همدم، همراز.

دمک (damák) نر.م. ۱) شېبه، لحظه، لږ وخت؛ ۲) دمه، آرام، سیاله؛ ۳) تپک، د اوسپنې هغه آله چې خاوره پرې تخته کېږي.

دمګر (damgár) ص. نر.م. ۱) اوده کوونکی؛ ۲) هغه څوک چې د پښې بنې وهي.

دمګی (damagáy) ښځ.م. چغې، جز بازی، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

دمل (dumál) نر.م. سنجه، ښنځه، دنبل، یو ډول دانه ده چې پر وجود باندې راخېژي.

دملاغاښی (damlāğā́say) نر.م. د ملا د تیر بند، د ملا هډوکی، د ملا غوړګی، د ملا مری.

دملی (damláy) ښځ.م. و ګ. دمړی.

دمو (damū́) نر.م. د دوو سیندونو د یو ځای کېدو ځای.

دمول (damawə́l) مص. مت. ۱) اوده کول، چف کول، دم کول؛ ۲) وریجو ته دم ورکول؛ ۳) مج. تر تاثیر لاندې واقع کول.

دموي (damawī́) ص. نب. د وینې، خوني.

دمه (dáma) ښځ.م. ۱) سیاله، ارام، ساسازونه؛ ۲) سا، نفس؛ ۳) ښځ.م. اروی بدېدنه، هاضمه خرابېدنه؛ ٤) بخار، لړه.

دمهار (damahā́r) نر.م. غرومبهار، درومبهار.

دمه ځای (damajā́y) نر.م. دسیالې ځای، د دمې ځای، د استراحت ځای.

دمه ګیر (damagī́r) ص. نر.م. ج. دمه کوونکی، سیاله کوونکی، د دمې خاوند.

دمه لوی (damalóy) ص. نر.م. هوسا، ارام.

دمېدل (damedə́l) مص. مت. ۱) ارامېدل، غلی کېدل، مستریح کېدل؛ ۲) دم کېدل، د دم لاندې کېدل؛ ۳) دم خوړل (پلو، چای...) پخېدل.

د میرې زوی (damayrezóy) نر.م. د میرې مور زوی، ناسکه ورور، میرنی (مورنی) ورور.

د مېلمانه سترګه (damelmānastárga) ښځ.م. د ماښام ستوری، د ماښام سترګه، زهره.

دن (dan) نر.م. مټ، متی، خُم، چاټی، ماټی.

دنامه غوټه (danāmağū́ṭa) ښځ.م. د نامه ګنډه، دنامه غوټې، د نوم سر، د نامه سر.

دناو (danā́w) نر.م. داناو، هغه اوبه چې غنمو ته په وروستي وخت کې ورکول کېږي.

دنبوره (danbūrá) ښځ.م. و ګ. تمبوره.

دنبی (danbáy) ښځ.م. چغې، چیتی، دماشومانو یو ډول لوبه ده.

دندارو (dandārū́) نر.م. یو ډول دانه ده چې د ماشومانو په سر کې راخېژي.

دنداسه (dandā́sá) ښځ.م. د غوز د ونې پوست؛ ښځې د دنداسې څخه د لبسرین او د غاښو د کریم کار اخلي.

دندانه (dandānā́) ښځ.م. (ج. دندانې) ۱) اره، مورګه، غاښی؛ ۲) هغه ستنې چې د انګورو تاکونو ته ورکول کېږي؛ ٤) پاټکی، زینه، پوړی؛ ۵) څرویی.

دندکنډ (dandkánd) نر.م. د پیل هډوکی.

دندوړه (dandū́ṛa) ښځ.م. نیني شوي جینجړ.

دندوکار (dandūkā́r) نر.م. ۱) تیاره، تورتم؛ ۲) د دورو د که وریځ؛ ۳) درب، دربهار.

دنده (dandá) ښځ.م ۱) ساعت تېرول؛ ۲) وظیفه، پېشه، کار؛ ۳) عیش، ښه ژوند تېرونه.

دنده یي (dandayī́) ص. دنده ییز، ورځنیز، کسبي، وظیفوي، مسلکي، حرفه یي.

د نس برځی (danasbrā́je) ښځ.م. د نس پریم، پرین، د نس پردې.

د نس بنې (dənásbanáy) ښـځ.م. د تنسـتې د اوبدلو تارونه، د کنې د اودلو تارونه.

د نس ترخوله ایله (dənástarxwlailá) ص. ۱) نس پستی، چیرن، سیرن؛ ۲) اروی بد.

د نس ناسته (dənasnasta) ښځ.م. لـه نسـه بهېدنه، دست، اسهال، له نسه کېدنه.

دنکریزو شپه (dənakrizūšpá) ښځ.م. له واده څخه یوه شپـه مخکې هغه رسـم چې د هلک او جینۍ په لاسونو نکریزې اینبودل کېږي.

دنګ (dang) ص. نر.م. ج. ۱) لـوړ، جګ، د لوړې ونې خاوند؛ ۲) مست، نشه؛ ۳) نر.م. د شولو د پاکولو پایکو.

دنګ دنګ (dángdáng) نر.ج. رپېدنه، لړزېدنه، دګېدنه، رېږدېدنه، له سړو او یخنۍ تربدنه.

دنګرا (dangrā́) ښځ.م. د نـرګس په څېر یو ډول بوټی دی چې په اوبو کې شین کېږي.

دنګ غاړی (danggā́ray) ص. نـر.م. د جګې او لوړې غاړې خاوند.

دنګل (dangə́l) مص.ل. دانګل، ورتل، خېزوهل.

دنګله (dangalá) ښځ.م. (ج. دنګلې) ۱) دعوه، مناقشه، شخړه؛ ۲) غورې پرې.

دنګو (dangū́) نـر.م. بې لـه سـرو کـولـو څخه د حبوباتو پخول.

دنګوچی (dangucáy) ښځ.م. نګوښېده، ګـوډ ګوډ تلنه، دګوډ سړي تګ.

دنګول (dangawə́l) مص.مت. ۱) دانګول، پورته پورته غورځول؛ ۲) دماشومانو نازول؛ ۳) مج. غورځول، لېرې کـول، ایسته کـول، له مقامـه لېرې کول.

دنګه (dánga) ښځ.م. ۱) ګڼه ګونه، ازدحـام، جم و جوش؛ ۲) د میزرو بوټی؛ ۲) شخړه، لانجه.

دنګه دنګه چي (dángadángačí) ښځ.م. د ماشوم دنګونه، دماشوم ښکته پورته غورځونه

دنګېدل (dangedə́l) مـص.ل. ۱) پـورته پورته غورځېدل؛ ۲) مج. غورځېدل، له مقامه ایسته کېدل.

دننوال (dananwā́l) ص. دننپال، درونګرا، تلوینی.

دننه وال (dananwālā́) ا. دننپاله، دننپالنه.

دننه (danə́na) ص.نب. ۱) داخـل، په کې، دبهر ضد؛ ۲) ننوتی، ورکې.

دننی (dənə́nay) ص. نر.م. ۱) داخلي، اندروني، ددننه؛ ۲) دنن ورځې، ورځنی، په نن مربوط.

دنه (daná) ښځ.م. ۱) امېل، طـوق، غـاړه کۍ؛ د ښځې د غاړې یو ډول ګاڼه؛ ۲). و.ګ. دانه.

دني (daní) ص.نب. دون، پست، بې کفایت.

دنیا (dunyā́) ښځ.م. ۱) نړۍ، جهـان؛ ۲) دارایي، شته، شتمني.

دنیا پرست (dunyāparást) ص.نر.م. هغه څوک چې له پیسو او مال سره زیاته مینه لري.

دنیا دار (dunyādā́r) ص. نر.م. شتمن، دولتمند، دشتو خاوند، ثروتمند، پیسه دار، موړ، بهای.

دنیاوال (dunyāwā́l) ص. نر.م. ج. ۱) نړیوال؛ ۲) جهاني، ددنیا.

دنیاوي (dunyāwí) ص.نب. دنیـوي، د دنیـا، د نړۍ، د جهان، په دنیا پورې اړوند.

دن دن (dándan) نر.م. چوغکه، کوتواله، چرچڼه.

دنکار (dankā́r) نر.م. تنا کار، یو ډول تریخ بوټی دی چې د زخمو لپاره دوا ده.

دنیا (danyā́) ښځ.م. دنیه، کروشه، ګشنیز.

دو[1] (daw) ۱) داو، زیاتونه، جګـونـه، داوطلبي؛ ۲) خړ، خجل، شرمنده؛ ۳) منده، څغاسته.

دو[2] (du) ښځ.م. ځوروونه، کړونه، دو کول.

دو[۳] (do) ښځ.م. دوګی، د سپښتو یو ډول لوبه ده.

دواب (duāb) نر.م. ددوو دریابونو ترمنځ ځای.

دوا (dawā́) ښځ.م. (ج. دواګانې، دواوې) دارو، درمل، دوایي.

دواپړ (dawāpáṛ) ص. نر.م. ۱) دعاکوونکی، دعاګوی؛ ۲) فاتحه ورکوونکی.

دوات (diwā́t) نر.م. مشوانی، هغه بوتل چې د قلم، دروې، نوکاینې رنګ په کې وي.

دواره (dawā́ra) ق. له ټکه، ناڅاپه، سمدلاسه، فی الحاله، وار د واره، وار له واره، فوراً.

دواړه (dwā́ra) ص. نب. غبرګ، جفت، جوړه.

دواله (dwā́la) اً. دوه واله، دوواله.

دوام (dawā́m) نر.م. پایښت، ادامه، ثبات.

دوامداره (dawāmdā́ra) ص. نب. پایداره، پایښت لرونکی، ټینګ، کلک، محکم.

دواورې چینجی (dawāwrečinjáy) نر.م. زنګاله، یو ډول چینجی دی چې په زړه واوره کې پیدا کیږي.

دوایي (dawāyí) ښځ.م. دوا، درمل، دارو.

دوب (dub) نر.م. دوپ، د په هوا، بخار، ګرمي.

دوباجه (dūbājá) ص.نب. دوه چنده، دوه ځلي.

دوباره (dubārá) ق. ۱) بیا. دوهم ځل، دوه ځلي؛ ۲) ص. خسکي چرګ یا چرګوړی.

دوباړی (dubāṛay) نر.م. ځوباړی، دبی، د کالو مینځلو لښتاو پلن لرګی.

دوبته (dubaṭá) ښځ.م. جوټه، دوپټه، څادر، هغه څادر چې نارینه یې پر اوږو اچوي.

دوبجن (dūbján) ص.نر.م. ۱) دربجن، دوپجن، بدبویه، هغه خواړه چې خراب شي؛ ۲) بند، دپ.

دوبره (dubará) ص.نب. لوی یری، دوه سوری توکر.

ډوبګنی (dobganáy) ص. نر.م. د دوبي، د اوړي.

دوبګوړی (dūbgóray) نر.م. بانډه، ایلبند، ایلاق.

دوبله (doblá,e) ص. نب. (هن.) دب، ډبین، ډوبله، د متحرک فلم له اواز سره هممهاله د اصلي ژبې پر ځای د یوې بلې ژبې د ترجمې شاملونه.

دوبندي (dubandí) ښځ.م. ۱) بند، پیوند؛ ۲) طوق، امېل.

دوبنی (dobanáy) ص.نر.م. د دوبی، د اوړي.

دوبنه (dobána) ښځ.م. دوبی، د دوبي ښځه.

دوبول (doból) نر.م. دوه بول، دوه پښې لرونکی.

دوبی (dóbay) نر.م. و ګ. اوړی.

دوبي (dubí) نر.م. (ج. دوبیان) کالي مینځونکی.

دوبیاری (dubyāráy) نر.م. یو ډول بابښه ده.

دوبي خانه (dūbixānā́) ښځ.م. هغه ځای چې دوبیان کالي په کې مینځي.

دوبیتي (dubaytí) ښځ.م. (اد.) یو ډول نظم دی چې دوه بیته یا څلور مسرې لري.

دوبېل (dubél) نر.م. ۱) وره ببله، وروکی تپاپو؛ ۲) د دوو سیندونو دیو ځای کېدو ځای.

دوپ (dup) نر.م ۱.) دوب، دپ، د په هوا.

دوپال (dupā́l) نر.م. هغه لوی کمر چې چینه ترې راوتلې وي.

دوپټی (dūpatáy) ښځ.م. مقوا، دپټی، وقایه، د کتاب کلکه او نرۍ پښتي.

دوپټ (dūpáṭ) ص.نر.م. دوه چنده، دوه برابره.

دوپټه (dūpaṭá) ښځ.م. ۱) وګ. دوبته؛ ۲) ص. دوه پاټکيزه، دوه پله بیزه پوړی.

دوپړ (dūpáṛ) نر.م. ۱) کړاک، مصیبت، پریشاني؛ ۲) ستړیا؛ ۳) ص. نر.م. دروهلی، ټګ، چلباز

دوپړه (dū́pṛa) ښځ.م. دوکړه، دوپړی، تبله، طبله، تبلی د موسیقي یوه ضربي آله ده.

دوپړی (dūpṛáy) ښځ.م. وګ. دوکړه او تبله.

دوپړي (dūpṛí) ښځ.م. پرېشاني، خواري.

دوپن (dūpán) نر.م. ځېتي، چوتي، چونۍ.

دوپوره (dūpūrá) ص. نسب. ١) دوه پوړيز، دوه منزله؛ ٢) دوه ځله، دوه واره.

دوپه (dopá) ص. نب. ١) دوپه، دروهلی، تګ؛ ٢) بېوسه، غريب، سربداګه، بې اعتباره.

دوپه دوپيا (dūpadupyā́) ښځ.م. دوپ، دپه هوا، بنده هوا.

دوپيازه (dūpyāzá) نر.م. يو ډول خواړه دي.

دوتاره (dutārá) ښځ.م. (مو.) د موسيقي يوه آله ده چې تنبورته زياته ورته ده.

دوترتوکي (dáwtartóki) ا. ليکتوکي، ليک اوزار، دفتري اړتياوې، قرطاسيه.

دوترواکي (dawtarwā́ki) ا. دفترداري، اداره، بيروکراسي.

دوتنه (dawtána) ښځ.م. پوښ، جلد (د کتاب)، وقايه، دوسيه.

دوتنيار (dawtanyā́r) نر.م. صحاف، هغه څوک چې کتابونه ګندي، پوښونه ورکوي.

دوتنيز (dawtaníz) ص. پوښل شوی، پوښلی، پوښ ورکړی، مجلد.

دوجاله (dujā́la) ص. نسب. دوه زړی، دودلی، فکرجن، مشوش متردد.

دوچار (dučā́r) ص. نر.م.ج. اخته، لګيا، بوخت.

دوچه (dúča) ښځ.م ١) ورکوټی ډنډ، وړوکی حوض ٢) ډيچه، دويچه، جويه، لښتی.

دوڅار (ducā́r) ص.نر.م.ج. ١) څرګند، ښکاره، جوت؛ ٢) متوجه، څارونکی، تعقيبوونکی.

دوڅرخه (ducarxá) ا. لاړيس، يوه کی، يکی، سايکل.

دوختنی (dawaxtanáy) نر.م. پخوا، د مخه، وړاندې، لرغون، ړومبی، مخکې.

دوخته (dawáxta) ق. ړومبی، وخته، پخوا، دمخه.

دوخړه (dūxáṛa) ښځ.م. لوخړه، لوګی، دود.

دود(١) (dūd) نر.م ١) دوګ، لوګی؛ ٢) جار، قربان.

دود(٢) (dod) نر.م. (ج. دودونه) ١) رواج، رسم، دستور؛ ٢) هڅوب، کلتور، کلچر؛ ٣) ق. په ډول، په څېر، په شان، غوندې.

دودبايده (dudbāydá) نر.م. سيالي، رواج، د خپښی مناسبات، د دوستۍ اړيکې.

دودتيا (dodtyā́) ا. دودوالی، رواجېدل.

دودجن (dudján) ص.نر.م. دودبويه، هغه څه چې د لوګي خوند يې اخيستی وي.

دودکادود (dūdkādū́d) نر.م. لوخړه، ګړدود، خوړسکه، غړوسکه.

دودکښ (dūdkaṣ) نر.م. دود کش، د لوګي د وتلو موری.

دودکه (dūdáka) ښځ.م. يو ډول نبات دی.

دودل (dudál) نر.م. دل شوی، تکول شوی.

دودو (dawdáw) ق. ١) په منډه منډه، تېز تېز، په ځغاسته؛ ٢) مج. خجالت، خېږ.

دودوال (dodwā́l) ص. دودپال، عنعنه پال.

دودواله (dodwālá) ا. وګ. : دودتيا.

دودودوی (dod-o-dóy) ا. دود او قانون، قاعده او قانون، عرف او قانون.

دودول(١) (dodawál) مص. مت. رواجول، عامول.

دودول(٢) (dūdawál) مص. مت. ١) لوګی کول، لوګی ترې ايستل، سوځل؛ ٢) مج. قربانول، جارول، ځارول، صدقه کول.

دودولی (dodawə́lay) نر.م. ١) ځوروولی؛ ٢) عصبي کړی، په عذاب کړی، قهرولی.

دوده (dūdá) ښځ.م. ۱) تښت، هغه تاوېز چې ناروغ ته لوګی کېږي؛ ۲) هغه لرګی چې لمبه نه کوي او نرۍ نرۍ دود ورنه پورته کېږي.

دودي[1] (dūdí) ښځ.م. بانړ، اړوب، هغه اوړه چې لومړی په اوبو کې حلېږي او بيا د ښوروا د ټينګولو لپاره ښوروا ته وراچول کېږي.

دودي[2] (dawdí) ص.نب. ۱) ګټور، مفيد، د ګټې وړ؛ ۲) ګټه‌خوښوونکی يا غوښتونکی.

دوديال (dodyā́l) ص. و ګ. دوديالی.

دوديالتوب (dodyāltób) اِ. فرهنګيالتوب، دوديالی.

دوديالی (dodyāláy) ص.نر.م. په دود او دستور پوه، درونخويه، فرهنګيال.

دودېدل[1] (dodedál) مص.ل. رواجېدل، عامېدل، عام کېدل، تعميم موندل.

دودېدل[2] (dudedál) مص.ل. ۱) لوګی کېدل، سوځېدل؛ ۲) مج. صدقه کېدل، ځارېدل.

دودېرشيزه (duderšizá) ص. ښځ.م. (مو.) د لوېديزې موسيقۍ په نوټيشن کې يوه نښه ده.

دوديز (dodíz) اِ.ص. دود شوی، مروج، عنعنوي.

دور[1] (dur) ص. نر.م. و ګ. دوړ.

دور[2] (dáwar) نر.م. ۱) دوران، حرکت، څرخېدنه؛ ۲) وخت، دبدبه، پرتم؛ ۳) د کوهي يو دېوال؛ ٤) عصر، زمان؛ ٥) سپ. وار، نوبت.

دوران (dawrā́n) نر.م. ۱) ګردش، څرخېدنه، دور؛ ۲) جريان؛ ۳) وخت، موقع، عصر؛ ٤) مج. قدرت، عزت، پرتم.

دوراندېش (dūrandéš) ص. نر.م. پېش‌بين، پای‌وين، پای‌ويني، عاقبت انديش، محتاط.

دوراني (dawrāní) ص. نب. متحرک، په حرکت کې، په جريان کې، د دوران.

دورايي (durāyí) ښځ.م. ۱) دوراهي، دوه لارې؛ ۲) ق. دوه جاله، دوه زړي.

دوربه (dūrbá) ښځ.م. ۱) باراني هفته؛ ۲) دربه، د ژمي د ورځو چې آسمان په ورېځو پټ وي.

دوربين (dūrbín) نر.م. ۱) ليرې ليدونکی آله؛ ۲) ص. نر.م. ۱) دوراندېشه، عاقبت انديشه.

دوردمه (dūrdáma) ص. نر.م ۱) قوي، غښتلی؛ ۲) دمه، هوسا.

دورسي (dūrisí) ښځ.م. تمبه، تمبه، تماچو، اړم.

دورګه (duragá) ص. نب. کم اصل، کچه، بدل.

دورمال (dūrmā́l) نر.م. هغه کلک لرګي چې د هغه په وسيله موچنه ښوی کېږي.

دورمټ (dūrmat) نر.م. کلکه او درنه آله ده چې اومه ځمکه يا سړک پرې کېمنډي يا يې پرې متهه کوي، ګرمټ.

دورمه (dūrmá) ښځ.م(ج. دورمې) نل، نی، درمه، نلی، نيچه، کرکی.

دورنګي (dūrangí) ښځ.م. دوه مخي، منافقت.

دورويه (duroyá) ص. نب. دوه مخی، منافقه.

دوره (dawrá) ښځ.م. (ج. دورې) ۱) پېر، ګردش، دور، دوران، ګرځونه؛ ۲) وخت، زمان، عصر؛ ۳) مرحله، پړاو؛ ٤) ژی، څنډه.

دورې[1] (doré) ق. هلته، هاخواته، هورې.

دورې[2] (dúre) ق. ادې خواته، دېلې، دېخوا.

دورينه (dūrína) ښځ.م. وادي، وت، دره، د دوو غرونو ترمنځ سيمه، ناره، شبله، خوړ.

دورينه خت (dūrínaxát) نر.م. د کار کوډې لوبه، د هلکانو او ځوانانو يو ډول لوبه ده.

دورينه شمال (dūrinašamā́l) نر.م. يوه لوبه ده.

دوړ (dūṛ) ص.نر.م ۱) جولا، اوبدونکی، تغراوبداند؛ ۲) ګرد، ذره، دوړه، لړ شی؛ ۳) دوړن، لاپو.

دوراوو (dūṛāwū́) نر.م. ۱) خوټانکه، هغه پاخه سابه چې بې غوړو له مالګې سره خوړل کېږي؛ ۲) ص. نب. دوړن، لاپو.

دوړدوړکه (dūṛdūṛáka) ښځ.م. بوړبوکی، بړبکی، بوړبړکی، ګردباد، ګردله.

دوړن (dūṛán) ص. نر.م. دوړاوو، لاپودرواغجن.

دوړول (dūṛawә́l) مص.مت. دمیده شي شندل، رش(پوډر) شیندل، پاشل..

دوړه(۱) (dū́ṛa) ښځ.م. ۱) ګرد، غبار؛ ۲) درواغ؛ ۳) لاپه؛ ٤) اوره؛ ٤) کیسی، لغز، چیستان؛ ۵) آشورګ، د غابښو او ستوني یوه دوا.

دوړه(۲) (doṛá) ښځ.م. ټوکه، مسخره، وشته.

دوړه مار (doṛәmā́r) ص. نر.م. (ج. دوړه ماران) مسخره چي، ټوکي، ملنډي.

دوړی(۱) (dawṛáy) ښځ.م. پیسه، سکه، دینار.

دوړی(۲) (dūṛáy) ښځ.م. هغه دوډۍ چې د پخې او را[illegible]لي (نبول) دوډۍ پر ځای تېل کېږي.

دوړیت (dūrit) نر.م. ببخایه ګرځېدنه، لولنګري.

دوړېدل (dūṛedә́l) مص.ل ۱) پوډر شیندل کېدل، پاشل کېدل؛ ۲) توېېدل، تکېدل؛ ۳) له زړښته شوکېدل (لکه جامې).

دوزخ (dozáx) نر.م. دوژخ، جهنم، دوږخ.

دوژور (dožór) نر.م (حق.) پېژندنه، پېژندګلوي؛ قانوني، قانوني حق، مشروع، ډیجوري.

دوسپنه (dospaná) ښځ.م. زولانه، زنځیر.

دوست (dost) ص. نر.م ۱) ملګری، اشنا، انډیوال ۲) خپل، خپلوان.

دوستانه (dostāná) ص.نب. ۱) د دوستی، د صمیمیت؛ ۲) د اشنایی، د خپلوی، د خېښي.

دوسخانه (dūsxāná) ښځ.م. حمبه، کندو، د غلې ساتنځی، امبارخانه.

دوسکونه (dwaskū́na) ص. نب. دوه چاکه، دوه درزه، دوه ترکه.

دوسه (dósa) ښځ.م. زور زیاتی، جبر، ظلم.

دوسی (dosáy) ښځ.م. ۱) چاته مصلحت ورکونه؛ د بل پر ضد سره یو کېدل؛ ۲) مج. منافقت.

دوسیه (dosiyá) ښځ.م. (ج. دوسیې) ۱) السوی قطعه یی ځیز چې پانې ساتل کېږي (دوتنه)؛ ۲) اتهام، تور، کیفیت؛ ۳) ټول هغه اسناد چې د یوې موضوع یا کوم سړي په اړه راغونډ شوي وي.

دوښاله (dušālá) ښځ.م. شال، دوپټه شال، دوبره شال، کشمیري شال، ښځینه شال.

دوښېرلی (dušerláy) نر.م. سېرلی، یشېرلی، دوه کلن پسه، دوه کلن وز.

دوښا (dosā́) ښځ.م. څوښه، دوشاب، څوښا، د انګورو اوبه.

دوښاخه (dusāxá) ښځ.م. ۱) ښاخی، شاخی، سکو؛ ۲) د لینډی کنبی، دغولکې لاستی.

دوښخې (dūsaxé) ښځ.ج. لینګتي، د انسان دوه لینګتی، د انسان ښنې.

دوطرفه (dūtarafá) ص. نب. دوه اړخیزه، له دوو خواوو، له دوو اړخو، له دوه پلوه.

دوغونه (dūǧū́na) ض. دغوني، دوغنه، دونه، دغومره، دومره.

دوک (duk) نر.م. ۱) غم، نول، د خپګان؛ ۲) کینه، حسد، رخه؛ ۳) تهدیدونه؛ ٤) د سل ناروغي؛ ۵) څوښه، د تار یا ورۍ ربشلو او سپنیز یا لرګینه تېره سیخ.

دوک (duwák) ص. نر.م. دوه کلن (څاروی).

دوکال (dūkā́l) نر.م. سوکړه، وچکالي، وچ کال، قحطي.

دوکان (dukā́n) نر.م. ۱) هټی، هټ، پلورنځی، پلورځی، دکان، مغازه؛ ۲) د مالګې د لاس ته راوړلو او چاڼولو اورغالی.

دوکانچه(dukānčá) ښځ.م. ډبه، چوتره، سوپه.

دوکټې (dukaṭé) جن. د وریجو میده ګي.

دوکړه (dukṛá) ښځ.م. ۱) مو. دوګـړه، دوپړه، دوکړی، طبله، دهندي موسیقۍ له آلاتو څخه ده؛ ۲) تـوکـړه، مـات شـوی دوک؛ ۳) پـه ماشین کې د پنبو اینبودلو ځـای؛ ٤) بې ځایه لوبه؛ ٥) رکاب.

دوکړه یي (dukṛayí) ص. نـر.م. دوکـړی وهونکی، دوپړی وهونکی، تبله یی.

دوکول[(١)] (dawkawə́l) مص. مت. ۱) داوطلبي کول، بیه جګول؛ ۲) بایلل؛ ۳) ځارول، جارول؛ ٤) شرمول، دوول، خړول، خجلول.

دوکول[(٢)] (dukawə́l) مص.مت. ۱) توکل کـول، اراده کول؛ ۲) غمول، کړول، تنګول، خوږول.

دوکـه (doká) ښځ.م. (ج. دوکې) غـولـونه، ختا ایستنه، چل، چل ول، تګي، تېر ایستنه.

دوکه مار (dokamā́r) ص. نر.م. چمباز، چلباز، دروغلی، غولوونکی، تګ، تېرایستونکی.

دوکی (dū́kay) نر.م. څرخکی، څرخی، ورکـوتی دوک، د دوک تصغیر.

دوکېدل[(١)] (dukedə́l) مص.ل ۱) غمېدل، کړېدل، خوږېدل؛ ۲) سمېدل، لارې ته برابرېدل.

دوکېدل[(٢)] (dawkedə́l) مـص.ل. ۱) داوطلـبي کېدل، بیه جګـېدل؛ ۲) ځـارېـدل، جـارېـدل؛ ۳) شرمېدل، خړېدل، خجلېدل.

دوګ(dug) نر.م. ۱) دود، لوګی؛ ۲) قهر، غوسه، خوشکه؛ ۳) درد، خوږ.

دوګانه (dūgānā́) ښځ.م. ۱) د انګـورو هغه تاک چې جـرړې یې کـړې وي؛ ۲) ص. نب. جوت، غبرګ، غبرګونی، جوړه یي.

دوګړ (dū́gaṛ) نر.م. ګرد، ګرد، لړ، کم، نوکی.

دوګزه (dūgazá) ښځ.م. هغه جال چې په دوو څنډو کې یې لرګي وي او د مرزانو یا کـوترو د سـبل نیولو لپاره په کارېږي.

دوګغړن (dūǧǧaṛán) ص. نـر.م. ۱) دودغړن، دودجن؛ ۲) لوغړن، لغوړن، ناولی، چټل.

دوګول (dugawə́l) مص. مت. ۱) غړول، ړغـول، څوک په خبرو راوستل؛ ۲) دودول.

دوګی(dū̃gáy) نر.م. (ج.دوګي) لوګی، دود.

دوګی(dogáy) ښځ.م. د سپینتو یو ډول لوبه ده.

دوګېدل (dugedə́l) مص.ل. ۱) غړېدل، ورو ورو په خبرو راتلل؛ ۲) دودېدل، لوګی کېدل.

دولا (dulā́) ص. نب. ۱) غبرګ، دوه پټی، دوه قلی، دوه کته شوی؛ ۲) کوږ، خم، کوږ، تیټ.

دولاغ (dulā́ğ) ښځ.ج. دولاق، یو ډول پراخ، چین لرونکی ښځینه پرتوګ دی.

دولت (dawlát) نر.م(ج. دول،دولتونه) ۱) شته، مال، سرمایه؛ ۲) هېواد؛ ۳) د ملت او حکومت مجموعي هیأت.

دولتمن (dawlatmán) ص.نر.م. دولتمند، موړ، بډای، شتمن؛ د مال او دولت خاوند.

دولتي (dawlatí) ص. نب. د دولـت، پـه دولـت پورې تړلی، سرکاري، رسمي.

دولتۍ (dulatə́y) ښځ.م. لغتي، جوتکې، لګتې.

دولکوټ (dulkóṭ) نر.م. د قصابۍ مارکېټ.

دولوزه (dulawzá) ص.نب.بې قوله، بې وعدې.

دوله(dūlá) ښځ.م. ۱) غرانګه،د سپي یا سورلنډي انګولا، دولی؛ ۲) چودني کوزه، دا وسپنې ګډوه.

دومبره (dū́mbra) ق. ۱) وګ. دومره؛ ۲) ص. ډېر پړسېدلی، بې اندازې چاغ.

دومره (dū́mra) ق. دونه، دونې، دغونې، دغومره، په دې اندازه، په دې مقدار، دا اندازه.

دومره کی (dū́mrakáy) قِ. نوکی، دونه نوکی، ډېر لږ، لږ څېز، بېخي لږ، د دومره تصغیر.

دومنده (dawmandá) ښځ.م. څلور بولی، بوده، ځاروی.

دومه [۱] (domá) ښځ.م. مږ اور، خوګلن، کمزوری اور، غلی اور.

دومه [۲] (dū́ma) ښځ.م. لومه، دام.

دومی (dū́may) نر.م. ۱) پېچومی، لوړ ځای، جګ ځای، اوچت ځای؛ ۲) دومه، ساړه وهل، زکام، والګی.

دون (dun) نر.م. (مو.) ۱) دهن، وګ. تومري؛ ۲) د ګورو یا لوږي هجا له نومو څخه یو نوم.

د ناسري (dánāsurí) ښځ.م. ۱) د سري راګ یوه شعبه یا راګني ده؛ ۲) دمبګ راګ یوه څانګه؛ ۳) دمالکوس راګ یوه څانګه یا بارجا.

دوند (dund) نر.م. لړه، تیاره، غبار، دمه.

دونکاچه (dūnkáča) ښځ.م. وګ. دوهی.

دونی (dunáy) ښځ.م. دهه، دوهی، دونی.

دوني (dūní) ص. نر.م. ۱) رذیل، پست، بې همته؛ ۲) مفعول، خراب.

دوني (doní) نر.م. مو. وګ. دوني.

دونې مور (dawánemór) ښځ.م. یو ډول حشره ده چې په ونو کې پیدا کېږي.

دوڼ (duṇ) نر.م. دوړه، غبار، ګرد، دوړي.

دوڼه (dóṇa) ښځ.م. دوړه، توکه، مسخره، ملنده.

دوڼی [۱] (dawṇáy) ښځ.م. ۱) چادري، بوغره، بورکه، برقع؛ ۲) لږې پیسې، پیسه، سکه.

دوڼی [۲] (dūṇáy) ښځ.م. ۱) د شیدو پخولو لوښی؛ ۲) دکی، د شیدو د لوشلو لوښی؛ ۲) د ښځو یو ډول ګاڼه ده.

دوڼي (doṇí) نر.م. مو. یو اته سره لرونکی مقام دی چې سوني هم ورته وایي.

دووس (dawū́s) ص. نر.م. متیز، دله، بوری، دیوث بې غیرته، بې ننګه، پست، رذیل؛ څوک چې پر خپله کونده ننګ نه کوي.

دوول (dowál) نر.م. سګ ماهي.

دوه اړخیز (dwaaṛxíz) ص. نر.م. ج. دوه خواییز، دوه پلویز، دوه مخیز، د دوو پلوو، دوجانبه.

دوهان (duhā́n) نر.م. اور.

دوه برغه (dwabráǧa) ص. نب. دوه غبرګه، دوه کته، دوه تاییز.

دوه بول (dwaból) نر.م. انسان، بنیادم، بشر.

دوه بی (dwabáy) نر.م. دوه منده، دوه اوبه؛ هغه ځای چې د دوو خوړونو اوبه سره یو ځای کېږي.

دوه پتی (dwapáṭəy) ص. ښځ.م. ۱) دوه بره، دوه سوری؛ ۲) هغه ونه چې دوه پته ولري.

دوه پتیز (dwapaṭíz) ص. نر.م. ۱) دوه پله بیز ور؛ ۲) دوه پتی.

دوه پسوری (dwapsóray) ص. نر.م. دوه بری، دوبره، دوه سوری، دوه بره.

دوه پوړه (dwapúṛa) ص. نب. دوه پوړښبنه، دوه پوړیز، دوه چته، دوه منزله.

دوه پر دوه (dwápardwá) ق. یوازې دوه، فقط دوه، دوه تنه.

دوه چنده (dwáčánda) ص. نب. دوه ګرایه، دوه برابره، دوه وارې، دوه ګوني، دوه دونه.

دوه ځایه (dwáǰāya) ص. نب. دوې برخې، نیم نیمایي.

دوه خلي (dwaxále) بنځ.م. دوه خانبي سکو.
دوه خولې (dwaxóle) ښځ.م. يو ډول ګنډون.
دوه زړه (dwázṛa) ص. نب. دوه زړی، زړه نا زړه، متردد.
دوه ژبی (dwažə́bay) ص. نر.م. دوه قوله، منافق، درواغجن، دروغژن.
دوه ژواکی (dwažwā́kay) ص. نـر.م. د دوو ژوندو خاوند، دوه ژوندی، ذوحياتين.
دوه ساه ژوند (dwasāžwánd) ا. دوه دومی يا دوه نفسی ژوند.
دوه سکلی (dwaskálay) نر.م. دوه کلن اوبښ.
دوه غبرګه (dwağbárga) ص. نب. دوه برغـه، دوکاته، دوه قطه، دوه بره، دوه تاييز.
دوه غبني (dwağaṣáy) ص. نـر.م. د داړی، دوه ډړی، د دوو کلونو ښاروی.
دوه ګرای (dwagrā́y) نـر.م. دوه قـدمـه، يو په دوه؛ عس. د پليو لپاره د موزون قدم قومانده.
دوه ګرايه (dwagrā́ya) ا. ص. دوه برابـره، دوه هومره، دوه چنده.
دوه ګرده (dwagə́ṛda) ښځ.م. بوره، هغې ښځې چې ماشوم يې په ځلوېښتي کې مړ شي.
دوه ګوری (dwagóray) ص. نـر.م. چنګار، بينګا، کوږ سترګی.
دوه ګون (dwagū́n) نـر.م. ۱) دوه ګيـز، دويي، د دوو نوټ؛ ۲) ص. نر.م. دوه تـوله، دوه چنده؛ ۳) غبرګ.
دوه ګی (dwagə́y) ښځ.م. مـېتر، ميـرګـاتی، دګاتو په لوبو کې يوه اصطلاح ده.
دوه لاري (dwaláre) ښځ.م. دوراهي، دورايي.
دوه لاسی (dwalā́say) ص.نر.م. د دوو لاسونو، په دوو لاسونو، دوه لاستی.

دوهم بريـدمن (dwahámbridmán) نـر.م. د عسکري منصب دوهـمه ټيټه رتبه چې د مـلکي مامورينو له نهمې رتبې سره برابره ده.
دوهم څارن (dwahə́mcārán) نر.م. د پوليسو په تشکيـل کې يوه رتبه ده چې د عسکـری پـه تشکيل کې له دوهم بريدمن او په ملکي تشکيل کې له ۹ رتبې سره برابره ده.
دوه مخی (dwamáxay) ص. نر.م. منافق، دورويه.
دوه مـخي (dwamaxí) ښځ. م. ۱) دوه والی، منافقت، دوه رنګي؛ ۲) رياکاري.
دوه مېړه (dwaméṛa) ص. ښځ. م. ۱) دوه کتاره، دوه قطاري؛ ۲) دوه واريزه، د دوو ځلو.
دوه مـېړيزه (dwameṛíza) ص. ښځ.م. هـغـه ښځه چې دوهم ځل يې مېړه کړی وي.
دوه نليز (dwanalíz) ص. نر.م. ۱) د دوو نلو، د دوو شپېلو؛ ۲) نر.م. دوميله ټوپک.
دوه نيمه (dwaníma) ص. نب. و.ګ. دوه ځايه.
دوه واريز (dwawārı́z) ق. د دوه وارو، تکراري، مکرر، دوه واري، بيا بيا، دوه ځلي.
دوه والی (dwawā́lay) نر.م. دوه مخي، منافقت، دوه رنګي.
دوه ورګی (dwawárgay) نر.م. دوه کلن اوبښ.
دوهی (dūháy) ښځ.م. ۱) دوهه، دونني، دونهی، د ملنګانو هستوګنځی؛ ۲) د اور هغه سکروټې چې د جوګيانو مخې ته پرتې وي.
دوه ييز (dwayíz) ص. نر.م. ج. ۱) جفت، جوړه، غبرګ؛ ۲) اد. دوه ييزه، مثنوي.
دوی (dūy) ض. اشاري ضمير دی چې د غه او دا د جمعې لپاره راځي.
دوې (dawé) نـر.م. قـانون، روش، دود، دستور، رواج.

دویچه (dūyičá) ښځ.م. ۱) دیچه، دوپچه، دپالېز جویه؛ ۲) د ځاه په څنګ کې وړوکی ډنډوکی.

دویزي (dawizí) ښځ.م. دووسي، بې غیرتي.

دویستي (dawistí) ښځ.م. اینګې، هغو ښځو چې له ناوې سره د پلار له کوره د هلک کره ځي.

دویل (duyíl) نر.م. تن په تن جګړه.

دویم زېږ (dwaymzéz) ا. دویم زېږون، دویم تولید (پغویه).

دویمه (dwaymá) ا. دوه، یکشنبه، اتوار.

دویمه خج (dwaymáxaj) ا. دویم خج، دویم فشار.

دویي (duyí) ښځ.م. ۱) دوه ګون نوټ؛ ۲) بې اتفاقي، نفاق، تفرقه.

دوییز (doyíz) ص. قانوني، له قانون سره سم.

دوییزه (doyíza) ا. دوه بیتي، مثنوي.

ده[1] (da) ض. ۱) د غایب مفرد ضمیر دی؛ ۲) ف. د فعلي ربط مفرده مؤنثه کلیمه ده.

ده[2] (dih) ښځ.م. ګرام، کلی.

دها (dahā́) ښځ.م. ۱) ځیرکي، هوښیاري، پوهه؛ ۲) د عاشورا ورځ.

دهاتي (dihātí) ص. نب. ۱) کلیوالي، د کلي؛ ۲) هغه ښوونځي چې یو ښوونکی لري.

دهانه (dahānā́) ښځ.م. (ج. دهانې) و ګ. دانه.

دهڅ (dahác) نر.م. جهز، داج، جهیز، کردار.

دهر (dáhar) نر.م. روزګار، عصر، زمان، پېړۍ.

دهري (dahrí) ص. نب. دهریه، ملحد، بې دینه؛ څوک چې زمانې ازلي ګڼي.

دهړه (dahṛá) ښځ.م. (ج. دهړې) ۱) داړه، غدۍ؛ ۲) باټ، نوزی، تېښته ماله، بیلو، چړکانی.

دهشت (dahšát) نر.م. ۱) وېره، ترهه، وهم، ډار؛ ۲) فتنه.

دهقان (dihqā́n) نر.م. بزګر، ښکاروز، کروندګر.

دهلول (dahlawál) مص. مت. داړول، بېرول.

دهلېدل (dahledál) مص. ل. ترهېدل، داړېدل.

دهلېز (dahléz) نر.م. کفشکن، د کور تر مخ هغه پوښل شوی ځای.

دهنه (dahná) ښځ.م. (ج. دهنې) و ګ. دانه.

دهواانګی (dahawāangə́y) ښځ.م. یسوډول لوبه ده.

دهور (dahū́r) ص. نر.م. جولا، اوبدونکی.

دهه (dahá) ص. نب. لسمه، لسیزه، لس کلنه دوره.

دهیر (dahír) نر.م. بېلتون، جدایي، هجران.

دی (day) ض. ۱) د مفرد غایب اشاري ضمیر؛ ۲) نر.م. (ج. دي) دی، د فعلي ربط مفرده کلیمه ده چې د نارینه لپاره استعمالېږي.

دې (de) ض. ۱) دمفرد غایب ښځینه اشاري ضمیر؛ ۲) ښځ.م. مو. په رسم الخط کې د دا، یا دها تېور سُر.

دي (di) نر.م. مو. د تبلې یو اواز دی.

دیار[1] (dyār) نر.م. سرو، د سروې ونه، د سبرونه.

دیار[2] (diyā́r) نر.م. هېواد، وطن، ملک.

دیانت (diyānát) نر.م. ۱) دینداري، ایمانداري؛ ۲) نیت، زړه، اراده؛ ۳) ملت؛ ٤) مذهب.

دیبادي (dibādí) نر.م. مو. هغه سُر چې د راګ د ټاکل شویو سُرو په ډله کې شامل نه وي.

دیپک (dipák) نر.م. مو. ۱) د پوربي په ټاټ اړوند ۲) داته ویشتو ماتروڅخه جوړ شوی یو تال.

دیتیمانوډله (dayatimānoḍála) ښځ.م. د اتو ستورو نوم دی چې د کړې په څېر واقع دي.

دېچکه (dečká) ښځ.م. ډچکه، دیکه، تېل وهنه.

دېخل (dexál) نر.م. درشایي، درګا، آستانه.

دېخوا (dexwā́) ق. دې خواته، دې پلو، دې لوري ته، دلته.

دید (did) نر.م. ۱) بینایي، لید، نظر؛ ۲) نخښه، نښه، نښانه.

دیدوان (didwā́n) نر.م. ۱) دیدبان، څری، کروال، جری، (و.گ. څری۳)؛ ۲) څارو، څاروال.

دیده (didá) ښځ.م. ۱) سترګې، کسې؛ ۳) عقل؛ پوهه؛ ٤) مربښت، د یو څه خاوند کېدنه.

دیر (dáyar) نر.م. صومعه، دراهبانو دعبادت ځای.

دېرپا (derpā́) ص. نب. پایدار، دوامدار.

دیرک (dirák) نر.م. څکېز، وڅکېز، سکېږه، د خېمې یا کېږدۍ ستنه (متبه).

دېره (derá) ښځ.م. ۱) اوجره، حجره، جمه د مېلمنو ځای، مېلمستون؛ ۲) مسکون، مېشت، اړونه.

دېزدره (dezdará) ښځ.م. سه بجل، د بېډیو یو ډول قمار دی.

دیږي باغ (dayəẓibā́ğ) نر.م. و.گ. د مرغۍ کنې

دېږ (dez) امر. ودرېږه، دریش، د درېدلو قومانده.

دېس (des) نر.م. ۱) دېش، هېواد، وطن، دېز، دېس؛ ۲) مو. یو راګ دی.

دېسکار (deskā́r) نر.م. مو. دمېګ راګ یوه راګني ده.

دیسنکی (disə́ṇkay) ص. نر.م. و.گ. دروس.

دېسه (desá) ښځ.م. وېښه، شاه تیر، بش.

دېسي (desí) ص. نب. ۱) وطني، ددېس، ددېش؛ ۲) دېسي، کم اصل، بدل، ناچل، کچه؛ ۳) مو. نوي مقامونه یا راګونه د مرګ مقابل.

دېشین (dešín) ص. نر.م. استوګن، ځایي، ځای پرځای، په کلي کې اوسېدونکی.

دیکتاتور (diktātū́r) ص. نر.م. ډیکتاټور، مطلق العنان، مطلقه حاکم، خودکامه.

دیکه (diká) ښځ.م(ج. دیکې) ډکه، تېله، ټنګ، پورې وهنه، تمبونه.

دېکی (dekə́y) ښځ.م. شین توپکه، شین توپی، شیدوپی، یو ډول مرغۍ ده.

دېګ (deg) نر.م. دېګی، فلزي لوښی دی چې پخلی په کې کوي.

دېګبر (degbā́r) نر.م. دېګلی، کمکی دېګ.

دېګچه (degčá) ښځ.م. ۱) و.گ. دېګبر؛ ۲) نذر، یو نذرانه خیرات دی.

دیګدګو (digdugó) ښځ.م. په اوبو کې د منډو وهلو یو ډول لوبه ده.

دېګلی (degláy) نر.م. دېګچی، وړوکی دېګ.

دېګوړی (degū́ṛay) نر.م. جامک، ورکوټی لوښی دی چې د دېګي په څېر جوړ شوی وي.

دېګي (degí) ص. نب. پاکه شوې غله.

دېګي کول (degikawə́l) مص. مت. غله پاکول، حبوبات او دانې پاکول، وریجې پاکول.

دېله (delá) ښځ.م. دبیله، د پتو لس خالي.

دیلې (dilé) ق. ۱) دلې، دلته؛ ۲) دې خوا.

دیمه (daymá) ص. نب. للمي، للمه ځمکه.

دین[1] (dayn) نر.م ۱) پیل، شروع، اقدام؛ ۲) پور، هوس، قرض؛ ۲) د ادا کولو وړ کوم څه.

دین[2] (din) نر.م(ج. دینونه) ۱) ملت؛ ۲) مذهب؛ ۳) آیین، طریقه؛ ٤) ورع، طاعت.

دینپال (dinpā́l) ص. و.گ. دیندار.

دینپالنه (dinpālə́na) ا. دیندوستي، دیانت پالنه.

دینپوهنه (dinpohə́na) ا. دینپوهه، دیني علم، دینیات، الهیات.

دیندار[1] (dindā́r) ص.نر.م.ج. دیندوست، پر دین ټینګ، پرهېزګار، متقي.

دیندار[2] (dayndā́r) ص.نر.م. پوروړی، قرضدار، پور پر باندې.

دیندوست (dindóst) نر.م. و.گ. دینپال.

دینښود (dinṣód) ص. دین ښوونکی، دیني لارښود، مجتهد.

دینګ (ding) ص. نر.م. لک، نیغ، جګ، شخ.

دینوي (dinawí) ص.نب. دیني، د دین، په دین پورې اړوند.

دېوال (dewā́l) نر.م. ۱) دیوار، هغه څه چې د ختو او خښتو او... څخه جوړ شوی او د کوټې، کلا... څخه را تاو شوي وي؛ ۲) خنډ، حایل.

دېوال غویک (dewālǧoyák) نر.م. توردلی، تک توکینی، یو ډول مرغۍ ده.

دېوالي (dewālí) ص. نب. ۱) د دېوال، دېوال پورې اړوند؛ ۲) هغه سوداګر چې خپله شته له لاسه ورکړي او په نتیجه کې تجارتي اعتبار یې له منځه ولاړ شي؛ ۳) خپه، مرور، خوابدی..

دیوان (diwā́n) نر.م. ۱) د یوه شاعر د اشعارو جونګ یا مجموعه؛ ۲) وګ. دفتر؛ ۳) تخت؛ ۴) محکمه.

دېوانه (dewāná) ص. نب. لېونی، پاګل، مجنون.

دېواني لیک (dewānlík) نر.م. دفتري، عربي تعلیق، یو ډول لیک دی.

دېوت (dewát) نر.م. دهیوت، ډېوت؛ د شپږو سُرو (نغمې، آهنګ) د جملې څخه شپږم سُر چې د پنچم او نکهاد ترمنځ دی.

دېوخویه (dewxū́ya) ص. دېو لونی، برمانو، وحشي

دېوده (dewdə́) نر.ج. ډېډه، ډیډه، ګنې ډزې.

دیوګندهار (diwgandhā́r) نر.م. وګ. جوګیا.

دیوناګري (diwanāgarí) نر.م. یو ډول لیک دی چې همدا اوس په هند کې رواج لري.

دېووزمه (dewwázma) ص. دېو ډوله، دېو خویه.

دیوه مخه (dayawamə́xa) ق. ښخې، له یوه پلوه، له ځېلمې، تول، له یوه څرمه، د یوه سره.

دیه (diyá) ښځ.م. (فق.) دیت، نقدي مجازات.

دي یز (diyáz) نر.م. (مو.) د اروپايي موسیقۍ په نوټېشن کې دغسې (#) یوه نخښه ده.

ډ (ḍāl) نر.م. د پښتو الفبې پنځلسم توری، ډال تلفظ کېږي. ابجدي ارزښت یې ٤ دی.

ډاپ (ḍāp) نر.م. ط. ډېپ، ډاب، ډېب؛ ۱) درنگ تاپه؛ ۲) چاپ.

ډاډ (ḍāḍ) نر.م. ۱) تسلي، تسکین، اطمینان، زړه بوری؛ ۲) زړورتیا.

ډاډگېرنه (ḍāḍgeréna) ښځ.م. (ج. ډاډگېرنې) پوراینه، ورنه، ډاډهنه.

ډاډمن (ḍāḍmán) ص. ډاډه، خواتول، مطمئن.

ډاډمني (ḍāḍmaní) ا. ډاډ، اطمینان.

ډاډنه (ḍāḍána) ښځ.م. ډاډ ورکونه، تسلي ورکونه زړه بورتیا، تسلي، ډاډ، اطمینان.

ډاډول (ḍāḍawə́l) مص.مت. ډاډ ورکول، تسلي ورکول، ډاډگیرنه ورکول.

ډاډه (ḍāḍá) ص. نب. ۱) خاطرجمع، مطمئن، زړه پوره؛ ۲) ډوډه، د جوارو وړې یا شنې اوربشې یا غنم په اور کې پخول؛ ۳) فصل چې په پخېدو راغلی وي؛ ٤) الوبونه، وریتونه، پخونه.

ډاډینه (ḍāḍína) ښځ.م. ډاډهنه، ډاډ ورکونګ.

ډاډېيل (ḍāḍeyə́l) مص. مت. ډاډ ورکول، تسلي ورکول، زړه پوره کول، اطمینان ورکول.

ډار (ḍār) نر.م. بېره، وېره، یېره، ترس، بیم.

ډاراچونه (ḍāračawána) وېره اچونه، بوږنونه، ترهه اچونه، ترهګري.

ډارځپلی (ḍārǰapə́lay) مف. نر.م. ډارشوی، بېرېدلی، وېرېدلی، ډاروهلی.

ډارماکو (ḍārmākū́) نر.م. ډیله، ډیلکی، یو ډول وابښه دي چې په شولو کې راشنه کېږي.

ډارن (ḍārán) ص. نر.م. بېرندوکی، وېرندوکی، بې زړه، کم زړه، یرندوکی.

ډارول (ḍārawə́l) مص. مت. بېرول، یرول، وېرول، ډورول، ترسول، د یو چا تهدیدول.

ډاره (dā́ra) ښځ.م. ۱) د دروازې د سر چڼه، د دروازې د سر پيک؛ ۲) څپر.

ډارۍ (dāráy) ښځ.م. شگيرگينی، ټمبکه، د غلوزو کور، د شاتو د مچيو کور.

ډارېدل (dāredə́l) مص.ل. بېرېدل، وېرېدل، تهديديدل، ترسېدل.

ډاکټر (dāktár) نر.م. داکتر، دکتور؛ ډوکتور؛ ۱) طبيب، دناروغانو معالج؛ ۲) هر هغه څوک چې د علومو په يوه څانگه کې د يوې تاکلې موضوع په باب يو تحقيقي اثر ولېکي او د هغه څخه دفاع وکړي.

ډاکټري (dāktarí) ښځ.م. ۱) درملگري، طبيب، طبابت؛ ۲) وگ. ډوکټورا.

ډاکوتوب (dākūtób) نر.م. ډاگ وړنه، پوسته رسونه، ډاگ رسونه.

ډاکه (dā́ka) ښځ.م. ۱) چپاوشبخون، غدی، داړه ۲) ډاکه، يو ډول نازک ټوکر دی.

ډاکه مار (dākamā́r) ص. نر.م. ډاکو، داړه مار، چپاو کوونکی، چوروونکی.

ډاگ (dāg) نر.م. ۱) درمنډاگ، د غنمو د پاکولو ځای؛ ۲) هوار ميدان، ډاک، بيابان، دښته؛ ۳) ډاک، پوسته، پوسټ؛ ٤) ص. نر.م.ج. خراب، وران، ويجاړ.

ډاگپانه (dāgpā́na) ښځ.م. پوست کارډ.

ډاگخونه (dāgxū́na) ښځ.م. ډاگخانه، پوسته خانه، د پُست دفتر.

ډاگول (dāgawə́l) مص. مت ۱) خرابول، ويجاړول، ورانول، له منځه وړل؛ ۲) چورول، لوټول.

ډاگه (dāgā́) ښځ.م. ۱) د بجلۍ ستن، د چت وسه او گوډره، لکړه، خاده، د ټېلفون متمه؛ ۲) ډاکه، يو ډول نازک ټوکر دی؛ ۳) اواره او وچه ځمکه.

ډاگي (dāgī́) ص. نر.م. ۱) ډاک رساند، پوسته رسوونکی؛ ۲) چوغلگر، سخن چين، غماز؛ ۳) بچه باز، لوطي؛ ٤) پراخ تندی؛ ٥) لگښتي؛ ٦) ص.نب. د ډاگ، ميداني؛ ۷) څرگند، اوڅار.

ډاگۍ (dāgáy) ښځ.م. وړه صوفه يا سوپه، چوتره، وړه ډبه، کوچنۍ دېوسه.

ډاگېدل (dāgedə́l) مص.ل. ورانېدل، خرابېدل، ويجاړېدل، بربادېدل، له منځه تلل.

ډال (dāl) نر.م. ۱) د «ډ» د توري تلفظ؛ ۲) سپر، کنگل.

ډال باز (dālbā́z) ص. نر.م ۱) کنگل باز، څوک چې د تورو وهلو او ډال نيولو په لوبه کې لاس ولري؛ ۲) داړباز (کندهار).

ډال غاړی (dālgā́ray) ص. نر.م. د ډال خاوند، ډالوال، هغه څوک چې د ډال په استعمالولو کې لوی لاس ولري.

ډالفين (dālfín) نر.م. ډولفين، دولفين، يونسي کب، يو ډول تيور غټ کب دی.

ډال وډيل (dāludíl) نر.م. فهشن، ډول، ډولډ ډيل، سينگار، سامانه، سومانه.

ډالۍ (dāláy) ښځ.م ۱) سوغات، تحفه، پېشکش؛ ۲) دښاغلي مقصد؛ ۳) د ښادر يا لمڅي ځنډه؛ ٤) تالی، د کوچنيانو گردي زانگو.

ډامبوری (dāmbūráy) نر.م. ډموری، ډېری، ډمبوری، امبار، انبار، ډېران.

ډانډ (dānd) نر.م. ډنډ، دنباتاتو نار، جيلغ، ساقه.

ډانډت (dāndát) نر.م. ډغلی، ډانډس، د نداف د ډيندائۍ آله.

ډانډسی (dāndasáy) نر.م. ډيندائۍ، نداپ، نداف.

ډانډوری (dāndūráy) نر.م. د پسو او مېږو پرله پسې بغارې.

ډانډوغ (ḍānḍúg) ص. نر.م. وروستی، وروستنی، به‌ځټ پاتې، شاته پاتې.

ډانډوکی (ḍānḍūkáy) ښځ.م. لامبو، تاری.

ډانډول (ḍānḍū́l) نر.م. شغله، لمبه، د لمبې بړک.

ډانډولی (ḍānḍūláy) ښځ.م. ډنډولی، ځان ځنګلی، ځان ځولی، څوک چې له دواړو پښو او لاسو نیول او زنګول، ځولی کول.

ډانډولی (ḍānḍūláy) نر.م. ۱) هغه څوک چې ډانډولی کېږي؛ ۲) ځولی؛ د توت ځنډلو لوی توکر یا څادر.

ډانډی (ḍā́nḍay) نر.م ۱) وګ. ډانډ؛ ۲) وابنکی، دانګورو ونښکالی، د انګورو ګونګی، ډنډوری؛ ۳) لنډی کوتک، کوچنی او وچ لنډ لرګی.

ډانډۍ (ḍānḍə́y) ښځ.م. ۱) شاهین، د تلې ډنډه؛ ۲) هغه لښه چې لوګی هم ورسره وي؛ ۳) د غوږ لښتې؛ ٤) شاتیر، وېښه، بش.

ډانس (ḍāns) نر.م. (هن.) ۱) نڅا، ګډا، رقص؛ ۲) والس، تهنګو؛ ۳) د نڅا پارتي.

ډانسر (ḍānsár) ص. نر.م. نڅا کوونکی، رقاص.

ډانکه (ḍānká) ښځ.م. د سپړو نغاره، د سپړو دمامه، وګ. ډمامه.

ډانګ (ḍāng) نر.م. کوتک، لوړ، سوټی، دبی.

ډانګ پیاله‌ی (ḍāngpeyálay) ص. ډاګیز، ځغرد، اوځار، څرګند.

ډانګ ډبلي (ḍāngḍabəli) نر.ج. سامان، د کور اسباب، د کور لوښي او کودي.

ډانګسر (ḍāngsár) !!. دیناسور، هغه غټ ژوی چې ٦٥ میلیون کاله دمخه د یوکاتان پر ټاپووزمه د یوې اسماني توټې له لوېدو سره له منځه تللی دی.

ډانګ لکی (ḍānglakáy) ښځ.م. تورژانی، توره بلبله، یوه مرغۍ دی چې اوږده لکۍ لري.

ډانګو (ḍāngū́) ص. نر.م. جګ او غټ سړی.

ډانګوری (ḍāngoráy) ښځ.م. د تخرګ امسا.

ډانګه (ḍánga) ښځ.م. ۱) ادوم، ښانګه، د کوناټې ځخه تر تلې پورې برخه؛ ۲) ستن، متهه.

ډانګی (ḍāngáy) نر.م. ۱) ګام، قدم؛ ۲) الند پند لرګی.

ډانګۍ (ḍāngə́y) ښځ.م. تانګو، یو ډول ونه د.

ډانګیي (ḍāngayí) ص. نب ۱) ډانګایي، لوچک بدماش، جنګره؛ ۲) پوچ کارتوس.

ډاونی (ḍāwə́nay) نر.م ۱) داونی، تیکری، څادر؛ ۲) بوغره، بوکره، برقع، چادري.

ډاهومي (ḍāhūmí) نر.م. وګ. داهومي.

ډایرکټر (ḍāyriktár) نر.م. ۱) مدیر، رئیس، سمونګر؛ ۲) (هن.) هغه څوک چې د یوه فلم یا نمایشنامې او... اړوندې چارې لارښوونه کوي.

ډب (ḍab) نر.م. ۱) د یوه شي د لوېدو اواز؛ ۲) هغه ژورځای چې اوبه په کې ډنډېږي؛ ۳) لمیې، برم؛ ٤) تاوان، زیان؛ ٥) ګوزار، وهنه؛ ٦) ص. نر.م. ج. بند، ولاړ، ډنډ؛ ۷) وګ. دوبله.

ډبالی (ḍabāláy) نر.م. ۱) دغلې خاورین کندو؛ ۲) د سپنګو د ونې تازه څانګه؛ ۲) ص. نر.م. غوند مند.

ډباوه (ḍabāwá) نر.م. ۱) د زین لاندېنی برخې چې د اس خوله جذبوي؛ ۲) ښځ.م. ډم اوبه، ډب اوبه

ډباوی (ḍabāwáy) نر.م. یو ډول مهر دی چې د سکو وهلو یا ضرب لپاره کارېږي.

ډبټ (ḍibít) نر.م. دبت؛ (اق.) ډبټ، ډیبټ، دت، پور، قرض، وام.

ډبټېر (ḍabtér) نر.م. لېوه، شرمښ.

ډبډبانی (ḍabḍabānáy) نر.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډبډبنی (ḍabḍabanáy) ص. نـر.م. چورتي، فکري، مضطرب، ډبډی، شکمن، متزلزل.

ډبډبنی (ḍabḍabanə́y) ښځ.م. فکر، شک، تراره، اضطراب، پرېشاني، تشویش.

ډبډنګ (ḍubḍáng) نر.م. ډوب و ډنګ، بې تناسبه غټ سری، بې ډوله غټ وجود

ډبډوب (ḍabḍū́b) نر.م. ۱) وهل ټکول، اخ و ډب؛ ۲) ص. نر.م. بېهوښه، بېحسه، بېخوده.

ډبډی (ḍabḍáy) ص. نـر.م. ۱) و ګ. ډبډبنـی؛ ۲) ناروغ، ناجوړه، مریض.

ډبر (ḍabár) ص.نر.م. ۱) و ګ. تبر؛) تباه، هلاک، برباد، پوپنا.

ډبرپوه (ḍabarpóh) ص. تیږه پېژندونکی.

ډبرتوږنه (ḍabartoẓə́na) ا. تیـږه ښویـونه، تیږه توږنه، کاڼي ټکتوب، ډبرین لوښي جوړونه.

ډبرتوږی (ḍabartóẓay) ص. ډبـرتـوږونکی، سنګتراش.

ډبرکښي (ḍabarkaṣí) ا. تیږه ایستنه، سنګ کشي.

ډبرلیک (ḍabarlík) ا. کـتیبه، د قـبـر لیکلې شناخته.

ډبروالی (ḍabarwā́lay) نـر.م. تباهي، هـلاکت، بربادي، پوپنايي، ډبرتیا.

ډبروزمه (ḍabarwázma) ص. ا. کاڼی وزمـه، سنګواره.

ډبروژنه (ḍabarwaẓ̌ə́na) ا. په تیـږو ویشـتل، سنګسار، رجم.

ډبرول (ḍabarawə́l) مص. مت. تباه کول، ستړول، میراتول، پوپنا کول، بربادول.

ډبره (ḍabára) ښځ.م. ۱) کمر، تیـږه، کاڼی؛ ۲) پ. ک. و ګ. : تیـږه؛ ۳) هـیلی تـه ورتـه یـو ډول مرغۍ ده.

ډبری (ḍabaráy) ښځ.م. ۱) انبـه، د مـېـز نیولو څمکنۍ تلکه؛ ۲) ډوبری، خبـنـه، نټه.

ډبرېدل (ḍabaredə́l) مص.ل. تباه کېدل، ستړېدل، میراتېدل، له منځه تلل، پوپنا کېدل، ژوبلېدل.

ډبرین (ḍabarín) ص. نـر.م. د تیـږې، د کاڼي، کانیز، ډبریز.

ډبک (ḍabák) نر.م ۱) د اوبو د کټې ولې؛ ۲) ارتوالی پراخوالی؛ ۳) ډبـه خـوټی؛ ٤) دریل، ښکېل، هغه پـړي چې د څـاروي دوې پښـې ورسـاندې تړل کېږي؛ ٥) بند بند تلونکی، په جوټو شوی.

ډبل (ḍabál) نر.م. ۱) ټراټ، تلوار، منډه؛ ۲) مص. مت. وهل، ټکول؛ ۳) ص. نر.م. غبرګ، پنډ، غټ، غورش، دوه چنده، دوه لایه، جفت.

ډبلل (ḍablə́l) مص. ل. بېلېدل، جدا کېدل.

ډبلو (ḍabaló) نر.م. ۱) څوپاړی، د کالیو مینځلو دبی، د لتو پرېولو لرګی؛ ۲) لت.

ډبلی (ḍabaláy) ښځ.م. ۱) زبوڼه، د غنمو ګونډې، مزري او... د ټکولو لرګینه آله؛ ۲) ګهوله، ګهڼه، دوډی؛ ۳) نر.م دنداف او موچي د ټکولو لرګی؛ ٤) لتونه، ټکونې، وهنې.

ډبلی (ḍab láy) نر.م. کوتی، قطی، دبلی، کوتی.

ډبلي (ḍabalí) ښځ.م.ج. لت، وهنه، ټکونه.

ډبلي مار (ḍablimā́r) ص. نـر.م. ۱) مـداري، شعبده باز، حقه باز؛ ۲) ښینبنه باز.

ډبن (ḍabán) نـر.م. ۱) کنده، ژور ځای؛ ۲) مج. ډبنګ، غټ سری.

ډبو (ḍabū́) ص.نر.م. چاغ، شلند، مزی، غټ.

ډبوزه (ḍabū́za) ښځ.م. یو ډول لوبه ده.

ډبوس (ḍabū́s) ص. نر.م. پرسېدلی، تجبوس.

ډبول (ḍabawə́l) مص.مت. ۱) وهـل، درزول، په زوره وهل، پرېبل؛ ۲) ټکول، دربول.

ډبه (ḍabá) ښځ.م ۱)چوتره، سوبه، صفه؛ ۲)ستیج؛ ۳)واګون، د رېل یوه کوټه؛ ٤) د غوړو تیم؛ ٥) ځلورلارې؛ ٦)سینه تنګي، سالندۍ.

ډبهار (ḍabahā́r) نر.م. ډبا، د ډبولو یا وهلو پرله پسې اواز؛ ۲)د ډول وهلو پرله پسې غږ.

ډبی (ḍabáy) نر.م. و ګ. ډبلو.

ډبۍ (ḍabə́y) ښځ.م. ۱)تربدنه، لړزه، ربړد، لرزه؛ ۲)لومه، دام؛ ۳)ډبه، دبه، د رېل واګون.

ډبیالی (ḍabyā́lay) ص. نر.م. مؤدب، د ادب خاوند، په ادب کې.

ډبېدل (ḍabedə́l) مص. ل. وهل کېدل، درزول کېدل، پرېیل کېدل.

ډپ (ḍap) نر.م. ۱)ډنډ اوبه، پرځای ولاړ اوبه؛ ۲)زیان، ضرر؛ ۳)تکبر؛ ٤)کلي ته نږدې د تفریح ځای؛ ٥)دخاورو کوچنۍ غونډۍ.

ډپټي (ḍipṭí) نر.م. ۱)استازی، وکیل، مرستیال؛ ۲)دیوې سیمې حاکم.

ډت (ḍat) نر.م. ۱) د ډانډې اواز؛ ۲)د خره یا بل حیوان کوږ بار؛ ۳)خلی، خاشه، ډکی.

ډتن (ḍətán) ص. نر.م. ډارن، بېړندوکی.

ډتول (ḍatawə́l) مص. مت. ۱) آس په ډته بیول، آس په وړو قدمو بیول؛ ۲) شرمول.

ډتې (ḍáte) ښځ.ج. ۱)چتیات، پرتې؛ ۲)په خاورو کې د چرګو یا خرو غړېدنه؛ ۳)د خره لغتې.

ډتی (ḍatáy) ص. نر.م. و ګ. ډتن.

ډتېدل (ḍatedə́l) مص. ل. ۱) آس په ډتو تلل، ډوبله وهل؛ ۲) چتیات ویل، اپلتې ویل.ی.

ډچکه (ḍačka) ښځ.م. ۱)ډسکه؛ ۲) شان و پر، ډبدبه؛ ۳) یو ډول مرغۍ ده؛ ٤)لړزه، رپا.

ډچول (ḍačawə́l) مص. مت. ۱) د آس په ډسکه مشغلول، آس چارنال مشغلول؛ ۲)وهل تکول.

ډچه (ḍə́ča) ښځ.م. و ګ. ډچکه.

ډډ (ḍad) ص. نر.م. ۱)پرسېدلی؛ ۲)ګوګ، منځ تشی؛ ۳) غوړ اواز، بم اواز؛ ٤)مج. اصلیت، حقیقت؛ ٥)مرور، خپه؛ ٦)ښځ. ستپه.

ډډبډ (ḍádbad) ص. نر.م.ج. ۱) ډېر پرسېدلی؛ ۲)نامراده، ځوانیمرګ؛ ۳)غټ، لوی؛ ٤)رسېدلی، کامل.

ډډبېکی (ḍadbékay) نر.م. ۱)د ټېکونو تش ځای؛ ۲) سپک، شیمه، توان؛ ۳) و ګ. ډډی؛ ٤)یو ډول سابه دي.

ډډزنی (ḍadzánay) ص. نر.م ۱)د ډډې زنې خاوند؛ ۲) ټېک، غوړزنی، تندرکی، رونګه.

ډډګی (ḍadgáy) نر.م. راشبېل، رشپېل، خوی.

ډډم (ḍadám) نر.م. هرزه وابنه، سارانې وابنه.

ډډنکی (ḍadánkay) نر.م. ۱) د زنې هډوکی، لاندینۍ زامه؛ ۲)غونډ منډ.

ډډنه (ḍadana) ښځ.م. پلټنه، لټونه، تلاشي.

ډډو (ḍadū́) نر.م. ۱) چیلم؛ ۲)ص. نر.م. چاغ، شلند؛ ۳)لندغر، لړ؛ ٤) غټه چونګښه.

ډډوالی (ḍadwā́lay) نر.م. ډډتوب، ډډتیا؛ ۱) پرسوب؛ ۲)مرورتوب؛ خپګان؛ ۳)داواز غوړوالی، د اواز بم والی؛ ٤)ګوګ والی.

ډډور (ḍadwár) نر.م. کړه خبره، چینجنه خبره.

ډډوزه (ḍadū́za) ښځ.م. ۱)خورسکه، تریخ لوګی؛ ۲)بدبوی، دوزه؛ ۳) د تمبک د دز لوګی؛ ٤) مج. پوپنا؛ ٥)و ګ. دروزه.

ډډوسی (ḍudwaṣáy) نر.م. [illegible] دی چې ښځې یې په لاس کوي.

ډډول (ḍadawə́l) مص. مت. ۱) پرسول، ګوګول، بنی کول؛ ۲)تشول، خالي کول؛ ۳) [illegible]؛ ٤)بلاربول؛ ٥)بې لارې کول.

ډډون (ḍaḍū́n) نر.م. ۱) لټون، پلټنه، لټونه؛ ۲) پاړسوب؛ ۳) د منځ تشوالی، گوگ والی..

ډډه (ḍaḍa) ښځ.م. ۱) لوټه؛ ۲) د چلم سرخانه؛ ۳) پړسېدلې؛ ٤) اړخ، څنگ؛ ٥) مج. امتناع، ځان ژغورنه؛ ٦) د ډډ مؤنث شکل.

ډډی (ḍaḍáy) نر.م. ۱) بالښت، سروېړدی، تکیه؛ ۲) د بوسو خوسی.

ډډۍ (ḍaḍə́y) ښځ.م. د باروتو کڅوړه.

ډډی بډی (ḍaḍaybaḍáy) ص. نر.م. ډډېډ، ډېر پړسېدلی (د مرض له کبله).

ډډېدل (ḍaḍedə́l) مص. ل. ۱) پړسېدل؛ ۲) داواز غورېدل، بم کېدل؛ ۳) گوگېدل، منځ تشی کېدل

ډډيي (ḍaḍayí) ص. نب. ډډه کوونکی، شپه پر بيابان؛ له کوره بېگانه.

ډر (ḍar) ص. نر.م. بېعقل، احمق، خوشی، لوده.

ډرادر (ḍarādár) نر.م. یو ډول مرغی (مرغه) ده.

ډرام (ḍrām) نر.م. ډرامه، ۱) نمایش، ننداره تیاتر؛ ۳) (تي، اص.) هغه ادبي اثرچې د محاورې او عمل په مرسته یو داستان بیانوي.

ډراماتیست (ḍrāmātíst) ص. نر.م.ج. ډرامه لیکونکی، ډرام لیکونکی.

ډراماتیک (ḍrāmātík) ص. نر.م.ج. نمایشي، تمثیلي؛ مهیج او توجه جلبوونکی داستان.

ډران (ḍarā́n) نر.م. بد او خراب اواز، بدصوت.

ډراوینگ (ḍrāwíng) نر.م. و.گ. رسم[۲].

ډرایور (ḍrāywár) نر.م. و.گ. موټروان.

ډربل (ḍarbál) نر.م. د پسونو د جنگولو کلیمه ده.

ډرپل (ḍarpál) ص. نر.م. ۱) طفیلي؛ ۲) چاپلوس خوشامندگر؛ ۳) بېکاره او بې معاشه نوکر.

ډرپلتوب (ḍarpaltób) نر.م. ۱) فضولي، بې باکي؛ ۲) چاپلوسي، غوړه مالي.

ډرپلی (ḍarpaláy) نر.م. یو ډول پلې لرونکی سابه دي.

ډرتک (ḍarták) ص. نر.م. ۱) تیزن، گوزک؛ ۲) اپلاکي ویونکی، ناشودي ویونکی.

ډرتکې (ḍartáke) ښځ.ج. جوتکې، قرتکې.

ډرتن (ḍərtán) ص. نر.م. ۱) تیزن؛ ۲) ناشودي ویونکی، اپلاکي ویونکی.

ډرتې (ḍárte) ښځ.ج. اپلاکي، ناشودي، چټیاټ.

ډرس (ḍras) نر.م. غوېي ته په غوا باندې د ختلو پر وخت اواز.

ډرسک (ḍarsák) نر.م. هجوم، گڼه گونه، ازدحام، اتمبار.

ډرن (ḍarán) ص. نر.م. ډارن، بېرندوکی، ډرو.

ډرۍ (ḍarə́y) ښځ.م.ج. ډروجاني، ریشخند، ملنډې.

ډری (ḍəráy) نر.م. د پسونو او مېږو د رابللو اواز.

ډرې[۱] (ḍə́re) ښځ.م. د پسونو او مېږو د راگرځولو او شړلو اواز.

ډرېدل (ḍəredə́l) مص. ل. ۱) ترېدل، پرېدل؛ ۲) مج. ناشودي او اپلاکي ویل، پرتې ویل.

ډریلی (ḍaryaláy) نر.م. یو ډول پلې لرونکې گیاه ده.

ډز (ḍaz) ص. نر.م. ۱) احمق، بېړا؛ ۲) درواغجن؛ ۳) د ټوپک فیر، د ټوپک اواز.

ډزا (ḍazā́) ښځ.م. ډزونه، ټکونه، ټکان، ډزهار.

ډزاوو (ḍazāwū́) نر.م. املوک، د امېلوک مېوه.

ډزوډوز (ḍazuḍū́z) نر.م. ډزهار د ټوپکو پرله پسې ټکونه یا غږونه، د چاودنو اوازونه.

ډزوغپ (ḍazuğap) ا. و.گ.: ډزو غړپ.

ډزوغړپ (ḍazuğṛáp) نر.م. وهل ټکول؛ خرپ د خروپ، اخ و ډب.

ډزول (ḍazawә́l) مص ۱) ویشتل، په ټوپک باندې ډزونه کول؛ ۲) وهل، ټکول؛ ۳) مج. څکول، دودول؛ ٤) ترول، تزول.

ډزه (ḍә́za) ښځ.م. دوبره، مقعد، سومبی، غره، سغی.

ډزهار (ḍazahā́r) نر.ج. د ټوپکو پرله پسې غږونه، د چاودنو پرله پسې اوازونه.

ډزی (ḍә́zay) ور. یوه لاحقه ده چې مرکبه کلیمه ورباندې جوړیږي لکه: لس ډزی ټوپک.

ډزې (ḍә́ze) ښځ.ج. ۱) غورې پرې، خلاف ویل؛ ۲) د ټوپک وارونه، د ټوپکو ټکان، فیر.

ډزېدل (ḍazedә́l) مص.ل. ۱) ویشتل کېدل؛ ۲) وهل کېدل، ټکول کېدل، وهل خوړل.

ډسپلین (ḍisiplín) نر.م. ډیسیپلین، دسپلین؛ سمون، انضباط، انتظام، نظم او ترتیب.

ډسکي (ḍә́ski) ښځ.ج. ډزی، باتې، لاپې شاپې.

ډسمس (ḍismís) ص. نر.م.ج. ۱) ګډوډ، ویران ویجاړ، خراب؛ ۲) څګرخون، خپه؛ ۳) معاف، ایله.

ډغ[1] (ḍә́ğ) نر.م. ۱) د کوترې هومره یوه مرغۍ ده؛ ۲) د سترګو یو ډول ناروغي ده.

ډغ[2] (ḍuğ) نر.م. د سپښتو په لوبه کې هغه چاچې د ټولو په اخیر کې خپل وار کوي.

ډغډغی (ḍağḍağә́y) ښځ.م. دغدغی، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډغډغی (ḍağḍağә́y) نر.م. ۱) خربودنه، مرز ته ورته یوه مرغۍ ده؛ ۲) و.ګ. ډغډغی.

ډغره (ḍağára) ښځ.م. ټکره، ډکه، تصادم، مقابله.

ډغرې (ḍağáre) ښځ.ج. پوچې خبرې.

ډغری (ḍağarә́y) ښځ.م. سرجنګي، کتې جنګونه، سرونه سره جنګول، غرغچې.

ډک[1] (ḍak) ص. نر.م. ۱) خولې تر خولې، خولې په خولې، لبریز، موخه؛ ۲) ټکر، ډکه، تصادم؛ ۳) نر.م. غرض؛ ٤) مور؛ ۵) ډکی، منډکی؛ ٦) د څېرې پانه؛ ۷) غوایانو ته د تړلو لپاره د رضا کېدو کلیمه.

ډک[2] (ḍik) نر.م. و.ګ. ډیک.

ډکار (ḍakā́r) نر.م. اروی، تهغ.

ډکال (ḍakā́l) نر.م. ۱) وچوبه، وچکالۍ، سوکړه؛ ۲) د لوږې مرګ؛ ۳) ناڅاپي مړینه یا مرګ.

ډکتوب (ḍaktób) نر.م. ډکتیا، ډکوالی.

ډکره (ḍakrá) ا. پارکی، ټوټه، قطعه.

ډکول (ḍakawә́l) مص. مت. ۱) خولې تر خولې کول؛ ۲) بلاربول؛ ۳) سرخانه ډکول؛ ٤) مړول.

ډکون (ḍakū́n) ص. نر.م.ج. ۱) ډک ځای، مزدحم ځای، دګنې ګونې ځای؛ ۲) نر.م. ډکوالی.

ډکه (ḍaká) ښځ.م. ۱) صدمه، ټکر؛ ۲) د اوبو د مخې ګرځولو شنډی، بند؛ ۳) د پیرې نیولې حالت؛ ٤) ذمه، عهده؛ ۵) د ویالې غاړه پخول ٦) واقعه، پېښه؛ ۷) ص. د ډک مؤنث؛ ۸) بلاربه ښځه.

ډکی (ḍә́kay) نر.م ۱) منډکی، کوچنی وچه لښته؛ ۲) د ړیرې ویښته؛ ۳) خاشه، پیلته.

ډکېدل (ḍakedә́l) مص. مت ۱) تر خولې ډکېدل؛ ۲) بلاربېدل؛ ۳) مړېدل؛ ٤) مج. پرزې ته رسېدل، خپه کېدل.

ډګ (ḍәg) ص. نر.م. ۱) نېغ؛ ۲) نر.م. ډوبله، د آس هغه تګ چې سپور پورته پورته غورځوي او یرغه ځي؛ ۳) نر.م. برنګی، د لیندې دوشاخه؛ ٤) نغری، دېګدان؛ ۵) اور.

ډګډګی (ḍәgḍagә́y) ښځ.م. کنده کېږه څمکه، کانیزه او لوړه ژوره ځمکه.

ډګډګی (dagdə́gay) نر.م. تکتکنی، تکتکانکه، د شیطان تکتکی.

ډګډګلی (dagdəgaláy) ص. نر.م. ۱) ګیوډ، درهم و برهم؛ ۲) نر.م. د کوچنیانو یوه لوبه ده.

ډګر (dagár) نر.م. ۱) میدان، بیابان، اواره دښته؛ ۲) محاذ؛ ۳) د یوه مارغه نوم دی.

ډګرجنرال (dagarjanrā́l) نر.م. له تورن جنرال نه یوه رتبه لوړ عسکري منصبدار.

ډګرمن (dagarmán) نر.م. له جګړن نه یوه رتبه پورته چې د ملکي له څلورمې رتبې سره برابره ده.

ډګروال (dagarwā́l) نر.م. له ډګرمن نه یوه رتبه پورته له دریمې ملکي رتبې سره برابره عسکري رتبه.

ډګره (dagára) ښځ.م. ډوګره، ډوګری، وېجاړه ځمکه، شنډه ځمکه.

ډګري (digrí) ښځ.م. ب ډیپلوم، شهادتنامه.

ډګلن (dəglán) ص. نر.م. و ګ. ډویله.

ډګلنډ (duglánd) ص. نر.م. و ګ. ډویله.

ډګله (dəgla) ښځ.م. کوتنه، تنګ پرتوګ.

ډګول (dagwál) نر.م. هغه ځېره چې په هغه کې خاروي پنډوي یا یې په کې تړي.

ډګه (dəga) ښځ.م. ذکر، د نارینه د تناسلي آلت.

ډګه بوز (dəgabóz) ص. نر.م. شهواني، شهوتي.

ډګه ور (dəgawár) ص.نر.م.ج. شهواني، شهوتي

ډګی (dəgáy) ص. نر.م. تپ خاروی، ډنګر خاروی.

ډګی (dəgáy) ښځ.م. ۱) ډګکی، د ډګه مصغر؛ ۲) هغه لښته چې سر یې کوږ وي.

ډل (dal) نر.م. ۱) موغوږي، د وازګي غوړي؛ ۲) ښانګور لرګی؛ ۳) د ویالو جوړولو یوم؛ ٤) ګڼې ګوړې ونې؛ ٥) ډله، جمعیت.

ډلپال (dalpā́l) ص. د یوې ځانګړې (ټولنیزې، سیاسي ...) ډلې یا ټولنې پالونکی او اړوند. ګروهپرست.

ډلپالنه (dalpālə́na) ا. د یوې ځانګړې ډلې پالنه.

ډلکی (dalkáy) نر.م. د غرګې هغه نیمه برخه چې وچه شوې وي او کورټ ی په کې ساتل کېږي.

ډلګی (d(ə,i)lgáy) ښځ.م. ۱) د ډلې مصغر، وړه ډله؛ ۲) د عسکرو یوه وړه ډله ده چې معمولاً ۹ کسو څخه جوړه وي.

ډلګی (dalgáy) نر.م. د ډل مصغر.

ډلیال (dalyā́l) ا. د ډلې مشر، د ډلې لارښود.

ډلګی مشر (dalgaymášər) نر.م. د ډلګي قوماندان، له ۳-۹ کسو مشر.

ډلمشر (dalmašə́r) ص. د ډلې مشر، ډلیال.

ډلواک (dalwā́k) ص. دجمهوري اړوند، جمهوري، جمهوریپال، جمهوري پال ګوند (republican).

ډلواکي (dalwākí) ا. جمهوریت، (republican).

ډلوګی (dalugáy) ښځ.م. بډی، سوډی، مکاره بوډۍ، بوډوګی، چالاکه بوډۍ.

ډله (dála) ښځ.م. ۱) جمعیت، ګروپ، ګڼ خلک؛ ۲) ګڼې ونې؛ ۳) ګوند، حزب، پارټۍ.

ډله ییز (dalaíz) ص. نر.م.ج. ۱) دسته جمعي، ګروپي، ګروهي، په ګډه سره؛ ۲) د یوې ډلې.

ډلی (daláy) ښځ.م. ۱) د جارو شویو خلو څخه لوښی، خاک انداز؛ ۲) د اینځر ټولولو توکری؛ ۳) د خوشایو ټولولو آله.

ډلیت (dalít) نر.م. اردلي، هغه سپاهي یا ملازم چې د خپل بادار په خدمت کې حاضر وي.

ډم (dəm) نر.م. ۱) سندرغاړی، مطرب؛ ۲) نایي، ګلابي، دلاک؛ ۳) وینې کښېونکی؛ ٤) د ډول اواز؛ ٥) ولاړې اوبه؛ ٦) د اوبو بند؛ ٧) داغ.

ډمامه (ḍamāmá) ښځ.م. ۱) مو. نغاره، نقاره، طبل: د موسیقۍ له پخوانیو آلاتو څخه ده؛ ۲) ډنډوره، جار، آوازه.

ډمامې (ḍamā́me) ښځ.ج. مړې اوبه، غلې اوبه.

ډمبرګلی (ḍambargwálay) نر.م. جعفري ګل.

ډمبره (ḍambára) ښځ.م. ۱) غومبسه، بمره غالبوزه، ډمبره، ګاوزنبوره؛ ۲) یو ډول اغزنه غرنۍ ونه ده چې دانې یې د تورمرچ هومره وي.

ډمبکی (ḍambakáy) نر.م. ډمبک، ډومبک، کوچنی یا وړوکی ډول.

ډمبلي (ḍamblī́) نر.م. (مو.) د ۹ ماترو یو تال دی.

ډمبو (ḍambó) ښځ.م. د ښځو مخصوصه لامبو، ډینجو، انډوقی.

ډمبه (ḍambá) ښځ.م. ببلچه، چارې.

ډمبهار (ḍambahā́r) نر.م. ډمهار، ډډول یا دوړې پرله پسې اواز.

ډمپنګ (ḍampíng) نر.م. (اق.) ۱) داستعمال لپاره موقتي ذخیروي مواد: ۲) د رقابت لپاره کوم جنس په ډېره ارزانه بیه خرڅول.

ډمخونه (ḍəmxū́na) ا. د نایي دوکان، د سلماني خونه.

ډمګی (ḍəmgáy) نر.م. ۱) ډډم مصغر؛ ۲) داوبو ترږې، ډنډ، د اوبو ډنډوکی.

ډمول (ḍamawə́l) مص. مت. اوبه ډنډول، اوبه ډبول، اوبه ډب کول.

ډمه (ḍə́ma) ښځ.م. د ډم مؤنث، ۱) سندرغاړې، مطربه، سازنده؛ ۲) سینګاروونکې.

ډمې (ḍə́me) ښځ.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډمېدل (ḍamedə́l) مص. ل. اوبه ډنډېدل، اوبه ډم کېدل، اوبه ډب کېدل، کوړمبدل.

ډنبرۍ (ḍanbáray) نر.م. کبابه، کبابه چیني، کبابه د یوې ونې د مېوې نوم دی.

ډنډ (ḍand) ص. نر.م. ۱) حوض، ترږې، تربلی، جوړ، تالاو؛ ۲) ص. کوډم، ولاړې؛ ۳) ښېرازه وادي؛ ۴) دهنداري مخ؛ ۵) ترووته، تاوان.

ډنډا (ḍandā́) ښځ.م. و.ګ. ډنډوره.

ډنډاره (ḍandā́ra) ښځ.م. ۱) ډونډۍ، ډنډر، ساقه؛ ۲) بمبره، غومبسه ۳) څورب سرې، مزې سرې؛ ۴) و.ګ. ماشوره.

ډنډاس (ḍandā́s) نر.م. ډاندس، دنداف لینډی، د ډینډاپ د ډینډاپې لینده.

ډنډاکی (ḍandā́kay) نر.م. دورانه د ښخ ډډوکی.

ډنډالی (ḍandāláy) نر.م. جارچي، نغاره‌چي.

ډنډاو (ḍandā́w) نر.م. و.ګ. ډنډ.

ډنډتال (ḍandtā́l) نر.م. د ۱۲ ماترو یو تال دی.

ډنډر (ḍandár) نر.م ۱) ډونډۍ، دنبات ډنډه، ساقه؛ ۲) د چارګل او پېزوان سیخ.

ډنډرولوجي (ḍindrolojí) ښځ.م. د ونو پوهنه، د ونو علمي مطالعه، ونه پېژندنه.

ډنډروکرونولوجي (ḍindrokronolojí) ښځ.م. دوران پېژندنه او دچاپېریال دلرغونتوب مطالعه.

ډنډغر (ḍanḍaǧár) نر.م. ټانګسر، د اخورکنګر، له ښاروېونه پاتې شوې پروړه، لواړبوس.

ډنډکی (ḍandakáy) نر.م. (پخ.) کچېرۍ، کیچړی، کیچړي کورت، کورت و وریجې.

ډنډګلی (ḍandgwálay) نر.م. شین پانی، ډوډه، ډنډه، د نیلوفر ګل، نیلوفر.

ډنډوب (ḍandób) نر.م. ۱) ډنډاو، اوبه په کې ډنډول: ۲) ص. نر.م. بې عاطفې، بې رحمه.

ډنډوره (ḍandorá) ښځ.م. ۱) نغاره؛ ۲) مج. جار، بوله، اوازه.

ډنډوره چي (ḍanḍoračí) ص. نر.م. جـارچي، ډنډالي، نغاره چي، جاړ کړګوونکی.

ډنډوری (ḍanḍuráy) نر.م. و.ګ. ډانډی[1].

ډنډوکارې (ḍanḍukáre) ښځ. ج. فـريادونه، چيغې، نارې، واويلاوې، انګولاوې.

ډنډوکی (ḍanḍúkay) نر.م. وړوکی ډنډ، ډنډګی، حوضچه، تالاوګی.

ډنډول (ḍanḍawə́l) مـص. مت. ۱) ډمـول، اوبه ايسارول؛ ۲) په چا باندې مال تاوانول.

ډنډه (ḍánḍa) ښځ.م. ۱) د ډنډ مؤنث؛ ۲) دشـولو لوی پټی چې اوبه په کې ډنډېږي؛ ۳) د نبات ډنډر؛ ٤) دتلې ډانډه، بسوټی؛ ۳) ډنډر، دچارګل او پېزوان سيخ چې په پوزه کې تومبل کېږي.

ډنډه کېلک (ḍanḍakelák) نـر.م. اډ، ډی، يو ډول لوبه ده.

ډنډی (ḍanḍə́y) ښځ.م ۱) وتلې ډانډی؛ ۲) دغوږ نرمی؛ ۳) په تول کې فرق؛ ٤) لاس وهنه.

ډنډېدل (ḍanḍedə́l) مص. ل. ډمېدل، اوبه په يوه ځای کې درېدل يا راټولېدل.

ډنډيي (ḍanḍayí) ص. نب. هغـه آس چې د ګاډی له آس سره د رو ړ دولو لپاره تړل کېږي.

ډنګ (ḍang) نر.م ۱) د دربې يا ډول اواز؛ ۲) اريان په دريان، په چورت کې ډوب.

ډنګار (ḍangā́r) نر.م. داروکار، يو مضر بوټی دی.

ډنګالی (ḍangāláy) ښځ. الچه، يو ډول توکر دی چې پټه پټه خطونه لري.

ډنګر (ḍangár) ص. نر.م. ۱) خوار، کم غوښی، د شوربضد؛ ۲) نر.م. څاروی، غوا، غويی.

ډنګرکه (ḍangaráka) ښځ.م. ۱) د ډنګر تأنيثي مصغر؛ ۲) پرېږه، ګوبلکه، ډينګری، تيتری.

ډنګرکی (ḍangarákay) ص. نر.م. د ډنګر مصغر.

ډنګروالی (ḍangarwā́lay) نـر.م. ډنګـرتوب، زهيرتوب، کمزورتيا، جسمي ضعف.

ډنګری (ḍangaráy) نـر.م. ۱) د ډنګـر مصغر؛ ۲) د ګونډيو تکولو د بې يا کوټک.

ډنګلی (ḍingalə́y) ښځ.م. د ښاه يا کوهي اړم.

ډنګوټی (ḍangūṭáy) نر.م. سکـو، جونګړی د تنستې سه پايه.

ډنګول (ḍangawə́l) مص. مـت. ۱) ډول وهل، نغاره وهل؛ ۲) د موسيقې سيمي آلات ږغول؛ ۳) ډنډوره وهل؛ ٤) مج. رسوا کول، تشهيرول.

ډنګهار (ḍangahā́r) نر.ج. د ډول او نغارې پرله پسې آواز، درنګهار.

ډنګېدل (ḍangedə́l) مـص. ل. ۱) ډول يا نغاره وهل کـېدل؛ ۲) مشهـورېدل، رسـوا کـېدل؛ ۳) ډنډوره وهل کېدل؛ ٤) درنګېدل، ترنګېدل.

ډنګي ډوال (ḍangiḍiwā́l) ص. نـر.ج. ډنګې ډيوال، خلاص، دريه، پرمخ خلاص.

ډنه (ḍə́na) ص. ښځ.م. شيګاړه، متېزه، هغه ښځه چې په چا پسې تنبتېدلې وي.

ډو (ḍo) نر.م. د ګام د لومړنی نوټ، نوم.

ډوب (ḍūb) ص. نر.م. ج. ۱) غـرق، لاهـو، بوپ؛ ۲) اريان، ورک.

ډوبره (ḍubā́ra) ښځ.م. يوه غرنی ونه ده.

ډوبلن (ḍūblán) ص. نـر.م. ډګـلان، ډګ، ډوبله وهونکی آس.

ډوبله (ḍū́bla) ص. ښځ.م. ۱) ډګ، د برغه ضد؛ د آس نا اوار تګ؛ ۲) و.ګ. دوبله.

ډوبلی (ḍūbaláy) نر.م. دسپورټ يا پهلوانی سامان.

ډوبلی (ḍubláy) ښځ.م. ۱) کـورکه، کـناکه؛ ۲) متهکور، دجوارو او غنمو نيم وريت شوی وږی؛ ۳) د جوار پرېری، ټنټه؛ ٤) بخيل، سوګت.

ډوب ماکو (dūbmākú) نر.م. وګ. اوبتل.

ډوبنی (dubánay) نر.م. د اوبو ژوروالی.

ډوبوالی (dūbwālay) نر.م. ډوبتیا، ډوبېدنه.

ډوبول (dūbawúl) مص.مت. غرقول، لاهو کول، په اوبو کې منډل، په اوبو کې ننوېستل.

ډوبی (dūbáy) نر.م. ډبلی، دنسوارو کوټی.

ډوبۍ (dobə́y) ښځ.م. ۱) خوبی، سرداوه، سرویی؛ ۲) نګوښېدنه؛ ۳) د زړه ضربان.

ډوبېدل (dūbedə́l) مص. ل. ۱) غرقېدل، لاهو کېدل، پوپېدل؛ ۲) په فکر کې سرګومه تلل.

ډوبې ډوبیا (dūbedūbyā́) ص. نب. ببخي تری تم، بالکل ورک.

ډوپکنۍ (dupkanə́y) ښځ.م. د خا[illegible] ډېری.

ډوپۍ (dūpə́y) ښځ.م. ۱) ترڅنګې [illegible] اوبو زیرمه؛ ۲) نګوښېدنه، ګوډ ګوډ تبه.

ډوډ (dod) نر.م. ډنډه، نیلوفر، ډنوګلی.

ډوډا (dudā́) ښځ.م. ۱) یو ډول بوټی دی چې سر یې بوه اغزنه غوزه لري؛ ۲) ډوډه، د کوکنار غوزه.

ډوډه(۱) (doda) ښځ.م. ۱) د کوکنارو غوزه، لاډو؛ ۲) جواری، د جوارو ډوډۍ، سورسک.

ډوډه(۲) (dodá) ښځ.م. اداده، داده، الوی، د جوارو الوی، د جوارو د ورو د غوټیو وریتونه.

ډوډی (dúday) نر.م. ۱) ارخ؛ ۲) ترتشي لاندې هډوکی، د کوناټی د سر هډوکی؛ ۳) د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډوډي (dūdí) ص. نر.م. (ج. ډوډیان) ۱) غوره مال، چاپلوس؛ ۲) مج. جاسوس، مخبر.

ډوډۍ (dodə́y) ښځ.م. ۱) مړی، ټیکله، نغن؛ ۲) کټغ، اتام، خواړه، طعام، روټی.

ډوډۍ خونه (dodəy xūna) خوراکخونه، د ډوډۍ خوړلو خونه.

ډوډۍ غړپ (dodəyğrā́p) ص. نر.م. ۱) اروا وږی، مسترووږی؛ ۲) حریص، نه مړېدونکی.

ډوډۍ کغالی (dodəykuğā́lay) نر.م. تنور، د ډوډۍ پخولو تنور؛ وګ. تنور.

ډوډي مار (dodimā́r) ص. نر.م. لنګري، سخي، د دسترخان خاوند.

ډور (dor) نر.م ۱) داروونکی ځنګل؛ ۲) وېروونکی ځای؛ ۳) دګازې، جال.

ډورکندی (dorkandáy) نر.م. وګ. ګورګټی.

ډورګټۍ (dorgatə́y) ښځ.م. وګ. ګورګټی.

ډوره (dora) ص. ښځ.م. ۱) شلېدلی، څیرې، بژه؛ ۲) مج. مفعول (هلک).

ډړۍ (durə́y) ښځ.م. ډوره لی، څېوه، قبر، ګور.

ډوری (dū́ray) نر.م. ۱) نښه، نخښه، نښانه؛ ۲) څېره، شکل؛ ۳) داروونکې نښه، څروی.

ډوریا (dūryā́) ښځ.م. یو ډول توکر دی.

ډوز(۱) (duz) نر.م. ۱) ډز، د ټوپک اواز؛ ۳) د یو شي د لوېدو اواز، له لوېدونه د ماشوم د ژغورلو غږ.

ډوز(۲) (doz) نر.م. دوز، دوس؛ ۱) یو خوراک دوا یا دارو؛ ۲) د یوه شي ټاکلی مقدار.

ډوزن (dūzán) ص. نر.م. ۱) تېزن؛ ۲) باټک، غورتن، باټو، لاپو.

ډوزه (dū́za) ښځ.م. درواغ، غوره، لاپه، باټه.

ډوزی (dū́zay) ص. نر.م. ۱) احمق، شوده، سوډر؛ ۲) درواغجن، لاپو.

ډوغ (dūğ) نر.م. ۱) توغ، د توغې اواز؛ ۲) د سپینتو په لوبه کې هغه چانه چې د ټولو لوبغاړو په اخر کې وار کوي.

ډوغل (dūğə́l) مص. ل. ۱) وګ. توغل؛ ۲) نر.م ژوړ، کنده، کوندغالی، ژور ځای.

ډوغن (dūğán) ص. نر.م. توخن، هغه څوک چې ډېر توخېږي.

ډوغېدل (dūğedál) مص.ل. وګ. توخېدل.

ډوک (dūk) نر.م ۱) ډوکی، ډکی، منډکی، خاشه؛ ۲) یو ډول اغزن بوټی.

ډوکال (dūkā́l) نر.م. ۱) وچکالي؛ ۲) ناڅاپي مړینه یا مرګ.

ډوکتورا (dūktūrā́) ښځ.م. دکتورا، دکتورا، ډاکتري، داکتري؛ هغه درجه یا موقف او عنوان چې یو چاته د هغه د ټاکلو تحصیلاتو په پای کې د پوهنتون له خوا اعطاء کېږي.

ډوکتوریسه (dūktorísa) ښځ.م. ډوکتورس، دکتوریسه، ډاکتره، هغه ښځه چې ډاکتره وي.

ډوکتورین (dūktorín) نر.م.ج (سي.) دکتورین، ډکتورین. ۱) نظریه، فکر، تز، تیزس، عقیده، فلسفي، سیاسي یا اقتصادي نظریه؛ ۲) لار، مشي، آیین.

ډوکړه (dūkṛá) ښځ.م. د تبلې د یوه تال نوم.

ډوکه[۱] (dūká) ښځ.م. ۱) د خجورې وښکلوی، د خرما ګونګوری؛ ۲) د یوې تنستې پنځو پنځو تارونو چې سره اوبدل کېږي.

ډوکه[۲] (doká) ښځ.م. ۱) دوکه، چم، چل، فریب؛ ۲) لویه څمڅه، غټه څمڅې، چمچه.

ډوکه مار (dok amā́r) ص. نر.م. دوکه باز، چمباز، دروغلی، تېرایستونکی.

ډوګره (dográ) ص. نب. بې پیسې، غریب، خوار؛ ۲) ډوګره مست، د بدې لارې ملګری، بېباکه.

ډوګره ګي (dogragí) ښځ.م. بېباکي، بې حیایي، بې شرمي.

ډوګره مست (dogramást) ص. نر.م. ډوګره، بېباکه، د بدې لارې ملګری.

ډوګل (dugál) نر.م. ۱) ډیګله، ډوګله، دمرغانو جاله، ځالګی، ځاله؛ ۲) دقیت، خپګان.

ډوګلاند (dūglā́nd) نر.م. هغه آس چې په تربکو ځي.

ډوګم (dū́gam) نر.م. ډګم، دګم، جزم، جزمیت؛ وګ. داګما.

ډوګول (dūgawə́l) مص. مت. ترټل، بهرول، وبرول، ملامتول، یرول، تویبخول، دګل.

ډوګي (dūgí) ص. نر.م. وګ. ډاګي.

ډول[۱] (dol) نر.م. ۱) زموږ د کلیوالي موسیقۍ د آلو څخه یوه آله ده؛ ۲) سلواغه؛ ۳) د ژرندې تخت، د ژرندې د غله اچولو برخه.

ډول[۲] (dawl) نر.م ۱) طریقه، روش، سبک، رنګ، شکل، بڼه؛ ۲) من. وګ. جنس؛ ۳) من. وګ. نوع؛ ٤) فېشن، سینګار؛ ٥) دارېږ یو ډول آله ده چې سوري سوري وي.

ډول[۳] (dūl) نر.م. کرار کرار او دروند تګ.

ډولاډنګه (dulāḍánga) ښځ.م ۱) غوم غومباکه، د ماشومانو استسقاء؛ ۲) تنبل او چټي سړی.

ډولبره (dolbará) ښځ.م. د ژرندې هغه برخه چې دانې ژرندې ته ورتویېږي.

ډول تکور (dawaltakór) نر.م. وګ. ډول ډبل.

ډولچه (dolčá) ښځ. م ۱) ډوله، تملوڅ؛ ۲) بوکه، د څا سلواغه.

ډولچي (dolčí) ص. نر.م. ډول وهونکی، ډولزن، غازي، ډولکی.

ډول ډال (dawldā́l) نر.م. وګ. ډول ډبل.

ډول ډبلي (doldabaláy) نر.م. د کور سامان، اثاث البیت، اثاثیه.

ډول ډنګول (doldangawə́l) مص. مت. ډول وهل، ډول دربول، ډول ډغول.

ډول ډیل (dowldíl) نر.م. ډول ډال، سینګار، سینګارونه، آرایش، ښکلنه.

ډولک (dolák) نر.م. ډوبمک، ډومبکی، ډولکی، ډولګی، وړوکی ډول، کوچنی ډول.

ډولکی (dolakáy) نر.م. ۱) وګ. ډولک؛ ۲) کوتی قطي؛ ۳) هغه څه چې د لمر یا اور په وسیله سره وچ کلک شي.

ډولکي (dolak ١) ص. نر.م. ډولزن، ډولچي، ډول وهونکی.

ډولکی (dawlakáy) ص. نر.م. فېشني، ډولي.

ډولول (dulawál) مص. مت. ورو ورو بېول، ورو ورو شړل یا کتول، کرار کرار څغلول.

ډوله (dola) ښځ.م. ۱) ډولچه؛ ۲) ژور سندل شوی ژور ځای چې اوبه په کې ساتل ...

ډولی (dawaláy) نر.م. مال، دولت، ثروت، شته.

ډولي (dawlí) ص. نر.م. فېشني، سینګاري.

ډولۍ (doláy) ښځ.م. د ناوې جوپان، د ناوې کجاوه، د ناوې حجله.

ډولېدل (dūledál) مص. ل. ورو ورو تلل، کرار کرار رهي کېدل، سوکه سوکه کتېدل.

ډولۍ مار (doláymār) نر.م. جوپان والا، ډولۍ والا، هغه څوک چې ډولۍ وړي.

ډومارل (dumārál) مص. مت ۱) ګومارل، پارول، لمسول، چمتو کول؛ ۲) سترګې کښته اچول.

ډومبخه (dumbáxa) ښځ.م. کوبی، داوبو پوکانه، د اوبو په سر غوټی، پړومبې.

ډومبسکه (dūmbáska) ښځ.م. ډډه څمکه، هغه شکل چې یوه څمکه یې د مرخېړیو د راټولېدو په وخت کې غوره کوي (ډډه کېږي).

ډومبکه (dūmbáka) ښځ.م. ډومبک، ډومبکی، تور دلی، یو ډول سپېره (خړه) وړه مرغی ده.

ډومبکی (dūmbákay) نر.م. ۱) وګ. ډولک؛ ۲) د ماشومانو وړوکی دریه یا ډول دی؛ ۳) یوې تورې ترخې مادې دی چې د غومبسو په توبکي کې پیدا کېږي.

ډومبوری (dumbūráy) نر.م. دمبوری، ډېران. ډېری، کوټه، د سری (انبارو) او خوشیو کوټه.

ډومبېک (dūmbék) نر.م. یو ډول مرغی ده.

ډومډومک (dūmdūmák) نر.م. یو ډول کوچنی مرغی ده چې تورې ښکې لري.

ډوند[1] (dūnd) ص. نر.م. ۱) تباه، برباد؛ ۲) ښځ. ستنه؛ ۲) لتون، لټونه، پته، تلاش، څرګندونه.

ډوند[2] (dond) نر.م. ډنډوره، نغاره، جار.

ډونداکی (dūndākáy) نر.م. د کوناټي هډوکی، د ورانه د ښخ هډوکی، د ګردي هډوکی.

ډونکی (dūnkáy) نر.م. د خاورو غورځولو یوه اوسپنیزه آله.

ډونګ (dong) نر.م. ۱) چپاول، لوټ، چور، د خارویو چور؛ ۲) غرور، تکبر؛ ۳) تمسخر، پیشاړه.

ډونګ ډونګ (dūngdūng) نر.م. برېړه، غُر غُر، غرړی، زونګ زونګ.

ډونګری (dūngráy) ښځ.م. ۱) لویه څمڅی، لویه څمڅه؛ ۲) دونګری، ببک، څپه، تامبېری جینګاون، د کښتي بېلچه، پارو.

ډونګله (dūnglá) ښځ.م. ډینګری، ډنګله، د څاه څخه د اوبو ویستلو یوه آله ده.

ډونګن (dūngán) ص. نر.م. منګن، زونګ، غونېزن، څوک چې په پزه کې خبرې کوي.

ډونګه (dónga) ښځ.م. ۱) ډینګاله، د کوناټو او ملا تر منځ برخه؛ ۲) توکه، تکاله؛ ۳) ډینګله، د چرګ شاتنی برخه.

ډونگهار (dūngahā́r) نر.ج. ۱) غرېدهار، غـونهار، بونهار؛ ۲) زونگ زونگ کول، غُر غُر کول.

ډونگی (dongay) ص. نر.م ۱) توکي، مسخراچي، ۲) ډاکه مار، داړه مار؛ ۳) ژور، عميق؛ ۲) راز داره، راز ساتونکی.

ډونگېدل (dūngedə́l) مص. ل. بونگېدل، منگېدل، زونگېدل؛ د ځانه سره داسې ږغېدل چې څوک سم نه پرې پوهېږي..

ډوو (dawū́) ص. نر.م. تېرو، پرو، تيزن، تېرن.

ډوول (dawū́l) نر.م. سگ ماهي، مسينگی، کتبه سپری.

ډوه (duwá) ښځ.م. ډالي، تحفه، سوغات.

ډوهر (dohár) ص. نر.م. ډوقر، ډوغر، گوبا، زهير او ډېر کمزوری سړی.

ډوی (doy) نر.م. باک، پروا، آر.

ډهکه (daháka) ص. ښځ.م. لس گون، لسيز.

ډی (day) نـر.م. ۱) د تنستې هغه لـرگی چې د دوو دوښاخو په سر ايښودل شـوی وي؛ ۲) تيندی، کوندی، کچی، چلی.

ډی (day) ښځ.م. ۱) و گ. ډنډه کېلک؛ ۲) ووړی، د نوي تغرو هغـو اضـافه څنو چې د کار په پای کې پرې کېږي.

ډيابېټ (diyābít) نر.م. و گ. شکره.

ډياکروني (diyākroní) نر.م. د کليـمو تجليل او د هغو د منشأ او ريښې پيدا کونه.

ډيالوگ (diyālóg) نر.م. ډيالـوگ، ډايلاگ، مکالمه، مباحثه، صحبت.

ډيبک (dibák) نر.م ۱) د سيند د غاړې او چتوالی؛ ۲) ډيبو؛ ۳) مج. خورا ډنگر سړی.

ډيبو (dibó) ښځ.م. ډيبک، تيپو، يو ډول سـارايي وره مرغی ده..

ډيبی (dibáy) ښځ.م. لوبغی، خومبری، غوالرشه؛ خاورين لوښی دی چې غوا په کې لوشل کېږي.

ډيپا (depā́) ص. نر.م. ملازم، شاطر، نوکر..

ډيپارتمنټ (dipārtmínt) نـر.م. ډيپارتمنټ، ډېپارتمنت: ۱) څانگه، شعبه، دايره، برخه؛ ۲) اداري تشکيلات؛ ۳) وزارت؛ ٤) ايالت.

ډيپلوم (diplóm) نرم. ډيپلومه، ډېپلومه، ډپلوم؛ د لـوړو تحصيلاتو بري ليک، شـهادتنامه، علمي برياليتوب سند.

ډيپلوماټ (diplomā́t) نر.م. ډيپلومات، ډپلوماټ ۱) سياسي نماينده، د سياسي نمايندگۍ غړی؛ ۲) سياست پوه، سياستمدار.

ډيپلوماتيک (diplomātík) ص. نـر.م.ج. ۱) ډپلوماتيک، ډېپلوماتيک، په ډيپلوماسي اړوند؛ ۳) هوښيار، څيرک، درايت لرونکی.

ډيپلوماسي (diplomāsí) ښځ.م. ډپلوماسي؛ ۱) سياست؛ ۳) درايت، هوښياري، څيرکتيا.

ډيپو (dipú) ښځ.م. گدام، تحويلخانه، زېرمه تون.

ډيچ (dič) نر.م. سامانه، غوره، پرتم، شان، شوکت.

ډيچه (dičá) ښځ.م. مست تېپونه، خرتزی.

ډيدنډی (didanḍáy) ښځ.م. د گېنډ يوه لوبه..

ډيډا (diḍā) ص.نر.م. جاروکښ، جاروکوونکی.

ډيډانه (diḍā́na) ص. نر.م. ربېغ وهنه، ربېغ وهل.

ډيډم (diḍam) نر.م. ډډم، يو ډول وانبه دي.

ډيډه (diḍá) ښځ.م. هغه لرگی او توکر چې د هغو په واسطه دژرنـدې د محـور مېخ پرې ټينگوي؛ ۲) ډزې؛ ۳) خولپوتی؛ ٤) د چلم د درويو هغه لته يې گنډه چې د چلم خـوله وربانده پټوي؛ ۵) کېره، کېږی؛ ۶) ستنه، بېخ، اساس.

ډېډه (ḍeḍá) [illegible] نر.م. ۱) ډېر مړو، ترپزې مړو؛ ۲) [illegible] قانع؛ ۳) ډاډه، مطمئن.

ډېډې (ḍedé) ښځ.ج. ۱) د غوړوونو یو ډول والی؛ ۲) د توپکو پر له پسې باړونه او ډزونه.

ډېر (ḍer) ص. نر.ج. زیاته، پرېمانه، کوټه.

ډېرارخیز (ḍerarxíz) ص. څو اړخیز، څو جانبه، څو بعدي.

ډېرارخیزروستاړی (ḍerarxízrūstā́ṛay) (گر.) ډېر چاري یا ګڼ چاري وروستاړی.

ډېران (ḍerā́n) نر.م. ۱) ډمبوری، د سرې د اچولو ځای: ۲) د حیض پاکولو توکر؛ ۳) مج. انبار.

ډېرپازی (ḍerpā́zay) ص. څو پازی. ګڼ پېښه، ګڼ کاری.

ډېرپورې ژبه (ḍerpóreẑába) گر. ګیوله ژبه.

ډېرپوریز (ḍerporíz) ص. څو پوریز، څوچته.

ډېرپېښی (ḍerpéṣay) ص. ډېر پېښېدونکی، زیات واقع کېدونکی.

ډېرترډېره (ḍertarḍéra) ص. ډېر زیات، بېخي زیات، خورا زیات، تر اعظمي حده.

ډېرجولیز (ḍerjawlíz) ص. څو جولیز، څو شکلي، څوبڼی.

ډېرځله (ḍerźála) ق. ډېر وخت، اکثراً، زیاتره.

ډېرڅانګیز (ḍercāngíz) ص. ډېر څانګې، څو شعبه یي، څو رشته یي، څو مسلکي.

ډېرڅپیز (ḍercapíz) گر. څو څپیز، څو هجایي، څو سېلابه.

ډېرڅښتنی (ḍercaṣtánay) ص. پر څو خدایانو گروهمن، مشرک.

ډېرڅنډ (ḍercánd) ص. څوضلعي، څو څنډی، څو څنډیز.

ډېروالی (ḍerwā́lay) نر.م. زیاتوالی، زیاتوب، ډېربښت، پرېمانتوب، پرېمانوالی.

ډېرزېږی (ḍerzéźay) ص. ډېر زېږوونکی.

ډېرژبی (ḍerẑábay) ص. ← ډېرو ژبو پوهېدونکی.

ډېرښتي (ḍerastí) ص. ډېرکیواله، اکثریت.

ډېرښځمنی (ḍerṣazmánay) ص. د ډېرو ښځو خاوند، څو ښځی.

ډېرغړی (ḍerǧáẓay) ص. څو غړی، د څو غړوونو یوځایینه.

ډېرکلن (ḍerkalán) ص. عمرتېری، عمر خوړلی؛ بوډا.

ډېرګټنی (ḍergáṭay) د ګټولیزې ګټنې (استفادې) ډډ.

ډېرګړی (ḍergáṛay) (گر.) جمع، د یو ګړي ډډ (عکس).

ډېرګوټ (ḍergwáṭ) ص. ډېرګوټیز، ډېر څنډی.

ډېرګوندیز (ḍergondíz) ص. څوګوندي، څو ګوندیز.

ډېرلیکی (ḍerlíkay) ص. ډېر لیکونکی.

ډېرمانیز (ḍermānī́z) ص. څو مانیز، څومعنایيز.

ډېرمړوښي (ḍermaṛóṣe) ص. د ډېرو مړونو ښځه، څو مړوښي.

ډېرمغزی (ḍermáǧzay) ص. له مانا ډک، مغزن، مانا وال، تومنوال.

ډېرموخی (ḍermóxay) ص. څو موخې، څو ډېر مقصدی.

ډېرمېشتی (ḍerméštay) ص. ګڼ مېشتی، ګڼ نفوسه (ښار یا ټولنه).

ډېرودون (ḍerwadū́n) II. ډېر ښځمني، د زوجاتو تعدد.

ډېرول (ḍerawā́l) مص. مت. زیاتول، پرېمانه کول.

ډېرولسي (ḍerwalasí) ص. ګڼ ولسي، ډېر ملتي، څو ملیتي.

ډېرى (deráy) ص. نر. ج. ډېر، خورا زيات، زښت.

ډېرى (deráy) ښځ. م ۱) ووړکی خټ، کوټه، توپی؛ ۲) د غلې ګدام، زېرمه تون.

ډېرېدل (ḍeredə́l) مص. ل. زياتېدل، پرېمانه کېدل، ازدياد موندل.

ډيزاين (ḍizáyn) نر.م. ۱) طرح، سکيچ، خاکه، پلان، د يوه شي ابتدايي يا مقدماتي سکيچ؛ ۲) پلان، سکيم، پروژه.

ډيس (ḍis) ص. نر.م. ۱) ډېر موړ؛ ۲) دجوارو غټه ډوډۍ؛ ۳) کوتک، دبی؛ ٤) چاغ، پرسبدلی.

ډيسنټري (ḍisantrí) ښځ.م. ډېزانټري، ديسانټري خوني اسهال، پېچ، پېچش، د کولمو ناروغي.

ډېسه (ḍesá) ښځ.م. ۱) پانته، ډېکه، د جماع په وخت کې مخصوص حرکت؛ ۲) دوکه.

ډېسې (ḍesé) ښځ. ج. سېټې، د جوارو وړی.

ډېش (ḍeš) نر.م. (تن.) دش، ډش، دېش، بېلني، کش، خطک، فاصله.

ډېفتانګ (ḍiftáng) نر.م. دفتانګ، ديفتونګ، مرکب مصوت، هغه غږيز ترکيب دی چې د دوو غږيزو فونيمو څخه لاس ته راځي.

ډېفتري (ḍiftari) ښځ.م. و ګ. خناق.

ډيک (ḍik) نر.م. چتکی، چتی، پتکی، چتر، يوه وړه، خړه او سرګردانه مرغی دی.

ډيکبند (ḍikbánd) نر.م. مرغومکه، د يوې لوبې نوم دی.

ډېکتې (ḍekté) ښځ.م. ډېکتې، ديکته، په لوړ اواز ويل، املا؛ ۲) امر کول.

ډيکشنري (ḍikšanarí) ښځ.م. ډېکشنري، دکشنري قاموس، فرهنګ، د لغاتو کتاب، سيند.

ډيکليمه (ḍiklimá) ښځ.م. ډېکليمې، دکلمه؛ ۱) په فصاحت وږغېدنه؛ ۲) قرائت.

ډيکورېشن (ḍikurešán) نر.م. ډيکور، ډکور، ۱) تزئين، اوډنه؛ ۲) زينت، زېور؛ ۳) پرده.

ډيګ (ḍig) نر.م. ډګ، د آس په ډګ ډګوتګ.

ډيګ ډيګو (ḍigḍigó) ښځ.م. د آس ناهمواره او په ډنګ دوګوتګ.

ډيګلن (ḍiglán) ص. نر.م. و ګ. ډوبلن.

ډيګله (ḍiglá) ښځ.م. و ګ. ډوبله.

ډيل (ḍil) نر.م. ۱) تال، ځنډ، معطلي، ايسارتيا؛ ۲) دبدبه، پرتم، شان او شوکت.

ډيل ډول (ḍilḍáwl) نر.م. سينګار، درشن، فېشن.

ډيلکو (ḍilkó) ښځ.م. په موټر کې د يوې آلې نوم دی چې دنده يې د برېښنا وېشنه ده.

ډيلو (ḍilaw) نر.م. ځنډ، درنګ، ډيل، معطلي، ايسار.

ډيل و ډال (ḍiluḍā́l) نر.م. پرتم، شان او شوکت.

ډيلول (ḍilawə́l) مص. مت. ځنډول، معطلول، ايسارول، تالول.

ډيله (ḍíla) ښځ.م. ډيلکۍ، يوه ډېره نازکه ګياه ده چې په جبه زاره ځمکه کې راشنه کېږي.

ډيلېدل (ḍiledə́l) مص. ل. تالېدل، ځنډېدل، معطلېدل، ايسارېدل.

ډيمبه (ḍimbá) ښځ.م. يو ډول لرګی (يا کړی) دی چې په هغه باندې د کښتۍ بېلچه يا جاله تړي.

ډيموټيک (ḍimotík) ص. نر.م. دمتيک، د لرغوني مصر يو ډول ساده ليک و.

ډېموګرافي (ḍemuğrāfí) ښځ.م. ډېموګرافي، دموګرافي، د احصائيې د علم يوه څانګه ده.

ډينبک (ḍinbák) نر.م. و ګ. ډيبو.

ډينډاپ (ḍinḍā́p) نر.م. نداپ، نداف، ډانډسي.

ډينغه (ḍingá) ص. نب. د لارې ملګرې، لاره ښودونکې ملګرې.

ډېنګ (ḍeng) نر.م. دنګ، د اوبو یو ډول مرغه دی چې مښوکه او پښې یې اوږدې وي.

ډینګ (ḍing) نر.م. ۱) د اوبو یو غټ مارغه دی؛ ۲) تالاو، ډنډ؛ ۳) مج. جګ، اوچت (سړی)؛ ٤) ص. نر.م. لاپو، ګړتو.

ډینګار (ḍingā́r) نر.م. غوري، باټې، لاپې شاپې.

ډینګاز (ḍingā́z) ص. نر.م. ډېر ډنګر، وچ کلک. ډنګر، ډېر خوار.

ډینګ ډینګو (ḍingḍingó) ص. نر.م. ۱) خراب تراب (کار)؛ ۲) نا آرامه او ناهموار تګ.

ډینګری (ḍingrә́y) ښځ.م. ۱) پوڅکی، ګوڅی، مرخېړی، ستوری، ګویلکه؛ ۲) و.ګ. ډینګلی؛ ۳) د جالې پارو، خوی؛ ٤) ډبلې، دنداپ لرګی؛ دلوخې د تکولو لرګی.

ډینګله (ḍinglá) ښځ.م. ۱) پانته، هغه حرکت چې سپی یې د سپي سره د یو ځای کېدو په وخت کې کوي؛ ۲) لړزه، لرزه، رپا، تربدنه.

ډینګلی (ḍingláy) ښځ.م. و.ګ. ډونګله.

ډینوسور (ḍenosór) نر.م. (ل. پ.) ډیناسور، د مېسوزویک د دورې د خزندو هر ګروپ چې نن منقرض یا معدوم دی.

ډېني (ḍenáy) نر.م. کاکیشکی یو ډول لوبه ده.

ډېوالي (ḍewā́li) ص. نب. دېوالي، مفلس، هغه شتمن چې شته یې له لاسه وتلي وي.

ډیوټ (ḍiwáṭ) نر.م. ۱) د ډېوې د اېښودلو آله؛ ۲) مو. و.ګ. ډېوټ.

ډېوډ (ḍewáḍ) نر.م. ۱) یو ډول خوشبویه شمع ده؛ ۲) له ختو جوړ څراغ؛ ۳) یو ډول والی، یو راز لښتی (غوږوالی) ده.

ډېوډی (ḍewḍáy) ښځ.م. ۱) دالان، سرپ، سرپوښلې لاره؛ ۲) د کتارو د سر ګانګوره.

ډیو ډیو (ḍiwḍíw) نر.م. د غوایي د جنسي تحریک اواز؛ دا کلیمه هغه وخت کارېږي چې څوک غویی په غوا باندې د ختلو لپاره تحریکوي.

ډیوډیوکه (ḍiwḍiwáka) نر.م. د ببو غونډې یو ډول خړه مرغۍ ده.

ډیولا (ḍiwlā́) نر.م. سګ ماهی، کته سپری.

ډیوه (ḍiwá) ښځ.م. څراغ، چراغ، د تېلو څراغ، یوه آله ده چې د تیارې د رڼا کولو کار ځنې اخلي.

ډیوه خولی (ḍiwaxūláy) ص. نر.م. ۱) جینګ خولی؛ ۲) هغه څوک چې بد رنګه خوله ولري.

ډیوه وال (ḍiwa wāl) ص. بلبنډه وال، مشالوال.

ډیوېز (ḍiwíz) ص. نر.م. روښان، روڼ، رڼ.

ډیوېژن (ḍiwížan) نر.م. ډیویزیون، فرقه، لښکر، هغه لښکر چې درې کنډکه وي.

ډییه (ḍiyá) ښځ.م. ډبه، صفه، د کلي د خلکو د ناستې ځای.

ذ

ذ (zāl) نر.م. د پښتو الفبې ۲۸ توری دی. د جمل په حساب د ۷۰۰ په مانا دی او په ابجد کې ۲۵ توری گڼل کېږي.

ذات (zāt) نر.م. ۱) جوهر، خاصیت؛ ۲) حقیقت؛ ۳) نسل، اصل، ځته؛ ٤) خاوند؛ ٥) ع. وجود.

ذات البروج (zātulburūj) نر.م. په اسمانو کې اتم اسمان.

ذات البیني (zātulbaynī) ص. نب. خپلمنځي، په خپل منځ کې، هغه څه چې د خو تنو تر منځ وي.

ذات الریه (zāturiyá) ښځ.م. سکاروی، سینه و بغل، پنومونی، یوه ناروغتیا ده.

ذاتي (zātī) ص. نب. ۱) اصلي، فطري، طبیعي، خاص، خدایي، د ذات، د ماهیت، د حقیقت؛ ۲) د څه اصل، د څه ذات، اصل، اصله

ذاتیه (zātiyá) ښځ.م. ۱) شخص، شخصیت؛ ۲) فل. د ذهن اصالت (سبجکتیویزم).

ذاکر (zākir) فا. نر.م ۱) یادوونکی، ذکر کوونکی، ستایونکی؛ ۲) ع. خدای ستایونکی.

ذاکره (zākira) ښځ.م. یاد، حافظه، د حافظې قوه، هغه قوه چې په ذهن کې موضوعات ساتي.

ذال (zāl) نر.م. د «ذ» توري تلفظ.

ذایقه (zāyiqá) ښځ.م. خوند، مزه، څکه، یو حس دی چې آله یې ژبه ده.

ذبح (zabhá) ښځ.م. بزل، حلالول، سر پرې کول، کوتل کوتل

ذبیح (zabíh) ص نر.م. ۱) حلال شوی، ذبح شوی، کوتلی، کوتلی. ۲) د اسماعیل علیه السلام لقب

ذخیره (zaxíra) ښځ.م (ج. ذخیرې، ذخایر) گودام، انبار، پاسره؛ وگ زېرمه.

ذراع (zirā́) نر.م. لېچ، لښ، د څنگلي له سر نه د لاس د منځنۍ گوتې تر څوکې پورې اندازه.

ذرع (zárt) ښځ.م. د ذراع په وسيله اندازه کول، ګزول.

ذروي (zarawí) ص. نب. په ذرې پورې اړوند، اټومي، د اتم.

ذره (zará) ښځ.م (ج. ذرات، ذرې) ډېر کوچنی توکی، تر ټولو وړه ټوټه، رچه، ورانګه، پلوشه، اتوم.

ذره بين (zarabín) نر.م. ۱) هغې کوچنی عدسیې چې ډېر واړه واړه شیان ورساندي لیدل کېږي؛ ۲) مایکروسکوپ.

ذريعه (zarisá) ښځ.م. وسیله، وزله، چاره، واسطه.

ذکاء (zaká) ښځ.م. هوښ، څیرکي، څوره، زیاړ، ذکاوت، پوهه.

ذکر(۱) (zikár) نر.م. ۱) یادونه، بیان، څرګندونه؛ ۲) دعا، ثنا؛ ۳) لمونځ؛ ٤) ورد.

ذکر(۲) (zakár) نر.م. ۱) ډګه، د نارینه زېږنې (تناسلي) آلت؛ ۲) نر، د ښځې مقابل.

ذکي (zakí) ص. نب. څیرک، تېرفکره، هوښیار؛ استعداد لرونکی، زیاړي، د ذکاوت خاوند.

ذل (zil) نر.م. نرمي.

ذلالت (zalālát) نر.م. خوارېدل، خوارېدنه، ذلیلېدل، ذلیلېدنه.

ذلت (zilát) نر.م. خواري، ذلیل توب؛ خوارېدنه.

ذليل (zalíl) ص. نر.م. خوار، لوېدلی، بې عزته.

ذليلتوب (zaliltób) نر.م. خوارتوب، خواري، لوېدنه، ټيټېدنه، ذليلېدنه.

ذليلول (zalilawə́l) مص. مت. خوارول، ښکته غورځول، ټيټول، څپل.

ذليلېدل (zaliledə́l) مص. ل. خوارېدل، سپکېدل.

ذم (zam) نر.م. د مدحې خلاف، غندنه، غندل.

ذمه (zimá) ښځ.م ۱) په ځان فرض، په غاړه، ولکه؛ ۲) امانت؛ ۳) عهده؛ ٤) پیمان؛ ۵) ژبه، قول.

ذمه وار (zimawā́r) ص. نر.م. ج. مسوول، په ځان فرض ګڼونکی، په عهده منونکی.

ذمه واري (zimawārí) ښځ.م. ضمانت، په عهده منته، تېنګ ورته وهنه.

ذمي (zimí) ص. نب. هغه څه چې د چا پر ذمه وي.

ذوالجلال (zoljalā́l) نر.م. د پرتم څښتن، د جاه و جلال خاوند، د لويي څښتن.

ذوالقافيتين (zolqāfiyatáyn) ص. نر.م. ج. تشريع، هغه نظم چې دوې قافيې په کې خوا په خوا راشي.

ذوالقرنين (zolqarnáyn) ص. نر.م. ۱) د دوو ښکرو خاوند؛ ۲) د سلطان سکندر يو صفت دی.

ذوب (zawb) نر.م. ۱) ويلونه، اوبه کونګ، اوبونه؛ ۲) سره ايله کېدنه.

ذوبان (zawbā́n) نر.م. ويلېدنه، اوبه کېدنه، سره ايله کېدنه.

ذوبحرين (zo bahráyn) ص. نر.م. ج. (بد.) ذوالوزنين، ملون، هغه شعر چې د عروضي بحرو په دوو بحرو کې ويل کېداي شي.

ذوجنسين (zojinsáyn) ص. نر.ج. هغه ګلان چې نرينه او ښځينه تخمونه لري.

ذوحياتين (zohayātáyn) ص. نر.ج. (زو.) دوه ژوندی، ذومعيشتين، هغه ژوی چې په اوبو او وچه دواړو ژوند کولای شي.

ذوق (zawq) نر.م. ۱) څکنه، څکل؛ ۲) طبع، تده، سليقه، خوښه، شوق؛ ۳) خوښي، نشاط.

ذوقمن (zawqmán) ص. نر.م. ذوقي، شوقمن، د ذوق او سليقې خاوند.

ذولسانين (zolisānáyn) ص. نر.م. ج. (بد.) ذوالغتين، ملمع، هغه شعر ته وايي چې په دوو ژبو ويل شي.

ذووجهين (zowajháyn) ص. نر.م. (بد.) ابهام، هغه ادبي صنعت چې د يوه نظم يا نثر په كليمو كې د دوو متقابلو ماناګانو احتمال موجود وي.

ذهن (zehn) نر.م. (ج. ذهنونه، اذهان) ۱) فهم، درک، فكر؛ ۲) عقل، هوښيارتيا، ځوره، څره.

ذهني (zehní) ص. نب. د ذهن، د فكر، د عقل، فكري، عقلي، د فهم.

ذهنيت (zehniyát) نر.م. فكر، نظر، عقيده، د تفكر طرز.

ذهول (zŭhúl) نر.م. هېره، غفلت، له ياده وتنه، ع. له ځانه بې خبري يا غفلت.

ذهين (zahín) ص. نر.م. ځيرک، ځور، ذكي، هوښيار، زيارسى، فهيم.

ذيحق (ziháq) ص. نر.م. د حق خاوند، مستحق، حق لرونكى.

ذيروح (zirúh) ص. نر.م. ج. ساكنين، د اروا خاوند روح لرونكى.

ر (re) ښځ.م. د پښتو الفبې اوولسم توری دی، د جمل په حساب د ۲۰۰ عدد ښيي.

را (ra) مخ. ۱) د فعلونو سره د مختاړي په ډول راځي او د متکلم طرف ښيي – راکړه؛ ۲) د راکړه لنډيز؛ ۳) نر.م. مو. د کومل دوهم سُر دی.

راچول (rāačawə́l) مص. مت ۱) راغورځول، راشړل، ۲) راښکورول، له مقامه پرې ایستل.

راخیستل (rāaxístə́l) مص. مت. ۱) راپورته کول، راجګول؛ ۲) اخیستل، اخستل، رانیول؛ يو شی په بیه یا قیمت سره اخیستل.

راستول (rāastawə́l) مص. مت، رالېږل، هغه څه چې د یوه چا یا خوا له لوري رالېږل کېږي.

رایستل (rāistə́l) مص. مت، راباسل، راوښکل، راویاسل، رابهرته کول؛ ۲) اختراع کول.

رایسته (rāísta) نر.م. ج. ۱) راوښکه، رابهرته کاره؛ ۲) ق. دېخوا؛ ۲) رانېږدې، رانژدې.

رایسته کول (rāistakawə́l) مص. مت. ۱) رادېخوا کول؛ ۲) رانېږدې کول؛ ۳) لیرې کول، برطرفه کول، له مقامه غورځول.

رابرسېره (rābarséra) ص.نب. راښکاره، ظاهر، راڅرګند..

رابطه (rābitá) ښځ.م. ۱) اړیکه، اړیکې، اړه؛ ۲) ګر. هغه کلیمه چې مسند د مسند الیه سره مربوطوي، لکه (دی) په (دا کتاب دی) کې.

رابلل (rābalə́l) مص. مت، راغوښتل، رابولل، دعوتول، ځان ته راغوښتل.

رابلنه (rābaləna) ښځ.م. (ج. رابلنې) راغوښتنه، رادعوتونه.

رابیا (rābyá) ښځ.م. د اوبو لوی مشک.

رابېرته (rābérta) ق. رادېخوا، رادې پلو، راایلې، راشېته، روالې، رازروسته؛ ۲) راهیسې، راهیلې؛ ۳) راخلاصونه، بېرته کول.

رابېل (rābél) ص. نر. م. ج. ۱) راجلا، راگوښې، راالايده؛ ۲) نر. م. و گ. رمبېل.

راپ (rāp) نر. م. د ينجې په څېر يو ډول نبات دی چې ژېړ گل کوي.

راپاتې (rāpāte) ص. نب. ۱) باقي، پاتې شوی، راپاته؛ ۲) بار شوی؛ ۳) ميراث.

راپاڅول (rāpācawə́l) مص. مت. ۱) راجگول، راوېښول، راپورته کول. ۲) تحريکول، لمسول.

راپاڅېدل (rāpācedə́l) مص. ل. ۱) راپورته کېدل، راجگېدل، راوېښېدل؛ ۲) تحريکېدل، لمسېدل.

راپدېخوا (rāpadexwā́) ق. راهيسې، راددېخوا، را په دې خوا، راوروسته.

راپرځول (rāparǰawə́l) مص. مت. و گ. راپرزول.

راپرزول (rāparzawə́l) مص. مت. ۱) راغورځول، څملول، رانسکورول؛ ۲) مج. مغلوبول، ماتې ورکول.

راپرزېدل (rāpərzedə́l) مص. ل. څملاستل، راغورځېدل، راڅملاستل، رانسکورېدل، په غېږ و نيولو کې راغوزارېدل يا څملاستل.

راپرېيستل (rāpreyastə́l) مص. مت. راڅملول، راغورځول، راپرزول، څملول، په غېږ و کې پر ځمکه راغوزارول يا راغورځول.

راپسې (rāpasé) ق. ۱) ترشا، راوروسته، راترشا، راترڅنگ؛ ۲) تعقيب، څارنه.

راپور (rāpór) نر. ج. ۱) رپوټ، رپورټ، راپوټ، راپورت؛ خبر، اطلاع، روايت؛ ۲) جاسوسي.

راپورتاژ (rāportāž) نر. م. رپورتاژ، ۱) خبريالي، پېښليک؛ ۲) د يوې پېښې يا چارې د جريان شرحه چې خبريال يې د ورځپاڼې، راډيو يا ... ته تهيه کوي.

راپورتر (rāportár) نر. م. ۱) رپورټر، خبريال، خبرتولوونکی، خبرنگار؛ ۲) و گ. رپوټچي.

راپورته (rāpúrta) ق. ۱) راجگ؛ ۲) تحريک شوی، لمسولی.

راپورې (rāpóre,i) ق. ۱) رنې، رابانديې؛ ۲) دې خوا، دې غاړې؛ ۳) تېر، بندول، تړلې؛ ۳) په ناروغی مبتلا، اخته، گرفتار.

راپورې کول (rāporekawə́l) مص. مت. ۱) راپورې ايستل، له سيند نه راپورې باسل؛ ۲) متکلم تورن کول؛ ۳) متکلم په ناروغی اخته کول؛ ٤) تړل، بندول، کلکول (د دروازې يا کړکۍ).

راپېردل (rāperdə́l) مص. مت. رااخيستل، راتولول

راپېرل (rāperə́l) مص. مت. ۱) د يوه شي رانيول، يو شي اخيستل؛ ۲) د متکلم لپاره اندېرې او پوزې اوبدل يا جوړول.

راپېښېدل (rāpeṣedə́l) مص. ل ۱) راپيدا کېدل، راواقع کېدل؛ ۲) اتفاقي راتلل او مخامخ کېدل، مخې ته راتلل.

راتب (rātíb) ق. ۱) تل، همېشه، دايم، ثابت؛ ۲) معاش، مستمرې، څېره، زيره.

راتگ (rātág) ف. راتلنه، دورتگ مقابل.

راتلل (rātlə́l) مص. ل. راتگ کول، د تلل مقابل، د بله ځايه دې خوا راتگ کول.

راتلنه (rātlə́na) ښځ. م. راتگ، راتلنگ.

راتلونکی (rātlūnkay) فا. نر. م (ج. راتلونکي) هغه څوک چې له بله ځايه راځي يا راروان وي.

راتلونکې (rātlūnke) ص. راروانه زمانه، مهال، گانده، گاندمهال.

راتلونی (rātlūnay) نر. م. ۱) راتلونکی، د راتلو په حال کې؛ ۲) آينده، مستقبل.

راتله (rātlá) نـر.ج. ۱) راتنگ، راتلګ؛ ۲) ف. د راته مؤنث، هغه ښځه چې په تېر وخت کې یې استمراري فعل اجرا کړی وي.

راتوېدل (rātoyedə́l) مص.ل. ۱) له لوړه ځایه د مایعاتو یا پاڼو راغورځېدل؛ ۲) راښکته کېدل.

راټول (rāṭól) ص. نر.م.ج. غونډ، سره یو ځای، یو ځای، ګډ، ګرد، جمع.

راټولوالی (rāṭolwā́lay) نـر.م. راغونډوالی، رایوځای والی، ګردوالی.

راټولول (rāṭolawə́l) مص.مت. ۱) راغونډول، رایوځای کول، یو لاس کول.

راټولېدل (rāṭoledə́l) مص.ل. ۱) ټولېدل، راغونډېدل، یوه ځای ته راجمع کېدل؛ ۲) یو لاس کېدل، متحد کېدل.

راټیټول (rāṭiṭawə́l) مص.مت. ۱) راښکته کول، ټیټول؛ ۲) لـه یو جګ مقام څخه راغـورځول؛ ٤) څوک خپل ځان ته اړ باسل یا تابع کول.

راټیټېدل (rāṭiṭedə́l) مص.ل ۱) راښکته کېدل، ټیټېدل؛ ۲) له خپلې خبرې تېرېدل؛ ۳) له لـوړ مقام څخه راغورځېدل؛ ٤) بل چا ته اړېدل.

راج (rāǰ) نر.م. ۱) حکـومت، واکـداري، سـلطنت؛ ۲) شتمني، دارایي؛ ۳) بنا، ختګر، معمار.

راجستېر (rājistár) نـر.م. رېجسټر، راجسټر: اندراج، هـغـه کـتـاب یا لیست چې نـومـونه، پېښې او ... په کې ثبت او درج شوي وي.

راجع (rājíʿ) ق. ۱) راګرځېدونکی؛ ۲) ورګرځونه، ورګرځېده، ستنېده؛ ۳) حـواله، مخـامخونه؛ ٤) په باره کې.

راجګول (rājəgawə́l) مص.مت. ۱) رااوچتول، راپورته کـول؛ ۲) په پـښـو درول، ۳) لکول، نېغول؛ ٤) المسول؛ ۵) راچوخول.

راچاپېر (rācāpér) ص. نر.م.ج. راتاو، ګرچاپېر.

راچورلول (rācūrlawə́l) مص.مت. راګرځول، چورلول، راڅرخول، راتاوول، راګرځول.

راچوړول (rācūṛawə́l) مص.مـت. راتـوېـول، راچپه کول، مایعات راتوېول.

راچوړېدل (rācūṛedə́l) مـص.ل. راتـوېـېـدل، رابهېدل، راچپه کول.

راځغستل (rājəǧastə́l) مـص.ل. رازغسـتل، رامنډې کول، په منډو منډو دې خواته راتلل.

راځغلول (rāǰǧalawə́l) مص.مت ۱) رازغلول، را په منډه کول؛ ۲) پسې رااخیستل.

راڅخه (rācáxa) راسره، راشکه، راسکه.

راڅکل (rāckə́l) مص.مت. راڅکول، څکول، راکښول، یو شی خپلې خواته راښکل.

راڅکول (rāckawə́l) مص.مت. راڅکل، ځان خواته راکش کول، راکړل، روښېول.

راڅکونی (rāckū́nay) نـر.م. ۱) جلو، واګې اکوړی؛ ۲) راکشوونکی؛ ۳) اختناقوونکی، تنبتوونکی؛ ٤) راځلېدونکی.

راڅکېدل ۲ (rāckedə́l) مص.ل. ۱) راکشېدل، په څمکه راکش کېدل؛ ۲) راخوځېدل.

راحت (rāhát) نـر.م. آرامي، آرام، هوسـایي، اسودګي، استراحت.

راخبرول (rāxabrawə́l) مص.مت. ۱) رابلل، په خبرو یا اطلاع سره د متکلم پلو ته راغوښتل؛ ۲) رالمسول؛ ۳) پوهول، او بیدارول.

راخبرېدل (rāxabredə́l) مص.ل. ۱) رابلل کېدل، اطلاع وررسېدل؛ ۲) رالمسېدل؛ ۳) پوهېدل.

راخپرول (rāxparawə́l) مص.مت. ۱) رانشرول، خـوررول، خپـوررول؛ ۲) تیتـول؛ ۳) راشـړل؛ ٤) شیندل کېدل

راختل (rāxatál) مص. ل ۱) راولاړېدل، رابنکاره کېدل؛ ۲) له پاسه ودرېدل، وړباندې درېدل.

راخلاصول (rāxlāsawə́l) مص. مت. ۱) خوشې کول، راپرېښودل؛ ۲) بېرته کول، پرانستل.

راخلاصېدل (rāxlāsedə́l) ۱) خلاصېدل، خوشې کېدل، پرېښودل؛ ۲) بېرته کېدل، وازېدل.

راخورول (rāxwarawə́l) مص. مت. ۱) تیتول، خپرول، خورول؛ ۲) غوړول، اوارول.

راخورېدل (rāxworedə́l) مص. ل. ۱) تیتېدل، خپرېدل، خورېدل؛ ۲) غوړېدل، اوارېدل.

راخېژول (rāxeẓ̌awə́l) مص. مت. ۱) راپورته کول، راجگول؛ ۲) راسپرول، سورول.

رادار (rādár) نر.م. ۱) د الکترانیکو څپو سره د فلزي شیانو د فاصلې د ټاکلو آله؛ ۲) ص.نر. م.ج. راداره، لیکې لیکې، خط خط.

رادرومل (radrumə́l) مص.ل. ۱) رامنډې کول، راتلل؛ ۲) دې خواته راتلل.

رادمخه (rādamáxa) ق. رامخکې، په مخکې.

رادو (rādaw) ف. راڅغله، رامنډه کړه، راشه.

راده (rādá) ښځ.م. ۱) هغه عمودي یا افقي یا قوسي اوږد خط چې په صیقل شوي فلز کې د رڼا په وسیله لیدل کېږي؛ ۲) رنگه کربښه، رنگه خط؛ ۳) ص.نب. پټې پټې اس؛ ٤) نر.م. رود، سیند

رادې پلو (rādepalaw) ق. رادېخوا، دې خواته، دې څنگ ته، رادې لورې ته.

راډیو (rāḍiyó) ښځ.م. (ج. راډیوگانې، راډیووې) رادیو، ریډیو؛ رسېور، اخیستونکې دستگاه، هغه برقي آله چې د استوونکې دستگاه څخه خپلې څپې اخلي او هغه په اواز تبدیلوي.

رارسول (rārasawə́l) مص. مت. ۱) رسول، له بل ځای څخه دې ځای ته راوړل، را انتقالول؛ ۲) وارد ول، له سرحده راتېرول.

رارسېدل (rārasedə́l) مص.ل. ۱) رسېدل، له بله ځایه راتلل: راواوړدېدل؛ را انتقالېدل.

راړه (rāŗá) ښځ.م. ۱) گډوله ډوډۍ، گډوډه ډوډۍ؛ ۲) نر.م. غوخه، بروړه، یو ډول زهر لرونکې خزنده ده چې په بزو کې پیدا کېږي.

راز (rāz) نر.م. ۱) سر، پټه خبره؛ ۲) یو ډول نبات دی چې اړې اړې پاڼې لري؛ ۳) اد. ۱) قسم، ډول؛ ۲) غوندې، په شان.

رازدار (rāzdā́r) ص. نر.م. راز ساتونکی.

رازق (rāzíq) ص. نر.م. رزق رسوونکی، روزي رسان، د لوی څښتن جل جلاله یو صفت دی.

رازل (rāzə́l) مص. مت. ۱) ډولي کول، سینگارول؛ ۲) عزت کول، درناوي کول، لمانځل.

رازلی (rāzə́lay) مف. نر.م ۱) ډولي شوی، سینگار شوی؛ ۲) عزت ورکول شوی.

رازونیاز (rāzunyā́z) نر.م. د زړه خواله، مینې او ناز خبرې، د سر خبرې، د عجز عبادت.

راژوندی (rāẓ̌wandáy) ص. نر.م (ج. راژوندي) ۱) بېرته ژوندی شوی؛ ۲) راویښ.

رأس (rās) ق. ۱) سر، د یوه شي لوړنۍ برخه؛ ۲) د قوم مشر، لاربنود سرکښ؛ ۳) د ځاروېو د شمېر سره هم ویل کېږي.

راساً (rāsán) ق. مستقیماً، نېغ په نېغه.

راس الخط (rāsolxát) نر.م. د پنځو کرسیو څخه یوه کرسي ده چې د الفونو، لامونو، کاف او رې سرونه په کې شامل دي.

راست (rāst) ص. نر.م. ۱) ښی؛ ۲) سم، نېغ؛ ۳) رښتین.

راستکار (rāstkā́r) ص. نر.م. ۱) سپین، صادق؛ ۲) امانتکار؛ ۳) راستمن.

راستمن (rāstmán) ص. نر.م ۱) صادق، سپین؛ ۲) امانتکار.

راستنول (rāstanawə́l) مص. مت. وگ. ستنول.

راستنېدل (rāstanedə́l) مص. ل. وگ. ستنېدل.

راستون (rāstún) ص. نر.م. (ج. راستانه) بېرته راغلی، راگرځېدلی، راغبرگ.

راسته (rāstá) ښځ.م. ۱) کیله، رسته، کنار، لین؛ ۲) ص. نب. ۱) ښی، د کین ضد؛ ۲) سم، نېغ.

راستي (rāstí) ښځ.م. صداقت، ایمانداري.

راسخ (rāsíx) ص. نر.م. ثابت، کلک، استوار.

راسره (rāsará) راځخه، راشکه، له ما سره.

راسن (rāsán) نر.م څوري، راشن، خوراکه، اذوقه، د خوراک شیان، تایه، زری، خورومه.

راسه (rā́sa) ف. راشه، روځه، راځه، ارځه.

راسې (rā́se) ق. راهیسې، راپه دې خوا، له هغه وخته.

راسې (rā́se) ف. راشې، راځې.

راش (ră̌š) نر.م. راشه، رشه، : هغه درمند چې تیار او پاک وي او اخستلو ته آماده وي.

راشبېل (rāšbél) نر.م. وگ. ډډگی.

راشتلی (rāštaláy) نر.م. تلی، رېشتلی، د غلې هغه ناپاکه برخه چې په درمنده کې له راشې څخه پاتې کېږي.

راشه (rā́ša) ښځ.م. ۱) رشه، راش، رېشه، د غنمو رېشه، اریاسه؛ ۲) ف. راسه، راځه، ارځه.

راشه درشه (rāšadárša) ښځ.م ۱) سلوک، گذاره، دارومدار؛ ۲) تگ راتگ، تله راتله.

راشی (rāšáy) نر.م. رېږ، رېښ، برف کوچ، ایمال.

راشي (rāší) ص. نب. رشوت ورکوونکی.

راشیتیزم (rāšitízam) نر.م. راشیتیس، د هډوکو د نرمۍ ناروغي ده.

راشیندل (rāšində́l) مص. مت. راشنل، رانوستل، راتیتول، راپاشل.

راښکل (rāṣkə́l) مص. مت. ۱) راکښل، راکاږل؛ ۲) راوباسل؛ ۳) نر.م. بوډول غرنی ونه ده.

راښکو (rāṣkó) ښځ.م. هغه آله چې فلزي سیمونه پرې نري کېږي.

راښکوبی (rāṣkóbay) نر.م. راکښوبی، د اوبو د راایستلو ماشین.

راښکول (rāṣkól) نر.م. راکول، کپړ، منداوو. گاښور، غوښوور، غاښور..

راښکون (rāṣkún) نر.م. راښکنه، راکاږنه، کشونه، راباسنه، راکشونگ.

راښکه (rāṣká) نر.ج. ۱) راوښکه، راوبسته، راباسه؛ ۲) ف. راښکنه، راکش کاوه، د راښکل استمراري ماضي.

راښودل (rāṣodə́l) مص. مت. وگ. ښوول.

راضي (rāzí) ص. نب. ۱) رضا، خوښ، قانع؛ ۲) ډاډه، مطمئنه.

راضي نامه (rāzināmá) ښځ.م ۱) مراضات پانه ۲) جوړه، روغه، موافقه، خوښه.

راغ (răğ) نر.م ۱) څرځای، ورشو؛ ۲) سارا، دښته؛ ۲) د غره لمن.

راغب (rāğíb) ص. نر.م. مایل، غوښتونکی، هڅو، علاقمند، هڅونکی.

راغبرگ (rāğbárg) ق.. ۱) راستون، راگرځېدلی، بیا راغلی؛ ۲) غبرگ، کت شوی، قات شوی.

راغبرگول (rāğbargawə́l) مص. مت. ۱) راستنول، راگرځول؛ ۲) کتول، قاتول، غبرگول.

راغلی (rāğálay) فا. نر.م. (ج. راغلي) راغبرگ شوی، رارسېدلی، راستون شوی.

راغورځول (rāğurǯawə́l) مص. مت. وگ. غورځول.

راغورځېدل (raǧurjedə́l) مص. ل. و ګ. غورځېدل

راغوښتل (rāǧwaṣtə́l) مص. مت. رابلل، غوښتل، خپلې خواته رابلل.

راغونځول (rāǧunǰawə́l) مص. مت. ۱) کتول، ۲) د ګېږو خلکو، رمو او... غونډېدو داسې حالت چې ځنګ په ځنګ وي او حرکت ورکړی شي.

راغونځېدل (rāǧūnǰedə́l) مص. ل. ۱) کتېدل؛ ۲) خوځېدل، زومبېدل.

راغونډ (rāǧónd) ص. نر.م. ج. ۱) راپنډ، راټول، غونډ، یوځای؛ ۲) ګرد، ګردی، ګړدی.

راغه (rāǧá) نر.ج. ۱) د غره لمن، د غره غاړه؛ ۲) سارا، رغه، صحرا، دښت، ډاګ.

راغی (rāǧay) فا. نر.م. و ګ. راغلی.

رافض (rāfíz) نر.م. (ج. رافضه) پرېښودونکی، ترک کوونکی، له لارې اوښتونکی.

رافع (rāfí') نر.م ۱) اوچی، اوچ؛ ۲) رفع کوونکی، لیرې کوونکی؛ ۳) عارض.

راقم الحروف (rāqimulhurū́f) نر.م. ۱) رقم، لیکوونکی، کښونکی؛ ۲) دخطاطۍ د یوې قطعې یا کوم کتاب لاس لیکوونکی.

راقي (rāqí) نر.م. عقیق، قیمتي غمی، راکي.

راک (rāk) نر.م. راګ، له سنیو څخه جوړ شوی پتلون ډوله لباس چې د ښځې په ځېر زيږ وي او د پرتوګ کار ترې اخلي.

راکاږل (rākāzə́l) مص. مت. راوېښکل، راباسل، له ښکته څخه راپورته کول او راایستل.

راکټ (rākít) نر.م. (ج. راکټونه) توغندی، توغېدونکی سیستم، ارتاوېدونکې آله.

راکد (rākíd) ص. نر.م.ج. ۱) بې حرکته، آرام، ثابت؛ ۲) کورم، ډم، ولاړې (اوبه).

راکړه (rākṛá) ښځ.م. ۱) اخستنه، له بل چا څخه د یو شي د اخیستنې عمل؛ ۲) ف. راکه، روکه. مخاطب ته د راکولو امر.

راکړه ورکړه (rākṛadárkṛá) ښځ.م. راکړه ورکړه معامله، ورکول اخستل.

راکړی (rākáṛay) مف. نر.م. متکلم ته ورکړی یا ورکړل شوی یا ورتسلیم شوی.

راکس (rākás) نر.م. د غوېل په غوېانو کې منځنۍ غوېي ته وېل کېږي.

راکش (rākáš) ق. ۱) راکښ، راښکل شوی راښکېدلی؛ ۲) راښکول شوی.

راکښته (rākṣáta) ق. ۱) راکوز، رالاندې، ښکته تیټ؛ ۲) مخاطب ته د راکښته کېدلو امر.

راکښل (rākṣə́l) مص. مت ۱) راایستل، راباسل؛ ۲) کشول، کش کول، څکول.

راکښو (rākṣó) ا. و ګ.: راښکو

راکښوبی (rākṣóbay) واټرپمپ، د اوبو راایستلو ماشین.

راکښون (rākṣū́n) ا. و ګ.: راښکون.

راکښون ځواک (rākṣūnzwā́k) ا. د راکښون قوه، جاذبه قوه.

راکوزول (rākūzawə́l) مص. مت. و ګ. کوزول.

راکوزېدل (rākūzedə́l) مص. ل. و ګ. کوزېدل.

راکول (rākól) نر.م. و ګ. راښکول.

راکول (rākawə́l) مص. مت. رااخیستل، له مقابل طرف څخه د یو شي ترلاسه کول.

راکوونکی (rākawū́nkay) نر.م. راسپارونکی، راتسلیمونکی، د ورکوونکی مقابل.

راکي (rākí) ښځ.م. راقي، عقیق، قیمتي غمی

راګ (rāg) نر.م. مو. راګا، ګرام؛ ۱) سندره، نغمه، سرود؛ ۲) عیش، طرب؛ ۳) آهنګ، تون

٤) پرده؛ ٥) مقام، د موسيقۍ مقام.

راګرځول (rāgarǰawә́l) مص. مت. راستنول، راګرزول، راواپس کول، په شاته راستنول.

راګرځېدل (rāgarǰedә́l) مص. ل. راستېندل، راواپس کېدل، بېرته راتلل.

راګني (rāganí) ښځ. م. د موسيقۍ شعبه، د موسيقي د راګ يا مقام ښځه، ثانوي راګونه.

راګير (rāgír) ص. نر. م. ۱) راحصار، راايسار، رابند، منبتي؛ ۲) دوچار، اخته.

رال (rāl) نر. م. د چرګې د هګۍ غوړي.

رالره (rālará) اد. راله، راته، ماته، زما لپاره.

رالېږل (rālezә́l) مص. مت. رااستول. لـه مقابله لوري دې خواته رااستول، دور لېږل مقابل.

رام (rām) ص. نر. م. ج. تابع، مطيع، ايل.

رامبېل (rāmbél) نر. م. رابېل، رانبېل؛ يو ډول ګل دی چې ډېر په زړه پورې بوی لري

رامشت[1] (rāmast) ص. نر. م. ډولي، ښايسته، ښکلي، د بدرنګ مقابل.

رامشت[2] (rāmišt) نر. م ۱) سرود؛ ۲) عيش.

رامشتګر (rāmišәgár) ص. نر. م. سندرغاړی، سندرې کوونکی، بدله ويونکی.

رامزدګی (rāmizdagáy) نر. م. هغه غونډ منډ لرګی چې د ژرندې پل پرې ګرځي.

رامکان (rāmakā́n) نر. م. پټو، وړين شادر.

راموسی (rāmū́say) نـر. م. هغې خـوسی چې مشک ترې لاس ته راځي.

رانجن (rānján) ص. نر. م. ج. تيـاره، تت، تياره وزمه، تياره غوني.

رانجونوني (rānjū́nonáy) ښځ. م. رانجـومه، رنجړومه، رنجـومه، رينجـومه، د رنجـو وړه کځوره.

رانجه (rā́njá) نر. ج. انتي موني، يو راز کيمياوي ماده او کاني توره دبره ده چې د ښکلا او د دوا په توګه په سترګو پورې کېږي.

رانځره (rānǰrá) جن. رنځره، ننځره، ځرنه، لنځره.

راندېمان (rāndemā́n) نر. م. محصول، حاصل، لاس ته راوړل.

رانسکورول (rānaskorawә́l) مص. مت. ۱) راچپه کول، پرمخ کول؛ ۲) راښملول؛ ۳) ماتې ورکول.

رانغاړل (rānğāṛә́l) مص. مت. ۱) راغړل، نغاړل، راتـاوول؛ ۲) هـر شي په خوله منډل؛ ۳) مج. حرص کول.

رانګن (rāngán) نر. م. رنګان، بکيانه، يو ډول ونه ده چې ډول ترخې داني نيسي.

راننواته (rānanawātá) نر. ج. داخلېده.

راننوتل (rānanawatә́l) مص. ل. راداخلېدل، دننه راتلل.

رانه (rā́na) اد. راڅخه، له مانه، زما څخه.

رانـنه يستل (rānanayastә́l) مـص. مت. ننه ايستل، راداخلول، رانـنه کول.

رانيول (rāniwә́l) مص. مت ۱) په لاسونو کې نيول ۲) اخيستل، په بيه اخستل.

راڼه (rāṇә́) ص. نر. ج. دروڼ جمع ده.

راواته (rāwātá) نر. ج. د ورشنې راواته، رابهرته کېده، د باندې راواته، د باندې راتګ، خروج.

راوتل (rāwatә́l) مص. ل. ورشنې راتلل، ښدیا ته راتلل، راخارجېدل، د باندې راتلل.

راوتکی (rāwátkay) نر. م. ورکوټی دالان، ورکوټی دهلېز، کوچنی کوشکن.

راوړل (rāwṛә́l) مص. مت. ۱) يو شی له يوه ځای څخه بل ځای ته راانتقالول؛ ۲) زېږول.

راوړه (rāwṛә́) نر. ج. ۱) رانقلاوه؛ ۲) زېږاوه.

راوستل (rāwastə́l) مص. مت. رالېږدول، يو ساه لرونکی په خپلو پښو، يا يو بې ساه خپلې خواته رانقلول.

راولاړېدل (rāwalāredə́l) مص. ل. ۱) راپاڅېدل، راجګېدل؛ ۲) ويښېدل؛ ۳) راپارېدل؛ ٤) مج. جنګېدل، جګړه کول.

راوه (rāwá) ښځ. م. ملهم، مرحم، هغه دوا يا دارو چې په زخم يا ټپ ايښودل کېږي.

راوي (rāwí) ص. نب. روايت کوونکی، نقل کوونکی (فق.) هغه څوک چې حديث رانقلوي.

راوېستل (rāwestə́l) مص. مت. راوښکل، راايستل، رايستل، راباسل.

راهب (rāhíb) نر. م. (ج. راهبان) نصارا، عابد او پارسا، ديري، څوک چې په ديرکې عبادت کوي.

راهدار (rāhdā́r) ص. نر. م. ج. ۱) رادار، ليکې ليکې؛ ۲) تانه دار، لاره ساتونکی.

راهداري (rāhdārí) ښځ. م. لارپانه، د لارې يا پولې د تېرېدلو اجازه ليک.

راهسکېدل (rāhaskedə́l) مص. ل. ۱) راپاڅېدل، راولاړېدل؛ ۲) راختل، راښکاره کېدل.

راهيت (rāhít) ص. نر. م ۱) مالت مشر، کنديدار، کلانتر، د کلي مشر؛ ۲) ملک، خان.

راهيسته (rāhistá) ق. ۱) رادېخواته، رادې پلو ته؛ ۲) له هغه وخته، له هغه راهيسې.

راهيسې (rāhísé) ق. له هغه وخته، دهغه راايسي، راايسې، راديخوا.

رای (rāy) ښځ. م. ۱) وګ. رايه؛ ۲) د لرغوني هند د واکمنانو لقب.

رايج (rāyíj) ص. نر. م. ج. مروج، رواج شوی، عام شوی، جاري شوی.

رايستل (rāyistə́l) مص. مت. بستل، راايستل، رايېستل، راويستل، د باندې خارجول.

رايسته (rāyísta) ق. رادېخوا، دېخواته، دې پلو.

رای ګيري (rāygirí) ښځ. م. رايه اخيستنه، رايه ورکول، رای ورکول.

رای ورکړه (rāywárkṛa) ا. رای ورکونه، رای ورکول.

رايه (rāyá) ښځ. م. (ج. رايې) ۱) اند، فکر، رای؛ ۲) ګروهه، عقيده، اعتقاد؛ ۳) د زړه بصيرت؛ ٤) تدبير.

رايه اخيستنه (rāyaaxistə́na) ا. رايه يا نظر اخيستل، سند اخيستل.

رئيس (rayís) نر. م. رييس، مشر؛ ۱) د قوم لوی او سرپرست؛ ۲) د اجرائيه قوې مشر؛ ۳) د يوه رياست، محکمې، شرکت او ټولنې مشر.

رب[1] (rab) نر. م. ۱) مالک، څښتن؛ ۲) مصلح؛ ۳) پالونکی، پالونی.

رب[2] (rub) نر. م. د مېوې ايستل شوي اوبه چې د ايشولو وروسته ټينګې شي.

ربا (ribā́) ښځ. م. سود، ګټه، سوايي، (فق) هرې فاسدې بيعې ته ربا وايي

رباب (rabā́b) نر. م. د ساز يوه تاريزه آله ده.

رباط (rabā́t) نر. م. ۱) پړاو، هغه واټن چې د شپږو کروه سره معادله وي؛ ۲) هغه تمځايونه (کاروانسرای) چې په يوه اورده لارکې واقع وي.

رباعي (rubāʕí) ښځ. م. ۱) څلوريزه، هغه شعر ته وايي چې څلور مسرې (مصرع) ولري.

رب النوع (rabunnáwʕ) ښځ. ز. م. د الهې (الهه) يا ربة النوعې مقابل، څانګړی خدای.

رباني (rabāní) ص. نب ۱) رب ته منسوب، د رب؛ ۲) عارف، عابد.

ربح (rebhá) ښځ.م. ګټه، نفع، مفاد، تکتانه.

ربخ (rabáj̃) اِ. و ګ. ربېغ.

ربړ (rabáṛ) نر.م ۱) ستونزه، زحمت، کړاو، تکليف؛ ۲) رابړ، ربړ د ځينو خاصو ونو او بوټو شيره ده چې لاټکس يې بولي.

ربړا (rabṛā́) ښځ.م. ۱) ربړ، زيار؛ ۲) رياضت، په عبادت کې زيار او زحمت کښل.

ربړاو (rabṛā́w) نر.م. ربړه، تکليف، ستونزه.

ربړن (rabṛán) ص. ستونزمن، ربړي، ارتجاعي.

ربړوکی (rabṛū́kay) ص. ترېدلی، ډار شوی.

ربړول (rabṛawā́l) مص. مت. کړول، په عذابول، په تکليفول، په کړاو اخته کول.

ربړه (rábṛa) ښځ.م (ج. ربړې) ۱) ربړ، کړاو، ستونزه ۲) مناقشه، مجادله، جګړه، جنجال.

ربړي (rabṛí) ص.نب. ربړيز، رابړي، د ربړ.

ربړيالی (rabaṛyālā́y) ص.نر.م. زيار ګالونکی، زيارکښ، زيار ايستونکی، خواريکښ.

ربړيجن (rabṛiján) ص. ربړوونکی، ځوروونکی، مزاحم.

ربړېدل (rabṛedā́l) مص.ل. کړېدل، په کړاو اخته کېدل، په زحمت کېدل، ځورېدل.

ربړيز (rabṛíz) ص. نسر.م. ج. ۱) و ګ. ربړي؛ ۲) جنجالي، جګړه يي، جګړه ييز.

ربزکی (rabzákay) نسر.م. (ج. ربزکي) يو ډول مرغه دی.

ربزوکی (rəbazū́kay) ص. نر.م. خوار، خوارکی، بې وسه ناتوانه، بې توانه.

ربط (rabt) نر.م. ۱) اړيکې، اړه، ارتباط، رابطه؛ ۲) ګر. عطف، هغې کليمې چې په يوه جمله کې دوه اسمه يا يو دوې جملې سره يو ځای کوي

ربع (rúbʿ) ځ. نب. څلورمه، يو پر څلور ۱/٤ .

ربغړ (rabağáṛ) نر.ج. کوچنيان، ماشومان، زيات اولادونه.

ربغړی (rabğáṛay) ص.نر.م. ۱) برېنډ، لغړ؛ ۲) خوار، بې وزلی، غريب.

ربل (rabál) مص. مت. ۱) و ګ. ربېل؛ ۲) ص. نر. م. ج. منلی، قبول. ۳) خوښ، زړه ته نږدې؛ ٤) نر.م. ۱) پېرزوينه؛ ۲) ښه سلوک.

ربلاند (rablánd) نر.م. مهربان، لوراند، لورين.

ربلول (rabalawál) مص.مت. ۱) منل، قبلول؛ ۲) زړه ته نيژدې کول؛ ۳) پېرزوينه کول، لورينه کول؛ ۲) ښه سلوک کول، ښه ګوزاره کول.

ربلونی (rablū́nay) نر.م. بې موره ګډوری.

ربلېدل (rabledál) مص.ل. ۱) خوښېدل، قبلېدل؛ ۲) لورېدل، پېرزوکېدل.

ربنېدل (rabnedál) مص. ل. ربنېدل، ترېدل، ترهېدل، ډارېدل، بېرېدل، وېرېدل.

ربنوکی (rabṇū́kay) ص. نسر.م. ۱) هوښيار او غښتلی ماشوم؛ ۲) ترهېدلی او ډار شوی.

ربنه (rabaná) ښځ.م. ربنې، تته رڼا، د لمر کمزورې او لږه روښنايي.

ربوبيت (rubūbiyát) نر.م. خدايي، الوهيت.

ربيټ (rıbíṭ) نر.م. يو ډول مېخ دی چې سر يې د مېخ په څېر او پای يې پرې شوی دی.

ربيع (rabíʿ) ښځ.م. ۱) سپرلی؛ ۲) سمسورتيا.

ربينه (rabiná) ښځ.م. د غوږ پرده، پرده.

رپ (rap) نر.م. ۱) رپېدنه، لړزېدنه، رپا، اهتزاز؛ ۲) خوځېده، حرکت؛ ق. شېبه، لحظه، لږ وخت ۳) نر.م. رپکی، موړه، رپک، توک بندي.

رپا (rapā́) ښځ.م. (ج. رپاوې) رپېدنه، بنوربدنه.

رپاړه (rapā́ra) ښځ.م. د کميس ترخځ، هغه ټوټه چې کميس ته يې د ارتولو لپاره وراچوي.

رپاند (rapánd) ص. رېږېدونکی، رپند، رېږېدونکی.

رپک (rapák) نـر.م. (ج. رپکونه) رپ، رپکی، نو ک بندې، په دېوال کې موږه.

رپل (rapál) نر.م. د یـو ډول رخې لـرونکې پخوانې توپک نوم دی.

رپند (rapánd) ص. نـر.م.ج. رېږېدونکی، رپاند، رپندی.

رپندبېواک (rapándbewāk) گر. هغه بېواک (کانسونېنټ) چې له وینگ (تلفظ) سره یې د ژبې ځوکه رپي.

رپڼی (rapaṇáy) ص.نر.م ۱) موخه، ډ ک، ترخولې ترغنډ و ډ ک، مالامال؛ ۲) مور، ډ ک.

رپو (rapū́) ص. نر.م. رفو، پنځر ک، پیوند.

رپوټ (rapóṭ) نر.م. و گ. راپور.

رپوټچي (rapoṭčí) ص.نب. مخبر، جاسوس.

رپول (rapawə́l) مص. مت خوځول، ښورول، زمبول، ځمبول، اهتزار ورکول.

رپهار (rapahā́r) نر.م. رپا، خوځېدا، ښورېده.

رپی (rapáy) نـر.م. ۱) رپهار، رپېدنه، اهتـزاز؛ ۲) بیرغ، توغ، جنډه.

رپېدل (rapedə́l) مص.ل. ښورېدل، خوځېدل.

رپیده (rapidá) ښځ.م. یوه گـردی یا بیضوي ډوله آله ده چې ډوډی پخوونکی پېږه پرې اواروي او بیا په تناره تپي.

رت (rat) مغ. تک. د صفتونو څخه دمخه د مختاړي په ډول راځي او زیاتـره پر خالصو رنگـو باندې تاکید کوي، لکه: رت تور.

رتبوي (rutbawí) ص.نب. ۱) د درجې، دمنزلت؛ ۲) د مقام، د رتبې، د چوکۍ.

رتبه (rutbá) ښځ.م. (ج. رتبې) ۱) درجه، منزلت؛ ۲) مقام، څوکۍ.

رتی (ratáy) ښځ.م. ۱) د یوې ونې د تخم نوم دی؛ ۲) الږ شی، ډېر کم شی، کم مقدار، نوکی.

رتي (ratí) نر.م.ج. مو. د ۱۱ ماترو یو تال دی.

رتیب (ratíb) نر.م. ردیف، کتار، تیپ، جبل.

رتې پتې (ratepáte) ص. نب. ۱) چېږې ویږې، رېتې پېتې؛ ۲) ذرې ذرې، دانې دانې.

رټ (raṭ) ص.نـر.م.ج. ۱) جوت، ښکاره، واضح؛ ۲) سخت، کلک؛ ۳) نـر.م. رډ، د اوښکو بهېده؛ ٤) ص.نر.م. شریر، فاسـد؛ ٥) ص.نر.م. رډ، راوتلی؛ ٦) د نفي، د تردید؛ ۷) تکره؛ ۸) نر.م. د شرې یا کـوې د ناروغیو هغه حالت چې دانې رابنکاره نه شـي.

رټ رټ (ráṭraṭ) ق. ۱) زیاتې اوښـکې تویـونه او ژړېدنه؛ ۲) په غټو غټو سترگو، رډ رډ.

رټل (raṭə́l) مص. مت. ۱) ترټل، غندل، په خبرو سره تهدیدول؛ ۲) شړل، خپه کول، رټل

رټ مټ (ráṭmáṭ) ق. په ځرگنده، رډبډ، په سپینه، صریحاً، صراحتاً، په ښکاره، په زغرده.

رټن (raṭán) ص. نر.م. تکې تکې، خال خال، خاپ خاپ.

رټنه (raṭə́na) ښځ.م. ۱) ترټنه، غندنه، تهدیدونه؛ ۲) شړنه.

رټوالی (raṭwā́lay) نـر.م. رټتیا، رډبـډوالی، صراحت، څرگندوالی.

رټول (raṭawə́l) مص. مت. رډول، سترگې کلکول، سپین سترگي کول، په سترگو ننوتل.

رټونکی (raṭū́nkay) فا. نـر.م. ۱) تـرټـونکی، غندونکی، تهدیدونکی؛ ۲) شړونکی.

رټه (ráṭa) ښځ.م. ۱) داغ، خاپ، لکه، تکی، تکی؛ ۲) ص. نب. نبغه، سپینه، ښکاره، جوته.

رټۍ (raṭə́y) ښځ.م. یو ډول گیاه ده.

رټېدل (raṭedə́l) مص.ل. رډېدل، سترګې کلکول، سترګې سپېنول، کلکېدل، خرې کېدل.

رجاء (rijā́) ښځ.م. اسره، طمعه، تمه، امید.

رجحان (rujhā́n) نر.م. باندې والي، بروالي، لوړوالي، غوره والي، ترجیح، برتري.

رجرزمه (rajrūma) ښځ.م. رنجوني، د رنجو کڅوړه.

رجز (rájaz) نر.م. ویاړنه، حماسي او رزمیه شعر.

رجعت (rajʕát) نر.م. راګرځېدنه، راستنېدنه، د طلاق ورکوونکي خپلې ښځې ته راستنېدنه.

رجم (rájam) نر.م. ۱) سنګسارونه، په تیږو وهنه؛ ۲) کنځل کونګ، نفرینونه، ترټنه.

رجوع (rujū́ʕ) ښځ.م ۱) مخ راګرځونه، بېرته راتلنه؛ ۲) علاقه؛ ۳) فق. دفسخ مرادف؛ ۳) د رجعي طلاق فسخه کونګ.

رجه (rajá) ښځ.م. هغه تار چې ختېګر یا ترکاڼ پرې نښې او خطونه اچوي.

رچ (rač) نر.م ۱) د کور اسباب؛ ۲) د جولاګانو د کډې رمنځ؛ ۳) عیب؛ ٤) د خرادي آله؛ ٥) د کبانو د نیولو جال؛ ٦) رچه، خوښه، رضا؛ ۷) حرص، تلوسه؛ ۳) آرزو؛ ٤) سوده شوې غوښې.

رچکاڼی (račkā́ṇay) نر.م. د خرادي د آلې تیره.

رچکی (račkáy) نر.م. ځرخي، ځرخنی، سمندخ شوې وړې یا تار.

رچڼی (račaṇáy) نر.م. خراد، هغه آله یا سړی چې خرادي کوي.

رڅه (rə́za) ښځ.م. لاره، جاده، سړک، لار، واټ.

رڅ (rac) ص.نر.م. کجې، هغه څوک چې پښه پسې راڅخېږي.

رڅکښل (racksə́l) مص.مت. رڅې کښل، ښکول، په ځمکه راښکل او کشول.

رڅیکښل (racksə́l) مص.مت. رڅکښل، ښکول، کشول، په راښکلو سره د یوه شي وړل.

رحل (rahl) نر.م. و.ګ. رحېل.

رحلت (rihlát) نر.م. ۱) تلنه، تګ، لېږدېدنه؛ ۲) مرګ، وفات، له دې دنیا نه تلنه.

رحم[1] (ráham) نر.م. زړه سوی، زړه خوږېدنه، لورېنه، زړه خوږونه، مهرباني.

رحم[2] (rahím) نر.م. زیلانځ، توملنه، د ښځې په نس کې هغه ځای چې اولاد په کې وي.

رحمت (rahmát) نر.م. ۱) بخښنه؛ ۲) لورینه؛ ۳) مهرباني، فضل، رحم.

رحمېدل (rahmedə́l) مص.ل. مهربانېدل.

رحیل (rahī́l) نر.م. کوچ، لېږد، یون.

رخ (rax) نر.م. د سد مقابل، جېرې، د توپک د شپېلۍ په دننني برخه تاو راتاو کرښه.

رخ (rux) نر.م. ۱) مخ، څېره، شکل؛ ۲) واګې، د آس جلو؛ ۳) پلو، لوري، خوا..

رخام (roxā́m) نر.م. ج. الباتر، په لغت کې د سپینې او نرمې ډبرې په مانا دی.

رخپټه (raxpáṭa) ښځ.م. ۱) یو غرنی بوټی دی؛ ۲) خرپتې، یو ډول ساراني سابه دي.

رخپین (raxpín) نر.م. تروکی، رخپین، کوړتوبه.

رخت (raxt) نر.م. (ج. رختونه) ۱) پال، سپاره؛ ۲) ټوکر، ټوټه؛ ۳) کالي، جامې.

رخچینه (raxčī́na) ښځ.م. عرقچینه؛ ۱) یو ډول خولۍ چې پخوا به ښځو پر سر وله؛ ۲) هغه ټوکر چې پر اس باندې د خولو د جذبولو لپاره تړل کېږي.

رخړل (raxrə́l) مص.ل. ریخل، ریخ وهل، بېبدل، بهېدل.

رخس (raxs) نر.م. هن. رقص، نڅا، ګډا.

رخسار (ruxsā́r) نر.م. غومبوري، ...، باړخو، بارخو، نغور، سره ووتي.

رخسول (raxsawә́l) مص. مت. رقصول، گډول.

رخښت (raxә́ṣt) ص. نر.م. چړېدلی، رخېدلی، ريخېدلی، هغه شاروی چې وريخښېږي.

رخصت (ruxsát) نر.م. ۱) تعطيل، اجازه؛ ۲) دستور.

رخصتول (ruxsatawә́l) مص. مت. ۱) اجازه ورکول؛ ۲) شړل، له کاره ايستل.

رخصتي (ruxsatí) ښځ.م. د تعطيل ورځ.

رخصتېدل (ruxsatedә́l) مص.ل. ۱) رخصت کېدل، تعطيل کېدل؛ ۲) شړل کېدل.

رخن (raxán) ص. نر.م. ۱) رخه ناک. کينه ناک، حسود؛ ۲) نر.م. ابره، حاصل.

رخور (raxawár) ص. کينه کښ؛ و گ.: رخن.

رخه (raxá) ښځ.م. (ج. رخې) ۱) کينه، حسد؛ ۲) و گ. رخ؛ ۲) رجه، نقشه، خط اچونه.

رخه او سخه (raxáawsaxá) ا. کرج او کينه، حسد.

رخی (raxáy) ص.نر.م ۱) رخه ناک، حسود، رخن؛ ۲) نر.م. د ځلېره سوروی، د تلېره سوری، د ډنډموری، د حوض موری.

رخيل (rxayә́l) مص. مت. سرخرول، خرېيل.

رد (rad) نر.م ۱) لوری، خوا، پلو؛ ۲) تلنه، تېرېدنه؛ ۳) مخې ورگرځونه، ردونه، مستردونه.

ردڅ (radc) ص. نر.م. رخ، گڅی، چپی، چپ لاسي.

رد و بد (rádūbád) نر.م. گډې وډې، سپکې سپورې.

رد و بدل (radūbadál) ق. ۱) نه مخامخ کېدل؛ ۲) عوض و معاوضه، بدلونه، تبادله.

ردول (radawә́l) مص. مت. ۱) رد کول، تمبول، مستردول، ترديدول؛ ۲) نفي کول.

رده (radá) ښځ.م. (ج. ردې) ۱) پخښه، مسوره؛ ۲) لاره، لاړ، کتار، قطار، رسته.

ردي (radí) ص. نب. باطل، منسوخ، له کاره وتلی.

ردېدل (radedә́l) مص. ل ۱) ځوابېدل، مستردېدل؛ ۲) مرتد کېدل؛ ۳) نفي کېدل، باطلېدل.

رديف (radíf) نر.م. ۱) کېږ، ځيږه، کتار، چيل؛ ۲) پسې شا، ترشټ؛ ۳) غبرگ سواره.

رډ (raḍ) ص. نر.م. ۱) وچ سترگی، سپين سترگی؛ ۲) رټ، بټ سترگی؛ ۳) ښکاره؛ ٤) سرتمبه.

رډ بډ (ráḍbáḍ) ص.نر.م. ج. ښکاره، جوت.

رډ په رډه (ráḍparáḍa) ق. مخامخ، نېغ، ښکاره.

رډسترگی (raḍstә́rgay) ص. نر.م. تاغ سترگی، بټ سترگی، بوک سترگی.

رډول (raḍawә́l) مص. مت ۱) ښکاره کول، جوتول ۲) نېغول، شخول، سترگې سپينول.

رډی (raḍáy) ص. نر. م. ۱) بټ سترگی، بوک سترگی؛ ۲) نر.م. گېگړ، رېډی، د ريډي گل.

رډۍ (raḍә́y) ښځ.م. پنبې، مروړی، د ټوپک لته کش.

رډېدل (raḍedә́l) مص. مت. رنډېدل، خرې کېدل، پنبې کلکول، پنبې خرېيل.

رذالت (rezālát) نر.م. رذالته، پستي، سپيتانه، کچوتي، کچگي، ناکسي.

رذيل (razíl) ص. نر.م. پست، کچه، فاسد.

رذيلانه (razilānә́) ق. د رذالت، د رذيلتوب، د رذالت په ډول.

رزم (rә́zam) نر.م. (ج. رزمونه) جگړه، شخړه.

رزمته (razmatә́) ښځ.م ۱) شومه، ورځني خواړه، ارگانه، ورځنۍ جيره؛ ۲) بسنه، بسيا.

رزمنوال (razmanwā́l) ا. رزمه وال، نفقه رساند، نفقه رسوونکی، تنخواخور، متکفل.

رزمنه (razmána) ا. نفقه، تنخوا، روزي.

رزمي (razmí) ص.نب. د رزم، دحماسې، د جګړې.

رژ (riž) نر.م. (طب.) ريژ، د لېوني سپي ناروغي.

رژند (ražánd) ص. نر.م ۱) رژېدونکی، تويېدونکی؛ ۲) کولېدونکی.

رژول (ražawə́l) مص.مت. ۱) رېژول، رجول؛ ۲) کولول، دړول، ميده ميده کول.

رژېدل (ražedə́l) مص. ل. ۱) تويېدل، رېژېدل، رالوېدل، تلېدل؛ ۲) ميده کېدل، دړېدل.

رژيسور (ražisór) نر.م. (هن). رېژيسر، ستېج مېنېجر، مدير، عامل؛ په تياتر کې د لوبغاړو مدير يا سرپرست.

رژيم (ražím) نر.م. ۱) (حکومتي) لاره، قاعده، ډول، روش، شکل، سبک، شېوه؛ حکومتي سيستم، د حکومت طرز، د حکومت نوع.

رس (ras) نر.م. ۱) روزي، خواړه، آذوقه؛ ۲) مرسته، ۳) د يوه اغزن بوټي د کوټلي تخم او پاڼو وچه کړې ترخه عصاره ده؛ ٤) جوهر، خوز، عرق؛ ٥) ص. نر.م. ګېډو، خېټور؛ ٦) ښځ.م. ج. يو ډول خاوره ده.

رسا (rasā́) ص. نب. ۱) بالغ، رسېدلی؛ ۲) لوړ؛ ۳) لايق، څيرک؛ ٤) سم، سيخ، نېغ.

رسالت (risālát) نر.م. خبر رسول، پيغام رسونه، پيغمبري، استازي توب.

رسالدار (rasāladā́r) نر.م. رساله دار؛ ۱) پخوا به يې په عسکري کې د يوې وړې سپرې ټولګې مشر ته ويل کېده.

رساله (rasālá) ښځ.م. ۱) وړوکې مجموعه، کوچنی کتاب؛ ۲) د سپرو يوه قطعه.

رسالينډی (rasālindáy) نر.م. لينډی ويشتونکی، ښه غشی ويشتونکی.

رسام (rasā́m) ص. نر.م. (ج. رسامان) انځورګر، څېره کښونکی، څېره کښ، رسم کښونکی..

رسامي (rasāmí) ښځ.م. انځور ويستنه، انځور کښنه، رسم ايستنه، څېره رسمونه.

رستوران (rastūrā́n) نر.م. (ج. رستورانونه) رستورانت، د خوراکي موادو د رانيولو او خوړلو ځای.

رسته (rastá) (ج. رستې) رده، کتار، قطار، صف.

رسد (rasád) نر.م. ۱) برخه، حصه، ونډه، قسمت؛ ۲) د خوراکي شيانو مغازه؛ ۳) د لو وخت.

رسليک (raslík) نر.م. (ج. رسليکونه) رسيد، پاروخطی، سند، تمسک.

رسم (rásam) نر.م. (ج. رسمونه) ۱) دود، رواج، دستور؛ ۲) انځور، تصوير، د يو شي صورت؛ ۳) د بوسو نه پاکه شوې رشه.

رسم الخط (rasmulxát) نر.م. ليک دود، معياري ليک، آرتوګرافي.

رسمونی (rasmaúnay) نر.م. ګونډې مال، پايمال، د غنمو هغه ګونډې چې د رشې د پاکېدو په وخت کې لواړ پاتې شي.

رسمي (rasmí) ص. نب. ۱) د قاعدې، د عرف، د عنعنې؛ ۲) حکومتي، دولتي، سرکاري.

رسميت (rasmiyát) نر.م. رسمي جنبه لرنه.

رسمېدل (rasmedə́l) مص.ل. انځورېدل.

رسند (rasánd) نر.م. ۱) د ناوې د آس مخصوص جلو؛ ۲) هغه رنګه دسمال چې خسرګنی يې د زوم د آس د غاړې لپاره ورکوي.

رسنی (rasanáy) ښځ.م. ذرايع.

رسوا (raswā́) ص. نب. ۱) پکړې، بې آبرو، لوڅ؛ ۲) معلوم، څرګند، ښکاره، جوت.

رسوب (rusūb) نر.م. خړه، خړوبی، کونوبی، ختېبل.

رسوخ (rusū́x) نر.م. ۱) مخ روتی، اعتبار، عزت، منلتیا؛ ۲) ثابت، ټینګ، محکم، استوار.

رسول[1] (rasū́l) نر.م. ۱) پیغمبر، دخدای استازی؛ ۲) استازی، قاصد.

رسول[2] (rasawә́l) مص.مت. ۱) ورول، سپارل؛ ۲) ترسره کول؛ ۳) لورول، جګول.

رسولی (rasūláy) ښځ.م. هغه زخه یا مېخک چې د لاسو یا پښو په ګوتو کې راخېژي.

رسونه (rasawә́na) ښځ.م. ۱) ورنه؛ ۲) ترسره کونک، بشپړونه؛ ۳) پخونه؛ ٤) د کمال په لور خوځونه.

رسوم (rusū́m) نر.ج. د رسم جمع، و.ګ. رسم.

رسی (rasáy) ښځ.م. بیاسته، رسه، پړی، بدریشه، لوی او غټ پړی، لوی بدریژه.

رسید (rasíd) نر.م. سند، رسلیک، چیټی.

رسېدل (rasedә́l) مص.ل ۱) رسېده، ترسره کېدل، بشپړېدل؛ ۲) مج. پخېدل (د غلې، مېوې...)؛ ۳) څوانېدل؛ ٤) ورسپارل کېدل.

رسی والا (rasәywālā́) ص.نر.م.ج. رسی خرڅوونکی، د رسی څښتن یا خاوند.

رش (raš́) نر.م. ۱) پېروی، د شیدو سر، قیماق؛ ۲) د اړې بوره؛ ۳) میده ګي، پوډر؛ ۳) وړې وړې دانې، نینکی، زخې، ګرمکې؛ ٤) خیری؛ ٥) ګاټه شربت؛ ٦) څګ، کپ، قف.

رشاد (rašā́d) ص.نر.م. ۱) څوان، رشد موندلی؛ ۲) پرلاړې سم؛ ۳) مقاومت؛ ٤) بریالی، کامیاب، بریالیتوب.

رشادت (rašā́dát) نر.م. زړورتیا، څوانمردي، راستي.

رشتلی (raštálay) نر.م. تلی، پاتې شوني، د درمنده پاتې.

رشته (rәšta) ښځ.م. (ج. رشتې) ۱) تار، مزی؛ ۲) څانګه، مسلک، تخصص؛ ۳) اړیکی.

رش چای (raščā́y) ا. پېروي چای، تورچای.

رشد (rušd) نر.م. ۱) نمو، وده، جسمي او ذهني انکشاف؛ ۲) غوړېدنه، رسېدنه، غټېدنه.

رشقه (rišqá) ښځ.م. رشکه، رېشکه، شپېښتی، شفتلو غوندې یو ډول واښه دي.

رشک (rašk) نر.م. ۱) پم، پونی، د پوست یو ډول ناروغي ده؛ ۲) ککړ، غش، ګړ، لړلی.

رشکی (rašakáy) ښځ.م. وړه رشه، کوچنی رشه، ورکوټی درمند.

رشکین (raškín) ص.نر.م ۱) مشوش، مغشوش؛ ۲) ګډ، ککړ، لړلی.

رش لړی (rašláray) ص.نر.م. کیسه مال، خیری پاک.

رشوت (rišwát) نر.م. بډې، رشوه.

رشه (rašá) ښځ.م. (ج. رشې) ریشه، راشه، پاک شوی درمند.

رشید (rašíd) ص.نر.م. ۱) وده موندلی، د ودې خاوند؛ ۲) پر لاړې سم، رښتینی؛ ۳) زړور.

رښ (ras̱) نر.م. شیره، عصاره، څوښه، څوښاب.

رښتنګلوي (rәstangalwí) ښځ.م. ۱) سپېنولي، صداقت؛ ۲) دوستي.

رښتمني (rәstmaní) ښځ.م. ثبوت، تحقیق.

رښتنی[1] (ristánay) ص.نر.م. صادق، سپېن.

رښتنی[2] (rәstaní) ښځ.م. رښتینولي، صداقت.

رښتونی (ristū́nay) ص.نر.م. رښتنی، صادق، سپېن، رښتینی.

رښتیا (restyā́) ښځ.م. رشتیا، صداقت.

رښتیا پال (restyāpā́l) ص. حقیقپال، رښتیا پالونکی.

رښتياپالنه (restyāpaləna) ا. حقيقت پالنه، حقيقت پلټنه.

رښتيامل (restyāmál) ص. رښتين، رښتينى، رښتونى، حقپال.

رښتيانى (riṣtyānáy) ص. نر.م. د رښتيا، د حقيقت، په رښتيا اړوند.

رښتياوالى (riṣtyāwā́lay) نر.م. سپينوالى، رښتياتوب، صداقت، د دروغوالي ضد.

رښتياوين (restyāwín) ص. واقعبين، حقپال.

رښتين (riṣtín) ص. نر.م. ج. رشتين، صادق، سپين، رښتونى.

رښتينواله (riṣtinwā́la) ښځ.م. راستي، صداقت، اخلاص.

رښتينولي (riṣtinwalí) ښځ.م. د يوې خبرې سپينونه، د يوې موضوع دروغ او رښتيا معلومونه.

رښک (raṣk) نر.م ۱) کرښه، خط، ليکه؛ ۲) نښه، اثر، علامه، نښکه.

رښکه (ráṣka) ښځ.م ۱) کرښه، رښک؛ ۲) توتنى، پترکى؛ ۳) تشنج، هيجان.

رښکى (raṣkáy) ښځ.م. ريښکى، ريښه، ريتاړه، د توکر اوږده يا کمکى توته.

رښېدل (rasedál) مص.ل. ترېدل، ترهېدل، وېرېدل، بېرېدل، ډارېدل.

رصد (rasád) نر.م. ۱) مراقبت کول؛ ۲) څارنه؛ ۳) لاره، طريق؛ ٤) ساتونکى، محافظ.

رصدخانه (rasadxāná) ښځ.م. هغه لوړ ځاى چې د ستورو او سيارو څارنه کېږي.

رضا (rezā́) ښځ.م. ۱) خوښه، اختيار، موافقت؛ ۲) انتخاب، غوره کونګ، چاڼ؛ ۳) ص.نب. راضي، خوښ، قانع.

رضاع (rezā́ʕ) ښځ.م. رودنه، د مور له تي څخه د شيدو خوړنه.

رضاعت (rezāʕát) نر.م. رضاعه، رضاع، شيدې رودنه، د مور له تي څخه د شيدو رودنګ.

رضاعي (rezāʕí) ص. نب. هغه دوه ماشومان چې د يوې ښځې تى يې رودلى وي (خو مور او پلار يې سره بېل وي).

رضاکار (rezākā́r) ص. نر.م. ج (ج. رضاکاران) داوطلب، هغه څوک چې په خپله خوښه کوم کار يا کومې قربانۍ ته چمتو شي.

رضامند (rezāmánd) ص. نر.م. ج. راضي، رضاء، قانع، خوښ.

رضايت (rezāyát) نر.م ۱) رضامندي؛ ۲) اجازت، رخصت؛ ۳) خوښي، خوښه، ميل.

رطل (ratál) نر.م. ۱) د مايعاتو د وزن يو مقياس دى چې ۸٤ مثقاله کېږي؛ ۲) د ميو پياله؛ ۳) احمق.

رطوبت (rutūbát) نر.م. ۱) لندبل، لمدبل، نمجنوالى، خيشتوالى؛ ۲) لمدېدنه، تازګي.

رعايا (rasāyā́) نر.ج. د رعيت جمع.

رعايت (rasāyát) نر.م. ۱) مُراعات، لحاظ، خاطر، پاس لرنه؛ ۲) څارونه؛ ۳) څرول؛ ٤) مهرباني، نازونه؛ ۵) د چا کار ترسره کونه، رسيدګي.

رعب (rūsab) نر.م. بېره، وېره، ډار، روب، خوف.

رعد (rasd) نر.م. تنا، ۱) تالنده؛ ۲) تندر، صاعقه.

رعناء (rasnā́) ص. ښځ.م. ۱) خيالي؛ ۲) ځان مني، متکبره، خودخواه ښځه؛ ۳) ښکلې.

رعيت (rasyát) نر.م. ج. پاسلي، تابع، تبعه، اتباع، رعايا، عوام؛ تر اداري لاندې..

رغ (rağ) ص. نر.م. ۱) ښکاره، څرګند؛ ۲) نر.م. د غره لمن، راغه؛ ۳) چاره، جوړه، موافقه.

رغا (raḡā́) ښځ.م. ۱) رغاونه، رغېدنه، جوړېدنه؛ ۲) زړه صبرونه یا صبرېدنه.

رغاندل (raḡāndə́l) مص. ل. ۱) کرېږه ایستل؛ ۲) نر.م. د مستو د منبلو یا شاربلو اواز.

رغاو (raḡā́w) نر.م. رغاوه، رغېدنه، زړه صبرونه، اړیکی پرېکونه، یو له بله لاس اخېستنه.

رغاوني (raḡāwaní) ص. رغنده، سازنده ودانیز، تعمیري.

رغاوني پښوېه (raḡāwanipṣóya) (گر.) رغاونیز گرامر.

رغاوني ژبپوهنه (raḡāwanižəbpohána) گر. جوړښتي یا ساختماني ژبپوهنه.

رغاوني غونډال (raḡāwaniḡonḍā́l) (گر.) جوړښتي یا ساختماني سیستم.

رغاوه (raḡāwá) ا. ودهنه، صنعت، صناعت.

رغاويز (raḡāwíz) ص. صنعتي، صناعتي.

رغاويزاوښتون (raḡawizawuṣtún) ا. صنعتي انقلاب.

رغاوڼيز (raḡāwaṇíz) ص. نر.م. ۱) پرتمین، شاندار؛ ۲) ښایسته، ښکلی، ډولي.

رغبت (raḡbát) نر.م. ۱) غوښتنه، میل، میله، علاقه؛ ۲) خوښه، مینه لرنه، دوستي.

رغبولي (raḡbóli) ښځ.ج. یو ډول خوشبویه نبات دی، خلک پاڼې وچوي او په شلومبو کې اچوي.

رغدی (raḡdáy) ص.نر.م. دروهلی، چالاکه.

رغریوبی (raḡaryobáy) نر.م. د کښت پیره دار.

رغړند (raḡəṛánd) ص. نر.م.ج. ۱) څوری، څور؛ ۲) رغړېدونکی، تلېدونکی.

رغړندوکی (rḡaṛandū́kay) نر.م. لولک، هغه گردې شی چې ماشومان یې رغړوي.

رغړول (rḡaṛwál) مص.مت. ۱) کولول، تیلول؛ ۲) لټ پرلټ اړول ۳) خوله کنگالول؛ ٤) غولول.

رغړی (raḡəṛáy) ښځ.م. ۱) گاډی، یو وړا ابه لرونکې وسیله ده چې خاورې په کې وړل کېږي؛ ۲) ص. ښځ.م.ج. تخې او سپینې سترگې.

رغړېدل (rḡaṛedə́l) مص.ل. ۱) کولېدل، تلېدل؛ ۲) لټ پر لټ کېدل؛ ۳) غرغره کېدل (اوبه)؛ ٤) غولېدل، خطا وتل؛ ٥) د دېوال چپه کېدل.

رغښت (raḡə́ṣt) نر.م. ۱) لټ پرلټ، لوټکی؛ ۲) رغلېده، څغاسته؛ ۳) کولېده، تولېده؛ ٤) ف. د رغښتل استمراري ماضي؛ ٥) نر.م. جوړښت، جوړېدنه، رغېدنه.

رغښتل (rḡaṣtə́l) مص.ل ۱) رغړېدل، کولېدل؛ ۲) لوټ په لوټ اوښتل؛ ۳) د دېوال چپه کېدل.

رغښتی (rḡə́ṣtay) مف. نر.م. رغړېدلی، رغښتلی، تلېدلی.

رغښتي (raḡəṣtí) ص. ساختماني، جوړښتي.

رغ کړی (raḡkáṛay) مف.نر.م. روغ کړی، جوړ کړی، ساز کړی، ښه کړی.

رغلی (raḡə́lay) نر.م. نغری، دېگدان.

رغندی (raḡə́nday) نر.م. دزنې او مرې ترمنځ برخه.

رغنه (raḡə́na) ا. مسکینده، ترمیم، رغون.

رغوس (raḡū́s) نر.م. تور ورغومی، تورسېرلکی.

رغول (raḡawə́l) مص.مت. ۱) جوړول، سازول؛ ۲) شفا ورکول؛ ۳) نقاشي کول؛ ٤) مج. په دښمنۍ کې ځان خلاصول؛ ٥) مص.ل. زړه صبرول، اړیکې شلول؛ ۲) جوړول، گنډل.

رغون (raḡū́n) ا. و گ. رغنه.

رغه (raḡá) ښځ.م. و گ. راغه.

رغی (raḡáy) ص. نر.م. ۱) الېږ ژور؛ هغه ډنډ چې ډېر لږ ژور وي؛ ۲) نر.م. رغونه، جوړښت.

رغی (raḡáy) ښځ.م. تورکی، تول شوی لوگی.

رغېدل (ragĕdál) مص.ل. ۱) شفا موندل؛ ۲) جوړېدل، سازېدل؛ ۳) گنډل کېدل؛ ٤) اړیکه پرې کېدل، دوستي او خپلوي پرېښودل.

رفاء (rifā́) ښځ.م. اتفاق، نږدېوالی.

رفاقت (rafāqát) نر.م. ۱) ملگرتیا، ملگرتوب، انډیوالي؛ ۲) یارانه، تاراچونه.

رفاه (rafā́h) ښځ.م. آرامي، هوساینه، سوکالي.

رفرنس (rifríns) نر.م. ریفرنس: ۱) ستنېدنه، مراجعه، د علمي او ادبي مراجعاتو ځانگړی کتاب، پام اړونه؛ ۲) یادونه، مأخذ.

رفع (rafʕ) ښځ.م. ۱) لیرې کونگ، ایسته کونه، حذفونه؛ ۲) جگونه، لوړونه، پورته کونگ.

رفو (rafū́) نر.م. ۱) پنځري، گرمل، گنډنه، رپو، پنځرک، ترمیم؛ ۲) پیوند، گنډ، پینه.

رفیع (rafíʕ) ص. نر.م. ج. ۱) لوړ، هسک، جگ؛ ۲) د لوړې مرتبې یا درجې خاوند، شریف.

رفیق (rafíq) ص. نر.م. ۱) ملگری، مل، دوست؛ ۲) دیوه فکر، د یوه اند؛ ۳) یار، محبوب.

رقابت (reqābát) نر.م. ۱) سیالي، سونده (وگ. رقیب۱)؛ ۲) څار، څارنه، ساتنه؛ ۳) انتظار.

رقاع (reqāʕ) نر.م. د رقعه جمع: ۱) لنډې لیکنې؛ ۲) لیکونه؛ ۳) پینې؛ ٤) د یوه شي ځیري شوې برخې؛ ۵) د اوو لیکونو څخه یو ډول لیک دی.

رقبه (raqabá) ښځ.م. ۱) پراخوالی، مساحت؛ ۲) غاړه؛ ۳) مریی، غلام؛ ٤) هغه ځمکه چې یو چاته د هغه تر مرگه پورې ورکړه شوې وي.

رقت (reqát) نر.م. ۱) نازکي؛ ۲) نرمي، لطافت؛ ۳) مهرباني، زړه سوی، رحم؛ ٤) شرم.

رقص (ráqəs) نر.م. وگ. رخس.

رقعه (roqʕá) ښځ.م. (ج. رقعې) ۱) خط، لیک؛ ۲) د کالو پینه؛ ۳) خ. یو ډول لیک دی.

رقم (raqám) نر.م. ۱) راز، ډول، قسم؛ ۲) انځور؛ ۳) لیک؛ ٤) عدد، نښه؛ ۵) پټ لیک.

رقوم (ruqūm) نر.ج. د رقم جمع؛ رقم لیک، یو ډول لیک دی چې هندسي اعدادو غوندې وي.

رقیب (raqíb) نر.م (ج. رقیبان) ۱) حریف، رخې، سیال؛ ۲) څارو، ساتونکی، مواظب.

رقیق (raqíq) ص. نر.م. ج. اوبړن، نری، اوبلن.

رک (rak) ص. نر.م. ۱) څرگند، ښکاره، جوت؛ ۲) رد، ډانگ، پیلی؛ ۳) بېخي، بالکل.

رکاب (rekā́b) نر.م. (ج. رکابونه) ۱) کړیب، یوه فلزي کړۍ ده چې د آس د زین دواړو خواوو ته راځړېږي.

رکابدار (rekābdā́r) ص. نر.م. جلودار، شاطر.

رکبه (rakbá) ص. نر.م. کنبي، د ورشو یا څرځای ساتونکی، د کروندې یا فصل ساتونکی.

رک پک (rakpák) ق. بالکل، صریح اوصاف، بېخي پاک اوصاف.

رک روغ (rəkroğ) ص. نر.م. روغ رمټ، روغ جوړ، بېخي جوړ.

رکړه (rakáṛə) نر.م. وروړکه، وروړجانه، روکی.

رکښ (rakṣ) نر.م. کرښه، نښه، اثر، خاپ، علامه، نښانه، رکښه، نښکه.

رکښه (ráksa) ښځ.م. ۱) نښکه، رکښ، نښه، علامه؛ ۲) په غره کې نری لار.

رکن (rókən) نر.م (ج. رکنونه، ارکان) متنه، بنسټ؛ ۲) مهم جز، ستر توک؛ ۳) د هر شي لویه برخه؛ ٤) لوی کار؛ ۵) د قوم مشر.

رکوتر (rkūtár) نر.م. ۱) غونډان، ناتوړل شوی لرگی؛ ۲) مج. سوټی، لوړ، کوتک، ډنډه.

رکود (rukū́d) نر.م. ځای په ځای درېدنه، تپ درېدنه، درېدنه (د باد یا اوبو).

رکیبي (rakebáy) ښځ.م. ۱) رکابي، بشقاب؛ ۲) نالبکی، نعلبکي.

رکیک (rakík) ص. نر.م.ج. ۱) سپک، بې ادبه؛ ۲) سست، بېکاره، ضعیف.

رګ (rag) نر.م. ۱) د ژوي په وجود کې نرۍ نل دوله مجرا چې وینه او لنف پکې تېرېږي؛ ۲) فکر، نظر؛ ۳) رګی، اړیکی، رشته.

رګ الوتنه (ragalūtə́na) ا. د (زړه) درزا، ټرپا، ترپا.

رګړی (ragə́ray) نر.م. له تې بېل شوی ماشوم.

رګ وپلې (ragoplé) ا. پلې او وژې، پلې او رګونه.

رګپوهنه (ragpohə́na) ا. د رګ پېژندنه، رګپوهه.

رګ وهل (ragwahə́l) مص. مت. ۱) د نښتر (نښتر) په وسیله د بدن د وینې لېږل؛ ۲) مج. بولي کول، متیازې کول.

رګه (rága) ښځ.م. ۱) لاره، واټ، جاده؛ ۲) نښه، نښانه، علامه؛ ۳) د تګ یو منځوی حالت.

رګی (ragáy) نر.م. رشته، خپلوي، قرابت، خپښي.

رګي (ragí) ص. نب. ساړه وهلی، سوړتود، ابګیر. چې پلانې رګي شوی دی.

رمان (rumā́n) نر.م. و ګ. رومان.

رمباړه (rambā́ṛa) ښځ.م. ۱) د څاروي آوازونه؛ ۲) مج. په اوږده آواز سرچیغه یا ناره.

رمبکتیا (ramabaktyā́) ښځ.م. اداره، انضباط.

رمبکه (rambə́ka) ښځ.م. تبغنه، تبغی، جوکه، راټوکېدلی فصل.

رمبکی (rambakáy) نر.م ۱) رمباړه؛ ۲) اریکی، هغه سړی چې د یوه قوم یا یوې سیمې څخه غوره کېږي او د خلکو د خبرولو یا د امنیت د ساتلو دنده ترسره کوي.

رمبوسی (rambosáy) نر.م. راموسی، راموسی، هغه هوسی چې مشک لري.

رمبه (rambá) ښځ.م ۱) برمه؛ ۲) یو اوسپنیز تېره آله ده چې په للون او خښتاوه کې کار اخلي.

رمبی (rambáy) نر.م ۱) و ګ. رمبه۲)؛ ۲) د چمبار د کار یوه تېره آله ده چې څرمن پرې غوڅوي.

رمټ (ramáṭ) دروغ د کلیمې سره یو ځای د تاکید مفهوم لري او د بشپړ دروغ مانا ورکوي.

رمز (ramz) نر.م. (ج. رمزونه، رموز)؛ ۱) په پټه ویل؛ ۲) راز، پټه خبره، د زړه خبره.

رمق (ramáq) نر.م. ۱) آخرنۍ سلګۍ، وروستی دم؛ ۲) توان؛ ۳) لږه خواړه؛ ۴) د پسونو ګله.

رمل (rámal) نر.م. (ج. رملونه) ۱) پاسته ریګ؛ ۲) د یوه علم نوم دی چې د هغه سره کېدای شي د چا طالع وکتل شي؛ ۳) د ژړو مکعبونه دي چې په وړاندوینه کې کار ځنې اخلي؛ ۴) د شعر د یوه بحر نوم دی؛ ۵) لږ باران؛ ۶) ډېر بښت؛ ۷) د وحشي غوایي د پښو کربښې.

رمنډ (ramánd) ص. نر.م.ج. لوڅ، لغړ، بربنډ.

رمول (ramawə́l) مص. مت. ۱) تښول، ډارول؛ ۲) څاروی څرځای ته بوول، پوول.

رمه (ramá) ښځ.م (ج. رمې) ۱) غبله، دوزو، پسونو ... ګله؛ ۲) زوه، رمی، نو، څوه؛ هغه مواد چې له زخم څخه راوځي.

رمه وال (ramawā́l) ص. نر.م. د رمې خاوند.

رمی (ramə́y) ښځ.م. رمه، زوه، څووه، نو.

رمې (ramé) ښځ.م. د پېچ په ناروغۍ کې هغه سپین مواد چې د ډکو متیازو سره خارجېږي.

رمېدل (ramedə́l) مص. ل. ۱) تربدل، ډاربدل، وېربدل؛ ۲) څاروی څرځای ته بوول کېدل، پوول کېدل.

رمه يي (ramayí) ص. گله يي پسه، هغه پسه چې په رمه کې وي.

رنبى (ranbáy) نر.م. (ج. رنبي) و گ. رمبى.

رنج (ranj) نر.م. (ج. رنجونه) کړاو، ربړ، تکليف.

رنجرومه (ranjrúma) ښځ.م. رنجونې، رنجنونې، رنجومه، رنجلومه، د رنجو کڅوړه.

رنجک (ranják) نر.ج. باروت، د توپک ميده دارو.

رنجکانى (ranjkánay) نر.م. د رنجو تيره.

رنجکه (ranjáka) ښځ.م. چلويي، يو ډول سابه دي چې تاندوله هم ورته وايي.

رنجکۍ (ranjəkáy) ښځ.م. د توپک د دارو کڅوړه.

رنجنى (ranjanáy) ص. رنجوته اړوند، سرمه يي.

رنجه (rə́nja) ښځ.م. (ج. رنجې) ١) خرخوری، ريتاړه، تريشه، وره او نرۍ توکر؛ ٢) کالي.

رنځ (ranǰ) نر.م. ١) ناروغي، ناجوړي؛ ٢) کړاو.

رنځپوهنه (ranǰpohə́na) ا. د ناروغيو علم.

رنځړه (ranǰṛə́) نر.ج. رانجړه، تنزره، د لمنځې دونې د جرړو تېل

رنځغاښى (ranǰgā́ṣay) نر.م. انغښه، خجور، روغن جوشي، يو ډول کولچه ده.

رنځکه (ranǰáka) ښځ.م. ١) گونگی، ډنډوری، دانگورو وری، وښکالی؛ ٢) يو ډول سابه دي.

رنځور (ranǰū́r) ص. نر.م (ج. رنځوران) رنځمن، رنځړی، ناروغ، ناجوړه، مريض.

رنځورغاړى (ranǰūrgā́ṛay) ص. نر.م. رنځېدلی، دايمي ناروغ.

رنځورول (ranǰūrawə́l) مص. مت. ناروغه کول، ناجوړه کول، په رنځ اخته کول.

رنځوريار (ranǰūryā́r) ص. رنځورمل، تيمار دار.

رنځورېدل (ranǰūredə́l) مص. ل. ناروغ کېدل، ناجوړه کېدل.

رنځول (ranǰawə́l) مص. مت. ١) کړول، ځورول؛ ٢) ناروغي اوږدول؛ ٣) خبره اوږدول.

رنځوونکى (ranǰawū́nkay) ص. ربړوونکى، ځوروونکى.

رنځه (rə́nǰa) ښځ.م. ١) و گ. رنجه؛ ٢) ريخى، ريغ، ريخړېدنه، د څاروي بهېدنه.

رنځېدل (ranǰedə́l) مص. ل ١) ناروغي دوامداره کېدل؛ ٢) کړېدل، ځورېدل؛ ٣) کومه خبره يا موضوع اوږدېدل؛ ٤) په ترې رنځ اخته کېدل.

رند (rand) ص. نر.م. ١) څيرک؛ ٢) دروهلی، درهونکی؛ ٣) بې پروا؛ ٤) تېز، چالاک.

رندکه (randáka) ښځ.م. داره، پشکه، دوره؛ د وينې يا اوبو پواره (داره).

رنده (randá) ښځ.م. رينده، توږونی، د ترکاڼۍ يوه آله ده.

رندي (randí) ښځ.م ١) څيرکي؛ ٢) دروهنه، حيله؛ ٣) بې پروايي، لاقيدي؛ ٤) چالاکي، تېزي.

رنډ (ranḍ) ص. نر.م. ج. ١) خرې، سرتمبه؛ ٢) اصرار کوونکی، بيا بيا غوښتونکی.

رنډه (rə́nḍa) ښځ.م. ١) مېړوښه، د کونډې مقابل؛ ٢) غريبه، بې وزلی؛ ٣) يو ډول ونه ده.

رنډېدل (ranḍedə́l) مص.ل. خرې کېدل، سرتمبه کېدل؛ ٢) څبل کېدل؛ ٣) په تکرار سره غوښتنه کېدل؛ ٤) مېړوښه کېدل.

رنگ (rang) نر.م. (ج. رنگونه) ١) لون: هغه کيفيت چې د يوه شي له ظاهره معلوم شي؛ ٢) فز. هغه اثر دی چې په سترگه کې د نور د انعکاس له کبله منځ ته راځي؛ ٣) راز، ډول، رقم، شان؛ ٢) څېره، بڼه، شکل، قواره.

رنگارنگ (rangārā́ng) ص. نر.م. ج. ډول ډول، قسم قسم، راز راز، رقم رقم، رنگ په رنگ.

رنگ پنگ (rangpáng) ص. نر.م. ج. په‌رنگ ړلي، په‌رنگ ککړ، ړلي.

رنګټ (rangə́ṭ) نر.م. ينګټ، اينګټ، اينکی؛ په ناز سره ژړېدنه.

رنګټی (rangə́ṭay) نر.م. اورغالی، اوجاغ، اجاق، نغری، هغه فلزي نغری چې درې پښې لري.

رنګرېز (rangréz) نر.م. (ج. رنګرېزان) صباغ، هغه څوک چې جامې يا توکران رنګوي.

رنګرېزي (rangrezí) ښځ.م. ۱) رنګ تويونه؛ ۲) د رنګرېز کسب.

رنګړی (rangṛáy) ص.نر.م. رنګی، ړنګی، رنګر، ړانګی، هغه فصل چې ګڼ نه وي.

رنګژړی (rangžáṛay) ص. نر.م. ۱) رنګ ژېړی، رنګ زېړی، خجل؛ ۲) نر.م. ملامتيا، خړتيا.

رنګوټ (rangū́ṭ) نر.م. نوکی، نوکی عسکر.

رنګول (rangawə́l) مص. مت. رنګ ورکول، د رنګ په وسيله د يو شي ظاهري بڼه اړول.

رنګه (rangá) ص. نب. رنګداره، رنګ لرونکی.

رنګي (rangí) ص. نب. ۱) رنګه، رنګداره، ملون؛ ۲) ډولي، رنګيز؛ ۳) ښځ.م. رنګرېزي.

رنګېدل (rangedə́l) مص.ل. رنګ اخيستل، رنګ کېدل.

رنګيز (rangíz) ص. نر.م.ج. ۱) ښکلی، ډولي، ښايسته، رنګيز؛ ۲) رنګداره، رنګه.

رنګين (rangín) ص. نر.م. ج. ۱) رنګارنګ، رنګداره، رنګ په رنګ، ډول ډول؛ ۲) ښکلی، رنګيغ، رنګمز، ډولي؛ ۳) رنګه، رنګداره.

رنګين تال (rangintál) ا. بوډی تال، سره زرغونه.

رنه (rána) ښځ.م. مثلث ډوله پټی، درې ګوټی پټی.

رڼ (raṇ) نر.م. اومه خرمن، کچه خرمن.

رڼا (rəṇā́) ص. ښځ.م. (ج. رڼاګانې) ۱) روښنايي، رڼايي؛ ۲) روښانه، رونه، رڼه، روڼ.

رڼاګی (rəṇāgə́y) ښځ.م. شين غاړی، يو ډول خړه مرغۍ ده.

رڼايي (rəṇāyí) ښځ.م. ۱) رونايي، روښنايي، روڼوالی؛ ۲) مج. سوکالي، آرامي.

رڼغوني (rəṇagū́ne) ص. ښځ.م. تته رڼا، لږه رڼا.

رڼکی (rəṇakáy) نر.م. ۱) د غوړ شاته راوتلی هډوکی؛ ۲) ځلېدونکی، روڼ؛ ۲) ښکلی.

رڼکۍ (rəṇakə́y) ښځ.م. بلورينه مالګه، ښيښه يي مالګه.

رڼوب (rəṇób) ا. رڼوبی، شفافې اوبه.

رڼوبی (rəṇóbay) نر.م. رڼې اوبه، مقطرې اوبه.

رڼوځای (rəṇoǰā́y) نر.م. رڼوځی، ځرو، رڼا، هغه ځای چې کوچيان په خپلو کېږديو کې د رڼا لپاره اور په کې بلوي.

رڼوزی (rəṇū́zay) نر.م. خفيفه رڼا، سپکه رڼا.

رڼوکی (rəṇū́kay) نر.م. تپک، تندرکی، رونګه، اجلځی، ستر، ډډونکی.

رڼول (rəṇawə́l) مص. مت. ۱) روښانه کول، رڼا کول؛ ۲) پاکول؛ ۳) شپه په ويښه تېرول؛ ۳) نړول، ورانول، دنړول مقلوب؛ ۲) لړول، رابېلول، رالتهول، لوړول، راشکول.

رڼه (rəṇá) ص. ښځ.م. ۱) د روڼ مؤنث شکل، روڼه، شفافه؛ ۲) ريچه، د سپېږه هګی يا تخم.

رڼېدل (rəṇedə́l) مص. ل. ۱) نړېدل، ورانېدل؛ ۲) راجلا کېدل، شوکېدل، لوړېدل، رالتهېدل.

رو [۱] (ro) ق. ۱) کراره، سوکه؛ ۲) ښځ.م. سېلوې، روح، اروا؛ ۳) و.ګ. جست.

رو [۲] (raw) نر.م. ۱) نری لاره؛ ۲) انهوخر؛ يو ډول لوبه ده؛ ۳) روان، جاري؛ ٤) مج. تجويز.

روا (rawā́) ص. ښځ. م ۱) حلال، د حرام ضد، جایز، مشروع؛ ۲) مناسب، وړ.

رواج (rawā́j) نر.م. (ج. رواجونه) دود، دستور، رسم، عنعنه، لاره، باب، تداول، موډ.

رواجول (rawājawál) مص. مت. بابول، مروجول، دودول، شایع کول.

رواجي (rawā́ji) ص. نب. د دود، د رواج، رواج ته منسوب، مروج، شایع.

رواجېدل (rawājedál) مص. ل. بابېدل، عامېدل، رواج موندل، دود کېدل، شایع کېدل.

روادار (rwādā́r) ص. نر.م. لوروونکی، پېرزو کوونکی، د پېرزو خاوند.

رواش (rawā́š) نر.م. ج. سخاربل، څوکری، ریی، پښي، یو ډول تریو نبات دی چې ډنډر یې په پاخه او اومه ډول خوړل کېږي.

رواشه ډوډۍ (rawā́šaḍoḍáy) ښځ.م. څپتۍ، پاستې، چپاتۍ، نازکه او نرۍ ډوډکه.

روان (rawā́n) ق. ۱) چالان، تلونکی، په حرکت کې؛ ۲) بهاند، جاري.

روانول (rawānawál) مص. مت. ۱) چالانول، په حرکت راوستل؛ ۲) بهول، جاري کول.

رواني (rawānī́) ص. نب. روحي، داروا، د روان، په روح یا شعور اړوند.

روانېدل (rawānedál) مص. ل. ۱) چالانېدل، متحرک کېدل ۲) بهېدل؛ ۳) تلل، حرکت کول؛

روایت (rawāyát) نر.م. (ج. روایتونه، روایات) له چا څخه د یوه خبر یا حدیث نقلونه.

روایتي (rawāyatī́) ص. نب. د روایت، په روایت اړوند.

روب (rob) نر.م. ۱) عزت، ابرو؛ ۲) پرتم، شان و شوکت، دبدبه؛ ۳) سام، وېره، اثر.

روبنا (robnā́) ښځ.م. د زېربنا مقابل، مخبنا، ابربنا، اوبربنا: دیوې ټولنې د روحیاتو، افکارو او عقایدو جونګ.

روپک (rūpāk) نر.م. مو. د یوه مشهور تال نوم دی چې یوه لګه، یو درت او یو درت برام لري.

روپندی (rūpandáy) نر.م. یو ډول ګاڼه ده چې ښځې یې د سینې د پاسه ځوړندوي.

روپۍ (rūpáy) ښځ.م. ج. پیسې، سکه، پول.

روپیه (rupyá) ښځ.م. ۱) د امیر شېرعلي خان د وخت پولي واحد؛ ۲) د هند، پاکستان، سیلون، نیپال او برما پولي واحد.

روتون (rotun) ا. تیخورتون، شوده خور.

روټ (roṭ) نر.م. ګردی، پنډه، خوره ډوډۍ ده.

روټاک (roṭā́k) ص. نر.م. ۱) بېباکه، بې پروا؛ ۲) شوم، کنجوس، ممسک.

روټاکتوب (roṭāktób) نر.م. ۱) روټاکوالی، بېباکي؛ ۲) شومتوب، کنجوسي.

روټه (róṭa) ښځ.م. (ج. روټې) اوربشینه ډوډۍ.

روټۍ (roṭáy) ښځ.م. ډوډۍ، مړۍ، ټیکله.

روټۍ غپ (roṭáyğap) ص. نر. م. ج. ډوډۍ غپ، حریص، اروا وړی، وږی سترګی.

روجایي (rūjā́yi) ښځ.م. سوزني، کټ څادر.

روچه (rawčá) نر.ج. یو ډول سپین کوچني کوچني انګور دي چې تر نورو انګورو مخکې پخېږي.

روځباره (rwajbā́ṛa) ښځ.م. ورځنۍ اجوره، ورځ مزدوري، روزمزدوري.

روځپاژه (rwajpā́za) ښځ.م. روزګار، ژوند، ګوزاره.

روح (r(ū,o)h) نر. ښځ.م. ۱) اروا، د جسم یا مادې مقابل، په ژوندیو موجوداتو کې حیاتي اساس یا اصل او د تحرک قوه.

روحاً (rūhan) ق. ذهناً، معناً، له روحي لحاظه.

روحاني (rūhānī) ص.نب. ۱) د روح، روحي؛ ۲) مذهبي لارښود؛ ۳) پارسا؛ ٤) معنوي.

روحانيون (rūhāniyūn) نر.ج. مذهبي خلک، مذهبي پېشوايان، مذهبي اشخاص.

روحي (rūhí) ص.نب. ۱) د روح، په‌روح اړوند، د ارواړ ۲) د شعور، د مغز، د کړو وړو.

روحيات (rūhiyā́t) نر.م.ج. مج. جرأت، مورال.

روحيه (rohiyá) ښځ.م. (ج. روحيې) ۱) جرأت، مورال؛ ۲) وضعه، وضعيت.

روخ (rox) نر.م (ج. روخونه) ۱) مخ، مقابله، مخامخ ۲) برابري، ورغ سمېدنه؛ ۳) رُخ، په شطرنج کې هغه دانه چې په کونج کې اېښودله کېږي.

روخی (roxáy) نر.م. د قبلې لوری، د قبلې پلو، د قبلې خوا.

رود (rod) نر.م. (ج. رودونه) ۱) خوړ، لګړ، سم؛ ۲) سيند، سين، درياب، بحر.

رودبار (rodbā́r) ص نر م. ۱) د سيند، د رود؛ ۲) رودي، هغه ځمکې چې له‌رود څخه اوبه‌کېږي.

رودل (اتّل) r(o,aw)dә́l مص. مت. ۱) رول، روول؛ ۲) څښل؛ ۳) رېبل، لوکول.

رودونی (rodū́nay) نر.م. بې موره‌وری.

روده (rowdá) ښځ.م. ۱) لاره، سړک؛ ۲) نښه، علامه، اثر؛ ۳) نر.ج. رووه؛ ٤) څېښنه؛ ۵) لوکاوه؛ ٦) رېښنه.

رودي (rodí) ص.نب. د رود، په‌رود اړوند.

روډه (róḍa) ښځ.م. ۱) لويه کولمه؛ ۲) د پوستکي يا بدن د پاسه تول شوی خيری.

روډه‌مست (roḍamást) ص. نر.م. ۱) چړگر، فقير، ګدايي گر؛ ۲) خوار کبرجن.

روډی (rū́ḍay) نر.م. بو ډول توپک دی.

رورو [۱] (roró) ق. وړو وړو، سوکه سوکه.

رورو [۲] (ráwráw) ق. ژر ژر، وندې وندې.

روړه [۱] (roṛá) ص. نب. ۱) کلک، سخت، ټينګ؛ ۲) وچکالي، سوکړه.

روړه [۲] (roṛā́) نر.م. ګډوله ډوډۍ، ګډوډه ډوډۍ.

روړی (roṛā́y) نر.م. ۱) انګولا، د سبې کوله؛ ۲) رېج، ژغل، کار، غتې شګې، جغل.

روزګار (rozgā́r) نر.م ۱) دورځو مجموعه، ژوند؛ ۲) زمانه، نړۍ؛ ۳) ګوزران؛ ٤) فصل، موسم؛ ۵) کسب، کار، پېشه.

روزل (rozә́l) مص. مت. ۱) تربيه کول؛ ۲) پالل.

روزلی (rozә́lay) مف. نر.م. ۱) تربيه شوی؛ ۲) پاللی.

روزمانه (rozmānā́) ښځ.م. کوند، د حيواناتو د لنګون وخت.

روزنپوهاند (rozanpohand) ا. رو زنپوه، د روزنې (تربيې) عالم، آموزګار.

روزنپوهنه (rozanpohana) ا. د تربيې علم، د روزنې علم.

روزنتون (rozantū́n) نر.م. د روزنې ځای، وړکتون.

روزونکی (rozū́nkáy) فا. نر.م ۱) تربيه کوونکی؛ ۲) پالونکی؛ ۳) پرستار، سرپرست.

روزنی (rozunay) ص. نر.م ۱) روزنې، د تربيې؛ ۲) تربيه کوونکی، روزونکی.

روزنيز (rozaniz) ص. تربيتي، تربيوي، د تربيې اړوند.

روزي (rozí) ښځ.م. ۱) خوري، رزق، خواړه؛ ۲) قسمت، برخه.

روزينه (rozína) ښځ.م. توښه، ورځني خواړه.

روژتي (rožatí) ص.نب. روژه دار، روژه نيوونکی.

روژه (rŏzá) ښځ.م. (ج. روژې) صوم، د اسلام د دين له پنځو بناوو څخه دريمه بنا ده.

روږه کالی (rožákāláy) نر.م. صائم الدهر، هغه څوک چې پوره کال روژه ونیسي.

روږه ماتی (rožamā́tay) نر.م ۱) د روژې ماتولو وخت، د افطار وخت؛ د روژې ماتولو خواړه.

روږد (rū́zd) ص. نر.م. روږدی، اموخته، عادي، بلد، اشنا.

روږد تیا (ruztya) ا. و گ. :روږدوالی.

روږدوالی (rūzdwā́lay) نر.م. روږدېدنه، اموخته کېدنه، روږد توب، بلدتیا، بلدېدنه.

روږدول (rūzdawā́l) مص. مت. روږدی کول، عادت ورکول، اموخته کول، معتادول، بلدول.

روږدی (rū́zday) ص. نر.م. (ج. روږدي) بلد، عادي، اموخته، اشنا.

روږدېدل (rūzededā́l) مص.ل. عادت کېدل، اموخته کېدل، ولدېدل، بلدېدل، اشنا کېدل.

روږي بوږي (rūzibūzí) ص. نب. ۱) خچ پچ، مېده مېده، ریچې ریچې.

روست (rost) ص.نر.م (ج. رواسته) ۱) وروست، خوږين؛ ۲) خوسا، پوده.

روستاړی (rūstā́ṛay) نر.م. (ج. روستاړي) ۱) لاحقه، وروستاړی، سفکس، يوه ضميمه ده چې د نورو کلیمو په پای کې نښلي.

روستاړي (rūstāṛí) ښځ.م. هغې پتې چې دخره ترلکۍ لاندې تېره او سرونه يې په کټي نښلي.

روستنی (rūstanáy) ق.م. (ج. روستني) آخري، وروستنی، آخرين، د تولو په پای کې.

روستوالی (rwastwalay) نر.م. ۱) وروستوالی، خوساوالی؛ ۲) خوږين والی، زيات پخوالی.

روسته (rū́sta) ق. و گ. وروسته.

روستېبل (rūstebā́l) ق. شاته، روسته، وروسته، ترځټ، اوستربل.

روش (ráwiš) نر.م (ج. روشونه) ۱) چلند، چلنبت، گوزاره، چلېدنه؛ ۲) دود، دستور.

روشنفکر (rošanfikar) ص. نب. و گ. روښاند.

روشي بوتی (rūšaybū́tay) نر.م. شبېشتو غونډې يو غرنی بوتی دی.

روښان (roṣā́n) ص. نر.م. ج. ۱) روښانه، رون، ځلانده؛ ۲) څرگند، ښکاره؛ ۳) نر.م. د پښتنو مبارز شخصيت چې په پیر روښان مشهور و.

روښانتوب (roṣāntób) نر.م. روښنايي، رڼايي، روښانتيا.

روښانتیا (roṣāntyā́) ا. و گ.: روښانتوب.

روښاند (roṣā́nd) ص. نر.م. ۱) روښان اندی، روشنفکر، پوه؛ ۲) دمترقي پوهې خاوند.

روښانول (roṣānawā́l) مص. مت. ۱) رڼا کول، رڼول؛ ۲) ښکاره کول، جوتول.

روښاني (roṣāní) ص. نب. ۱) د روښان، روښان ته منسوب؛ ۲) د پیر روښان د نهضت لاروی.

روښانېدل (roṣānedā́l) مص. ل. ۱) رڼا کېدل؛ ۲) جوتېدل، څرگندېدل؛ ۳) ځلېدل.

روښنايي (roṣnāyí) ښځ.م. رڼايي، نور، ځلا.

روښه (roṣá) ښځ.م. حلوا، وربشه، وېرلی.

روښه وال (roṣawā́l) ص.نر.م. روښي، حلوايي، هغه څوک چې حلوا پخوي یا خرڅوي.

روښه ونه (roṣawā́na) ښځ.م. د کېلې ونه.

روضه (rawzā́) ښځ.م. ۱) باغ، بڼ؛ ۲) گلزار، گلستان؛ ۳) شنېلی، سبزه زار، شنه.

روغ (roğ) ص. نر.م. ۱) جوړ، سالم، تندرست؛ ۲) سم، بې خوږ؛ ۳) صادق، بې جنجاله.

روغبر (roğbā́ṛ) نر.م. ستړې مشې، روغ جوړ.

روغتون (roğtū́n) نر.م. شفاخانه، د ناروغانو د علاج او درمل ځای.

روغتیا (roğtyā́) ښځ.م. روغــوالی، روغتوب، جوړوالی، جوړتیا، صحت، جوړښت.

روغتیا پال (roğtyāpā́l) ص. نــر.م. د عــامې روغتیا هغه مامور چې د خوراکي شیانو صحي څارنې دنده لري.

روغتیاپوهنه (roğtyā́pōhaná) ا. صحت پوهنه، د روغتیا عالم.

روغتیا ساتنه (roğtyásātaná) ا. روغتیا تـه پاملرنه.

روغتیامل (roğtyā́mál) ص. د روغتیا ملګری، و ګ. روغتیا پال.

روغتیاوال (roğtyāwā́l) ص. سـرطبیب، مشر ډاکټر (طبیب).

روغتیایي (roğtyā́yī) ص. د روغتیا اړوند.

روغ جوړ (roğjóṛ) ص. نر.م. روغ رمټ، بـالکل روغ، صحیح سالم، روغ رمټ، روغ رمی.

روغلیک (roğlik) ا. روغه لیک، سولـه لیک، راضي نامه.

روغني (roğaní) ص. نب. ۱) د غوړیو، د غوړو؛ ۲) هغه ډوډۍ چې په کې غوړي اچول شوي وي.

روغنیات (roğanıyā́t) نر.ج. ۱) ګریس، ویکم، تېل، غوړي؛ ۲) د حربي او غیر حربي وسایطو او وسلو محروق او غیر محروق مایع مواد.

روغ نیتي (roğnyatí) ښځ.م. سپین نیت، اخلاص صداقت، مینه، پاک نیت.

روغوال (roğwā́l) ص. د روغې منځګړی، پخلا کوونکی.

روغوالی (roğwā́lay) ص.نر.م. روغتوب، روغتیا جوړوالی، سلامتي، جوړتیا.

روغول (roğawā́l) مص. مت. ۱) جــوړول، شــفا ورکول، بــه کول، سازول؛ ۲) سمول، ترمیمول؛ ۳) پخــلا کــول، جــوړه راوستل؛ ٤) رغول، بخښل، د دښمن جزا بخښل.

روغه (róğa) ښځ.م. (ج. روغې) ۱) جوړه، سوله، پخلاکېدنه، صلح، موافق؛ ۲) ص. ښځ.م. د روغ مؤنث؛ ۳) سمه، ناکړه، درسته، صحیح.

روغه وال (roğawā́l) ص. نر.م. منځغوړی، دریم، منځګړی، دریمګړی، هغه څوک چې د دوو دښمنو ترمنځ روغه راولي.

روغه کوونکی (roğakawū́nkay) فـا.نر.م. مرکچي، هغه څوک چې سوله یا روغه کوي.

روغېدل (roğedál) مص.ل. ۱) جوړېدل، شفا موندل سازېدل، صحت موندل؛ ۲) ترمیمېدل، سمېدل ۳) عفو کېدل، بخښل کېدل؛ ٤) پخلا کېدل، جوړه راوستل.

روف (rawū́f) ص. نــر.م. رؤوف؛ ۱) مهــربان، مشفق؛ ۲) دلوی څښتن یو صفت دی.

روک(۱) (rūk) ص. نـر.م. ۱) پاک زړی، صــادق، بې آلایشه؛ ۲) بې وته، بې غشه؛ ۳) څـرګند، جوت، واضح، کره.

روک(۲) (rok) نر.م. د بره کې (برکه) له توکـر څخه جوړ شوی پتلون.

روک(۳) (rwák) ص. نـر.م.ج. ۱) روک، غایب، له نظره نیهام؛ ۲) الـوزول، کـږول؛ ۳) د ملي شتمنۍ غلا، اختلاس، بدعنواني.

روک پوک (rū́kpūk) ص.نر.م. و ګ. رک پک.

روکو (rokó) نر.م. د مشر ورور لقب.

روکه خبره (rū́kaxabára) ص. ښځ.م. څرګنده او روغه خبره، رښتیا خبره.

روکه روپۍ (rū́karūpay) ص. ښځ.م. ناقلبه، روپۍ، هغه روپۍ چې بدله او کوټه نه وي.

روکی (rokā́y) نـر.م. ورورکی، دوررور مصغر.

روګ (rog) نر.م (ج. روګونه) ۱) د څپلي تسمه، د کمربند تسمه، پټۍ؛ ۲) دسنیو پر توګ.

روګبوګ (rogbóg) ص. نر.م ج. روګې بوګې، څیرې ویرې، څیرې پیرې، بژه بژه.

روګه (rwága) ښځ.م. وروه، ورګه، ورګیې، کیکه، رغانځه، یو ډول حشره ده.

روګی (rawgáy) نر.م. د رو مصغر، نرۍ لاره.

رول (rol) نر.م. ۱) نقش، سهم، برخه، پارټ، عمل؛ ۲) قاعده، اصول، مقررات؛ ۳) کړه، کړی.

روم (rawam) ف.چوپم، درودلو او رولوڅخه د مفرد متکلم جوړه شوې صیغه.

روماتیزم (romāṭizām) نر.م. رماتیسم، د بندونو درد، د مفصلو درد، د مفصلو باد.

رومال (rūmā́l) نر.م. دسمال، رومیال، ریمال.

رومان (romā́n) نر.م. (اد.) رمان، رومانس؛ حکایت، داستان، افسانه، ناول؛ د واقعي پېښو او حوادثو کیسه چې هیجان راوپاروي.

رومانتیک (rūmānṭík) ص. نر.م. ج. رمانتیک ۱) داستاني؛ ۲) قهرمان ډوله اتل؛ ۳) تخیلي شاعرانه؛ ٤) موهوم، خیالي، احساساتي.

رومي (rumi) نر.م. ۱) رومي عددونه، هغه حروف چې د عددونو پر ځای کارېږي؛ ۲) باتینګر.

رون (rūn) نر.م. (ج. رنونه) ورون، پتون.

رون (rown) ق. روڼ، وار، نوبت، ځل، چل.

روند (rawánd) ص. نر.م. جاري، بهاند، روان، تلونکی، رهي، روندہ.

روندی (rawandáy) ص. نر.م. ۱) الهنسه، اسهال شوی؛ ۲) روند، تلونکی، د تګ په حال کې.

رونسانس (rūnsā́ns) نر.م. رنسانس؛ بیا باله ۵ سر؛ ژوندی کېدنه، حیاتي تجدید، نوی ژو[illegible] د صنعت، پوهنو، هنرونو او ادبیاتو ستره احیا

رونق (rawnáq) نر.م ۱) ښه والی، سموالی؛ ۲) مج. خوند؛ ۳) ښکلا؛ ٤) پرتم، شان؛ ۵) پرمختیا؛ ٦) ځلا، ځلېدنه.

رونګ (rūng) نر.م. هغه لرګی چې د سپارې د کوندې په منځ کې وي.

روني (ronáy) ښځ.م. تی رودونکې نجلۍ.

روڼ[1] (ráwaṇ) ق. ۱) وار، پلا، ځل؛ ۲) نر.م. نظم، ترتیب؛ ۳) یو ډول د توپ ګولۍ ده.

روڼ[2] (rūṇ) ص. نر.م. (ج. راڼه) ۱) ځلاند، ځلند، روښان؛ ۲) ښکاره، څرګند.

روڼاندی (rūṇānday) ص. روښاندی، روښانفکر، روښان خیاله.

روڼ خپلواک (ruṇxpálwāk) ا. مخنی خپلواک (واول)، د خولې د تشې په مخني برخه کې ادا کېدونکی واول.

روڼکی (rūṇkáy) نر.م. وګ. رنکی.

روڼګه (rū́ṇga) ښځ.م. (ج. روڼګې) رنګه، تېک، څنه، شقیقه، د غوږ او تندي ترمنځ برخه.

روڼګی (rūṇgáy) نر.م. ۱) د غوږ شاته وتلی هډوکی؛ ۲) د روڼ[2] مصغر.

روڼګ[illegible] (rūṇg[illegible]) ښځ.م ۱) ریچه، دسېږې هګۍ؛ ۲) د روڼ مصغر.

روڼل (rūṇál) مص. مت. رڼا کول، روښانه کول.

روڼلی (rūṇálay) مص. نر.م. (ج. روڼلي) رڼا شوی، روښانه شوی، روڼل شوی.

روڼوالی (rūṇwā́lay) نر.م. روښنایي، رڼایي.

روڼول[1] (rūṇawál) مص. مت. ۱) روښانه کول، رڼا کول؛ ۲) رڼا ته ښکاره کول؛ ۳) پاکول؛ ٤) شبه په یقینه تېرول ۵) دعوا فیصله کول.

روڼول[2] (rawnawól) مص. مت ۱) پ[illegible] کول؛ ۲) ترتیبول، منظمول.

روڼوونی[1] (rūṇawū́nay) نر.م. هغه آله چې په رڼا کولو کې کار ترې اخیستل کېږي.

روڼوونی[2] (rawṇawū́nay) نر.م. ۱) منظمونکی د تنظیم آله، ۲) د وار شی.

رونه (rū́ṇa) نر.م ۱) روښانه، د روڼ مؤنث؛ ۲) رنې، یو ډول غرنی نبات دی.

رونه سترگه (rūṇástarga) ښځ.م. رڼه سترگه، د سبا سترگه، سهار سترگه، د سهار ستوری.

روڼی (rū́ṇay) ص.نر.م ۱) صیقل؛ ۲) اونی، رنی، ورونی، اورنی.

روڼی (roṇáy) ښځ.م. په تې پورې جینۍ.

روڼېدل[1] (ruṇedál) مص.ل. ۱) روښانه کېدل؛ ۲) رڼا ته ښکاره کېدل؛ ۳) پاکېدل.

روڼېدل[2] (rawṇedál) مص.ل. ۱) په وار کېدل، په نوبت کېدل؛ ۲) ترتیبېدل، منظمېدل.

روول[1] (rawawál) مص.مت. رودل، چوشل.

روول[2] (rawawál) مص.مت. جاري کول، عادي حالت ته اړول، چالانه کول.

روونی (rawū́nay) فا.نر.م. رودونی، رودونکی، په تې پورې، شیدې خورونکی، تی خور.

رووي (rowí) ف. روي، رودي، له تې څخه شیدې خوري، د مفرد غایب صیغه ده.

رووی (rowáy) نر.م. د ډوډۍ ښخولی (طبراق).

روه (roh) نر.م. پښتونخوا، پښتونستان، د پښتنو ټاټوبی.

روهستان (rohistā́n) د پښتنو ټاټوبی، د پښتنو هېواد.

روهني (rohaní) ښځ.م. مو. د شر له ۲۲ گونو درجو څخه د یوې درجې نوم.

روهي (rohí) ص.نب. ۱) روه ته منسوب، پښتون؛ ۲) نر.م. آروهي، د سندرو ویلو په وخت کې له لومړني سُر څخه تر اووم سُره پورې د اواز جگول.

روهېدل (rohedál) مص.ل. ۱) رویېدل، د خولې جنگ کول، خوړ کول؛ ۲) نر.م. رېږدل، مېږې، وزې او بچیان سره یو ځای اوازونه کول.

روهیله (rohilá) پښتنانه، پښتون قام، پښتون ټبر.

روهیلی (rohhiláy) پښتون، د روه استرگن، روه مېشت، د روه اوسېدونکی.

روی (ráway) ص.نر.م. ۱) زورور، تېز، شوخ، رند؛ ۲) خراب، سپک؛ ۳) ورډی، حریص؛ ۴) بلا؛ ۵) ژوره، یو ډول وینې څښونکی چنجی.

روي (rawí) اد. ۱) د رودلو د مفرد غایب صیغه ده؛ ۲) د قافیې اصلي حرف چې د قافیې مدار گڼل کېږي؛ ۳) پری؛ ۴) باراني وربځ؛ ۵) پریمان او خوړې اوبه؛ ۶) ساقي؛ ۷) سېراب.

روې (ráwe) ښځ.م. بلا، شیشکه.

رویبار (roybā́r) ص.نر.م.و.گ. ریبار.

روي توب (rawitób) نر.م. ۱) روی توب، روی والی، چالاکي؛ ۲) سپکوالی؛ ۳) حریص.

رویداد (ruydā́d) نر.م. ۱) پېښه، واقعه، حادثه؛ ۲) ماجرا، شخړه، مناقشه.

روېدل (rawedál) مص.ل. ۱) بیا بیا ویل کېدل؛ ۲) جاري کېدل؛ ۲) مص.مت. شیدې رودل، شیدې روول.

رویزه (rwíza) ښځ.م. وروځی، ورابانې؛ هغه ښځه چې د هلک له لورې د جلکۍ کور ته ورځي او له ناوې سره بېرته راځي، دراېزه.

رویمال (ruymā́l) نر.م.و.گ. رومال.

رویه (rawiyá) ښځ.م. (ج. رویې) سلوک، گوزاره، چلند، چلښت، وضعیت.

رویي (royí) ص.نب. د جستو، له جستو څخه جوړ، د زینکو، د زینک.

رهبان (ruhbā́n) نر.م. راهب، پارسا، عابد.

رُهبانیت (ruhbānıyat) نـر.م. د راهب او راهبې طریقه یا ایین: ۱) دنیـا پرېښودنه؛ ۳) انزوا؛ ٤) دلذایذو څخه ځان ژغورنه.

رهبر (rahbār) ص. نـر.م. لارښود، سـرغندوی، سرغندول، سروال، پېشوا، رهنما، لیډر.

رهته (rahāta) ښځ.م. آرامي، سوکالي، راحت.

رهټ (rahāṭ) نر.م. ارټ، ارهټ، ارهړ.

رهدار (rahdār) ص. نر.م. ج. و گ. رادار [۲].

رهزن (rahzān) ص. نر.م. راهـزن، لاره وهونکی، شوکمار، قطاع الطریق، باندیت.

رهگذر (rahgūzār) ص. نر.م. ۱) لاروی، په لاره تلونکی؛ ۲) امله، نظر، درک، لحاظ.

رهن (rāhan) نر.م. (ج. رهنونه، رهان) گرو، گروي.

رهنما (rahnamā) ص. نب. ۱) لارښود، سـروال، رهبر، لیډر؛ ۲) د لارښود، د لارښوونې.

رهي (rahí) ق. روان، په حرکت کې، په یون کې.

رهېدل (rahedāl) مص.ل. انهېدل، ینگېدل.

رهېل (rahél) نر.م. رېل برحل، د ضرب (×) د نښې غوندې یو لرگین آله ده چې په پورتنۍ برخه کې قرآن مجید ږدي او تلاوت یې کوي.

رې (ré) ښـځ.م. ۱) د «ر» تـوری اواز او تلـفـظ؛ ۲) مو. ریکب، رکهبه، په ختیځه موسیقي کې له اووه گونو سرو څخه دوهم سُر.

رې (ray) نـر.م. ۱) رایه، رأی؛ ۲) فکـر، سـوچ؛ ۳) مج. د چای قیمت.

ریا [۱] (rıyā) ښځ.م. ځان ښودنه، تظاهر، منافقت.

ریا [۲] (rayā) ښځ.م. انگبدنه، د خره انهېدنه او نارې.

ریاست (rıyasat) نر.م. ۱) دیوه وزارت د تشکیل لویه اداره؛ ۲) مشري؛ ۳) دولت، حکومت.

ریاسي (rıyāsí) ص. نب. نـر.م. (خ.) ریاسـي لیک، یو دول رسم الخط و چې د مامون الرشید په وخت کې یې رواج درلود.

ریاشه (rıyāsá) ښځ.م. رشه، ریشه، هغه درمن چې پاک شوی او اخستلو ته چمتو وي.

ریاضت (rıyazát) نر.م. ۱) د نفس د پاکولو لپاره ریږگالنه؛ ۲) د تفکر او عبادت لپاره گـوښـه کښېنستنه؛ ۳) تمرین؛ ٤) کوښښ، زیار.

ریاضي (rıyāzí) ښځ.م (ج. ریاضیات) ۱) حساب هندسه، جبر او مقابله؛ ۳) هره هغه پوهنه چې د کمیتو او عددو سره سروکار لري.

ریاکار (rıyākār) ص. نرم. ۱) ریاکوونکی، ځان ښکاروونی، تظاهر کوونکی؛ ۲) منافق.

ریبار (raybār) ص. نر.م. (ج ریباران) ۱) رویهار؛ د دوو کورنیو ترمنځ د خپلوۍ د رامنځ ته کولو سړی؛ ۳) قاصد.

رېبځ (rebaj) ښځ.م. رېبځونی، جارو، جاروب.

رېبځ بوټی (rebajbutay) نر.م. ترخه، پنی، هغه بوټی چې جارو ترې جوړېږي.

رېبځی (rebajay) ص. نر.م. چندار، جاروکش.

رېبدل (rebdál) مص. مت ۱) رېبل، لوکول، لوول؛ ۲) غوځول، پرې کول.

رېبدون (rebdūn) نـر.م. یو غټه ونه ده چې سور گل کوي؛ خوږ بوی لري.

رېبل (rebál) مص. مت. ۱) رېبدل، لو کول، لوول؛ ۲) غوځول، پرې کول.

رېبلیکه (reblīká) ا. مایل خط، ربه کرښه.

رېبند (rebánd) ص. نـر.م. ۱) رېوند، سم، نبغ؛ ۲) هغه لاره چې په غـره کـې اواره تللې وي؛ ۳) ځنگزن، کوږ، منحني.

رېبندتوب (rebándtōb) نـر.م. ۱) رېبنتیا، رېوندتوب، رېندتیا، رېبندوالی؛ ۲) اوار والي، اواري؛ ۳) ځنگزن توب؛ ٤) کوږوالی.

ربندول (rebandawal) مص.مت. ۱) ربندول، ربوندول؛ ۲) اوارول؛ ۳) ټنګرنول؛ ٤) کړول.

ربنده لار (rebandalar) ښځ.م. ربونده لار، هغه نرۍ لار چې په غره کې کږه وږه تللې وي.

ربندېدل (rebandedal) مص.ل. ۱) ربندېدل، ربوندېدل؛ ۲) اوارېدل؛ ۳) ټنګرنېدل؛ ٤) کړېدل.

ربنه (rebana) ښځ.م. (ج. ربنې) ۱) ربدنه، لو کول، ربودنه، لوونه؛ ۲) غوځونه، پرېکول.

رېپړۍ (ripray) ښځ.م. ۱) لېپړې، ختې، چکړ؛ ۲) خړه، خړوبي.

•**ريتاړه** (ritara) ښځ.م. ريخه، خرخوږي، ريښانګه، چېږه، ريښکۍ، روتاړه، لوتاړه.

ريتم (ritam) نر.م. ۱) وزن، آهنګ، تال، ضرب؛ ۲) ميزان، سُر؛ ۳) سجع؛ ٤) قاعده، روش؛ ٥) درجه، اندازه.

ريتې پيتې (ritepite) ص.نب. ۱) خيرې پيرې، خيرې ويرې؛ ۲) ګارې وارې.

رېټ (ret) نر.م. (ج. رېټونه) نرخ، بيه، قيمت.

رېټه[1] (reta) ښځ.م. يو ډول ونه ده چې غونډې دانې کوي او د صابون پرځای استعمالوي.

رېټه[2] (reta) ښځ. م. وګ. روته.

رېج (rej) نر.م. وګ. رژ.

رېجه (reja) ښځ.م. ژرندرۍ، يوه آله ده چې زرګران د زرو تارونه په کې وباسي.

ريچ (ric) نر.م. ۱) کاږ، جغل، شګې، ورې تيږې؛ ۲) ص.نب. ميده ميده، ذره ذره.

ريچ پيچ (ricpic) ص.نب. ريچې ريچې، ميده ميده، ريچ ريچ.

ريچ پېښ (ricpes) نر.م. ريچوغ، هغې ږمنځې چې غاښونه يې د تار په واسطه تړلې وي او د سر له وېښتانو څخه ريچې پرې راوباسي.

ريچن (rican) ص.نر.م. ريچې لرونکی: هغه څوک چې سر يې له ريچو څخه ډک وي.

ريچه (rica) ښځ.م. د سپږې هګۍ.

ريچې ريچې (ricerice) ص. نب. ۱) ريچ ريچ، ميده ميده، ذرې ذرې؛ ۲) له ريچو ډک.

ريحان (rayhan) نر.م ۱) بوبرۍ، بېرې، کشمالې؛ ۲) هره شنه او خوشبويه ګياه؛ ۳) ص.نر.م. ريحان ليک، ثلث ته نږدې يو ډول ليک دی.

ريخ (rix) نر.م ۱) دست، سيره، اوبرن غايطه مواد؛ ۲) پنجاق، يو ډول لوبه ده.

ريخاړي (rixari) ښځ.ج. ريخ، سيرې، نرم اوبه لرونکي دستونه.

ريختاړه (rixtara) ښځ.م. ۱) ريخاړې، سيرې، ريخ؛ ۲) ريتاړې او شکېدلې جامې.

ريخچاړي (rixcari) ص.نب. خيرن او بير سر.

ريخک (rixak) نر.م. ۱) ريخی، رېخړی، د وزو او مېږو د ريخ مرض؛ ۲) د غوزو يو ډول لوبه ده.

ريخل (rixal) مص. ل. ۱) ريخ کول، دستونه کول؛ ۲) مج. کار ترې ويجاړېدل، کار ترې شړېدل.

ريخول (rixawal) مص.مت. بهول، په ريخ راوستل، د نسه ايله کول، په دستونو کول، اسهالول.

ريخه (rixa) ښځ.م. ۱) ريتاړه، خرخوږی، چېږه؛ ۲) ريښه، د قناوېز هغه توته چې ورېښم پرې ګنډل شوي وي.

ريخي (rixi) ص. نب. وګ: ريخن.

ريخی (rixay) نر.م. سېرې، اسهال، د څارويو د بهېدلو او له نسه کېدلو ناروغي.

ريخېدل (rixedal) مص.ل. سېرنېدل، بهېدل، اسهالېدل، د څارويو بهېدل.

رېدوان (redwan) نر.م. ربدون، يو ډول ونه ده.

رېدی (reday) نر.م. خاتول، غاتول؛ يو ډول ګل دی.

ري ري (rere) ښځ.م. د اوبو د رابللو ناري.

رېر (rer) نر.م (ج. رېرونه) کتار، چيل، لين، قطار.

رېرم (reram) نر.م. (ج. رېرمونه) ريمان، مرجان، يو ډول سورغمی دی.

رېری (reray) نر.م. هغه پسه چې د تندي د پاسه سپين خاپ ولري.

رېز (rez) نر.م. ۱) د جل (قزلاق) او نورو مرغيو اواز؛ ۲) له ونو څخه د مرغيو رابښکته کېدنه؛ ۳) رېږ، برف کوچ؛ ٤) تويېدنه، غورځېدنه؛ ۵) ص. نر.م. ذرې ذرې، ميده ميده؛ ٦) ور. د وروستاړي په توگه کليمو په پای کې راځي؛ ۷) راشي، د واورو ښويېدنه.

رېزش (rezas) نر.م. رېزښ، سړو وهل، والگی، زکام، يوه ساري ناروغي ده.

رېزمرېز (rezmarez) ص. نر.ج. ۱) ذرې ذرې، ميده ميده؛ ۲) دل شوی، نابود شوی.

رېزه (reza) ښځ.م. وړه، ميده، ماته.

رېژون (rezawan) نر.م. ۱) رژون، رېژونه، ميده کول؛ ۲) تويونه، څبونه.

رېژېدل (rezedal) مص. ل. ۱) رژېدل، تويېدل؛ ۲) شېنېل، له کوم دانه دار شي څخه دانې بېلېدل

رېږد (rezd) نر.م. لړزه، رېږدېدنه، خوځېدنه.

رېږدان (rezdan) نر.م. ترېدنه، رېږدېدنه، خوځه ،لړزېدنه، ښورېدنه.

رېږدله (rezdla) ا. ځمکرېږد، زلزله.

رېږدله مېچ (rezdlamec) ا. د زلزلې مې زلزله سنج.

رېږدن (rezdand) نر.م. رېږدېدنه، لړزېدنه،

رېږدول (rezdawal) مص. مت. ترول، لړز

رېږدېدل (rezdedal) مص. ل. لړزېدل، ښ خوځېدل، منجېدل، ترېدل.

رېزوی (rezway) نر.م. د پسونو يا وزو اوازونه.

ريسرچ (risarc) نر.م. پلټنه، تحقيق، تتبع.

رېش (res) نر.م. د رېشلو طرز او طريقه.

رېشا (resa) ص. نب. باوري، اعتباري، معتمد، اعتمادي، د اعتبار وړ.

ريشب (risab) نر.م. و گ. ريکب.

ريشخند (risxand) نر.م. پيشاړه، ملنډه.

رېشل (resal) مص. مت. ورېشل، ورتل، رېسل، ورېسل، وړی سنې کول.

ريښکاړه (riskara) ښځ.م. د جوارو د وربو د دانو کتار.

رېښم (resam) نر.ج. و گ. ورېښم.

رېښمانگی (resmangay) ص. نر.م. ورېښمين، د ورېښمو.

رېښم چنجی (resamcanjay) نر.م. ورېښم چينجی، د ورېښمو چينجی.

ريښه[1] (risa) ښځ.م (ج. ريښې) ۱) جرړه، ولې، وله؛ د بوټي يا ونې هغې برخې چې په ځمکه ننوځي؛ ۲) گر. محور، ستم، د کليمو هغې برخې مختاړي او وروستاړي ورسره منبلې؛ اد ، ببخ، اساس؛ ٤) اصل ، آر.

ra) ښځ.م. چيره، ريتاړه، هغه تو کر ،ه په وخت کې يې ښځوته ورکوي.

ښځ.م. رنجه، کنبيده، د ښځو د کميس ، ورېښمو يو ډول گنډل شوی نقش ده.

(risarisa) ص. ښځ.م. توتې توتې،

rifrandan) نر.م. رفراندوم، رفرندم، خلکو نظر غوښتنه.

rifora) نر.م. رفورم، اصلاح، بهېرونه، ، تصحيح، تهذيب.

ريکاټ (rikat) نر.م. ټيکلې، ګرامافون ريکارډ، يو ريکارډ دی چې اواز په کې ثبت وي. ي.

ريکارډ (rikard) نر.م. (ج. ريکارډونه) ريکرډ، ۱) سابقه، تېر شوي کوايف؛ ۲) درجونه، درج؛ ۳) په لوبو يا ورزشونو تر ټولو لوړه درجه چې د يو چا په نامه ثبت شي؛ ۵) څرګند برياليتوب.

ريکب (rikab) نر.م. (مو.) رکهبه، د اووه ګونو سرو څخه د دووهم سُر نوم.

ريکشا (riksa) ښځ.م. کوچنی موټر ډوله نقليه وسيله ده.

ريکلام (riklam) نر.م. رکلام، ۱) خبرونه، اعلان، آګاه کول، اعلامونه؛ ۲) شهرت، نوم.

رېګ (reg) نر.م. ج. ۱) سول، شګه، د سره سولول شوو او متلاشي شوو تيږو سره ايله ټوټې.

رېګبومه (regboma) ص. نب. رېګي، شګلنه، سولينه، هغه ځای چې ډېرې شګې ولري.

رېګرېښن (regresan) نر.م ۱) شاته تلنه، قهقرايي مسير؛ ۲) بېرته منځ ته راتلنه، عود.

رېګماهي (regmahay) نر.م. شګ کب، يو ډول ماهي دی چې په وچه او اوبو کې ژوند کوي.

رېګويدا (regwida) نر.م. رګ ويد؛ ۱) آريايي معلوم سرودونه د (ويدي سرودونو) يا يو ازې د (ويدا) په نومو يادېږي.

رېګي (regi) ص. نب. رېګبومه، شګلن، . رګ.

رېل (rel) نر.م. اورګادی، ټرېن، ګاډی، يوه نقليه وسيله ده.

ريل (rayal) مص. ل. ۱) رېبدل، نړېدل، نړېدنه، د خره ناري او انهاري؛ ۲) و ګ. رهيل.

رېلونی (relunay) نر.م. بې موره ورى

رېله (rela) ص. نر. ښځ.م. رودي، رودبار، . ضغه خلک يا څمکه چې د سېند څخه ګټه اخلي.

ريمان (riman) نر.م. ريېم، مرجان، يو ډول سرې دانې دي چې په مزي کې يې پېيي او ښځې يې د ښکلا لپاره استعمالوي.

رېمن (reman) ص. نر.م ۱) خيرن، ناولی ۲) بدرنګه بدشکله، بدقواره.

ريمن (rayman) ص. نر.م. ګټور، فايده من.

رېمنتوب (remantob) نر.م. ۱) خيرنتوب، خيرنوالی، رېمنتيا، رېمنوالی؛ ۲) بدرنګي.

رېمنول (remanawal) مص. مت. خيرنول، ناولی کول، چټلول.

رېمنېدل (remanedal) مص. ل. خيرنېدل، ناولی کېدل، خيرنېدل، چټلېدل.

رينځکه (rinjaka) ښځ.م. يو ډول سابه دي.

رينځل (rinjal) مص. ل. سرنېدل، دستونه کول، اسهالېدل.

رينځن (rinjan) ص. سرن، ريخن، ريخ وهونکی.

رينځه (rinja) ښځ.م. ريخ، دستونه، سيره.

رينده (rinda) ښځ.م. و ګ. رنده.

رينګ (ring) نر.م ۱) د ژړا اواز؛ ۲) حلقه، کړی؛ ۳) د بوکس لوبو ځای.

رينګټ (ringat) نر.م رينګهار، د ژړا اواز.

رينګن (ringan) ص. نر.م. ژړېدونکی.

رينګه (ringa) ښځ.م. ۱) کتار، چيل، سلسله؛ ۲) د ناروغ ز ګيروی يا ژړا اواز.

رينګېدل (ringedal) مص. ل. ۱) رينګي کول؛ ۲) په مراوي اواز سره زګيروی؛ ۳) ډېر ژړېدل.

رينه (rina) ښځ.م. يوه تېره او کږه سرې آله ده چې حميار د ستنې کار ځنې اخلي.

رينی (rinay) نر.م. سوريخن ځارو.

ريوا (riwa) ښځ.م (مو.) د سُميشور د مت په اساس د بيرو (بهرو، بهيرول) يوه راګني ده.

رېودل (rewdal) مص. مت. ۱) وګ. رېبل؛
۲) رودل، روول؛ ۲) سرلوری کول، لورول.

رېوری (rewray) ښځ.م. لېوری، یو دول ګردي
خواږه خواږه دي.

ریوک (riwak) ص. نر.م. ځیرک، هوښیار او
چالاکه ماشوم.

رېون (rewan) ص. نر.م. ۱) رودونکی، روونکی؛
۲) نر.م. د غوا د لوشلو طرز او طریقه.

ریون (riyon) نر.م. وړانګه، شعاع.

رېوند (rewand) ص. نر.م. ج. وګ. رېبند.

رېونده لیکه (rewandalika) ښځ.م. کږه وږه
لیکه، منحني لیکه. وګ. رېبلیکه.

ری وهل (raywahal) مص. مت. فکر کول.

ریي (rayi) ق. رهي، روان.

ریی (rayay) نر.م. وګ. رواش.

رییدل (rayedal) مص. ل. ۱) انېدل، د خره انېدل؛
۲) مج. قهقهه، په لوړ اواز خندل.

رییل (rayel) نر.م. وګ. رهیل.

ړ (re.a) ښځ.م. د پښتو الفبې اتلسم توری دی. د جمل په حساب کې «ړ» غوندې «۲۰۰» ابجدي ارزښت لري.

ړانځړه (ranjra) نر.ج. رانځړه، د لمنځي وني تبل يا غوړ.

ړبن (raban) ص. نر.م. لېږو، لېږجن، ليا ړجن.

ړپ (rap) نر.م ۱) اوبجنه ختېه، لپړی؛ ۲) سرېښناکه ماده؛ ۳) د تالو او ژبې د لګېدو اواز؛ ٤) ګاټه شربت؛ ٥) پرنده شوې وينه؛ ۷) اوبړه خاوره.

ړپند (rapand) ص. نر.م. ړپېدونکی، پوست، اوبلن.

ړپندبېواک (rapandbewak) ګر. اوبلن ړپند او عرګر بېږ بېواک (کانسونېټ).

ړپول (rapawal) مص. مت. ۱) ښورول، منځول؛ ۲) د ژبې او تالو د لګېدنې اواز.

ړپېدل (rapedal) مص. ل. ۱) جېېدل، ښوربدل، منځېدل، په حرکت راتلل؛ ۲) ځبې وهل.

ړت (rat) ص. نر.م. ۱) هغه څه چې ترکيچې زيات او بې نظمه وي؛ ۲) سست پست؛ ۳) و ګ. ړټ.

ړت بزيری (ratziray) ص. نر.م. ۱) بزيروړ؛ ۲) ډارن، ناکاره، چتي.

ړټ (rat) نر.م. نارنجي رنګ.

ړچ (rac) نر.م. لقېدنه، رېږدېدنه، ښورېدنه.

ړچند (racand) ص. نر.م. ړچېدونکی، لقانک.

ړچول (racawal) مص. مت. ښورول، رېږدول، خوځول، ړنجول، مينجول، منجول، لقول.

ړچېدل (racedal) مص. ل. ښوربدل، ړکېدل، رېږدېدل، مينجېدل، لقېدل، په حرکت راتلل.

ړخبنی (raxbanay) نر.م. ۱) اړخی، د کټ بازو؛ ۲) د کټ چوکاټ.

ړزول (razawal) مص. مت. د تبلو سره د ښاروبو علاج کول.

ړزېدل (razedal) مص. ل. په تېلو ښاروبو درملنه.

ړقول (raqawal) مص. مت. خوځول، ړچول.
ړک (rak) نر.م. وګ. ړچ.
ړکول (rakawal) مص. مت. وګ. ړچول.
ړنبوسه (ranbosa) ښځ.م. ۱) اوماچ؛ ۲) لېټي.
ړنجه (ranja) ښځ.م. د غاښ ریښه، ولیې.
ړندښت (randast) نر.م. ړوندوالی، نابینايي.
ړندکی (randakay) نر.م. د ړوند مصغره بڼه.
ړندول (randawal) مص. مت. سترګې ایستل، له سترګو څخه بې برخې کولل.
ړندون (randun) نر.م. نابینايي، وګ. ړوندتوب.
ړنده (randa) ص. ښځ.م. د ړوند مؤنث شکل.
ړنده ترهګري (randatrahgari) ا. ړوند ترورېزم، دهشتګري.
ړنده چرګه (randacarga) ښځ.م. پیاوه، شکنه، تودوبی، ښورواګی.
ړنده مږه (randamaza) ښځ.م. یو ډول مږه ده.
ړندېدل (randedal) مص. ل. بې سترګو کېدل.
ړنګ (rang) ص. نر.م. ۱) ویجاړ، وران، خراب؛ ۲) ویر، خپور؛ ۳) نري، پوست، نرم، ناروب.
ړنګ بنګ (rangbang) ص. نر.م. ۱) مست، نشه؛ ۲) د ناز او نخرو تګ.
ړنګتوب (rangtob) نر.م. ړنګتیا: ۱) ورانی، خرابي؛ ۲) نری توب، پوستوالی، نرموالی.
ړنګرۍ (rangray) ښځ.م. د چیلم نل، د چلم نی.
ړنګول (rangawal) مص. مت. ۱) ورانول، ویجاړول، خرابول؛ ۲) د کوشیو خلاصول.
ړنګۍ (rangay) ښځ.م. ړینګی، لنګی، لونګی، وربښینه لونګی.

ړنګی (rangay) نر.م. ۱) ژړا، انګولا؛ ۲) ص. پوست ۳) رنګی، ړینګی، رنګړی؛ ۳) اوبلن، اوبڼ.
ړنګېدل (rangedal) مص. ل. ورانېدل، خرابېدل، ویجاړېدل، بربادېدل، نړېدل.
ړوز (roz) نر.م. اړوب، لېټي، ړېز.
ړومبزېزه (rumbziza) ص. ښځ.م. نوې لنګه شوې، اول زایه (غوا یا...)، بولې بوتر.
ړومبنی (rumbanay) ص. نر.م. لومړنی، پخوانی، مخکښی، وړاندېنی.
ړومبی (rumbay) ص. نر.م. مخکې، پخوا.
ړوند (rund) ص. نر.م. بې دیده، د سترګو له دید څخه بې برخې، په سترګو تپ تور.
ړوندتوب (rundtob) نر.م. ړندوالی، ړوندوالی.
ړوندچرګ (rundcarg) نر.م. د ماشومانو لوبه ده.
ړوندول (rundawal) مص. مت. ړوندول، د سترګو یا دید څخه محرومول.
ړوندېدل (rundedal) مص. ل. د سترګو یا دید څخه بې برخې کېدل، له سترګو خلاصېدل.
ړه (ra) نر.م. وګ. زړه.
ړی (ray) نر.م. ایرې، جنګي او ښکرور پسه.
ړې (re) ښځ.م. د «ړ» توری تلفظ.
ړۍ (ray) ښځ.م. دښاروېو د شړلو یا هی کولو اواز.
ړیمباخه (rimbaxa) ښځ.م. زړه او ورسته توکر، ورسته رنجه، خورینه رنجه.
ړینګړ (ringray) ص. نر.م. ړنګی، رزګی، رنګړ، د ړینګی، د ګې ضد.
ړینګی (ringay) نر.م. ړنګی، ډک دسترخوان.
ړینګي (ringi) نر.ج. تال ځکال، د کور سامان.

ز

ز (ze) ښځ.م. د پښتو الفبې نولسم توری دی. ابجدي ارزښت يې اووه دی.

زا (za) ښځ.م. ۱) دښاروېو د لنگېدو وخت؛ ۲) زاو، د کاريز د اوبو زيم؛ ۳) جر، زاکښ، زابر.

زابر (zabar) نر.م. زاکښ، جر، هغه ويـاله چې د جبه زارې څمکې اوبه په کې روانې وي.

زاخکه (zaxaka) ښځ.م. يوه خوړ غوښنې مرغۍ ده چې خوراک يې اينځر دی.

زار (zar) نر.م ۱) جار، ځار، قربان؛ ۲) فرياد، زاري؛ ۳) ص. نب. لالهانده، پريشـانه؛ ۳) نـر.م. بدبختي، بدمرغي؛ ٤) افسوس، دريغ، حسرت؛ ٥) ورروستاړې ده لکه: جبه زار.

زار بوټی (zarbutay) نر.م. غرنی سپېلنی.

زارخند (zarxand) نر.م. زهرخند، جبري ذبړې، د حوت د شلمې نه ورروسته اووه ورځې چې سختـه يخني په کې وي.

زار زار (zarzar) ص. نـب. په چيـغـو چيـغـو، په کوکو.

زارزمگی (zarzamagay) نر.م. يو ډول سابه دي.

زارزنگی (zarzangay) ښځ.م. منغوني، کاکوړه، يو ډول بيدياني بوټی دی.

زارمړی (zarmaray) ص.نـر.م. ۱) په زهرو مړ، زهرو وژلی؛ ۲) مج. بدمرغی، بدبخته.

زارموره (zarmora) ښـځ.م. و گ. زهرموره.

زاره (zara) ښځ.م. تريخی، ترخی، د صفرا کڅوړه، د صفرا کيسه.

زاره ترکی (zaratrakay) ص. نـر.م. ۱) زاره چاودی، زره چاودی؛ ۲) مج. د ېر ستړی.

زاره چاودی (zaracawday) ص. نر.م. ۱) و گ. زاره ترکی؛ ۲) مج. زيارکښ؛ ۳) غمجن.

زاري (zari) ښځ.م. (ج. زارۍ) ۱) جگ جگی، عذر، زوا؛ ۲) فرياد؛ ۳) غوښتنه.

زاربدل (zaredal) مص.ل. ځاربدل، قربانېدل.

زارمبوی (zarambuy) نر.م. زاړونبي، لته بوي، د توکرله سوځېدو څخه پیدا شوی بوی.

زارند (zarand) ص. نر.م.ج. له خپلې رمې جلا شوې پسه یا وزه.

زاره پلوری (zaraploray) ص. لیلامي پلورونکی، کباړي.

زاره واره (zarawara) ص. نر.ج. ۱) لسوی واره، تول، گرد (انسانان)؛ ۲) نر.ج. له کاره لوېدلي.

زاره والا (zarawala) ص. نر.م.ج. لېر، هغه څوک چې زاړه شیان خرڅوي.

زاری (zaray) ص. نر.م. ۱) زوړی، مینه فصل؛ ۲) هغه فصل چې لو ته نیژدې وي؛ ۳) پخوا؛ ٤) دخاروي بچی.

زاړې (zare) ص. ښځ.م.ج. زاړی لوښې، زاړې لوغ؛ هغه څاروي چې د لنگون یې څو میاشتې وتلې وي او شیدې یې پر وچېدو وي.

زازو (zazu) ق. زاوزو، اورمرو، خامخا، حتماً.

زاړه (zaza) ص. نر.ج. ځیره، لوی، غټان.

زاغ (zag) نر.م. یو ډول معدني ماده ده چې دوه ډوله وي: تور او سپین زاغ.

زاغاوی (zagaway) ښځ.م. یو ډول مارغه دی.

زاغچکه (zagcaka) ښځ.م. کاغې، کاغه، کارگه، زاغچه، وراغه.

زاغزوغ (zagzug) ص. نر.م. چوغلگر، غماز.

زاکښ (zakas) نر.م و گ. زابر.

زاگی (zagay) ښځ.م. کوځی، د شپنو یو ډول بالاپوش دی چې له لیمخي څخه یې جوړوي.

زالبند (zalband) نر.م. د اوبن زنگون بند.

زام (zam) نر.م. ۱) گمان، گومان، قیاس؛ ۲) د «زه وایم» لنډ شکل.

زامده (zamda) نر.ج. زونده، یو ډول بې گله نبات دی چې په جبو کې پیدا کېږي.

زامن (zaman) نر.ج. د «زوی» جمع.

زامه (zama) ښځ.م. (ج. زامې) ژامه، ژامنه، برغښی، کرغښیکنغښی، کنجکی، زانهوری.

زانغولی (zangolay) نر.م. وړوکی کلنگ، میتی، کیي، کایي.

زانگل (zangal) مص.ل. زنگل، تال خوړل.

زانگو (zango) ښځ.م (ج. زانگوگانې) ۱) ځانگو، پینگو، د ماشومانو د زنگولو آله؛ ۲) دسیند نه د پورې وتلو وړوکې هوایي آله ده.

زانگوکی (zangokay) نر.م. اوښاره، اوښکی، د بې بې اوښه، یو ډول زرغونه خزنده ده.

زانگونکی (zangunkay) فا.نر.م. زنگېدونکی، تال وهونکی، تال خوړونکی.

زاني (zani) ص. نب. ۱) زناکوونکی، زناکار؛ ۲) د زنا، په زنا پورې اړوند.

زانه (zana) ښځ.م. ځانه، یو ډول مرغه دی چې اوږده پښې، اوږده غاړه او تېره مښوکه لري.

زاو (zaw) نر.م. ۱) نم، نو، رطوبت؛ ۲) زاه، زا، زاوی، هغه ځای چې اوبه کش کوي.

زاوزات (zawzat) نر.م.ج. زوزاد، زاوزاد، زوزات اولاد.

زاوزو (zawzu) ق. ۱) حتمي، خامخا، هرومرو؛ ۲) د ناچارۍ، چارناچار، زازو، اجباراً.

زاولن (zawlan) ص. نر.م ۱) و گ. ژاولن؛ ۲) بې کاره، لټ، تنبل؛ ۳) بې خولې، عاجز.

زاوله (zawla) ښځ.م. (ج. زاولې) و گ. ژاوله.

زاوی (zaway) نر.م ۱) یو ډول تیږه ده چې د لوښو د جوړولو لپاره یې له خاورې سره یو ځای کوي؛ ۲) زا، نو، زیم، زاو.

زاوېل (zawel) نر.م. زول، ځول، دوامداره واوره او باران چې ساړه او یخني ورسره وي.

زاویه (zawiya) ښځ.م. (ج. زاويې) کونج، کنج، گوټ؛ (هن.) هغه شکل چې په یوه نقطه کې د دوو مستقیمو کرښو د تقاطع څخه جوړېږي.

زاهد (zahid) ص. نر.م. (ج. زاهدان) پرهېزگار، متقي. تقوا لرونکی، پارسا.

زاهدي (zahidi) ښځ.م. پرهېزگاري، تقوا داري.

زایپه (zayipa) ښځ.م. ښځه، ماینه، ماندینه، کډه، کوروداني، ارتینه.

زایچه (zayica) ښځ.م. ۱) د منجم پیښگویي؛ ۲) د نوي ماشوم د برخلیک وړاندوینه.

زاید (zayid) ص.نر.م. ج. زائد؛ ۱) ډېر، د پاسه؛ ۲) اضافه، علاوه، زیاتگی.

زاید تجنیس (zahidtanjis) نر.م. (بد.) یو صنعت دی چې د متجانسو کلیمو څخه د یوې کلیمې په سر، یا منځ یا پای کې یو توری زیات راځي.

زایر (zayir) ص.نر.م. سیلاني، زیارت کوونکی.

زایل (zayal) ص. نر.م. ج. نېست، نابود، له منځه تللی، ضایع، لېږي.

زایلول (zayalawal) مص. مت. نېست کول، نابودول، له منځه وړل، زهول، ضایع کول.

زایلېدل (zayaledal) مص. ل. نېست کېدل، نابودېدل، له منځه تلل، ضایع کېدل.

زبات (zbat) نر.م ۱) ښېگڼه، ښېگړه، نېکي، احسان منت، زباد، د احسان یادونه؛ ۲) ثابت، ټینگ.

زباتل (zabatal) مص.ل. پاسلل، پاستل، پاسېلل، احسان بارول، نېکي او ښه یادول.

زباتند (zbatand) ص. زباتگر، زباتوونکی، ثابتوونکی.

زباتول (zbatawal) مص. مت. ۱) مص.ل. وگ. زباتل؛ ۲) اثباتول، ثبوتول، زبادول.

زباد (zbad) نر.م. وگ. زبات.

زبادول (zbadawal) مص. مت. زباتول، ثابتول.

زبادون (zbadun) نر.م. ثبوت، ثبات.

زبادېدل (zbadedal) مص.ل. ثابتېدل، اثباتېدل.

زباني (z(a,u)bani) ص. نب شفاهي، په خوله، په ژبه، د ژبې.

زبده (zubda) ص.نب. مهم غوره زبردست، وتلی

زبر [1] (zabar) ص.نر.م. قوی زورور ۱) د حیواناتو د زور او قوت د وصف لپاره اخلي زبرغویی؛ ۲) دارونکی سپی ۳) قوي زورور، زړور سړی؛ ۴) تاکیدي صفت د زبر کلمې وروسته راځي.

زبر [2] (zbar) نر.م. زوتونه، یادونه، حافظې ته سپارنه

زبرځواک (zabarzwak) نر.م. ابرقدرت، سترځواک

زبردست (zabardast) ص. نر.م. ج. ۱) زبردسته، زورور، غښتلی؛ ۲) وتلی؛ ۳) ماهر.

زبروگر (zabarwagar) ص. ا. ستر مېړه، لوی سړی.

زبره (zabra) ښځ.م. یو ډول بوټی دی..

زبگه (zabga) نر.ج. د غره شپېشتي، غرنی رشقه.

زبله (zabla) ق. وگ. ځبله.

زبون (zabun) ص. ۱) خوار، ذلیل؛ ۲) نر.م. خوند، ذایقه، مزه؛ ۳) ژبه.

زبونکی (zabunkay) فا. نر.م. ځوروونکی، ضرر رسوونکی.

زبون وهلی (zabunwahalay) ص. نر.م. ۱) وارخطا، ډار شوی؛ هغه څوک چې له وېرې څخه یې ژبه بنده شوې وي؛ ۲) ورزی.

زبېرگی (zbergay) نر.م. زگېروی، فریاد.

زبېښ (zbes) نر.م ۱) جذبونه؛ ۲) چوپنه، چوښنه.

زبښاك (zabesak) ا. ښښاك، استثمار.
زبښاكګر (zabesakgar) ص. ښښاكګر، استثمارګر.
زبښل (zbesal) مص. مت. ۱) چوپل، ښبښل؛ ۲) جذبول، راښكل؛ ۳) نچوړول، نښتښځل، اوبه تر ځان راښكل؛ ٤) خوړل، ښبل.
زبښند (zbesand) ص. نر. م. ج. ۱) چوپونكى؛ ۲) جذبوونكى، جاذب.
زبښنه (zbesana) ښځ. م. ۱) ښبښنه، چوپنه؛ ۲) جذبونه؛ ۳) نښتښځنه؛ ٤) خوړنه.
زبلل (zbelal) مص. مت. و ګ. زبښل.
زبنګى (zbengay) نر. م. كوربونى، خښتګ، ژبونكى.
زپ (zap) ص. نر. م. ضعيف، كمزوري، زوړ.
زجاجيه (zujajiya) ښځ. م. شفافه جلاتيني ماده ده چې د سترګو په دننه كې وجود لري.
زجر (zajar) نر. م. (ج. زجرونه) ۱) كړاو، ځور، تكليف؛ ۲) زورونه، فشار، شكنجه.
زحف (zahf) نر. م. (عس.) په لنډو فاصلو كې د منفرد نفر د تقرب يوشكل دى.
زحمت (zahmat) نر. م. كړاو، ربړ، تكليف.
زحمت كښ (zahmatkas) ص. نر. م. زياركښ، زيارايستونكى، خواري كښ.
زحمتي (zahmati) ص. نب. ۱) و ګ. زياركښ؛ ۲) مشكل، هغه څه چې زياته انرژي غواړي.
زخته (zaxta) ښځ. م. كنډوله، ښنته، يو نبات دى چې په غرونو كې پيدا كيږي.
زخم (zaxam) نر. م. (ج. زخمونه) ۱) ټپ، پرهار؛ ۲) خارخوړي، ګرزني، څرخاو، بغرى، ګرداو.
زخمي (zaxmi) ص. نر. ښځ. م. ټپي، پرهاري، پراري، پرهارحى.
زخمه (zaxma) ښځ. م. شهباز، شاباز، وركوټى لرګى دى چې د رباب د وهلو په وخت كې يې په ګوتو كې نيسي او هغه په ترنګوي.
زخن (zaxan) ص. نر. م. ج. خنډلرونكى، زخداره.
زخن شعر (zaxanssr) ا. زخه وال شعر، غوټين شعر، سكته لرونكى شعر، مات شعر.
زخه (zaxa) ښځ. م. ۱) غوټه، خنډ، ګنډه؛ ۲) وړوكى شنه يا توره دانه چې بدن باندې راخيژي؛ ۳) د ټوپك جوګ.
زخيره (zaxira) ښځ. م. و ګ. ځيرمه.
زد (zad) نر. م. ۱) د سيند لاره يا مسير؛ ۲) اثر، اغيز.
زدايت (zadayat) نر. م. ختيه، اصل، كورنى، ټبر.
زدلاندى (zadlanday) نر. م. تر نښې لاندې.
زدوول (zadawual) مص. مت. زدهيل، مړل، سولول، منبل، رسيبل.
زدويل (zdoyal) مص. مت. و ګ. زدوول.
زده[1] (zda) ص. نب. په ياد، په حافظه كې، ضبط، حفظ، زده شوي.
زده[2] (zada) ص. نب. ۱) تكبدلى، وهل شوى، ځپلى؛ ۲) غمجن؛ ۳) الګبدلى، داغي شوى؛ ٤) معلوم؛ ۵) ور. زخمي، د وروستاړي په بڼول د نوم په پاى كې راځي، لكه: غمزده.
زده كړوځى (zdakrozay) ا. د زده كړې كورس.
زده كړه (zdakra) ښځ. م. زده كول، پوهېدنه، آموزش، د پوهنې يا مهارت حاصلول.
زده كړه وال (zdakrawal) ا. د زده كړې خاوند، تعليميافته.
زده كړيال (zdakryal) ا. زده كوونكى، شاګرد، پوهنيال.
زده كول (zdakawal) مص. مت. ۱) يادول، ضبطول؛ ۲) تعليم كول، پوهه حاصلول.

زده کوونکی (zdakawunkay) نر.م. شاګرد، متعلم، طالب، محصل.

زده کېدل (zdakedal) مص.ل. ضبطېدل، يادېدل، د پوهنې يا مهارت حاصلېدل.

زر (zar) نر.م.ج. ۱) وګ. سره زر؛ ۲) وګ. سپين زر؛ ۳) روپۍ، سکه؛ ٤) ق. ژر، تند، په بيړه.

زراعت (zarasat) نر.م. کرنه، کرهنه، کر، کښت، کرونده (وګ. کرهنه).

زراعتي (zarasati) ص.نب. د زراعت، د کرنې د کرهنې، د کښت، په زراعت پورې اړوند.

زرافه (zarafa) ښځ.م. اوښ پړانګ، يو تې لرونکی او شخوند وهونکی ځناور دی.

زرامی (zramay) نر.م. څاڅکی، قطره.

زرب (zrab) نر.م. ۱) شدت؛ ۲) غلبه، بری؛ ۳) پرتم.

زربرخ (zarbarax) نر.م. ۱) د زرو پاڼه، زرورق؛ ۲) سپلګه، ابرک، شګو ګل..

زربوزی (zarbozay) نر.م. يو ډول ګنډون دی چې ښځې يې د ګلابتونو څخه جوړوي.

زربی (zarbay) ښځ.م. په ګومبزه کې د خښتو په تغير سره بله رده.

زربی (zarbay) نر.م. يوه آله ده چې د بوټ يا څپلۍ د وندنې برې سوري کوي.

زربيانګ (zarbiyang) نر.م. يوه آله ده چې موچي برې څرمن نرۍ کوي او يا يې پرې پستوي.

زربېره (zarbera) ښځ.م. يو ډول ګياه ده چې وچ شوی يې د پوزې د نسوار په ډول استعمالوي.

زرپاڼه (zarpana) ا. زرينه پاڼه، زرورق.

زرپښ (zarpas) ص. نر.م. زرګر، جوهري.

زرپېرلی (zarperlay) نر.م. زرخريد، په بيه اخيستی شوی (مريی).

زرترژره (zartarzara) ق. ژر تر ژره، فوراً، ډېر ژر.

زرتشت (zartast) نر.م. وګ. زردښت.

زرتله (zartala) ا. کنډ، د زرو تللو تله.

زرټوکی (zartukay) ا. زربفت، زربافت.

زرڅاڼ (zarcan) ص. زرولون، زرشوی.

زرڅوبه (zarcoba) ښځ.م. وګ. کورکمن.

زرځ (zarj) ص.نر.م. زرز، شين وشمه سور.

زرځې سترګې (zarjestarge) ښځ.م.ج. سرې شنا ورګې سترګې (مېښې).

زرځی (zarjay) ښځ.م. ۱) لوښه، زرنی، بدبويه خته يا چيکړ؛ ۲) نر.م. هغه پسه چې د غوږونو او سترګو د خوا و شا وېښتان يې ژېړ وي.

زرڅانګه (zarcanga) ا. زرينه څانګه.

زرڅاڼی (zarcanay) ص. زرڅاندی، زرولوني، زرشو.

زرخېز (zarxez) نر.م.ج. وګ. حاصلخېز.

زردار (zardar) ص. نر.م. شتمن، بډای، دولتمن.

زردالو (zardalu) نر.م.ج. (ج. زردالان) مندته، خوباني، زېړ غنجي، يو ډول خوږه مېوه ده.

زردکه (zardaka) ښځ.م. ۱) زېړانکه، ژړانکه، يوه مرغۍ ده؛ ۲) ګازره، ګاجره..

زردوم (zardum) ص. نر.م. زهر قاتل.

زرډانګی (zardangay) نر.م. کروه، د فاصلې يو واحد دی چې دوه کيلومتره کېږي.

زرزپو (zarzapo) ښځ.م. ناڅاپه وهنه، ناڅاپه ګوزار.

زرزري (zarzari) ص. نب. ۱) زرباف، زرين؛ ۲) تلولی، وارختا؛ ۲) متردد، زړه نازړه.

زرزی (zarzay) نر.م. ځرځی، زرځی، هغه پسه چې غوږونه او د سترګو خوا يې ژېړ وېښتان لري.

زرغا (zarga) ص.نب. ښالېز، شين، تازه، زرغون.

زرغاله (zargala) ښځ.م. ښځه په نفاس کې.

زرغون (zargun) ص. نسـ.م. ج. ۱) يو رنګ دی چې د طيف له اړخه د اسماني اوژېړ تمنځ واقع دی، شين؛ ۲) لکه د نوو راټوکېدلو رشقه او شوتلو رنګ؛ ۳) ټوکېدلی، شين شوی.

زرغونتوب (zarguntob) نر.م. ۱) زرغونتيا، شينوالی؛ ۲) شنه کېدنه، زرغونېدنه، راټوکېدنه زرغونتيا، زرغونوالی.

زرغونکی (zargunkay) نر.م. سابه، ساګ.

زرغون ګلی (zargungalay) نر.م. يو ډول بوټی دی چې په غنمو کې راشين کېږي چې لاجوردي ګل لري.

زرغون مازو (zargunmazu) نسـ.م. د پېرګي په څېر د يوې ونې مېوه ده.

زرغونول (zargunawal) مص. مت. ۱) سروهل، شنه کول؛ ۲) زرغون رنګ ورکول؛ ۳) مج. نېکمرغه کول؛ ٤) مج. ډېرول، زياتول.

زرغونېدل (zargunedal) مص.ل ۱) شنه کېدل، ټوکېدل؛ ۲) شين رنګ اخيستل؛ ۳) مج. بختور کېدل، نېکمرغه کېدل.

زرغونيز (zarguniz) ص. زرغونېدونکی، ټوکېدونکی، شين کېدونکی.

زرغه (zarga) ص. ښځ. م. لټي، تمبلي، ناراستي.

زرق (zarq) نسـ.م. بدن ته د پېچکاري په وسيله د اوبلنې دوا داخلونه.

زرک (zark) نسـ.م. خنډل، يو ډول ښکلی غرنی مارغه دی.

زرکانی (zarkanay) نر.م. محک، هغه تيږه چې د زرو اصيل والی او کوټه والی ځرګندوي.

زرکوړی (zarkuray) نسـ.م. زرکوړی، د زرکې بچی، د زرک مصغر.

زرکليزه (zarkkaliza) ا. زرمه کليزه، زرمه سالګره.

زرکه (zarka) ښځ.م. (ج. زرکې) د زرک مؤنث.

زرکيره (zarkira) ښځ.م. يو ډول تريخ نبات دی.

زرګر (zargar) ج. زرګران، زرپېش، هغه سړی چې د زرو يا کانو څخه ګاڼې جوړوي.

زرګرايه (zargraya) ص. نب. زرچنده، زرکرته، زرواري، زرګونه، زرځلي.

زرګري (zargari) ښځ.م. د زرګر کسب يا پېشه.

زرګردان (zargardan) نر.م. يو ډول نبات دی چې تخم يې زهرناکه او وژونکی وي.

زرګل (zargwal) نر.م. يو ډول ګل دی.

زرګنډی (zarganday) فا. نسـ.م. د زري شا ګنډونکی.

زرګوړی (zarguray) نر.م. وګ. زرکوړی.

زرګونه (zarguna) ص. نب. زرګرايه، زرچنده، په زرهاوو، په زرګونو.

زرګونی (zargunay) ص. نر.م. ۱) زرين، د زرو، د زرو په عدد مربوط؛ ۲) د زرو روپو نوټ.

زرګه (zarga) ښځ.م. يو ډول اغزن بوټی دی چې د ګلاب د بوټي ته ورته دی.

زرګير (zargir) نسـ.م. ۱) د څرمنې هغې ګوتمۍ چې غشي ويشتونکی يا مـوچي يې په ګـوته کوي؛ ۲) ص. نر.م. د زور ګير لنډ شکل.

زرل (zaral) مص. مت. ملمع کول، د زرو آب ورکول.

زرلښته (zarlasta) ا. د زرو لښته (ځانګړی نوم).

زرمشر (zarmasar) ص. نر.م. د زرو کسانو مشر.

زرناوی (zarnaway) ا. زرناو، هزار ناو.

زرنځه (zaranja) ښځ.م. لـوشه، بدبويه او خوسا شوې خټه. زرنې، زرنځې، زرنه.

زرنډی (zranday) ښځ.م. زېر زميني، تاکاوي.

زرنګ (zarang) ص. نر.م. ځيرک، تېز، چالاک، با استعداده.

زرنګار (zarnigar) ص. نر.م. ج. ١) په زرو سره ښکلل شوی او نقاشي شوی؛ ٢) ښکلی، ډولي.

زرنګي (zarangi) ښځ.م. ځيرکي، چالاکي.

زرنه (zarna) نر.ج. زرنه، يو ډول تېل دی چې د لمنځې د ونې له ريښو څخه ايستل کېږي.

زرنی (zaranay) ص. نر.م. ١) څری؛ ٢) مخبر.

زرني (zarni) ښځ.م. په نظر کې ساتنه، څارنه.

زرنی (zaranay) ص. نر.م. ١) جُذامي، د جُذام په ناروغۍ اخته (و ګ. پرنګ[2])؛ ٢) بې خبره.

زرنيخ (zarnix) نر.م. سنکيا، ارتال، يو معدني جسم او يو کېمياوي عنصر دی.

زروبول (zarobawal) مص. مت. ملمع کول، د زرو اوبه ورکول، د زرو مخ ورکول.

زروبېدل (zarobedal) مص. ل. ملمع کېدل، د زرو اوبه ورکول کېدل.

زره[1] (zara) ښځ.م. و ګ. ذره.

زره[2] (zira) ښځ.م. ١) زغره، بګتری، يو ډول پوښ (جامه) دی چې د جنګياليو بدن د پوښلو لپاره د جګړې په وخت اغوستل؛ ٢) د ښېړيو، جنګي الوتکو، ټانکونو باندنی کلک فلزي پوښ چې ګولۍ اغېزه نه باندې کوي.

زرها (zarha) ص. نب. و ګ. زرو[1].

زره پوښ (zirapos) ١) زره پوش، موټر ته ورته يو جنګي نقليه وسيله ده؛ ٢) زغروال، په هغه څه چې زره اغوستله شوې وي.

زری (zaray) نر.م. ١) و ګ. څری؛ ٢) ص. نر.م. هوښيار، ځيرک، پوه، عاقل.

زری (zaray) نر.م. ١) زرګيز، زرګون، د زرو نوټ؛ ٢) زريزه، زرمه، زرکلنی، زرکاله.

زري (zari) ص. نب. ١) د زرو، د طلا؛ ٢) زرري توکر؛ ٣) ښځ.م. د ستوني يو راز ناروغي ده.

زرۍ (zaray) ښځ.م. د يوه وخت خواړه، د يوه وخت آذوقه، د يوه وخت جيره.

زريځ (zarij) ص. نر.م. ج. زري، زرين، د زرو.

زرۍ ځبله (zarayjabla) نر.م. ګډه نفقه، د ګډې شومه، د خوراکتوکو شرکت، د ځوکسانو د ګډ کار نفقه.

زريز (zariz) نر.م. ١) خروسک، خراسک، يو راز د ستوني ناروغي ده؛ ٢) د زرو روپو نوټ.

زري زرکه (zarizarka) ښځ.م. د زرکانو د کورنۍ يو ډول دی چې کبک زري هم ورته وايي.

زرين (zarin) ص. نر.م.ج. د زرو، د طلا، زريځ، د سپينو زرو يا سرو زرو څخه جوړ.

زرېره (zrera) نر.م. يو ډول غرنی نبات دی، رنګ يې ځړ او غونډې غونډې دانې کوي.

زريلګ (zrilg) نر.م. و ګ. جرلګ.

زړامبو (zrambo) ص. نب. ١) جړامبو، شلم، شواړ؛ ٢) ځوړند، ځړېدلی؛ زړان.

زړامبوی (zrambuy) نر.م. لته بوی، زړمبوی، د توکر د سوځېدو بوی.

زړبودي (zarbudi) ا. زړښت، زوړوالی، بوډاتوب.

زړپ (zrap) نر.م. نرګس، يو ډول ګل دی.

زړتوب (zartob) نر.م. زوړوالی. زړوالی، زړښت، زړتيا، زړوالی، زوړوالی.

زړخن (zarxan) ص. نر.ج. زړه يي غوړي، وراسته او بوين غوړي، خراب شوي غوړي.

زړخن توب (zarxantob) نر.م. زړه يي توب، زړخنوالی، د غوړيو ستغېدنه او خرابېدنه.

زړخنول (zarxanawal) مص. مت. غوړو ته زړه خوند ورکول، غوړي بدبويه او خرابول.

زړخنېدل (zarxanedal) مص.ل. غوړي ستغېدل، غوړي بدبويه کېدل، غوړي خرابيدل.

زړخوږی (zarxuzay) ص.نر.م. ۱) په‌زړه زخمي، په‌زړه خوږ او غمجن؛ ۲) همدرد، خواخوږ.

زړه خوږي (zarxuzi) بنځ.م. ۱) په‌زړه زخمي والی، په‌زړه خوږتوب؛ ۲) همدردي، خواخوږي.

زرداوه (zardawa) بنځ.م. د سپېلني په‌څېر یو بوټی دی چې ژېړ ګلان کوي.

زړښت (zarasť) نر.م. زړېدنه، زړووالی، کهولت.

زړغی (zargay) بنځ.م. تردد، زړه نازړه توب، بې زړه توب.

زړغی (zargay) نر.م. ۱) متردد، زړه نا زړه؛ ۲) له ناروغۍ نه وروسته اشتها.

زړکوټی (zarkutay) نر.م. زړه توټه، زړور توکر.

زړګوټی[1] (zargotay) نر.م. د زړه مصغر.

زړګوټی[2] (zargutay) زړوکی، تیکری، پړونی.

زړګی (zargay) نر.م. ۱) زړګوټی، د زړه مصغر؛ ۲) ګران، خوږ، زړه ته نیږدې.

زړن (zaran) ص. نر.م.ج. زړور، دلاور، شجاع.

زړوالی (zarwalay) نر.م. زړووالی، زړښت، سپین ږیرتوب، سپین ږیرتیا، بوډاوالی.

زړور (zarawar) ص. نر.م. ج. دلاور، شجاع.

زړورتوب (zarawartob) نر.م. زړورتیا، زړوروالی.

زړوکی (zarukay) نر.م. تیکری، پړونی، لوپټه.

زړول (zarawal) مص. مت ۱) استهلاکول، په کراره کراره له منځه وړل؛ ۲) سن زیاتول، بوډا کول.

زړومبه (zrumba) نر.م. زړمبوی، زاړمبوی، لته بوی، زړومبی.

زړوېز (zarwez) ا. زړوویی، زوړ لغت، ارکالیزم.

زړه (zra) نر.م. (ج. زړونه) قلب.

زړه او ځیګر (zraawzigar) ام زړه او ینه، ډېر ګران.

زړه برم (zrabram) نر.م. د زړه قوت، د زړه زور.

زړه پوري (zarapore) ص. نسب. په‌زړه پوري، زړه ته نیږدې، زړه ته نږدې.

زړه پوه (zrapoh) ص. زړه پوهاند، د زړه د ناروغیو څانګوال (ماهر)، کارډیالوجیسټ.

زړه پوهه (zrapoha) ا. د زړه د ناروغیو پوهنه.

زړه ترکی (zratrakay) ص. نر.م. وګ. زاره ترکی

زړه ترکي (zratraki) بنځ.م. غمجنوالی، زړه چاودي.

زړه تورن (zratoran) نر.م. خواتوری، زړه توری.

زړه توری (zratoray) ص. نر.م. زړه تورن، زړه وهلی.

زړه تکی (zratakay) نر.م. زړه خواله، د زړه راز.

زړه خور (zraxor) ص. د بل یا خپل زړه خوړونکی، ځان خوری، زړه خوړینی.

زړه خوري (zraxori) ا. زړه خوړنه، زړه خوړینی.

زړه خوړینی (zraxwrinay) ص. نر.م. غمجن، پرېشانه، ډېر په عذاب، زړه وهلی..

زړه خوږی (zraxuzay) ص. نر.م. خواخوږی، زړه سواندی، غمشریک.

زړه خوږي (zraxuzi) بنځ.م. خواخوږي، زړه سواندي، همدردي، غمشریکي.

زړه دره (zaradara) بنځ.م. وګ. زړ[illegible]

زړه ډغی (zradagay) ص. نر.م. زړه وهلی، [illegible] توری

زړه ډغي (radagi) بنځ.م. زړه وهنه

زړه راکښون (zraraksun) ا. ز[illegible]ون، زړه ته نژدېوالی، زړه ته پرېوتل.

زړه سټری (zrastaray) ص. سستړی ستومان.

زړه سواند (zraswand) ص. نر.م. زړه سواندی، د ترحم خاوند، د نرم زړه خاوند.

زړه سواندي (zraswandi) بنځ.م. زړه خوږي، دلسوزي، زړه سوځونه.

زره سول (zṛaswal) نر.م. زړه خوږي کول، زړه سوی لرل.

زره سوی (zṛasāway) نر.م ۱) ویرژلی، کړېدلی، غمزده؛ ۲) رحم، شفقت، زړه سواندي.

زره شین (zṛašīn) نر.م. خلق تنگی، په تنگ راغلی، عقده اخیستی.

زره شینی (zṛašīnay) ص. نر.م. خلق تنگی، په تنگ راغلی، په عذاب شوی.

زره غوښتی (zṛagūṣtay) نر.م. په زړه، منلی، خوښ شوی، غوره شوی.

زره کول (zṛākawal) مص. ل. زړور توب کول، جرأت کول...

زره کېدل (zṛakedə̀l) مص. ل. ۱) زړه غوښتل، د یو شي په ورکولو راضي کېدل؛ ۲) هوا کېدل.

زره گرگه (zaṛāgarga) ښځ.م. ۱) گرگه، کونده، د ونې زړه کونده؛ ۲) د ماشومانو یوه لوبه ده.

زره لوغې (zṛalwāǧe) ص. ښځ.م. زړې لوغزه، هغه غوا چې د لنگېدو او شیدو ورکولو موده یې ډېره وتلې وي.

زره ور (zṛawə̀r) ص. نر.م. ج. و گ. زړور.

زره ورونی (zṛawrūnay) ص. زړه منبتی، دلبر.

زری (zaṛāy) نر.م ۱) و گ. ژېړی؛ ۲) و گ. زونی؛ ۳) مندکه، بمبته؛ ٤) مج. نسل، ختېه.

زرېدل (zaṛedə̀l) مص. ل. ۱) استهلاک کېدل، مصرفېدل؛ ۲) بوډا کېدل، عمر زیاتېدل.

زړې لوغزه (zaṛelāwǧza) ص. ښځ.م. و گ. زړه لوغې.

زړپه غوړي (zarpagwaṛi) جن. و گ. زرخن.

ززغولی (zazǧolay) نر.م. وازگه چې ویلې او غوړ ترې جلا کړی شي نو پاتې شوي جامد مواد ززغولي بلل کېږي.

ززگی (zazǧāy) نر.م. جیږگی، جیشکی، زیږگی، شیشکی، ژیژگی، جیزگی، جوزگی.

زږه[1] (zaẓā) ص. ښځ.م. ترخه خبره، تنده خبره.

زږه[2] (zẓa) ښځ.م (ج. زږې) شـلـه روپی، سپینو زرو سکه ده چې اوس رواج نه لري.

زږه غاړه (zaẓāgara) ا. زیږه غاړه، زیږ کړ دود (لهجه)، شدیدلحن، سخته لهجه.

زشکله (zāškala) ښځ.م. و گ. ځښکله.

زښا (zaṣā) ښځ.م. زښه، کنځله، د کنځلې غوږ.

زښت (zaṣt) ص. نر.م. ج. ۱) ډېر، زیات؛ ۲) له نظره بد، له پامه بد، ځښت.

زښت ډېر (zāṣtder) ص. نر.ج. بېخي زیات، بالکل زیات، زښت زیات.

زښت ښه (zāṣtṣa) ص. نر.م. ج. بېخي ښه، بالکل ښه، کاملاً ښه.

زښتېل (zaṣteyə̀l) مص. مت ۱) خوړول، کړول، ربړول؛ ۲) خپه کول، خوابدی کول.

زعامت (zaʕāmat) نر.م. ۱) مشرتابه، مشرتوب، سترتوب؛ ۲) پېشوایي، رهبري.

زعفران (zaʕfrān) نر.ج. زاپران، کنگو، یو ډول نبات دی چې ژېړ خوشبویه گلان لري.

زعیم (zaʕīm) ص. نر.م. (ج. زعیمان، زعما،) ۱) مشر، د قوم مشر؛ ۲) کفیل؛ ۳) ضامن؛ ٤) رئیس.

زغ (zaǧ) نر.م. ۱) جغ. ژغ، یوه لـرگینه آله ده چې د کار په وخت کې د دوو غوایانو پر اوږو ایښودل کېږي؛ ۲) د غوږیو د سره کولو اواز.

زغاره (zǧāra) ښځ.م. د غوښتو ډوډۍ، د گوښتو ډوډۍ، د ږدنو (ایږدن) ډوډۍ.

زغاست (zǧāst) نر.م. و گ. ځغاست.

زغاښت (zǧāṣt) نر.م. و گ. ځغاست.

زغال (zugál) نر.م.ج. وګ. سکاره.

زغبنډی (zağbanday) نر.م. وګ. جغنډی.

زغر (zğar) نر.ج. یو ډول حبوب دی چې غوړ او تېل تري وباسي.

زغرپوښ (zğarpoş) ص. زغرګاډی، زغره پوښ.

زغرتټری (zğartaṭaray) ص. زغرواسکټ، زغر سینه، سینه زغری.

زغرد (zğard) ص. نر.م.ج. ۱) زغرد، زړور؛ ۲) تېز، تند؛ ۳) چالاک؛ ۴) بچ، خوندي.

زغردتوب (zğardtob) نر.م. ۱) زغرتیا، زغرتوب، زغردوالی، زړورتیا؛ ۲) تېزي، تندي؛ ۳) چالاکي؛ ۴) بچونه، ساتنه.

زغردتیا (zğardtyá) ا. وګ.: زغردتوب.

زغردول (zğardawál) مص. مت. ۱) زغرډول، زړورکول؛ ۲) تېزول؛ ۳) چابکول؛ ۴) بچول.

زغرساز (zğarsáz) ص. زغره سازوونکی، زغر جوړوونکی.

زغرګاډی (zğargáday) ا. زغرور ګاډی، زغرپوښ ګاډی.

زغرلی (zğarólay) نر.م. اوبچی، زغره اغوستونکی، زغره لرونکی.

زغرماتی (zğarmátay) ص. زغرماتوونکی.

زغروال ځواکونه (zğarawáljwákuúna) ا. زغرور یا زغریال ځواکونه، زرهدار قوا.

زغروبی (zğarobay) ص.نر.م ۱) جابر، روبناک؛ ۲) تعویذ. ږغوربی؛ ۳) خوړونکی سپی.

زغرووی (zğaroway) نر.م. پالېزوان، د پالېز ساتونکی.

زغره (zğára) ښځ.م. زغرد، وګ. زره.

زغره غوټه (zğarağúta) ښځ.م. کلکه غوټه، سخته ګنډه، ټینګه غوټه.

زغریالی (zğaryálay) نر.م. زغریال، زغروال، زغرور، هغه څه چې زغره لري.

زغړ (zğaṛ) ص. نر.م. ساتلی، محفوظ، خوندي.

زغړل (zğaṛál) مص. مت. بچول، ساتل، خوندي کول.

زغړنځه (zuğṛánja) ښځ.م. زوغړنځه، پوچه پسته.

زغستل (zğastál) مص. ل. وګ. ځغستل.

زغل (zğal) نر.م. وګ. ځغل.

زغم (zğam) نر.م. ۱) حوصله، صبر، تحمل؛ ۲) جذبونه، هضمونه؛ ۳) رو. ګالنه، زغما.

زغمل (zğamál) مص. مت. ۱) ګالل، تحمل کول، برداشت کول؛ ۲) جذبول؛ هضمول.

زغمناک (zğamnák) ص. نر.م. ۱) صبرناک، حوصله لرونکی؛ ۲) جذبناک.

زغمونکی (zğamúnkay) فا.نر.م. ۱) زغمناک، با حوصله، صابر؛ ۲) جذبوونکی.

زغمېدل (zğamedál) مص. ل. ۱) ګالل کېدل؛ ۲) جذبېدل؛ ۳) رېدل؛ ۴) غمبدل، اوږدېدل.

زغنځی (zğanjáy) ښځ.م. یو ډول نبات دی.

زغوپر (zğupár) نر.م. بلا، آفت، تکه، ناورین.

زغومی (zğúmay) نر.م. تندوره، غرومبی، بغری، زخم، ګرداو، ګرداب، څرخاو، چرخاو، ګمنډ.

زغومې (zğúme) ښځ.ج. وچغنه، وزغنه، وژغنه، اوژغوني، د وزو وړی.

زغونډی (zğúnday) نر.م. وګ. زغبنډی.

زغه (zğa) نر.ج. غز، د غزه هغه ونه یا بوټی چې د هغه له ځانګو او لښتو نه کجاوې جوړوي.

زقوم (zaqúm) نر.م.ج. زقم؛ پمنی، پمنکی، توهر، یو ډول تریخ نبات دی.

زک (zak) نر.م. ۱) د غوړو ګوډی، د غوړیو ژی، د غوړو مشک؛ ۲) شناز، شناخ، خیګ.

زکات (zakāt) نر.م. ۱) د اسلام د پنځو بناوو څخه یوه بنا دی؛ ۲) وده، نمو؛ ۳) پاکي، سپېڅلتیا ۴) صدقه.

زکام (zukām) نر.م. و گ. ریزش.

زکانه (zakāna) ښځ.م. هغه شین تکی چې د محرقه د ناروغۍ په جریان کې پیدا کېږي.

زکبوری (zakbūray) نر.م. زرکبوری، زرکونی، د زرکې بچی.

زکندن (zakandān) نر.م. و گ. ځنکدن.

زگ (zag) نر.م. و گ. ځگ.

زگال (zagāl) نر.م. و گ. ځگال.

زگروا (zgarwa) ښځ.م. زگېروی، فریاد، نالښت.

زگول (zagawāl) مص. مت. ۱) په ځېږ راوستل، په ځگ راوستل؛ ۲) شاربل، مښل؛ ۳) تر ټاکلي حد د خمیردان د اوړو زیاتول.

زگېدل (zagedāl) مص. ل. ۱) په ځگ راتلل، په کف راتلل، ځگ کول؛ ۲) شاربل کېدل، مښل کېدل؛ ۳) په کاسه کې چې شلومبې وي، دومره دوړې ماتېدل چې له څنډو یې توې شي.

زگېروی (zagerway) نر.م. فریاد، نالښت.

زگېږل (zgeṛal) مص. مت. کیندې اچول، غړپ غړپ تکونه اېستل، خام کوک کول.

زل (zal) نر.م. ۱) ځل، تل، د بارووړونکي حیوان د شا کېږه؛ ۲) د خنجر وار، د توري او چړې گوزار.

زلال (۱) (zulāl) ص. نر.م. ۱) پاکي او رڼې اوبه؛ ۲) زنگال، د واورې چینجی.

زلال (۲) (zalāl) ص. نر.م. ۱) لېونی؛ ۲) مج. ظالم.

زلالیه (zulālıya) زلاله، مایع ده چې د قرنیې او د سترگې د عدسیې تر منځ موجوده ده.

زلپی (zulpay) ښځ.م. کونډه، زلفی؛ د اوسپنې یوه کړۍ ده چې په دروازه کې تک وهل کېږي او بیا زنځیر پکې اچول کېږي.

زلخوړتوب (zalxūẓtōb) نر.م. زیاته لوږه، ډېره لوږه، زلخوړتیا.

زلخوړی (zalxūẓay) ص. نر.م. زیات وږی.

زلخوړي (zalxūẓi) ښځ.م. زیاته لوږه، لوږه.

زلزله (zılzıla) ښځ.م ۱) د ځمکې خوځېدنه، د ځمکې لړزېدا؛ ۲) رېږدېدنه، خوځېدنه، ښورېدنه.

زلزله سنج (zılzılasanj) نر.م. زلزله ټاکونکی.

زلف عروس (zulfıʕarūs) نر.م. (خ.) یو ډول لیک دی چې د حروفو وروستی یې الغه وي.

زلفه (zūlfa) ښځ.م (ج. زلفې) ځنه، زولفه، کوڅی.

زلقېدل (zalqedāl) مص. ل. و گ. ځلېدل.

زلل (zalāl) نر.م (ج. زللونه) زیان، تاوان، ضرر.

زلکېدل (zalkedāl) مص. ل. و گ. ځلېدل.

زلما (zalmā) ښځ.م. د ژني توب وخت، ځواني.

زلمکی (zalmakay) ص. نر.م. ژنکی، ځوانکی.

زلموټی (zalmōṭay) ص. نر.م. ځلموټی، نوی زلمی، نوی ځوان، ژنی، ځوانکی.

زلمی (zalmay) ص. نر.م. (ج. زلمیان) ځوان، ځلمی، ژنی، رسېدلی، بلوغ ته رسېدلی.

زلمي توب (zalmitōb) نر.م. ځواني، ژنیتوب.

زلند (zaland) ص. نر.م. جابر، ظالم، مستبد.

زلوچه (zaloča) ښځ.م. زلیچه، قالینچه.

زلونه (zalwana) ښځ.م. و گ. زولانه.

زله (zila) ص. نب. ستړی ستومانه.

زلینه (zalīna) ص. ښځ.م. فاحشه، بداخلاقه ښځه.

زم (zam) نر.م. ۱) گوزار، وار؛ ۲) زخم، ټپ، پرهار؛ ۳) د «زه هم» مخفف.

زما (zma) ض. د متکلم مفرد اضافي ضمیر دی.

زمام (zımām) نر.م. ۱) واگی، جلو، جلب، عنان، مهار؛ ۲) مسؤلیت، شرسته.

زمامدار (zımāmdār) ص. نر.م. (ج. زمامداران) ۱) واکدار، واکمن؛ ۲) رئیس، مشر.

زمان (zamān) نر.م. ۱) وخت، وقت، مهال، شبیه، روزگار، عصر؛ ۲) دهر؛ ۳) اجل، مرگ.

زمانه (zamāna) ښځ.م. ۱) وخت، عصر، زمان، پېړی؛ ۲) مج. خلک، خلگ.

زمانه‌ساز (zamānasāz) ص. نر.م. هغه څوک چې ځان د وخت له شرایطو سره برابروي.

زماني (zamānī) ص. نب. د زمان، په زمان پورې اړوند، د زمان مربوط.

زمبر (zambār) نر.م ۱) ګڼ او ګور ځنګل؛ ۲) کېږ، منډاوو، غابنور؛ ۲) لوړ او جګ غر.

زمبک (zumbāk) نر.م. ۱) زنبق، زمبق، زنبک، سوسن، یو ډول ګل دی؛ ۲) و.ګ. زومبک ۲).

زمبور (zambūr) نر.م. مچی، ډمبره، غومبسه.

زمبولی (zambōlay) نر.م. ۱) ورکوټی جوال، وړوکی غوندی؛ ۲) وړوکې پانې لرونکی ځانګه

زمبه (zambā) ص. نب. ۱) زنبه، ګڼ، ګوړ، ببر؛ له وښتانو ډک؛ ۲) ښځ.م. څمبه، سترګک، د سترګو اشاره، زمبی، زنبی.

زمبېدل (zumbedal) مص. ل. ۱) پرلارې باندې کرار کرار تلل؛ ۲) په تنبلۍ سره کار کول؛ ۳) بانه ربېدل.

زمبېل (zambel) نر.م زامبېل، زنبېل، یوه آله ده چې په دوو تنو نیول کېږي او خاورې او... په کې وړل کېږي.

زمچ (zamč) نر.م. ج. رمڅ، و.ګ. خوری[۱].

زمرد (zamarūd) نر.م. ج. یو ډول قیمتي معدني شین کاڼی دی چې غمي ورځخه جوړوي.

زمرک (zmarāk) ا. زمرګوټی، زمریچی، وړو زمری، د ښارندوی هلک.

زمرلای (zmarlāy) ص. نر.م. زمریالی، توریالی.

زمرماتی (zmarmātay) ص. زمری ماتوونکی، زړور.

زمری (zmarāy) نر.م. (ج. زمري، زمریان) ۱) یو قوي او ځیرونکی حیوان دی؛ ۲) ص. نر.م. زړور، دلاور، مېړنی؛ ۳) غښتلی، پیاوړی.

زمریالی (zmaryālay) ص. نر.م. زړور، مېړنی، مړنی، تکړه.

زمریالی نمري (zamaryālaynmarī) ښځ.م. دریشي

زمرین (zamarīn) ښځ.م ۱) زامرین، سخت ساړه، ډېره یخني؛ ۲) شبنم، پرخه؛ ۳) د دووړخ هغه برخه چې ډېر سخت ساړه لري.

زمزم (zamzām) نر.م. ۱) د په مکه معظمه کې د یوه چینه نوم دی؛ ۲) جن. ددې چینه اوبه.

زم زموږلی (zamzmozālay) نر.م. مړاوی سړی، د زخم او تپ له لاسه غلی او عاجز سړی.

زمزمه (zamzamā) ښځ.م (ج. زمزمې) ۱) بونګېدنه، ترنم کول؛ ۲) تالنده؛ ٤) دزمري اواز.

زمکه (zmāka) ښځ.م. و.ګ. ځمکه.

زمکې غوښه (zmakāyğwāṣa) ښځ.م. پرېړه، ګوبلکه، تیتری، مرخېړی.

زمن (zamān) ښځ.م. زمنه، وظیفه، ورد، لسواني.

زمنه (zamanā) ښځ.م. دنده، وظیفه، کار.

زمنی (zamanāy) ص. نر.م. وظیفه پېژندونکی.

زموخ (zmox) ص. نر.م. ج. زموخت؛ ۱) هر هغه څه چې دځپل خوند سره دخولې عضلات سره راټول کاندي؛ ۲) تندسړی؛ ٤) بخیل.

زموخ والی (zmoxwālay) نر.م. زموختیا، زموخت والی (تندوالی، تېزوالی).

زموږ (zmūẓ) ض. زموږ، زموږه، زموږه، د جمع متکلم اضافي ضمیر دی.

زمول (zmol) ص. نر.م. ج ۱) مړاوی شهته، شیته، ناتوانه، کمزوری، ضعیف، جینګړ؛ ۲) د مور په نس کې مړ شوی بچی.

زمولتیا (zmoltyā) ښځ.م. زمولتوب، مړاوي توب، جینګتوب، زمول والی، جینګړ توب.

زمولګر (zmolgar) ص. زمولونکی، مړاوی، (نرمي ترمي) کوونکی، څپونکی.

زمولول (zmolawə̄l) مص. مت. ۱) مړاوی کول، کمزوری کول؛ ۲) څپل، تر فشار لاندې راوستل.

زمولېدل (zmoledə̄l) مص. ل. ۱) مړاوي کېدل، جینګېدل، شیته کېدل؛ ۲) څپل کېدل.

زمه (zamā) ښځ.م. و ګ. خوری.

زمی (zmay) ښځ.م. یو ډول کوچنی بوټی دی.

زمېر (zmer) نر.م. زمېرنه، ساتنه، حفاظت کول.

زمېری (zameray) ص.نر.م. ساتونکی، محافظ.

زمیندار (zamindār) ص. نر.م. ۱) د ځمکې خاوند؛ ۲) نر.م. بزګر، دهقان، شریک.

زمیني (zaminī) ص.نب. د ځمکې، د ځمکې پورې اړوند، د ځمکې له لارې.

زنا (zinā) ښځ.م. زناء، زنی؛ ۱) ل.م. بد عمل؛ ۲) اص. د اسلامي شریعت په اصطلاح د ښځې سره د نر ناروا یو ځای کېدو ته وایي.

زنار (z(i,u)nār) نرم. کاپرمزی؛ ۱) یو زنځیر دی چې اور پالونکي یې تر خیلې ملا تړي؛ ۲) یوه غاړګی ده چې نصارا یې په غاړه کوي.

زناکار (zinākār) ص. نر.م. زاني، زناکوونکی.

زنانه (zanānā) ص. نب. د ښځو، ښځینه.

زنبر (zanbār) نر.م. و ګ. زنبېل.

زنبق (zanbāq) نر.م. و ګ. زمبک.

زنبل (zanbə̄l) مص. ل. څمبل، سترګک وهل، په سترګو اشاره کول.

زنبنه (zanbə̄na) ښځ.م. سترګک، د سترګې اشاره.

زنبورک (zanbūrāk) نرم. ۱) دوګانه، د تاکونو هغه لښتې چې ځینې کړې شوې وي او هغه لښتې ریښې وکړي؛ ۲) یو ډول پخوانی غشی؛ ۳) یو ډول توپ ته ورته پخوانی وسله وه.

زنبه (zanbā) ص. ۱) و ګ. زمبه(۱)؛ ۲) ښځ.م. سترګک، د سترګې اشاره.

زنبېل (zanbēl) نر.م. و ګ. زمبېل.

زنجاني کوفي (zānjānīkofī) (خ.) د کوفي لیک په ډولو کې یو ډول لیک دی.

زنجپیل (zanjəpīl) نر.م. ج. زنجبیل، زنجفیل، سونډ، شونډ، یوه ګیاه ده چې په ښخ کې یې یو ډول مرغړي پیداکېږي چې هماغه زنجبیل دی.

زنچخی (zančāxay) نر.م. زنخدان، د زنې د سر منځنۍ او ژوره برخه.

زنځ (zanj) نر.م. و ګ. خوری(۴).

زنځه (zanja) ښځ.م. سرسوبنده، زمځه، شوبله، یوه ځمکنۍ خزنده ده چې ډېرې پښې لري.

زنځی(۱) (zanjay) ښځ.م. د ګانو نرۍ نرۍ او وړې وړې کړۍ (حلقه).

زنځي(۲) (zānjī) ښځ.م. و ګ. زرنځه.

زنځیر (zanjīr) نر.م. ځنځیر، سلسله، د سره مېښتو فلزي کړیو یوه کتېدونکې لړۍ ده.

زنځیرخپور (zanjirxpor) ا. پوځي بولۍ (قومانده) د خپرېدو یا خورېدو (تیتېدو) لپاره.

زنځیری (zanjīray) ښځ.م. د پښتو هغه تاریخي لیک دود دی چې خوشال ختک جوړ کړی دی.

زنخدان (zanaxdān) نر.م. و ګ. زنچخی.

زنخول (zanxwāl) نرم. د زړه او ینې (اینه) تر منځ نرۍ پرده.

زند (zand) د زردښت مذهبي کتاب، د اوستا شرحه.

زندان (zındān) نر.م. بندیخانه، جهل، محبس.

زنداني (zındānī) ص.نب. ۱) بندي، محبوس؛ ۲) د زندان، په زندان اړوند.

زندرک (zandarak) نر.م. د لاندې ژامې (زامه) اوزنې هډوکی.

زندۍ (zındəy) ښځ.م. زینډۍ، د غرغړې پرې.

زندیق (zındiq) ص. نر.م. ج؟ کافر، ملحد.

زنډی (zanḍay) نر.م. و ګ. څونډی۲).

زنزاوی (zanzāway) نر.م. څاڅکی، قطره.

زنزول (zanzawəl) مص. مت. و ګ. څنځول.

زنزي (zanzi) نر.ج. زنځي، توري او بدبویه ختې.

زنزېدل (zanzedəl) مص. ل. و ګ. څنځېدل.

زنغلی (zanğalay) نر.م. زنګنی، زنګنی، هغه پایخه چې زاړه پرتوګ ته اچول شوې وي.

زنکدن (zankadan) نر.م. و ګ. څنکندن.

زنکۍ (zankəy) ښځ.ج. و ګ. ځیره۲).

زنګ (zang) نر.م. ۱) ګینګرۍ، زنګوله، ړنګ؛ ۲) هغه ماده چې د هوا او رطوبت په مجاورت کې د اوسپنې پر مخ پیدا کېږي؛ ٤) د ېره ساړه؛ ٥) تلی.

زنګالي (zangāli) ص. نب. یو ډول رنګ دی چې زنګ وهلي مس ته ورته دی.

زنګل (zangəl) مص. ل. و ګ. زانګل.

زنګن (zangan) ص. نر.م. ۱) زنګ لړونکی، هغه څه چې زنګ یې نیولی وي؛ ۲) خیرن او ناپاک (سړی).

زنګنی (zanganay) نر.م. و ګ. زنغلی.

زنګوچ (zangoč) نر.م. پینګو، زانګو، زنګویه.

زنګوره (zangora) ښځ.م. د تېږو موقتي کور.

زنګوری (zanguray) نر.م. واښکی، ډنډوری، وښکالي، دانګورو وړی، ګونګی.

زنګوګرافي (zangografi) ښځ.م. زینګوګرافي د چاپ لپاره د جستو پر پلېټ باندې د کیندنې، ګروني او حکاکۍ فن یا عملیه.

زنګول (zangawəl) مص. مت. ۱) تالی ورکول، په زانګو کې ښورول؛ ۲) مج. خبره اوږدول، یوه موضوع اوږدول یا ځنډول.

زنګوله (zangolā) ښځ.م. زنګ، ګینګرۍ، جرس.

زنګولۍ (zangoləy) ښځ.م. د زړه غم او خپګان، د زړه سوخت، د زړه خوږ.

زنګون (zangūn) نر.م. تکی، توتکی، هغه برخه چې پتون (ورون) او پنډۍ سره نښلوي.

زنګونبند (zangūnband) ا. زنګنۍ، زنګون پټی.

زنګون کېږد (zangūnkeʐd) نر.م. عس. د عسکری یوه قوماندہ چې د هغې په اساس خپله ښی پښه د یوې خطوې په اندازه وشاته اچوي، هغه غبرګوي او باندې کښېني.

زنګون کښ (zangūnkeš) نر.م. پوځي بولۍ، زنګون مات.

زنګي[1] (zangai) ص. نب. ۱) زنګ نیولی، زنګ وهلی، زنګ خوړلی؛ ۲) تور پوستی، حبشي.

زنګي[2] (zangi) ص. نر.م. د پښتنو د ملي اتڼ ماهر اتڼچي.

زنګېدل (zangedəl) مص. ل. ۱) تال خوړل، د زانګو ښورېدل؛ ۲) یوه موضوع یا خبره تالېدل.

زنل (zanəl) مص. مت. ۱) پیوندول، په ونه کې پیوند اینښودل؛ ۲) ننه ایستل؛ ۳) مج. اېلل.

زننه (zanəna) ښځ.م ۱) پیوندونه، ونه پیوندونه؛ ۲) ځایونه، ننه ایستنه؛ ۳) اېلنه.

زنه[1] (zāna) ښځ.م. ۱) ذقن، د لاندې شونډې او مرۍ ترمنځ هډوکی؛ ۲) هغه رنګ چې له آش ورکولو وروسته خرمن ته ورکول کېږي.

زنه[1] (zna) ښځ.م. و گ. زمې.

زنغوزی (zaṇğozāy) نر.م. جنغوزی، جنغوزی، زنغوزی، جلغوزی، نغوزی، زنغوزی.

زنکی (zaṇkāy) ص. نر.م. ژنکی، زلمی، ځوانکی.

زنکۍ (zaṇkə̄y) ښځ.م. و گ. زنکی.

زنکی نار (zaṇkaynār) نر.م. گردی کنډوله، یو ډول نبات دی چې ښخ یې پتاتې غوندې دی او اوم خوړل کېږي.

زڼی (zāṇay) نر.م. ۱) زونه، زړی، زونی، خسته؛ ۲) ص. نر.م. ژنکی، ځوان، زلمی.

زنیه لار (zaṇyalár) ښځ.م. (پ. ک.) یو ډول دود (رسم) دی چې د واده په شپه د زوم د راتگ په وخت د جینۍ د کلي خواران له زومه راتاوېږي او زوم دوی ته پیسې ورکوي.

زو[1] (zo) ښځ.م ۱) زېږېدنه، زېږونه؛ ۲) ند. زویه!، ځو!؛ ۲) دزوی لنډون؛ ۳) ت. ت. زوآ، زوا، یو (ترندتوک). دی چې د متحرک، حیواناتو مانا لري، لکه: د زولوجي.

زو[2] (zu) ښځ.م. ۱) د اومې خښتې ټوټه؛ ۲) نر.م. ژوبڼ، باغ وحش.

زوا (zwā) ښ.م. عذر، زاري، سینتی، سوال.

زواک (zwāk) نر.م. و گ. ژواک.

زواگر (zwāgar) ص. نر.م. زواکوونکی، زاري کوونکی، سینتی کوونکی.

زوال (zawál) نر.م. ۱) لیرې کېدل؛ ۲) ورکېدل؛ ۳) له برمه لوېدل؛ ٤) غورځېدل؛ ٥) له سر نه د لوېدیځ و لور ته د لمر متمایل کېدل.

زوامده (zwámda) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې له هغه نه یو ډول د تپ ملهم جوړېږي.

زوانگه (zwāngā) ښځ.م. ځوانکه، یو ډول دانه ده چې د ځوانۍ په وخت په مخ باندې راخېژي.

زوبل (zobál) ص. نر.م. ج. و گ. ژوبل.

زوتول (zawtawál) مص. مت. ۱) ضبطول؛ ۲) یادول، زده کول.

زوج (zawj) نر.م. ۱) مېړه؛ ۲) جوړه، جفت.

زوجه (zawjā) ښځ.م. ارتینه، ماینه، ماندینه.

زوجي (zawjí) ص. نب. د زوج، په زوج اړوند.

زوخلول (zūxlawál) مص. مت. و گ. ځکلول.

زودل (zodál) مص. مت. زوول، زېږول، زوکول.

زور[1] (zor) نر.م (ج. زورنه) ۱) جبر، ظلم، تعدي؛ ۲) قدرت، توان.

زور[2] (zwar) نر.م. ۱) فتحه، زبر؛ ۲) و گ. ژور.

زور[3] (zūr) ص. نر.م. ۱) ژر اورېدونکی؛ ۲) ځیر، متوجه؛ ۳) هغه سوري چې د کلالي او کوډرې پخولو د اور غالي په دواړه خوا کې جوړېږي.

زورتوب (zūrtob) نر.م. ۱) په غوږو ښه اورېدنه؛ ۲) ځیر کېدنه، متوجه کېدنه.

زورخج (zorxaj) گر. خوځند خج، خوځند فشار.

زورزیاتی (zorzyátāy) نر.م. تېری، ظلم، ستم.

زورکی (zwarakāy) نر.م. خفیف زور، په پښتو او ځینو نورو ژبو کې یو ځانگړې حرکت دی چې نه زور دی او نه زېر لکه په پسه کې د «س».

زورل (zorál) مص. مت. تهدیدول، ځورول، زېرل، په عذابول.

زورلې (zoràle) ښځ.م ۱) تهدیدونه؛ ۲) ښکنځل، ښکنځلې، سپورې ستغې.

زورمتی (zərmuṭāy) ص. نر.م. زورور، ظالم.

زورمتي (zormuṭí) ښځ.م. ظلم، جبر، زیاتی.

زورمند (zūrmənd) ص. زورور، زورمن، زورواک، سرزور.

زورنه (zorāna) ښځ.م. فشار، تهدید.

زورواک (zūrwák) ص. و گ.: زورمند.

زورواکي (zurwāki) خپلسرواکي، مطلق العناني.
زوروالی (zurwālay) نر.م. و گ. زورتوب.
زوروَر (zorawar) ص. نر.م. ج. ۱) د زور خاوند، د قدرت خاوند؛ ۲) ظالم، جابر.
زوروَرتوب (zorawartob) نر.م. ۱) زوروَرتیا، طاقت، زوروَروالی؛ ۲) جابرتوب، ظالم توب.
زوړ (zoṛ) ص. نر.م. (ج. زاړه) ۱) د ډېر عمر خاوند، عمر خوړلی؛ ۲) د نوي مقابل، هغه شی یا څه چې زیاته زماني موده پرې تېره شوې وي.
زوړپال (zoṛpāl) ص. زوړ خوښی، زوړچاری.
زوړتوب (zoṛtob) نر.م. زوړوالی، زړښت، زړتیا، زوړتیا، بوډاتوب سپین ږیرتوب.
زوړچاری (zoṛčāray) ص. و گ.: زوړپال.
زوړکی (zoṛkay) ښځ.م. د ماشومانو د ببېدیو یو ډول لوبه ده.
زوړکی (zoṛakay) نر.م. زړوکی، تیکری، پړونی.
زوړل (zoṛal) مص. مت. و گ. زړول.
زوړوت (zoṛwat) نر.م. (جغ.) زړه دره، پراخ دره.
زوړهڅی (zoṛhacay) شاتګ هڅې، زوړ خوښی.
زوړی (zwaṛay) نر.م. پنډ، پېټی، بار، ووزه.
زوز (zoz) نر.م. و گ. څوز.
زوزاد (zawzād) نر.م. زوزات، اولاده، نسل.
زوزات (zawzāt) ا.. و گ.: زوزاد.
زوزکوډی (zozkūḍay) ښځ.م. خارخانه، څپره، د څوزانو څخه جوړ شوې څپره.
زوزګوری (zozguṛay) نر.م. ترنجبین، ګوری، زوزڅاوله.
زوزیانه (zozyāna) ص. ښځ.م. څوزیانه، څوز لرونکی، اغزي لرونکی، زوزداره.
زوږ (zwaž) ص. نر.م. ج ۱) تریخ؛ ۲) زهر؛ ۳) قحط، نایابه؛ ٤) نر.م. څوږ، شور غوغا.

زوږا (zawažā) ښځ.م. د کباب یا د وریتو اواز.
زوږسوران (zwažsurān) نر.م. چغې سوران، ناري سوران، کوکارې، بغارې.
زوږم (zwažəm) نر.م. وږم، بوی، رایحه.
زوږند (zwažənd) ص. زوږوږ، له شور زوږه ډک.
زوږو زوږ (zwažozuž) نر.م. ج. بامبو، ببهایه او ببخونده شورماشور.
زوږېدل (zwažedəl) مص. ل. شور او څوږ کول.
زوښ (zoṣ) نر.م جوش، خوټونه، خوټېدنه.
زوښا (zoṣā) ښځ.م. ج. و گ. څوښا.
زوښتی (zoṣtay) نر.م. یو ډول بې قمره ونه ده.
زوښول (zoṣawəl) مص. مت. جوشول، خوټول.
زوک(۱) (zuk) نر.م. تکلیف، رېږ، زحمت، کړاو.
زوک(۲) (zok) نر.م. د کاریز کلکه شوې ختېه، مغزینه ختېه.
زوکړه (zokṛa) ښځ.م. زېږېده، تولد، زېږېدنه.
زوکړی (zokaṛay) مف. نر.م. زېږولی، پیدا کړی.
زوکلول (zuklawəl) مص. مت. کړول، څورول، رېږول، څوکلول.
زوکول (zokawəl) مص. مت. زېږول، پیدا کول.
زوګامېټ (zogāmiṭ) نر.م. بیا. د متحرک جنس سلول.
زوګرافي (zografi) ښځ.م. تطبیقي حیوان پېژندنه.
زوګه (zuga) ښځ.م. ۱) یو ډول بوټی دی چې اوږد ډنډر کوي؛ ۲) زوله، د کور سامان او کالي.
زول(۱) (zawəl) نر.م. د زوال بوټی، یو ډول تریخ بوټی دی چې ژېړ ګل کوي.
زول(۲) (zul) نر.م ۱) ځول، پرله پسې باران او واوره؛ ۲) سخته یخني، ډېر ساړه او یخ باد.
زول(۳) (zol) نر.م. کولک، دریڅه، دریچه، روزان.
زولال (zulāl) ص. نر.م. ظالم، جابر، مستبد.

زولاندی (zulánday) مف.نر.م. مظلوم.

زولانه (zawlānā) ښځ.م. (ج. زولانې) بېړی، زولنه، يوه فلزي آله ده چې د بنديانو پښو ته وراچوله کېږي.

زولن (zawlān) ص. نر.م. د زوو ډک (پرهار)، له نوه ډک پرهار، زوی لرونکی زخم.

زولوجي (zoloji) ښځ.م. زولوژي؛ ۱) ځناور پوهنه، حيوان پېژندنه، ژوي پېژندنه.

زوله (zola) ښځ.م. ۱) زوګه، د کور سامان؛ ۲) هغه د ٦ مترو جوال يا غوندی؛ ۲) استرلرونکی زوړ کميس؛ ۳) ځوله، شلم، شاړې واړې.

زوله زوله (zolazola) ص. نب. ډېرشلم، شواړ، بې نظمه او بې ترتيبه شی.

زولی (zolāy) نر.م. د لمڅيو جوال دی چې د غوړيو ژی په کې اېښودل کېږي.

زولی (zolāy) ښځ.م. ځولی، جولی، لمن.

زولی زولی (zolayzolay) ص. نر.م. سست پست، شلم شلم، شواړشواړ.

زولي زنبېلي (zolizanbeli) نر.ج. ۱) زاړه کالي، زړې توتې؛ ۲) د سنيو يا پوستکي کالی چې سره وړلو لپاره د خره په سر اچول کېږي؛ ۲) ځولی، د توت ځنډلو لپاره توکر.

زوم[1] (zum) نر.م. (ج. زومان) د لور مېړه.

زوم[2] (zwam) ص.نر.م. ۱) لږ ايستلی شوی، کم شوی؛ ۲) د يو څيز ورکېدل، ناياب کېدل.

زومبک (zumbak) نر.م ۱) زمبک، د جوارو ځنې د جوارو د وړې وېښته؛ ۲) ځونډی، زنبک.

زومبک بمونه (zumbakbamuná) ا. وړين يا وړيز بمونه، خوشه يې بمونه.

زومبک ستوري (zumbakstori) نر.ج. ۱) و.ګ. پېړونې؛ ۲) ځيره، پره، ليکه؛ ۳) اړخ، ځنډه.

زومبکی (zumbәkay) نر.م. ۱) ځونډکی، وړوکی زومبک؛ ۲) والی، ګوشواره، زېرګوشي.

زومبول (zumbawәl) مص. مت. و.ګ. ځومبول.

زومتوب[1] (zumtob) نر.م. زوم والی، زوم کېدنه.

زومتوب[2] (zwamtob) نر.م. لږوالی، کمښت.

زومګاړی (zumgāray) نر.م. هغه سړی چې له زوم سره يو ځای د خسر کره ځي.

زومل (zumәl) مص.ل. ژمنه کول، ژبه کول.

زومنه (zwāmna) ښځ.م ۱) زېمنه، ښوروا، شوروا، شوربا؛ ۲) زيان، خساره، تاوان.

زومی کنده (zumaykәndā) ښځ.م. وښيانه ځمکه، وابنه لرونکې ځمکه.

زون (zawan) نر.م. ۱) و.ګ.: زولن؛ ۲) طبقه؛ ۳) قلمرو؛ ٤) مدار، کمربند.

زونبه (zúnba) ښځ.م. سترګک، سترګک وهنه.

زونډيګر (zundigār) ص.نر.م. تېنيار، ځونډيګر، ځونډی جوړونکی..

زونګه (zungā) ښځ.م. ۱) زونګی، انګازه، د اواز انعکاس، ۲) ګونګوسی، آوازه.

زونی (zúnay) نر.م. يوډول ګنډون او ځونډی دی چې د دسترخان د څنډو لپاره جوړېږي.

زوڼی (zuṇay) نر.م. زړی، زونه، دختيکي، هندوانې او ... زړی يا تخم.

زووب (zawob) نر.م. نم، نو، زوه، د تپ زوه.

زوول (zowәl) مص. مت. ۱) راوړل، زېږول، پيدا کول؛ ۲) ژوول، ژېيل؛ ۳) رسېيل، سولول، زوديل، زدويل.

زوه (zәwa) ښځ.م. (ج. زوې) نو، د تپ يا دانې ژډې اوبه، ريم.

زوی (zuy) نر.م. (ج. زامن) زی، بچی، د انسان نارينه بچی يا اولاد.

زویرګی (zwergay) نر.م. زګیروی، نالبښت.
زوی مړی (zuymāṛay) ص. نر.م. د هغه چا چې زوی مړ وي.
زوی نیو (zuyniw) نر.م. زوی بللی، ديني زوی.
زوی والی (zuywālay) نر.م. زوی واله، زوولي، زوی توب.
زه (zә) ض. م. (ج. موږ) د مفرد متکلم ضمير دی.
زهد (zuhd) نر.م. تقوا، پرهېزګاري، ځان ساتنه، پرهېز، نړۍ ته بې اعتنايي.
زهر (zahar) نر.م. ج. ۱) زوږ، زار، سم، هغه شه (دارو) چې وژونکي وي؛ ۲) مج. ترخه خواږه.
زهرا (zahrā) ص. ښځ.م. ځلانده، روښانه.
زهرجن (zaharjan) ص. زهرژلی، زهرلړلی.
زهرخور (zaharxōr) ص. لوچک، بدمعاش.
زهرژلی (zaharžalay) ص. و ګ.: زهرجن.
زهرمړی (zaharmaaṛay) ص. په زهرو مړ شوی یا وژل شوی.
زهرموره (zaharmōra) ښځ.م. زهرمهره، زارموره، یو ډول مری ده چې د زهرو علاج پرې کوي.
زهروب (zaharōb) ا. د زهرو اوبه، زهرجنې اوبه.
زهره[1] (zuhrā) ښځ.م. د ماښام سترګه، د ماښام ستوری، وینوس، ناهید.
زهره[2] (zahrā) ښځ.م. زاره، تریخی، دصفرا کڅوړه.
زهره ترکی (zahratrakay) و ګ. زاره ترکی.
زهري (zahri) ص. نب. زهردار، د زهرو، زهروي، زهرو پورې اړوند.
زهريت (zahriyat) نر.م. ۱) و ګ. زهر؛ ۲) دزهرو خاصيت، سميت.
زهوب (zahōb) نر.م. ج. زوه، زوې؛ دزخم اوبه.
زهول (zahawal) مص. مت. خوارول، ضعيفول، د غم يا ناروغی له امله کمزوری کول..

زهېدل (zahedal) مص. ل. د غم يا ناروغی په سبب کمزوره کېدل.
زهير (zahir) ص. نر.م. ج. ۱) ناتوانه، کمزوری، ضعيف؛ ۲) په تکليف شوی؛ ۳) غمجن، خپه.
زهيرتوب (zahirtōb) نر.م ۱) زهيروالی، زهيرتيا، کمزورتيا؛ ۲) تکليف، عذاب؛ ۳) غمجنتوب.
زهيرول (zahirawal) مص. مت. ۱) ناتوانه کول، کمزوری کول؛ ۲) غمجنول؛ ۳) خپول، خجالتول ٤) تکليف ورکول..
زهيرېدل (zahiredal) مص. ل. ۱) کمزوره کېدل؛ ۲) خپه کېدل؛ ۳) په عذابېدل؛ ٤) خجل کېدل.
زې (ze) ښځ.م. ۱) د «ز» توري اواز او تلفظ؛ ۲) د «زه يې» لنډون دی.
زۍ (zay) ښځ.م. ج. و ګ. ژۍ[3].
زی (zay) نر.م ۱) ژی، مشک، ګوډی، خيګ، شناز؛ ۲) زوی، اولاد؛ ۳) ور. وروستاړی دی چې د قبيلوي واحد د اصلي نامه په ضميمه راځي.
زيا (zyā) ښځ.م. يادګيرنه، يادونه، احوال پوښتنه.
زيات (zyāt) ص. نر.م. ج. ډېر، زښت، زياد.
زياتره (zyātara) ص. نب. ۱) ځښت زيات، ډېر زيات، زښت ډېر؛ ۲) اکثره، اکثراً.
زياتوالی (zyātwālay) نر.م. ډېروالی، زياتوب، ډېرښت.
زياتول (zyātawal) مص. مت. ۱) ډېرول، جمع کول، تولول؛ ۲) لوړول، داوطلبي کول.
زياتی (zyātay) نر.م. ۱) تيری، زور، ظلم، تجاوز، له حده اوښتنه؛ ۲) ډېروالی، زياتوالی.
زياتي (zyāti) ص. نب. اضافي، له حده وتلي.
زياتېدل (zyātedal) مص.ل. ډېرېدل، اضافه کېدل، پرېمانه کېدل.
زيار (zyār) نر.م. ربړ، زحمت؛ کوښښ، جد وجهد.

زیارت (zyārat) نـر.م. (ج. زیارتونه) ۱) قبر؛ ۲) لیدنه، ملاقات؛ ۳) په مذهبي اصطلاح یعني مقدس ځای یا د ولي مقبره.

زیارت گاه (zyāratgāh) ښځ.م. ۱) هدیره، د ښخېدو ځای؛ ۲) د لیدنو کتنو ځای.

زیارکښ (zyārkaṣ) ص. نـر.م. ۱) خواریکښ، زحمتکښ؛ ۲) کوښښي، زیار ایستونکی.

زیارن (zyārən) ص. و ګ. زیارکښ.

زیارنه (zyārana) ښځ.م. زیار، زحمت، کوښښ.

زیاړه (zyāṛa) ښځ.م. زیږه، ښکنځل،، زیاړی.

زیان (zyān) نر.م (ج. زیانونه) ۱) تاوان، نقصان؛ ۲) نخسان؛ اولاد بې وخته غورځونه.

زیانکاره (zyānkāra) ص. نب. زیان رسوونکی، مضر، نقص رسوونکی.

زیانمن (zyānmən) ص. نـر.م. نخساني شوی، تاواني شوی، نقصاني.

زیانمنتوب (zyānmantob) نر.م. تاوان، ضرر، زیان، نقصان [illegible]اره، نقص.

زیانول (zyānawəl) مص. مت. ۱) نقصانول، تاوان کول؛ ۲) اولاد نخسانول.

زیانېدل (zyānedəl) مص. ل. ۱) تاوانېدل، نقصان کېدل؛ ۲) اولاد نخسانېدل.

زېب (zeb) نر.م. ۱) زینت، ښه ښکاره کېدنه، ښه بربښېدنه؛ ۲) ښایېدنه.

زېبا (zebā) ص. نب. ښکلی، ډولي، ښایسته.

زېبانکه (zebānka) هغه اوسپنه چې د ژرندې د لاندني پله څخه راوتلې دي.

زیتر (zitār) نر.م. (مو.) د موسیقۍ یو راز آله ده چې سنتور یا قانون ته ورته ده.

زیتون (zaytūn) نر.ج. ښون، ښاون؛ یوه ونه ده چې مېوه یې بیضوي ډوله وي.

زیج (zij) نر.م ۱) زیج، د نجوم حساب؛ ۲) دستور و پېژندنې طریقه؛ ۳) ایسارېدنه، راګېرېدنه.

زیر (zir) ص. نر.م. ج. و ګ. ځیر.

زېر (zer) نـر.م. ۱) کسره؛ ۲) ق. لاندې، کوز، کښته؛ ۳) ملامت، خړ، پړ.

زېربغلي (zerbağali) ښځ.م. مو. زموږ د هېواد د فولکلوریکي موسیقۍ یوه لرغونې آله ده.

زېربنا (zerbinā) ښځ.م. بېخبنا، د روبنا مقابل؛ د تولیدي مناسبات جونګ.

زېرخانه (zerxāna) ښځ.م. زېرزمیني، تاکاوي.

زیرک (zirak) ص. نر.م. ج. و ګ. ځیرک.

زېرګا (zergā) ښځ.م. ارګانه، د سهار او ماښام لپاره اوړه او کتغ.

زېرګی (zergay) نر.م. بلاته، زګېروی، نالښت.

زېرمتون (zermatūn) نـر.م. لوی زېرمځی، تحویلخانه

زېرمه (zerma) ښځ.م. (ج. زېرمې) ۱) ځېرمه، توښه، ذخیره، پس انداز، پاسره، اړوښتي.

زېرمه تولی (zermatolay) ص. سپماګر، زېرمه تولوونکی.

زېرمه خور (zermaxor) ص. نر.م. طرفدار، ګوند، پلوی، سېلګر، سپلندوي.

زېرمه سات (zermasat) زېرمه کار، سپماګر.

زېرمی (zermāy) ښځ.م. غزی، یو ډول خړه او توربخنه مرغۍ ده.

زېرنی (zeranay) ص. نر.م. شپېنی، ببګانی، پاتې سوني، شومانده خواړه.

زیره (zira) ښځ.م. و ګ. ځیره ۲).

زېری (zeray) نر.م (ج. زېري) ۱) خوشخبري، نېک خبر، ښه خبر؛ ۲) غومبک، دیو ډول لوخي تخم دی؛ ۳) د افغانستان د پښتو ټولنې اوونیزه

خېړونه ده چې په ۱۳۱۶ کال تاسیس شوې ده.

زېړی ګړی (zeṛaygaṛay) فا. نر.م. زېړی کوونکی، زېړه ګړی، زېړی بانی.

زېړ (zeṛ) ص. نر.م. ج. ۱) ژړ، ژېړ، یو ډول رنګ دی؛ ۲) نر.م. د صفرا تکلیف، خواګرځېدل.

زېړانکه (zeṛānaka) ښځ.م. زردکه، زېړکه، یو ډول ژېړ مرغی ده.

زېړبخن (zeṛbaxan) ص. نر.م. ج. زېړ غلن، زېړ ونکی، ژېړبخن، ژړبخن.

زېړپوستی (zeṛpostay) ص. نر.م. ژېړ نژاده.

زېړزبېښلی (zeṛzbeṣalay) ص. نر.م. ۱) زېړ ښېښلی، رنګ الوتی؛ ۲) مج. وارخطا.

زېړسورن (zeṛsūran) نر.م. سرن، زېړ اس.

زېړغنجي (zeṛğanji) نر.م. و ګ. زردالو.

زېړن (zeṛan) نر.م. سمند آس، زېړ آس.

زېړو[1] (zeṛo) ص. نب. د زېړ مصغر؛ دمعشوقې لقب.

زېړو[2] (zeṛū) ص. نر.م. ۱) د ژېړي په ناروغی اخته؛ ۲) ند. هغه چا چې رنګ یې ژېړ وي.

زېړوالی (zeṛwālay) نر.م. و ګ. ژېړوالی.

زېړوب (zeṛob) نر.م. ج. ۱) زهوب؛ ۲) زېړ، صفرا، د صفرا مایع.

زېړوبی (zeṛubay) نر.م. ۱) زهوب، د زخم ژېړې اوبه؛ ۲) ژړی (صفرا).

زېړوتی (zayaṛotay) نر.م. ژېړبخون، ژړوبره.

زېړول (zeṛawal) مص. مت. ۱) ژېړول، ژېړ رنګ ورکول؛ ۲) خجلول، خړول، شرمول.

زېړه (zyāṛa) ښځ.م. (ج. زېړې) زیاړه، ښکنځا.

زېړی (zeṛay) نر.م. و ګ. ژړی[1].

زېړېدل (z(e,ya)ṛedal) مص.ل. ۱) ژېړېدل؛ په ژېړ رنګ اوښتل؛ ۲) خړېدل، شرمېدل؛ ۳) مج.

وارخطا کېدل.

زېږی (zeẓay) نر.م. د بلبل په څېر یو ډول مرغی ده.

زېږ (zeẓ) نر.م. زېږېده، پیدا کېده، زېږېدل.

زیږ (ziẓ) ص. نر.م (ج. زیږه) ۱) ځیږ، دیږ، د ښوی مقابل؛ ۲) کلک، غبتلی.

زېږاریکی (zeẓārikay) ا. تولیدي مناسبات.

زېږځواک (zeẓjwāk) ا. تولیدي ځواک، مولده قوه.

زېږځی (zeẓjay) ا. زېږنځی، زېږون ځای.

زېږد (zeẓd) نر.م. زېږېدنه، زوکړه، پنځون.

زېږدی (zeẓday) ص. میلادي (کال).

زېږدي نېټه (zeẓdineṭa) ا. میلادي تاریخ.

زېږګه (zeẓga) ښځ.م. د دوولسو ستورو نوم.

زیږګی (ziẓgay) نر.م. جیږګی، شښګی، جزګی.

زېږمه (zeẓma) ښځ.م. برزاله، جېږمه، و ګ. ځیږمه

زېږنتون (zeẓantūn) نر.م. زایشګاه.

زېږنځی (zeẓanjāy) نر.م. د زېږېدو ځای.

زېږنده (zeẓandā) ښځ.م. اوبه بیا راخوټېدل، اوبه بیا راوتل؛ ۲) اولاد، بچی، اولاده، بچیان.

زېږنه (zeẓanā) ص. ښځ.م. نوجنه، زېږناکه.

زېږنی (zeẓanāy) ص. زېږېدي، د زېږ (تولد، تولید) اړوند.

زیږوالی (ziẓwālay) نر.م. زیږتوب، زیږتیا.

زېږول[1] (zeẓwal) مص. مت. زوول، اولاد یا بچی پیدا کول، تولدول.

زیږول[2] (ziẓawal) مص. مت. ۱) ځیږول، لواړول، د ښوی کول مقابل؛ ۲) کلکول، سختول

زېږه (zeẓa) ښځ.م. میلاد، د زېږېدو وخت.

زېږېدل[1] (zeẓedal) مص.ل. پیدا کېدل، زو کېدل

زیږېدل[2] (ziẓedal) مص.ل. ځیږېدل، دیږېدل، لواړېدل؛ د ښوی کول مقابل.

زېګنال (zegnāl) نر.م. و ګ. سېګنل.

زېل (zel) نر.م. زيل، هغه پړی يا زنځير چې د بنديانو په غاړه کې اچول کېږي.

زيل (zil) نر.م. (ج. زيلونه) ډول، قسم، رقم.

زيلان (zilān) نـر.م. زېلانځ، رحم، زيلانځـه، د ښځې د نس هغه برخه چې اولاد په کې وي.

زيلانځ (zilānj) ا. وګ : زيلان.

زېلوچه (zeloča) ښځ.م. زيلچه، قالينچه.

زېله (zelā) ښځ.م ۱) نيله، ختی، جړی، ولې، رېښه، جـرړه؛ ۲) رشـته، د کـورنۍ سلسله؛ ۳) جبلغ (جوړنګ) لرونکی نبات.

زېلۍ (zelāy) ښځ.م. ج. ۱) د ونې رېښـه، جـرړه؛ ۲) برغتی، کجيراړ؛ ۳) خزنده، خوځېدونکی؛ ٤) تانګونه، زېلانګې، جلبغونه (د ختکې او... ۵) ښاخونه او ورې څانګې.

زېم (zēm) نو. نم، نمجن والی، رطوبت، لندبل.

زيمته (zimatā) ص. نب. خړ، خجل، ملامت.

زيمته تـوب (zimatātōb) نـر.م. زيمته والی، زيمت توب، خړوالی، خجالت، خړېدنه.

زېمجن (zyamjan) ص.نر.م.ج. نمدار، زېمناکه، نمناکه، زېم لرونکی، مرطوب، زېمن.

زېمکښ (zemkaṣ) ص.نر.م.ج. نوراکشوونکی، نوراکښ کوونکی، نم راښکونکی.

زېمناک (zemnāk) ص. نر.م. ج.و ګ. زېمجن.

زېمنه (zemnā) ښځ.م. ښوروا، شوروا، شوربا.

زېموالی (zemwālay) نـر.م. نمجن والی، نمجنتوب.

زين (zin) نر.م. (ج. زينونه) څين، د لرګي او څرمنې څخه جوړه آله ده چې د انسان د ناستې لپاره د آس په ملا باندې اېښودله کېږي.

زينت (zinat) نر.م. ښکلا، ډول، آرايش.

زينتي (zinati) ص. نب. ډولي، د زينت، د ښکلا، په زينت پورې تړلی.

زيندۍ (zindāy) ښځ.م. و ګ. زندی.

زينک (zink) نر.م. ج. و ګ. جست ۱).

زينګر (zingar) نر.ج. ډله، جمعيت، لويه ډله، ګڼ خلک.

زينګر (zingar) ص. نر.م.ج. ګور، ګڼ، زيات.

زينګی (zingay) نر.م. دغېږو په نيولو کې يو ډول چال دی چې لـوبغاړی خپل حريف پر زنګانه او اړخ باندې راپورته کوي او په ځمکه راځملوي.

زينول (zinawal) مص.مت. څينول، زين کول، په آس زين اېښودل.

زينه (zina) ښځ.م. (ج. زينې) څينه، پوړی، درپايه، درپه، اندرپايه.

زېور (zewar) نر.م. ګاڼه، پسول.

زيوس (ziyūs) نر.م. و ګ. جوپيتر ۲).

زيويت (ziwit) نر.م. ۱) د کاريزه کلکه شوې خټه؛ ۲) د مرز هومره د اوبو يو خړه مرغۍ ده.

زيير (zayīr) ص. نب. و ګ. زهير.

ژ

ژ (ž) ښځ.م. د پښتو الفبې شلم توری دی. د جمل په حساب د ۷ عدد ددې توری نمایندګي کوي.

ژاخ (žāx) نر.م. جاخ، ګڼ او ګور ځنګل.

ژاخو (žāxū) ص.نر.م. بې ډوله، بدرنګه، بد څېره.

ژاخه (žāxa) ښځ.م. جاخه، ګڼې ونې او بوټي.

ژارغالی (žārgālay) نر.م. د کوچیانو موقتي ځای یا استوګنځی.

ژاړ (žāṛ) نر.م. جاړ، جلاب.

ژاړنده (žāṛanda) ص. ښځ. . هغه چینه چې ځاځکي ځاځکي اوبه ترېنه راوځي.

ژاله (žāla) ښځ.م. ۱) د میروارېو (لندو ماچو غوندې سپین مواد) واورې شیدې؛ ۲) ځاله، مڼځوله.،

ژامبل (žāmbēl) نر.م. د زامې هډوکی.

ژامه (žāma) ښځ.م. و ګ. زامه.

ژامیز (žāmiz) ص. د ژامې اړوند، په ژامه ادا کېدونکی اواز (فونیم).

ژانه (žāna) ښځ.م. غوړه مالي، تملق، چاپلوسي.

ژانی (žānay) ص. نر.م. غوړه مال، چاپلوس.

ژاولن (žāwlan) ص. نر.م. ۱) ژاوله لرونکی؛ ۲) هغه څوک چې سمې خبرې نه شي کولای؛ ۳) بې زړه، کم جرأته.

ژاوله (žāwla) ښځ.م. ژووله، زاوله، سیته، یو ډول پسته ارتجاعي ماده ده چې یوازې ژوول کېږي.

ژباتلس (žabātlas) ا. ژبنی اتلس، د ژبپوهنې اتلس.

ژب ادب پوهنه (žabādabpōhana) د ژبپوهنې هغه څانګه چې لرغوني ادبي متونه تر څېړنې لاندې نیسي. فقه اللغه.

ژباړون (žbāṛūn) فا. نر.م. ژباړونکی، مترجم.

ژباړه (žbāṛa) ښځ.م. ژباړنه، ترجمه، له یوې ژبې څخه بلې ژبې ته د یوه مطلب یا مضمون اړونه.

ژباړیکي (žabāṛiki) ا. ژبني اړیکي.

ژب اوښتون (žabāwūštūn) ا. ژبونج، ژبدلون.
ژباوڼ (žbāwūṇ) ص. نر. م ۱) چاپلوس، غوړه مال؛
۲) مفتن، دسیسه کار.
ژببرید (žabbrīd) ا. ژبنی برید یا سرحد.
ژببندیز (žabbandīz) د لزکیو پر ژبه لګېدلی بندیز.
ژبپانګه (žabpānga) ا. ژبنی پانګه یا زېرمه.
ژبپرتله (žabpartala) ا. ژبنی پرتله یا مقایسه.
ژبپرمختیا (žabparmaxtyā) د ژبې پرمختیا،
ژبنی پرمختیا.
ژبپوه (žabpōh) ص. نر. م (ج. ژبپوهان) ژبپوهاند،
د ژبې پوه، د ژبې عالم، لېنګویسټ.
ژبپوهاند (žabpōhānd) ص. و ګ.: ژبپوه.
ژبپوهنه (žabpōhanā) ښځ. م. د ژبې علم،
لېنګوېستیکس، زبانشناسي، د ژبې د ماهیت
او ځرنګوالي د څېړلو پوهنه.
ژبپوهنیز (žabpōhanīz) ص. نر. م. ج. لساني،
لېنګویستیک؛ د ژبپوهنې، د ژبې علم.
ژبپېر (žabpēr) ژبنی پېر (دوره، عصر).
ژبپېژاند (žabpežānd) ا. د ژبپوهنې څېړونکی،
ماهر.
ژبټولنپوهنه (žabṭolanpōhanā) ژبنی ټولنپوهنه،
د ژبپوهنې هغه څانګه چې په ټولنپوهنه اړه
لري.
ژبټولنه (žabṭolanā) ا. ژبنی ټولنه، په یوه ژبه
غږېدونکې ټولنه.
ژبځېل (žabjēl) ژبنی ټایپ (نوع).
ژبڅټ (žabcaṭ) ا. ژبشا، د ژبې شا یا څټ.
ژبڅوکه (žabcūkā) ا. د ژبې سر یا څوکه.
ژب څوکیز (žabcūkīz) ص. نر. م. ج. د ژبې د
څوکې، د ژبې په څوکې اړوند.
ژبڅېړونکی (žabceṛūnkāy) د ژبپوهنې څېړونکی

ژبڅېړنه (žabceranā) ا. ژبنی څېړنه.
ژبخپلوي (žabxpəlwī) ژبنی خپلوي یا تړاو.
ژبدود (žabdōd) ا. د ژبې قاعده، ژبنی قاعده.
ژبدودونه (žabdōūnā) ا. ژبنی قوانین یا قاعدې.
ژبډله (žabḍala) ژبنی ډله.
ژبرغاونه (žabraḡawanā) ا. ژبنی رغونه یا
جوړښت.
ژبزده کړه (žabzdakṛā) ا. د ژبې زده کړه.
ژبزده کړی (žabzdakṛāy) ا. د ژبې زده کوونکی،
د ژبې شاګرد.
ژبساپوهنه (žabsāpōhanā) ا. ژبساروا پوهنه،
رواني ژبپوهنه؛ ژبنی ساپوهنه.
ژبسپړنه (žabsparanā) ا. د ژبې سپړنه (تشریح).
ژبسپما (žabspamā) ا. ژبنی سپما (اقتصاد).
ژبشننه (žabšananā) ژبنی تحلیل.
ژب ښودنه (žabṣōdanā) ښځ. م. د ژبې ښوونه،
د ژبې تدریس، ژبه چاته ورښودنه.
ژبغړاندی (žabğəṛāndāy) ص. نر. م. ۱) هغه
ماشوم چې نوی په خبرو راغلی وي؛ ۲) ژبور.
ژبمنځی (žabmanzāy) ا. ژبنی منځی (مرکز).
ژبن (žabān) ص. نر. م. وعده لرونکی، وعده دار.
ژبنښه (žabnaṣā) ا. ژبنی سمبول، ژبنی علامه.
ژبننګېرنه (žabnangeranā) ا. ژبنی ننګېرنه
(احساس).
ژبنی (zabanay) ص. د ژبې اړوند، ژبیز.
ژبنی بڼه (zabanāybaṇa) ا. ژبڼه، ژبنی جوله،
مانا وال ژبنی توک.
ژبنی جغرافیا (zabanāyjōḡrāfyā) ځمکژبپوهنه،
جغرافیايي ژبپوهنه.
ژبني غړي (zabānigaṛi) ا. د ژبې غړیز غړي،
زېږنده (مولد) غړي.

ژبنی کورنی (žabanaykòranay) ژبکهول، د ژبو کورنی.
ژبنی لږه کی (žabanaylaẓakay) ژبنی لږبنت، ژبنی لږواله یا اقلیت.
ژبورتیا (žabawartyā) ا. ژبوروالی، خولورتوب، خبرلوځي.
ژبوړتیا (žabwaṛtyā) ا. ژبنی وړتیا یا قابلیت.
ژبوګړپوهنه (žabwagaṛpòhanā) ا. د ژبنی او د ګړپوهنې ګډه پوهنه.
ژبون (žabūn) نر.م ۱) ژبه؛ ۲) وارخطا، بې واره.
ژبونج (žabwānj) ا. ژبدلون، ژب اوښتون، ژبنی ویخون (بدلون).
ژبونکی (žabunkay) نر.م. ۱): کمیس کالر؛ ۲) د ښځو زردوزي غاړه؛ ۳) د پرتوګ خښتک.
ژبوهنه (žabwahanā) شمېروهنه، ضرب زباني.
ژبه (žabā) ښځ. م. ۱) زبه، د غوښې هغه ټوټه چې په خوله کې وي؛ ۲) قول، عهد، لوز، ژبه او لوز؛ ۳) لسان، لېنګویج، کلام، وینا، تکلم، نطق.
ژبه ور (žabāwar) ص، نر.م. ۱) په ژبه چالاک، ژبغړاند، تېزژبی؛ ۲) روانه او فصیحه ژبه لرونکی؛ ۳) داوږدې ژبې خاوند، بې لحاظه.
ژبه وهنه (žabāwahanā) ښځ.م. د ژبې جنګ، شکایت، ګیله.
ژبی (žabay) ښځ.م ۱) کمکی ژبه؛ ۲) د کالیو ترخځ ۳) د کوچنیانو د ستوني یو ډول ناروغي.
ژبیز (žabīz) ص. ژبنی، د ژبې اړوند.
ژبینکی (žbinkay) نر.م. ژبونکی، خښتګ (د پرتوګ).
ژب یوون (žabyawun) ا. ژبنی یوون (واحد).
ژدویل (žduyal) مص. مت. و ګ. ژوول.
ژدوینه (žduyanā) ښځ.م. شخوند.

ژر (žar) ق. زر، چابک، چټک، په بېړه، په تراټ.
ژرباوری (žarbāwaray) ص. ژرباور، (یقین) کوونکی، ساده.
ژرباوري (žarbāwarī) ا. ژرباورونه، ساده ګي.
ژرپرغزی (žarpargazay) ص. ژرغوسه کېدونکی، ژر قهرېدونکی، ګرم مزاج.
ژرپوخی (žarpoxay) ص. ژر پخېدونکی، ژررسی (مېوه، خوراکي څیزونه).
ژرپوهی (žarpòhay) ص. ژرپوهېدونکی، تېز ذهني.
ژر تر ژره (žartaržarā) ق. بې له ځنډه، په چټکتیا په بېړه، په چابکۍ.
ژرځوابی (žarjawābay) ص. حاضر ځواب، لنډ ځواب.
ژرخطوه (žarxatwā) دعسکري یوه قومانده ده چې د تګ د سرعت د تغییر لپاره ورکول کېږي.
ژررسی (žarrasay) ص. و ګ. ژرپوخی.
ژرسهی (žarsahay) ص. ژرهضم، نرم (خواړه).
ژرګه (žargā) ښځ.م. یو ډول اغزن بوټی دی.
ژرموندی (žarmūnday) ا. ژر ترلاسه کېدونکی، ژرموندنه، اسان موندی.
ژرلګ (žarlag) نر.م. ژرګلبر، ژرلکه، کاپرخار، یو ډول سپېره اغزن بوټی دی.
ژرنده (žrandā) ښځ.م. د اوړو کولو آله یا دستګاه چې په اوبو، بربښنا، باد، تېلو ګرځي
ژرنده ګړی (žrandāgaṛay) ص. نر.م. ژرنده چلوونکی، د ژرندې چلولو دنده.
ژرندی (žranday) نر.م. د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.
ژرندې غابښ (žrandegās) نر.م. ژرندنی غابښ، غټ غابښ د خولې په اخرنی برخه غابښونه.
ژرنګ (žrang) نر.م. شرنګ-دګونګریو شرنګا.

ژرنګانی (žrangānay) نر.م. جرنګانی، ګونګری، د ماشومانو د لوبو آله ده.

ژرنګهار (žrangahār) نر.م. د ژرنګ ژرنګ پر له پسې اواز.

ژرنګېدل (žrangēdal) مص. ل. و ګ. شرنګېدل.

ژروالی (žarwālay) نر.م. تلوار، بیړه، چالاکي، سرعت، چټکتیا، شتاب.

ژرهځی (žarhacay) ص. ژراقدامی، ژرېرېدی.

ژړۍ (žaṛəy) ښځ.م. ۱) د اوبنۍ تتۍ ته نیږدې زږه ګونډه (توتکی)؛ ۲) ژرګه.

ژړ (žaṛ) ص. نر.م. ج. ۱) زېړه برنج، براس، برونز، یو ډول فلز دی؛ ۲) ژېړ رنګ، ژېړ؛ ۳) صفرا.

ژړا (žaṛā) ښځ.م. اوښکې تویونه، دروحي تأثراتو یو عکس العمل دی چې د اوښکو د راڅڅېدو په توګه څرګندېږي.

ژړاند (žaṛānd) ص. نر.م. ج. ژړان، ژړېدونکی، ژړندوکی.

ژړانکه (žaṛānkā) ښځ.م. و ګ. ژېړانکه.

ژړانوک (žaṛānūk) ص. نر.م. ژړندوک، هغه ماشوم چې ډېر ژاړي، ژړغو.

ژړبخون (žaṛbaxwan) ص. نر.م. و ګ. ژېړبخن.

ژړرنګی (žaṛrangay) ص. نر.م. ژړرنګه، زېړ رنګه، د ژړ، هغه چې ژېړ رنګ لري.

ژړغوړي (žaṛǧwaṛi) جن. د مېږو غوړي، کوچ چې دېلې شي ژړغوړي لاس ته راځي.

ژړغونی (žaṛaǧūnay) ص. نر.م ۱) ژړ ته نیږدې، ژړا ته مایل؛ ۲) زېړ رنګی، وارخطا، ژړه غونی.

ژړل (žaṛəl) مص. ل. زړل، له سترګو اوښکې تویول.

ژړندوک (žaṛandūk) ص. نر.م. و ګ. ژړاند.

ژړوالی (žaṛwālay) نر.م. ژېړتوب، ژېړ رنګ، زېړوالی، ژېړوالی.

ژړوزمه (žaṛwazmā) ص. نب. ژړغوندې، ژړا ته مایل، ژړوشمه، ژړبخون.

ژړول (žaṛawəl) مص. مت. په ژړا راوستل، د روحي تأثر په اثر سترګو څخه اوښکې تویول.

ژړی (žaṛay) نر.م. زېړی، د زېړي ناروغي، یرقان، ژېړی، یوه ناروغي ده چې د ینې د ناجوړتیا او دهغې د کار د اختلال څخه پیدا کېږي.

ژړۍ (žaṛəy) ښځ.م ۱) و ګ. پېړیان اوېه؛ ۲) جړی، پرله پسې باران؛ ۳) قی، کانګې؛ ٤) یو ډول بوټی دی چې د سارچیچلي د دوا ده؛ ٥) و ګ. ژړانکه؛ ٦) د ژړ مصغر.

ژړۍ تبه (žaṛəytabā) ښځ.م. د ملاریا تبه، نوبتي تبه، سړه لرې تبه، بېړ نوونکې تبه.

ژړېدل (žaredal) مص. ل. ۱) په ژړا کېدل، ژړل؛ ۲) زېړ رنګ اخیستل؛ ۳) شرمېدل؛ ٤) مراوې کېدل، جینګړېدل.

ژږګی (žažgay) نر.م. جیږګی، جږګی، شیږګی.

ژست (žist) نر.م. اشاره، نمایشي خبره یا چاره.

ژغ (žaǧ) نر.م. ۱) جغ. یغ، د یېوې د آلې هغه برخه چې د غوایانو په څټ باندې ایښودل کېږي؛ ۲) د ختیو د یوم یوه پره.

ژغا (žaǧā) ښځ.م. غرنجا، د بوټو او شپلیو چغا، د شپلیو او بوټونو غرنجا.

ژغڅی (žaǧcay) ښځ.م. ج. د نښتر دونې پاڼه چې سټنې غوندې تېرې وي.

ژغرۍ (žǧaṛəy) ښځ.م. وتنه، پروا، عمل، فکر.

ژغروی (žǧarway) ص. نر.م. ژغوری، ساتندوی، ساتونکی، ژغورونکی، حفیظ.

ژغروي (žǧarwi) ښځ.م. ساتنه، ژغورنه.

ژغړی (žǧaṛay) نر.م. یو ډول بوټی دی چې دجوارو په کښت کې زرغونېږي.

ژغندکی (žğandakày) ښځ.م. د توپک ننبه، د توپک هغه برخه چې باندې ننبه نیسي.

ژغنډ (žğanḍ) نر.م. جغنډ، ژوغنډ، په ونه او لرګي کې د تبر په واسطه پرې شوې جرې.

ژغنډکی (žğanḍakày) نر.م. د ژغنډ تصغیر.

ژغنډه (žğanḍa) ښځ.م. ژوره ویاله، ژغوره ویاله.

ژغور (žğōr) نر.م. ۱) پناه، نجات، ساتنه، ژغورنه (د ژغورل د فعل بنسټ)؛ ۲) غار، سوری.

ژغوراند (žğorànd) ص. ژغورونکی، ژغورند، ژغورندوی.

ژغوربېړی (žğōrberày) ا. د ژغورنې بېړی، د نجات بېړی.

ژغورتیایي (žğōrtyàyī) ص. دژغور یا ژغورتیا اړوند.

ژغورچارې (žğōrčàre) ص. د ژغورنې چارې، ژغورتیایي چارې.

ژغورځای (žğōrjay) نر.م. پټله، د ژغورنې ځای، پناه ګا، د ساتنې ځای، ژغورځی.

ژغورځی (žğōrjay) ا. و ګ.: ژغورځای.

ژغورډله (žğōrḍalà) ا. د ژغورنې ډله، د نجات ټیم.

ژغورګاډی (žğōrgaḍay) ا. د ژغورنې ګاډی، امبولانس.

ژغورل (žğōral) مص. مت. ساتل، بچول، بچ کول، حمایه کول، خلاصول.

ژغورن (žğōran) ص. نر.م نجات ورکوونکی.

ژغورنګر (žğōrangar) ا. د ژغورنې لپاره لنګر (اچول).

ژغورنده غورځنګ (žğōrandàgōrjang) ا آزادیپال غورځنګ یا نهضت.

ژغوروزله (žğōrwazlà) ا. د ژغورنې وسیله.

ژغوری (žğōray) فا. نر.م. ساتندوی، ژغروی، ساتونکی، ژغورونکی، حافظ.

ژغونډی (žğōnḍay) نر.م. ژغنډی، جوغلنډی، یو لرګی دی چې جغ یا ژغ ته وراچول کېږي..

ژغهار (žağahàr) نر.م. ج. شغهار، د نوو بوټو، څپلیو، موچنو... غنج غنج او اواز.

ژغی (zağay) نر.م. تذکره، هغه زمبېل چې د جنګ زخمیان یا ناروغان په کې وړل کېږي.

ژګه (žgà) ښځ.م ۱) نکاح ښکولې، نکاح شوې ښځه ۲) و ګ. جګه.

ژلی (žalày) ښځ.م.ج. ږږی، ږلی، د واورې کوچنۍ څپرکی.

ژمګنی (žamganay) ص. نر.م. ژمنی، د ژمي، ژنګوره.

ژمګوری (žamgōray) نر.م. ژمنی ځای، ژمنی استوګنځی، ژمګوره.

ژمن (žmən) ص. وعده دار، بازوال، ذمه دار، تضمینوونکی.

ژمنتیا (žmanatya) ا. ژمنتوب، ژمنواله، ژمنه، تعهد.

ژمنلیک (žmanalìk) ا. ضمانت لیک.

ژمنماتی (žmanamātay) ص. بې لوزه، لوز ماتوونکی.

ژمنه (žmanà) ښځ.م ۱) وخت، نیټه؛ ۲) ژبنه، لوز، قول، ژبه، عهد او پیمان.

ژمنه ځای (žmanajày) ا. ژمنځای، دوعدې ځای.

ژمنی (žamanày) ص. نر.م. زمنی، دژمي، ژمګنی.

ژمی (žamày) نر.م. د یخنۍ موسم، د لمریز کال څلورم فصل.

ژمیا (žamyà) ښځ.م. نر. یو ډول تریخ او تند وابنه دي چې سپین ګل کوي.

ژندره (žandrà) ښځ.م. ۱) د نالیو او تشو کارتوسو د درستولو او د کولوقالب؛ ۲) کولپ، قفل.

ژندره ساز (žandrasàz) ص. کولپ جوړوونکی، کولپ ساز.

ژندرۍ (žandrày) ښځ.م. جنډرې، سیم کش، د زرگرانو د کار یوه آله ده.

ژنگ (žang) ص. نر.م. مراوی، جینگړ، شیته.

ژنگوری (žangòray) نر.م. د انگورو وړی، گونگوری، ډنډوری، واښکی، د انگور خوشه.

ژنل (žnal) مص. مت. منبل، شاریل، زگول.

ژڼکی (žaṇkay) نر.م. زنکی، ځلموتی، نوی ژڼی شوی هلک.

ژڼی (žaṇay) نر.م. زلمی، ځلمی، ځوان ژڼی، نوی رسېدلی ځوان.

ژڼۍ (žaṇay) ښځ.م. د پسه د کولمې څخه جوړ شوي تارچې د رباب او... لپاره استعمالېږي.

ژڼي توب (žaṇitòb) نر.م. ځوان توب، ځواني، ځلمیتوب.

ژواک (žwàk) نر.م. ژوند، ژوندون، زواک.

ژوبل (žòbal) ص. نر.م. ج. زخمي، وهلی ټټلی، ټپي، مجروح.

ژوبلل (žòblal) مص. مت. ۱) ژوبلول، زخمي کول؛ ټپي کول؛ ۲) خج بج کول.

ژوبلور (žòblawar) ص. جنگیال، جنگیالی، سرتېری.

ژوبلوری (žòblawaray) نر.م ۱) عسکر، سرتېری، سربښندونکی.

ژوبلول (žoblawal) مص. مت. ۱) زخمي کول، زوبلول، خوږول؛ ۲) خټ پټ کول، خج بج کول.

ژوبله (žoblà) ښځ.م. ۱) زخمي توب، ټپي توب؛ ۲) جگړه؛ ۳) مرگ، وژنه؛ ۳) ببرې ځانگې.

ژوبلېدل (žòbledal) مص.ل. خوږېدل، زخمي کېدل، زوبلېدل، ټپي کېدل، غوځېدل.

ژوبنه (žòbnà) ښځ.م. یو ډول کنډ دی چې کله په تیږه باندې کېښودل شي او په بله تیږه ووهل شي نو انفلاق کوي.

ژوبڼ (žòbaṇ) نر.م. زو، زوبارک، هغه بڼ چې په هغه کې د ژوو بېل بېل ډولونه د ننداري لپاره ساتل کېږي.

ژوپوهنه (žòpòhanà) ا. د ژویو (حیواناتو) علم، ځناور پېژندنه.

ژور (žawar) ص. نر.م. ج. ډونگی، عمیق، د رگ (رغي) ضد.

ژوراندی (žawarànday) ژورفکری، دوراندېش.

ژورغاښی (žawarğàṣay) نر.م. د آس توبره، د اس د وربشو لوښی.

ژورغالی (žawarğàlay) نر.م. غوړومبی، کند غالي، گوری، لږ څه کېنډل شوې ځمکه.

ژورلېنگی (žawárlengay) نر.م. د توتکی ژور ځای، دزنگانه ترسترگې لاندې ژور ځای.

ژور مېچ (žawarmeč) نر.م. اسقندیل، هغه آله چې ژوروالی ورباندې اندازه کیږي.

ژورنال (žornàl) نر.م ۱) ورځپانه؛ ۲) مجله، جریده؛ ۳) دورځنیو پېښو اندراج؛ ٤) د ورځپانې دفتر ۵) مح. د یوه کمیټې... د معاملو اندراج.

ژورنالیزم (žornàlizam) نر.م. ورځپانه لیکنه؛ دورځپانې یا نورو موقوته (نوبتي) خپرونو لپاره د خبرونو تولونه، لیکنه، ادیټ او لاربښونه.

ژورنالېسټ (žornàlisṭ) نر.م. ۱) هغه څوک چې مسلک یې ژورنالیزم وي؛ د یوې ورځپانې یا نورو موقوته خپرونو راپورتر؛ ۲) هغه څوک چې د ورځنیو پېښو اندراج د ځان سره ساتي.

ژوروالی (žawarwālay) نر.م. ژورتوب، ژورتیا، عمق.

ژورول (žawarawal) مص. مت. کښدل، عمیقول، ژوغرول، ژغورول، جورول.

ژوروین (žawarwin) ص. ژورلیدی، ځیرک.

ژوره (žawarā) ښځ.م ۱) ژرې، جوره، جوک، زوله، یو ډول چینجی دی چې په اوبو یا نمجنو ځایو کې اوسي او وینه ځبښي؛ ۲) ښکته، لوړېدلي او کنده ځمکه؛ ۳) د ژور مؤنث.

ژوري (žōri) نر.م. منصفه هیئت، حاکمه هیئت، ممتحنه هیئت.

ژورېدل (žawarēdal) مص.ل. زورېدل، کښدل کېدل، ژغورېدل، عمیقېدل.

ژول (žawal) مص. ل. ژوندی اوسېدل، ژوندی پاتې کېدل.

ژوند (žwand) نر.م. حیات، زندګي، د مرګ ضد؛ ۱) بیا. و ګ. حیات.

ژوندبخره (žwandbaxra) ا. د ژوند حق.

ژوندپوهاند (žwandpōhānd) ا. ژوند پوه، د ژوند پوهنې (بیولوجي) ماهر.

ژوندپوهنه (žwandpōhanā) ژوند پوهه، بیولوجي.

ژوندپېښې (žwandpeṣe) ا. د خپل ځان د ژوند پېښې، ځانپېښې.

ژوندتوګه (žwandtōga) ا. ژوند ډول، ژوند و ژواک.

ژوندجګړه (žwandjagṛā) ښځ.م. و ګ. تنازع للبقاء.

ژوندچاپېریال (žwandčāperyāl) ا. ژوندنی چاپېریال، محیط زیست.

ژوندکچه (žwandkača) ا. د ژوند سطحه، د ژوند تېرولو څرنګتیا او معیار.

ژوندون (žwandūn) نر.م. ۱) و ګ. ژوند، ۲) یوه مجله ده چې د کابل څخه خپرېږي او د ۱۳۲۷ ش کال د وري په میاشت کې تاسیس شوې ده.

ژوندون اوبه (žwandūn ōba) ښځ.م. د ژوند اوبه، آب حیات، ژوندوبه.

ژوندی (žwanday) ص. نر.م. بیا. هغه شی چې د خارجي او داخلي تنبیهاتو په وړاندې د تایید یا تردید ځواب ورکوي یا احساس، تفکر او عمل لري.

ژوندی خورده (žwandayxūrdā) ښځ.م. هغه چینجی چې د جذامي له پزې رالوېدلی وي.

ژوندی رشک (žwandayrašk) نر.م. لوند درب؛ درب یو ډول جلدي ورجنه او ساري ناروغي ده.

ژوندی ژبه (žwandayžabā) ا. د یوه هېواد یا ولس د ورځنی چال چلند ژبه.

ژوندی مری (žwandaymaray) ښځ.م. یو ډول ښوی مری ده.

ژوندینکه (žwandinaka) ا. و ګ. ژونکه.

ژونکه (žwanaka) ا. حجره، کوره کی، سل.

ژوول (žawal) مص. مت. زوول، ژبیل، ژویل، جویل په غابښو پستول او میده کول.

ژوونی (žowūnay) نر.م. ۱) یوه ژویونې ژاوله؛ د ژوولو یوه ټاکلې اندازه؛ ۲) د ژوولو شی.

ژوه (žawā) ف. ژوندی اوسې، ژوندی دې وې.

ژوی (žaway) ص. نر.م. ۱) ژوندی، د سېلوې څښتن، دسا خاوند؛ ۲) حیوان، ساکښ.

ژوي (žawi) نر.ج. ۱) ساکښان، ژوندي، د سېلوې څښتنان؛ ۲) حیوانات، ځناوران، څاروي؛ ۳) ژوند کول.

ژویال (žōyāl) ا. د ژویو (ساکښو) یو پر بل اړوند نظام، ژوند چاپېریال.

ژی (žay) نر.م. زی، د اوبو مشک.

ژې (že) ښځ.م. د «ژ» توري اواز او تلفظ.

ژۍ (žày) ښځ.م.ج. ۱) غاړه، کناره، پيڅه، څنډه؛ ۲) د لینډۍ ژۍ.

ژېړونی (zerūnay) نر.م. یو بوټی دی چې سرې ښځې پاڼې لري.

ژیره (žyərà) ښځ.م. یو بوټی دی چې ښځ يې لکه د کچالو او رنګ يې تور وي.

ژېړ (žer) ص. نر.م.ج. وګ. ژړ.

ژېړانکه (žeṛānaka) ښځ.م. ژړانکه، ژېړانه، ژېړی؛ دهقانکه، یو ډول زېړه مرغۍ ده.

ژېړبخن (žeṛbaxən) ص.نر.م. زېړ رنګ ته مایل، ژړوشمه، ژېړ وزمه، ژېړ شانته، ژېړ غوندې.

ژېړسرې (žeṛsare) ښځ.م یو ډول ژېړانګه ده چې سر يې ژېړ او نورېدن يې ابې دی.

ژېړکڅ (žeṛkac) نر.م. یو ډول تیږه ده چې مردکی (مردکه، توشله) ورڅخه جوړېږي.

ژېړګلی (žergwalay) نر.م. یو ډول بوټی دی.

ژېړوالی (žeṛwālay) نر.م. ژېړتوب، ژړنیا.

ژېړول (žeṛawal) مص. مت. ۱) زېړول، ژړول، زېړ رنګ ورکول؛ ۲) شرمول، خجالت ورکول.

ژېړی (žeṛay) نر.م. وګ. ژړی.

ژېړۍ تبه (žeṛaytaba) ښځ.م. وګ. ژړۍ تبه.

ژېړېدل (žeṛedal) مص ل. ۱) زېړېدل، زېړ رنګ اخیستل؛ ۲) شرمنده کېدل؛ ۳) مړاوی کېدل.

ژېړین (žeṛin) ص. نر.م. د زېړو، د ژړو یا د زېړو، د ژېړو څخه جوړ شوی، برنجي (شی، لوښی).

ژیګلو (žiglō) نر.م. (ج. ژیګلوګان) ژیګولو، د ژیګولیت مذکر، هغه ځوکلاچې ځان په غربي موډونو سینګاروي.

ږ (ẓe) ښځ.م. د پښتو الفبې یوویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې (۷) دی.

ږبن (ẓabán) ص.نر.م. وعده لرونکی، ژمنه لرونکی.

ږدل (ẓdəl) مص.مت. اېښودل، ایښوول، کېښودل، کېښېښوول، اېږدل، کېښوول.

ږدن (ẓdan) نر.م.ج. اېږدن، غوښت، گدن. د گرامیني غله جاتو له کورنۍ څخه دی چې د خارږیو او مرغانو د خوراک لپاره کارورځخه اخلي.

ږری (ẓaráy) ښځ.م. وگ. ژری.

ږرینگري (ẓaringarí) نر.ج. ږله گرکی، گرېگری، د واورې او ږلۍ د بر واره او نرم ځانی.

ږز (ẓaẓ) نرم. د سکروتوه او خاکه.

ږغ (ẓaǧ) نر.م. غږ، اواز، صوت، هغه څه چې اورېدل کېږي.

ږغانځه (ẓǧánja) ښځ.م. زرزه، ورگه، کیکه، وروښې.

ږغبندی (ẓaǧbandáy) نر.م. ژوغندی، هغه لرگی چې د ژغ په لاندې باندې سوریو کې د غوایانو سرونو د ایسارولو لپاره ورکول کېږي.

ږغپوهنه (ẓaǧpohána) ا. غږپوهنه.

ږغرتیا (ẓǧartyá) نر.م. ۱) منښت؛ ۲) زیرمه، ساتنه.

ږغرل (ẓǧarál) مص.ل. د زړه په غوږو اورېدل، د زړه له کومې اورېدل.

ږغرول (ẓǧarawál) مص.مت. ساتل، خوندي کول.

ږغری (ẓǧaráy) نر.م. دغاښو چونه، د غاښو لیک، پته، ژغره، خنگره.

ږغري (ẓǧarí) ښځ.م ۱) ساتنه، حفاظت؛ ۲) قبولی، منښت.

ږغږغه (ẓaǧẓaǧá) ښځ.م. گونگری، زنگوله.

ږغږغی (ẓaǧẓaǧáy) ښځ.م. ۱) د غنمو د دانې پوښ؛ ۲) د غز پانه؛ ۳) گرېگرکی، ږرینگری.

ږغږغری (zağzagaray) نر.م. و ګ. ږله ګرګی.

ږغل (zğal) نر.م. د یخ جغله یا ټوټه، د شګو او کاڼو جغله، د کاڼو او تیږو ژغل.

ږغن (zağan) ص. نـر.م. ۱) بد غږو هلی، په بلا اخته، ږغ لرونکی (صدا دار).

ږغ وږوغ (zağuzuğ) نر.ج. غالمغال، شورماشور.

ږغول (zağawal) مص. مت. ۱) غږول، وهل (لکه د موسیقی آلات)؛ ۲) په خبرو راوستل، ګړول.

ږغېدل (zağedal) مـص. ل. ۱) ګـړېدل، په خبرو راتلل؛ ۲) ږغول کېدل؛ وهل کېدل، ترنګېدل.

ږغیز (zağiz) ص. نر.م. غږوالا، ږغ لرونکی، د غږ.

ږغیزمزي (zağizmazi) نر.ج. د ږغ مزي، د غږ تارونه، ووکل کوردز.

ږغیزه الفبا (zağizaalefba) ا. ږغیزه ابېڅې.

ږغېلوه (zğelwā) ښځ.م. لږ استحقاق، کمه دعوا، ناحقه دعوی.

ږله ګرکی (zalagarkay) نر.م. ګـړیګرکی، دوا وړې ګړیګرکی، ګله ګرکی، ږغږغری.

ږلی (zalay) ښځ.م. ژلی، ږږی (و ګ. ژلی).

ږلی څپلی (zalayjapalay) ص. ږلی وهلی.

ږمنځ (zmanj) ښځ.م. ږمونځ، یوه غاښې لرونکې آله ده چې د سر ویښتان پرې شانه کوي.

ږمنځـول (zmanjawal) مـص. مت. ګـمنځـول.

ږمنځی (zmanjay) نـر.م. یوه وړه ګـمنځ ده چې یوازې یوې خواته غاښونه لري.

ږمنځی (zmanjay) ښځ.م. دجولا ګمنځ، د دوړانو ګمنځ، د اوبدلو ګمنځ، رچ.

ږمنځېدل (zmanjedal) مص. ل. ګمنځېدل.

ږنګ (zang) نر.م. زنګوله، زنګ، ګینګړی.

ږنګوری (zangūray) نـر.م. وانښکی، ډنډوری، وښکالی، د انګورو وښکالی یا ګانی.

ږو (zō) اد. سوګند، قسم، ګو، قسمیه کلیمه ده.

ږوږ (zwaz) نر.م. څوږ، غوربې، شور و غوغا.

ږوغ ږغ (zūğzağ) نر.م. آواز، شور، ږغ وږوغ.

ږومنځی (zūmanjay) نر.م. یو ډول سارانی بوټی دی.

ږوی (zaway) نر.م. شاهد، ګواه، لووی.

ږې (ze) ا. د پښتو ابېڅې اوولسم توری تلفظ.

ږی (zay) ښـځ.م. مـونجه، سنی، هغې سنی چې د جوالونو خولې وریاندې ګنډلې کېږي.

ږیرخریېلی (zirxreyalay) ص. نر.م ۱) ژیر خریلی؛ ۲) شرمېدلی؛ د ناموس په شرم ککړ شوی.

ږیرور (zirawar) ص. نـر.م. ج. د ږیرې خاوند، په ږیره، څوک چې ږیره ولري.

ږیره (zirā) ښـځ.م. هغه ویښـتان چې د ځـوانی له وخته د نارینه پرمخ راشنه کېږي.

ږیری [1] (ziray) نـر.م. څنګل، د څنګلې بند، د څنګلې سر.

ږیری [2] (ziray) ښځ.م. پم، پرده، د جـوارو د غوټې نازکه پرده چې د دانې مخ پې پوښلی وي.

س

س (sin) نر.م. د پښتو الفبې دوه ویشتم توری دی چې ابجدي ارزښت یې ۶۰ دی.

سا (sá) ښځ.م. ۱) نفس، دم، روح، اروا، سېلوې؛ ۲) هوا، باد؛ ۳) یوې تورې مرغۍ دی؛ ۵) نر.م. (مو.) په اوو ګونو سرو کې د لومړنی سر نوم.

ساچول (sàácawal) مص. مت. دمه کول، هوسا کېدل، ارامېدل.

ساخیستنه (sàáxistana) ا. سا راکښنه.

ساوبه (saàòba) ښځ.م. آب و هوا.

سابات (sàbāt) نر.م. څپره، دالېز، دهلېز، دالان، کوټخه، سبوت.

سابق (sàbiq) ص. نر.م. پخوا، مخکې، مخکنی، څندېن.

سابقه (sàbiqa) ص. نب. ۱) پخوانی، مخکنی؛ ۲) تجربه، د ستاژ دوره، د تېر کار موده؛ ۳) مختاری، پریفکس.

سابندي (sàbandi) ښځ.م. سالندی، سیاره، نفس تنګی. یو ډول صدري ناروغي ده.

سابندی (sàbanday) ص. نر.م. په سالندۍ اخته، سیاره لرونکی انسان.

سابنی (sabanay) ص. نر.م. سابه والا، سابه خرڅوونکی، ترکاري خرڅوونکی.

سابنۍ (sàbanay) ښځ.م. بنې، پښ بنې، پوړ، هغه آله چې پښ سکاره، وربانديې تازه کوي.

سابو (sàbū) نر.م. ۱) میزری، مزری، یو راز بوټی دی چې له پانو یې توکرې، پوزي... جوړوي.

سابودانه (sàbūdāna) ښځ.م. ساګودانه، یو ډول محلي درمل دی.

سابونک (sàbūnak) نر.م. یو ډول بوټی دی، په دغه بوټی کوچیان جامې وربانديې مینځي.

سابه (sāba) نر.ج. ساک، ترکاري، سبزیجات.

سابه پلور (sàbaplōr) سابه پلورونکی، سابی.

سابهیر (sābahir) ا. د سا یا هوا بهیر، جریان.

سابېړی (sāberay) ښځ.م. الوتکه، طیاره.

سابی (sābay) ا. سابه پلور، سابه پلورونکی.

سابي (sābi) نر.ج. سابیي، یو ډول سره او ډېره خواږه انګور دي.

ساپټ (sāpaṭ) ص. نر.م. بالکل، بېخي، سوچ.

ساپوهاند (sāpōhānd) ص. ساپوه، اروا پوه، د روحیاتو ماهر.

ساپوهنه (sāpōhana) ا. اروا پوهنه، روانشناسي.

ساپېدل (sāpedal) مص. ل. صافېدل، پاکېدل، خالص کېدل، سوچه کېدل، چاڼ کېدل.

سات (sāt) نر.م. بلنه، ست.

ساتل (sātal) مص. مت. بچول، حفظول، حفاظت کول، په ځای کول.

ساتندوی (sātandōy) فا.نر.م. ساتونکی، حامي، محافظ، سوتونکی.

ساتنمل (sātanmal) ا. د پولیس ټیټه رتبه.

ساتنمن (sātanman) تر ساتنمل پورته د پولیس رتبه.

ساتنه (sātana) ښځ.م. حفاظت، بچونه، ساتنګ، ژغورنه، په امن کې راوستنه.

ساتول (sātūl) نر.م. ساطور، ټوکیا، هډکپ، د غوښې او هډوکي ماتولو فلزي آله ده.

ساتونکی (sātūnkay) فا.نر.م. محافظ، حامي، ژغورونکی، ساتندوي.

ساټباټ (sāṭbāṭ) نر.م.ج. ۱) غوره، سامانه؛ ۲) سینګار، ښکلا، ډول؛ ۳) یو ډول ټوکر دی.

ساټین (sāṭin) نر.م. ساټن، د اطلس ټوکر.

ساچ (sāč) نر.م. سارکه، سېرکه، سېره، سراچه، اره تکه، یو ډول توره او سپینه مرغۍ ده.

ساچمه (sāčma) ښځ.م. چره، چرې، وره سربي دانه ده چې په بادي ټوپک کې ویشتله کېږي.

ساحر (sāhir) فا.نر.م. جادوګر، کوډګر، سحرګر، پاړو، پاړوګر.

ساحل (sāhil) نر.م. پتن، د سین غاړه، سیند څنډه.

ساحلي (sāhili) ص.نب. د ساحل، په ساحل اړوند، د پتن، د بحر یا بحیرې د وچې غاړې.

ساحه (sāha) ښځ.م. ناحیه، سیمه، منطقه.

ساخت (sāxt) نر.م. ۱) ص. نر.م. جوړ شوی، روغ شوی؛ ۲) نر.م. جوړونه، رغونه؛ ۳) پخه او رنګ شوی څرمن؛ ٤) یو ډول بیزو، بېزوګی.

ساختګي (sāxtagi) ص.نب. غیرطبیعي، غیر اصلي، جوړه شوې، جعلي، قلابي.

ساختلی (sāxatəlay) ص. نر.م. ۱) مړی، بې سا، مړ؛ ۲) مج. اریان دریان، غمجن.

ساختمان (sāxtumān) نر.م. ۱) جوړښت، رغښت ۲) جوړاب، اړاو؛ ۳) ودانۍ، تعمیر، ابادي.

ساختماني (sāxtumāni) ص.نب. د جوړښت، د عمارت، د ودانۍ.

ساخته کار (sāxtakār) نر.م. ۱) جعلکار، تقلب کار؛ ۲) غولوونکی، دوکه مار، چمباز.

ساخولی (sāxūlay) ص.نر.م. نرم، حلیم، بردبار.

ساخه (sāxa) ښځ.م ۱) هیبت ناکه چیغه؛ ۲) آفت.

ساد (sād) ص. نر.م.ج. ۱) پاک، ستره، سپېځلی، روغ، ایمانداره؛ ۲) د غله ضد–

سادات (sādāt) نر.ج. ۱) سیدان، د سید د کلیمې جمع؛ ۲) ښاغلي؛ ۳) لویان.ا

سادرملنه (sādarmalana) ا. رواني یا سایېز علاج.

سادره (sādra) ښځ.م. (مو.) سادده، هغه درویت چې په جېتال سره ویل کېږي.

سادګي (sādagi) ښځ.م. ۱) د پېچلتوب مقابل، بسیط والی؛ ۲) آساني، سهولت؛ ۳) بې تکلفي ۳) مج. بېعقلي، حماقت؛ ٤) اخلاص، خلوص.

سادو (sādū) ص. نر.م. ۱) چالاک، چمباز، چلباز؛ ۲) مداح، ستایونکی؛ ۳) گندکپ، کیسه بُر.

ساده (sāda) ص. نب. ۱) د پېچلي مقابل، بسیط، اسان؛ ۲) سپين زړی، اخلاصمند؛ بې تکلفه؛ ۵) مج. احمق، بېعقل؛ ۶) لغړزنی.

ساده بډانګ (sādabadāng) ص. نر.م. ناپوه، بېعقل، لوده، احمق.

ساده دل (sādadıl) ص.نر.م ۱) رښتینی، بې ریا؛ ۲) مج. کم عقله، احمق، بېعقل.

ساده لوح (sādalawh) ص.نر.م. و ګ. ساده دل.

سادین (sādın) نر.م. شودیاره څمکه، شدیاره څمکه، کرج شوې او یوې شوې څمکه.

ساډنګ (sādang) ص. نر.م. ۱) احمق، بېعقل؛ ۲) مج. بېخونده، بېکاره.

ساډو (sādū) ص. نر.م. (ج. ساډوان) ډزن، لاپو.

ساډوب (sādūb) ص.نر.م. ۱) خراب، خواشینی، خوابدی؛ ۲) هغه ځای چې زړه په کې تنګیږي.

ساډومازوخیزم (sādomāzoxizam) نر.م. (رو.) هغه جنسي خوند چې د خپل نفس یا د بل چا د آزارولو له لارې حاصلیږي.

ساډه (sāda) ښځ.م. لاپه، باټه، لافه، دروغ خبره.

ساډی (sāday) ص. نب. ۱) سوډی، بېعقله، لټه؛ ۲) ډېر ساده او غیر فعاله سړی.

ساډیزم (sādızam) نر.م. ۱) روحاً یا جسماً څوک په عذابول؛ ۲) هغه شهواني ارضاء چې د بې رحمۍ سره مله وي.

سار (sār) نر.م. ۱) زېږی، زوړی؛ ۲) ساری.

سارا (sārā) ښځ.م. دښت، بېدیا، بیابان، سارا، صحرا.

ساراشین (sārāšin) ص.نر.م.ج. سارایي، د سارا اوسېدونکی، مالدار، کوچی.

ساراګښت (sārāgašt) نر.م. اودس ماتی، قضای حاجت، متیازې کول.

سارايي (sārāyi) ص. نب. صحرايي، سارانی، بېدیانی، اطرافي.

سارايي چرګ (sārāyičarg) نر.م. غرنی چرګ، یو ډول سور رنګی چرګ دی.

سارق (sāriq) نر.م. غل، شوکمار، داړه مار.

سارک (sārak) نر.م. ۱) د هګۍ سر؛ ۲) کلک، ټینګ.

سارکه (sāraka) ښځ.م. و ګ. ساچ.

سارمکی (sārmakay) ښځ.م. شامکی، سارمه؛ یو ډول تریو خونده سابه دي.

سارنده (sārında) ښځ.م. و ګ. سرنده.

سارنګ (sārang) نر.م. ۱) د سمیشور د مکتب مطابق، نټ نارایڼ راګ یوه راګني ده؛ ۲) د بهرت د مکتب د مېګ راګ یوه راګني ده.

سارنګ نټ (sārangnat) نر.م. (مو.) سارنګ نات، دسنکیرن (مرکب) راګو څخه یو راګ دی.

سارنګی (sārangay) ښځ.م. سارنګ، سارنګي، سارنګه، سارنګا، د هند د لرغوني موسیقی د آلو څخه یوه آله ده.

سارو (sārū) ص.نب ۱) چارو؛ ۲) کانګرېټ، شوته.

ساروان (sārwān) نر.م. ساربان، اوښپه، اوښبون.

سارونټ (sārwant) نر.م. (مو.) د ۱۸ ماترو یو تال دی.

ساره (sāra) نر.م. ۱) د سور مغیره شکل، د اوږدواله مقابل؛ ۲) ښځ.م. و ګ. سارا.

ساری (sāray) نر.م. ۱) بېناری، سیال، مخی، جوړه؛ ۲) برابر، مساوي، انډول.

ساري (sāri) ص.نب. سرایت کوونکی، خپرېدونکی تیتېدونکی، پورې کېدونکی، څرنی.

ساري توب (sāritōb) نر.م. برابروالی، مساوي توب، انډولتیا.

ساړ (sāṛ) ص. نر.م. وچ، سوی، تږی.

ساړه (sāṛa) نر.ج. ۱) یخني، یخ؛ ۲) ښځ.م. پړی، رسی، رشمه.

ساړه تاوده (sāṛətāwda) نر.ج. د اوبو شکنه، ښورواگی، پیاوه، ترخه اوبه.

ساړه سوی (sāṛəwaay) نر.م. شاړ شوی، یخ شوی.

ساړی (sāṛay) ښځ.م. ساري، د هند او پاکستان د ښځو یو ډول خاص لباس دی.

ساز (sāz) نر.م. ۱) وگ. موسیقي؛ ۲) بدل، غږ؛ ۳) ص.نر.م. برابر، جوړ.

سازش (sāzɪš) نر.م. ۱) جوړه، توافق، موافقت؛ ۲) توطئه، دسیسه.

سازښت (sāzəšt) نر.م. ۱) موافقه، جوړه، روغه؛ ۲) برابري، سمون.

سازمان (sāzmān) نر.م. اورگان، ارگان، تنظیم، تشکیل، مرتب او منظم جوړښت یا تشکیل.

سازنده (sāzɪnda) ص. نب. (ج. سازندگان) ساز غږوونکی، سازکوونکی، سازوهونکي.

سازوار (sāzwār) ص. نر.م. ۱) کم عقله، احمق؛ ۲) ابله قدر له، لږغوندي له؛ ۳) برابر، متوسط.

سازو باز (sāzūbāz) نر.م. ډول و سینگار، زیب او زینت.

سازورکول (sāzwarkawal) مص. مت. هغه نغدي تادیه ده چې د قاتل له خوا د مقتول د ورثې ته ورکول کیږي.

سازول (sāzawal) مص. مت. ۱) جوړول، تیارول، روغول؛ ۲) سره پخلا کول.

سازي (sāzi) ص. نر.م. ۱) سازکوونکی، سازنده؛ ۲) موافقت، موافقه، سازش.

سازېدل (sāzedal) مص. ل. ۱) جوړېدل، رغېدل، برابرېدل؛ ۲) سره پخلا کېدل او جوړېدل.

ساشړل (sāšaṛal) مص.ل. هنځه وهل، هنجی وهل، ستی وهل، ستړی ستومانه کېدل.

ساطور (sātūr) نر.م. وگ. ساتول.

ساعت (sāʕat) نر.م. ۱) گړی، سات؛ ۲) وخت، د زمان یا وخت یو واحد دی.

ساغر (sāğar) نر.م. ۱) پیاله، پیمانه، د شرابو پیاله، توتهانگی؛ ۲) ع. د عارف زړه.

ساغری (sāğaray) نر.م. دخاروي کوناتی.

ساغرۍ (sāğaray) ښځ.م. یو ډول نقش او گنډنه ده.

ساقط (sāqɪt) ص. نر.م. ۱) لوېدلی، بې اعتباره؛ ۲) سپک او ټیټ؛ ۳) نخسان شوی اولاد.

ساقطول (sāqɪtawal) مص. مت. لوړول، بې اعتباره کول، بې اتباره کول، غورځول.

ساقطېدل (sāqɪtedal) مص.ل. لوېدل، د اعتبار نه وتل، د اتبار څخه غورځېدل.

ساقه (sāqa) ښځ.م. (بو.) تنه، ډنډر، درمه، نار، د یوه نبات تر ریښې پورته برخه.

ساقي (sāqi) ص. نب. ۱) اوبه وېشونکی، شراب وېشونکی؛ ۲) مج. ښشپړ مرش.

ساک (sāk) نر.م. ۱) توبره، کڅوړه؛ ۲) وگ.: ساگ.

ساکا (sākā) نر.م. ج. مو. ساکاراگ، د هغو راته گونو راگونو څخه یو راگ دی.

ساک پاک (sākpāk) ص. نر.م. ج. ډېر پاک، پاک، سپېڅلی، صاف پاک، پاکیزه.

ساکت (sākɪt) ص.نر.م.ج. پټ خولی، چوپ، غلی.

ساکټ (sākɪṭ) نر.م. هغه برقي پرزه چې پلک په کې ننوځي؛ ۲) کاسه، غالي.

ساکسوفون (sāksōfūn) نر.م. (مو.) ساکسه فون: بجه خاني ته ورته د موسیقی یوه فلزي پوکېدونکی آله ده.

ساکښ (sākaṣ) ص. نر.م. ذیروح، ژوندیو، د سا خاوند، سالرونکی.

ساکښل (sākaṣal) مص. مت. ساایستل، تنفس کول، نفس کښل، سېلوې څکول.

ساکن (sākın) ص. نر.م. ۱) اوسېدونکی، مېشت؛ ۲) بې حرکته، ولاړ؛ ۳) گر. بې حرکته توری.

ساکی (sākay) نر.م. ویساکی، ایساکی، د گلابو د غوړېدو د موسم لومړنی وخت.

ساگ (sāg) نر.م. سابه، ساک، سبزي، سبزیجات، ترکاري، شینکی، شنه.

ساگلو (sāglu) نر.م. څاگله، دېگبر، پتیله؛ یو ډول المونیمي دېگ دی.

ساگله (sāgla) ښځ.م. ۱) وگ. ساگلو؛ ۲) مسي دېگ.

ساگنی (sāganay) نر.م. ۱) غاب، بشقاب؛ ۲) د وریجو یا د ترکارۍ تالی.

سال (sāl) نر.م. پسته شگه، د شگو توه.

سالار (sālār) نر.م. ۱) د لښکر مشر، سپهسالار؛ ۲) مشر، د قوم مشر.

سالبه (sālıba) ص. ښځ.م. ۱) سلبوونکې، اخیستونکې؛ ۲) لوځوونکې، پوستوونکې، د سالب مؤنث؛ ۳) من. منفي جمله، منفیه جمله.

سالدانه (sāldāna) ښځ.م. کالدانه، یو ډول دانه ده چې تر یوه کاله پورې نه ښه کېږي.

سالک (sālık) نر.م. ۱) لاروی، راروی، لارونی؛ ۲) زاهد، عارف، پارسا، پرهېزگار.

سالگره (sālgıra) ښځ.م. ۱) کالیزه، د زېږېدو د ورځې نمانځنه؛ ۲) تلین.

سالم (sālım) ص. نر.م. ج. ۱) روغ رمټ، جوړ، تندرسته؛ ۲) بې عیبه، بې نقصه، بشپړ؛

سالن (sālan) نر.م. کتغ، ساگینی، نگولی.

سالنامه (sālnāma) ښځ.م. کلنۍ، یو کتاب دی چې دیوه کال مهمې پېښې په کې لیکل کېږي.

سالنډی (sālanḍay) ښځ.م. وگ. سابندي[1].

سالنډی (sālanḍay) ص. نر.م. ساسوی، نفس سوخته.

سالنک (sālank) ص. نر.م. سالنگا، د موسیقي هغه مقام یا راگ چې د بل مقام رنگ ولري.

سالنگي (sālangi) ښځ.م. سیالنگي، د پښو د درد ناروغي.

سالو (sālū) نر.م. ورېښمین او سور پړونی، سور ټیکری، سوردونی.

سالولا (sālūlā) ښځ.م. څنی، څونی، یو ډول ښځینه ټیکری دی.

سالون (sālūn) نر.م ۱) لوی دالان؛ ۲) لویه کوټه، تالار؛ د هر کلي، او... ننداري لویه خونه.

ساله (sāla) ښځ.م. ۱) هغه پوښل شوې سوبه چې په هغه کې کورت وچوي؛ ۲) هغه پټونې چې د فصل د څارنې لپاره په کې یو کس کښېني؛ ۳) ص. ښځ.م. منځنی، میانه، متوسط.

سالی (sālay) نر.م. وگ. سالن.

سام (sām) نر.م. ۱) هیبت، خوف، وېره، ډار، وهم؛ ۲) تأثیر، سیوری.

سامان (sāmān) نر.م ۱) اسباب، وسایل؛ ۲) د کور اسباب، لوښي او کودي؛ ۳) دبدبه، پرتم.

سامانه (sāmāna) ښځ.م. دبدبه، ځان ښکاره کونه، ځان ښودنه، غوره، دم، ډب.

ساماني (sāmāni) ښځ.م. د انگورو هغه اوږده جوېه چې له هغې څخه نورو ډېچو ته اوبه ورځي.

سامبولی (sāmbōlay) ص. نـر.م. ښـامبولی، پرتوگ ښکلی، لوخ کونی، بې پرتوگه.

سامع (sāmiʿ) ص. نر.م. اورېدونی، اورېدونکی.

سامعه (sāmiʿa) ښځ.م. ۱) د سامع مؤنث، غوږ؛ ۲) د اورېدو قوه یا آلت؛ ۳) داورېدو حس.

سامی (sāmay) ښځ.م. د اوسپنې شلګی، د امسا یا ... تېره فلزي سر.

سان (sān) نر.م. ۱) یو ډول توکر دی؛ ۲) جوړښت، ساختمان، رغښت، اړاو؛ ۳) لیدنه، کتنه، نظر، رسم گذشت، ننداره.

سانچه (sānča) ښځ.م. ۱) جندری، دکارتوسو جوړولو قالب؛ ۲) ص. نب. نـوی، نوی نزی، جدید.

سانحه (sāniha) ښځ.م. حادثه، پېښه، واقعه.

ساندو (sāndū) ص. نر.م. ویرگر، ساندې کوونکی؛ هغه څوک چې ساندې وهي یا ژاړي.

سانده (sānda) ښځ.م. ژړا، انگولا، فریاد، انبول، د غـم ژړا، ویر، د ویـر ژړا،.

ساندي (sāndi) ص. نـر.م. سـاندې، د ډېرو شپو مېلمه.ي.

ساڼډو (sānḍū) نـر.م. ۱) اوښکي، بـاجه، د څـو خوېندو مېړهنه؛ ۲) بېکاره، تمبل او ډارن.

ساڼډویچ (sānḍwič) نـر.م. ساندویچ، یو ډول ساړه خواړه دي.

ساڼډه (sānḍa) ښځ.م ۱) سنډه، څرمښکی، سارانی سمـساره؛ ۲) ص. نـر.م. مېښیمه، هغه مېښه چې د نر سنډا ختلو ته یې اړه کېږي؛ ۳) نر.م. سنډه، د مېښې نر، سنډا.

سانسکریت (sānskrit) نـر.م. سنسکـریت، : نرغوني هندي ژبې او د اینډو آریایي پخوانیو ژبو : یوې ژبې نوم.

سانسور (sānsōr) نر.م. مطبوعاتي بنديز، يو ډول بنديز دی چې په څينو وختونو کې پر راډيو، اخبار، نشرات، فلمونو باندې لگېږي.

سانگه (sānga) ښـځ.م. ۱) ښـانگه؛ ۲) نېزه؛ ۳) د قافلې گرځنده هيأت.

سانگی (sāngay) ښځ.م. ښاخې، سکو، سکا.

سانگی (sāngay) نر.م. وړوکی روغتون.

ساني (sāni) نـر.م. ۱) داحمدشا بابا په وخت هغه چاته استعمالېده چې د نظامي تنظيم چارې به يې سرته رسولې؛ ۲) ص. نب. د سان څخه جوړ.

ساڼ (sāṇ) نر.م. مست غوايي يا آس.

ساو (sāw) نـر.م. باج، ټېکس، ماليه، د سري د سر ماليات، سرانه ماليه.

ساوار (sāwār) نر.م. (مو.) د څير او بم والي چې تر پنځو کم او تر اووه زيات نه وي.

ساونت (sāwant) نر.م. (مو.) سامنت، د بهرت د مکتب مطابق د شري راگ يو پتر دی.

ساوني (sāwani) ښځ.م. د مېگ راگ يوه راگني گڼل شوې ده.

ساونيله (sāwnila) ښځ.م. هغه رسۍ چې د اوښ د گونډه کولو وروسته د هغه زنگون پرې تړي.

ساوو (sāwū) ص. نر.م. ساهو، ۱) آزاد، خپلواک؛ ۲) اصيل، شريف؛ ۳) څايي، د کور خاوند.

ساووتوب (sāwūtōb) نر.م. ۱) آزادي، خپلواکي؛ ۲) اصالت، ۳) شرافت؛ ٤) څايي توب.

ساوی (sāway) ص. نر.م. قوي نفس لوونکی آس.

ساويسا (sāwisā) نر.م. باور، اعتبار، يقين.

ساه (sāh) ښځ.م. و.گ. سا(۱).

ساه پوهنه (sāhpōhana) ښځ.م. و.گ. سايکالوجي

ساهو (sāhū) ص. نب. ۱) و.گ. ساوو، ۲) نجيب، شريف.

ساهي (sāhi) ص.نب. هېرجن، غافل، ناخبره.
سای (sāy) نر.م. شېله، نوی، لګډه، خوړ.
سايره (sāyira) ښځ.م. يو ډول کوچنۍ مرغۍ ده.
سايز (sāyz) نر.م. ۱) اندازه؛ ۲) رقم، ډول.
سايقه (sāyiqa) ښځ.م. سائقه، د سائق مونث، مخ ته شړونکې، سوقوونکې.
سايکالوجي (sāykālōji) ښځ.م. اروا پوهنه، ساپوهنه؛ ۱) روحيات، روانشناسي؛ ۲) د يوه سړي د اعمالو، خواصو، افکارو جونګ.
سايکل (sāykal) نر.م. ۱) بايسکل؛ ۲) د پېښو يوه دوره؛ ۳) دور، دوران؛ ٤) د يــوه اسماني ستوري مدار؛ ۷) د برق متناوب جريان يو بشپړ ياتام دوران.
سايکلون (sāyklōn) نر.م. وګ. فشار
سايکو (sāykō) (مخ.) ۱) روح، اروا، سـبلوې؛ ۲) ذهن، مغز، دماغ..
سايکي (sāyki) ښځ.م. (رو.) ۱) انساني روح، بشري اروا؛ ۲) دماغ، ذهن.
سايګي (sāyagi) نر.ج ۱) شنه مميز، شنې وښکې ۲) ص.نب.د سيوري.
سايل (sāyel) ص. نر.م. وګ. سيال[۲].
ساينس پوه (sāynspō) نـر.م. سـاينتېسټ، ساينس دان؛ ۱) طبيعي پوهنو عالم.
سايه (sāya) ښځ.م. وګ. سيوری.
سايه وان (sāyawān) نر.م. چتری، چتر.
سايېز (sāyiz) ص. هغه غــږ چې په وينګ کې يې سايېزوالي راځي، لکه په هندي کنسوننټونو (ph,kh,bh او...) کې ستمبده.
سايېزغږي (sāyizğari) ا. تنفسي غږي.
سايېزغونډال (sāyizğōndāl) ا. تنفسي سيستم يا نظام.
سبا (sabā) ق. ۱) راتلونکې ورځ؛ ۲) نر.م. سهار.
سبات (sabāt) نر.م. ۱) دالان، منډو؛ ۲) هغه بالا خانه چې درې خواوې يې دېوال وي.
سباګون (sabāgūn) نر.م. وګ. سباوون.
سبا ناری (sabānāray) نـر.م. نـاري، د سـهار خوراک..
سباوون (sabāwūn) نر.م. سهار، ګهيځ.
سبايي (sabāyi) ق. ۱) سهار، ګهيځ، سباوون؛ ۲) سباته.
سبب (sabab) نر.م. ۱) علت، موجبه، عامل؛ ۲) وسيله، طريق؛ ۳) دخپلوۍ علاقه.
سبحان (sūbhān) نر.م. ۱) پاک، سپېځلی، منزه؛ ۲) د لوی څښتن يو صفت.
سبر (sābar) نر.م. سرو، سروې، د سروې ونه.
سبری (sābray) نر.م. شوکور، شبکور..
سبزه (sābza) ښځ.م ۱) شنبلی، شنه ګياه؛ ۲) شين مغـزې ختکی؛ ۳) سبزه پېغله يا ښځه.
سبزي (sabzi) ښځ.م. ترکاري، سابه، يو ډول خواړه دي چې له سابو څخه پخېـږي.
سبسيډي (sābsidi) ښځ.م. سبسيدی، اعانه، مالي مرسته، د پيسو کومک، دولتي مرسته.
سبق (sābaq) نـر.م. ۱) لوست، درس؛ ۲) پند، نصيحت، ښوونه؛ ٤) جزا، سزا.
سبک (sābk) نـر.م. ۱) طرز، روش، لاره؛ ۲) اد. د افکارو د بيانولو خاص ډول.
سبنه (sabana) ښځ.م. قناعت، سوده، تسلی.
سبوتاژ (sabōtāž) نر.م. وران کاري، تخريب، په لوی لاس وېجاړونه.
سبوس (sabūs) نـر.م.ج. ۱) داړو بوس، د اوړو غزبوکي، سي؛ ۲) دوچې شوې ډوډۍ ټوکوري.
سبوسک (sabusak) ص.نر.م. اروا وری، وړسترګی.

سبونکه (sabōnaka) ښځ.م. سابه او گره، د خوړینو وریجو او سبو څخه جوړ شوي خواړه.

سبوڼی (sabōṇay) نر.م. خمیره، د اوړو خمیره.

سبها (sabhā) نر.م. (تا.) د عوامو مجلس، د ریگویدا د عصر د یوې عوامي جرگې نوم.

سبې (sabē) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې پاڼې یې د غنمو د پاڼو په څېر دي او اومې خوړلې کېږي.

سبیره (sabirā) ص. ښځ.م. سکه، د سکه د کلیمې سره یو ځای د تاکید په ډول استعمالېږي.

سبیل (sabil) نر.م. ۱) لاره، طریقه، روش، دود؛ ۲) نېغه او سمه لاره؛ ۳) قرباني، نذر.

سپ (sap) نر.م. ۱) د کار پای ته رسونه؛ ۳) د ښېړیو په لوبه کې د ټولو ښېړیو گټنه.

سپاچه (sapāča) ښځ.م. سوپه، صفه، چتره، چوتره.

سپاخه (spāxa) نر.ج. د توکریو ډول لاسي گنډون.

سپارتاک (spārtāk) نر.ج. چیله تاک، سواره تاک.

سپارخول (spārxōl) نر.م. سپارخی، د پال کونده، د پالې کونده.

سپارښت (spārast) نر.م ۱) سفارش، سپارښتنه، سپارنه، فرمایش؛ ۲) د انگورو د جوییې نه د خاورو راویستل.

سپارښتلیک (spārastlik) ا. سپارښتي پاڼه، سفارشنامه.

سپارښتي (spārasti) د سپارښت ور، توصیوي.

سپارل (spāral) مص.مت. حواله کول، تسلیمول، ورکول، وررسول.

سپارنځی (spāranjay) نر.م. گدام، انبارخانه، تحویلخانه.

سپاره (spāra) ښځ.م. ۱) سسپاره، سپار، پال؛ ۲) ناسور، پربدو او ښتي تپ، مزمن شوی؛ ۳) و گ.: سسپاره؛ ٤) نر.ج. سواره، د سپور جمع.

سپاړه (spāṛa) ص. ښځ.م. سوپړه، د کور په چارو کې لټه او بېکاره ښځه یا نجلۍ.

سپانچه (spānča) ښځ.م. ۱) ډبه، صُفه، چوتره؛ ۲) د سپېلنې بوټی.

سپاند (spānd) نر.م. بې قدره، د سپک د کلیمې سره یو ځای د تأکید لپاره استعمالېږي.

سپانده (spānda) نر.م. سپېلنی، ۱) د سپېلنې بوټی؛ ۲) د سپېلنې د بوټي توري دانې.

سپایي (spāyi) نر.م. ۱) سپاهي، عسکر؛ ۲) ص. نر.م. چمتو، تیار، آماده.

سپته (spatá) ښځ.م. اوسپنیزه آله ده چې د مزرې ځېلې وروباندې جوړوي.

سپخ (spáx) نر.م. و گ. لپانکی.

سپخول (spaxáwəl) مص. مت. سپرخول، غوړه پرانیستل، سپړول، د گنډل شوي درز او تکونو سپړل، درز خلاصول.

سپخېدل (spaxédəl) مص. ل. سپرخېدل، سپړېدل، خلاصېدل، ښلېدل، د گنډل شوي درز یا تک بېرته خلاصېدل.

سپر (spār) نر.م. و گ. ډال.

سپرانو (saprānō) ص. نب. مو. و گ. زیر٤).

سپرتیا (spartyā) ښځ.م. سپورتوب، سپارلې، سپرلې، سپرېدنه.

سپرځی (sparjay) ښځ.م. یو ډول اغزنه ونه ده.

سپرخوټ (sparxwaṭ) نر.م. یو ډول خیره مرغۍ ده چې د پسرلي په وخت کې راپیدا کېږي.

سپرخوځی (sparxōjay) نر.م. هغه سوری چې د کیږدۍ د دوو تاگیو د دوو سپېرخیو ترمنځ پاتې کېږي.

سپرخی (sparxāy) نر.م. ۱) سپېرخی، لویه ستن ده چې کېږدۍ وریاندې گینډ، کېږي؛ ۲) ص. نر.م. کلک، وچ، ټینگ (شی).

سپرخیغ (sparxīğ) نر.م. لرگین یا فلزي ستن وي چې ښځې خپل ویښتان پرې بېلوي.

سپرغه (sparğa) ښځ.م. ۱) د کاریز ځاه؛ ۲) گل، انځور؛ ۳) د اوبو په منځ کې وچ ځای؛ ٤) د پټي ترک یا ترانگه.

سپرغی (spārğay) ښځ.م. د اور بڅرکی، د اور گل، د اور ذره، بڅرکی.

سپرغېږی (spārğeẓay) نر.م. هغه کلک ځای چې د پټي د دوو سرونو په منځ کې پاتې کېږي او دوه ځلي کولبه وریاندې تېرېږي.

سپرک (spārak) نر.م. یو ډول بوټی دی چې ژېړ رنگ ورځخه په لاس راځي.

سپرکښ (sparkaṣ) ص.نر.م ۱) سپر ابستونکی، مدافع؛ ۲) مج. سرتېر، مېړنی.

سپرلنی (sparlanāy) نر.م. ۱) رساله یي، د سپرو پولیسانو یو غړی؛ ۲) ص. نر.م. پسرلنی، بهاري.

سپرلنۍ (sparlanay) ښځ.م. ۱) رساله، رساله سوار، د پولیسو سواره ټولۍ؛ ۲) په بدن کې ورکړه شوې پېغله.

سپرلو (sparlō) ښځ.م ۱) د آس ځغلونه؛ ۲) داسانو د ځغلولو میدان؛ ۳) د سپرو ډله.

سپرلوبېړۍ (sparlōberay) ا. سورلۍ وړونکې بېړۍ، مسافر وړونکې بېړۍ.

سپرلی (sparlāy) نر.م. پسرلی، بهار، څرمونی.

سپرلي (sparli) ښځ.م. سورلي، سپرېدنه.

سپرمغ (sparmağ) نر.م. غوړتکی، غوړتپی، د غوړو لکه یا داغ.

سپرمېغی (spārmēğay) نر.م ۱) و گ. سپرمغ؛ ۲) و گ. سپرغی.

سپرمینه (spārmayna) ص. ښځ.ج. معابر، د کار د قوتونو افراد.

سپرول (spārāwəl) مص.مت. سورول، سپورول.

سپری (separay) ښځ.م. یو ډول خړ بوټی دی چې په بېره ناکه څنګه کې شین کېږي.

سپرېدل (sparedál) مص.ل. سورېدل، سپورېدل.

سپرینگ (spiring) نر.م. و گ. پنر.

سپړ (spáṛ) ص. نر.م. غوړېدلی، خلاص.

سپړدل (spaṛdál) مص. مت. ۱) خلاصول، پرانیستل؛ ۲) سپخول، سپړودل.

سپړل (spaṛal) مص. مت. ۱) سپړول، خلاصول، غوړول، پرانستل؛ ۲) سپخول، سپړودل.

سپړنه (spaṛana) ا. کیندنه، کنستنه، شرح.

سپړنیزه ژبپوهنه (spaṛanizažabpōhana) ا. تشریحي ژبپوهنه.

سپړنی (spaṛanáy) ښځ.م. (تن.) شارحه، کولن، په لیک نښو کې دا نښه ده (:) چې دیوه لغت یا فقرې د تشریح یا وضاحت لپاره کارېږي.

سپړۍ (spaṛáy) ښځ.م. پانه، لرگین مېخ دی چې دسپارې تیر د کوندې سره پرې ټینگوي.

سپړېدل (spaṛedál) مص. ل ۱) سپېڼدل، غوړېدل؛ ۲) سپخېدل.

سپږجن (spaẓján) ص. نر.م. سپږن، شپږک، څوک چې سپږې لري.

سپږمه (spaẓmá) ښځ.م. سږمه، تمیزی، سپږمه، سوږمه، د پزې سوری.

سپږه (spáẓa) ښځ.م. شپږه، یوه وړه خزنده ده.

سپږۍ (spaẓáy) ښځ.م. شپږۍ، وړه حشره ده چې د غنمو په دانو کې پیدا کېږي او غنم خرابوي.

سپښته (spaṣta) ښځ.م. ۱) ښېږې، ښجله؛ ۲) آر. ښنسټ. ښباد.

سپغزه (spağza) ښځ.م. و گ. سپوغزه.

سپغول (spiğōl) نر.م. و گ. سپېغول.

سپک (spək) ص. نر.م. ۱) لږوزن لرونکی، کم وزنه؛ ۲) مج. بې عزته، بې پته.

سپکاوی (spəkāway) نر.م. و گ. سپکه.

سپک پاسک (spəkpāsək) ص. نر.م. ښځي سپک، بې باکه، ډېر سپک.

سپک سپاند (spəkspānd) ص. نر.م. توهین شوی، سپک شوی، بېعزته شوی.

سپکوالی (spəkwālay) نر.م. ۱) سپکتیا، سپکتوب، د تول لږوالی؛ ۲) بې عزتي، سپکونه، توهینونه.

سپکول (spəkawə́l) مص.مت. ۱) کم وزنه کول، تول لږول؛ ۲) بې عزته کول.

سپکه (spəka) ښځ.م ۱) اسپکه، یو ډول بوټی دی؛ ۲) ص. ښځ.م ۱) د سپک مونث؛ ۲) سپکاوي.

سپکه خوله (spəkaxwala) ښځ.م. بې باکه خوله ډوزنه خوله، سپوره خوله.

سپکه سپوره (spəkaspōra) ښځ.م. بې ځایه خبره، ډوزنه خبره.

سپکه سترگه (spəkastərga) ښځ.م. بې احترامي، حقارت، اهانت.

سپکېدل (spəkedəl) مص. ل. ۱) بې عزته کېدل، توهینېدل؛ ۲) تول لږېدل، وزن کمېدل.

سپل اغزی (spalāğzay) نر.م. اغزکی، یو تریخ اغزی لرونکی بوټی دی.

سپل غټ (spalğaṭ) نر.م. د سپي غول.

سپلکی (spalkay) نر.م. هغه پسه چې ښښې یې سپیني او نور بدن یې سور وي.

سپلگ (spilag) نر.م. مووه، وزه یې وازده. د وزې او د غوایي د وازگې غوړي.

سپلگه (spəlga) ښځ.م. د ابرک تیږه.

سپلم (spalam) نر.م. ۱) گیدړه؛ ۲) ص.نر.م. چوغلگر، چغلگر.

سپلمه (spəlma) ښځ.م. گوگوشتی، گوگوشتو، کوکوشته، قمري، خرته کوتره.

سپلمی (spəlmay) نر.م. هغه آس چې ښښې او تندی یې سپین وي.

سپلمۍ (spəlmay) ښځ.م. ۱) یو تریخ پلن پاڼې خړ رنگه سارانی بوټی دی چې پې هم کوي؛ ۲) هغه سپۍ چې وار یې راوړی وي.

سپم (spəm) نر.م. سلېم، د ستنې سوری چې تار ترېنه ایستل کېږي.

سپما (spamā) نر.م. پس انداز، سپمونه، زېرمه، ذخیره.

سپمايي (spamāyi) ص. د سپما اړوند، پاسره یي، زېرمه یي.

سپمبوټی (spambūṭay) نر.م. ترخه، یو ډول غرنی بوټی دی.

سپموک (spamūk) ص.نر.م. بچت والا، سپمی، بچت کوونکی، پس انداز کوونکی.

سپمول (spamawəl) مص. مت. ۱) بچتول، پس انداز کول؛ ۲) سرپول، دریغول.

سپمی (spamay) نر.م. ۱) سپېلومی، سپونی، سپونی، مرسپمی (و گ. سپونی)؛ ۲) ص.نر.م. و گ. سپموک.

سپمېدل (spamedəl) مص. ل. ۱) بچت کېدل، پس انداز کېدل؛ ۲) دریغېدل، سرپېدل.

سپنخړی (spanxaṛay) نر.م. اوسپنخړی، اوسپنخټ، د اوسپنې خټ.

سپندخ (spandax) نر.م ۱) دسنيو يا انځيو غونداري ۲) غوندسکه ،پندوس؛ ۳) ډډی ،دبوسوخوسی.

سپندوخه (spandŏxa) ښځ.م. د گيند لوبه.

سپنگېر (spangĕr) نر.م. يو ډول بوټی دی چې د چنګک غوندې اغزي لري.

سپڼ (spaṇ) نر.م. سوڼ، غږ، حرف، کليمه.

سپڼ ختی (spaṇxātay) نر.م. په جوال باندې يو ډول منحنې شکله نقش يا انځور.

سپڼسپڼگی (spaṇspaṇgay) نر.م. سپڼسکی، د بندونو رگ، عرق الرباط.

سپڼسکی (spaṇsakay) نر.م ۱) و گ. سپڼسپڼگی؛ ۲) يو ډول وانبه دې چې شين گل کوي؛ ۳) لنډ تار؛ ٤) د مېږو او پسونو يو ډول ناروغي ده.

سپڼسی (spaṇsay) نر.م. تار، نخ، مزی، رشته.

سپڼسين (spaṇsin) ص. نر.م. د سپڼسی، نخي، پنبه يي، تاري.

سپڼکی (spaṇkay) نر.م. سپرغی، بڅرکی، د اور ذره، د اور بڅری، د اور سپرغی.

سپڼول (spaṇul) مص. مت. ۱) سپخول، سپړل، سپنل ،په غور يا دقت سره جلا کول؛ ۲) څېړل.

سپڼی (spaṇay) نر.م. ۱) سپېلومی ،يو ډول جلدي ناروغي ده؛ ۲) په اوبه شوې ځمکه کې وچ پاتې شوی ځای.

سپڼېدل (spaṇedǝl) مص.ل. ۱) سپړېدل، سپنل کېدل؛ ۲) د جامو درز خلاصېدل.

سپوټکی (spoṭakay) نر.م ۱) سپوټی ،بې همته، پست سړی؛ ۲) ټېکری، پوړنی؛ ۲) هغه توکر چې د دېگ په سر اچول کېږي.

سپوټنيک (spuṭnik) نر.م. د ځمکې مصنوعي سپوږمی.

سپوځځه (spŏxǰa) ښځ.م. و گ. سپوغزه.

سپوخسه (spŏxsa) ښځ.م. و گ. سپوغزه.

سپور (spŏr) ص. نر.م ۱) سوار، سور، دپلي نقيض. ۲) وچ، سپېره، بې غوړو؛ ۳) د سپکې خولې او بدې رويې خاوند؛ ٤) نر.م. گودله، دوه سرې کولنگ؛ ٥) د غير زوجي تکثر عامله حجره.

سپورپوځ (spŏrpawǰ) نر.م. سپور يا سور لښکر، سواره.

سپورټ (spŏrṭ) نر.م. ورزښت؛ هرهغه تمرين چې دخوښۍ ،تفريح او د توجه داړونې لپاره کېږي

سپورچلم (spŏrčilam) نر.م. د چرسو چلم.

سپورخور (spŏrxŏr) ص. نر.م. ۱) هغه څوک چې تل بې غوړو او سپوره ډوډۍ خوري؛ ۲) مج شوم، بخيل.

سپورخولی (spŏrxŭlay) ص. نر.م. پوچ خولی، بد ژبی.

سپورسترگی (spŏrstargay) ص. نر.م. بې حيا، سپين سترگی، بې شرمه.

سپورغټه (spŏrǧaṭa) ښځ.م. د اور سکروټه.

سپورغی (spŏrǧay) ښځ.م. ۱) يو ډول ونه ده؛ ۲) د دروازې يا وره گل ميخې.

سپورکه پلی (spŏrkapalay) نر.م. د ماشومانو يو ډول لوبه ده.

سپور نغری (spŏrnǧaray) نر.م. جگ او هسک نغری، د ځمکې د مخ نغری.

سپوروالی (spŏrwālay) نر.م. ۱) وچتوب، بې غوړتوب؛ ۲) ترينگل توب؛ ۳) بده رويه لرنه.

سپورول (spŏrawǝl) مص. مت ۱) ډوډۍ وچول، کتغ بې غوړو کول؛ ۲) و گ. سپرول.

سپوره (spŏra) ص. ښځ.م ۱) وچه ډوډۍ؛ ۲) هغه ډوډۍ چې کتغ يې غوړ يې لږ وي؛ ۳) بې کتغه ډوډۍ؛ ٤) مج. سخنه او نامناسبه خبره.

سپوړې (spore) ص. ښځ. ج. بدې او نامناسبې خبرې، دخولې جنګ.

سپوړېدل (sporedal) مص.ل. ۱) سپړېدل؛ ۲) دوړې وچېدل، کټغ بې غوږو کېدل.

سپوړې ستغې (sporestage) ص.ج. بدورد، نامناسبې خبرې، بدې خبرې.

سپوږمۍ (spozmay) ښځ.م. میاشت؛ (جغ.) د سماوي اجسامو څخه یو جسم دی چې دځمکې قمر ګڼل کېږي.

سپوږمۍ بوټی (spozmaybutay) نر.م. یو ډول ګردی بوټی دی چې ابي ګل کوي.

سپوږمۍ تندره (spozmaytandra) ښځ.م. خسوف، تندره، سپوږمۍ نیول.

سپوږمۍ ګل (spozmaygwal) نر.م. یو ډول نقش دی چې د وربښمو سره خامک کېږي.

سپوږمیز (spozmiz) قمري، سپوږمۍ ته اړوند.

سپوږمیزکال (spozmizkal) ن. قمري کال.

سپوغان (spogan) نر.م. یو ډول کوچنی سپین بخن بوټی دی چې سپین ګل کوي.

سپوغزه (spogza) ښځ.م. سپوخڅه، سبوخسه، سبغزه، سپوخڅه، سبوخت، سپوغز، مثانه.

سپول (sapawal) مص.مت. په اسهال کې ډېر عمل کول، نس بهول، د نسه زیات ایله کول.

سپون (spun) نر.م. ۱) هجا، تلفظ؛ ۲) هغه دانه یا ورح چې په پوله کې د دوو پټیو ترمنځ وي.

سپونول (spunawal) مص.مت. و.ګ. سپنول.

سپونی (spunay) نر.م. سپوني، سپومی، یو ډول جلدي ناروغي ده

سپونېدل (spunedal) مص.ل. و.ګ. سپنېدل.

سپه سالار (spasalar) نر.م. لوی قومندان، مشر، د لښکر رئیس، سپاه سالار.

سپی [1] (spay) نر.م. هغه لرګی چې د ارهټ څرخ وربانډې تاړه کېږي.

سپی [2] (spay) نر.م. یو ډول تې لرونکی او له غوښو خوړونکو حیواناتو څخه دی.

سپیازول (spyazawal) مص.مت. اولاد نخسانول، د حمل سقط، اولاد زیانول.

سپیازه (spyaza) ص. ښځ.م. بې ځایه، هغه ښځه چې اولاد نقصان کړي.

سپیازېدل (spyazedal) مص.ل. زیانېدل، نخسانېدل، نقصانېدل.

سپیاکه (spyaka) ښځ.م. ۱) د میوه ډوډۍ؛ ۲) اچه، د لرګي دوه ښاخې.

سپیتانون (spitanon) نر.م. د سپین نژاد خاوند.

سپیپن (spipan) نر.م. نسترن، خورج.

سپیتانه (spitana) ښځ.م. ۱) بې غیرتي، پستي؛ ۲) زیات حرص.

سپیت سپیت (spitspit) نر.م. یو اواز دی چې پر سپي باندې د سپي دختلو لپاره ویل کېږي.

سپېته (speta) ښځ.م. ۱) پانه، فانه؛ ۲) د څپلیو د اوبدلو سیخک.

سپیتی (spitay) نر.م. رذیل، پست (سړی).

سپېټه (speta) ق. ۱) هڅکله، کوروټ، له سره؛ ۲) ساپته، تول، تمام.

سپېڅ (spec) ص.نر.م. صاف، خالص، بې غشه.

سپېڅاند (specand) ص. پاکساز، پاکسازي، خالص خوښي.

سپېڅل (specal) مص.مت. صافول، پاکول.

سپېڅلتوب (specaltob) نر.م. پاک توب، پاک لمني، پاکي، عفت.

سپېڅلتیا (specaltya) ښځ.م. ۱) پاکي ستر، ګی، صافوالی؛ ۲) تقدس.

س پ ی

سپېڅلځای (specaljay) ا. سپېڅلی ځای، سپېڅلی (مقدس) ځای.

سپېڅلی (specalay) ص. نر.م. ۱) پاک، ستره؛ ۲) صادق، صاف (سړی)؛ ۳) مقدس.

سپېڅنه (specana) ښځ.م. پاککاري، پاکسازي، چاڼونه.

سپېدار (spedār) نر.م. سفیدار، یو ډول ونه ده.

سپېدچه (sapedča) جن. یو ډول غنم دی.

سپېدکی (spedkay) ښځ.م. یو ډول سپین بخن بوټی دی چې سر یې پلن او بېخ یې نری وي.

سپېدلی (spedalay) ص. نر.م. ۱) ساده سړی، ناپوه؛ ۲) الند اندی، لنډ فکره.

سپېدوداغ (spedodāğ) نر.م. سپېده داغ، صبح صادق، سپېدې.

سپېده (sapeda) ښځ.م. سفېده، یو ډول سپین پوډر دی چې ښځې یې پر مخ د ښکلا لپاره وهي.

سپېدې (spede) ښځ.ج. د سبا رڼایي.

سپېدې چاود (spedečāwd) نر.م. سپېده چاود، سهار وختی.

سپېرخوټ (sperxwaṭ) نر.م. یو ډول نریځ کرجنی بوټی دی چې سپین گل کوي.

سپېرخولی (sperxūlay) ص. نر.م. ۱) بدخولی، بدجولی؛ ۲) ختلی، سپېره.

سپېرخی (sperxāy) نر.م. و.گ. سپېرخي.

سپېرشلی (speršalay) نر.م. یو ډول سابه دي.

سپېرکونډکه (sperkūnḍaka) ښځ.م. ملاکگه، سپېرکونډه، کوپله، سپېره کوچنۍ مرغۍ ده.

سپېرکی (sperkay) ښځ.م.ج. جوانې، یو ډول سپېره بوټی دی چې دانو یې کورنۍ دوا ده.

سپېرکی (sperkāy) ص.نر.م. ۱) خاکساره سړی؛ ۲) د سپېره مصغر چې د خړ رنگې مانا لري.

سپېرگل (spergūl) مص. مت. ښکنځل کول، کنځا کول، بدورد ویل.

سپېرگه (sperga) ښځ.م. زیاره، کنځا، ښکنځا.

سپېرلټ (sperlaṭ) ص. نر.م. ۱) سپېره، په خاورو ککړ، خړ؛ ۲) سست، ناراسته.

سپېرلکی (sperlakay) نر.م. هغه بوټی چې عمر یې دوه کلو ته نیږدې وي.

سپېرلم (sperlam) نر.م. خړلمی، سپېره لمی، خړ رنگې لومبړه، خړه گیدړه.

سپېرمخی (spermaxay) ص.نر.م. سپېره مخی، بدبخت، بدمرغه، بدطالع.

سپېرمرغی (spermarğay) نر.م. تبی، سرزېږی، سپېره کتغ.

سپېرنگ (spering) نر.م. و.گ. پېتر.

سپېرنی (speranay) نر.م. یو ډول خړ بوټی دی چې کوچنۍ پاڼې لري.

سپېرونی (sperūnay) نر.م. دښتي چای، یو ډول نبات دی چې چای غوندې یې ایشوي.

سپېروونی (sperawūnay) نر.م. سپېره، برنه، سپېره غونی، هغه اوړه چې په هغه کې خیشته شوې اوړه غلولې کوي.

سپېره (sperā) ص.نر.م.ج. ۱) خړ، په خاورو ککړ؛ ۲) خړ رنگ، خاکي؛ ۳) تباه، وران؛ ٤) بدمرغه.

سپېره توب (speratob) نر.م. ۱) سپېره والی، بدمرغی؛ ۲) خړ والی، په خاورو ککړوالی.

سپېره گهیځ (speragahiž) نر.م. شنه خړه، خړ گهیځ، سور گهیځ، شبین سهار.

سپېرې اوبی (spereobay) ودې، پلیتوبی.

سپېږمه (spežma) ښځ.م. و.گ. سږمه.

سپېس (spes) نر.م. ۱) (تن.) و.گ. فاصله؛ ۲) هر. و.گ. مناظر.

سپي ستوري (spistòray) نر.م. فضول، چتي، بدخولی (سړی).

سپېسته (spèsta) ښځ.م. تروه خميره، تروشه خميره، تاکه يا تړوکه خميره.

سپېسکی (spèskay) نر.م. يو ډول پلن بوټی دی.

سپېښته (spèṣta) ښځ.م. د نس پرده.

سپېغود (spegŏd) نر.م. سپيغود، يو ډول غرنی بوټی دی چې سپين گل کوي.

سپېغول (spegŏl) نر.م. سپرزه، اسپېغول، سپغول، اسفرزه، يو ډول طبي بوټی دی.

سپېگانه (spegāna) ښځ.م. و.گ. سپېتانه.

سپېلنی (spelanay) نر.م. سپانده، سپلني، يو ډول بوټی دی چې توري وړې وړې دانې کوي.

سپي لوبه (spilōba) اِ. سپي جنگونه، سگبازي.

سپي لوبی (spilōbay) ص. سپي جنگوونکی، سگباز.

سپي لوښی (spilōṣay) سپي خوريه، سپي مخی.

سپي مخی (spimaxay) ص.نر.م. ۱) بې پاسه بې لحاظه؛ ۲) بېشرمه، بېحيا.

سپي مرگو (spaymargō) ښځ.م. د سپيو ناروغي.

سپېمه (spema) ص.ښځ.م. ۱) هغه سپۍ چې سپي غواړي؛ ۲) مج. بدلمنه او بې عفته ښځه.

سپېمه توب (spematōb) نر.م. سپېمه والی، سپۍ چې د نر سپي په طلب کې وي.

سپين (spin) ص. نر.م.ج. ۱) سپين رنگ، د شيدو رنگ؛ ۲) پوست شوی؛ ۷) عفيف، پاک لمنی؛ ۸) مج. رښتيانی؛ ۹) روک، صريح.

سپين اغزی (spinaǧzay) نر.م. يو ډول سپين بوټی دی چې کوچيان يې د ايرو څخه د کاليو د مينځلو لپاره کار اخلي.

سپيناوو (spināwu) ص. پاککاري، پرېکړه کوونکی.

سپيناوي (spināway) اِ. رڼاوي، سپينتن، پرېکړه، داوري.

سپين باز (spinbāz) نر.م. ۱) يو ډول باز دی چې سپينې ښکې لري؛ ۲) مج. صادق سړی.

سپين بوټی (spinbūṭay) نر.م. يو ډول سپين رنگی بوټی دی.

سپين پايڅه (spinpaycā) ص. ښځ.م. ۱) پاکه نجلۍ؛ ۲) هغه نجلۍ چې د دوو قومونو ترمنځ د شخړې سبب شي؛ ۳) سپين پايڅې، هغه ښځه چې بې د واده له شرايطو مېړه ته وسپارله شي.

سپين پټکی (spinpaṭkay) ص.نر.م. زېړ شادري، په پښتني ټولنه کې د ملا، اخوند او ميا اعزازي لقب دی.

سپين تاوده (spinàwda) نر.ج. ۱) يو ډول گردی او سر يې تېره کورت دي؛ ۲) کورت او غوړي.

سپين ټېکری (spinṭekray) ښځ.م. هغه ښځه چې د دوو قومونو ترمنځ د جگړې سبب شي.

سپين چوتار (spinčawṭār) نر.م. سپينه پګړۍ، سپينه بگړۍ، (و.گ. سپين پټکی).

سپين ځی (spinǰáy) نر.م. سپنځی، قلعي، يو ډول فلز دی چې مسين لوښي پرې سپينوي.

سپين خړی (spinxáṛay) نر.م.و.گ. سپنخړی.

سپين خولی (spinxúlay) ص. نر.م. سره خوله، بې ږيرې، هغه هلک چې ږيره يې نه وي راغلې.

سپين دروبی (spindrōbay) ص. نر.م. ۱) ښه سړی، مصلح، محور؛ ۲) هغه څوک چې سپينې جامې اغوندي.

سپين دروبتيا (spindrōbtyā) ښځ.م. عزت، مشرتيا، عزتمندي.

سپین زر (spínzar) نر.م.ج. نقره، سیلور.

سپین زرلی (spínzarlay) ص. نر.م. په سپینو زرو پټ، په سپینو زرو پوښ شوی.

سپین زړه (spínzṛa) توصیفي ترکیب، صادق، پاک زړی، ربښتونی.

سپین ږروکی (spínẓarúkay) نر.م. ۱) یو ډول بوټی دی؛ ۲) د سپین ږیری مصغر.

سپین ږیرتوب (spínẓirtōb) نر.م. بوډاتوب، زړتوب، سپین ږرتیا.

سپین ږیری (spinẓíray) ص.نر.م. ۱) بوډا، زوړ، مسن؛ ۲) مشر سړی.

سپین سبا (spínsabā́) نر.م. ۱) رڼا گهیځ، رڼا سبا؛ ۲) تالا، لوټ (لکه د کور).

سپین سپېڅلی (spínspecálay) ص. نر.م. پاک، سوتره، پاکیزه، سوچه.

سپین سپرغی (spínspárǧay) نر.م. یو ډول سابه دي چې اومه خوړل کېږي.

سپین سترگی (spínstárgay) ص. نر.م. بې حیا، بېشرمه.

سپین سر (spinsár) نر.م. ۱) هغه سر چې وېښتان يې سپین وي؛ ۲) بوډا، زوړ (دښځو لپاره).

سپین سرتوب (spìnsartōb) نر.م. بوډاتوب، زړبودیا، زوړ توب، زوړوالی (د ښځې).

سپین سرونه (spínsarūna) پ. ک. په مرکه کې بې طرفه خلک چې حقیقت ورڅخه څرگندېږي.

سپین شونډوخاني (spínšūnḍūxāni) نر.ج. یو ډول اوږده سپین رنگي کندهاري انگور دي.

سپین کب (spínkāb) نر.م. شیرماهي.

سپین کت (spínkāt) نر.م. تباشیر.

سپین کشمش (spínkišmiš) نر.ج. یو ډول خوږ انگور دی چې دانه يې زرچه ته ورته ده.

سپینکی (spínkə́y) ښځ.م. ۱) انری وازگه، د نس وازده؛ ۲) توره؛ ۳) د موخی په منځ کې گل زبری. ٤) د وازدې وړې وړې توټې.

سپینکی (spínkáy) نر.م ۱) سختو، د پسه کولمه له تکېدلې غوښې څخه ډکوي او وروسته تر وچېدو يې پخوي؛ ۲) پچ کولمه، غوړه کولمه.

سپین گهیځ (spíngəhij) نر.م. روڼ گهیځ، سپین سهار، سپین سوبیل.

سپین لمنې (spínlamáne) ص. ښځ.م. پاکه ښځه.

سپین لمني (spínlamaní) ښځ.م. پاکي، عفت، پاک لمني.

سپین لمی (spínlə́may) نر.م. ۱) د لومبړې په څېر یو ځناور دی؛ ۲) د کوترو یو ډول دی.

سپین مخ (spínmàx) نر.م ۱) ښکلی مخ؛ ۲) مج. بې گناهي، معصومیت.

سپین مخي (spínmàxi) ښځ.م. بې گناهي، معصومیت.

سپین مخی (spínmàxay) ص. نر.م. ربښتین، صادق، بېگناه، معصوم.

سپین نینولی (spínninawə́lay) نر.م. چلو، چلاو، سپینې وریجې پخول.

سپینوالی (spínwālay) نر.م. ۱) د توروالي ضد؛ ۲) صفایي، رڼایي؛ ۳) صداقت، ربښتینوالی.

سپین وبره (spínwābra) ص. نب. سپین بخن، سپین وشمه، سپین وزمه.

سپین وړزی (spínwrázay) ص. نر.م. هغه آس چې وړزه يې سپین وي

سپینول (spínawə́l) مص. مت. ۱) پوست لېږي کول؛ ۲) د لوښو یا خونې یا ... روښانه کول؛ ۳) تصفیه کول، کومه موضوع روښانه کول.

سپین ولی (spinwǒlay) نر.م. سپېدار، چنار.

سپین ویل (spinwayal) مص. مت. رښتیا ویل، صاف و صریح ویل، په ډاګه ویل.

سپینه (spiná) ښځ.م. ۱) پله؛ ۲) وازده، وازګه؛ ۳) د سپینو زرو سکه؛ ٤) د سپین مونث شکل.

سپینه دوړه (spínadūṛa) ښځ.م. سپین پوډر، د هندوانو د مړو د سوځولو وروسته پاتې ایره.

سپینې (spine) ښځ.ج. ۱) پلې، د پوندې د پاسه پلې؛ ۲) وازګې، وازده.

سپینی (spínay) نر.م. د دعوې پرېکړه او فیصله.

سپین توری (spíntǒray) نر.م. تحقیق، اثبات.

سپینېدل (spinedál) مص. ل. ۱) پوست لېرې کېدل؛ ۲) د لوښو یا خونو سپینېدل؛ ۳) مج. تصفیه کېدل، څرګندېدل، فیصله کېدل.

ست (sat) نر.م. ۱) بلنه، سلا؛ ۲) ناموس، عزت.

ستا (stá) ض.م. د تا، د مفرد مخاطب اضافي ضمیر دی.

ستار[1] (sitār) نر.م. مو. سیتار، سه‌تار، سه تار، تنبور او سرود نه ورته د موسیقۍ یوه آله ده.

ستار[2] (satār) ص.نر.م. پټوونکی، پرده پوښ؛ د لوی څښتن له صفتونو څخه یو صفت دی.

ستاره (sitāra) ښځ.م. سام، هیبت، وېره.

ستاړه (stāṛa) ښځ.م. سوله، پخلا کېدنه.

ستاژ (stāž) نر.م. د عملي کار د زده کړې دوره.

ستاسو (stāsū) ض.ج. ستاسي، د ستاسو.

ستالب (stālǝb) نر.م. یو ډول بوټی دی.

ستانه (stāná) ص. نر. ښځ.م. ۱) روحاني، بزرګ، د روحاني کورنۍ غړی؛ ۲) ص.ج. پاته شوي، پاتې شوي، ځنډېدلي.

ستاوندي (stāwandī) ښځ.ج. چنې او بم. نسان خبرې، اپلتې.

ستایل (stāyal) مص. مت. ۱) صفت کول، ستاینه کول، توصیفول؛ ۲) مج. بد اورد ویل.

ستایلی (stāyǝlay) ستایل شوی، د صفت موصوف.

ستاینلیک (stāyǝnlik) نر.م. تقدیر نامه، تحسین نامه.

ستاینوړ (stāyanwaṛ) ص. د ستاینې وړ.

ستاینوم (stāynūm) ا. صفت نوم، صفت، لقب.

ستاینومترنګ (stāynūmtaṛǝng) توصیفي ترنګ (ترکیب).

ستایوال (stāywāl) ص. نر.م. توصیف کوونکی، مداح، خطیب، ستایونکی.

ستایویی (stāywayǝy) ستاینوم، توصیفي کلیمه.

ستتیک (statik) نر.م. و.ګ. ښکلا پېژندنه.

ستخ (stax) ص. نر.م.ح. ستوخ، بدخونده خواره.

ستدیوم (stedıyūm) نر.م. و.ګ. ستېډییم.

ستر[1] (star) ص. نر.م.ج. ۱) لوی، غټ؛ ۲) پراخ؛ ۳) مشر؛ ٤) نر.م. تنکي، تېک، ځنې، شقیقه.

ستر[2] (satǝr) نر.م. پرده، پرده، حجاب.

ستراو (satrāw) نر.م. ۱) یو ډول مېوه لرونکې ونه ده؛ ۲) د مېوې شیره.

سترپاسوال (starpāswāl) نر.م. په پولیسو کې لوړه رتبه چې د عسکری له سترجنرال سره برابر ده.

ستر توب (startōb) نر.م. سترتیا، لوی والی، پرتم.

سترجنرال (stǝrjanrāl) ا. سرلښکر، سپه سالار.

سترچاری (starčāray) ص. لوی چاری، ښاغمن (مغرور).

سترچاري (starčārī) لوی چارې، ښاغمنې، غرور.

سترغلی (stargǝlay) نر.م. ۱) د سترګو ګاتی؛ ۲) د سترګې کسی؛ ٤) د سترګې پرده.

ستر کوکو (stárkokō) نر.م. نسترن.

سترگ ارتاو (stargartāẃ) لبدارتاو، چشم انداز.
سترگبندي (stárgbandí) ا. کوډي کوډگري، چشمبندي.
سترگبچن (stárgbeján) نر.م. هغه څه چې سترگې اخلي؛ هغه ښکلې یا راکښونکې څیز چې د خلکو پام ځان ته راکاږي.
سترگ توری (stargtóray) ص. نر.م. ۱) تور سترگی؛ ۲) دستروړي کنایه.
سترگ خوړي (stargxūẓí) ښځ.م. د سترگو ناروغي او درد.
سترگ رپ (stargráp) نر.م. د سترگو د رپ درمره لنده شیبه.
سترگک (stargák) نر.م. چشمک، دسترگو اشاره.
سترگلید (stargliḍ) ا. د سترگو لید، د سترگو نظر، چشمدید.
سترگلینه (stargliná) ښځ.م. نظربازي، کتنه.
سترگن (stargán) ص. سترگور، سترگي والا، عینکي.
سترگن کوکو (stargankōkó) نر.م. د نرگس گل.
سترگنلی (stargnaláy) نر.م. د سترگو کاسه، د سترگو د کاتو (مرغتانه) ځای.
سترگور (stargawár) ص. نر.م. ۱) بینا؛ بصیر، د نظر خاوند؛ ۲) مج. عالم، پوه.
سترگ وږی (stargwáẓay) ص.نر.م. سترووی اروا وږی، بدسترگی، حریص، سرابي.
سترگه (stárga) ښځ.م. د انسان و حیوان د لیدلو او کتلو عضو، د باصرې غړی.
سترگی (stargáy) ښځ.م. ۱) عینکې، چشمې؛ ۲) د ژرندې د ښرخ چونې؛ ۳) چوړ، د دروازې لخک؛ ۴) د اوبو د چینې سرږی؛ ۵) دېر منتظر.

سترگې پرلار (stargeparlár) ص. څارو، منتظر.
سترگې تړل (stargetaṛál) مص. مت. پړوند چرگ، د ماشومانو یو دول لوبه ده.
سترگیز (stargíz) نر.م. وگ. سترگور.
سترگی والا (stargaywālá) وگ. سترگن.
سترمېړه (starmeṛá) ص. ښه ځوان، لوی مېړه.
سترنج (satránj) نر.م. شطرنج؛ یوه لوبه ده.
سترنجي (satranjí) ښځ.م. سترنجی، دری، یو دول نخی فرش دی.
ستر واخفا (satruxfá) ښځ.م. (عس.) پټونه، نبهاموبه :: د سس له کشف څخه د حزوتامونو، وسلو د واقعي وضعیت پټول.
سترونده (satarwánda) ص. ښځ.م. مستوره، سترمنه، سراپرده (ښځه).
سترووی (starwáy) نر.م. د مېږي حشره.
ستروي (starwí) ښځ.م. لویي، لویوالی ... :یرب.
ستره[۱] (satrá) نر.م. ۱) روی بند، پوړنی، تیکری؛ ۲) ص. ښځ.م. سراپرده ښځه؛ ۳) ښځ.م. په کښتۍ کې د څاروي د دربدو ځای.
ستره[۲] (sutrá) ص. نب. پاک، سپېڅلی.
ستری (satráy) ښځ.م. ۱) کوده، گېډۍ؛ ۲) دانسان یا څاروي شوړېدلی پوست.
سترېدل (staredál) مص. ل. لوېدل، غتېدل.
ستري وتري (satriwatri) ص. نب. ۱) ستړی ستومانه؛ ۲) یوه کسورنۍ چې تول د ناروغی په بستر کې پراته وي.
ستړی (staṛay) ص. نر.م. ستومانه، خسته.
ستړیا (staṛyá) ښځ.م. ستومانې، ستړتیا، ناآرامي، خستگي.
ستړېدل (staṛedál) مص.ل. ستومانېدل، ستړی کېدل، خسته کېدل.

ستړی ستومانه (starasystomána) ص. نـر.م. ډېر ستړی، سخت ستومانه، توکړتوکړ.

ستړي مشي (starimaši) ښـځ.م. ښـه راغلی، هرکلی، د حال احوال پوښتنه.

ستغ (stağ) ص.نـر.م. ۱) وګ. ستـخ؛ ۲) زیـږ؛ ۳) شخ، سم؛ ٤) په غره کې نېغه ختلې لاره

ستغه (stağa) ص. ښځ.م. سخته خبره، بده خبره.

ستګ (stag) نر.م. سنجاق، ستنګ.

ستل (satál) نر.م. ۱) بالټی، سطل، د اوبه د ساتلو یا انتقالولو لوښی؛ ۲) مص.مت. هوارول.

ستلی (satálay) مف. نر.م. هوار کړی، اوار کړی.

ستم[1] (sitám) نر.م. ظلم، تېری، زیاتی.

ستم[2] (stam) نر.م. ستام، ستما، ستمهار، ستمی، نپسک، سپله هار، تیګا.

ستما (stamā) ښځ.م. ستم، ستمی، نپسک.

ستمن[1] (satmán) نـر.م. ۱) مېلـمه پال، مېلمه پالونکی؛ ۲) باناموسه.

ستمن[2] (stamán) نر.م. ۱) یو ډول تریخ بوټی دی ۲) ص.نر.م. شته من، بډای، دنیا دار.

ستمهار (stamahār) نر.م. د ستمي اواز، د هنجي وهلو اواز، ستمېدنه.

ستمېدل (stamedál) مص.ل. سالنډه لنډه کېدل، ستمی کېدل، په ستمي کېدل.

ستن (stan) ښځ.م. ۱) یوه نرۍ وړه فلزي آله ده چې کالي وربانديې ګنډل کېږي؛ ۲) وګ. پېچکاري ۳) پایه، متهه، ستون؛ ٤) بمبیرکه؛ ٤) نر.م. د لمنځې، ارچې او نښتر د ونې پاڼه (بلګ).

ستناو (stanāw) نـر.م. مانع، خنډ، خنډوونکی، ټالوونکی.

ستناوه (stanāwa) ښځ.م. د مشرتوب او شـرافت حق لرنه.

ستنبه (stanbá) ص. نـر.م. پېچکاري کوونکی، ستنه لګوونکی، رګوهونکی.

ستن بوټی (stanbūṭay) نر.م. یو ډول واښه دي.

ستنځی (stanǰáy) نر.م. اړځی، اړتون، توقیفځی، زندان، بندیخانه، جېل.

ستن ستنکی (stanstankáy) نـر.م. ستنکی، سل پاڼی، ببرکوکو، صدبرګ ګل.

ستنک (stanák) نر.م. وګ. ستګ.

ستنکی (stankáy) اا. سنجاق، ستګ.

ستنول (stanawál) مص.مت ۱) ګرځول، راګرځول؛ ۲) ایسارول، ځنډول، منع کول.

ستن وهنه (stanwahána) پېچکاري، خالکوبي، تزریق.

ستنه (staná) ښـځ.م. ۱) په شـا تلنه، بېرته تلنه؛ ۲) وګ. ستن.

ستنېدل (stanedál) مص.ل. ۱) بېرته راګرځېدل؛ ۲) منع کېدل، ځنډېدل، معطلېدل.

ستو (satū) نر.م. ستوان، تلخان.

ستو (staw) نر.م. کوچنی سـوری، تنګه، تېوزه.

ستو (satáw) نر.م. یو ډول شیدې لرونکې خړ رنګې ګیاه ده.

ستوان (satwān) نـر.م. تلخان، د وچو توتو تک وهلې میده ته تلخان یا ستوان وایي.

ستوخ (stūx) ص. نر.م. وګ. ستخ.

ستوخی (stūxay) نـر.م. تم، سـتمی، نفسک، تګو، ستام.

ستودګی (studgáy) ښـځ.م. یو ډول مربع شکله شپاړس ځنډیز نقش دی چې د تغرونو په اوبدلو کې اچول کېږي.

ستور (stor) نر.م ۱) د کوترې هومره یوه توره مرغۍ ده؛ ۲) غټ ښاروي، ستر بوده ګان، لکه: اس.

ستوربېړی(storberáy)ا. فضايي بېړی، تشبال بېړی.

ستورپکی (storpakáy) ښځ.م. يو ډول نقش دی چې د کب وزر ته ورته دی.

ستورپوه (storpóh) ص. نر.م.ستوري پېژندونکی، ستور پېژاند، هيئت پوه، منجم.

ستورپوهاند (storpohā́nd)ا. وګ. ستورپوه.

ستورګی(storgáy)ا. وړوکی ستوری، ستوري ډوله (*) ليکنښه.

ستوروين (storwín) ص. ستوري ليدونکی، نجومي، ستورپوه.

ستوری(stóray) نر.م(ج. ستوري) ستاره، ستېری، هر اسماني جرم يا جسم لکه سياره ،شهاب ثاقب ،ذوات الاذناب، سپوږمۍ او نور.

ستوری (stūráy) ښځ.م. ګوځی، مرخېړی، يو ډول غرنۍ پوځکۍ ده.

ستورين(storín)ص. د ستوري اړوند، ستوريز.

ستوريونی (storyū́nay)ا. ستورمزلی، ستور ګرځی.

ستوغ (stuǧ) ص. نر.م.ج. سخت، ستغ، ستخ.

ستوغه (stū́ǧa)ص. ښځ.م. سخته، ستغه، زښته، بده(خبره).

ستوکل (stokál) نر.م. بدنيته، ناغېړه (سړی)، شرير و ناراسته.

ستوګه (stóga) ښځ.م. سکونت ، استوګنه.

ستول(satawə́l) مص. مت.کمول، ټيټول، سپکول، کښېنول، غلی کول، ارامول.

ستولی (satawə́lay) مف. نر.م. غلی کړی، کرار کړی، آرام کړی.

ستومانتيا (stomāntyā́) ښځ.م. ستړيا، ستړتيا، ستوماني(وګ. ستړيا).

ستومانول (stomānawə́l) مص. مت. ستړی کول، خسته کول.

ستومانه (stomā́na) ص. نر.ښځ.م. ستړې، خسته، زېله.

ستومانېدل (stomānedə́l) مص.ل. ستړی کېدل، زېله کېدل، خسته کېدل.

ستومی (stū́may) نر.م. د ستني سېم، د ستنې سوم، د ستنی سپمی.

ستون[1] (stūn) ص. نر.م. (ج. ستانه) بېرته ګرځېدلی، معطل، ايسار، پاتې شوی.

ستون[2] (sutū́n) نر.م. ۱) برخه، حصه؛ ۲)پايه، ستن، متېه؛ ۳)د سر تېرو ډله چې د حرکت په وخت کې پر يوه کرښه روان وي.

ستونچه (stūnčá) ښځ.م. لستونکی، آستينچه، هغه لستونی چې د ډوډۍ د پخولو په وخت کې ئې په لاس کوي.

ستونځ (stūnǰ) ص. نر.م. ج. ۱) کلک، جګ؛ ۲)ګران، ورتېر، د غره څوکه.

ستونځه(stū́nǰa) ښځ.م. ستونزه، معضله، کړاو، کړاک، تکليف، زحمت، ربړ، پرابلم.

ستونزاواری (stonzawā́ray) ص. مشکل هوارروونکی، ربړه هوارروونکی.

ستونزمن (stonzmán) ص. ستومانوونکی، ربړوونکی، ګران.

ستونکی (satū́nkay) نر.م. اوارروونکی.

ستون ليکنه (sotonlikána)ا. کالم ليکنه، مقاله ليکنه.

ستونول (stunawə́l) مص. مت. معطلول، ستنول، راګرځول، بېرته راګرځول، څنډول.

ستونه(stū́na)ښځ.م. رجوع، ګرځېده، ورستنېده.

ستونی (stū́nay) نر.م. حلق، مری.

ستونېدل (stunedə́l) مص. ل. بېرته گرځېدل، رجوع کول، ستنېدل.

ستونيز (stūníz) ص. نر. م. ج. په ستوني پورې اړوند، د ستوني -ستونيز غږ.

ستوني ستخ (stunistáx) ق. ستوني مسخ، ستوني سناک، د شا پر تخته، شا پر ځمکه.

ستوونکی (satawū́nkay) فا. نر. م. ارامونکی، غلي کوونکی، کموونکی.

ستوه (stáwa) ښځ. م. ۱) چاره، پېښ کوزه، ستووه؛ ۲) نر. م. ستومانه، خپه، خوابدی، بې وسه، ناتوان.

ستوهېدل (stohedə́l) مص. ل. خپه کېدل، زړېدی کېدل، زهيرېدل، په عذابېدل.

ستوي (stawí) ښځ. م. اب مرواري، د سترگو يو راز ناروغي ده.

سته (sta) نر. ج. ۱) شته، شتمني، دارايي، دولت؛ ۲) ف. شته، دي، د يوه شي د شته والي ښکلی.

ستهان (sathā́n) ور. ستان، يوه لاحقه ده چې د ځای، مملکت او هېواد مانا لري.

سته تيک (statík) نر. م. و گ. ښکلا پېژندنه.

ستي (satī́) ص. نب. ۱) سوی، کباب شوی؛ ۲) تا. ساتي، سوتي، د هندوانو يو رسم و چې هندي مېرمنې ځان هغه اور ته اچاوه چې د مېړه مړی به يې په کې سوځېده.

ستی[1] (satáy) ښځ. م. ۱) و گ. ستي؛ ۲) بي بي، مېرمن؛ ۳) هغه ښځه چې خپل سر د پلار په کاله کې سپين کړي.

ستی[2] (stay) ښځ. ج. شاتره، يو ډول بوټی دی چې د دوا کار ور څخه اخلي.

ستېدل (satedə́l) مص. ل. راضي کېدل، خوشاله کېدل، پخلا کېدل.

ستېزه (sttezá) ښځ. م. ۱) لوړه سطحه؛ ۲) اوچته جگه سطحه.

سټ (saṭ) ص. نر. م. ج. ۱) تباه، برباد؛ ۲) د پښو سندان؛ ۳) پخې مې؛ ٤) د لرگي هغه کونده چې سندان په کې ټينگېږي.

سټار (saṭā́r) نر. م. ستور، يو ډول تېل دي چې د نښتر يا جنغوزي د ونې له ريښې څخه وېستل کېږي.

سټاله (saṭā́la) ښځ. م. ستل، تخمين، اټکل.

سټ سمټ (saṭsamáṭ) نر. م. بېکاره، ناراسته، تمبل، لټ، تنبل.

سټ سودا (saṭsawdā́) ښځ. م. تخميني بيه.

سټک (saṭák) نر. م. سوټک، لوی چکوش.

سټک (sṭik) نر. م. و گ. سټيک.

سټکوری (saṭkū́ray) نر. م. ۱) په تناره کې څڅېدلې دوړې، چکيده؛ ۲) د نباتاتو پاتې شوني ببخ؛ ۳) بنسټ، آر؛ ٤) کور خرابی؛ ۵) مړاوی، وچ شوی؛ ٦) سوکی، د اورسوکی.

سټگی (saṭgáy) نر. م. ۱) کوچنی سوټک؛ ۲) نښه، د ځلي په څېر د لوټو ورکوټې نښه.

سټمبېخ (sṭambéx) نر. م. يو ډول نبات دی چې ببخ يې کچالو ته ورته دی.

سټمتونی (sṭamtū́nay) نر. م. ستماتونی، لرگي ماتوونکی.

سټوپ (sṭop) نر. م. ۱) بخاری، اوجاغ، اجاق؛ ۲) شتوپ، ايشتوپ، ايستوپ.

سټ وټ (saṭwáṭ) ص. نر. م. تباه، برباد، پوينا.

سټوډيو (sṭudiyó) ښځ. م. د راډيو او تلويزيون د پروگرامونو توليد و استولو لپاره ډېزاين شوې خونه.

سټول (saṭawə́l) مص. مت. ورکول، تباه کول، بربادول، له ببخه وېستل.

ستیه (sáṭa) ښځ.م. ښځ. اساس، بنیاد، بنسټ.
ستیه ترنګ (saṭataráng) ا. هغه ترکیب چې له یوه خپلواک ویې او یوې ستې رغېدلی وي.
ستي (saṭáy) ښځ.م. د چرګ ځنی، د تبرځې.
ستي پتي (saṭipaṭí) ص. نب ۱) خامخا؛ ۲) ناحقه.
ستېدل (saṭedə́l) مص. ل. تباه کېدل، برباد بدل، ورک کېدل.
ستېډیم (sṭeḍiyám) نر.م. ستدیوم، ستېډیم، ستودیوم، استدیوم، لوبغالی، د لوبو د اجرا کولو ځای.
ستېریوټایپ (sṭeriyoṭáyp) ص. نر.م. ۱) ط. کلیشه، د چاپ تخته؛ ۲) سو. متحدالماله، یکنواخته کره وره یا سلوک.
ستېریوفونیک (sṭeriyofoník) ص. نر.م.ج. (بر.) د اواز د تولید یوه طریقه ده.
ستېشن (sṭešán) نر.م. ۱) تمځی، د دربدو ځای؛ (لکه د سرویسونو او رېلونو)؛ ۲) د راډیویي او تلویزیوني څپو د استولو او اخیستلو ځای.
ستېک (sṭik) نر.م. ۱) هغه لرګی چې نری او اوږد وي؛ ۲) د هاکي د لوبې لرګی.
ستېنډرډ (sṭendárd) ستېنډرډ، ستاندار؛ ۱) معیار، مقیاس؛ ۲) پایه، بنسټ؛ ۳) بېلګه، نمونه.
سجاپ (sajā́p) نر.م ۱) اوږده ریتاره ده چې د جامې څنډو ته یې ورګنډي؛ ۲) د رخچینې یا خولۍ هغه برخه چې پر کلکي پورې یې ورګنډي.
سجره (sajrá) ښځ.م. سرجه، د واورې کلکېدل.
سجع (sájʼa) ښځ.م. مقفی کلام، قافیه لرونکې خبره، د نثر قافیه.
سجل (sijíl) نر.م. ۱) اقرارلیک، د احکامو او عهدونو کتاب؛ ۲) پېژندپانه.
سجیه (sajiyá) ښځ.م. خوی، طبیعت، خُلق.
سچ (sač) ص. نر.م. ۱) خالص، نیره، نوره، سوچه؛ ۲) تول، ګرده سره.
سځ (sac) ص. نر.م.ج. ګڼ، ګور، بیر.
سځه (sacá) ښځ.م. سکره، د مزرې ښځ، د مزرې د ښځ غوټه، د مزرې ډاک.
سحر (sihár) نر.م. جادو، افسون، کوډې.
سحرامېز (sihraméz) ق. له سحره ډک، جادو دوله، له افسون سره مل.
سحرګاه (sahargā́h) نر.ښځ.م. سهار مهال، سهار ګېیځ، ګهیځ.
سخ (sax) نر.م. ۱) بخت، طالع، خوښي، نېکمرغي؛ ۲) بهانه ۳) اد. شاباس، ډېر اعلی، ډېر ښه.
سخا[۱] (saxā́) ښځ.م. ۱) بخشش، خیر، ورکړه، سخاوت؛ ۲) ځنبا، د پښو خفیف اواز.
سخا[۲] (sxā) ص. نب. خوسا، بوناک، ګنده او بدبویه، متعفن.
سخات[۱] (sxāt) نر.م. سکات، اسقاط.
سخات[۲] (saxā́t) نر.م. فاتحه، دعا.
سخاته (sxā́ṭa) ص. ښځ.م. غټه پیته پزه، شلمه پزه، پلنه پزه.
سخارېل (sxāréľ) نر.م. خرکری، رواش، پنبې.
سخاوت (saxāwát) نر.م. ۱) کرم لرنه، بخشش لرنه، ځوانمردي، خیراتونه، خیرات.
سخاوزه (sxāwzá) ښځ.م. خساوزه، خساوزه، د بدغږ مانع دوا، د زنبق د ګل ریښه.
سخت (saxt) ص. نر.م.ج ۱) مضبوط، ټینګ، کلک؛ ۲) ګران، مشکل؛ ۳) مج. کنجوس.
سختاړ (saxtā́ṛ) نر.م. ۱) بته ورېجې؛ ۲) یو ډول لښتې ده؛ ۳) هر نرم و اوبلن ګډ ځیز.
سختاړول (saxtaṛawə́l) مص. مت. لښتې کول، اوبلنول، ګډ ګډېږ و اوبلنول، خوږنول.

سختاړېدل (saxtaṛedә́l) مص.ل. لېتي کېدل، اوبلنېدل، خوړېنېدل، گړگادېرېدل، سخاړېدل.

سخت دریځی (saxtdarī́ʒay) ص. د سخت (سیاسي) دریځ او موقف خاوند، توند لاری.

سخت دله (saxtdíla) ص. نب. سخت زړی، په زړه سخت، بې عاطفې.

سخت سری (saxtsáray) ص. نر.م. سخت سر، کلک، ټینګ، سخت.

سخت سپارو (saxtsepārū́) نر.م. د ملا د درد یو ډول دوا ده.

سخت گیر (saxtgír) ص. نر.م. ۱) جدي، دقیق، چخړېیونکی؛ ۲) مشکل تراش.

سخت مزاجه (saxtmizā́jha) ص. نب. سخت طبیعته، عصباني، خوشکتي، تند، تاوکی.

سختوالی (saxtwā́lay) نر.م. ۱) کلکوالی، ټینګوالی؛ ۲) مشکلتوب؛ ۳) ممسکي.

سختول (saxtawә́l) مص.مت. ۱) کلکول، ټینګول: ۲) مشکلول؛ ۳) تېزول.

ښخته (sáxta) ښځ.م. ۱) محرومیت، مظلومیت، کړاو؛ ۲) ډېر، زښته، زښت، بې جوړې.

سختیا (saxtyā́) ښځ.م. ۱) تنګسه، خواري؛ ۲) سختي، ممسکي.

سختېدل (saxtedә́l) مص.ل. ۱) کلکېدل، ټینګېدل: ۲) مشکل کېدل؛ ۳) ممسک کېدل؛ ٤) تېزېدل.

سخر (sxar) نر.م. ۱) خسر، د مایني پلار، د مېړه پلار؛ ۲) بیر سر؛ ۳) تېره کاڼي، چوری، چیر؛ ۲) انجړنجړ، ګډوډ، پېچل شوی شی.

سخرګنی (sxarganáy) ښځ.م. د خسر کورنی، خسرګنی، خسرخېل.

سخره (sxára) ښځ.م. د ینګې کشولو پړی.

سخره غوټه (sxaragū́ṭa) ښځ.م. سخره ګنډه، ګډه وډه شوې غوټه، ړنده غوټه.

سخری (sxaráy) ص. نر.م. ټینګ، ثابت.

سخره (saxrá) ښځ.م. یوراز غرنی بوټی دی.

سخړه[1] (saxṛá) ښځ.م. ۱) اومه نطفه، اوه جنین؛ ۲) د چاری رسی؛ ۳) مېله، چړچې.

سخړه[2] (sxáṛa) ښځ.م. ۱) تړه، د ویالې یا کاریز د کېندلو عمله؛ ۲) سربوندې، ورلګینه.

سخکوره (saxkóra) ښځ.م. دوه سرې ترښځ.

سخن (saxán) ص. نر.م. طالعمن، نېکمرغه.

سخواړ (sxwāṛ) نر.م. پلنه پزه، پیته پزه، چیته پزه.

سخوبی (sxubáy) نر.م. ډبلی، زبونه.

سخوټ (sxūṭ) نر.م. ۱) ګردی زخن لرګی؛ ۲) منډلی او ټیټ چاغ سړی.

سخوټن (sxuṭán) نر.م. توده ایره، پړندی، سخوتن، سخوختن.

سخور (saxawár) نر.م. نېکمرغه، بختور.

سخوریز (sxuríz) نر.م. پښې ته ورته یو ډول بوټی دی.

سخوریی (sxwaryáy) نر.م. د سخوریز، د بوټی ښځ.

سخوښتی (sxwaṣtáy) نر.م. ۱) د خولې کنج؛ ۲) ماکو.

سخول (sxwal) نر.م. تلفظ.

سخوندر (sxwandár) نر. ښځ.م. سخندر، سخوندر، غوان غوبی، غوان خوسکی.

سخه (sáxa) ښځ.م. کینه، رخه، حسد.

سخهار (saxahā́r) نر.ج. د مال د سېرمو اواز.

سخی (saxáy) نر.م. ۱) وګ. سېری؛ ۲) خوسی، خوسکی؛ ۳) د یوې لوبې نوم دی.

سخي (saxí) ص. نب. دسخا ښتن، ښندونکی، بخښونکی، لاس خلاصی.

سد (sad) نر.م. ۱) هوښ، عقل، شعور؛ ۲) دېوال، خنډ؛ ۳) د رخ مقابل، د ټوپک په میل کې تاو راتاو دېوال.

سدره (sádra) ښځ.م. قلنګ، شکرانه، جاري خیرات.

سدرۍ (saxráy) ښځ.م. واسکټ، ټټرۍ.

سدکاو (sadkā́w) نر.م. اسهال، چړنتوب، حیضه، له نسه ایله کېدنه، سرن.

سدوبد (sadubád) نر.م. عقل وهوښ، عقل و فکر.

سدول (sadwál) نر.م. لنډ قدی سړی.

سدۍ (sadáy) ښځ.م. پېړۍ، قرن، د سلو کالو موده.

سډول (saḍū́l) نر.م. ۱) زوړ ډنګر غویی؛ ۲) مج. جاهل، تنبل و پنډ سړی.

سر[۱] (sar) نر.م. ۱) ککرۍ، کوپړۍ، جمجمه؛ ۲) څوکه، قله؛ ٤) اساس، منشأ؛ ٥) مشر، د سرسړی؛ ٦) مخته، مخکې؛ ۷) شروع، پیل؛ ۸) سورجه، کلکه شوې واوره.

سر[۲] (sir) نر.م. ۱) راز، پټه خبره؛ ۲) قلب، زړه؛ ۲) پټ، د علانیت ضد.

سر[۳] (sur) نر.م. ۱) مو. سور، سُرت، ټیپ، آهنګ، میلوډی، نغمه، ټون؛ ۲) مج. هوښ، شعور؛ ۳) مج. مهارت، استعداد؛ ٤) واک، اختیار.

سراب (saráb) نر.م ۱) سرورخی؛ ۲) و.ګ. څلویی۲؛ ۲) ع. له نری او د نری له متاع څخه کنایه.

سراج[۱] (saráj) نر.م. څین جوړونکی او خرڅوونکی.

سراج[۲] (sıráj) نر.م. ۱) څراغ، ډیوه؛ ۲) لمر.

سراج الاخبار (sırājulaxbā́r) د یوې جریدې نوم و چې د امیر حبیب الله خان د سلطنت پر دور د محمود طرزي په لیکوالی چلېدله.

سراج الاطفال (sırājulatfā́l) نر.م. د یوې جریدې نوم و چې د امیر حبیب الله خان په زمانه کې د محمود بېګ طرزي په لیکوالی خپرېده.

سراجه (sarāja) ښځ.م. هغه خنډ (زخه، غوټه) چې د تاک په څانګو باندې کېږي.

سراجي (sarājí) ښځ.م. د څین جوړولو کسب.

سراچه (sarā́ča) ښځ.م. ۱) وړوکی سرای، د کور دننه وړه او څانته ابادي؛ ۲) هغه خونه چې د کور د دروازې یا ګاراج په سر جوړه شوې وي.

سرارو (sarāró) نر.م. شریان، د لاس غټ رګ.

سراسر (sarāsár) ق. ټول، له یوه سره تر بله پورې، سر تر پایه.

سراسوتي (saraswatí) ښځ.م.و.ګ. سرسوتي.

سراښ (srāṣ) ص.نر.م. حریص، لالچي.

سراښند (srasánd) ص. نر.م. حریص، سراهند، نه مړېدونکی.

سراښول (srāṣawál) مص. مت. سراښ کول، ټینګول، تحریص و ترغیبول.

سراښېدل (srāṣedál) مص. ل. حریصېدل، ترغیبېدل.

سراغ (surā́ǧ) نر.م. نښه، نخښه، د یو چا د ځای پوښتنه.

سرافراز (sarafrā́z) ص.نر.م. سرلوړی، مفتخر.

سرامني (srāmaní) ښځ.م. زوه، د زخم اوبه چې څه وینه هم ورسره وي.

سرانداز (sarandā́z) نر.م. ۱) اوږده قالینچه ده چې د توشکې په مخ اچول کېږي؛ ۲) ص. نر. م. چټک، چالاک؛ ۳) بې پروا، بېباکه.

سرانه (saraná) ښځ.م. ۱) هغه لرګی چې د دروازې په سر اچول کېږي؛ ۲) د سړي په سر پیسې ټولول.

سراو (saráw) ص.نر.م. په سر کې، لومړی، له تولو وړاندې اوبه کول.

سراوره (saraóra) ښځ.م. هغه خواره چې په اوومه ورځ یې په ناوې پسې وروړي.

سراوړه (sráwṛa) ښځ.م ۱) گنه گونه؛ ۲) د کوچنیانو یو دول لوبه.

سرای (sráy) نر.م. ۱) کور، انگړ؛ ۲) هغه ډېرې کوټې یا دوکانونه چې په یوه محوطه کې وي.

سرایت (sarāyát) نر.م. ۱) اثر، اغېزه؛ ۲) د یوه شي له توکو څخه د بل شي تېرېدنه.

سرایږد (saréẓd) نر.م. بالښت.

سرایستلی (sarıstálay) ص. وتلی، پېژندلی، مخور، نوموړ، نومړی.

سرایښی (sareṣ́ay) نر.م. سروېږدی، بالښت.

سرب (srab) نر.ج. ۱) سوربخن، سرمنه؛ ۲) و.گ. سرپ ٤)؛ ۳) چاره، علاج.

سربادي (sarbādí) ښځ.م. هغه لېونتوب چې پسپور خوری څخه پیدا کېږي.

سربادی (sarbāday) ص. نر.م. لېونی، چتې غړېدونکی، چتیاټ ویونکی.

سرباز (sarbāz) نر.م. عسکر، سرتېر، سرتېری، سربښندونکی.

سربانده (sarbānda) ښځ.م. ۱) سپرغښي، د پتي سرالال، غړی؛ ۲) هغه ورکوټی پتی چې د غټ پتي سرته پروت وي.

سربانډی (sarbānday) نر.م. سرباری، له عادي حالته پورته، سربندي، سرمنديل، سرماتی، د دبوال وروستی پخسه.

سربانډه (sarbānḍa) ښځ.م. بدریزه، سربانډۍ، هغه خرمنه چې په جغ پورې تړل کېږي او بیا د سپارې غشی وړاندې کلکېږي، سربانه.

سربدال (sarbadāl) نر.م. سرگنسه، گیچ، بېحاله.

سربدل (sarbadál) نر.م. جار، قربان، واری، ځار.

سربداگه (sarbaḍága) ص. نب. ۱) بې پرو، لچه، لنډغر، ابله گرده؛ ۲) بېحیایه لگښت.

سربر (sarbár) نر.م. ۱) څانگې پرېکول، ښاخ بری؛ ۲) ق. تول، برابر، یو شانته، پوره، سرپه سر.

سربرا (sarbará) ص. نر.م. ۱) سم، برابر، منظم؛ ۲) د کار پای؛ ۳) نامي، د سر (سری).

سربل (sarbál) ا. مخینه، سابقه.

سربنا (sarbına) ا. مخبنا، روبنا.

سربند (sarbánd) نر.م ۱) د وېالې سربند؛ ۲) هغه نری پړی چې کوری، ترنگړ او... وړاندې اوبدل کېږي؛ ۳) مبله، بانډه، اېلبند.

سربندی (sarbanday) نر.م. سرمنديل، سرماتی، د دېوال وروستی مایله پخسه.

سربندي (sarbandi) ښځ.م. د جنگي لاس نيوی، نامزادي، کوژده.

سربونی (sarbúṇay) نر.م. نولی، خربوری، سوربونی.

سربه[1] (sarbá) ص. ښځ.م. څربه، چاغه، غوټه.

سربه[2] (sraba) ښځ.م. ۱) مرداره، لاش، مړزگه؛ ۲) سرېله، قصابي شوی؛ ۳) غوښه.

سربېرن (sarberán) ق. باسف. پورتني، پرسر.

سربېره (sarbéra) ق. علاوه، د پاسه، پورته، برعلاوه، زیاتی.

سربېښت (sarbéṣt) نر.م. سرسینه، سرېښتی، سرېښتی.

سربیه (sarbaya) ښځ.م. د سر په قیمت، د سر بیه.

سرپ[1] (srap) نر.م. ۱) سرب، سرپ، یو ډول فلز دی؛ ۲) یوه غرنی ونه ده؛ ۳) په لومه کې د مرغۍ د وزر وهلو اواز.

سرپ[۲] (sırp) اد. صرف، فقط، گوبلي، محض.

سرپاړی (sarpā́ẓay) نر.م. سرپاغی، د سر و مخ د ډډېدو او پرسېدو یو ډول ناروغي ده.

سرپټه (sarpáṭa) ص. ښځ.م. باکره او سترمنه.

سرپټی (sarpáṭay) ص. سرپوښلی، هغه چې سر یې پټ وي.

سرپرست (sarparást) نر.م ۱) مربي، روزونکی، پالونکی؛ ۲) اداره کوونکی، موقتي مشر.

سرپری (sarparáy) نر.م. د ساج په څېر یو ډول مرغی ده چې وزرونه یې سره او نوره توره ده.

سرپرېکړی (sarprekáṛay) ص. نر.م. ۱) سر قربان کړی، توریالی، سرپرې؛ ۲) کټ مټ.

سرپرېکول (sarprekawál) مص. مت. ۱) سر غوڅول، وژل؛ ۲) پ. ک. لوړه کول.

سرپړکمشر (sarpaṛkmášar) نر.م. برید ګی، یوه عسکري رتبه ده.

سرپښتی (sarpaṣtáy) ښځ.م. سرسینه، نازکې تنکی پښتی.

سرپک (sarpák) نر.م. سرسرې، هسې، سطحي.

سرپناه (sarpanā́h) ښځ.م. ۱) کور، خونه، منزل؛ ۲) کوډله، جونګړه.

سرپوټکه (sarpuṭáka) ښځ.م. سپېره کونډکه، کوچنۍ مرغۍ ده چې په سر باندې پوپکه لري.

سرپوټه (sarpū́ṭa) ښځ.م. وګ. سرپټه.

سرپوړی (sarpóṛay) ص. نر.م. وګ. سرلوړی.

سرپوښ (sarpóṣ) نر.م. ۱) سرپوټی، برغولی؛ ۲) یوولس ډزې توپک.

سرپوښلی (sarpoṣálay) ص. نر.م. پوښلی، سرپټ شوی، پټ.

سرپول (sarpawál) مص. مت. مرغۍ برول، مرغه د وزرو په رپولو راوستل.

سرپه‌څېری (sarpaceṛáy) ق. سرپه‌چېری، سرپرڅېری، سرپه‌څنګه، سرپه‌څونګه.

سرپه‌سر (sarpasár) نر.م. ۱) یوشان، یوبرابر، مساوي؛ ۲) پرتله.

سرپېدل (srapedál) مص. ل. په‌لومه کې د مرغۍ د بندېدو په وخت کې د وزرونو وهل کېدل.

سرپین (surpín) ص. نر.م. ۱) سرپې، سرپي، د سرپوجوړ؛ ۲) سرپي توپک.

سرتا (sartā́) ښځ.م. د ښځو د پوړني شا وخوا ګنډل شوې وربښمینه توته.

سرتاو (sartā́w) نر.م. سرغړونه، سرکښي.

سرتاوول (sartawawál) مص. مت. سرغړول، سرکښي کول، ناپرماني کول.

سرترپایه (sartarpā́ya) ق. ترپایه، ټول، تمام، له اوله تر آخره.

سرتړلی (sartaṛálay) سرپټی، سرپټ، سربسته.

سرتړونی (sartaṛū́nay) نر.م. سرتونی، سرپېچک، کله‌چک، هغه دسمال چې سر پرې تړي.

سرتمبه (sartambá) ص. نب. وګ. سرتمبه.

سرترسره (sartarsára) ق. ټول، سراسر، بالکل، له سره تر اخیره، کلاً، کاملاً.

سرتناو (sartanā́w) نر.م. مرانډ، د مړزانو د جال سرتناو.

سرتور (sartór) ص.نر.م.ج ۱) سرلوڅ، سرلوڅی؛ ۲) بې عزته، خوار، ذلیل.

سرتورول (sartorawál) مص. مت ۱) سرلوڅول؛ ۲) بې عزته کول، خوارول. سرتورونه.

سرتوره (sartóra) ص. ښځ.م. ۱) تورسرې، سرلوڅې (ښځه)؛ ۲) مج. کونډه.

سرتوري (sartorí) ښځ.م ۱) بې عزتي، سپکونه؛ ۲) کونډتوب.

سرتوربدل (sartoredál) مص.ل. ۱) بې عزته کېدل؛ ۲) کونډېدل، بې مېره کېدل.

سرتوڼی (sartūṇay) نر.م.و.گ. سرټوونی.

سرتی (saratáy) ص.نر.م. ترهور، سرگردان، وارختا.

سرتېر (sartér) ص. نر.م. ۱) زړور، جسور؛ ۲) فداکار، سرتېریجانباز؛ ۳) عسکر.

سرتېره (sartera) ص. نر.م. سرتېر، هغه څه چې سرېا څوکه یې تېره او تېزه وي.

سرټمبگي (sarṭambagí) ښځ.م. سرټمبگي، مخالفت، ضدیت، سرزوري.

سرټمبه (sarṭambá) ص. نب. سرټمبه، ضدي، مخالف، پر یوې ښځایې خبرې سخت ولاړ.

سرټولنه (sarṭolə́na) ا. ستره ټولنه، ستره غونډه، سراسري کنفرانس.

سرټیټوالی (sarṭiṭwā́lay) نر.م. خجالت، شرمندگي، بدنامي، سرکښته والی.

سرټیټی (sarṭíṭay) ص.نر.م ۱) اطاعت کوونکی، عاجز؛ ۲) خجل، شرمنده، بدنام.

سرج (sarj) نر.م. ځین، زین، د آس زین.

سرجماعه (sarjamāʂá) نر.م. سرجماعت، د ټولگي مشر، د صنف کپتان.

سرجنبت (sarjanə́ṣt) نر.م. د کار او عمل لار.

سرجه (sarjá) ښځ.م. سورجه، سوجره.

سرجي (sarjí) نر.م. ځین جوړوونکی او خرڅوونکی.

سرچشمه (sarčašmá) ښځ.م. ۱) سرچینه، چینه، منبع

سرچومه (sarčū́ma) ښځ.م. ساچمه.

سرچېړی (sarčéṛay) ص. نر.م. نسکور.

سرچینه (sarčīná) ښځ.م. سرچشمه، منبع.

سرځوړ (sarǰwáṛ) ص. نر.م. ج. ځوړی، سرښکته، سرځوړ.

سرځوړی (sarǰwáṛay) ص. نر.م. ۱) سرځوړ، شپوه، سرکښته؛ ۲) سرټیټی؛ ۳) عاجز، بې ازاره؛ ۴) خجل.

سرځوړي (sarǰwaṛí) ښځ.م. سرځوړی، سرټیټي، سرخمي، سرڅوړي.

سرځی (sarǰáy) ق. مخکېنی، وړاندینی (برخه).

سرڅارمن (sarcārmán) نر.م. د پولیس په تشکیل کې ترسمونیار راښکته رتبه ده چې د عسکري د جگتورن او ملکي ٦ رتبې سره برابره ده.

سرڅارن (sarcārán) ا. د پولیس افسر، د افغاني پولیس رتبه.

سرڅپوڼی (sarcapū́ṇay) ا. زړوکی، څکالکی، اوډنی، د سر دسمال.

سرڅړی (sarcáṛay) نر.م. یو ډول بوټی دی چې ډنډر یې غټې او پاڼې یې نرۍ دي.

سرڅوړه (sarcū́ṛa) ص.نب. ۱) سرځوړ، سرځوړی ۲) د وزن په موضوع کې د دروند مانا لري.

سرڅوړی (sarcū́ṛay) نر.م ۱) سرښکته، سرځوړی؛ ۲) مج. خجل، شرمنده.

سرڅېړه (sarceṛa) ښځ.م. مخامخ، مستقیماً، نېغ په نېغ.

سرڅېړی (sarceṛáy) نر.م. سرڅوړی، سرښکته.

سرحد (sarhád) نر.م. برید، وېش، پوله، ټک، فاصل حد.

سرحددار (sarhaddā́r) ص.نر.م. برید ساتونکی، د سرحدي چارو مؤظف، د سرحد ساتلو آمر.

سرحدي (sarhadí) ص. نب. په سرحد پورې اړوند، د سرحدي سیمې اوسېدونکی.

سرخاب (surxā́b) نر.م. ۱) سریخ، سرخاوی، یو ډول هیلی ده؛ ۲) سرکی.

سرخار (sarxā́r) ص. نر.م. د اغزو بندیز (احاطه).

سرخازه (sarxāza) ایم جازه، دیرلیک، د قبر شناخته.

سرخان (sarxā́n) نر.م. په ودونو او خیراتونو کې د کارونو بوره بند و بست کوونکی.

سرخانه (sarxānā́) ښځ.م. سری. سرکول، د چلم سرخانه، د چلم توپی.

سرخانی (sarxānáy) ښځ.م. د اوښانو طویله.

سرخاوره (sar xā́wra) ښځ.م. د سر پر یمنځلو خاوره.

سرخ باد (surxbā́d) نر.م. سره مخه.

سرخچه (sarxčá) ښځ.م.ج. ۱) یو ډول سره او تروه زردالو دي؛ ۲) یو ډول غنم.

سرخرکه (sarxaráka) ښځ.م. کله خورکه، یو ډول مرغۍ ده چې د کوچنیو مرغیو مازغه خوري.

سرخروی (surxrū́y) ص.نر.م. مخ روښی، سرلوړی، سرهسکی.

سرخرینه (sarxriyā́na) ښځ.م. سرکلونه، سرخرونه.

سرخس (sarxás) نر.م. یو ډول بوټی دی.

سرخط (sarxát) نر.م ۱) سرلیک، عنوان، سرنامه؛ ۲) سرمشق.

سرخک (sarxák) نر.م. یو ډول بوټی دی.

سرخکان (surxakā́n) نر.م. و.گ. شری.

سرخکه (sarxáka) ښځ.م. یو ډول توره مرغۍ ده.

سرخکی (surxakáy) نر.م یو ډول بوټی دی چې په ریښو یې شیان رنګوي.

سرخنی (sarxanáy) نر.م. خرخنی، هغه غوچکه چې د کېچري په منځ کې د کورتو او غوړیو د اچولو لپاره وبسته کېږي.

سرخوړلی (sarxwaṛálay) ص.نر.م. تباه شوی، هلاک شوی، مړ شوی.

سرخوړوونکی (sarxuẓawū́nkay) فا.نر.م. ستړی کوونکی، خپه کوونکی، شله، سرتمبه.

سرخوږی[1] (sarxwáẓay) ص.نر.م. مزاحم، تکلیف ورکوونکی، جنجالي.

سرخوږی[2] (sarxū́ẓay) نر.م. سرخوږېدنه، سردردي.

سرخوش (sarxṓš) ص.نر.م. خوشال، مست.

سرخول (sarxól) نر.م. د خولی سر، کله گی، د خولی توپی، تپکی.

سرخوله (sarxwála) ښځ.م. د خولی پیڅه، د خولی چنه، د خولی پراویز.

سرخه (surxá) ص.نب. ۱) سمند آس؛ ۲) ښکلی، سوربخن.

سرخی (surxáy) ښځ.م. ۱) غاړه، څنډه، ژۍ، حاشیه؛ ۲) تربشه، ریتاړه، لیتاړه.

سرخیل (sarxél) نر.م. میر، سرکرده، مشر.

سردار (sardā́r) ص.نر.م. ۱) مشر، سرکرده، رئیس؛ ۲) قوماندان، د پوځ ستر افسر.

سردارو (sardārū́) نر.م.ج. و.گ. پاره، اولنو به دغه ماده د حشراتو د ورک کولو لپاره په سرونو کې اچوله نو ځکه یې سردارو بلله.

سردانه (sardānā́) ښځ.م. د سرورخ، هغه ورخ چې د ویالې په سر کې واقع وي.

سردرختي (sardraxtí) ښځ.م. د ونو میوه، د میوه دارو ونو حاصل.

سرډره (sardará) ښځ.م. د درې سر، د درې لوړه برخه.

سرډرۍ (sardaráy) ښځ.م. د دروازې د چوکاټ پاسنی لرگی.

سردسېر (sardsér) ص.نر.م. سره سیمه، سوړ ځای.

سردم (sardám) نر.م. دجولا د تنستې ځانگړی آله (لرگی).

سردمدار (sardamdā́r) ص. نر.م. مشر، سرکرده، سرکښ.

سرده (sardá) ص. نب ۱) د دول خټکي یا هندوانه یا... ۲) یو ډول غرڅه.

سررشته (sarıštá) ښځ.م. و ګ. سربښته.

سرزګی (sarzagáy) نر.م. سرجګی، هغه پوستکی چې د جګ په خوله یې اچوي او ترې یې.

سرزنش (sarzanáš) نر.م. ترټنه، په سرټکونه، ملامتونه، جزا ورکونګ.

سرزوره (sarzóra) ص. نب. سرکښه، سرکشه، سرتمبه، ضدي.

سرزوری (sarzóray) ص. و ګ. سرزوره.

سرزوري (sarzorí) ا. سرتمبګي، زوروړتیا، سرکښي.

سرزیان (sarzyā́n) ا. د سر زیان، د سر تاوان، ځاني تاوان.

سرزېړی (sarzeṛáy) نر.م. هغه لې سره کړي غوري چې په کورتو او یا کتغ باندې اچول کېږي.

سرژه (saržá) ښځ.م. و ګ. سرږه.

سرږه (sarǵá) ښځ.م ۱) سرژه، غرنی مېږه، غرځنی، د غره پسه؛ ۲) مج. تکړه او سرکښه ښځه.

سرساتنمن (sarsātanmán) نر.م. د پولیسو په تشکیل کې له دریم څارن څخه راښکته رتبه ده چې د عسکري په تشکیل کې د وړو ضابطانو له بریدګي سره برابره ده.

سرسام (sarsā́m) ص. نر.م.ج. سودایي، بادسری، سرکوته، بې اګاره، بادوهلی، باسار.

سرسایه (sarsāyá) ښځ.م. د فطر صدقه، د سر صدقه.

سرسپارلی (sarspārálay) ص. سربښندلی، ځانسپارلی، سر په تلي کې.

سرسخت (sarsáxt) ص. نر.م. ۱) کلک، ټینګ، ۲) سرتمبه، ج... ضدي.

سرسر (sarsár) نر... ۱) د مایعاتو د سر برخه؛ ۲) د وریجو ... چې شوې اوبه؛ ۳) پېچونه.

سرسره (sarsará) ...ځ.م. د اوبښ ښایسته ترسېری، د اوبښ ښکلو ...سار (افسار).

سرسری (...saráy) نر.م. یو ډول پاسته او بې اغزو وابښه دی.

سرسري (sarsarí) ص. نب. برسېرن، سطحي، نیمګړی.

سرسوبن (sarsobán) ص. نر.م. وارخطا، تلولی.

سرسوبنده (sarsobánda) ښځ.م. زنځه، ځمځه، زمځه، شوبله، چهلپا (و ګ. زنځه).

سرسیانده (sarsıyā́nda) ص. نب. تلولی، وارخطا.

سرسېره (sarséra) ښځ.م. د ښځو یو ډول ګانه ده چې په تندي یې ځړوند وي.

سرشاخي (saršāxí) ښځ.م. دخارویو د سر مالیه، چېلک.

سرشار (saršā́r) ص. نر.م ۱) د ک. ترخولې پوري؛ ۲) مست، ارام، خوبن.

سرشاهي (saršāhí) ښځ.م. شېرشاهي؛ له ۱٤ ګرامو سره معادل وزن.

سرشکووني (sarśikawū́nay) نر.م. سرشکونه، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

سرشمارنه (saršmārə́na) ا. سرشمېره، سر شمېرنه، د نفوسو احصائیه.

سرشمېراند (saršmerā́nd) ا. سرشمېرونکی، سرګڼونکی، سرمحاسب.

سرشوخ (saršóx) ص. نر.م. شوخ طبعه، مست، په شوخي او شیطانۍ سر.

سرشی (saršáy) ښځ.م. یو دبابنه ډوله مرغۍ ده.

سربناند (sarṣā́nd) ص. سربندونکی، سرشار.

سربنته (sarıṣtá) ښځ.م. سرشته، سررشته، بندوبست، سمبالونه.

سربنته دار (sarıṣtadā́r) ص.نر.م. سررشته دار، سمبالونکی، بندوبست کوونکی.

سربنوونکی (sarṣoū́nkay)؛. مشر ښوونکی، سرمعلم.

سرطان (saratā́n) نر.م. ۱) چونګابښ، چنګابښ، کجپوړ، کنیکبر؛ ۲) کېنسر.

سرطبیب (sartabíb) نر.م. د ډاکټرانو رئیس، د یوې روغتیايي موسسې آمر یا مشر.

سرعت (surʂát) نر.م. تندي، تلوار، بیړه، چټکتیا.

سرغ (sarğ) نر.م. ځین، زین، د آس زین.

سرغاړی (sarğā́ray) ص. نر.م. ۱) سرکښه، سرغړوونکی، سرکش، غوړنه نیوونکی؛ ۲) په تنګ شوی.

سرغاړې (sarğáre) ښځ.م. ژوبله، وژله، قتل.

سرغبرګون (sarğbargū́n) ګر. د فعلي ریښې د سرتوکي تکرار.

سرغټمشر (sarğatmašar) نر.م. سپه سالار.

سرغړاندی (sarğəṛā́nday) ص. نر.م. یاغي، باغي، سرکښه، سرکش، سرغړوونکی.

سرغړول (sarğaṛawál) مص. مت. بغاوت کول، نافرماني کول، سرکښي کول سرغړل.

سرغړی (sarğaṛáy) ص. نر.م. پزې ته رارسېدلی، ډېر په عذاب شوی.

سرغشی (sarğášay) نر.م. و ګ. شرغشی.

سرغندوی (sarğandóy) ص. نر.م. ۱) مشر، لاربنود، لاربنوونکی؛ ۲) یو ډول وابنه دي.

سرغنه (sarğaná) ص. ښځ.م. مشر، لاربنود، د سرسړی، لاربنوونکی.

سرغوپه (sarğupá) ښځ.م. ۱) سرغوټه، غوټه؛ ۲) پټ، دوب، نتلی.

سرغوټه (sarğū́ṭa) ښځ.م. ۱) پېچلی کار؛ ۲) د تار د سر غوټه؛ ۳) دوېښتونه، غوټه کېدنه.

سرغوچ (sarğwáč) نر.م. سرغچ، مهر و لاک، سربسته، د مال نښانې کول.

سرغوښ (sarğwáṣ) ص. نر.م. سرپرېکړی، سر پرې شوی.

سرغوړ (sarğwáṛ) نر.م. د سر روغن، د سر غوړولو غوړي.

سرغوړی (sarğwáẓay) نر.م. د کاهو یا نورو سابو باندېنی پند یا غټ پوټکی.

سرغونډ (sarğwánd) ص. نر.م. ۱) غونډ سری، ګرد سری؛ ۲) د بغوټې د مرۍ یو ډول ناروغي ده؛ ۳) غڅ، یو ډول اغزن بوټی دی.

سرف (sarf) نر.م. ج. په ځمکه پورې تړلی بزګر.

سرفراز (sarfıráz) ص. نر.م. سرلوړی، مفتخر.

سرقت (sırqát) نر.م. سرقه، غلا، پټ، ورک.

سرکاتب (sarkātíb) نر.م. سرلیکونکی، د لیکونکو مشر.

سرکار (sarkā́r) نر.م. ۱) حکومت، کارفرما؛ ۲) ملک، اختیار دار.

سرکاري (sarkārí) ص.نب. د سرکار، د حکومت، په حکومت اړوند.

سرکپ (sarkáp) نر.م. سرپک، په سر کې ریبدل، غنم یا ... شلورګوتې په سر کې ریبدل.

سرکتابت (sarkıtābát) نر.م. د سرکاتبۍ وظیفه، سرکاتبي.

سرکټ (sarkíṭ) نر.م. بر. و ګ. دوره۲).

سرکرده (sarkardá) ص. نب. مشر، د سرسړی، آمر، حاکم.

سرکړوني (sarkṛúne) ښځ.م. مشاطه، د سر سینګاروونکې.

سرکس (sarkás) نر.م. د هنري او ورزشي ننداري لکه اکروباټ، جمناستیک، جادوګری، د روږدو حیواناتو چالبوفعالیتونو ته سرکس وایي.

سرکښ (sarkáṣ) ص. نر.م. ۱) سرکش، یاغي، نافرمان؛ ۲) د اس ځل؛ ۳) د رمې د سر وزه، شابز.

سرکښته (sarkṣáta) ص. نب. سر ټیټی، سرځوړ، سرخم، سر ځوړنده.

سرکښي (sarkaṣí) ښځ.م. سرکشي، یاغیتوب، سرزوري، بغاوت، خبره نه منل.

سرکنده (sarkánda) ص. ښځ.م. تېزه منډه، په یوه سا منډه، بې ځنډه منډه.

سرکنډو (sarkandó) ص. ښځ.م. و ګ. سرکونډو.

سرکنډی (sarkandáy) نر.م. د ماشوم نذري وېښتان او څڼکه.

سرکنډۍ (sarkundáy) ښځ.م. ۱) هغه جنۍ چې وېښتان یې لنډ شوي؛ ۲) هغه نجلۍ چې مخکې له ودېدو پلار په کور کې کونډه شي.

سرکو (sarkáw) نر.م. و ګ. سرکپ.

سرکوب (sarkób) ص. نر.م. ۱) ترټل، سرزنش، وهل، ماتې ورکول؛ ۲) د جنګ څوکی، برج؛ ۳) دژرندې د ویالې جګ ځای.

سرکوټ (sarkóṭ) نر.م. د درمند هغه لوړی پیمانه چې ملا یا ډم ته ورکول کېږي.

سرکودن (sarkodán) ص. نر.م. و ګ. سرسام.

سرکوزی (sarkū́zay) نر.م. ۱) خنځیر، خنزیر، سوډر؛ ۲) ص. نر.م. مج. بې غیرته (سړی).

سرکوزي (sarkū́zi) ښځ.م. بې غیرتي، دووسي، شرمندګي، بېشرمي.

سرکول[1] (sarkól) نر.م ۱) سری، د چلم سرخانه؛ ۲) د اوبو پتیم، د اوبو مخې ته بند اچول.

سرکول[2] (sarkwál) ق. سر په څېری، سرتوکونی، سر په څنګه، سرکول کوني.

سرکول[3] (sarkawál) مص. مت. ۱) سرمینځل، ګنډه کول او اوبدل؛ ۲) چلم لګول؛ ۳) غولول؛ ۴) د کړکې قلم جوړول؛ ۵) ننبه ختا کول.

سرکولپي (sarkulpí) ښځ.م. (اق.) سرقفلي، د تجارتي شهرت ارزښت، د یوې ځمکې، ځای، مسلک تفضیلي ګټې.

سرکومه (sarkomá) ښځ.م. د کاریز د څاه بام یا سرپټونی.

سرکونډو (sarkondó) ښځ.م. ۱) نوې بالغه نجلۍ چې وېښتان یې لنډ وي؛ ۲) ق. سرکونډی، سر په څېری اوښتل، سرتوکوني اوښتل.

سرکونګ (sarkwáng) نر.م. یو ډول مرغی ده چې د غاړې ښکې یې رنګارنګې دي.

سرکوی (sarkóy) نر.م. ګونډي مال، پرمال، د درمند د ګونډیو میده کول.

سرکه (sarká) ښځ.م. تروبی، یوه تروه مایع ده چې د انګورو، توتو، خرما له تخمر څخه جوړیږي.

سرکۍ (sarkáy) ښځ.م. ۱) مچ ته ورته د یوې سرې رنګې حشري نوم؛ ۲) الوبالو، د الوبالو ونه؛ ۳) یو ډول جلدي ناروغي ده؛ ۴) ص. ښځ.م. سور رنګی.

سرکی (sarkáy) ص. نر.م. ۱) سور رنګه؛ ۲) برسېرن لګېدلی، سطحي منبتی.

سرکېدل (sarkedál) مص. ل. ۱) مقصد ته رسېدل؛ ۲) د چلم لګېدل؛ ۳) دانه چاودېدل.

سرګا (sargā́) ښځ.م. ۱) پرونی، ټهکری؛ ۲) یو ډول د تغر ښکلی انځور دی.

سرگردان (sargardán) ص. نر. م. لالهانده، پریشان، غلبلانده، لالوانده، آواره.

سرگړی (sargáṛay) نر. م. یو ډول زیړ رنګه زیږه غرنی وابښه دي.

سرگله (sargalá) ښځ. م. تکسری، چېلک، د مال او ښاروېو محصول.

سرگنگس (sargángs) ص. نر. م. سرگنسه، سر ګیچ، ګنګس، سربداله.

سرگنی (sarganáy) نر. م. یو ډول زیړ بوټی دی.

سرگومه (sargúma) ص. نب. ۱) سرگمه، بېهوښه، بېحاله؛ ۲) نامعلومه.

سرگه (sargá) ښځ. م. د کور کمبله.

سرگېجن (sargeján) ص. نر. م. څوک چې د ګوشت خوری په ناروغۍ اخته وي.

سرلاټی (sarlā́ṭay) ښځ. م. ۱) سرملاق، سر په ځمکې، سرکوزی؛ ۲) د سرچوټي.

سرلوڅ (sarlúc) ص. نر. م. سرلڅی، سرلوڅه، لوڅ سری، تور سری، تورسره.

سرلوړتوب (sarlwaṛtób) نر. م. سرلوړي، سربلندي، سرلوړتیا، سرلوړي، سرلوړوالی.

سرلوړه (sarlwáṛa) ښځ. م. پېچومی، مخ په لوړه.

سرلوړی (sarlwaṛáy) ص. نر. م. سربلند، سرفرازه.

سرله سره (sarlasára) ق. له سره، د لومړي سره، بیا، دوباره.

سرماتوک (sarmātúk) ص. نر. م. شاخوړی، سرماتک، جنګړه، جنګي.

سرماتول (sarmātawál) مص. مت. ۱) سرزخمي کول؛ ۲) سرانښتیا کول؛ ۳) تول غوړول.

سرماتی (sarmā́tay) ص. نر. م. ۱) سرماتوک، جنګړه؛ ۲) سربندي، سرمنډیل؛ ۳) د ښپاې پزه ۴) غوړتول، سرشبوه تول.

سرماتي (sarmā́ti) ښځ. م. ۱) جنګ جګړه، جنجال ۲) غوړه تلنه، سرشبوه تلنه.

سرمال (sarmā́l) نر. م. ۱) هغه پېړۍ چې یو بار د باروړونکي په شا ټینګېږي؛ ۲) ص. ډ ک؛ ۳) دګونډي مېده کول.

سرمالول (sarmālawál) مص. مت. ۱) پرمالول، ګونډي مېده کول، ګنډي غوبلول؛ ۲) ډکول، مالامالول.

سرمالي (sarmā́li) ښځ. م. ډکوالی، مالامال تیا.

سرمامور (sarmāmū́r) نر. م. د پولیس د ماموریت آمر.

سرمایه (sarmāyá) ښځ. م. پانګه، شته، ذخیره، دارایي، دولت، ټول شوی مال.

سرمایه دار (sarmāyadā́r) ص. نر. م. د پانګې څښتن، شتمن، موړ، بډای، دولتمن.

سرمرد (sarmard) ښځ. م. هغه پیسه چې څوک خپل عوض ته د اجورې په توګه ورکوي.

سرمرده (sarmardá) ښځ. م. تړ، هغه اشر چې د ویالې کیندلو یا جوړولو لپاره ټاکل شوی وي.

سرمشریزه (sarmasrza) ا. سرټولنه، سرمشریزه غونډه، د هېواد خپلمنځي غونډه.

سرمشق (sarmášq) نر. م ۱) نمونه، عبرت، مثال، ډول؛ ۲) سرخط.

سرمښکی (sarmaṣkáy) ښځ. م. شرموښکی، چر ښکی؛ ... کوچنی خزنده ده.

سرمعلم (sarmaṣlím) نر. م. سرښوونکی، د ښوونکو آمر.

سرمغزن (sarmağzán) ص. نر. م ۱) اپلتې وېونکی، چټي غږېدونکی؛ ۲) سرګېږنی، ګیچ.

سرمغزنتوب (sarmağzantób) نر. م. ګنګسیت، ګنګس توب، سرګرځنتوب، ګیچوالی.

سرمغزنول (sarmağzanawə́l) مص. مت. سر ګهزنی کول، سرګیچول، د ډېرو خبرو په وسیله سره د چا سرګنګسول.

سرمغزنېدل (sarmağzanedə́l) مص. ل. د ډېرو خبرو په اورېدو ګنګسېدل، سرګرزنی کېدل، ګیچېدل.

سرمقاله (sarmaqālá) ښځ.م. ژ. هغه مقاله چي د ورځنیو پېښو په اړه د مسوولو کسانو له خوا په یوه ورځپانه، مجله... کې لیکل کېږي.

سرمنډول (sarmanḍól) ص. نر.م.ج. سرپه ځمکې ولاړ، په ځنګه درېدلی.

سرمنشي (sarmunšī́) نر.م. لوکښل، سرلیکوال، سکرتر جنرال.

سرمه (surmá) ښځ.م. و.ګ. رانجه.

سرمهار (sarmahā́r) نر.م. هغه نري تارونه چي د اوښ د مهار په سر کې وي.

سرمه یي (surmayī́) ص. نب. شین بخن تور، شین وېره تور.

سرنا (surnā́) ښځ.م. و.ګ. سورنا.

سرنامه (sarnāmá) ښځ.م. ۱) پته لیک، ادرس؛ ۲) سرېزه، سرلیک، مقدمه؛ ۳) عنوان.

سرنج (surā́nj) جن. د ګوګړو او پارې یو ترکیب دی چي رنګ یې سور او په نقاشۍ په کارېږي.

سرنجه (srā́nja) ښځ.م. سرونجه، ترویه، د ویلې شویو کوچو خیرې.

سرنخ (sarnā́x) نر.م. د انګورو د خانګې هغه سر چي په چیله باندې پورته کېږي.

سرنده (sarindá) ښځ.م. سیرنده، چغانه، سیرینده، د پښتني ساز یوه لرغوني آله ده.

سرنده مار (sarndamā́r) ص. نر.م. سرنده ږغوونکی، سرینده وهونکی.

سرنښته (sarnáṣta) ښځ.م. یو ډول ونه ده.

سرنګ (suráng) نر.م. ۱) نقب، نغم؛ ۲) و.ګ. باړمنج ۱).

سرنګی (srangáy) نر.م. ۱) دالان؛ ۲) ډېوډۍ، سرپوښلې کوڅه؛ ۳) پلوره، کوشکن.

سرنوشت (sarnawíšt) نر.م. برخلیک، تقدیر، قضا، مقدر، بخت، طالع، برخه.

سرنی (surnáy) نر.م. و.ګ. سورنا.

سرنی (saranáy) ص. نر.م. د سر، پاسنی، پورتنی.

سرنۍ (saranáy) ښځ.م. سربانۍ، سربانډۍ، ورګینه، باڼی، بددیزه.

سرنېزه (sarnezá) ښځ.م. د نېزې څوکه، د نېزې سر، د نېزې برچه.

سرنیکه (sárnika) نر.م. د ترنیکه پلار.

سرو (sarw) ښځ.م. ۱) و.ګ. سبر؛ ۲) مج. جګ و رسا قد.

سرواخی (sarwā́xay) ص. نر.م. سرزوره، خپل سری، سرکښ، رینګن، یاغي.

سروازونې (sarwāzúne) ښځ.م. د واده دریمه ورځ.

سرواژ (sarwā́ž) نر.م. سرفېچ؛ د سرف موقف و موقعیت.

سروانښ (sarwā́ṣ) نر.م. د سنیو پېړی دی چي څاروي وریاندې تړي.

سروال (sarwā́l) ا. د یوه شرکت یا مؤسسې مشر.

سروانده (sarwā́nda) ښځ.م. و.ګ. سربانده.

سرواندی (sarwā́nday) نر.م. ۱) د پټي هغه برخه چي د ورځ خوانه وي؛ ۲) د پُل سر.

سرواني (sarwānī́) ښځ.م. سروان، یو ډول ونه ده چي زهرجنه او ترخه میوه لري.

سروانډی (sarwā́nḍay) نر.م. ۱) د لوخړه باتي شوې برخه؛ ۲) په قلبه آموخته شوی غویی.

سروب (srūb) ق. سروپ، بالکل، کاملاً، گرسره، مطلق.

سروبر (sarobár) نر.م. درک، پته، څرک، سراغ.

سروپای (sarupā́y) ق. سروپا، سرتر پښو، کالي، لەسره ترپښو.

سروتن (sarután) ق. ۱) برابر، یوشان، یوراز؛ ۲) سروپا، سروپای جامې.

سروتره (sarwátra) ښځ.م. مصلی، جاینماز.

سروته (sarwatá) ښځ.م. دوکانچه، سوپه، چوتره.

سروټکه (sarwáṭka) ښځ.م. سکروټه، داور نسبتاً غټه ټوټه.

سروټی (saroṭáy) نر.م. ۱) د شوتلې کوده؛ ۲) مشکوله، چاګله.

سروچوبی (sarocóbay) نر.م. سري، شرۍ.

سرود [1] (saród) نر.م. ستار تەورته د موسیقۍ یوه مشهوره آله ده.

سرود [2] (surū́d) نر.م. نغمه، اواز، ساز، موسیقي، سندره، ټنګ ټکور.

سرور [1] (surū́r) نر.م. ۱) خوښي، خوشحالي؛ ۲) ع. سماع.

سرور [2] (sarwár) نر.م. مشر، لارښود، راهنما، رهبر، د قبیلې مشر، رئیس، پېشوا.

سرورخ (sarwárx) نر.م. ۱) سردانه، سربند؛ ۲) پیل، لومړی مرحله، لومړی پړاو.

سرورخی (sarwárxay) نر.م. ۱) سربند؛ ۲) دورخ د خولې سردانه چې شګې پە کې غونډېږي.

سروری (sarwaráy) نر.م. سرباري، هغه بار چې د ورې پرسر اېښوول کېږي.

سروري (sarwarí) ښځ.م. ۱) رهبري، پېشوایي؛ ۲) پاچهي، سلطنت؛ ۳) تفوق، غوره والی.

سروزنه (sarwázna) ښځ.م. ګنده، بده، پتنزی.

سروغل (sroğál) مص. مت. تر پزې رسول، په ځان راوستل، په تکلیف اخته کول.

سروغلی (sroğálay) مف. نر.م. په عذاب اخته شوی، په تکلیف شوی.

سروغنه (sroğná) ښځ.م. رېړ، عذاب، کړاو.

سروغوونکی (srğoawū́nkay) فا. نر.م. په عذابوونکی، ځورونکی.

سروکار (sarukā́r) نر.م. ۱) اړیکې، مناسبت؛ ۲) اشتغال، مصروفیت.

سروکال (sarukā́l) ق. کړی کال، ټول کال.

سرولم (sarū́lam) نر.م. دکار سروپای، د میاشتې سر واخیر.

سرولین (surwalín) ص. نر.م. ج. مسي، مسین.

سرونجه (srónja) ښځ.م. وګ. سرنجه.

سروندی (sarwandáy) نر.م. ۱) پګړۍ، لنګوټه؛ ۲) د ژي د خولې تړلو مزی.

سرونګه (srūngá) ښځ.م. وګ. سکروټه.

سرونګی (srungáy) نر.م. واښکی، ډنډوری، د انګورو وښکی، د انګورو وښکالی.

سرونوک (sarunū́k) ق. ټول، برابر، پوره.

سروور (sarwór) نر.م. (پ: ک.) سراور، د ناوې لومړی پلا تګ د مېړه د کوره د پلار کره.

سروول (srawál) مص. مت. ۱) منبل، مرول، سروېل؛ ۲) خوړول، تاوول.

سروهل (sarwahál) مص.ل. ۱) څرک وهل، د لمر او سپوږمۍ نوي راښکاره کېدل؛ ۲) نبات تهغنه وهل؛ ۳) مج. بیره کول.

سروه (sárwa) ښځ.م. ګ. سرو.

سروې (sarwé) ښځ.م. ۱) لومړۍ کتنه، څېړنه او تحقیق، عمومي کتنه یا نظر؛ ۲) کج. کچونه، مساحي، برآورد، نقشه اخیستنه.

سروېږد (sarwéẓd) نر.م. سروبېږدی، بالبنت.

سروېس (sarwes) نر.م. ۱) يوه نقليه وسيله ده؛ ۲) چوپړ، دنده، نوکري؛ ۳) مذهبي رسوم؛ ٤) سيټ؛ ۷) مرسته، همکاري، ګټه.

سروښ (sarweṣ) نر.م. د کټ هغې پښې رسۍ چې مونج په کې اوبدل کېږي.

سروښت (sarweṣt) نر.م. ۱) بالبنت، سروبېږدی؛ ۲) د تي سر.

سرويل (sroyál) مص.مت. د ورګې يا نورو حشرو سره مرورل يا منبل.

سرويی (sarwayáy) ګر. هغه ويی (لغت) چې په جمله کې دبل ويی يا ويبونو له خوا ستايل کېږي.

سره[1] (sára) ښځ.م. ۱) کود، پارو، امبار، انبار؛ ۲) ص. نب. اعلی، وتلی؛ ۲) په يوې کولو کې روږدی غويی؛ ۳) اد. يو ځای، يو له بله، څخه.

سره[2] (sra) ښځ.م. ۱) د سور مفرد مونث؛ ۲) لابس مرداره؛ ۳) هغه څاروي چې بې وخته بچې وغورځوي؛ ٤) ژوبله، ټپ؛ ٥) ص. نر.ج. د سورجمع مذکر؛ ۲) طلا؛ ۳) تاوده، بريان.

سرهار (sarahā́r) نر.م. د پانو، باد... اواز.

سره بانجڼ (srabānjáṇ) نر.ج. روميان، رومي باتينګڼ، رومي بانجان.

سره بګی (srabagáy) ښځ.م. يو ډول وابښه دي.

سره بوړی (srabūṛáy) ښځ.م. سره کولمه.

سره بوڼې (sarabū́ṇe) ښځ.م. سربانۍ، سربانه، د کولبې چرمينه.

سره تبه (sratába) ښځ.م. لويه تبه، محرقه تبه.

سره ترخه (sratárxa) ښځ.م. يو ډول دښتي بوټی (جارو)، سره جارو ته هم وايي.

سره ځله (srácala) ښځ.م. د ژمي ترڅلې لس ورځې وروسته موده.

سره زر (srázar) نر.ج. (ک.) طلا، يو ډول ژېړ، روښانه، قيمتي او پوست فلز دی.

سره زرين (srazarín) ص. د سرو زرو، طلايي.

سره سابي (srásābi) نر.ج. سرې سابې، توري، خوړې وڅکي دي چې د سرو سابيو د انګورو څخه لاس ته راځي.

سره سايبي (srásāybi) نر.ج. يو ډول خواږه، سره کندهاري انګور دي.

سره شله (srašála) ښځ.م. د شيرې (شرې، سرې) او کوي (ننکۍ) دانې.

سره شونډو خاني (srášunduxāní) نر.ج. يو ډول سره بې دانه کندهاري انګور دي.

سره غاړه (sráğā́ṛa) ښځ.م. سره مری، مری.

سره غوټه (sráğū́ṭa) ښځ.م. کلکه غوټه.

سره غورځکه (sráğurǰáka) ښځ.م. د اورلوبه لمبه.

سره کټو (srákaṭáw) ښځ.م. ۱) د ماشومانو يو ډول لوبه ده؛ ۲) د هغو کاليو بوخڅې يا غوټه چې کله کله اغوستل کېږي.

سرهلال (sarhalā́l) نر.م. سريکار، د پټي يو سر او بل سر چې د قلبې په وخت غوايي ورنه راګرځي.

سره لی (saraláy) ښځ.م. سربانه، هغه چرمينه چې په جغ کې اچوله کېږي او کنده ورپورې ترې.

سره مخه (sramáxa) ښځ.م. سرپاړی، سرخ باد، يو ډول ناروغي ده.

سره مياشت (sramyā́št) ښځ.م. هلال احمر، سور صليب، يو نړيواله مرستندويه موسسه ده.

سره مېنه (sraména) ا. ځاينوم دی.

سره نښته (saranṣáta) نر.ج ۱) ګډون، اختلاط، د دوو شيانو سره ګډېده؛ ۲) جنګېده.

سرهوا (sarhawā́) ص. نب. سر په هوا، مغروره.

سرهوا خبره (sarhawaxabára) ښځ.م. پوچه او بې مانا خبره، اپلاکه.

سره و زرغونه (sráwuzarğūná) ښځ.م. شنه زرغونه، سره و شنه، د بوډۍ تال، پینګه.

سره ولپښ (srawalpáṣ) نر.م. تتار، مسګر.

سره وله (srawála) ښځ.م. مجنون وله، مجنون بېد.

سرهېټه (sarheṭá) ص. نب. سرګردان، لالهانده.

سرهېرۍ (sarheráy) نر.م. د نوي پرتاګه ګنډه.

سره یکۍ (srayıkáy) ښځ.م. سره پیسه، سره ایکۍ.

سرۍ (saráy) ښځ.م. ۱) د ښځو یو ډول ګاڼه ده؛ ۲) د چلم سرخانه؛ ۳) زین پوښ؛ ٤) په کولبه کې د غویو بدلول؛ ٤) د بام پرچال؛ ۵) یو ډول بوټی دی؛ ٦) د ګل بوټی؛ ۷) د کب نیولو د تاریز دام په سر کې لویه تیږه چې دام پر ځای ساتي.

سرۍ[۱] (sray) نر.م. و.ګ. سورۍ[۱].

سرۍ[۲] (saráy) نر.م ۱) د مضمون عنوان؛ ۲) جوړه، همسر؛ ۳) شرۍ، شیرۍ؛ ٤) د غزونه.

سرې (sre) ص. ښځ.م. ۱) سره زر، طلا؛ ۲) د سره جمع مونث.

سري[۱] (sırí) ص. نب. ۱) پټ، مخفي، د سر؛ ۲) نر.م. ج. (مو.) سري راګ، د شپږو راګو څخه یو راګ دی.

سري[۲] (sarí) ښځ.م. ج. یو ډول جامه یا توکر.

سريال (sıryā́l) نر.م. و.ګ. سیريال.

سرياني (suryā́ni) ص. نب. ۱) د یوه لرغوني قوم ژبه وه چې د دجلې او فرات پر غاړو مېشت و؛ ۲) یو ډول لیک دی چې انجیل په لیکل شوی دی او نن هم په یهودو کې رواج لري.

سرېبرد (sarebúrd) ق. سرېبوده، تول، له یوه سره، ببخي، سرېبوده، ګرسره.

سریته (suryáta) ښځ.م. و.ګ. سوریته.

سريخ (srix) نر.م. یو ډول ونه ده.

سرېز (sréz) ښځ.م. سرس، و.ګ. دمتر.

سریز (sıríz) ص. نر.م. ۱) سلسله، دوره، پرله پسې، لړۍ؛ ۲) و.ګ. سیريال؛

سریزه (saríza) ښځ.م. تمهید، سریخه، مقدمه، پیل، دیباچه.

سري سلطان (sarisultā́n) نر.م. سولیس، د سپښتو یو ډول لوبه ده.

سري سمبوري (srisambū́ri) ق.و.ګ. سوري سوري.

سرېښ (sreṣ) نر.م. ج. سرېښ، سریخ، هره هغه ماده چې د دوو شیانو د نښلولو لپاره کارېږي.

سرېښن (srişán) ص.نر.م. سرېښناکه، سرېښناک، نښلېدونکی، سرېښنده، سرېښند.

سرېښنه (sreṣana) ښځ.م. مغانده، قدکشک، د تناسلي غړو او ورون ترمنځ برخه.

سرېښول (sreṣawál) مص. مت. نښلول، منښلول.

سرېښېدل (sreṣedál) مص.ل. نښلېدل، منښلېدل، خخېدل.

سري صاف (sırisā́f) نر.م. یو ډول ململ دی.

سريع (sarí؟) ص.نر.م. ج. ۱) تندتلونکی، ګړندی تلونکی؛ ۲) چټک، تېز، متی.

سرې غوښې (sreğwaṣe) ښځ.ج. ۱) د وینو ډکې غوښې؛ ۲) مج. مرداري غوښې؛ ۳) مج. د یتیم مال، حرام شی.

سرېکار (sarekā́r) نر.م. ۱) سروکار، اړیکي، غرض، مخامخ کېدنه؛ ۲) د پټي سپر غوړی.

سرېله (sarelá) ښځ.م. ۱) سره خاوره؛ ۲) ق. په خپل سر، پخپلو، بېسره.

سرې مۍ (sremáy) ښځ.ج. نسک، د میو د کورنۍ یو ډول دی چې رنګ یې سور دی.

سرينده (sarındá) ښځ.م. وګ. سرنده.

سري ننډ (sırinánd) نر.م. (مو.) د ۷ ماترو يو تال دی، يو ګر ۲ لګې او يو پلټ لري.

سرينه (sariná) ښځ.م. وګ. مختاري.

سري ورخ (sariwárx) نر.م. ۱) سرورخ، سرينډ، سردانه؛ ۲) د کار پيل، ابتدا.

سرې ورې (saréware) ص. نب. څرګند، معلوم، ظاهر، ښکاره، واضح.

سريه[1] (saryá) ښځ.م. لمرخېږک، لمرخېږکه، د لمر راخته.

سريه[2] (sarıyá) ښځ.م. ۱) د سپايانو يوه ډله؛ ۲) د اسلام په تاريخ کې هغه غزا ده چې زموږ پيغمبر (ص) پخپله تشريف نه په کې درلود؛ ۳) وګ. سوريته.

سړپ (sṛap) نر.م. په نرم ځای باندې د يو شي د غورځېدو اواز يا د خوراک په وخت د خولې نه د سړپ آواز.

سړت (sṛat) نر.م. ستونی نيوونکې ژړا.

سړتيا (saṛtyā́) ښځ.م. ۱) سوړوالی، سوړتوب؛ ۲) مج. بې علاقګي.

سړځد (saṛcád) نر.ج. ساړه، يخ، يخني.

سړزوي (saṛzwí) ښځ.م. يخني، سړزی، ساړه.

سړک (saṛák) نر.م. څړک، لويه لاره، لوی واټ، عمومي لاره، شرک.

سړوبی (saṛobáy) نر.م. ۱) د اوبو سړولو يا ښبلو خاورين لوښی؛ ۲) د اوبو ډنډوکی؛ ۳) د سولې حالت.

سړوپ (sṛūp) ق. ۱) سروپ، ببخي، ګرسره، چور؛ ۲) نر.م. په نرم شي کې ديوه شي دننوتلو اواز.

سړوپی (saṛopáy) سړې پی، شيريخ، ايسکريم.

سړوټی (saṛóṭay) نر.م. د سړي مصغر شکل.

سړوړمی (saṛwáṛmay) ص. نر.م. سوړبوړه، پرسن.

سړوزمی (saṛwáẓmay) ص. وګ. سړوړمی.

سړول (saṛawál) مص. مت. يخول، د تودول مقابل.

سړه (saṛá) ص. ښځ.م. ۱) د سوړ مفرد مونث شکل؛ ۲) څړه، جړه، يوازې، بې ملګرې.

سړه توده (saṛátawdá) ښځ.م. ۱) د ماشومانو يو ...ن لوبه ده؛ ۲) شکنه، پياوه؛ ۳) ستونزه.

سړه جګړه (saṛaja...) ا. سوړ جنګ، انګروزه يې (تبليغاتي جنګ د هېوادونو ترمنځ).

سړه خوا (saṛaxwā́) ښځ.م. ۱) سړه سيمه؛ ۲) بې ميلي، خواشيني؛ ۳) بې تغ و پغه مرګ.

سړه خوله[1] (saṛáxwlá) ق. يخه خوله، مړ.

سړه خوله[2] (saṛáxwalá) ښځ.م. مړه خوله، بېځايه او بې علته خوله.

سړه سا (saṛasā́) ښځ.م. ۱) سوړ اسويلی؛ ۲) زغم، حوصله.

سړه سمخه (saṛasamáxa) ښځ.م. ښشپړچوړتيا، چوړه چوړيا.

سړه سمبکه (saṛasumbáka) ښځ.م. د سړه وريجو هغه غونډارې چې په سهار کې تودېږي او کوچنيانو ته يې د خوړو لپاره ورکوي.

سړه سنا (saṛasanā́) ښځ.م. چوړه چوړتيا.

سړه سيمه (saṛasíma) ښځ.م. سړه خوا، سړه سيمه، يخه علاقه.

سړه کی (saṛakáy) ښځ.م. د ونې څوکه، د غره څوکه.

سړه لوه (saṛaláwa) ښځ.م. سړه لوې، سړه لرې.

سړی (saṛáy) نر.م. ۱) بنيادم، انسان؛ ۲) مېړه، د ښځې مېړه؛ ۳) نرينه.

سړيتوب (saṛitób) نر.م. ۱) انسانيت؛ ۲) ښه يا معياري اخلاق درلودل.

سړېچن (sarečán) ص. نـر.م. سړېچن، يخ زنى، هغه څوک چې ډېر ساړه يې کېږي.

سړيخور (saṛixór) ص.نـر.م. ۱) ادمخـور؛ ۲) حريص، ممسک، ظالم.

سړېدل (saṛedál) مص.ل. يخېدل.

سړي سرګټه (saṛisargáṭa) ا. د سړي سر کالنى عايد.

سړيواله (saṛiwā́la) ا. و ګ.: سړي هوښ.

سړي هوښ (saṛihúṣ̌) نر.م. سړيتوب، انسانيت، سړي ووښ.

سزا (sazā́) ښځ.م. ۱) مجـازات، جـزا (د نيکى يا بدى بدله)؛ ۲) وړتيا (د ښو يا بدو).

سزاوار (sazāwā́r) ص. نـر.م. ج. ۱) وړ، لايق، مناسب؛ ۲) د ښو يا بدو وړ.

سزاول (sazāwū́l) نـر.م. څـوک چې محصول يا ماليه راټولوي.

سزنى (sazanáy) نر.م. د سرپ د ونې پانه.

سزني (sızaní) ښـځ.م. سـوزنـي، هغې پټى چې ماشومان په اوښي کې ورباندې تړل کېږي.

سږ (saž̌) نر.م. سړ، سغ، د توپک د ګولۍ اواز.

سږ (saẓ) ق. سږکال، جاري کال، روان کال.

سږکال (saẓkā́l) نر.م. جاري يا روان کال، دا کال، دغه کال.

سږګى (saẓgáy) نر.م. ژڅګى، جڅګى، زيږګى، يو کوچنى حيوان دى چې د خپل بدن چارچاپېره سوزان لري.

سږمور (saẓmawár) ص.نر.م. سږمک، د لويو او ارتو سږمو خاوند.

سږمه (saẓmá) ښځ.م. د پزې سوري، سپږمه، سوږمه.

سږنى (saẓnáy) ص. نر.م. سږن، د سږ، د جـاري کال، د روان کال.

سږول (saẓawál) مص. مت. سغـول، د ګولۍ يا تيږې ويشتل.

سږهار (saẓahā́r) نر.م. سړا، سږکى، د توپک د ګوليو پرله پسې اواز.

سږى (saẓay) نر.م. شږى، پړپوس، شش، پپوس.

سږيز (saẓíz) ص. سږي ته اړوند، ريوي.

سسپار (saspā́r) نر.م. پال، تهش، پاله، کرکى، سسپاره.

سسپور (saspór) نـر.م. دوه سـرې ګودله، دوه سـرى کـولنګ، دوه سـرې ګېمتى، دوه سـرې ګېتتى، کهى، تسکوره.

سست (sust) ص. نر.م. ۱) نرم، رقيق؛ ۲) کاهل، تمبل؛ ۳) کمزورى؛ ٤) رو. مفعول.

سست بنسټه (sustbansáṭa) ص. سست بنياده.

سست ترنګ (susttaṛáng) ګر. کمزورى لغوي ترکيب.

سستوالى (sastwā́lay) نـر.م. ۱) نرمـوالى؛ ۲) کهالي، تمبلي؛ ۳) سستي، مفعوليت.

سستودا (sistudā́) نر.ج. و ګ. سپستوړ.

سستول (sastawál) مص.مت. ۱) لټول، کهالول؛ ۲) نرمول، د سختولو مقابل.

سستي (sustí) ښځ.م ۱) ناراستي، کهالي، تمبلي ۲) ضعف، ناتواني.

سستېدل (sustedál) مـص.ل. ۱) نـرمـېدل، رقيقېدل؛ ۲) کمزورېدل، ضعيفېدل.

سسکوره (saskóra) ښځ.م. هغه ځاى چې د ډېرې تيږې لري او سسکوره هم ورته وايي.

سسى (sasáy) نر.م. يو ډول خړ رنګى بوټى دى.

سشکله (saškála) ق. تـل، کله چې، هېچېرې، هغه وخت.

سښا (saṣ̌ā́) ښځ.م. سبنهار، پنبهار، کښهار.

سبسوره (saşsora) ښځ.م. کهي، تسکوره، سسپور.

سطح (sátha) ښځ.م. ۱) سطحه، مخ، د یوه شي باندنی مخ؛ ۲) هن. هر وسعت یا پراختیا چې طول و عرض لري مګر پنډوالی نه لري.

سطحي (sathí) ص. نب. ۱) مخیز، په سطح پورې اړوند؛ ۲) مج. برسېرن، سرسري؛ ۳) معمولي.

سطر (sátar) نر.م. لیکه، کرښه، د یوه لیک یوه کرښه.

سعادت (saʕādát) نر.م. نېکمرغي، خوشبختي، ښادمني، اقبال، نېک بختي.

سعادتمن (saʕādatmán) ص. نر.م. نېکمرغه، ښادمن، خوشبخت، نېکبخت.

سعد (sáʕad) نر.م ۱) نېکمرغي؛ ۲) ص. نېکمرغه.

سعي (sáʕya) ښځ.م. ۱) هڅه، خواري، زیار، مټ؛ ۲) کار، عمل؛ ۳) نیت او اراده.

سعید (saʕíd) نر.م. کجیر، نېکمرغه، خوشبخته.

سغ (sag̃) نر.م. د توپک د ګولۍ اواز.

سغاو (sag̃áw) نر.م. مفاد، د پسونو او وزو یو ډول ناروغي ده چې پزې یې وربند وي.

سغل (sag̃ál) نر.م. د سدې او بدهضمۍ ناروغي.

سغندی (sag̃anday) ص. ښځ.م. پوچه او سپکه (خبره)، سپوره، بېخونده (خبره).

سغول (sag̃awál) مص. مت. شغول، د توپک په وسیله ګولۍ ویشتل، یا کوچنۍ تیږې ویشتل چې سغهار وکړي.

سفارت (sifārát) نر.م. ۱) د یوه هېواد په مرکز کې د بل هېواد د سیاسي چارو نماینده‌ګي؛ ۲) منځګړتوب کول.

سفارش (sifāríš) نر.م. ۱) سپارنه، سپارښت، سپارښتنه؛ ۲) دستور یا فرمایش ورکونه.

سفاک (safák) ص. نر.م. وینې تویوونکی، خناري، خنړي، خوني.

سفر (safár) نر.م. له یوه ځای څخه و بل لېرې ځای ته تګ.

سفربري (safarbarí) ښځ.م. ۱) سفر ته چمتووالی، سفر ته تیاری؛ ۲) یرغل ته تیاري.

سفرخرڅ (safarxárc) نر.م. څوري، خرڅی، د سفر د لارې خرڅ، سفریه، د سفر مصارف.

سفرمینا (safármayná) معابر، استحکامچي، د استحکاماتو مهندس، قوه، کار.

سفرنامه (safarnāmá) ښځ.م. یون لیک، سفر لیک.

سفري (safarí) ص. نب. ۱) روان، تلونکی، عازم؛ ۲) دسفر، په سفر پورې اړوند.

سفسطه (safsatá) ښځ.م (من.) سافیزم، د بدیهیاتو او حسیاتو څخه انکار، مغالطه او باطل استدلال و قیاس چې د حقایقو د بل راز ښودنې لپاره کېږي.

سفکس (safíks) نر.م. و.ګ. روستاړی.

سفلی (suflá) ص. نب. ۱) ډېر ښکته، ډېر ټيټ؛ ۲) کښته، کوز، لر، لاندې.

سفوف (safúf) نر.م. مېده، کپه، رش، مېده دارو.

سفېدار (safedár) نر.م. و.ګ. سپېدار.

سفیر (safír) نر.م. ۱) د سفارت مشر، د یوه هېواد بل هېواد ته سیاسي استازی؛ ۲) هغه رسمي استازی چې کوم رسمي رسالت ولري.

سقاو (saqáw) نر.م. سقو، مشکي، اوبې؛ هغه څوک چې اوبه رسوي.

سقاوه (saqāwá) ښځ.م. سرداوه، د سرو اوبو غسل خانه، د اوبو د ذخیرې ځای.

سقر (saqár) نر.م. دوږخ، ورګم، دوزخ.

سقرلاب (saqarlā́b) نر.م. سقرلات، سقلاطون، يو ډول وريښين او نفيس ټوکر و.

سقط(۱) (saqt) نر.م ۱) بې گټې شی، غريبانه کالي؛ ۲) رسوايي؛ ۳) په وينا يا ليک کې سهوه.

سقط(۲) (sıqt) نر.م. ۱) زيانونه، ضايع کول (د اولاد)؛ ۲) ص. نب. نخساني، نقصاني.

سقنقور (saqanqū́r) نر.م. شگ ماهي، شگ کب، سمساري غوندې يو ژوی دی.

سقوط (suqū́t) نر.م. ۱) لوېدنه، غورزارېدنه؛ ۲) له منځه تلنه؛ ۳) مج. د يوه حاکم رژيم يا نظام راپرزېدنه.

سک (sak) نر.م. ۱) څک، د قولنج باد، بربښ، د ملا درد؛ ۲) دژړا اټکی، د ژړا سلگی.

سکاربټ (skārbíṭ) نر.م. طب. سکربوت، سکور وي، يو ډول ناروغي ده چې په بدن کې د سي ويتامين د لږوالي په اثر پيدا کېږي.

سکاره (kārá) نر.ج. زوغال، ذغال، د سکور جمع.

سکاسه (skā́sa) ښځ.م. توره بلا، شبح.

سکالرشيپ (skālaršíp) نر.م. سکالرشپ؛ هغه مرسته يا پيسې چې يوه زده کوونکي ته د هغه د لازياتو مطالعاتو لپاره ورکول کېږي.

سکالکی (skā́lkay) نر.م. څپونی، د ښځو هغه کوچنی پړونی چې د دسمال په اندازه وي.

سکالو (skāló) ښځ.م. خبرې اترې، گپ شپ، ښکالو، مباحثه، مذاکره.

سکام (skā́m) نر.م. ۱) ټيمک، د کېږدۍ ستن؛ ۲) د ودانۍ متبه يا ستن.

سکاڼ (skāṇ) ص. نر.م. ۱) کهار، سور رنگه آس؛ ۲) ښکلی توربخن؛ ۳) توربخن، تور ويره.

سکاڼی (skāṇáy) نر.م. ۱) چيني، ببڅونی، د پښن قلم؛ ۲) د اوسپنې ټوټه؛ ۳) لوی، غټ.

سکاوټ (skā́wṭ) نر.م. سکوټ، څارندوی، مخکښ؛ د څارندوی د تنظيم يو غړی.

سکته(۱) (sakáta) ښځ.م. سوده، تسلي، تسلا، صبر، قناعت.

سکته(۲) (saktá) ښځ.م. وقفه، ځنډ، تم کېدنه؛ ۱) هغه حالت چې په انسان کې د زړه يا مغز د رگو د ځيرېدلو په اثر د مرگ سبب کېږي.

سکټ (sıkṭ) نر.م. سېکټ؛ ۱) برخه، حصه؛ ۲) ډله، گوند، مذهبي ډله، فلسفي مکتب.

سکټريزم (sıkṭarizam) نر.م. سکټاريزم، د سکټ پالونکو عقايد و اعمال، د خلکو څخه د يوې ډلې د بېلتون تمايل و عقيده.

سکټور (sıkṭór) نر.م. سېکټر، سکتور، برخه، حصه، جزء، شق؛ د يوه هېواد د اقتصاد يوه ستره برخه يا ټوک.

سکڅی (skajáy) نر.م. ۱) بخی؛ ۲) وگ. سکوی.

سکر (súkar) نر.م. نشه، مستي، هغه حالت چې د شرابو د څښلو څخه وروسته پيدا کېږي.

سکرټر (skarṭár) نر.م. سکرتر، ۱) وگ. منشي؛ ۲) د ليکنې مېز.

سکرټريټ (sıkr ṭriyáṭ) نر.م. سکرتريت، وگ. دارالانشاء.

سکرنډی (skaranḍáy) ښځ.م. غوټه، غونډه، د مزري د ښخ غوټه.

سکرو (skurū́) نر.م. وگ. پېچ ٤).

سکروټه (skarwáṭa) ښځ.م. هغه سکور چې تک سور لگېدلی وي او تک سور ځلېږي.

سکروز (sakaróz) نر.م.ج. (ک.) سکروس، د جوغندرو او شکر گنيو قند.

سکره (sákra) ښځ.م د ميزري ښخ.

سکرېپټ (skrípṭ) نر.م. ۱) لاسي لیکنه، لیکلي توري، حروف و عددونه؛ ۲) لیکلی سند، د کاپي ضد؛ ۵) دیوې نمایشنامې، راډیویي شو او فلم ټیپ شوې یا په لاس لیکل شوې کاپي.

سکړک(۱) (sukṛák) نر.م. وگ. سوکړک.

سکړک(۲) (sukṛúk) ص. نر.م. عیبي شوی، خراب وران شوی.

سکسوفون (saksofón) نر.م. وگ. ساکسوفون

سکښت (skaṣ̌t) نر.م. سکڼنه، برش، په غېچي یا بیاتي پرې کول.

سکښتل (skaṣ̌tál) مص. مت. سکستل، سکڼل، بُرش کول، ټوکر غیچي کول.

سکښته (skáṣ̌ta) ښځ.م. قیچي شوی ټوکر.

سکل (skal) مص. مت. وگ. څښل.

سکم (skam) نر.م. سکوم، جوال، گونی، گونی، غوندی.

سکنجبین (skanjabín) نر.م. شکنجبین، یو ډول تریو وزمه خوږ شربت دی.

سکنجه (skanjá) ښځ.م. ۱) شکنجه، د کتاب د ټوک د ترلو آله؛ ۲) عذاب، تکلیف، رنځ.

سکنده (skındá) ښځ.م. گنډنه، نرېده.

سکنډه (skunḍá) ښځ.م. سکونډه، نوکاره، ټونگاره، نیکاره، سکوانداره.

سکنی (sakanáy) ص. نر.م. اعیاني، سکه، هغه څوک چې د یوه مور و پلار وي.

سکڼ (skaṇ) ص. نر.م. ۱) وگ. سکاڼ؛ ۲) نر.م. قطع، برش، پرېکه، سکڼنه.

سکڼل (skaṇál) مص. مت. سکڼودل، سکڼودل، په بیاتي پرېکول.

سکڼی (skaṇáy) نر.م. د روپیو بند، د روپیو منی؛ د پترې روپیو پیښل شوی امېل.

سکڼۍ (skaṇáy) ښځ.م. ۱) بېرې لښتی، اوږدې او زنځیر لرونکې لښتی؛ ۲) د مچیو په ټمبکه کې هغه غټ سوری چې په هغه کې د مچیو مېره (ملکه) راپیدا کېږي.

سکڼی ماښام (skáṇaymāṣ̌ám) ا. تیرغونی ماښام، تیاره ماښام.

سکو(۱) (sko) ښځ.م. د درمن د باد ولو ښاخي.

سکو(۲) (sakū́) نر.م. ۱) د ډېرو څوکې، سرېه. صفه؛ ۲) سرخلاصي ډبه.

سکوپ (skop) نر.م. ۱) سیمه، ساحه، میدان، د دید ساحه؛ ۲) قلمرو؛ ۳) ور. لیدنه، کتنه.

سکوت (sukū́t) نر.م. ۱) چوپېدنه، کرارېدنه؛ ۲) چوپتیا، چوپه چوپیا؛ ۳) وقفه.

سکور (skor) نر.م. د سکاره مفرد شکل، مړه شوې سکروټه (وگ. سکاره).

سکورکاڼی (skorkā́ṇay) نر.م. د ډبرې سکاره.

سکوست (skwást) نر.م. سکوښت، خور خولونه، سکولنه، د پسه یا وزې د وړیو غچي کول.

سکوستل (skwastál) مص. مت. سکولل، سکوښتل، کتېیل، خورخولول، د پسه یا وزې د وړیو قیچي کول.

سکوستی (skwástay) مف. نر.م. سکښتی پسه، کل شوی پسه، غچي شوی پسه.

سکول (skol) نر.م. تال، هغه رسی چې په ونه یا په بل شي کې اچول کېږي او وربانديې زانگي.

سکولگر (skwalgár) نر.م. د پسو کلگر، د پسه د وړیو قیچي کوونکی، خور خولکوونکی.

سکولل (skwalál) وگ. سکوستل.

سکون (sukū́n) نر.م. ۱) آرام، د حرکت ضد؛ ۲) گر. غږوندی، جزم؛ ۳) چوپه چوپیا، غلی توب؛ ۷) ځای پر ځای کېدنه.

سکونت (sukūnát) نر.م. استوګنه، اوسېدنه، ژوند کول، ځای په ځای کېدنه.

سکونډاره (skunḍā́ra) ښځ.م. نوکاره، نیکاره، تونګاره، سکونډنه.

سکونډل (skunḍál) مص.مت. تونګرېيل، نوکارې کول، سکونډاره لګول، نیکارې کول.

سکونډه (skū́nḍa) ښځ.م. نوکاره، نیکاره، تونګاره، سکونډاره.

سکوڼ (skūṇ) نر.م. و.ګ. شکوڼ.

سکوڼکی (skū́ṇkay) فا.نر.م. ګنډونکی، درزي، خیاط، سکوی، سکویار.

سکوه (skawá) ښځ.م. سکو، سکوې، د درمند بادولو ښاخې.

سکوی[1] (skoy) نر.م. ۱) څېره، شکل، قیافه؛ ۲) خامک، چکن دوزي؛ ۳) دجامو ددرز بخې؛ ٤) پرېشاني، فکر.

سکوی[2] (skawáy) فا.نر.م. سکویار، سکوڼکی، درزي، ګنډونکی، خیاط.

سکوې (skáwe) ښځ.م. و.ګ. سکوه.

سکویار (skoyā́r) فا.نر.م. ګنډونکی، درزي، خیاط، سکوی، سکوڼکی.

سکویاند (skoyā́nd) ګل ګنډونکی، سکوی ګر، کښیده کار.

سکویل (skoyál) مص.مت ۱) سکولل، سکوستل، د پسه د وریو قیچي کول؛ ۲) د څاروي د پوستکي منبل؛ ۳) ګرول.

سکوینه (skoéna) ا. و.ګ. سکویل.

سکه[1] (sáka) ق. ۱) و.ګ. څکه؛ ۲) ص.نب. و.ګ. سکنی.

سکه[2] (sikká) ښځ.م. ۱) څېره، قیافه، شکل؛ ۲) د فلز یا د فلزو د مرکباتو یوه ټوټه ده چې په څېږو نخښو او شکلو سره مشخصه شوې وي.

سکی (skay) نر.م. بخی، بخیه.

سکي (sikí) ښځ.م. یوه جوړه اوږدې، کم بره، لرګینې دړې دي چې پښو پورې تړي او د واورې پرمخ ځانونه په ولاړې ښویوي.

سکېچ (skeč) نر.م. مسوده، خاکه، نقشه، لنډيز؛ ۱) ساده رسم یا ډیزاین.

سکیچ (skič) نر.م. یو ډول بوټی دی چې ژېړ ګل لري او د هغه نه د سترګو کجل جوړوي.

سکېړی (skézay) نر.م. بخی، سکېړه، بخیې.

سکېلوی (skelawáy) نر.م. ۱) زګیرې، نرې نرې فریاد یا زګېروی؛ ۲) تال، ښانک، غوری.

سکېلی (skeláy) نر.م. د کوچنیو مرغانو د نیولو یو ډول لومه.

سکیم (skim) نر.م. ۱) جوال؛ ۲) پروژه، نقشه، طرحه، پلان؛ ۱) سیستم؛ ۳) ډیاګرام.

سکیندن (skindán) نر.م.و.ګ. څکیندن.

سکینده (skindá) ښځ.م. ۱) جبیره، دمات هډ چجه؛ ۲) تسکین؛ ۳) مج. چاته جزا ورکول.

سکیندبه (skindába) ص. نب. سکیندبه، شکسته بند.

سکیندی (skindáy) ا. و.ګ. سکیندبه.

سګال (sagā́l) نر.م. جاج، ری، چورت، اند، اندېښنه.

سګدا (sogdā́) ښځ.م. و.ګ. سغد.

سګرټ (sıgráṭ) نر.م.ج. سیګرېټ، سګرت، سګرېټ، یوه کاغذي نلی ده چې منځ یې د تمباکو ډک وي.

سګرټي (sıgṛaṭí) ص.نب. ۱) د سګرټو معتاد؛ ۲) نر.م. هغه سګرېټ چې د تنباکو پرځای د چرسو کوچنی ټوټې ورا چولې شوې وي.

سګروړ (sagrór) ا. سېرخې شوې شګه، شګلنه
نمره.

سګک (sagák) نر.م. غربي، يوه فلزي کړۍ ده چې
د ښيلې سپکي يا د کمربند سر پکې ټينګېږي.

سګل (sugúl) نر.م. سلګى، سوګلى، سګلى.

سګلاوو (saglā́wū) نر.م. اوبسپى، سګ لاهو،
يو حيوان دى چې په اوبو کې ژوند کوي.

سګوان (sagwā́n) نر.م. څوک چې د سپيانو سره
علاقه لري او يا د هغو پالنه او ساتنه کوي.

سګه (sagá) ښځ. م. ۱) سيږه، يو ډول غرنۍ غرڅه
يا هوسۍ ده؛ ۲) پانګه، زېرمه؛ ۲) ګټه.

سل[1] (sal) جاله، ځل، يوه وسيله ده چې د سيند
څخه سېرې پورې باسي.

سل[2] (sil) نر.م. ۱) طب. نرى رنځ، د سږو ناروغي،
توبرکلوز، تي بي، يوه ناروغي ده؛ ۲) نر. ښځ.
م. (بيا.) و ګ. حجره؛ ۳) بر. د عايق محفظه
او ظرف.

سلا (salā́) ښځ.م. مشوره، خوښه، مصلحت.

سلابر (salābū́r) نر.م. ګټه، سود، خالصه ګټه.

سلابلا (salābalā́) ق. بې سببه، ناحقه، ايله، بې
موجبه.

سلاپر (salāpū́r) نر.م. سود، ربا.

سلاپل (salāpál) ص. نر.م. ج. پوينا، سټ، چټ،
تپ.

سلاته (salā́tá) ښځ.م. ۱) سالاد، سلاد، يو ډول
ضمني خوراک دى؛ ۲) (پ. ک.) چې په يوه
کورنۍ کې داسې نارينه پاته شي چې هغه د
ننګ او ميراني پروا نه لري قبيلوي خلک وايي
چې: ميراته بنه ده خو سلاته ډېره بده ده.

سلاټه (salā́ṭa) ښځ.م. ۱) د لوخې ښځ، شلاټه،
بېنګ؛ ۲) و ګ. سلاته[1].

سلاح (salā́h) ښځ.م. وسله، اسلحه(جمع)، د
جګړې هره آله.

سلارى (salāráy) ښځ.م. سلاره، سلالى، يو ډول
وربېنمين ښځينه پړونى دى.

سلاست (salāsát) نر.م. سليس والى، ۱) نرمي،
اساني؛ ۲) د کليمو رواني؛ ۳) رامېدنه.

سلاسوم (salāsū́m) نر.م. سلاسون، پيش پرانګ،
يو ډول غرنى ځيرونکى ځناور دى.

سلاغونډه (salāǧónḍa) ا. مشورتي يا مشورايي
غونډه يا جرګه.

سلاکار (salākā́r) ص. نر.م. سلاګرى، مشاور،
مشوره ورکوونکى.

سلاکوټ (salākóṭ) نر.م. سلاح خانه، د وسلې د
ساتنې او ذخيرې کولو ځاى

سلام (salā́m) نر.م. ۱) عيب نه لرنه؛ ۲) غاړه
ايښودنه؛ ۳) درود، د سلام عليکم لنډون.

سلامالېک (salāmālék) نر.م. يو ډول بې ګله
سارانى بوټى دى چې کوچيان يې اومه خوري.

سلامت (salāmát) ص. نر.م. ج. ۱) عيب نه لرنه؛
۲) روغ رمټ؛ ۳) نر.م. عافيت.

سلامتي (salāmatí) ښځ.م. ۱) روغتيا، جوړتيا،
سلامتيا، صحت؛ ۲) عافيت؛ ۳) بې عيبي.

سلامي (salāmí) ښځ.م. ۱) چاته د لاس په پورته
کولو سره تعظيم کول؛ ۲) ص. نب. تسليم.

سلامي کېدل (salāmikedál) ص. پر ګونډو
کېدل، تسليمېدل.

سلايي (salāyí) ښځ.م. ۱) سولو، د رانجو لرګى؛
۲) يو ډول حشره ده؛ ۳) کلي کونجي؛ ٤) مج. د
سرجوړولو يوه آله.

سلب (salb) نر.م ۱) پرې کول، راشکونه؛ ۲) نيونه،
اخيستنه، بې برخې کول.

سلبول (salbawál) مص. مت.ا په‌زور اخیستل، نیول، محرومول، پرې کول.

سلبي (salbí) ص. نب. ۱) منفي، د نفي، د سلب، کوم صفت څخې اخیستل شوی.

سلبېدل (salbedál) مص. ل. محرومېدل، بې برخې کېدل. نفي کېدل.

سلپانی (salpā́nay) ا. سلپانی گل، د بېر پانی.

سلت (salát) اد. دا کلیمه د «غلط» سره د تاکید په ډول راځي.

سلټ (salát) نر. م. ۱) ډال، ۲) مورچل، سنګر.

سلټه (saltá) ښځ. م. مورچه، مورچله، سنګر.

سلخ (salx) نر. م. ۱) د ټولو قمري میاشتو آخرنی ورځ؛ ۲) مص. مت. کـوتل، پوسـتول، څـرمن ترېنه ایستل.

سلدراج (saldrā́j) نر. م. سلتراج، سندراج، بنځینه نېکر.

سلسل بول (salsalbáwal) نر. م. یو ډول ناروغي ده چې ناروغ دخپلو متیازو مخه نه شي نیوی.

سلسله (salsalá) ښـځ. م. لـړی، زنځیـر، پرلـه پسې والی.

سلطان (sultā́n) نر. م. ۱) واکمن، ټولواک، پاچا؛ ۲) تسلط، ۳) قوت؛ ٤) حجت، برهان.

سلطنت (saltanát) نر. م. ۱) واکمني، ټولواکي، پاچهي، پادشاهي. ۲) پاچهي کول.

سلطنتي (saltanatí) ص. نب. دسلطنت، د واکمنی، د ټولواکی، د پاچهی، په‌سلطنت پورې اړوند.

سلطه (sultá) ښځ. م. ۱) قوت، واکـمني، تسلط؛ ۲) ټولواکي، پاچهي.

سلف[۱] (saláf) نر. م. (ج. اسـلاف) ۱) پخوا تېـر شوی؛ ۲) لرغونی، پخـوانی؛ ۳) بې گـټې پور چې مسترد شي.

سلف[۲] (salf) نر. م. په موټر کې یوه‌کوچنۍ برقي آله ده چې ماشین پرې چالانه کېږي.

سلک (silk) نر. م. ۱) لړ، مزی، رشته؛ ۲) پېیل؛ ۳) کتار، ډله، صف.

سلکلیزه (salkalíza) ا. پېړی، سلیزه، د چا یا څه سلمه کلیزه.

سلګ (salág) نر. م. هغه غنم چې لو شوي وي خو لا میده شوي نه وي.

سلګون (salgū́n) ا. د سلو روپیو نوټ، سلګیز.

سلګه (salgá) ښځ. م. د غنمو د وږي هغه دورمه چې وږی وریاندې وي.

سلګی (salgáy) ښځ. م. ج. ۱) نیولي نیولي ژړا، تربته ژړا، ۲) سا - وروستنی سلګی یې دي.

سلګېدل (salgedál) مص. ل. سنګېدل، نیولي نیولي ژړل، په سلګیو راتلل.

سلم (salám) نـر. م. ۱) تسلیمېدل، بندي کېدل؛ ۲) هغه کمه بیه چې مخکې د فصل د پخېدلو څخه د غلې خاوند ته ورکوله کېږي؛ ۳) په لغت کې دعقد په مانا دی؛ ٤) ص. نر. م. دسلو عدد ته منسوب، سلم لمبر؛ ۵) نر. م. خېل، قبیله.

سلماني (salmānī́) نر. م. نایي، دلاک، گلابي.

سلمشر (salmášar) نر. م. د سلو تنو مشر، د سلو تنو اداره کوونکی.

سلمه (salmá) ښځ. م ۱) حیرانتیا، تعجب، حیرت؛ ۲) کورنی، خېل، قبیله.

سلنډر (salandár) نر. م. سلیندر، ۱) استوانه، هر استوانه یي ډوله شی؛ ۲) د موټر په ماشین کې یوه استوانه یي شکله آله ده.

سلنډه (slandá) ښځ. م. شنډه ښځه، هغه ښځه چې اولاد یې نه کېږي.

سلنګی (salangáy) ښځ. م. لویه او برگه هندوانه.

سلنه (saláná) ا. فیصدي، سلواله.

سلواغه (salwāğá) ښځ.م. سولاغه، بوکره، د خامې څرمنې دولچه.

سلوک (sulúk) نر.م. ۱) کړه وړه، کردار؛ ۲) کوم ځای ته داخلېدنه؛ ٤) کومه لاره انتخابول.

سلوم (slum) ص. نر.م. څرګند، نوموړی، نامدار، مشهور.

سله (sála) ښځ.م. ۱) خښته؛ ۲) قالب، چکۍ؛ ۳) رېخته ګري؛ ٤) الشه، دغنمو او وریشو شوغه؛ ۵) هغه لنګه غوا چې شیدې یې ډېرې غورې وي؛ ۲) داوسپنې د تودېدو حالت؛ ۳) د اوسپنې مېخ.

سله رېږ (salarez) ا. و.ګ. سله رېږی.

سله رېږی (salaréžay) نر.م. خښتمال، خښتمال، خښتې رېژوونکی، خښتې ایستونکی.

سلی (saláy) نر.م. ګوتمې، ګوته، ګوتې.

سلی (saláy) ښځ.م. ۱) د توپک ګز؛ ۲) د اوسپنې یو ډول ګوتمۍ ده چې ښځې یې د جادو د دفعې لپاره په ګوته کوي؛ ۳) خرې، کوته، ډېرې.

سلیپر (salipár) نر.م. بې بنده بوټونه، کورنۍ څپلې یا بوټونه.

سلیت (slit) ص.نر.م. د ک، ترخولي.

سلیتې (salitáy) ښځ.م. چلی، ترنګ.

سلېټ (salét) نر.م. سلېټ، هره هغه څمکنۍ ماده چې د ورو توکو (خاورو یا رېګو) څخه جوړه وي.

سلیخ (slix) نر.م ۱) سلېښت، سرېښ؛ ۲) ص. نر. م.ج. نښتی، موښتی، ښخ.

سلیز (salíz) ص. نر.م. د سلو، سلم، سلګون نوټ.

سلیس (salís) ص.نر.م.ج. روان، اسان، ساده، عام فهم.

سلیقه (salīqa) ښځ.م. ۱) ذوق؛ ۲) طبعه، طبیعت.

سلیم (salím) ص. نر.م.ج. ۱) سالم، بې عیبه، تندرسته؛ ۳) هغه زخمي چې مرګ ته نږدې وي؛ ٤) د شعر د بحرونو څخه یو بحر دی.

سلیماني (sulimānī) ص. نب. ۱) د پارې زهر؛ ۲) پښتون، پښتانه؛ ۳) یو ډول لیک دی.

سلېمانۍ (slemānáy) ښځ.م. یوه مبارکه مرۍ یا ډبره.

سلېمانۍ کب (slemānaykáb) نر.م. یو ډول ماهي دی چې په سریاندې داغ لري.

سلي ورخ (salaywarx) نر.م. هغه ډنډ چې په هغه کې د شولو لپاره اوبه راټولېږي او پاکېږي.

سم[1] (sam) ص. نر.م.ج. ۱) درست، سیخ، برابر؛ ۲) اصولي، باقاعده؛ ۳) و.ګ. زهر؛ ٤) نر.م. د نغمې او د نڅا د حرکاتو سره د موسیقۍ د آهنګ بشپړ سمون.

سم[2] (sum) نر.م ۱) کورمه؛ ۲) سمڅ، غار، سنب؛ ۳) سوه، د آس یا خره یا کچرې د پښې کوښه.

سما (samá) ښځ.م. سمون، سمښت، سموالی.

سماء (sama) ښځ.م. ۱) اسمان، هسک؛ ۲) د کوټې یا بل شي چت.

سماچه (samāčá) ښځ.م. سینه بند، د ښځو واسکټ.

سماع (samā') ښځ.م. ۱) اورېدنه، اورېدل؛ ۲) ښه اواز، غنا، سرود او وجد.

سماغ (samāğ) نر.م. سماک، سماق؛ یو ډول ونه ده چې تروه مېوه لري.

سمانتیکس (samantiks) نر.م. سیماسیولجي، سیمېټیکس؛ ۱) مانا پېژندنه، د معانیو پوهنه د لغاتو او معانیو علم؛ ۲) د مفرد و علایمو علم؛ ۳) د منطقي قیاسو تیوري.

سماو (samāw) نر.م ۱) نیاو، عدل؛ ۲) سموالی.

سماوات (samāwā́t) نر.م. ۱) اسمانونه؛ ۲) ص. نر.م.ج. میرات، تباه.

سماوار (samāwā́r) نر.م. د اوبو ایشولو لوښی.

سمبادي (sambādī́) ښځ.م. هغه سُر چې سندرغاړی په خپله سندره کې تر بادي وروسته د هغه سُر سره زیات اړیکی ولري.

سمبال (sambā́l) ص.نر.م.ج. خوندي، مجهز، جوړ، تیار، سینګار.

سمبالول (sambālawā́l) مص.مت. ۱) خوندي کول: ۲) مجهزول؛ ۳) دولي کول، سینګارول، ښکلی کول.

سمبالېدل (sambāledā́l) مص.ل. ۱) خوندي کېدل؛ ۲) مجهزېدل؛ ۳) سینګارېدل.

سمبټه (sambaṭá) ښځ.م. د غنمو وریجو بټه، هغه پخې شوې وریجې چې کلکې وي.

سمبل (sambál) نر.م. (مو.) تلی، برغوری، چمچک، سینچ.

سمبوری (sambū́ray) نر.م. و ګ. سوری(۲).

سمبوسه (sambosá) ښځ.م. سماسه، سنبوسه، یو ډول خواړه دي.

سمبوغکه (sambog̃áka) ښځ.م. وړوکی او تنګ لوښی.

سمبول (samból) نر.م. سیمبل، نخښه، نښانه، رمز، اشاره، نماینده.

سمبولیزم (simbūlízam) نر.م. سیمبلیزم، سنبولیسم: ۱) د نخښو په وسیله څرګندول، د یوې موضوع ناڅرګنده بیانونه؛ ۲) د تشبیه اداتو استعمالونه.

سمبولیک (sambolík) ص.نر.م.ج. سیمبولیک ۱) په سمبول کې څرګند شوی؛ ۲) هغه څه چې د سمبول په توګه وي.

سمبه (sumbá) ښځ.م. ۱) د تبر یا تربنځې د څټې د لاستي د اچولو سوری؛ ۲) داوسپنې میله چې توپک وربانډې پاکوي؛ ۳) د شلګې څوکه.

سمپتي (simpatī́) ښځ.م. سنپاتي. ۱) همدردي، غمخوري؛ ۲) کیفي تطابق، هم آهنګي.

سمپوزییم (simpoziyám) نر.م. سمپوزیم، سیمپوزیم؛ پر یوې ټاکلې موضوع باندې د نظریو یا مقالو جونګ.

سمپورن (sampurán) ص.نر.م (مو.) سنپورن، اووه سُره لرونکی راګ.

سمت(۱) (smat) نر.م. شمځ، ګاره، سمځ، سمڅه.

سمت(۲) (samát) نر.م. کافي مقدار، پوره اندازه.

سمت(۳) (samt) نر.م. طرف، لور، خوا، پلو.

سمتوری (samtū́ray) نر.م. کرچ، کریچ.

سمتړ (samaṭár) ص.نر.م. زیات چاغ او شلند.

سمټه (samáṭa) ښځ.م. ۱) لویه پګړۍ؛ ۲) پڅه؛ ۳) چاغه، شلنده، غوښنه.

سمټی (samáṭay) ښځ.م. شمټې، لپانکی، یو ډول لوبه ده.

سمڅ (smac) ښځ.م. سمڅه، غار، ګاره، شپولغاړی، تبوزه، خوال، سموڅ.

سمخ (samáx) ښځ.م. ۱) د «سور» د کلیمې سره یوځای راځي او تاکید افاده کوي؛ ۲) مج. شوخ

سمخ سترګی (samaxstárgay) ص.نر.م. شوخ سترګی، بې حیا، سپین سترګی.

سمخنی (samaxáṇay) نر.م. هغه کیږدۍ چې د زړو زړو توکرانو څخه جوړه شوې وي.

سمدستي (samdastī́) ق. دستي، بې له ځنډه، سمدلاسه، فوراً.

سمدسموني (sámdasamūnī́) ق. ټول، تمام، ګرده، غونډ، واړه.

سمدلاسه (sámdalā́sa) ق. ۱) دستي، بې له ځنډه؛ ۲) پرله پسې، جاري، مسلسل.

سمدم (samdám) ص. نر.م. ج. ۱) مستقيم، راست ۲) روغ رمټ، سالم؛ ۳) اهل، فيټ، سم.

سمر (samár) نر.م. ۱) ماله، هغه آله چې جولاګان د هغې په واسطه خپلې تانسټې ته آر ورکوي؛ ۲) کيسه، نکل، ګپ شپ، ستري، مواسه.

سمساره (samsārá) ښځ.م. سمسېره، سمسره، شلخورکه، سوسمار.

سم سلا (samsalā́) نر.م. سمه مشوره، د غونډې پرېکړه، د مجلس تصويب.

سمسود (samsód) نر.م. يو ډول زهري غرنۍ ونه ده چې د انارو دونې سره شباهت لري.

سمسور (samsór) ص. نر.م. ج. ۱) تروتازه، غوړېدلی؛ ۲) پوخ، رسېدلی؛ ۳) مج. اباد.

سمسورتوب (samsortób) نر.م. ۱) د ګلونو او ونو غوړېدنه؛ ۲) د فصل پخېدنه؛ ۳) ځوانۍ ته رسېدنه؛ ٤) مج. اباتوالی، آبادي.

سمسورول (samsorawál) مص. مت. ۱) دباغ تروتازه کول؛ ۲) د فصل پخول؛ ۳) مج. آبادول

سمسوری (samsóray) ص. نر.م. مثال، ساری، انډول، مثل، همتا.

سمسورېدل (samsoredál) مص. ل ۱) تر و تازه کېدل؛ ۲) فصل پښېدل؛ ۳) مج. آبادېدل.

سمښت (samáṣt) نر.م ۱) سمون، برابري، تنظيم؛ ۲) موافقه؛ ۳) رخه، بغض، حسد.

سمع (sámʻa) ښځ.م. ۱) اورېدنه؛ ۲) داورېدنې حس، غوږ؛ ۳) د لوی څښتن يو صفت دی.

سمعي (samʻí) ص. نب. د سمعي، د اورېدو، د اورېدو په حس اړوند، هغه څه چې په غوږ يا اورېدو اړه لري.

سمفوني (samfoní) ښځ.م. و ګ. سيمفني.

سمک (samák) نر.م. کب، ماهي.

سمګوټ (samgwáṭ) نر.م. قايمه زاويه.

سملاسي (samlāsí) ق. سمدلاسه، سمدستي، فوري.

سملاسي والی (samlāsiwā́lay) ا. بېړندوبي، بيړه، عجلت.

سم له سمني (samləsamáne) ق. سم دسموني، ټول، واړه، تماماً.

سم له کنډه (samləkánḍa) ق. ټول، واړه، غونډ، ګرده.

سم له لاسه (samləlā́sa) ق. و ګ. سمدلاسه.

سمن (samán) نر.م. ۱) ياسمن، ياسمين؛ ۲) محکمې ته بلنه، محکمې ته غوښتنه.

سمنټ (sımínṭ) نر.م. ج. و ګ. سيمېټ.

سمند (samánd) ص. نر.م. زېړبخن آس.

سمندر (samandár) نر.م. ۱) بحر، ۲) ستر درياب (و ګ. سيند، درياب)؛ ۳) د اور چينجی.

سمندرپوه (samandarpóh) ص. سمندرپوهاند، سيند پوه.

سمندرپوهه (samandarpóha) سمندرپوهنه.

سمندرکڅ (samandarkáṭs) سمندر غاړه، ساحل.

سمندروال (samandarwā́l) ص. سمندربوني، امير البحر.

سمندروز (samandróz) نر.م. شامندروز؛ وزېښمينه ټوټه؛ يو ډول توکر دی.

سمندري (samandarí) نر.ج. د بحر، بحري، د درياب، د سمندر.

سمندی (samandáy) نر.م. يو ډول ژېړ مورک دی.

سمندی ډيک (samandáydik) نر.م. يو ډول کوچنی، غرنی او سارانی مرغی ده.

سمندول (samandól) نر.م. شین گلی، یو ډول نبات دی چې په پالېزونو کې شین کېږي.

سمنګی (samangáy) نر.م. کونډري، یو کوچنی دسترخان دی چې د ډوډۍ پېړې وربانديې جوړوي.

سمنو (samanú) نر.م. سمنک، یو ډول خواږه دي چې د شنو کړو غنمو څخه پخېږي.

سمنه (samána) ښځ.م. سمونه، ترتیب، تنظیم.

سمواله (samwā́la) ښځ.م. تنظیم، ترتیب، سمون، درستي.

سموالی (samwā́lay) نر.م. سمتوب، سمواله، سمي، درستي، برابرښت.

سمور (samū́r) نر.م. ګېډرې ته ورته یو ډول حیوان دی خو تر ګیدړې کوچنی دی.

سمول (samawə́l) مص. مت ۱) برابرول، جوړول؛ ۲) مج. اصلاح کول، لارې ته راوستل.

سمون (samū́n) نر.م. ۱) انتظام، تصحیح، برابري؛ ۲) موافقه، جوړښت، تطابق.

سمونمل (samūnmál) نر.م. د پولیس په تشکیل کې تر سمونیار لوړه رتبه ده چې د عسکرۍ په تشکیل کې د ډګرمن د رتبې سره او د ملکي تشکیل له څلورمې رتبې سره برابري کوي.

سمونوال (samūnwā́l) نر.م. د پولیس په تشکیل کې تر سمونمل لوړه رتبه ده چې د عسکرې په تشکیل کې د ډګروال د رتبې سره او د ملکي تشکیل له درېیمې رتبې سره برابري کوي.

سمونیار (samūnyā́r) نر.م. د پولیس په تشکیل کې تر سرڅارمن لوړه رتبه ده چې په عسکرۍ کې د جګړن د رتبې سره او د ملکي تشکیل له پنځمې رتبې سره برابره ده.

سمه (sáma) ص. ښځ.م ۱) د سم مونث؛ ۲) ښځ. م. درسته خبره؛ ۳) اواره، مسطح.

سمه تارک (samatārák) ص. نر.م. د دام په لور د چوغکو سم او سیخ تګ.

سمه تخته (sámataxtá) ق. شا په تخته، ستوني ستغ.

سمه وراشه (samawrāšá) ښځ.م. رښتیا خبره، سمه خبره.

سمی (samáy) ښځ.م. د معمار رجه، د معمار ګمه.

سمی (samáy) نر.م. مهندس، کچګر.

سمي (samí) ص. نب. د سم، د زهرو، زهرجن.

سمیتي (samití) ښځ.م. (تا.) د ریګویدا په عصر کې د آریایانو په سیاسي تشکیلاتو کې د یوې جرګې نوم و.

سمېدل (samedál) مص. ل. ۱) برابرېدل، جوړېدل، تنظیمېدل؛ ۲) لارې ته برابرېدل، اصلاح کېدل.

سمېستر (samestár) نر.م. سمستر؛ نیم کال، د شپږو میاشتو یوه دوره.

سمینار (saminā́r) نر.م. و ګ. سیمنار.

سن (sın) نر.م. عمر، د عمرمقدار.

سنا (saná) ښځ.م. د مشرانو جرګه، داعیانو مجلس، سینېټ، ۱) هغه مجلس چې غړي یې د یوه هېواد د مشهورو رجالو څخه انتخابېږي؛ ۲) یو ډول بوټی دی؛ ۳) روښنایي؛ ٤) یو ډول وربښمینه جامه.

سناتور (sanātór) نر.م. د سنا غړی، د مشرانو د جرګې غړی، د اعیانو د مجلس غړی.

سناتوریم (sanātoriyám) نر.م. د هوساینې ځای، آرامځی، د مسلولینو روغتون.

سنار [1] (sunā́r) نر.م. زرګر.

سنار [2] (sanā́r) نر.م. د پنځلسو پولو سره معادله یوه پخوانۍ افغاني سکه وه.

سناري [1] (sunā́rī) ص.نب. طلاکاري شوی، مطلا.

سناري[1] (sanārí) ص. نب. سندري، سوربخن سندوري رنگ، د سره او نارنجي ترمنځ رنگ.

سناریسټ (sınārísṭ) ص. نر.م. ج. (هن.) هغه څوک چې د سینما فلم لپاره سناریو لیکي.

سناریو (sınārıyó) ښځ.م. د فلم یا تیاتر داستان، هغه کیسه چې یو ډایرکټر د هغه له مخې فلم جوړوي او یا یې په تیاتر کې ښکاره کوي.

سناسي (sanāsí) ص. نر.م. و گ. سنډاسي.

سنبال (sanbā́l) ص. نر.م. و گ. سمبال.

سنبل (sunbúl) نر.م. ځنی، ځنی کوکو؛ یو ډول گل دی.

سنت (sunát) نر.م. ج ۱) طریقه، روش، ۲) سیرت، طبیعت؛ ۳) عرف، عادت؛ ٤) استعمال؛ ٥) شریعت.

سنتز (santáz) نر.م. سنتسس، ترکیب، د انالسیس ضد؛ ۱) د یوه جونگ لپاره د توکو سره یو ځای کونگ؛ ۲) مرکب، جونگ، مجموعه.

سنتور (santū́r) نر.م. مو. سنطور، د موسیقۍ یوه تاریزه آله ده.

سنتول (sunatawā́l) مص. مت. ۱) ختنه کول؛ ۲) مج. په چل او تگي سره له چانه څه شکول.

سنتي (sunatí) ښځ.م. ختنه سوري، د ختنه سوري یا سنتوني مراسم.

سنته (santā́) ښځ.م. څېره، قیافه، بڼه.

سنج[1] (sanj) نر.م. ۱) هغه نری ډبوال چې په سر، لاندې او منځ کې یې اوږده لرگي ورکړي وي؛ ۲) مو. و گ. سمبل.

سنج[2] (sunj) ص. نر.م. غمجن، دق، خپه.

سنجاب (sanjā́b) نر.م. تر پشي کوچنی حیوان دی، لکۍ یې اوږده او ببره، رنگ یې خړ او شین ویره او پوست یې نرم دی.

سنجاق (sanjā́q) نر.م. کوچنۍ فلزي ستن ده چې یو سر یې تېره او بل سر یې څه غونډ وي.

سنجتوب (sunjtób) نر.م. غمجنتوب، پرېشاني.

سنجد (sanjíd) و گ. سنجیته.

سنجش (sanjíš) نر.م ۱) پرتله، سنجونه، مقایسه؛ ۲) تلل؛ ۳) مج. غور.

سنجکی (sanjakáy) ښځ.م. و گ. دمل.

سنجول (sanjawā́l) مص. مت، پرتله کول، مقایسه کول، تلل، اندازه کول.

سنجه (sánja) ښځ.م. ښنجه، شنجه، شنجکی، سنجکی، ښخ کته دانه (و گ. دمل).

سنجیته (sınjíta) ښځ.م. سنجته، سنځله، سنجد؛ یو ډول ونه ده چې مېوه یې تر خرما کوچنۍ ده.

سنجېدل (sanjedál) مص. ل. پرتله کېدل، مقایسه کېدل، اندازه کېدل، تلل کېدل.

سنچوټ (sančóṭ) نر.م. هغه تیږه چې په ډبوال کې د نښې لپاره اینبوډله کېږي.

سنځل (sanǰā́l) مص. مت. ۱) تویول، خالي کول (اوبه او ...)؛ ۲) آزادول، خوشې کول.

سند[1] (sanád) نر.م. هغه لیکنه چې د یو چا پور یا طلب ثابتي او یا کوم مطلب ثابتوي.

سند[2] (sind) نر.م. و گ. سیند.

سند[3] (sand) ا. یووالی، اتفاق، رای.

سندان (sandā́n) نر.م. سټ، هغه اوسپنیزه آله چې پښ وربانډې اوسپنه ړدي او پر پلک یې تکوي.

سندانکه (sandānáka) ښځ.م. شاتینگه، گهرک، د چرگ سندان.

سندربوله (sandarbóla) ښځ.م ۱) سندرغاړې، هغه ښځه چې هم بدلي وایي او هم ناځي؛ ۲) مشاعره؛ ۳) د ساز و نڅا مجلس.

سندرغاړی (sandarğā́ṛay) ص. نر.م. سندرچي، سندربول، اواز ویونکی، غزله ویونکی.

سندرمار (sandarmā́r) سندربول، سندرغاړی.

سندرمیر (sandarmī́r) ص. نر.م. ج. موزیک ډایرکټر، ډایرکټر.

سندره (sandā́ra) ښځ.م. (هن.) بدله، غزله، ترانه، لوبه، ټپه، ساز و اواز.

سندری (sandaráy) ص. نر.م. د خواږه او ښه اواز څښتن، خوش آوازه، خوږ اوازه.

سندریز (sandarī́z) ص. د سندرې اړوند، موزیکال.

سندرېږی (sandrḗẓay) نر.م. یو ډول سارانې سپین وانبه دي چې پاسته ازغي لري.

سنډړ (sanḍáṛ) نر.م. لوی او غټ اوښ.

سندل (sandál) نر.م. ج. صندل؛ ۱) چندړ، چندڼ، یو راز ونه ده؛ ۲) یو ډول کړاوې دي؛ ۳) یو ډول خوشبویه پسته شیریني ده.

سندله (sandalá) ښځ.م. یو ډول مساله ده چې د چونې، پخې خښتې، بډه ګال او دهګیو د سپین څخه لاس ته راځي.

سندلی (sandaláy) ښځ.م. صندلي، سندلي، یوه لرګینه، څلور پښې لرونکې آله ده چې په ژمي کې د څانو د تودولو لپاره د نغري پر سر ایږدي.

سندني (sındanáy) ص. نر.م. و ګ. سیندنی.

سندوخ (sandúx) نر.م. و ګ. صندوق.

سندور (sundū́r) نر.م. و ګ. سوندر[2].

سندوی (sandóy) نر.م. د غاټول د ګل بوټی.

سندی (sandáy) نر.م ۱) شندی، غاټول؛ ۲) د غاټول د ګل بوټی چې سندوی هم ورته وایي.

سنډ (sanḍ) نر.م. و ګ. زنجبیل.

سنډا (sanḍā́) نر.م. ۱) منبې، د میښې نر؛ ۲) ص. نر.م. (مج.) غټ، خوړب یا شلند سړی.

سنډاسی (sanḍāsáy) نر.م. سنیاسی، سناسي، جوګی، هغه ملنګ چې په غرونو کې د کیمیا په بوټي پسې ګرځي.

سنډک (sanḍák) نر.م. د مستو او نورو شیانو د چڼولو (صافولو) ټوکر.

سنډه (sanḍá) ښځ.م. ۱) سارانې توره زرکه؛ ۲) ص. ښځ.م. شنډه ښځه.

سنزلوک (sanzalū́k) نر.م. یو ډول بوټی دی چې معمولاً د ځمکې د ونو لاندې راشین کېږي.

سنک (sanák) نر.م. د لرګي لوی ښانک یا کاسه.

سنکوپری (sankópray) نر.م. یو ډول ګڼ او غونډ مونډ بوټی دی.

سنکه (sanáka) ښځ.م. د کوترو د نیولو لومه یا جال.

سنکیا (sankyā́) ښځ.م. سنکهیا، و ګ. زرنیخ.

سنکیرن (sankirán) نر.م. ج. (مو.) سنکیرڼ، هغه راګ چې د بل راګ سره ګډوي.

سنګار (sıngā́r) نر.م. و ګ. سینګار د تولو صیقو سره.

سنګاره (sıngā́ra) ښځ.م. یو ډول اغزن بوټی دی چې میوې ته یې سنګاره وایي.

سنګاوڼ (sıngāwáṇ) نر.م. سکان، پتوار، د کښتي (کشتي) وروستی برخه.

سنګ بر (sangbúr) ص. نر.م. ډبرې ایستونکی، ډبره ماتوونکی.

سنګ تراش (sangtarā́š) نر.م. ډبره توږونکی، ډبرې جوړوونکی.

سنګتره (sangtará) ښځ.م. سنتره، مالټې ته ورته یو ډول میوه ده.

سنګدان (sangdā́n) نر.م. سنګدانکه، شاتینګه، شاتینګی، تینګی.

سنگدل (sangdíl) ص. نر.م. سخت زړی، سخت زړه، ظالم، بېرحمه.

سنگر (sangár) نر.م. مورچل، مورچه.

سنگروال (sangarwā́l) ص. د سنگر اړوند، جنگیال، همسنگر.

سنگرۍ (sangrá́y) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې ځینې خلک یې د چای په ځای ایشوي.

سنگریزه (sangrezá́) ښځ.ج. کاڼی، کرېړ، جغله، جغل، کاڼي، گاټي.

سنگ ریشه (sangrišá́) ښځ.م. پله تیږه.

سنگړه (sangáṛa) ښځ.م. گوسه تیږه، غټه ډبره.

سنگسار (sangsā́r) نر.م. ۱) یوه کوچنۍ توره حشره ده چې تر تیږو لاندې اوسېږي؛ ۲) نر.م. ج. هغه څوک چې د جزا په توگه د تیږو تر باران لاندې مړ شي.

سنگ سول (sangsól) نر.م. یو ډول بوټی دی.

سنگک (sangák) ص.نر.م.ج. ۱) متکبر، متکور؛ ۲) یوه موضوع یا کار چې مشکل شي.

سنگکه (sangáka) ښځ.م. یوه ښځینه ناروغي ده چې د اولاد تر زېږولو وروسته پیدا کېږي.

سنگلاخ (sanglā́x) نر.م. سسکوره، تراړه، کاړ، گاړ، سنگړه، شنگار، گاگره.

سنگوپ (sangúp) نر.م. سرلاټی، سرکونډو، سرکنډی، سرکول، سرکونډی، سرکول کونی.

سنگوټی (sangóṭay) نر.م. د سوی بچی.

سنگورکه (sangoráka) ښځ.م. د اوجو شو د داغلو مخصوصه توکرۍ.

سنگورۍ (sangorá́y) نر.م. یو ډول سارانی بوټی دی.

سنگوړی (sangoṛá́y) نر.م. ۱) د حیوان بچی؛ ۲) غونډ منډ ښایسته ماشوم.

سُنگویکه (sangoyáka) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې گردې گردې پاڼې لري.

سنگهار (sangahā́r) نر.م. د گولیو مسلسل اواز.

سنگهاړه (sanghā́ṛa) ښځ.م. د هندوستان یوه مېوه ده. چورنگ یې په تالابونو کې کېږي.

سنگیت (sangít) نر.م. مو. د موسیقی پوهنه، د موسیقي علم.

سنگېړ (sangéṛ) نر.م. شگلن، هغه ځمکه چې ډبرې تیږې لري.

سنگین (sangín) ص.نر.م. ۱) دروند؛ ۲) برچه؛ ۳) مج. پتمن، د وقار څښتن.

سنن (sunán) نر.ج. د سنت جمع (و گ. سنت)

سنوات (sanawā́t) نر.ج. د سنې جمع.

سنول (snawál) مص. مت. ښنول، خوځول، حرکت ورکول.

سنه (saná) ښځ.م. ۱) کال، د ۱۲ میاشتو مجموعه؛ ۲) نېټه، تاریخ.

سني (suní) ص. نب. اهل سنت، اهل سنت او جماعت، اهل تسنن.

سنۍ (snay) ښځ.م. وړین لاسي تارونه، سردوز، اینځی، انځی، نځی، انسی، ځنی.

سنیاسي (sanyā́si) ص.نر.م.و گ. سنهاسي.

سنېدل (snedál) مص. ل. ښورېدل، خوځېدل.

سڼ (saṇ) نر.م. ۱) درواغ؛ ۲) و گ. زنجبیل؛ ۲) د پزې د سوړلو اواز.

سو (su) ف. ۱) و گ. وشو؛ ۲) ص. نر.م. ژوبل، تپي؛ ۳) نری، ډنگر؛ ٤) نر.م. سوء، شر، فساد.

سوا[۱] (suwā́) ښځ.ج. شته، سوره، شبت، یو ډول سابه دي چې خوړل کېږي.

سوا[۲] (siwā́) اد. بې، بغیر، بدون، بېله، پرته.

سوا[۳] (sawā́) ښځ.م. و گ. سود، و گ. ربا.

سوابېره (swābéra) ښځ.م. یو ډول بوټی دی.

سواد (sawā́d) نر.م ۱) سیاهي، توروالی؛ ۲) کاپي، نقل؛ ۳) زده کړه، د لیکلو او لوستلو قدرت.

سوارکار (swārkā́r) ص.نر.م. سپرلونی، سپرکین، د آس په سورلۍ کې ښه لاس لرونکی.

سواره[۱] (swārá) نر.ج. سپاره، د سپور جمع.

سواره[۲] (sawārá) ښځ.م. د غنمو ډنډر، ناړی، دروزه، خرنډ، وډ، ناړې.

سواره څپلی (swāracaplá́y) لو. د یوې لوبې نوم دی.

سواري (sawā́ri) ښځ.م. ۱) سپرلي، سورلۍ؛ ۲) مو. د ۱۶ ماترو یو تال دی.

سوارې (sawā́re) ښځ.م. ماښامنۍ مېلمستیا، د ماښامنۍ وعده، ماښامنۍ کتنه.

سواست (swā́st) نر.ج. شوی، سوی، د جمع مخاطب صیغه ده.

سوال (swā́l) نر.م ۱) پوښتنه؛ ۲) غوښتنه، خواست ٤) ع. د حقیقت طلب؛ ٥) چړ، ګدایي.

سوال وځواب (swāl u ǰawā́b) نر.م. (بد.) هغه صنعت دی چې شاعر په خپل کلام کې پوښتنې او ځوابونه سره یو ځای کړي.

سوالي (swā́li) ص. نب. ۱) د ګدایي؛ ۲) د سوال شی، سوالي څیز، د بل چا (شی).

سوالیه (swāliyá) ښځ.م. (تن.) ۱) پوښتنه، استفهام، تپوس، ۲) تپوسنی، د پوښتنې نخښه چې شکل یې داسې دی (؟).

سوان (suwā́n) نر.م. سوهان، سوهن، وسپن توږي.

سوانح (sawā́nih) ښځ.م.ج. ۱) ژوند لیک، تېرې ژوند پېښې، پېژندپانه، پېژند لیک ۲) پېښې.

سوان کار (suwānkā́r) ص. نر.م. سوهان کار، خراد، څوک چې د خرادۍ کار کوي.

سوانګ[۱] (swāng) نر.م. پېښې، د شکل او جامې بدلونه.

سوانګ[۲] (suwā́ng) نر.م. یو ډول سمنو دی چې د غنمو تېغنې وچې او مېده کوي او بیا یې د حلوا په څېر پخوي، سوانک، سمنک.

سوانګی[۱] (swāngáy) نر.م. ۱) ممثل، اکټر؛ ۲) شعبده باز.

سوان ګی[۲] (suwāngáy) نر.م. سوهان ګی، وړوکی سوهان، کوچنی سوان.

سواني (suwā́ni) ښځ.م. اساني، اسانتیا.

سوایي (suwā́yi) ښځ.م. و گ. سود، ربا.

سوب[۱] (sob) ص. نر.م. ۱) حاضر، موجود، تیار، چمتو؛ ۲) منتظر، په انتظار.

سوب[۲] (sawā́b) نر.م. ۱) د سبب مفغن شکل؛ ۲) فکر، اند، تصور.

سوب[۳] (suwā́b) نر.م. چاره، علاج.

سوبتیا (sobtyā́) ا. حاضري، حضور، شتون.

سوبله (soblá) ښځ.م. و گ. شوبله.

سوبمن (sobmán) ص.نر.م. بریالی، فاتح، مظفر، کامیاب، مرادمن.

سوبه[۱] (sūbá) ښځ.م ۱) د کاریز څا؛ ۲) د پله (پُل) رواق، د کاریز یا لویې ویالې هغه لوی سوری چې اوبه ترې تېرېږي.

سوبه[۲] (sóba) ښځ.م. ۱) مراد، مقصد، غوښتنه؛ ۲) سوده، آرام، راحت؛ ۳) بری، فتح، ظفر.

سوپ (sūp) نر.م ۱) دهلېز، دالېز؛ ۲) یو ډول توکر دی؛ ۳) ښوروا.

سوپاري (supā́ri) نر.ج. د تودو ملکونو یو ډول نبات دی چې دانې یې غوز ته ورته دي.

سوپرانو (sopranó) ص. نر.م. (مو.) سپرانو، د ښځو او هلکانو هغه لوړ اواز چې د سندرې په وخت کې یې له حلقه باسي.

سوپرایګو (suparigó) نر.م. ج. (رو.) وجدان.

سوپره (suprá) ښځ.م. کونه، غره، سومبې، مقعد.

سوپړی (supráy) ص. نر.م. ۱) مفعول، کوني؛ ۲) مج. نامرد، رذیل

سوپړه (supará) ښځ.م. ۱) زړه خیرنه خولۍ؛ ۲) ص. ښځ.م. غټه، چاغه نجلۍ.

سوپلی (sopláy) ښځ.م. یو سپینه نرمه ډبره ده.

سوپه (supá) ښځ.م. و.ګ. سوته.

سوپی (sūpáy) نر.م. بزوګی، نربیزو.

سوپی (sūpáy) ښځ.م. ۱) بیزو، شادو، شادي؛ ۲) کشکره، کیشکره.

سوت (sut) نر.م. د معماري ګز له اجزاوو څخه دی چې اته واحده یې یو اینچ کیږي.

سوتره (sutrá) ص. نب. پاک، نظیف، پاکیزه.

سوترۍ (sutráy) ښځ.م. ګی، اینځی، انځی، سنی، انسی، خولوند، سوتلی.

سوتڼ (sutáṇ) نر.م. تیسن سپی، څوسمار سپی، څوسن سپی.

سوتونه (sutúna) نر.ج. فریادونه، زګیروي.

سوټ[۱] (sawṭū́ṭ) ص. نر.م. د شیانو ساتونکی.

سوټ[۲] (sūṭ) نر.م. دریشي، جامې، کالي.

سوټ بوټ (sūṭbū́ṭ) نر.م. ۱) شل وشوټ سړی چې سره غوړه شوی وي؛ ۲) فیشن؛ ۳) مج. کلک تړل، له حرکته ایستل.

سوټک (suṭák) نر.م. څټک، څوټک.

سوټکه (suṭáka) ښځ.م. د جوارو وړی.

سوټکی (suṭakáy) نر.م. ۱) یو ډول اغزی لرونکی بوټی؛ ۲) یو ډول وربښمین خامک؛ ۳) د حد تاکلو نښه، د ځلې په څېر کوچنی منار.

سوټمار[۱] (soṭmā́r) نر.م. بنجاره، ګرځنده بنجاره خرځوونکی چې په کلیو کې ګرځي.

سوټمار[۲] (sūṭmā́r) ص. نر.م. سوټن، موټې کوونکی.

سوټه[۱] (sū́ṭa) ښځ.م. ۱) سوپه، د غایطه موادو کلوله؛ ۲) ډوډی، مړی.

سوټه[۲] (soṭá) ښځ.م. د جوارو ناپوست شوې ټوکه، د جوارو هغه وږی چې شخوله ولري.

سوټه لمی (soṭalámay) نر.م. ۱) لټ خاروی؛ ۲) مج. لټ او تمبل سړی.

سوټه مار (soṭamā́r) ص. نر.م. جنګړه، جنګي.

سوټی (soṭáy) نر.م. ۱) دلاس غټ لرګی؛ ۲) چقمق، پنډ؛ ۳) مج. د نارینه تناسلي آله.

سوجاب (sujā́b) نر.م. پرخولی باندې د ګلابتونو یا زر تارو دوره.

سوجه (sū́ja) ښځ.م. د سرنګ د الوځولو د موادو تول (پیمانه).

سوجي (sū́ji) جن. یو ډول ځیره اوړه دي چې د غنمو او غټو وربجو څخه جوړیږي.

سوچ[۱] (suč) ص. نر.م.ج. ۱) پاک، سوتره، خالص؛ ۲) ببخي، بالکل، بشپړ، پوره؛ ۳) سوچاک، سوچکی، د پچې اچولو په څېر یوه لوبه ده.

سوچ[۲] (soč) نر.م. فکر، خیال، تصور، هوښ.

سوچه[۱] (sučá) ص. نب. نره، خالص، پاک، چاڼ، صفا، د یوه جنسه.

سوچه[۲] (sóča) ښځ.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

سوچی (sūčáy) نر.م. څولی، څوولی، اسکنه، شخرلی.

سوچي (sočí) ص. نب. تشویش کوونکی، سوچ کوونکی، تشویشي، مشوش.

سوځل (swaǰә́l) مص. مت. سېځل، اورلګول، اوراچول.

سوځند (swaǰand) ص. نر. م ۱) سوځېدونکی، سوونکی؛ ۲) سېزوونکی، سوځوونکی.

سوځول (swaǰawә́l) مص. مت. سوځل، سوزول، سېزل، اوروراچول.

سوځېدل (swaǰedә́l) مص. ل. اور اخېستل، سول، سېزېدل.

سوخت (soxt) نر. م. ۱) سوی، خوړ؛ ۲) غوسه، قهر.

سوخته (soxtá) ص. نب. ۱) سوی، سوځل شوی، کباب شوی؛ ۲) سکور.

سوختي (soxtí) ص. نب. هغه څوک چې کومه جنسي یا عاطفي هیله یې تر سره نه شي.

سوخر (suxár) نر. م. عناد، بغض، کینه.

سوخړه (súxṛa) ښځ. م. د شلې غوښې توته.

سوخړی (suxṛáy) ص. ښځ. م. ډېروخ شوی، شوربدلی، شړېدلی، خوړین.

سوخړی پوخړی (suxṛáypuxṛáy) ص. نب. بشپړ خوړین پړین، په اور کې خوړین پړین.

سوخل (suxә́l) مص. مت. څخل، سوخول، منډل، تخته کول، ترخولې ډکول.

سوخول (suxawә́l) مص. مت. ۱) منډل، تخته کول؛ ۲) سونبول؛ ۳) سوری کول؛ ٤) چوخول، چخول؛ چوکه کول؛ ٥) مج. تحریکول.

سوخېدل (suxedә́l) مص. ل. ۱) خوتېدل؛ ۲) سوری کېدل؛ ۳) ډکېدل، کېمنډل کېدل.

سود(۱) (sūd) نر. م. ۱) ګټه، فایده، نفع، منفعت، روګه، برغه؛ ۲) و ګ. ربا؛ ۳) ص. نب. سُد، شد، خالص، سوچه، د موسیقۍ بسیط مقام.

سود(۲) (sod) نر. م. دمه، تسل، تسکین، ډاډ.

سودا(۱) (sawdá) ښځ. م ۱) ملانکولي، مېلنکولي؛ ۲) ګروم، تلوسه، تشویش؛ ۳) مینه، عشق؛ ٤) هوا او هوس.

سودا(۲) (sawdá) ښځ. م. اخیستنه او خرڅونه.

سودات (sodát) ص. نر. م. صالح.

سوداګر (sawdāgár) ص. نر. م. تاجر، تجار.

سوداګري (sawdāgarí) ښځ. م. ۱) تجارت؛ ۲) مج. ځان ته ګټه او د بل په زیان کار کول.

سودایي (sawdāyí) ص. نب ۱) وسواسي، تورانی، مالیخولیایي ۲) مشوش؛ ۳) لېونی، مجنون.

سودخور (sūdxór) ص. نر. م (ج. سودخواره) سود خوړونکی.

سودکلیان (súdkalıyā́n) نر. م. ج (مو.) کلیان، د سنکیرن راګوڅخه یو راګ دی.

سودګن (sūdgán) ص. نر. م. سودمن، ګټور، فایده من.

سودمن (sūdmán) ص. نر. م. ګټور، فایده من، مفید، ترنورو ښه.

سودوزیان (sūdozyā́n) ګټه او تاوان، ګټه وټه.

سوده(۱) (sawdá) ښځ. م. توکری.

سوده(۲) (sūdá) ص. نب. ۱) هغه خاروی چې د ښنبو کوړمې او سمونه یې سولېدلي وي او ښه نه شي تلای؛ ۲) تپله، بندیز؛ ۳) قبض، بند؛ ٤) سولېدلی، زوړ؛ ٥) و ګ. سوچه.

سوده(۳) (sóda) ښځ. م. سود، تسل، تسلي، اطمینان، سپه، ډاډ.

سوډا (sawḍā) ښځ. م. ک. سوډه، سودا؛ سوډیم بای کاربونېټ (پلی، پلي).

سوډر (soḍár) نر. م. ۱) خنځیر، خنزیر، خوګ، ۲) مج. لټ؛ ۳) بې ادبه (سړی)، بې ډبه.

سوډه (sawáḍa) ښځ. م. لاپه، شاپه، باته، غوره.

سور[1] (sor) نر.م. ۱) و گ. پسور او عرض[2]؛ ۲) چاي چښنه؛ ۳) ص. نر.م. سپور؛

سور[2] (sūr) ص. نر.م. (ج. سره) ۱) د وینو رنګ چې اصلي رنګ شمېرل کېږي؛ ۲) مو. و گ. سر[4]. ۳) تود، سوځوونکی؛ ٤) مج. هغه څوک چې په قهر شوی وي؛ ٥) له توجه، تمایل او مصروفیت څخه سخت حالت.

سوراړ (surā́ṛ) نر.م. ۱) وچه، بې وښو، بې اوبو دښته؛ ۲) سخته تودوخه؛ ۳) د اړ میاشت.

سوراغزی (sūrağzáy) نر.م. سراغزی، یو ډول اغزی دی چې په غرونو کې وده کوي.

سوران (sūrā́n) نر.م ۱) جل، لمروهنه؛ ۲) داوښانو یو ډول ناروغي؛ ۳) وېر، نارې سورې.

سوراني (sūrāní) ص. نر.م. ویرجن، نارې سورې وهونکی.

سوراڼا (sūrāṇā́) ص. نر.م. و گ. سوربوڼی.

سورباد (sūrbā́d) نر.م. جوانوان، د تریک او جمامې داني.

سوربخن (sūrbaxán) ص. نر.م. تت سور، پیکه سور، سوررنګی، سورته ورته، سور ویره.

سوربڼی (surbáṇay) ص. نر.م. سور بوڼی، سور رنګی، سور بخن، سورویره.

سوربېخی (sūrbéxay) نر.م. د خروړک په څېر یو ډول وابنه دي.

سورپلی (surpaláy) نر.م. ۱) سورپلی، یو ډول وابنه دي؛ ۲) سورپلی، یو ډول زهري بوټی دی.

سورپوستی (sūrpóstay) ص. نر.م. سور پوستکی، د سره نژاد لرونکی، سور نژاده.

سورت[1] (sūrát) نر.م. سوره، د قرآن مجید د څو آیتونو مجموعه، د قرآن مجید یو فصل.

[illegible]ت[2] (swrát) نر.م. ۱) و گ. صورت؛ ۲) مج. صحت، روغتیا؛ ۳) مج. تناسلي آله.

سورت[3] (surt) نر.م. سورټ، نوع، ډول، رقم.

سورت بندي (surtbandí) ښځ.م. درجه بندي، پر ډولونو وېشنه، د یو ډول سره جلا کونګ.

سورتمان (sortmā́n) نر.م. سورتچي، د سورت کولو د چارې مؤظف.

سورتي (sortí) ښځ.م. (مو.) سورتي، د بیرو راګ د پترو له بارجاوو څخه یو بارجا (فرع) ده.

سورتیکړی (surtikṛáy) ص. ښځ.م. ج. سور ټکری، هغه ښځه چې بدي یا مړی پرې وشي.

سورجه (sūrjá) ښځ.م. له ژمنیو سپورتو څخه دی.

سورڅاڅکی (sūrcā́ckay) نر.م. یو ډول مضره حشره ده.

سورخچوکی (sūrxačū́kay) نر.م ۱) سره غوښه؛ ۲) مج. سوربخن سړی.

سورخکه (sūrxáka) ښځ.م. ۱) یو ډول مرغۍ؛ ۲) یو ډول د کرلو ځمکه.

سورخولی (sūrxū́lay) ص.نر.م. خونخور، ظالم.

سورخه (surxá) ص.نب. ۱) یو ډول غنم؛ ۲) سور (سړی)؛ ۳) سورغاړی کرک.

سورخی (surxáy) نر.م. ۱) سرخي، د غنمو یو ډول ناروغي؛ ۲) سوربخون اس؛ ۳) د ښځو د پایڅو مخصوص پیوند.

سورخي (surxí) ښځ.م. سرخي؛ ۱) سوررنګ پیدا کول؛ ۲) توره غوښه؛ ۳) یو ډول د ښځود مخ پوډر دي؛ ٤) سرلیک، عنوان.

سوردلی (surdaláy) نر.م. یو ډول مرغۍ ده.

سورسات (sursā́t) نر.م. د حکومت له خوا پر خلکو باندې لګبدلې مالیه، کلنګ، مالیه.

سورساری (sursā́ray) نر.م. شند، شاهین، باتور، لندبرزی، یو ډول ښکاري مرغه دی.

سورسانده (sūrsánda) ښځ.م. سور ساندی، یو ډول غرنی وابنه دي.

سورسترګی (sūrstáray) ص. نر.م. ۱) د سرو سترګو خاوند؛ ۲) مج. جسور، سرتېر.

سورسرې (sūrsáre) ښځ.م. یو ډول کوچنی مرغۍ ده چې ښه ربز کوي.

سورسورکه (sūrsūráka) ښځ.م. سور سورانکه، له کاغذ څخه جوړه شوې تولۍ ده چې منځ یې له باروتو څخه ډکوي او د خوښیو په شپو کې اور ورکوي؛ ۲) توند باد.

سورغاړکه (sūrğāṛáka) ښځ.م. سورغاړی، یو ډول کوچنی مرغۍ ده.

سورغاړې لونګی (surğāṛelungáy) ښځ.م. هغه لونګی چې څنډې یې سرې وي.

سورکار (surkā́r) نر.م. د شلومبو غړکه چې د باړک د بوټې د اچولو وروسته د آش ورکولو په وخت، د څوزانو او نورو بوټو ریښې ایشوي او اوبه یې په هغه کې اچوي.

سورکت (surkát) نر.م. د خولې د ناروغیو یو درمل.

سورکور (surkór) نر.م. سره ټغرونه او د کور نور بشپړ سامان (اثاث البیت).

سورکوکو (surkokó) نر.م. سورګلاب، سورګل ګلاب.

سورکونډو (surkundó) ښځ.م. سورکنډو، هغه نجلۍ چې لا خپل پېکی قیضې کوي (واده شوې نه وي).

سورکی (surkáy) ص.نر.م ۱) سوربخن، سوروېره؛ ۲) د سور مصغر؛ ۳) د باد د لګېدو توند اواز.

سورکۍ (surkáy) ښځ.م. ۱) د سورکي مونث شکل؛ ۲) الوبالو.

سورکی مېږی (surkáymezáy) نر.م. سور مېږی، یو ډول ډېر وړوکی ژېړ مېږی دی.

سورګړی (surgáṛay) نر.م. سرګړی، یو ډول غرنی وابنه دي چې پاڼې یې ډېرې او خړ رنګه وي.

سورګلی (surgwálay) نر.م. یو ډول سابه دي، سور ګل کوي. رنجکه، تاندوله، رنځکه.

سورګولځ (surgūláǯ) نر.م. سور او چاغ سړی.

سورل (surál) نر.م. سورن، سورکرنګ آس.

سورلاسی (surlā́say) ص. نر.م. قاتل، خوني، جنګي او جنجالي، ویني توییوونکی.

سورلان (surlā́n) نر.م. هغه سپی چې وروستی پښې یې پیخونه او خنډونه لري.

سورلکۍ (surlakáy) ښځ.م. یوه وړه مرغۍ ده. سورلکی هم ورته وایي.

سورلمنه (surlamána) ښځ.م. سورلمنې، هغه ښځه چې په اولاد مړه شي.

سورلمنې (surlamané) ښځ.ج ۱) د سورلمنه جمع، ۲) په ځینو محاورو کې د مفرد لپاره هم راځي.

سورلن (sorlán) ص.نر.م. سپری، مخ په سپوري، سپورن، سورن، سپرن، سایه رخ.

سورلنډی (sūrlandáy) نر.م. سورلنډ، شغال.

سورلنی (swarlanáy) ص.نر.م ۱) سپور، په موټر یا پر آس... سپور، ۲) د سورلی، د سپرلی.

سورلونی (swarlū́nay) نر.م. سپرلونی، مرکب، هغه څه چې سورلي باندې کېږي.

سورلي (swarlí) ښځ.م.و ګ. سپارلي.

سورلی (surláy) نر.م. یو ډول سپینه نسواري رنګه مرغۍ ده چې په زړه پورې ربز کوي.

سورلیمار (swarlimā́r) ص. نر.م. سپور، هغه څوک چې د سپرلی په کار کې ښه تکړه وي.

سورمخي (surmaxí) ښځ.م. ابرو، عزت، پت.

سورمخی (surmáxay) ص. نر.م. ۱) هغه څوک چې مخ يې سوروي؛ ۲) بنمس. عزتمن.

سورمړنی (sūrmaṛánay) ښځ.م. چابکي، د ورو مور، مادر کېکان.

سورمل (surmál) نر.م. سرمل، يو ډول چيچونکي وابه دي چې غونډ غونډ اغزي لري.

سورمېخ (surméx) نر.م. (لو.) يو ډول لوبه ده.

سورن (során) نر.م. و گ. سورل.

سورنا (surná) ښځ.م. سرنا، سورنۍ، سرنی، سورنا؛ د پښتنی آرکسترا د يوه ساز نوم دی.

سورناچي (surnāčí) ص. نر.م. سورنی چي، هغه څوک چې سورنا وهي.

سورنجان (surnanján) جن. د يوه نبات گل دی چې گل حضرتي او شنبليد هم ورته وايي.

سورنچی (surnıčáy) نر.م. يو ډول سور چينجی دی چې خته کې ژوند کوي.

سورندا (surnadā́) ښځ.م. ساز، غنا.

سورنگ (suráng) نر.م. و گ. سرنگ[1].

سورنۍ (surṇáy) نر.م. ۱) و گ سورنا؛ ۲) کوچنی لرگين چلم.

سوروالی (surwā́lay) نر.م ۱) سورتوب، سرخي؛ ۲) تودوالی.

سورور (surawár) ص. نر.م. ج. پلن، عريض، پراخ، سرور.

سوروری (surwáray) نر.م. يو ډول مرغه دی.

سوروزمه (surwázma) ص. نب. سوررنگی، نت سور، سورويره، سوروشمه، سره ته مايل.

سوروږی (surwáẓay) نر.م. ۱) هغه غنم چې وږی يې سور وي؛ ۲) يو ډول نبات دی.

سورول[1] (surwál) نر.م. ج. سرول، سوروبل، سروبل، مس، تامبه، تانبه.

سورول[2] (swarawál) مص. مت. و گ. سپرول.

سورول[3] (surawál) مص. مت. ۱) يو شی په زور سره غورځول؛ ۲) د حملې لپاره لمسول؛ ۳) په قهر راوستل، په خوشکه کول.

سورولکنډا (surwalkaṇḍā́) ښځ.م. مسي لگن، مسي چلمچي.

سورولکنډی (surwalkaṇḍáy) سورول، کونډی (سي دکی)، مسي لوښی.

سوره[1] (swará) ښځ.م. ۱) شپره، ۲) هغه نجلی چې په بدو کې ورکړی شوې وي.

سوره[2] (sūrá) ښځ.م. ۱) چيغه، ناره، کريکه؛ ۲) برېنگ، خوساوږه، يو ډول بدبويه بوټی دی چې ژېړ گل کوي؛ ۳) و گ. سورت[1].

سورهار (surahā́r) نر.م. د باد د چلېدو تونده اواز.

سوره و پياده (swarawupyādá) نر.ج. سوره کنايه ده د هغې نجلی څخه چې په بدو کې ورکول کېږي؛ او پياده کنايه ده د هغه نغد جنسه څخه چې د سورې سره په بدل کې ورکړی شي.

سوری[1] (sūráy) نر.م. ۱) سری، غار، سوړه؛ ۲) سرابن، لالچي، حريص.

سوری[2] (sóray) نر.م. ۱) سيوری، سوره، سايه، ۲) د ماشومانو يو ډول ناروغي؛ ۳) مج. حمايه؛ ٤) بډوډی، پښتورگی، گرده، بډوگی، بډوکی.

سوري (sūrí) نر.م. ۱) شل، لوی جوال، لکه گلواره؛ ۲) نر.ج. د سوري جمع؛ ۳) ص. نب. زوري، سوريانو ته منسوب يا مربوط.

سورې (sūré) ښځ.م. نارې، چيغې، کريکې.

سورۍ (sawaráy) ښځ.م. د آس د زين عرق گير، توغل، توغم، شاگوری.

سوريانگه (suryā́nga) ښځ.م. زېړکه، زېړه سوپی، يو ډول ژېړه مرغی ده.

سوریته (suryáta) ښځ.م. سریه، سورتی، انهیواله؛ هغه وینځه چې له هغې څخه د مالک اولاد پیدا شي.

سوریخنه (suréxna) ښځ.م. و گ. سریښنه.

سوریدل (suredál) مص.ل. ۱) یو شی په زوور سره غورځېدل. ۲) د حملې یا منډې لپاره لمسېدل؛ ۳) قهرېدل، عصبي کېدل.

سوریدل (swaredál) مص. ل. و گ. سپرېدل.

سوري سمبوري (swrísumbúri) ص. نب. سوری، غار غار.

سوري سوري (sūráysūráy) ص. نر.م. غار غار، سري سمبوری، سوروی سوروی.

سوري کوتره (sorikáwtára) ښځ.م. یو ډول کوچنی سارانی کوتره ده.

سوړ (sor) ص.نر.م. (ج. ساړه) ۱) یخ، د تود مقابل؛ ۲) مج. لټ او بې علاقې سړی؛ ۳) مج. غیر جدي او غیر حساس سړی.

سوړا (sorā) ص. نر.م. ناراسته او ډارن سړی.

سوړباد (sorbād) نر.م. ۱) یخ باد، ۲) مج. غم او مصیبت.

سوړبوړ (sorbór) ص. نر.م. پریشانه، غمگین.

سوړبوی (sorbūy) نر.م. بدبوی، سوړ وږم.

سوړپوړ (sorpór) ص. نر.م. ۱) بېخي سوړ؛ ۲) مج. بې مینې، بې محبته، بې مهره.

سوړسک (sorsák) نر.م. و گ. سوکړک.

سوړسمخ (sorsamáx) ص. نر.م. سوړپوړ، سوړنګوړ.

سوړښت (sorást) نر.م. سړښت، سړتیا، سوړتیا، یخني، سړوالی، سوړوالی.

سوړفکره (sorfík ra) نر.م. غلی، بې دم و دوده، ارام، غیر جدي.

سوړګهیځ (sorgahíj) نر.م. خړ ګهیځ، خړ سهار، سپېره ګهیځ، شنه خړه.

سوړمېچ (sorméc) ا. د سړو یا یخنی مېچلو آله.

سوړمېړی (sormeráy) ص. نر.م. سوړپوړ، کرخت (سړی)، بې مینې او بې احساسه سړی.

سوړن (sūrán) ص. نر.م. درواغجن، لاپک.

سوړنګوړ (sorngór) ص.نر.م. و گ. سوړپوړ.

سوړنوزی (sornózay) ص. کم شهوتی، شهواني کمزوری.

سوړوالی (sorwālay) نر.م. سوړتیا، سړتیا، سړښت، سړوالی، سوړتوب.

سوړول (sorawál) مص. مت، و گ. سړول.

سوړوینی (sorwínay) ص. د سړې سینې خاوند، سهاند، زغمونکی.

سوړه (sūra) ښځ.م. ۱) غار، سوری؛ ۲) د باد خورک ناروغي؛ ۳) مقعد.

سوړې[1] (sūré) ښځ.ج. سونې، دروغ.

سوړې[2] (sóre) ص. نب. لټ، تمبل او ډارن سړی.

سوړېدل (soredál) مص.ل. و گ. سړېدل.

سوړېز (sawaríz) ص. نر.م. په خپل سر (سړی)، ایله ګرد او بې بند وباره (سړی).

سوز (soz) نر.م. ۱) سوخت، سوی، سونه؛ ۲) مو د یوه اواز یا سندرې کیفیت؛ ۳) غوسه، خوشک؛ ٤) دنګا، دنګونه؛ ٥) ځوروونه.

سوزاک (sozāk) نر.م. طب. ګونوریا، (و گ. ځوځی).

سوزان (sozān) ص.نر.م. سوونکی، سوځوونکی، سوزناک.

سوزبر (sawzbár) نر.م. شنه پانه، شنه پخه.

سوزرین (sūzaren) نر.م. ۱) اداره کوونکی؛ ۲) خان، ارباب؛ ۳) مطلقه حکومت.

سوزش (sozíš) نر.م. سوی، سوخت، سون.

سوزفون (sūzafón) نر.م. سوزافون، سوسفون، له مسو یا ژیړو څخه جوړه شوې پوکېدونکې د موسیقي آله ده چې هیلیکون هم ورته وایي.

سوزکی (swazakay) نر.م. سیزنکی، سېزونکی، د اتشک بوټی.

سوزل (swazál) مص.مت.و گ.سوځل.

سوزنک (sozanák) نر.م. ۱) یو ډول غرنی نبات دی؛ ۲) په تېړیکو، توږنچو کې یوه کوچنۍ میله ده.

سوزني[۱] (suzní) ښځ.م. و گ. سېزني.

سوزني[۲] (sozaní) ښځ.م. ۱) یو ډول لاسي خامک دی؛ ۲) روی جایي، د کټ د سر څادر.

سوزواری (sawzwāráy) ښځ.م. یو ډول وړه او تېته چرګه ده.

سوزه (sawzá) ښځ.م. ۱) د کمیسه پیوند، پینه؛ ۲) د کمیس درز، ، بارچاک؛ ۳) و گ. سبزه.

سوزی (sozáy) نر.م. ورکوټې، غونډه، سرپوښ لرونکې توکری ده.

سوږمه (soẓmá) ښځ.م.و گ. سږمه.

سوړه (sūẓá) ښځ.م. یو ډول اشخار دي چې د تغرونو په رنګ کې کار ورڅخه اخیستل کېږي.

سوسر (sūsáṛ) نر.م ۱) د اوبو سور، دریابي خوګ؛ ۲) ص.نر.م. (مج.) وږسترګی؛ ۳) د ګېډوې غل، غل، غلچکی.

سوس کېدل (sūskedál) مص. ل. رېږدېدل، لړزېدل، رېږدل.

سوسمبر (sosambár) نر.م. ویلنی، شین شوېی، سارانی ویلنی.

سوسن (sosán) نر.م. ۱) اورد، جګ قدی، د لوړې تنې خاوند؛ ۲) و گ. رمبک ۱).

سوسني (sosaní) ص.نب.سوسن رنګی، بانجني رنګی، چنیارنګی، تت تور رنګ.

سوښی (sūsáy) نر.م.و گ. سسی.

سوسی (sūsáy) ښځ.م. ۱) یو ډول وربښمین یا پنبه یي توکر دی؛ ۲) سیسی.

سوسیال (sosyā́l) ص.نر.م. ۱) ټولنیز، اجتماعي، ټولنپال، په ټولنه اړوند؛ ۲) معاشرتي، تفریحي.

سوسیال ډیموکراټ (sosyāldimukrā́t) نر.م. د ټولنپالې ولسواکۍ، په ټولنپالې ولسواکۍ مربوط.

سوسیالیزم (sosyālízam) نر.م. اجتماعیت، ټولنپالنه، اشتراکیت، د اجتماع اصالت.

سوسیاني (sosyāní) ص. نر.م. یو ډول پخوانی سور کوره سانو.

سوسیولوجي (sosyolojí) ښځ.م. سوسیالوجي، ټولنپوهنه، ټولنپېژندنه، علم الاجتماع.

سوښتی (swáṣtay) نر.م. ۱) وښکی، د خولې کونج؛ ۲) ماکو، د جولاماکو.

سوغ (sūğ) نر.م. ۱) د سونېلو اواز؛ ۲) تسلي، داد ګیرنه؛ ۴) یوه خوله نسوار؛ ۵) لږ شی.

سوغات (sawğā́t) نر.م. تحفه، بلهنډی، بلبنډه.

سوغالی (sūğā́lay) نر.م. ۱) د سوی غار، د سوی کور؛ ۲) کوچنی غار، وړه سوړه.

سوغځی (sūğǰáy) ښځ.م. سوزی، هغه غټه تنګ خولې توکری چې له میزري څخه جوړېږي.

سوغن (sūğán) ص.نر.م ۱) هغه پسه یا وزګوری چې سر و وهلی وي؛ ۲) مج.بېکاره؛ ۳) سوغی.

سوغنی (sūğnáy) نر.م. سیغون، سیغون شوی اس.

سوغول (sūğawál) مص. مت. ۱) سونول، په پزه کې کوم شی کشول؛ ۲) سغول، یو شی په زور سره غور ځول؛ ۳) مج. تحریکول.

سوغوندي (suğwandí) ښځ.م. کینه، بغض، عناد، دښمني.

سوغی (sūğay) نر.م. سوغکی، سونکی.

سوغېدل (sūğedál) مص.ل. ۱) پسرېوتل، ۲) له پزې نه اواز راوتل، سونېدل؛ ۳) سغېدل.

سوق (sawq) نر.م. ۱) شړل؛ ۲) بېول، لېږل؛ ۳) د ګلو اورمو شړل؛ ٤) حدیث ویل او بیانول.

سوق الجیش (sawquljáyš) نر.م. د عسکرو سوقونه، یوه معین هدف ته د عسکرو لېږنه.

سوق الجیشي (sawquljayší) ص. نب. په سوق الجیش پورې اړوند، د عسکرو په لېږلو اړوند؛ ۲) ښځ.م. د عسکرو لېږنه، سوقونه.

سوک[1] (sūk) نر.م. موتی، موټ، د لاس د پنجې غونډ شوی حالت.

سوک[2] (swak) نر.م. یخ شمال، سوړ باد.

سوک[3] (sıwák) ص. نر.م. هغه لرګی چې مخ یې سکور وي او منځ یې سوی نه وي.

سوکا (sawkā́) ص. نب، په ارامه، په تسلي، ببغمه، مطمئن.

سوکاله[1] (sawkālə́) نر.م. ناراسته، تمبل، لټ، استراحت غوښتونکی.

سوکاله[2] (sokā́la) ص.نب. آرام، آسوده، مطمئن، خوشاله.

سوکالي (sokālí) ښځ.م. آرامي، آسوده ګي، خوښي.

سوکره مالګه (sawkaramā́lga) ښځ. م. سکیره مالګه، هغو خوړ، چې مالګه یې ډېره وي.

سوکړ (sukáṛ) ص. نر.م. ۱) سوګت، بخیل، سخت؛ ۲) کوسه؛ ۲) د جګې او نرۍ ونې خاوند.

سوکړک (sukṛák) نر.م. سوړسک، سکړک، ګډلی، جواری، پیاځه.

سوکړه (sokṛá) ښځ.م. ۱) وچ کالي؛ ۲) توده او وچه بې اوبو دښته.

سوککه (sūkáka) ښځ.م. یو ډول ګیاه ده.

سوکلوک (sūklúk) نر.م. هغه سوګلی چې له ریږدېدو سره یو ځای وي.

سوکلی (sūkláy) ص. نر.م. لټ او ارام خوښی، اسانخوښی او عافیت طلبه سړی، استراحت غوښتونکی (سړی).

سوک موک (sūkmúk) ق. سوټ بوټ، دا کلیمه هغه چاته استعمالېږي چې ناست وي او ځان یې سره ټول او راغونډ کړی وي.

سوکه[1] (sawká) ق. ورو، کرار، په دمه دمه.

سوکه[2] (swáka) ښځ.م. سوکی، سوی لرګی.

سوکی[1] (swakáy) نر.م. سوزنکی، سیځونکی، یو ډول بوټی دی.

سوکی[2] (sū́kay) نر.م. ګوتخند، په ببېدیو کې یو ډول لوبه ده.

سوکي (sukí) ښځ.م. تنګونه، ضیقونه، دا کلیمه د نوکي د کلیمې سره یو ځای راځي.

سوکۍ (sawkáy) ښځ.م. ځوانکه، د ځوانۍ دانه.

سوکي موکي (sukímukí) نر.م. په پټه سره ځوک په ځو کسو تړنه، وهنه او مطلب ورڅخه اخیستنه.

سوګ (sog) نر.م. پرخه، شبنم.

سوګت (sūgát) ص.نر.م. ممسک، بخیل، سوګړ.

سوګل (sawagál) نر.م. دحبوباتو توپاله، پوستکی او... چې دایشېدلو په وخت د دېګ پر سر راشي.

سوګلونی (sūglúnay) کنګر، پیلو، یو ډول خېږه، سپکه او خلا لرونکې تیږه ده.

سوګله (sūgalá) ښځ.م. سوګل، سوګلی، سوګلی، یو ډول ځرمنې پاپیوښ دی.

سوگلی (sūgláy) ښځ.م. و گ. سلگی ۱).
سوگند (sawgánd) نر.م. قسم، لوړه.
سول (swál) مص. ل. ۱) شول، کېدل؛ ۲) مص. مت. سوځل، سوځول.
سول[۱] (sol) نر.م. ۱) عقل، سد، هوش؛ ۲) په الکمي (د منځنیو پېړیو کېمیا) کې: سره زر؛ ۳) م. د پخوانیو رومیانو د لمر خدای.
سول[۲] (sul) نر.م. زیات حرص، ډېره تمه او حرص.
سولاغ (sulā́ğ) نر.م. داغ، نښان، ټپی.
سولاغه (sawlāğá) ښځ.م. و گ. سلواغه.
سولتوک (swaltúk) نر.م. پرېړی، شېښتي، سوټکه، د جوارو تش وږی، ټانټه.
سولت (sulát) ص. نر.م. سنت شوی، ختنه شوی.
سولګر (sūlgár) ا. کمپیوټر، رایانه.
سولند (swáland) ص. نر.م. سولاند، څوسن، حریص، څوسمار، توسن.
سولندتوب (swalandtób) نر.م. سولندوالی، سرابتوب، څوسن توب، حریصتوب.
سولنده (sulánda) ښځ.م. شپله، مانده، خوړ، شست.
سولو (soló) ص. نر.م. ۱) مو. په یوازې سر سندره ویونکی یا د کومې آلې غږونکی؛ ۲) هغه پیلوټ چې یوازې الوتکه په هوا کوي.
سولول[۱] (swalawə́l) مص. مت. سرابول، تحریصول، څوسمارول.
سولول[۲] (sulawə́l) مص. مت. ۱) میل، مېښل؛ ۲) زدویل، زدوول؛ ۳) ایسته کول، لېرې کول؛ ٤) خرابول، له کاره ایستل.
سوله[۱] (sóla) ښځ.م. صلح، روغه، جوړه؛ ۲) د جګړې ختمولو موافقه او تړون؛ ۳) خاموشي، چوپه چوپتیا؛ ٤) څېره، څارغای، څېرې.
سوله[۲] (sūla) ښځ.م. حرص.
سوله[۳] (sáwala) ښځ.م. کباب، وریته.
سوله بوله (sólabóla) ق. بې علته، بې سببه.
سولی (sūláy) نر.م. هغه څټک چې ژرنده پرې تېره کوي.
سولي (sūlí) ص. نر.م. څوسمار، حریص، سرابی.
سولی[۱] (sūláy) ښځ.م. دار، غرغره، غرغره.
سولی[۲] (soláy) ښځ.م. ۱) سېلی، تندباد؛ ۲) د شوتلو په څېر یو نبات دی.
سولېدل[۱] (swaledál) مص. ل. ۱) څوسېدل، تېبدل؛ ۲) بې سته د چا په دوډۍ ورګډېدل.
سولېدل[۲] (suledál) مص. ل. ۱) مېښل کېدل؛ ۲) زدویل کېدل، زدوول کېدل.
سولیز (solíz) ص. د سول (عقل) اړوند، عقلي، منطقي.
سولیس (sulís) نر.م. (لو.) د بیجلو یو ډول لوبه ده چې سري سلطان هم ورته وایي.
سوم (sūm) نر.م. ۱) سم، سپم، د ستني سوری، د ستنې سپم؛ ۲) سوری.
سوما (somā́) نر.ج. هوما، ډېر مشهور وابنه چې په پښتو کې د «اومه» او یهما، اوم، هوم، په بڼو شته.
سومباتور (sumbātawár) ص. نر.م.ج. سومبور، کوناتور، د غټو کوناتو خاوند.
سومباټی (sumbāṭáy) نر.م. ۱) کوچنی سوری؛ ۲) کوناټی.
سومباخه (sumbāxá) ښځ.م. بسومبته، کونه، مقعد، سومبی.
سومبخوړپ (sumbaxwráp) نر.م. یو ډول لوبه ده.
سومبروغی (sumbróğay) نر.م. دریچه، کوچنی سوری، سومبری.

سومبل (sūmbál) مص. مت. نهزه وهل.

سومبلکار (sumbalkār) نر.م. ج. سمبلخانه، یو ډول زهر دي.

سومبه (sumbá) ښځ.م. ۱) د توپ د میل پاکولو آله: ۲) خپه: ۳) مج. تېروتنې: ٤) هغه آله چې فلز وربانديې سوري کېږي.

سومبۍ (sumbə́y) ښځ.م: دوبره، کونه، غره.

سون [۱] (swan) نر.م ۱) سونګ، سوځېدنه، احتراق؛ ۲) د سوځېدلو مواد.

سون [۲] (sun) نر.م. خوا، پلو، لوری، طرف.

سونا (sonā́) ښځ.م. و.ګ. سونه.

سونات (sunā́t) نر.م. مو. سورنت، سناته، د موسیقۍ یو فورم دی.

سونار (sunā́r) نر.م. سنار، زرګر.

سوناري (sunā́rí) ص. نب. طلایي رنګ.

سونتوکي (swantókí) ا. سونکتوکي، د سونګ مواد، بالڼ.

سونټۍ (sūnṭáy) ص. نر.م. بې لاسه او بې پښو.

سونجه (sūnja) ښځ.م. بیابان، میره، دښته.

سونځ (sunj) ص. نر.م. وېروونکی، بېرروونکی.

سوندخ (sūdáx) نر.م. و.ګ. صندوق.

سوندر [۱] (swandár) نر.م. و.ګ. سخوندر.

سوندر [۲] (sundár) نر.م. سندر، سیندور، سندور؛ شنګرف، د نقاشۍ او خطاطۍ یو ډول سره پوډر دي او هندوان پر تندي باندې ټیکه پرې وهي.

سونده (sūndá) ښځ.م. بدګماني.

سوندی (sūndáy) نر.م. یو ډول سارانی بوټی دی.

سونډ (sunḍ) نر.م. ۱) سنډ، کتان، کنف، سوڼ؛ یو ډول بوټی دی چې له الیافو څخه یې توکر او له پوټکي څخه یې رسۍ جوړېږي: ۲) شونډ، زنجفیل.

سونډک (sūndák) نر.م. و.ګ. شونډک.

سونډک مونډک (sundákmundák) نر.م. انډکان، ډکب دمیاشتې څو وروستۍ ورځې چې یخ بادونه په کې چلېږي.

سونډمونډ (sundmúnd) ص. نر.م. چپ، غلی، ساکت، پټه خوله.

سونډه (sū́nda) ښځ.م. و.ګ. شونډه.

سونګ (swáng) نر.م. ۱) سوځېدنه؛ ۲) سوی، سوزش.

سونګتوکي (swangtókí) و.ګ. سونتوکي.

سونګټ (sungáṭ) ص. نر.م. ۱) کاک، د اور په خوړلو پخه شوې ډوډۍ: ۲) ترینګلی، بروس؛ ۳) غریب، بې اوازه ژړا.

سونګټ مونګټ (sūngwáṭmūngwáṭ) ق. یو څوک ببخي نیولی او خپه ناست.

سونګل (sūngál) مص. ل. ۱) په نري اواز ژړل؛ ۲) د سپي نري اوازنه.

سونګن (sūngán) ص. نر.م. چونګن؛ هغه سپی چې د لوږې په وخت کې نري اوازونه باسي.

سونګوټ (sūngwáṭ) ق. غونج منج او راټول.

سونګور (sūngór) نر.م. سونګوری، ګلخوره، په یوناني طب کې یو کارېدونکی بوټی دی.

سونګه [۱] (sū́nga) ښځ.م. ۱) پوزه، سرمه؛ ۲) چیته پزه، پیته پوزه.

سونګه [۲] (songá) ښځ.م. ورسک، د غره پوزه، د غره وتلې برخه.

سونګهار (sungahā́r) نر.م. ۱) په پوزه کې د ژړا اواز: ۲) د سپي چونګېدل.

سونګی (sungáy) ص. نر.م. ۱) تیټکی، لنډی سری؛ ۲) بوچ، هغه څوک چې پوزه یې غوڅه شوی وي ؛ ۳) مج. شرمېدلی؛ ٤) بوچی، بوتی.

سونګی (sūngáy) نر.م. کاشین، خاورینه لویه کاسه، د اوړو اغږلو خاورینه تغاره.

سونګېدل (sūngedál) نر.م ۱) په پوزه کې ژړل؛ ۲) سپي د لوږې یا تږلو په وخت سونګېدنه.

سونلرګي (swanlargí) ا. د سونګ لرګی، خس، بالن.

سونه (soná) ښځ.م. یو ډول سارانی هیلۍ ده.

سوني (sonáy) ص. نر.م. بوچی، هغه پسه چې په طبیعي ډول واړه غوږونه لري.

سوڼ (sūṇ) نر.م. ۱) و.ګ. سونډ؛ ۲) په پزه کې د هوا کشولو اواز.

سوڼخېل (sawaṇxél) نر.م. کډوال، کوچیان.

سوڼکی (sūṇkáy) نر.م. سوڼهار، د پوزې اواز.

سوڼل (sūṇál) مص. مت. سوڼول، سوغول، د پزې سوخ کول، د پزې سوڼ کول.

سوڼن (sūṇán) ص. نر.م. سوړن، درواغجن.

سوڼوړ (swṇwaṛ) ص. د سونګ وړ، سوځېدوني.

سوڼول (suṇawál) مص. مت. سوغول، سوڼل، د پزې سوڼ کول، پوزه سوڼل.

سوڼه (sawáṇa) ښځ.م. پېغله.

سوڼهار (suṇahā́r) نر.م. سوڼهاری، د پزې اواز.

سوڼی (sūṇáy) ص. نر.م. هغه سړی چې د ساه ویستلو په وخت کې ډېر سوڼېږي.

سوڼې (sū́ṇe) ښځ.ج. باتې، دروغ، لاپې شاپې.

سوڼېدل (suṇedál) مص.ل. د خوب په وخت کې د پوزې له لارې د هوا کشولو او ایستلو اواز.

سووان (sūwán) ص. نر.م. اسان.

سوونکی (suwū́nkay) فا.مف. نر.م. سووني، د سون، هغه څه چې د سوځلو وړ وي.

سووه (suwá) ښځ.م. شته، شبت، شبیت، سنداب البر، راز یا نبج کاذب؛ یو ډول ګیاه ده.

سوه[1] (swa) ښځ.م. ۱) د اس، خره او کچر سم؛ ۲) نر.م. سوی، سوزش.

سوه[2] (sawá) عد. ۱) د سل جمع؛ ۲) ښځ.م. سوی، سویه.

سوه[3] (sowá) ښځ.م. ښکلا، سینګار، ډول.

سوها[1] (sohā́) ص. ښځ.م. ۱) ګستور؛ ۲) یو ډول پخوانی توکر.

سوها[2] (suhā́) نر.م. (مو.) سوهو، بهیر راګ یو ټتر (بارج) دی سنپورن ګڼل کېږي.

سوهاګن (sohāgán) ص. ښځ.م. ښکلې او ګرانه (ښځه)، په زړه پورې (ښځه)، ناوې.

سوهان (suhā́n) نر.م. و.ګ. سوان[1].

سوهانه (sohāná) ښځ.م. اسانتیا، اساني.

سوهړه (suhə́ra) ښځ.م. بې ډبه او بې لارې خبره، بې ربطه خبره.

سوهني (sohaní) ښځ.م. (مو.) سوني، د سري راګ د پترو د اتو بارجاوو څخه یو ده.

سوهېدل (sohedál) مص.ل. ۱) کړېدل، نولېدل؛ ۲) زړه سولېدل، زړه اوبه کېدل.

سوی[1] (sway) نر.م. سوزش، سوځت، درد.

سوی[2] (sáway) ص. نر.م. ۱) ایرې شوی، سوځته، جلیا؛ ۲) مج. په قهر.

سوی[3] (s(o,u)y) نر.م. سوه، سویه، تي لرونکی ژوی دی چې د لیپوریدا له کورنۍ څخه دی.

سوی اغزی (soyağzáy) نر.م. یو ډول اغزن بوټی دی.

سوېټ (swét) نر.م. سویت، سوټ، رشته، لړۍ؛ د سازي کمپوزېشن یو پخوانی فورم دی چې له یو لړ نڅاوو څخه جوړ دی.

سویچ (sw(e,i)č) نر.م. د برېښنا تنې یا بټن.

سوېښل (swešál) مص. مت. لوشل، لوسل.

سوي غالى (soyǧā́lay) نر.م. سوغالى، د سوى غار.

سويكه (soyáka) ښځ.م. خانى، سارانى موږک.

سوېل (sawél) نر.م. سوهېل، سهېل، جنوب.

سوېلى (sawelā́y) ښځ.م. و گ. سهېله.

سويه[1] (sawiyā́) ښځ.م. ۱) برابر، يو شان؛ ۲) راستي، برابري.

سويه[2] (soyā́) ښځ.م ۱) ميسه، نوى راشين شوى كښت؛ ۲) سوى، سوه.

سه[1] (sa) امر. شه، د (سول) له مصدر څخه اشتقاق شوى امر دى.

سه[2] (sah) ښځ.م. و گ. سهه.

سها (sahā́) ښځ.م. ۱) د يو ډول مخصوصې جامې نوم دى؛ ۲) نر.م. ستوركى، رى خور.

سهار (sahā́r) نر.م. گهيځ، سحر، سبا.

سهارسبا (sahārsabā́) سپين سبا، روڼ سبا.

سهارستر گه (sahārstárga) ښځ.م. روڼه ستر گه، د سهار ستورى.

سهارنى (sahāranā́y) نر.م. د سهار، په سهار پورې اړوند.

سهارويښى (sahārwíṣay) سهار پاڅېدونكى، سهارخېز.

سهام (sahā́m) نر.ج. د سهم جمع، په گډ مال كې د شريک برخه.

سهامي (sahāmí) ص.نب. ونډيز، د سهم، په سهم اړوند.

سهانا (sahānā́) ښځ.م. (مو.) شهانه؛ دمېگ راگ يو پتر دى.

سهاند (sahā́nd) ص. نر.م. سهند، زغمونكى.

سه برگه (sıbargā́) ښځ. م. يو ډول شينلى دى چې سپېرې او برگې پاڼې لري.

سه تار (sıtā́r) نر.م. و گ. ستار[1].

سه تاو (sıtā́w) نر.م. سخور توپک، يو ډول پخوانى چقماقي اوږد توپک دى.

سهل (sahál) مص. ل. ۱) زغمل، تېرول، هضمول؛ ۲) ص. نر.م. اسانه، بې تكليفه، بې زحمته.

سهل انگاري (sahalangārí) ښځ.م. سترگې پټونه، له سره تېرونه، بې پروايي.

سهلى (sahā́lay) مف. نر.م. هضم شوى، زغملى، گاللى، تحمل شوى.

سهلېدل (sahledál) مص. ل. زغمېدل، هضمېدل، گالل كېدل.

سهم (sáham) نر.م. ۱) برخه، ونډه، ۲) حق. په مال الشركه كې د شريک برخه.

سهميه (sahmıyā́) ښځ.م. ۱) برخه، ونډه، سهم؛ ۲) يوعدد يا ټاكلې برخه؛ ۳) اق. كوټه.

سهنگ (sahā́ng) نر.م. زغمنه، گالنه، تحملونه.

سهنه (sahā́na) ښځ.م. سهنگ، زغمنه، گالنه.

سهواً (sahwā́n) ق. په خطايي، په ناپامى، په غلطى، په سهوه كې.

سهولت (sahūlát) نر.م. ۱) اساني، بې تكليفي؛ ۲) اسانونه؛ ۳) نرمي.

سهوه (sáhwa) ښځ.م. ۱) هېرونه، له ياده ايستنه، غفلت؛ ۲) سهو، خطا، ناپامي، تېروتنه.

سهه (sáha) ښځ.م. ۱) سا، ساه، سېلوى؛ ۲) بوى؛ ۳) تناو، طناب؛ ٤) صبر، تحمل، زغم.

سهي (sahí) ص.نب. صحيح، سم، درست.

سهېدل (sahedál) مص.ل. زغمل كېدل، گالل كېدل.

سهېل (suhél) نر.م. ۱) جنوب، سوې؛ ۲) د يوه ستوري نوم.

سهېله (suhéla) ښځ.م. ۱) سوېلى، ملگرې، همزولې؛ ۲) آساني، سهولت.

سهېلی (suheláy) ښځ.م. سوبلی، ملګری، همزولی.

سهیم (sahím) ص.نر.م.ج. شریک، سهم لرونکی، برخه لرونکی.

سي (si) جن. ۱) سبوس، ۲) د مچانو تخم، واړه واړه سپین مچختي، واړه سپین چینجي.

سې (se) ښځ.م. د اوښانو او غوایانو د څملولو کلیمه ده چې د سې سې په ډول ویله کېږي.

سیا (syā) ښځ.م. هغه پړی چې دکبانو د جال کوچنی خانې سره وصلوي.

سیابند (syāband) نر.م. د کوچیانو په اصطلاح هغه سره سیمه چې دوی دوبی په کې تېروي.

سیاڅه (syāja) ښځ.م. دوکان، سیاڅه، درغن، اواره تېږه چې مسالې ورباندې میده کوي.

سیاح (sayā́h) ص. نر.م. ۱) سیلاني، ګرځنده، توریست؛ ۲) تعقیبوونکی.

سیاحت (sayāhát) نر.م. ګرځندویي، سیاحي، د وطنو سیل کونګ، توریزم.

سیادت (sayādát) نر.م. ۱) لویي موندنه؛ ۲) لویي، غټوالی، ستروالي، شرف.

سیاړ (sayā́r) ص.نر.م.ج. ګرځنده، متحرک، خوځنده، زیات سیر کوونکی.

سیارکي (syārki) ښځ.م. یو ډول شموخه ده چې په شولو کې راشنه کېږي.

سیارل (syārál) مص. مت. ساتل.

سیاره[1] (syā́ra) ښځ.م ۱) و.ګ. سابندي؛ ۲) تیګا، د ستړیا په علت د څارویو ژر ژر نفس راښکل.

سیاره[2] (sayārá) ښځ.م. ۱) ګرځنده ستوری؛ ۲) کاروان، قافله.

سیاست (siyāsát) نر.م. ۱) د خلکو د چارو او سمون او د مملکت د کارونو اداره؛ ۲) په مختلفو ټولنو باندې د حکومت کولو فن؛ ۳) مصلحت، تدبیر، ٤) ترټنه.

سیاستپوه (siyāsatpóh) ص. واګپوه، د سیاست ماهر.

سیاستمدار (siyāsatmadā́r) ص.نر.م. سیاست چلوونکی، هغه څوک چې په سیاسي چارو او د هېواد د حکمرانی په امورو کې پوه وي.

سیاستوال (siyāsatwā́l) ص. سیاسي غړی، د سیاست اړوند.

سیاسه (syāsá) ښځ.م. ژورغاښی، جودان.

سیاسي (siyāsí) ص. نسب. ۱) د سیاست، په سیاست پورې اړوند؛ ۲) هغه څوک چې سیاست کوي.

سیاسیون (siyāsiū́n) نر.ج. د سیاسي جمع، سیاستمداران، هغه خلک چې ښه قضاوت کوي

سیاق (siyā́q) نر.م ۱) نظم، ۲) لاره، طریقه، چلند؛ ۳) ډول، توګه؛ ٤) سبک؛ ٥) د کلام اسلوب؛ ٦) د عثماني سلاجقه وو د وخت یو ډول خط و.

سیال[1] (syāl) نر.م ۱) مخی، برابر، انډول؛ ۲) ج. م. د ځمکې د قشر د بوه ویش نوم دی.

سیال[2] (sayā́l) ص. نر.م.ج. ۱) روان، ۲) جاري؛ ۳) رواني اوبه.

سیالتوب (syāltób) نر.م. مقابله، مسابقه، ورولی، برابروالی.

سیالټ (syālaṭ) نر.م. ټول، تمام، ګرد، ګرده.

سیاله (syā́la) ښځ.م. ۱) د سیال مؤنث شکل؛ ۲) دمه، ارام، ۲) ددمې ځای.

سیالي (syālí) ښځ.م. برابري، رقابت، همسري.

سیام (siyā́m) نر.م. په موسیقی کې د یوې راګنی نوم دی.

سیانس (syāns) نر.م. و.ګ. علم.

سیانسي (syānsí) ص. نب. ۱) وګ. ساینسي؛ ۲) وګ. علمي.

سیانوسیس (sayānosís) نر. ښځ. م. ج سیانوز، یو ډول ناروغي ده.

سیانه (syāná) ص. نب. چالاکه او خود غرضه (سړی)، هوښیار، چالاک

سیاه بخت (syābáxt) ص. نر. م. بدمرغه، بدبخته، بې طالع، بدمرغی.

سیاهه (syāhá) ښځ. م. وګ. سیهه.

سېب (seb) نر. م. ۱) سرپناه، د ناستې ځای؛ ۲) سیوری؛ ۳) مج. کوټه، خونه.

سبات (sebā́t) نر. م. دالبز، دهلېز، سبات.

سیبل (sibál) مص. مت. هضمول، زغمل، ګالل، تحملول.

سېپاره (separá) ښځ. م. سپاره، د قرآن مجید د دېرشو برخو څخه هره برخه.

سیپی (sipáy) ښځ. م. صدف.

سېپی (sepáy) ښځ. م. کاچوغه، د چایو وړوکې کاشوغه.

سېټ (set) ص. نر. م. (ج. سېټان) دولتمن، بډای، شتمن، دولتمند، موړ.

سیټ (sit) نر. م. ۱) هغه ځه چې ناسته باندې کېږي؛ ۲) مرکز، مقام؛ ۳) درجن، درځن؛ ۵) ګروپ، ډله.

سیټرن (siṭrán) نر. م. ج: سیټرون، ۱) لیمو، یوه ژیړه او پنډ پوستې میوه ده؛ ۲) هغه سیمې، تراپیکه ونه یا بوټی چې دغه راز میوه کوي.

سیټروس (siṭrū́s) نر. م. ج. سیټرس، ۱) د ونو هغه ګروپ چې نارنج، لیمو، لایم یا دغه شان نورې میوې کوي؛ ۲) شره دغه راز میوه.

سېټی (seṭáy) ښځ. م. سېټي، شپېلی.

سیټي لایټ (siṭilā́yṭ) نر. م. سټه لایټ، قمر، سپوږمۍ؛ هغه کوچنی سماوي کتلې چې د سیارو پر شا وخوا راچورلي.

سیجي (sijí) ص. نب. ۱) سوچه، صحیح النسب، د خالص نسل، ۲) موثق، پوره.

سېځل (seǯál) مص. مت. سوځل، سول.

سیخ (six) ص. نر. م. ۱) سم، مستقیم، نېغ؛ ۲) ډک، ۳) نر. م. هر فلز چې مستقیم او سر یې تېره وي.

سیخچه (sixčá) ښځ. م. ۱) د غلوسکنه چې دېوال وربا ندې کېني؛ ۲) د تناره د سر نرۍ اوسپنه.

سیخک (sixák) نر. م. د سر د وېښتو سیخکی، د ښځو د سر وېښتانو د تولولو ستنه.

سیخکه (sixáka) ښځ. م. یو ډول د اوسپنې نغری دی.

سیخل (sixál) مص. مت. په کېښکودلو او تخته کولو سره ډکول، په زور او فشار سره ډکول.

سیخول (sixawál) مص. مت ۱) ډکول؛ ۲) نېغول؛ ۳) برابرول؛ سمول.

سیخېدل (sixedál) مص. ل. ۱) ډکېدل، تخته کېدل؛ ۲) سمېدل، برابرېدل؛ ۳) مخامخېدل.

سیده (sidá) ص. نب. نېغ، برابر، سم مستقیم.

سېر (ser) نر. م ۱) نصیب، برخه، قسمت؛ ۲) د وزن یو واحد دی.

سیر (sayr) نر. م. حرکت، تګ، چکر، حرکت کول.

سېراب (serā́b) ص. نر. م. تراوبو لاندې ځمکه.

سیرت (sirát) نر. م. ۱) عادت، کړه وړه، خوی؛ ۲) مذهب، ۳) اخلاق؛ ٤) پرده؛ ۵) طریقه، لاره؛ ٦) سنت.

سېرځی (serǯáy) ص. نر. م. وړاندې، مخکې، مقدم، مخ په وړاندې.

سیرک (sirk) نر.م. و ګ. سرکس.

سېرکی (serakáy) ښځ.م. د ښېرې یو ډول تیتیه ونه ده چې کوچنی پاڼې لري.

سېرلی (serláy) نر.م ۱) ورغومی، د وزې نر بچی، ۲) وز، وزګړی؛ ۳) سپلی، د پوڅې تومنه..

سېرلی (serláy) ښځ.م. سپرې، وقفي څمکه، خیراتي څمکه.

سیرم (sirám) نر.م. ۱) د کولمې تار، د څرمنې تسمه چې پنې ور باندې ګنډي؛ ۲) مج. کلک، ټینګ.

سېرم [2] (serám) جن. سیروم، زروبه، خوناب، یوه طبي مایع ده چې معمولاً د څینو ژوو له وینو څخه اخیستل کېږي.

سېرمه (sermá) ښځ.م. څرمه، چرمه، یو ډول زري نری تسمه ده.

سېرن (serán) ص. نر.م. سرزوري (غوبی).

سیرنده (sirandá) ښځ.م. و ګ. سرنده.

سیروز (sirúz) نر.م. سیروس، د څګر سیروس، یوه ناروغي ده.

سیرولوجي (sirolojí) ښځ.م. سیرولجي، د سیرمو د استعمال یا خواصو علم

سېرونې (serúne) ښځ.م. سره هوا، یخه هوا.

سېرۍ (seráy) ښځ.م. ۱) د ښځو د تندي یو ډول ګاڼه؛ ۲) د کښت هغه څمکه چې په وېش کې نه راځي؛ ۳) نر.م ۱) سېره، شک، ګمان؛ ۲) ص. نر.م. سورن، د سیورې خواته.

سېري خواره (serixwārá) نر.ج. په ماموندو کې د څمکې د وېش په برخه کې هغه دي چې څمکه یې نه وېشله کېږي.

سېریال (seryā́l) ص. نر.م. سریال، ۱) مسلسل، ردیفي، نوبتي، توک په توک؛ ۲) هر ناول، داستان چې توک په توک خپرېږي؛ ٤) موقوته

سېریز (seríz) نر.م. سریز؛ سلسله، لړۍ، ردیف، صف، مجموعه، پرله پسې والی، تعاقب.

سېزل (sezál) مص. مت. و ګ. سېځل.

سېزني (sezní) سیځني، اوږده اوېدلې پټاره ده چې یو ماشوم په اوږنې کې ورباندې تړي.

سېزونی (sezúnay) ص. نر.م. ۱) سوځونکی، سېځونکی؛ ۲) سوزکی، د آتشک بوټی.

سېږګی (sežgáy) نر.م. سیندربګی، یو ډول دښتي او غرنی سپین رنګی بوټی دی.

سېږۍ (sežáy) ښځ.م. پولکۍ، کېږه، کوږ مېخ دی چې پال په کونده کې ټینګوي.

سیږه (sizá) ښځ.م. غرنۍ مېږه.

سیستم (sistám) نر.م. ۱) روش، طریقه، لاره، اسلوب، ډول؛ ۲) رشته، لړۍ؛ ۳) نظام، جهاز.

سیستماتیک (sistamātík) ص: نر.م.ج. ۱) منظم، پر ترتیب برابر؛ ۲) سیستم جوړونکی، د سیستم، په سیستم مربوط.

سېستوډ (sestód) نر.ج (بیا.) سستودا، سستودیا، پلن چنجیان، کدوداني چنجي.

سېسنه (sesána) ښځ.م. هغه بختوره ښځه چې ډېر اولاد زېږوي.

سیسه (sisá) ښځ.م. سرپ، سیکه.

سیسي (sisí) ص. ښځ.م. بوینه یا بویناکه غوښه.

سېسې (sesé) ښځ.م. لو. درې ګی، د بېهیو یو ډول مشهوره لوبه ده.

سیسۍ (sisáy) ښځ.م. یو خړ رنګی، برګه، زرکې ته ورته مرغۍ ده.

سیغون (saygún) نر.م. و ګ. سوغنی.

سیف (sayf) نر.م ۱) توره، حربه؛ ۲) یو ډول بحري کب دی چې د تورې په څېر اوږده تونګه لري، کوسه کب هم ورته وایي؛ ۳) تجری.

سیفلیس (siflís) نر.م. طب. سفلیس، آتشک، اتشک، اوربلک، یوه ساري ناروغي ده.

سیفون (sayfún) نر.م. کږه یا زانوخمه لوله ده چې اوبه له لوښي څخه بل لوښي ته تېرېږي پکې.

سېک (sek) نر.م. قوت، توان، طاقت.

سیک (sik) نر.م. سک، سکه؛ هغه څوک چې په سیکیزم عقیده لري.

سېک ختلی (sekxatálay) ص. نر.م. کمزوری، ناتوانه، کم قوته، ضعیف.

سېکرتر (sekartár) ص. نر.م. و گ. سکرتر.

سېک زړی (sekzáray) ص. سخت زړی.

سیکړ (saykáṛ) عد. سیکړه، سل، صدا.

سیکړه (saykaṛá) ښځ.م. ۱) و گ. سیکړ، ۲) ډله، جمعیت.

سېکسولوجي (seksolojí) ښځ.م. جنس پېژندنه، د جنسي مطالعاتو مبحث.

سېکل (sekál) مص. مت. تکورول، تودول، گرمول

سېکلی (sekálay) مف. نر.م. ۱) تکور شوی، سېکل شوی؛ ۲) ص. نر.م. بدمرغه، سپېره.

سیکن (sikán) نر.م. ۱) له یوه څیز نه کرکه پیدا کېدل؛ ۲) د یوه شي د ډېر خوړو له امله زړه توربدل؛ ۲) ص. نر.م. ضعیف، کمزوری.

سېکنټ (sekánt) نر.م. هغه مستقیم خط چې یو منحني په دوو یا زیاتو نقطو کې قطع کړي.

سېکور (sekawár) نر.م. د زور خاوند، د طاقت څښتن، طاقتور، زورور.

سیکه (siká) ښځ.م. ۱) سرپ؛ ۲) شکل، مخ، څېره، بڼه، قیافه، قد و اندام.

سېکه (séka) ښځ.م. دریمه، دریمه برخه، یو په دریمه، یو پر دري ۱/۳

سیگار (sigár) نر.م. د تمبکو له نغښتلي پاڼې څخه جوړه شوې نلی ده.

سیگرېټ (sigrét) نر.م. و گ. سگرټ.

سیگنل (signál) نر.م. سیگنال، زیگنال، زیگنل، نښه، نخښه، اشاره، علامه.

سیل (sayl) نر.م. ۱) ننداره، تماشه؛ ۲) ساتېری، د سازو سرود مجلس.

سېل (sel) نر.م. ۱) نهر، سېلاب؛ ۲) زیاتې مرغۍ چې یوځای سره الوځي.

سېلاب (selāb) نر.م ۱) نهر، سېلاو؛ ۲) گر. څپه، هجا، سیلبل، سلیبل، تلفظي جز .

سېلابي (selābí) ص. نب. سېلابيز، د سېلاب، څپیز، د تلفظي جزء، هجایي، د سلیبل مربوط.

سېلات (selāt) نر.م. باسار، بوڼ، سرسامي، د سرسام ناروغي، یو ډول دماغي ناروغي ده.

سیلان (silān) نر.م. بهاند، جاري.

سیلانی (saylānay,í) ص. نر.م. سیاح، ننداره کوونکی، سیل کوونکی.

سیلاو (silāw) نر.م. سره څپه، یخه سیلۍ.

سېلاو (selāw) نر.م. د سېلاب مفغن شکل.

سېلاوځپلی (selāwǰapálay) ص. سېلاب وهلی، نهز وهلی.

سېلاوه (selāwá) ښځ.م. لوېه چاړه، یوه جارحه آله ده.

سېلتی (selatáy) ص.نر.م. سرسام شوی.

سیلگری (silagáray) ص.نر.م. و گ. سیله گر.

سېلمه (selmá) ښځ.م. ۱) کورنی؛ ۲) گاونډی؛ ۳) گرده، ټول، تمام، له یو سره.

سېلن (selán) ص. نر.م. توربخن، توروېره.

سېلنگ (seláng) نر.م. سیاه لنگي، یو ډول ناروغي ده.

سېلو (seló) ص. ښځ.م. ۱) د غوا لوشلو یو خاص طرز دی؛ ۲) ښځ.م. گودام، گدام؛ ۱) دغنمو د ساتلو مخصوص ځای.

سېلوی (seláway) نر.م. اوسېلی، اسوېلی، سره سا، سور اسوېلی.

سېلوې (selawé) ښځ.م. سبا، سېلویې، سلوې.

سیله (silá) ښځ.م. پلوي، طرفداري، ننگه.

سیله گر (silagár) ص. نر.م. طرفدار، پلوی، پرخوا، ننگه کوونکی.

سیله هار (silahā́r) نر.م. نفسک، ستمی، تیگا.

سېلی (seláy) ښځ.م. هغه پړی چې له وژغنو څخه جوړ شوی وي.

سیلي (silí) نر.ج. چوري، بنگړي.

سیلی (siláy) ښځ.م. ۱) خیلی، توپان، تېز باد، ۲) تباهي، بربادي؛ ۳) باد.

سېلۍ (sélay) نر.م. ۱) چلتار، ۲) یو ډول مواد دي چې د تندي ورغومي د نامه له غوټۍ څخه یې اخلي او ثمنو شیدو کې وهل کېږي او پوڅه پنیر جوړېږي؛ ۳) یو ډول خوشبویه بوټی دی.

سیلی (siláy) ص. نر.م. مرستی، پلوی، طرفدار.

سیلیبند (silibánd) نر.م. تپک، پوستینچه.

سیم (sim) نر.م. فلزي مزی: ۱) ارتباط، اړیکی؛ ٤) تص. د ظاهر و باطن پاکونگ.

سېما (semā́) ښځ.م. ۱) د ـ بوال بـپوری؛ ۲) سبب، سرپناه.

سیما (simā́) ښځ.م. زیما، د خنکي د قشر په دوو گونو وېشو کې: د یوه وېش نوم دی.

سیماب (simā́b) جن. و.گ. پاره.

سېمایه (semāyá) ښځ.م. هغه تور رنگ چې له اوسپنځري څخه لاس ته راځي.

سیمبل (simbál) نر.م.ج. و.گ. سمبل.

سیم دوزي (simdozí) ښځ.م. زرگندي، سرمه دوزي، یو لاسي صنعت دی.

سیمرغ (s(e,i)múrğ) نر.م. عنقا، د یوه افسانوي او موهوم مرغه نوم.

سیمسار[1] (simsā́r) نر.م. و.گ. سمساره.

سیمسار[2] (simsā́r) ص. نر.م. ۱) دلال؛ ۲) هغه دوکاندار چې د ښځو د فېشن سامان خرڅوي.

سیمفني (simfaní) ښځ.م. سمفوني، سمفني، سنفوني: د موسیقي آلاتو د اوازونو هارموني یا هم آهنگي.

سیمک (simák) نر.م. ۱) لاره، لویه پخه ستنه چې ښځې د سر د وېښتانو لارې ورباندې باسي؛ ۲) سیخ د اودلو سیخ.

سیم گل (simgál) نر.م. هغه آخېر چې د خاورې، میده شگې او بډه گال له مخلوط څخه جوړېږي.

سېمنار (semanā́r) نر.م. سیمینار؛ ۱) د یوې موضوع په باب (د پوهانو) د بحث او تحقیق غونډه؛ ۲) کنفرانس.

سیمه (síma) ښځ.م. منطقه، ناحیه.

سېمه (semá) ښځ.م. ۱) و.گ. سپېمه؛ ۲) اسپمه.

سیمه پال (simapā́l) ص. سمت پال، سکتارست.

سیمه څار (simacā́r) نر.م. هغه مرکز چې د یوې سیمې تولې گزمې ورپورې تړلې وي.

سیمه وال (simawā́l) ص. د سیمې، د منطقې.

سیمه ییز (simayíz) ص. نر.م.ج. منطقوي، په سیمه پورې اړوند.

سیمي (simí) ص. نب. له سیم څخه جوړ شوی.

سیمی (saymā́y) ص. نب. سی می: ۱) خجل، شرمنده؛ ۲) روغ، جوړ، روغ رمټ.

سیمیا (simiyā́) ښځ.م. ۱) د طلسم او جادو فن؛ ۲) چال، شعبده؛ ۳) ننبه؛ ٤) سیمیان، ماچې.

سیمیټ (simiṭ) نر.م. سمنټ، سیمنټ، یوه ماده ده چې اهکي احجار وته حرارت ورکولو او تکلیس څخه لاس ته راځي.

سیمي کلاسیک (semiklāsík) ص. نـر.م.ج. نیم لرغونی، یو څه لرغونی، نیمچه پخوانی.

سیمي کولن (semikólan) نر.م. (تن.) ټکی، ټنډنبه، تکی لرونکي کامه، ممیزه، نقطه لرونکی وېرګول چې څېره یې داسې (؛) ده.

سیمینار (siminā́r) نر.م. و ګ. سېمنار.

سین (sin) نـر.م. ۱) د «س» تـوري اواز او تلفظ؛ ۲) وګ. سیند.

سېن (sen) نر.م. سلا، مشوره، اتفاق، مصلحت.

سین ټکس (sinṭíks) نر.م. (ګر.) نحوه، د نحوي واحدونو علم.

سینچه (sinčá) ښځ.م. ۱) د کارتوس ډکولو آله؛ ۲) اندازه، مېچونی، کنده، مقیاس.

سیند (sind) نر.م. سیند، رود، دریاب.

سیندک (sindák) ص. نر.م. ننبه ویشتونکی، هغه سړی چې ښه ننبه ولي.

سیندګی (sindgáy) نر.م. د سیند مصغر، کوچنی سیند یا دریاب، قاموس.

سیندلاو (sindlā́w) نر.م. سګ لاوو، سګ لاهو، داوبو سپی.

سیند مشر (sindmáša̱r) نـر.م. امیرالبحـر، د بحري قواوو لوی صاحب منصب.

سیندنی (sindanáy) ص. نر.م. سندنی، بحري، د سیند، دریابي؛ ۱) سیندنی ستوری، اوښن ستـاره؛ ۲) سیندنی خـیار: یـو ژوی دی چـې اسکلېټ نه لري.

سیندی (sindáy) نر.م. سپلندی، لاره، پیاڅه، د ښځو د سر وېښتانو لاره.

سینګ (sing) نـر.م. مسـاوات، بـرابـري، توازن، انډول.

سینګار (singā́r) نر.م. سنګار، ارایش، ښکلل، ډول، په ګاڼو او جامو ښکلل.

سینګارځی (singārǰáy) نـر.م. آرایشګاه، د ډولي کولو ځای، د سینګار ځای.

سینګارول (singārawә́l) مص. مت. ښکلل، ډولي کول، سنګارېدل، جوړول.

سینګارېدل (singāredә́l) مص. ل. ښکلي کېدل، ډولي کېدل.

سینګاوڼ (singāwáṇ) نر.م. د ببـړی سکان، د ببـړی جبه.

سینګټه (singáṭa) ښځ.م. چوړو، بټخک، شخه دو، شبخدو، یو ډول مرغی ده.

سینګړ (singáṛ) نر.م. کاڼیز، ډبریز، ډبرین، هغه ځای چې ډبرې تیرې ولري.

سینګړی (singaṛáy) نر.م. سامان الات، باروت داني.

سینګکه (singáka) ښځ.م. خړانګه، خړانه، خړی، یوه کوچنی خړه مرغی ده.

سینګڼ (singáṇ) نر.م. ۱) سوړ باد، سیکن، یخه هوا؛ ۲) سپېره، منحوس، بدمرغه.

سینګی (singáy) ښځ.م. ډوول، سګ ماهي.

سینما (sinamā́) ښځ.م. سېنما ۱) د خوځندو تصویرو تیاتر؛ ۳) د فلم د ښودلو ځای، نندارتون.

سینماټوګرافي (sinamāṭogrāfī́) ښـځ.م. د خوځندو تصویرو د جـوړولـو هنر، د سینمایي فلمو د تهیه کولو فن، حرکت ثبتونه.

سینماسکوپ (sinamāskóp) ص. نـر.م.ج. وایډاېنګل، هغه سینما چې پرده یې تر معمولي پردو یو نیم واري غټه وي.

سینوال (sinwā́l) ص.نر.م. د سینه، سین ته منسوب په سینه اړوند.

سینوسی (sinósay) نـر.م. میرگن، جوریان، یو ډول ښکاري مارغه دی.

سینه (siná) ښځ.م. ۱) صدر، ټټر، د نس پاسنی برخه؛ ۲) تص. د علم صفت.

سینه باز (sinabā́z) نر.م. یو ډول غرنی مرغی ده.

سینه بغل (sinabağál) و.گ. ذات الریه.

سینه بند (sinabánd) نـر.م. ۱) پټـور، تانګ، د بارګیر (خره او..) پرسینه راتاوېدونکې ریتاړه ۲) ټټری، کرېلی، د ښځو واسکټ.

سینه داغی (sinadā́ğay) ص.نر.م. ۱) ډېرخپه، غمجن؛ ۲) هغه څوک چې اولاد یې مړ وي.

سینه سوخته (sinasoxtá) ص. نب. سینه سوی ځیګرخون، جګرسوی، جګرخون.

سیني (siní) ښځ.م. ۱) ښـانک، د ډوډۍ خـوړلـو لوی لوښی؛ ۲) غته مجمه.

سینچه (sinčá) ښځ.م. و.گ. سینچه.

سیو (siw) نـر.م. رطوبت، نم، نو، زېم، لوندوالی، نمجنتوب.

سېوده (siwdá) ښځ.م. لحد.

سیوران (siwrā́n) نر.م. چتری، سایه وان.

سیورن (syorán) نـر.م. ۱) سیوری لـرونکی؛ ۲) هغه څیز چې په سیوري کې وچ شوی وي.

سیوری (syóray) نر.م. ۱) سوری، سایه، سېبره؛ ۲) مج. حمایه، ساتنه.

سیوسیو (siwsíw) نر.م. چـوغکې (چنچڼې) ته ورته یو ډول خړه مرغۍ ده.

سیوک (siwák) نر.م. ۱) نیم سـوی، نیم سـوخته لرګی؛ ۲) ډنګر ماشوم چې په پوره اندازه د مور شیدې نه وررسېږي.

سیوکی (siwákay) نر.م. ۱) د سیوک مصغر، د لګول شوي لرګي یوه ټوټه، نیم سـوخته لرګی، سوکی.

سیول (sayawál) مص. مـت. زغـمل، تحملـول، صبرکول، سهل.

سیه سوز (syahsóz) نر.م. هغه ژمنی سره (امبار) چې ډېرې شوې وي.

سیهه (sihá) ښځ.م. سیه، سیاهه؛ ۱) نوم لیکنه؛ ۲) یادښت، یاداشت.

سیهي (sihí) ښځ.م. سیاهي، سیایي، تورکی.

سیېدل (sayedál) مص.ل. سهېدل.

سییک (siyák) نر.م. ۱) تر مړې لوی او تـور لمي ته ورته حیوان دی؛ ۲) دژمي څو ټاکلې ورځې.

سییکه (sayíka) ښځ.م. هغه تونده باد چې د باران څاځکي هم ورسره وي.

سیین (siyán) نر.م. توریخن، تورو زمه، توروېره، تورو شمه.

سییه (siyá) ص. نب. هغه هلک یا نجلی چې مور یې مړه شوې وي.

سییی (siyí) ص. نب. په ښبه، تشخیص، ښباني، په دماغ کې ساتل شوی.

ش

ش[1] (šin) نر.م: د پښتو الفبې دروېشتم توری دی. ابجدي ارزښت يې (۳۰۰) دی.

ش[2] (šin) مخفف، دهجري شمسي کال لنډون دی.

شا (šā) ښځ. م. ۱) څټ، اوستربل، د مخ مقابل؛ ۲) نر.م. و گ. شاه.

شاب (šāb) نر.م. ستو، لوغده، ستووه، پېښ قبضه، يو ډول جارحه وسله ده.

شاباز (šābāz) نر.م. ۱) د ښځې د سر کوڅې کړي وېښته؛ ۲) زخه، مضراب؛ ۳) د غاړې دځنډې خامک.

شابازي غاړه (šabāzigāra) ښځ. م. شاباسي غاړه؛ يو ډول غاړه ده چې په ميده خامک او ښاخلو سره جوړېږي.

شاباس (šābās) نر.م. (ج. شاباسي) آپرين، آفرين. شاباش: دهڅونې او ستاينې کلمه.

شابوشی (šābošay) ښځ.م. يو ډول بوټی دی چې زېړ خوشبويه گل کوي.

شابوکی (šābūkay) ص. نر. م. شاکوپی، کوپ، ټيټا، شاکړوپی، ډوړای، کوتار، شاتوغی.

شابېل (šābél) نر.م. (ج. شابېلونه) غشی، شتی؛ تېره څوکی غشی.

شاپ (šāp) نر.م. ۱) د کوچنيانو د قبض ماتولو لپاره يوه وسيله ده؛ ۲) حربه؛ ۳) کارغې.

شاپرشنجی (šāparšánjay) ق. ۱) شا په تخته، سم تېک، ستوني ستغ؛ ۲) مخالف، پرخلاف.

شاپړنگه (šāpranga) ښځ. م. يو ډول ځنگلي بوټی دی.

شاپور (šāpūr) نر.م. شازی، شاهپور، شازاده، شهزاده، پاچا زوی.

شاپه‌شا (šāpəšā) ق. ۱) د «مخامخ» ضد؛ ۲) مرور، خوابدی؛ ۳) پټ، په پټه.

شاپې (šāpé) ښځ. ج. د «لاپې» له کليمې سره د (لاپې شاپې) په توگه او د باتېو او لاپو په مانا کارېږي.

شاپيانګه (šāpyā́nga) ښځ. م. ښاپيانګه، شدوپي، يو شيدې لرونکی بوټی دی چې ژېړ ګل کوي.

شاپيتی (šāpítay) نر. م. غوابيږې، کارغه پسکي، کپسې، قپسې، حلزون.

شاپېټی (šapeṭáy) نر. م ۱) هدف، سيپی، سيپ؛ ۲) پرشا باندې دروند بار.

شاپېری (šaperáy) ښځ. م. ج. و ګ. ښاپېری.

شاپينپيکو (šapinpikó) ښځ. م. د کوچنيانو يو ډول لوبه ده.

شات (šat) جن. ګبينه، ګبين، انګبين.

شاتر (šatar) نر. م. شاطر: ۱) ځيرک، هوښيار؛ ۲) چابک، چالاکه؛ ۳) جلبي، خدمتګار.

شاتره (šatará) ښځ. م. شوتره، پاپړه، شاهتره، يو ډول تريخ بوټی او ګياه ده.

شاتګ (šatág) پرشا تګ، رجعت، عقب نشيني، قهقرا، قهقرايي.

شاتګپال (šatagpā́l) شاتګواله، رجعت پسند.

شاتګواله (šatagwā́la) شاتګپاله، رجعت پسندي.

شاتماغه (šatamāğá,a) ص. ښځ. م. نخره بازه، نخره کوونکې، مکېز کوونکې، قنجي.

شاتنی (šatanáy) ص. ښځ. م. وروستنی، تر شا، ترڅټ؛ د تولو تر شا.

شاتوت (šatū́t) نر. م. ج. شاه توت؛ يو راز توت دی رنګ يې توريخون سور يا تک سور وي.

شاتوری (šatóray) ص. نر. م. ۱) بې ځله حيوان؛ ۲) بې بسترې کټ.

شاته (šā́t(a,a)) ق. ۱) ترشا، څټ ته، د شا لوري ته؛ ۲) مج. ماته، ماتې، شکست.

شاته کول (šatakawā́l) مص. مت ۱) په شا کول، شاته وهل؛ ۲) اهميت نه ورکول؛ ۳) په مزل کې وروسته پرېښودل؛ ۵) هېرول.

شاته کېدل (šatakedál) مص. ل. ۱) وروسته کېدل؛ ۲) دچا مرسته پرېښودل؛ ۳) پښېمانېدل.

شاتير (šatír) نر. م. بش. شاتيره، غماسکی، ويشه، غټ تير.

شاټ (šāṭ) نر. م. (سين.) د يوې صحنې ترکيب او کمپوزيشن.

شاټپول (šaṭapawál) مص. مت. ۱) شابسی ورکول؛ ۲) پارول، لمسول؛ ۳) مج. دعا ورته کول.

شاټوغتوب (šaṭuğtób) نر. م. کړوپ والي، ټوغوالي، د ملا کړوپ والي، شاټوغوالي.

شاټوغی (šaṭū́ğay) ص. نر. م. کړوپ، کوپ، ډوډای، ډيډی، شاکړوپی، شاټيغی.

شاټيټي (šāṭuṭí) ښځ. م. و ګ. شاټوغتوب.

شاټينګول (šaṭingawā́l) مص. مت. مرسته کول، ملاتړ کول، پره کول.

شاټينګه (šaṭínga) ښځ. م. شاټينګی، ټوسکی، ټينګه، ټونګی، کوډړک، سنګدان.

شاټينګی (šaṭíngay) ص. نر. م. مرستيال، مرستوال، کومکي، مددګار، ملاتړ.

شاټينګي (šaṭingí) ښځ. م. ملاتړنه، ملاتړ کول، مرسته، ننګه.

شاجور (šājór) نر. م. ججوره، ججوري، جاغور، د ټوپک ججوره.

شاځلمی (šāǰalmáy) نر. م. و ګ. شازلمی.

شاځه (šā́ǰa) ښځ. م. شازه، شياځه: ۱) هغه پلنه تيږه چې د قبر سر او پښو ته يې دروي؛ ۲) همداسې تيږه چې د لحد د پټولو لپاره اېښودله کېږي.

شاخ (šāx) نر. م. و ګ. ښاخ.

شاخص (šāxís) ص. نر. م. ۱) راوتلې برخه؛ ۲) هغه سترګې چې نه رېږيږي ۵) هغه نښه چې عسکر د رسمي تېرېدنې يا تعليم په وخت کې

هغې ته په رارسېدو سره د سلامي لپاره سر گرځوي.

شاخک (šaxák) نر. م. ۱) وړوکی ښکر؛ ۲) هغه ښکر چې په هغه سره وينه ايستل کېږي.

شاخل (šaxál) نر. ج. د حبوباتو له کورنۍ څخه دی چې د څارويو د خوراک لپاره کرل کېږي.

شاخله (šaxalá) ښځ. م. څانګه، ښرانګه، شاخچه.

شاخېل (šaxél) ص. نر. م. ۱) ربېزی، جاروکښ؛ ۲) شاه خېل. دواده په شپه د زوم دلورې خلک.

شادو (šādó) نر. م. وګ. بيزو.

شادي (šādí) نر. م. وګ. بيزو.

شاډوله (šāḍóla) ښځ. م. ۱) د کوچنيانو يو ډول لوبه ده؛ ۲) يو راز ګډا ده.

شاډيندک (saḍindák) نر. م. زنګبده، تال خوړل، په تال کې زنګبده.

شاذ (šaz) ص. نر. م. ج. ناوياته، نادر، کمياب؛ هغه څه چې لږ پيدا کېږي.

شار (šar) نر. م. د جارو يو ډول بوټی دی.

شاربل (šarbál) مص. مت. ۱) منبل، مږل، له مستو څخه کوچ او تروې ايستل: ۲) مج. يوه خبره ډېره سره پېچل، اوږدول او سپينول.

شارتي (šarṭí) ښځ. م. شاتي، شارتي: ۱) جرقه؛ هغه بڅرکی چې دوو بربښنا لرونکو سيمانو له تماس څخه پيدا کېږي؛ ۲) مج. قهر، غوسه

شارتېدل (šarṭedál) مص. ل. شاتېدل، شارتېدل؛ ۱) د برق په سيمونو کې شارتي پيدا کېدل؛ ۲) مج. عصبي کېدل.

شارحه (šarhá) ښځ. م. وګ. سپېرنی.

شارژدافير (šarždāfér) نر. م. سياسي چارواکی، ناظم الامور، د مختار وزير نايب.

شارع (šarí) نر. م. ۱) د شرعي څښتن، لاربښود؛ ۲) لاره، لويه لاره.

شارګر (šargár) نر. م. پ. ک. شاعر، سندرغاړی، مجلسي، سندربول، بدل زن، شاري ويونکی.

شارو (šaró) ښځ. م. وګ. ښارو.

شاره دا (šaradā) ښځ. م. ج. په اتمې ميلادي پېړۍ کې د يوه رسم الخط نوم و.

شارۍ (šaráy) ښځ. ج. شېرې، شورې، شاعرې، مجلس: فی البديهه شعر ته شارۍ وايي.

شارېزی (šarézay) نر. م. داسې دېوال چې له تول ښار څخه چاپېره تاو شوی وي.

شاري ګر (šarigár) نر. م. مجلسي، شاعر، هغه شاعر چې هم شعر وايي او هم سندرې.

شاړ (šaṛ) ص. نر. م. ج. ۱) شړ، بې حاصله، نا آباد. شنډه ځمکه؛ ۲) مج. لټ، سست؛ ۳) بې ادبه، بې تعليمه.

شاړپاړ (šaṛpāṛ) ص. نر. م. ج. ۱) شړپړ، شاړشپاړ، بې حاصله؛ ۲) مج. لټ؛ ۳) بې ډبه، بې ادبه؛ ٤) بې تعليمه، بې کسبه.

شاړتوب (šaṛtób) نر. م. شړتوب، شړوالی، شنډتوب شاړتيا، شاړوالی.

شاړول (šaṛawál) مص. مت. ۱) شړول، بې حاصله کول، شنډول؛ ۲) بې ادبه کول؛ ۳) لټول، سستول ٤) بې تعليمه کول، بې کسبه کول.

شاړه (šāṛa) ښځ. م. ۱) الميره، لمړه، د بام د غاړې موړه؛ ۲) د شاړ مؤنث.

شاړی (šāṛay) ص. نر. م. ۱) لټ، کاهل، مټ، تمبل؛ ۲) زردالو، وګ. شاړي.

شاړي (šāṛí) ښځ. ج. هغه زردالو چې بسته يې ترخه وي.

شاړېدل (šāṛedál) مص. ل. ۱) شنډېدل، شړېدل، له حاصله لوېدل؛ ۱) لټېدل؛ ۳) بې ادبه کېدل؛ ٤) بې تعليمه کېدل.

شاړې واړې (šaṛewáṛe) ص. نب. ۱) گډوډ، بې ترتيبه؛ ۲) لتې؛ ۳) بې ادبه، بې بنده.

شازادګي (šazādagáy) ښځ. م (ج. شازادګۍ) شازادي، شهزادګي، شهزادۍ، د پاچا لور.

شازاده (šazādá) نر. م. (ج. شازادګان) شهزاده، باچا زاده، د پاچا زوی.

شازلمی (šazalmáy) نر. م. مېړنی زلمی، ناوس، زوم ځودګري.

شازه (šāzá) ښځ. م. (ج. شازې) و ګ. شاځه.

شاستر (šastár) نر. م. ۱) د حکمت علم؛ ۲) مو. د موسيقي اساسي کتابونه.

شاطر (šāt(i,á)r) نر. م. و ګ. شاتر.

شاعر (šāʕír) ص. نر. م. (ج. شاعران) ۱) لاتورل، چندی، شعر ويونکی، شعر جوړونکی؛ ۲) مج. سندرغاړی، سندربول.

شاعرانه (šāʕirā́na) ق. دشعر، دشاعرۍ، په شعر پورې مربوط.

شاعروزمه (šaʕirwázma) ص. نر. م. شاعرډوله، شاعرنما، متشاعر.

شاعري (šaʕirí) ښځ. م ۱) شعر ويل، شعر جوړونه، د شعر ويلو فن يا هنر؛ ۲) مج. خيال پردازي.

شاغوت (šağót) نر. م. ګوته، کون ګوتي، اته، ګوته ورکول.

شاغوتول (šağotawə́l) مص. مت. شاغوت کول، ګوته ورکول، ګوتې کول، اته ورکول.

شاغوتۍ (šağotə́y) ښځ. م. يارمخچې، يو ډول سارانی خړه کوچنۍ مرغۍ ده.

شافع (šāfíʕ) ص. نر. م. شفاعت کوونکی، سپارښت کوونکی، سفارش کوونکی.

شاقول (šāqúl) نر. م. شاول، ښاول؛ يوه آله ده چې د دېوال سموالی او کږوالی په کې څرګندېږي.

شاقه (šāqá) ص. نب. ستونزمن، سخت، ګران، درونډ.

شاک (šāk) نر. م. و ګ. شوک[۲].

شاکاسه (šākāsá) ښځ. م. لويه مسې کاسه، د المونيم لويه کاسه.

شاکر (šākír) ص. نر. م. ۱) شکر کښونکی، شکر کوونکی؛ ۲) خوښ، رضا، راضي.

شاکرک (šākarák) نر. م. يو ډول خوړو نيات دی، دوه تېغونه لري.

شاکړوپ (šākṛúp) ص. نر. م. شاکوپی، شاکړوپی، ډوډی، شاتوغی، شاکوپ، شاتېتی.

شاکلا (šākalā́) ښځ. نر. م. ۱) ابرا، تېرېدنه، تبري، له حق العبد څخه تېرېدنه؛ ۲) توبه!.

شاکلنګه (šakulánga) ښځ. م. کرکرې، يو ډول د بره غټه او پياوړې زانه ده.

شاکوکۍ (šakokáy) ښځ. م. د کوچنيو نجونو يو ډول لوبه ده.

شاکول (šakawə́l) مص. ل. ۱) شا اړول، شاګرځول؛ ۲) توجه نه کول؛ ۳) مج. بې پروايي کول.

شاکونډی (šakunḍə́y) ښځ. م. يو ډول غرنی وړوکی ناک دی.

شاکي (šakí) ص. نب. شکايت کوونکی، ګيله من.

شاګرځ (šagárǰ) امر عس. شاګرس! په عسکرې کې يو قوماندو ده.

شاګرد (šagárd) ص. نر. م. زده کوونکی، متعلم، طالب، محصل، هغه څوک چې د کوم فن، کار يا هنر د مهارت له څښتنه زده کړه کوي.

شاګردانه (šagardāná) ښځ. م. ۱) هغه پيسې چې رانيوونکی يې شاګرد ته د بخشش په توګه ورکوي؛ ۲) لپکۍ، چونګۍ.

شاګردي (šagardí) ښځ. م. زده کړه؛ د استاد تر لاس لاندې کار کول.

شاګرځول (šagərǰawә́l) مص. مت. شا اړول، په کار کې لټي کول، کار پرېښودل.

شاګزی (šagazә́y) نر.م. د اوږدوالي د واحد يعنې ګز له دريو ولونو څخه يو ډول دی.

شاګوری (šagū́ray) نر.م. ۱) هغه توکر چې د کميس شاته اچول کېږي؛ ۲) دخرو دکتې موره.

شاګوم (šagū́m) نر.م. و.ګ. شګوم.

شاګی (šagә́y) نر.م. د ښځينه کميس شاته له غاړې څخه ترملا پورې توته.

شاګۍ (šagә́y) ښځ.م. ۱) غونډۍ، پوتی، خټ؛ ۲) د غره لمنه؛ ۳) يوه تخته ځمکه؛ ٤) هديره.

شال (šāl) نر.م. (ج. شالونه) د ښځو ورين پړونی، د ښځو نفيس ټيکری.

شالکی (šalakáy) نر.م. کوچنوټی شال، ورکوټی شال، د شال مصغر.

شالګول (šalagawә́l) مص. مت. ۱) رااچول، په غېږه کې ستوني ستغ ځملول؛ ۲) مغلوبه کول؛ ۳) دمه کول، ډډه لګول.

شالمۍ (šalmә́y) ښځ.م. ۱) هغه فلزي مرۍ چې ښځې يې د لستونو پرڅنډو باندې ګنډي؛ ۲) يو ډول خامک، يو راز ګنډون.

شالمۍ وټی (šalmәywáṭay) نر.م. مشکنيو وټی، د توکر يو ډول ګردی ځونډی دی چې ګرد چاپېره يې مرۍ ګنډلې کېږي او ښځې يې د کميس په ټټر پورې ګنډي.

شالنګ (šaláng) نر.م. رټنه، شړنه، بېکاره کول، له کاره لېرې کول.

شالنګول (šalangawә́l) مص. مت. ۱) رټل، شړل، ګوښه کول؛ ۲) تالول، ځنډول.

شالنګېدل (šalangedә́l) مص. ل ۱) رټل کېدل، ګوښه کېدل؛ ۲) معطله کېدل، ځنډېدل.

شالوری (šalóray) نر.م. شاته، شا و خواته، د شالورته.

شالوګۍ (šalogáy) ښځ.م. چرچره، يو ډول چنچنه ده، يو راز چوغکه ده.

شالولکی (šalolakáy) نر.م. هغه مېږی چې وزر يې کړي وي.

شاليد (šalíd) نر.م. شا ځمکه، پس منظر، زمينه.

شاليزاره (šalizára) ښځ.م. شنولګره، هغه ځمکه چې شولې په کې کرل کېږي.

شامت (šamát) نر.م. ۱) بخت، طالع؛ ۲) برخه، نصيب؛ ۳) نحوست، سپېره والی.

شامتوره (šamatóra) ښځ.م. څاښکه، يو ډول توره مرغۍ ده.

شامخه (šamáxa) ښځ.م. و.ګ. شموخه.

شامدام (šamudā́m) ق. تل، همېشه، هر وخت.

شام کليان (šamkalyā́n) نر.م. مو. يو راګ دی.

شامکۍ (šamakә́y) ښځ.م. يو ډول مرغۍ ده چې په اوبو کې ډېره پيدا کېږي.

شامل (šamíl) ص.نر.م.ج. ۱) داخل، ګډ، شريک ۲) په کې؛ ۳) خپرېدونکی، محيط.

شاملول (šamılawә́l) مص. مت. داخلول، ګډول، شريکول، يوځای کول.

شاملۍ (šamlә́y) ښځ.م. د يوې غرنۍ ګياه نوم دی.

شاملېدل (šamıledә́l) مص. ل. داخلېدل، شريکېدل، ګډېدل، يوځای کېدل.

شامن (šamә́n) نر.م. (تا) شمن، د آسيا د شمال او اروپا د اوولنو کاهن يا کشيش يا جادوګر، د ډبرې د لرغونې دورې د عصر مذهبي ښوونکي چې دم او وړاندوينې به يې کولې.

شامنیزم (šamanízәm) نر.م. د شامني عقايدو پيرو.

شامه (šamá) ښځ. م. د شامې حس، د وږم حس، د انسان له (۲۲) حسونو څخه يو حس.

شامي (šamí) ښځ. م. ماښامني؛ ۳) نر.م. ورژلي، د تکهدلو غوښو يو ډول کباب دی.

شامۍ (šamáy) ښځ. م. ج. ۱) مړيستون، قبر؛ ۲) يو ځايي يا ډله ييز قبر.

شان (šan) نر.م. ۱) پرتم، دبدبه؛ ۲) قدر، مرتبه؛ ۳) د خوشخطۍ وروستی پړاو؛ ۳) اد. څېر، ډول، غوندې، راز.

شانتاژ (šantáž) نر.م. ۱) چل، چم، خطا ايستنه؛ ۲) حق السکوت (بليک ميل).

شانته (šā́nta) ښځ. م. ۱) د اوبو بند، د اوبو تړ؛ ۲) ډکه، شنډۍ، شانډۍ.

شاندار (šāndā́ra) ص. نب. پرتمين، پرتم لرونکی، عظمت لرونکی، د شان-شوکت څښتن.

شانډوله (šānḍóla) ښځ. م ۱) څوخه، د خرواو اسانو د پښو يو راز ناروغتيا ده؛ ۲) اوړونکی، د کوچنيانو يو ډول لوبه ده.

شانډۍ (šānḍay) ښځ. م. ۱) شانتې؛ ۲) ډکه، بندی، شنډۍ.

شانکر (šānkā́r) ص. نر.م. يو ساري ناروغي ده چې د مقاربت له لارې خپرېږي.

شانګوړی (šāngū́ṛay) نر.م. محدب، وتلی ځای، بوک.

شانګه (šā́nga) ښځ. م. درې ښاخې، درې ښاخه لرونکی، ښاخې شانګې، ښاخې سکو.

شانوشانوتيک (šānušānuṭík) ند. د هلکانو د خوشالۍ کليمې دي.

شانه وانه (šānawānā́) ص. نب. په نخرو تګ، شانه ورانه، مکېزناکه، خرامان.

شانې (šāné) ق. وګ. شانته.

شانۍ (šānáy) نر.م. يو ډول نبات دی.

شاوخوا (šawūxwā́) ق. خوا وشا، چاپېره، ګرداګرد څلورخواوې.

شاور (šawā́r) نر.م. ۱) دوش؛ ۲) المبېدنه، لمبنه؛ ۳) شينډنه، اورونه؛ ٤) وريا؛ ٥) څپه.

شاوړی (šawaṛáy) ص. نر.م. نېزه وړی، تتونی، سېلاب راوړی، نيز راوړی.

شاول (šawā́l) نر.م. ۱) وګ. شاقول؛ ۲) وګ. جرثقيل؛ ۳) ببلچه، چاري.

شاولې واولې (šāwlewā́wle) ص. نب. ۱) هک پک، حيران؛ ۲) شاړې واړې، ګډوډ؛ ۳) ستړی ستومانه؛ ٤) متأثر.

شاه (šāh) نر.م. (ج. شاهان) ۱) پاچا، باچا، پاسوال، تولواک؛ ۲) ښاوی، د واده په شپه زوم.

شاهانه (šāhānā́) ق. شاهي، د شاه، د شاه په ډول.

شاه بالا (šāhbālā́) نر.م. هغه کوچنی چې له زوم سره د واده په ورځ د ناوې د پلار کره ورځي.

شاهد (šāhíd) ص. نر.م. (ج. شاهدان) ليدونکی، مشاهده کوونکی، ګواه، حاضر.

شاهدي (šāhidí) ښځ. م. وګ. شهادت.

شاهراه (šāhrā́h) ښځ. م. لويه لاره، عمومي، ستره او اوږده جاده چې مهم ځايونه سره نښلوي.

شاهرګ (šāhrág) نر.م. وګ. ښارګ.

شاهرود (šāhród) نر.م. وګ. زيتر.

شاهزاده (šāhzādá) نر.م. وګ. شازاده.

شاهزی (šāhzáy) ص. نر.م. شهزاده، شهزادګی.

شاهزۍ (šāhzā́y) ښځ. م. پاسوالزی، شهزادګی، شهزادی، شاهدخت.

شاهکار (šāhkā́r) نر.م. شهکار، پخه چاره، پوخ کار، څرګنده او ستره چاره.

شاهکور (šahkór) نر.م. ارگ، شاهي ماڼۍ.

شاهنامه (šahnāmá) ښځ. م. هغه منثور یا منظوم کتاب چې د تاریخ د شرحې او ملي داستانو په اړه لیکل شوی وي.

شاهنشاه (šahınšáh) ص. نـر.م. امپـراتور، د پاچاهانو پاچا، د شاهانو شاه، ستر تولواک.

شاهي (šāhí) ص. نب. ۱) د شاه، پاچا ته منسوب، د پاچا اړوند؛ ۲) پاچايي، تولواکي؛ ۳) ښځ. م. شايي، پنځه پوله.

شاهي کوټ (šāhikóṭ) ص. نـر.م. شاهي کلا، شاهي حصار.

شاهین (šāhín) نر.م. ۱) ثمین، وتلې لرگی، وتلې ډنډه، د ترازو هغه اوږد لرگی چې دواړه پلې ترې راځوړندې وي؛ ۲) نر.م. و گ. شند.

شاهي نظام (šāhinızā́m) ص. نـر.م. تولواکي نظام، پاچاهي رژیم، سلطنتي حکومت.

شاید (šāyád) اد. ښـایي، گـوندې، کـېدای شي، احتمالاً، ممکنه ده.

شایع (šāyíʔ) ص. نب. (ج. شایعات) ۱) خـپور، نشر، فاش؛ ۲) ښکاره، څرگند، جوت.

شایق (šāyíq) ص. نـر.م.ج. هیله من، مشـتاق، مایل.

شایي بایي (šāyibāyí) ښځ. م.ج. مزې چړچې، عیش و نوش.

شباب (šabā́b) نر.م. ځواني، زلمیتوب، ژنې توب.

شباهت (šabāhát) نر.م. ورته والی، یوڅېر والی.

شبت (šıbít) نر.م.ج. و گ. سووه.

شبتله (šabtála) ښځ. م. و گ. شوتل.

شبخون (šabxū́n) نر.م. و گ. شوخون.

شبری (šabaráy) ص. نر.م. شـوکور، شپېغلی، شپېلندر، شبکور.

شبشې (šabašé) ښځ. ج. یو ډول خـړ رنگی نبات دی چې څاروي یې خوري.

شبکه (šabaká) ښځ. م. ۱) یو سیستم، مجموعه، جونگ، پروژه؛ ۲) سوری سوری شی؛ ۳) ډله، څانگه، شعبه؛ ٤) مج. پټه ډلگی.

شبکیه (šabakıyá) ښځ. م. ریتینا، د سـترگې عصبي طبقه.

شبگیر (šabgír) نر.م. و گ. شوگیر.

شبنامه (šabnāmá) ښځ. م. (ج. شبنامې) و گ. شپه پاڼه.

شبنم (šabnám) جن. پرخه، چنې، شولنگ.

شبو (šabó) ښځ. . و گ. شبی.

شبور (šabū́r) نر.م. و گ. شکور.

شبه (šabá) ښځ. م. ۱) یو ډول کـچه (غیر اصلي) مرغلره ده؛ ۲) ورته والی، په څېر، غوندې.

شبه جرم (šıbıjúrm) نر.م. له سرغړونې رامنځ ته شـوی عمل، چې کـوونکی د هغه ضامن گـڼل کېږي.

شبه جزیره (šıbıjazirá) ښځ.م. و گ. ټاپووزمه.

شبه عمد (šıbıʔámd) نر.م. (فق.) قصد ته ورته، که د جرم فـاعل د اجرا وړ کومې نتیجې قصد وکړي خو د جزا وړ کومه بله نتیجه منځ ته راشي.

شبه واول (šıbıwāwál) نر.م (گر.) نیمواک، نیم مصوت، نیم واول، سیمي واول، هغه کانسوننټ چې د غیر سېلابي واول په توگه ادا کړی شي.

شبهه (šubhá) ښځ. م. شبهه، شک، گومان؛ د کومې چارې نیهام والی.

شبهه ناک (šubhanā́k) ص. نـر.م.ج. د شک وړ، مشکوک، د گومان لاندې، د اشتباه وړ.

شبی (šabáy) ښځ. م. ۱) د تبې ډوډی؛ ۲) شبو، شوبی، د شبو گل.

شبی (šabáy) نر.م. یو ډول وابنه یا گیاه ده.

شبیت (šabít) نر.م. و گ. سووه.

شبیه (šabíh) ص. نب. ورته، غوندې، مشابه، په څېر، په ډول، نظیر.

شپ (šap) نر.م. ۱) کور، مېنه؛ ۲) بام، چت، بلې؛ ۳) ص. نر.م. ژور، عمیق؛ ٤) کړشپ، کړشوپ؛ ۵) نر.م. یو مهمل شکل دی. د (گپ) له کلیمې سره د «گپ شپ» په توگه راځي.

شپانه (špāná) نر.م.ج. ۱) د شپون جمع؛ ۲) د شپون مغیره حالت.

شپانه بنې (špānábanáy) ښځ.م. یو ډول غوزه ده چې نورو بوټو پورې نښتې وي.

شپانه پنډی (špānápandáy) نر.م. د مرخېړي په څېر یو نبات دی.

شپانه پونډی (špānápundáy) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې د دورمې په څېر بندونه لري.

شپانه غود (spānağód) نر.م. و گ. شپنغود.

شپره (špará) ښځ.م. ۱) د لرگي د توږلو لپاره د نجارۍ یو ډول آله ده؛ ۲) یو ډول پاسته وابنه دي.

شپږ (špaṛ) ص. نر.م. ۱) شپږ گوتی؛ ۲) شاړ، شړ، شنډ.

شپږ بولې (špazbolé) ص. نر.م. شپږ پنبیز، شپږ پنبو والا.

شپږ تړ (špaztár) نر.م. د نرد لوبه.

شپږ څنډی (špazcánday) ص. نر.م. شپږ اړخیز، شپږ مخی، مسدس، شپږ ضلعي.

شپږ ډزی (špazdázay) نر.م. هغه ټوپک چې ججوره یې شپږ کارتوسه اخلي.

شپږ ډزې (špazdaze) ښځ.م. ارتې تمانچه، سرداري تمانچه.

شپږ گوتی (špazgótay) ص. نر.م. شپږی، څوک چې شپږ گوتې لري.

شپږ گوټی (špazgwáṭay) ص. نر.م. شپږ څنډیز، شپږ کونجو واله، شپږ ضلعي.

شپږ مخیز (špazmaxíz) ص. نر.م. شپږ اړخیز، شپږ کونجی.

شپږن (špazán) ص. نر.م. ج. سپږن، شپږک، هغه څوک چې د هرې سپږې ولري.

شپږه (špaza) ښځ.م. (ج. شپږې) و گ. سپږه.

شپږۍ (špazáy) ښځ.م. سپږۍ، سپږکۍ، یوه خزنده چې د غنمو په دانو کې پیدا کېږي.

شپږیز (špazíz) ص. نر.م. شپږ بیتیز، مسدس.

شپشتی (špáštay) نر.م. د یوې لوبې نوم دی.

شپنغود (špangŏd) نر.م. شپنغوده، شپانه غود، یوه مرغۍ ده چې د شپې شپېلکی وهي.

شپنکی (špankáy) نر.م. ۱) شپونکی، شپون، ۲) د شپون مصغر.

شپنه (španá) ښځ.م. ۱) شپون؛ ۲) د شپون مغیر او مؤنث شکل؛ ۳) یو ډول خوږ وابنه دی.

شپني (španí) ښځ.م. شپنتوب، شپون توب، رمه پوونه، د وزو او میږو څرونه.

شپنی (španáy) ص. نر.م. شپنی، بېگانی، پاته شونی، وږگنی.

شپو (šapó) ښځ.م. شاپو، هیټ خولی، کارډینالي خولی، یو ډول اروپایي خولی ده.

شپوږک (špuzák) نر.م. ج. و گ. شپږن.

شپول (špol) نر.م. ۱) کړی، حلقه، دایره، هاله؛ ۲) پنډ غالی، یاغیل، د ښاروی لپاره د لښتو احاطه؛ ۳) مال بند، اړه، ویره، د ازغیو احاطه.

شپولغالی (špolğálay) نر.م. گاچ، شپول، پنډ غالی، د ښارویو لپاره د لښتو احاطه.

شپون (špūn) نر.م (ج.شپانه) شپنکی، شپونکی.

شپونتوب (špūntób) نر.م. شپني، د وزو، پسونو او میږو د پوولو دنده.

شپونکی (špūnkáy) ص.نر.م ۱) شپنکی، شپون؛ ۲) د شپون مصغر.

شپوناکه (špūṇāka) ښځ.م. دکالیو یا توکرانو شوریدلی یا خورین ځای.

شپه (špa) نر.م ۱) وګ. شپون؛ ۲) ښځ.م. د ورځې مقابل، له ماښامه ترسبا راختو پورې وخت.

شپه پاڼه (špapāṇa) ښځ.م. شبنامه، هغه پاڼې چې په پټه د شپې خپرېږي.

شپه تېری (špatéray) فا. نر.م. شپه تېروونکی، هغه څوک چې د نورو په کورونو کې شپه تېرول غنیمت ګڼي.

شپه روڼی (šparūṇay) ص.نر.م. ۱) شپه لټوونی، شوګیر کوونکی؛ ۲) عابد، پرهېزګار.

شپه کار (špakār) نر.م. شپه کاري، د شپې کارکوونکی.

شپه کاري (špakārí) ص. نر.م. شپنی کار، د شپې کار.

شپه ګرځی (špagarǰay) نر.م. شپه یوني، د شپې ګرځېدونکی.

شپه ګرځېدنه (špagarǰedána) ص. نر.م. د شپې تګ، د شپې ګرځېدنه.

شپیانه (špyāna) ښځ.م. خجالت، شرم.

شپیانګه (špyānga) ښځ.م. شاپیانګه، ښپیانګه، یو ډول بوټی دی چې خړ رنګې دانې لري.

شپې پاڼه (špepāṇa) ښځ.م. شپه لیک، شبنامه.

شپې پوهنځی (špeohanǰáy) د شپې پوهنځی، د شپې فاکولته.

شپېتری (špetáray) نر.م. وګ. شپېشتلکه.

شپېته (špetá) ښځ.م. (ج.شپېتې) شپېتی، شپېته، سپېته، د لرګي پانه.

شپې تېر (špetér) نر.م. د شپې تېرولو ځای.

شپېړکی (šperkáy) نر.م. وګ. شپېلک.

شپېړنه (šperána) ص. ښځ. م. خ. ن. جتله او بېکاره.

شپېزر (špezár) نر.م. ۱) د شپې وروستنی شومه؛ ۲) د شپې د وروستني برخې درمې پوولو وار.

شپېشتری (špeštáray) نر.م آخنک، شپېشتی، یو ډول سابه دي.

شپېشتلکه (špeštaláka) ښځ.م. شپیښتری، شپیشتکه، خودرویه شپیشتی (رشقه).

شپیشتي (špiští) نر.ج. رښکه، رشقه.

شپېشتی (špeštáy) ښځ.ج. د څرخ یږه او دندانه.

شپې ښوونځی (špeṣowanǰáy) مخښې مکتب، شپې لیسه.

شپېلغی (špelǧáy) ص. نر.م. ۱) وګ. شبری؛ ۲) نر.م. دیوه ساراني مرغه نوم دی.

شپېلک (špelák) نر.م. شپېلکی، شپېړکی، شپېلی، شپېلان، شپولاک، چرچری.

شپېلکه (špeláka) ښځ.م. وګ. تولکه.

شپېلکی (špelkáy) ښځ.م.ج. یوه وړه اله ده چې په اواز کې د خولې شپېلۍ ته ښېځي ورته ده.

شپېلل (špelál) مص.مت. شپېلول؛ ۱) په خوله غاښونو او ګوتو سره رابهلول او خورل؛ ۲) د سا کښلو په مرسته د خورلو شی راکښل او خورل؛ ۳) مص. ل. شپېلک وهل.

شپېلندر (špelandár) ص. نر.م. ۱) وګ. شوکور؛ ۲) شپېلندو، شپولندر، شپېلۍ وهونکی.

شپېلندو (špelandū́) ص. نر.م. شپېلۍ وهونکی، شپېلۍ غږوونکی، شپېلک کوونکی.

شپېلول (špelawə́l) مص. مت. ۱) و ګ. شپېلل؛ ۲) مج. د يو چا مال او شته خوړل.

شپېلۍ (špeláy) نر.م. ۱) شپېلک؛ ۲) شپېلک وهنه، شپېلکۍ کول.

شپېلۍ (špeláy) ښځ. م. ۱) د غوږ د ننه سوری؛ ۲) تولکه، توله، نی، فلوټ، د موسيقي يوه‌ډول کېدونکې آله ده؛ ۳) د توپک ميل.

شپېلۍ مار (špeləymā́r) ص. نر.م. شپېلۍ وهونکی، شپولندر، توله وهونکی.

شپېنی (špenáy) ص. نر.م. و ګ. شپنی.

شت (šat) نر.م. ۱) سوچ، سيچکی، شتکی، ښوت، دګوتې په اشارې سره پر او ور معلومونه؛ ۲) ق. شرت، په تېزۍ سره، په تلوار سره تلنه.

شتا (šatā́) ص. نب. شتاه، شتی، لچر، لچړ، شرير.

شتاب (šıtā́b) نر.م. بيړه، تلوار، تېزی، جلتي.

شتاتوب (šatātób) نر.م. شتاوالی، شتايي، شرير والی، شريرتيا، لچرتوب، بې حيايي.

شتام (štām) نر.م. ټاپه، مُهر.

شتامبۍ (štambáy) ښځ. م. ژغورګی، بغری، وره بغری، آغوږ.

شتاوه (šatā́wa) ص. ښځ. م. شتاهه، شتايه، کاسيره، کنچنۍ، فاحشه.

شترکه (šuturáka) ښځ.م. خوړناکه، شترکۍ، خوټخوټۍ چينه.

شترمار (šuturmā́r) نر.م. يو ډول غټ مار دی.

شترمرغ (šuturmúrǧ) نر.م. ډينګ، اوښ مرغی، اوښ مرغه، يو غټ مرغه دی.

شتري (šuturí) ص. نب. ۱) اوښين، د اوښ له وړيو جوړ شوی؛ ۲) د اوښ د وړيو په څېر رنګ.

شتک شتک (štakšták) ص. نر.م. ډريب، ډيو ډيو، غوږيي ته په غوا باندې د خېژولو غږ.

شتکه (štáka) ښځ.م. هغه لښته چې کوچنيان پرې ګاټي ولي.

شتکی (šátkay) نر.م. سيچکی، شت، سچ، شوت، شيچ، سوچ، پړويشتنه.

شتلې (šatále) ښځ. ج. لتې، لغتکې، شتلکې، پړتکې، شتلکې، پړکېدنه.

شتمن (štamán) ص. نر.م. ج. و ګ. پانګه‌وال.

شتمني (štamaní) ښځ.م. ۱) شته منتوب، بډايي، ۲) سرمايه داري، شته، دولت، مال.

شتومی (štū́may) نر.م. ۱) شتومبی، مولی، چومبی؛ ۲) د اونګ لاستی.

شته[1] (šta) نر. ج. ۱) پانګه، دارايي، هستي، جايداد؛ ۲) ف. سته، دی، دي.

شته[2] (šatá) ښځ.م. و ګ. سووه.

شته کړنه (štakṛána) ښځ.م. پنځول، پيدا کول، شته کول، خلقول، تخليق.

شته والی (štawā́lay) نر.م. موجودوالی، سته والی، موجوديت.

شتۍ[1] (šatáy) ښځ.م. ۱) پيين، يوه سپينه مرغۍ ده؛ ۲) و ګ. شتا.

شتۍ[2] (štay) ښځ.م. ۱) پرپری، شپېتی، توکه، غوټۍ؛ ۲) د چونګښو کور؛ ۳) په ځمکه کې کوچنی کيندل شوی ځای.

شتۍ[3] (sıtáy) ښځ.م. ۱) شپېتی، توبرۍ، د جوارو د وږي هغه برخه چې دانې پرې نښتې وي، غبشی، غشی، تير؛ ۲) تېلی، شپېتی، لپشه.

شتېمۍ (štemáy) ښځ.م. ۱) شتامبۍ، بغرۍ؛ ۲) مولی، د پښو پايکو د لرګي په سرکې غونډه منډه تيره، پايکو کانی.

شتېر (šatár) نر.م. (عک.) د وړانګو کړکی، د رڼا درځه، په خونه کې يوه ځانګړې کړکۍ ده.

شټیل (šaṭál) ص. نر. م. ج. و گ. شټل.

شټوپ (šṭop) نر.م. و گ. ستهوپ.

شټه (šaṭa) ښځ. م. سیټه، سوټکه، د جوارو غوټه چې پوستکی ولري.

شټېدل (šaṭedál) مص. ل. ارغوچکې وهل، شټلکې وهل، لغتکې وهل، پرقېدل.

شجاع (šūjā́ʻ) ص. نر.م. ج. زړن، زړور، دلاور، د زړه خاوند، شجیع.

شجاعت (šūjāʻát) نر.م. زړورتیا، زړورتوب، دلاوري، له اخلاقي ښېګڼو څخه یوه ده.

شجره (šajará) ښځ. م. سجره، نسب، نسب نامه، د نسب سلسله، شجرة النسب.

شجري (لیک) (šajari(lík)) نر.م. (خ.) یو راز ښکلاییز (تزییني) رسم الخط دی چې ثلث لیک یا محقق لیک ته شکل ورکوي.

شڅرلی (šacárlay) نر.م. و گ. ترښځ.

شڅړلی (šcáṛalay) نر.م. څولی، اسکنه، د ترکاڼۍ یوه آله ده.

شحم (šáham) نر.م. ج. (ج. شحمیات) وازده، وازګه: شحم له حیواناتو او نباتاتو څخه لاس ته راغلې غوړه ماده ده.

شحمي (šahmí) ص. نب. /نر. ښځ.م. ج. د شحم، وازګین، د غوړو، د تېلو.

شخ (šax) ص. نر.م. ج. ۱) کلک، سخت؛ ۲) څېږ؛ ۳) لک، دربدلی، نېغ.

شختولی (šaxtólay) نر.م. یو ډول وربښمینه جالۍ ده چې د واده په وخت کې یې د ناوې په پښو کې دننه اچوي.

شخړ (šxaṛ) نر.م. د الوتونکو لوی سیل.

شخړه[1] (šaxáṛa) ښځ.م. ۱) لانجه، جنګ، جنجال؛ ۲) یرغل، برید؛ ۳) پنګه، دچارې تناب.

شخړه[2] (šxáṛa) ښځ.م. خوسابوی، بدبوی، ناولی بوی، بدبويي، د مردار شي بوی.

شخړه ییز (šxaṛáyíz) شخړن، ناندریز، متنازع فیه، لانجن.

شخص (šaxs) نر.م. (ج. اشخاص) سړی، فرد، یو کس، تن، د انسان بدن.

شخصاً (šáxsan) ق. په خپله، هماغه شخص، یوازې شخص.

شخص پرستي (šaxsparastí) ښځ.م. شخصیت پالنه، د یوه کس احترام ساتنه.

شخصي (šaxsí) ص. نب. خپل، د ځان، ځانته، ځانګړی، خصوصي، د یوه کس.

شخصیت (šaxsıyát) نر.م. سړیتوب، شرف، د یو چا د یو لړ اخلاقي عناصرو جوړنګ.

شخکی (šaxkáy) ښځ. م. جوشېدونکې، جوش لرونکې، خوټېدونکې، ایشېدونکې.

شخلی[1] (šaxláy) نر.م. خرغوله، د اوري په څېر یو ډول ګیا ده چې وړې وړې دانې کوي.

شخلی[2] (šxúlay) نر.م. و گ. شخولی.

شخلي (saxaʼí) نر.ج. یو ډول ډېر خواږه انګور دي.

شخنتتی (šxantatáy) ښځ.م. شمشتی، شکرتتی، کاسه ګړب، کیشپ، کشپ.

شخنه (šxáṇa) ښځ. م. (ج. شخنې) مفصل، د هډوکې بند.

شخواټ (šaxwáṭ) نر.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

شخوده (šxodá) ص. نب. نوکارې شوی، شونګارې شوی، په نوکانو ګرېدلی.

شخور (šxor) نر.م. کلکه شوې شګه، قتقانی.

شخول[1] (šxwál) نر.ج ۱) شور، غوغا؛ ۲) د مرغانو چغهار؛ ۳) کشوره؛ ٤) غم، خپګان.

شخول[۲] (šaxawə́l) مص. مت. ۱) نښخول، لګول، درول؛ ۲) کلکول.

شخولی (šxwálay) نر.م. ۱) دغشو کڅوړه؛ ۲) طبراق، د مسافر ګوډی؛ ۳) شخلی.

شخوند (šxwánd) نر.م. سخوند، شخوند وهونکی حیوانات چې خپل خواړه نیم ژوولي تېروي او بیا یې بېرته خولې ته راګرځوي او ژوېي یې.

شخوند وهونکی (šxwándwahúnkay) نر.م. وابنه خوړونکي حیوان لکه غوا، پسه، اوښ، وزه، مېښه او نور.

شخېدل (šaxedə́l) مص. ل. ۱) جګېدل، درېدل، لګېدل؛ ۲) کلکېدل، سختېدل.

شد (sad) ص. نر.م ۱) ټینګ، کلک، سخت، استوار؛ ۲) نر.م. تشدید، د صرف او نحوې په اصطلاح داسې یوه نخښه ده (ّ)؛ ۳) پرتم؛ ٤) ځېږوالی.

شداوه (šdā́wa) ښځ. م. شلاوه، یو ډول ګیا ده چې د دریاب په تل کې شنه کېږي.

شدت (šıdát) نر.م. ۱) سختي، فشار؛ ۲) قهر، خوشکه؛ ۳) تېزي؛ ٤) قوت.

شدرو (šadráw) نر.ج. د ښځو څوړ، د ښځو غالمغال، د ښځو غوږېږ.

شدوپی (šadopáy) ښځ. م. ۱) چکۍ، شین تپلکه، شبډوپی، یو ډول وابنه دي؛ ۲) دهقانکه، یو شنه، خړه، وړه برګه مرغۍ ده چې اوږده لکۍ لري.

شدیاره (šudyā́ra) ښځ. م. ۱) تر کر د مخه یېوه شوې ځمکه، شودیاره، شیدیاره.

شدید (šadī́d) ص. نر.م.ج. ۱) کلک، ټینګ؛ ۲) توند، تېز؛ ۳) قوي.

شډل (šaḍə́l) ص. نر.م.ج. ۱) ناتوړل شوی، ځیږ؛ ۲) ناراسته، لټ؛ ۳) بې باره دنډوري؛ ٤) بې ډبه، بې ادبه؛ ٥) چټل، ناولی.

شډلتوب (šaḍaltób) نر.م. ۱) ځیږوالی؛ ۲) بې حاصلوالی؛ ۳) سستوالی، لټي؛ ٤) ساده ګي.

شډله (šaḍála) ص. ښځ. م ۱) ځیږه؛ ۲) بې حاصله، بې باره؛ ۳) سسته، تنبله.

شر[۱] (šar) نر.م. فساد، پسات، فتنه، بدي، د خیر نقیض.

شر[۲] (š(a,u)r) نر.م. ۱) شرپ، د اوبو د توېېدو اواز؛ ۲) غرپ، غورپ، چښنه.

شراب (šarā́b) جن. ۱) د چښلو شی، مشروب؛ ۲) مې، خمر، نبیذ، د خرما، انګورو ... اوبه چې تخمیري شوې وي او چښل یې نښه راولي.

شراب خانه (šarābxāná) ښځ. م. ۱) متیران، بډالخې، مېخانه.

شرارت (šarārát) نر.م. ۱) فساد، پسات، شر، فتنه؛ ۲) شر و پسات اچونه.

شرافت (šarāfát) نر.م. ۱) شریفوالی، شریف کېدنه؛ ۲) لويي، ستروالی، لوی والی.

شراکت (šarākát) نر.م. شریکېدنه، ګډون، برخه یا ونډه اخیستنه.

شرایط (šərāyít) نر.ج. د شرط جمع، و.ګ. شرط.

شربت (šarbát) نر.م.ج.جن. خوږوبی، خوږې شوې اوبه، له مېوو ایستل شوې اوبه.

شربل (šarbə́l) مص. مت. و.ګ. شاربل.

شرپ (šrap) صوت. نر.م. شرپ، شر، د اوبو د توېېدلو اواز.

شرپسند (šarpısánd) ص. نر.م. شري، شر خوښوونکی، شریر، شرغوښتونکی.

شرپهار (šrapahā́r) صوت. نر.م. شرپا، شرپې، شرپا، د ځپېړې یا د لښتو د وهلو غږ.

شرت وشپاړس (šurtušpāṛás) نر.م.ج. خواره واره، ګډوډ، پاشان، متشتت.

شرح (šárha) بنځ. م. ۱) تشریح، بیان، تفسیر؛ ۲) پرانیستل، خلاصول؛ ۳) پراخول.

شرر (šarár) نر.م. سپرغۍ، سپیرمېغۍ، سپنکی، بڅرکی، د اور وړه ذره.

شرشاهي (šaršāhí) بنځ. م ۱) شېرشاهي، د پخوا وختو د تول یو وړوکی مقدار چې له ١٤ ګرامو سره معادل و؛ ۲) لیږ؛ ۳) د یوې سکې نوم.

شرشر (šúršúr) نر.م. شور شور، شر شر، شرهاری؛ د اوبو د پرله پسې تویېدلو یا بهېدنګ اواز.

شرشره (šaršará) بنځ. م. جـروبی، ځـروبی، جوړ جوړی، زاوه، آبشار.

شرشوبنده (šaršobánda) بنځ. م. سرسـوبنده، شوبله، پشوګۍ، زنځه، ځنځه (و ګ. زنځه).

شرط (šart) نر.م. (ج. شرطونه، شرایط) ۱) داو، پیمان، قـرار، الزام؛ ۲) حـالـت، موقـعیت؛ ۳) تړ، ګرو.

شرطنامه (šartnāmá) بنځ. م. شرطپانه، عهدنامه، لوزنامه، قراردادپانه، ژمنپانه.

شرطي (šartí) ص. نب. نـر. بنځ. م. ج. ۱) شـرط والا؛ ۲) د شرط، په شـرط اړوند؛ ۳) د شـرط ببع (د قطعي ببع مقابل).

شرع (šarʕ) بنځ. م ۱) لاره، طریقه؛ ۲) دین، مذهب، قانون. (و ګ. شریعت).

شرعاً (šarʕán) ق. د شـرعې له مخې، په شریعت سره، د دین، مذهب، قانون او ایین له مخې.

شرعي (šaraʕí) ص. نب. نر. بنځ.م. د شریعت، د شرعې، د دین، په شرعې یا شریعت اړوند.

شرغشی (šarǧášay) نـر.م. کـورکـه، شلغشی، کالي، کهې ته ورته یو ډول ساراني وابنه دي.

شرغندویه (šarǧondoyá) بنځ. م. اوری، تورپک، د شرشمو په څېر یو ډول نبات دی.

شرغوبل (šarǧobál) ص. نـر.م. اورلګاوی، اړودوړ، ګډوډي، شخړ.

شرغـه (šarǧá) ص. نـر.م. هغـه آس چې تندی او سترګی یې سپین وبېښتان لري.

شرف (šaráf) نر.م. ۱) لويي، عـزت؛ ۲) حیثیت؛ ۳) پت، ابرو؛ ٤) د نسب لوړوالی.

شرفه (šurfá) بنځ. م. دکتاب د لومړي مخ چاپېرد طلاو لاجوردو تزیینات.

شرق (šarq) نر.م ۱) ختیځ، لمرخاته؛ ۲) هغه سیمه چې دغه لور ته پرته وي.

شرقي (šarqí) ص. نب. نر. بنځ.م. ختیځ، د شرق، په شـرق اړوند، هـر هغه څـه چې په ختیځ اړه مومي.

شرک (šírak) نـر.م. ۱) برستن، تلتک، کنځر؛ ۲) کفر، لـه خدای سره شریک پیدا کونګ.

شرکت (šırkát) نر.م. ۱) ګـډون، شریکېدنه، ونډه اخیسـتنه؛ ۲) اق. کمپنی.

شرکتي (š(ı,a)rkatí) نر. بنځ. م. ج. ۱) دشرکت، په شرکت اړوند؛ ۲) ګډون کوونکی.

شرم (šárəm) نر.م. (ج. شـرمونه) ۱) وایه، حـیا؛ ۲) ناموس؛ ۳) مج. سپکاوی؛ ٤) پ. ک: هغـه تادیه چې د مـلامت له خـوا هغه چـاته ورکـوله کېږي چې تېری پرې پرشوی وي.

شرمبۍ (šrambáy) بنځ. م. تولګی، کـونجی، د شلومبو دځنبلو نخش لرونکی لوښی.

شرمجن (šarəmján) ص. نـر.م. ج. شـرمناک، شرمګیر، شرم کوونکی، حیا لرونکی.

شرمښ (šarmáṣ) نـر.م. لېـوه، سـپي ته ورتـه یو وحشي حیوان دی.

شرمښ ببړۍ (šarmaṣbeḍáy) بنځ. م. د لېوه ببړۍ، د لېوه بجله.

شرمښکی (šarm(a,u)ṣkáy) ښځ. م. چرمښی، کرمیځار، شرمشکی، مار ته ورته خزنده چې ځلور پښې او اوږده لکۍ لري.

شرمګیر (šarmgír) ص. نـر. م. ج. شرمناک، حیاناک، حیادار، شرمجن.

شرمندتیا (šarmındtyā) ښځ. م. شرمینتیا، شرمېدنه، شرم او خپرجتیا، شرمنده توب.

شرمنده (sarmındá) ص. نب. خړ، ملامت، پیکه، خپرج، خړسترګی، خجالت شوی.

شرمول (šarmawə́l) مص. مت. ۱) خړول، خجالتول، شرمنده کول؛ ۲) دیـو چا په نـاموس او عفت تېری کول.

شرمېدل (šarmedə́l) مص. ل. ۱) شرم وحیا پرې غالبه کېدل؛ ۲) بې آبه او بې پردې کېدل.

شرمینګي (šarmingí) ښځ. م. شرمنده ګي، شرم و حیا شرمېدنه.

شرنګ (šráng) ص. نـر. م د فلزاتو یا ښیښه یي شیانو د لګېدلو اواز.

شرنګانی (šrangānáy) نـر. م. جرنګانی، زنګوله، ګینګړی، شرنګاوړ، شرنګنی، جرنګانی.

شرنګهار (šrangahā́r) صوت. نـر. م. شـرنګا، شرنګهاری، شرنګی، د فلزاتو د لګېدلو غږ.

شرنګی (šrangáy) ص. ښځ. م. هغه اسـپه چې سـر زورې وی او ومنډې ته یې تږول ځـان ربړدي او د سر ځنډلو په وخت کې کیزې شرنګوي.

شرنګېدل (šrangedə́l) مص. ل. شرنګېدل، د فلزي یا ښیښه یي شیانو د لګېدلو په اثر اواز وتل.

شر و شور (šarošór) نر. م. غالمغال، ځوږ، شور وځوږ، غوریږ.

شروع (šurṓ) ښځ. م. ۱) پیل، سر، پیلونه، لاس پورې کول؛ ۲) و ګ. سریزه.

شرونه (šarawána) ښـځ. م. و ګ. خنجک[2].

شرونه ژاوله (šarawána žā́wla) ښځ. م. د شرونې کند، د خنجک د ونې کند..

شرهار (šarahā́r) نر. م. صوت. جرهار، جړهار، شړهار، د اوبو د توېېدو پرله پسې اواز.

شری (šā́ray) نـر. م. سـری، شیری، سرخکان؛ د کوچنیانو یوه معموله ناروغي ده.

شري (šarí) ص. نب. نـر. ښځ. م. ۱) پساتي، فسادي؛ ۲ ښځ. م. یو ډول توکر دی.

شریان (šəryā́n) (ج. شریانونه، شـرائین) رګ: هغه رګونه چې له زړه څخه تازه وینه د بدن نورو برخو ته رسوي.

شریپه (šaripá) ښځ. م. د بام چجه، د بام تلپاچه، د بام چنه، شرفه.

شرېدل (šaredə́l) مص. ل. شـورېدل، شـورېدل، د اوبو پر له پسې توېېدل.

شریر (šarír) ص. نر. م. ج. ۱) شري، پساتي، شر او پسات غوښتونکی ۲) په جرګه او مـرکه کې هغه څوک چې ډېر غالمغال کوي.

شریطه (šaritá) ښځ. م. ۱) شرط او پیمان؛ ۲) اد. دعائیه، په قصیده کې د پای بیتونه.

شریعت (šarisát) نر. م. شـریعه؛ ۱) سنت، مذهب ایین: داسلام یا بل هر اسماني دین ګرده اخلاقي ،اقتصادي او حقوقي مقررات؛ ۲) دین او ملت؛ ۳) ګودر.

شریعت کول (šarisatkawə́l) مص. مت. لـه عدالت او انصاف څخه کار اخیستل.

شریف (šarı́f) ص. نر. م ۱) دشرف او لویې خاوند؛ ۲) ساهو؛ ۳) داشرف د کلیمې مفرد مذکر.

شریک (šarík) ص. نر. م. (ج. شریکان، شرکاء) ونډه لرونکی، سهیم، ګډ، برخه لرونکی.

شریکېدل (šarikedál) مص. ل. ۱) ګډېدل، برخه اوونډه اخیستل؛ ۲) مل کېدل، ملګری کېدل.

شړ (šaṛ) ص. نر.م. ج. ۱) ناآباده، شاړ، بې حاصله، شنډه؛ ۲) ساده؛ ۳) یو ډول ځنګلي دورمه ده؛ ٤) لټ، کاهل؛ ٥) د اوبو د تویېدلو اواز.

شړپ (šṛap) صوت. نر.م. شرپ، چړپ، د اوبو د تویېدو اواز.

شړت[1] (šṛat) نر.م. په اوبلن شي کې د یوه شي د ښورولو اواز.

شړت[2] (šṛat) ص. نر.م. لټ، سست، کاهل، شړم، شلم.

شړتوب (šaṛtób) نر.م. شاړتوب، شړتیا، بې حاصلوالی او بې توښي والی.

شړتول (šṛatawál) مص. مت. شړمول؛ ۱) په اوبلن شی کې د یوه څیز ښورونه؛ ۲) بې فایدې کول؛ ۳) سستول، لټ کول، شلمول.

شړتېدل (šṛatedál) مص. ل ۱) شړتېدل، شړمېدل، په اوبلن څیز کې د یوه شي ښورېدل؛ ۲) بې فایدې کول؛ ۳) سستېدل، لټ کېدل.

شړته (šṛatá) ښځ. م. شرهته، اوربشه، وربشه؛ د اوربشې دانه.

شړته (šṛata) ص. نب. لږ، کم، په کمه اندازه.

شړشپه (šaṛšapá) ښځ. م. د توپان یا جګړې وروستنی شپېه.

شړشړی (šaṛšaṛáy) ښځ.م. ځړوبی، شرشره، شور شوری، جور جوری، غور غوره.

شړشم (šaṛšám) نر.م. شرشم؛ یو ډول بوټی دی، توري وړې دانې کوي چې ډېر زیات غوړي لري او ژېړ، ښایسته، ګڼ ګل کوي.

شړک (šṛák) صوت. نر.م. شرق، ترک، د متروکې، لښتې، څپېړې... د وهلو اواز.

شړکول (šṛakawál) مص. مت. شرقول، په متروکې، لښتې، څپېړې... سره وهل.

شړکېدل (šṛakedál) مص. ل. شرقېدل، په لښتې، متروکې، او څپېړې وهل کېدل.

شړل (šaṛál) مص. مت. ۱) رټل، لېرې کول، ګوښه کول؛ ۲) غورځول، اچول، ارتاوول.

شړم (šṛam) ص. نر.م. ج. لټ، سست، شلم، تمبل، تنبل، شواړ، ځوړند.

شړمتوب (šṛamtób) نر.م. سستي، لټي، تمبلي، شواړتوب، شړم والی، شلم والی، ځوړندوالی.

شړمول (šṛamawál) مص. مت. شلمول، سستول، تمبلول، تنبلول.

شړمېدل (šṛamedál) مص. ل. شړوتېدل، شړتېدل، شلمېدل، لټ کېدل، تمبلېدل، سستېدل.

شړنګ (šaṛáng) نر.م. و ګ. شړنه.

شړنه (šaṛána) ښځ. م. ۱) لېرې کونګ، لرې کول، ګوښه کونګ؛ ۲) غورځونه، ارتاوونه.

شړوالی (šaṛwā́lay) نر.م. و ګ. شاړوالی.

شړوبی (šaṛóbay) نر.م. شیردان، د نل، سماوار او آبدان شیردان یا څوخکه، توتی.

شړوتېدل (šaṛotedál) مص. ل. و ګ. شړمېدل.

شړول (šaṛawál) مص. مت. ۱) و ګ. شاړول؛ ۲) شورول، تویول، تو کر یا کالي زړول، د تپ غوښه تویول؛ ۲) پخول، خورینول، نرمول.

شړوم (šṛom) نر.م. شلوک، ځګ او نور مواد چې د کوچو تر ویلې کولو وروسته په لوښي کې پاتېږي.

شړومبې (šṛombé) جن. شړمبې، تروې، شلومبې، شوملې، شومله، شنوبې.

شړون (šaṛū́n) نر.م. و ګ. شړنه.

شړونتیا (šaṛūntiā́) نر.م. تبعید، جلاوطني.

شړوند (šṛūnd) ص. نر.م. شوړ، څوړند، کوږ، مږ.

شړونکی (šaṛúnkay) فا. نر.م ۱) لړې کوونکی، گرښه کوونکی؛ ۲) غوړځوونکی، اچوونکی.

شړونگ پړونگ (šṛungpṛúng) ص. نر.م.ج شړانگې، وانگې، سست پست، لټ پټ.

شړونگی (šṛungáy) ص. ښځ. ج. چړونکی، چړونگ، تکی (اوبه)، ډېره لږه (مایع).

شړونه (šaṛawə́na) ښځ. م. ۱) وگ. شاړونه؛ ۲) شوړونکی، تویونه؛ ۳) پخونه، نرمونه.

شړونی (šaṛū́nay) مف. نر.م. شړونکی، گوښه کوونکی، رټونکی.

شړه (šáṛa) ص. ښځ. م. ۱) شاړه، شنډه ځمکه؛ ۲) هغه کور چې څوک په کې نه اوسېږي.

شړهټه (šaṛháṭa) ښځ. م. وگ. شړته.

شړی (šaṛáy) ښځ. م. شالگی، ورینه لاسي جوړه کمپله.

شړی بوټی (šaṛaybū́ṭay) نر.م. دسپېرکی د بوټي په څېر یو ډول بوټی دی.

شړېدل (šaṛedə́l) مص. ل. ۱) وگ. شاړېدل؛ ۲) شوړېدل، تویېدل؛ ۲) پخېدل، نرمېدل؛ ۳) مج. خرابېدل، ورانېدل.

شست (š(a,ı)st) نر. م. ۱) نښکه، نخښه، نښان؛ ۲) خوړ؛ ۳) د غشي ویشتونکی گوتمه؛ ٤) د کب نیولو کونډه.

شستی (šastáy) نر.م. وگ. داودي گل.

شستی (šastáy) ښځ. م. ج. مو. «پرده»، د مضرابو ردیف، کیبورډ.

شش[۱] (šaš) نر.م. یو ډول گردی، پرې لرونکې گانه ده چې د غاړې په امېل کې وي.

شش[۲] (šuš) نر. م. (ج. ششونه) وگ. سږی.

ششت (šašt) نر.م. شاشت؛ ۱) غټه گوته (گوتمې) ۲) یو ښېتنې غمی لرونکی پسول دی.

ششک (šišk) نر.م. شوش، شوشک، ډیوډی، څېرکی، رواق، څپرکی.

ششنا (šıšná) ښځ. م. ششنېده، شنهار، شیشنی، د آس شنهاری، د آس شیشنا.

ششنل (šıšnə́l) مص. ل. ششنېدل، شیشنی کول، د آس ششنېدل.

ششنېدل (šıšnedə́l) مص. ل. شیشنل، شنهېدل، ششنل.

شط (šat) نر. م. ۱) پتنې، د سیند څنډه؛ ۲) هرسیند چې په سمندر گډېږي.

شطارت (šatārát) نر.م. ۱) چابکي، تېزي؛ ۲) زړنگي، هوښیاري؛ ۳) بې باکي.

شطرنج (šatr ánj) نر.م. وگ. سترنج.

شعار (šıʕā́r) نر. م. (ج. شعارونه ۱) نخښه، نښه، علامه؛ ۲) رواج، رسم؛ ۳) د یوې ډلې ځانگړی ږغ یا نخښه.

شعاع (šuʕā́ʕ) ښځ. م. (ج. شعاعوې) ۱) وگ. وړانگه؛ ۲) هره سیده کرښه چې د یوې دایرې له مرکز څخه د هغې و محیط ته غځېدلې وي.

شعاعي (šuʕāʕı) ص. نب. نر. ښځ. م. د شعاع، په شعاع اړوند.

شعبده (šuʕbadá) ښځ. م. چل، چم، دروهنه، حقه بازي، د لاس چالاکي.

شعبده باز (šuʕbadabā́z) ص. نر.م. مداري، څوک چې شعبده کوي.

شعبه (šuʕbá) ښځ. م. ۱) دفتر، د رسمي چارو د اجرا کوټه؛ ۲) څانگه، ډیپارتمنټ.

شعر (šıʕə́r) نر.م. نظم، اشلوک، بدله، سندره، موزون کلام؛ مرتب کلام چې وزن و اهنگ لري.

شعري (šiʕrí) ص. نب. نر. ښځ. م. نظمي، د نظم، د شعر، په شعر اړوند.

شعله (šuʕlá) ښځ. م. ۱)شغله، لمبه، غـوزځکه؛ ۲)ځلا، رڼايي.

شعور (šuʕúr) نر.م. ۱)درک، فهم، پوهه، حس؛ ۲)د سد و هوښ قوه، د درک و پوهېدنې قوه.

شعوراً (šuʕurán) ق. ۱) دشعور له مخې، په شعور سره؛ ۲)اراداتاً، شعوري، عمداً.

شعوري (šūʕurí) ص. نب. ۱)د شعور، په شعور اړوند؛ ۲)ارادي، په لوی لاس، شعوراً.

شغ (šağ) صوت. نر.م. سغ؛ د گولۍ د تېرېدو غږ.

شغاشغ (šəğāšə́ğ) نـر.م. په چټکۍ، په توندي، په هواکې د غشي يا کارتوس دتېرېدو اواز.

شغال (šağā́l) نر.م. و گ. سورلنډی.

شغالي (šağālí) ص. نـب. نـر. ښځ. م. ۱)و گ. چغالي؛ ۲) کچه، کم اصله.

شغالی (šağāláy) نر.م. ۱)يو ډول لټ او ښ دی؛ ۲) ص. نر.م. شلخی، شغلی. کم اصله، بدل.

شغرب (šağríb) نر.م. و گ. ختيځ.

شغرغ (šağráğ) ص. نب. پساتي، فسادي، شرير، شري، شرجوړونکی.

شغز (šağz) نـر.م. يو ډول غرنۍ غتـه ونه ده چې د اکاسي ونې په څېر سپين گل کوي.

شغل (šuğál) نـر. م. (ج. شغلونه) دنده، وظيفه، پېشه، مشغوليت.

شغله (šuğlá) ښځ. م. (ج. شـغلې) ۱)شـوغـله، شعله، لمبه، غورځکه؛ ۲)ځلا، رڼا، رڼايي.

شغلی (šağláy) نـر.م. (لو.) د مـاشومانو يو ډول لوبه ده.

شغولان (šağulā́n) نر.م. د لوخې په څېر يو ډول بوټی دی.

شغهار (šağahā́r) صوت. نر.م. و گ. سغهار.

شفا (šifā́) ښځ. م. روغتيا، روغوالی.

شفاخانه (šifāxāná) ښځ. م. و گ. روغتون.

شفاعت (šafāʕát) نر.م. ۱)هيله کول، غوښتنه؛ ۲)له چا څخه بل چا ته د عفوې غوښتنه.

شفاعتگر (šafāʕatgár) ص. نـر.م. د شفاعـت غوښتونکی، د عفوې غوښتونکی، د بخښنې غوښتونکی.

شفاف (šafā́f) نـر.م. ج. روڼ، روښانه، هغه څه چې د ښيښې او بلور په څېر وي.

شفاهي (šifāhí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. په خوله، د خولې، د خولې خبرې، په خوله وينا.

شفتالو (šaftālú) نـر.م. ج. شـوتالـو، شلتالو، ختوری، يو ډول خوږه او خوندوره مېوه ده.

شفتله (šaftála) ښځ. م. و گ. شوتل.

شفر (šifár) نر.م. (ج. شفرونه) شيفر؛ ۱)رمز، راز؛ ٤)د پټې ليکنې د کوډ کلي.

شفره (šifrá) ښځ. م. (مو.) دموسيقيز اثر د ريتم د ټاکنې اشاره، ټايم سيگنچر.

شفري (šifrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په شفر اړوند، رمزي؛ ۲)د شفر مؤظف.

شفعه (šafʕá) ښځ. م. د گاونډيتوب حـق، د همسايگۍ حق.

شفق (šafáq) نر.م. د لمر لوېدو په پيل کې د لمر د روښنايي سوروالی او پاتې وړانگې.

شفقت (šafaqát) نـر.م. ۱)مهرباني، لورينه، پېرزوينه، گروهنه؛ ۲)زړه سوی.

شفيع (šafíʕ) ص. نر.م. ج. ۱) شفاعت کوونکی، هيله کونکی؛ ۲) د شفعې څښتن.

شفيق (šafíq) ص. نـر.م. ج. ۱) مهـربانه، لـور کوونکی، گروهنی؛ ۲)زړه سواندی.

شق(1) (šaq) نر.م. (ج. شقونه) ۱) چاو، چاود، درز؛ ۲) عس. د تعرض یو شکل دی؛ ۳) څانګه، مسلک، رشته.

شق(2) (šiq) ص. نر.م. ج. ۱) جنجالي، لانجه مار؛ ۲) نر.م. کړکاچ، کش، جنجال، بسنډول.

شقاوت (šaqāwát) نر.م. د سعادت ضد، بدمرغه کېدنه، بدمرغي، بدبختي.

شقایق (šaqāyíq) نر.م. شقائق، شقایق النعمان، لاله (و ګ. ریدی).

شقب (šaqáb) ص. نر.م. مست، سرکښه، خشنګ، شوخ، سرکښ.

شقه (šuqá) ښځ. م. ۱) پچخوری، ریتاړه، رښکې؛ ۲) اوږد کاغذ چې په ازموینه کې د زده کوونکو نمرې په کې ثبتېږي.

شقي (šaqí) ص. نب. نر. ښځ. م. د سعید ضد؛ بدمرغه، بدبخته، بدلامی.

شقیقه (šaqiqá) ښځ. م ۱) تنکی، تپک، تندرکی، ستر؛ ۲) څنه، روږګه، اجل ځای.

شک (šak) نر.م. (ج. شکونه) ۱) شبهه، ګومان، د یقین خلاف، وټ؛ ۲) په هډوکي کې کوچنی درز؛ ۳) زرنیخ.

شکارل (škārə́l) مص. مت. ښکارل، دتکارل، نسی کول، چوچو کول، کشکارل.

شکاک (šakā́k) ص. نر.م. شکمن، ګوماني، د شک وګومان خاوند.

شکاکیت (šakākıyát) نر.م. شک درلودنه، شک او ګومان لرنه.

شکال (šakā́l) نر.م. ۱) پښندی، ښکیل، دریل، دوړیل، پچاړی؛ ۲) شک، تردد.

شکاونه (škāwaṇá) ښځ. م. ۱) شوکونه، شوکه، په تکی سره غلا؛ ۲) پرې کونه، غوڅونه.

شکایت (šıkāyát) نر.م. ۱) ګیله، مانه؛ ۲) د چا د ظلم څخه سر ټکونه؛ ۳) زاری.

شکر(1) (šúkər) نر.م. مننه، پاس لرنه، د چا د احسان مننه.

شکر(2) (šakár) جن. د شکرې ناروغي.

شکرانه (šukrāná) ښځ. م. ۱) منښته، ښه مننه، د شکر ادا کونې شی، نذرانه؛ ۲) مج. د کار اجوره.

شکرپاره (šakarpārá) ښځ. م. یو ډول خواږه زردالو دي چې په ونو کې یې وچوي او بیا یې څنډي.

شکرخند (šakarxánd) نر.م. مسکا، خوږه خندا، تبسم.

شکرخوب (šakarxób) نر.م. ۱) خوږ خوب، آرام او خوندور خوب؛ ۲) د سهار خوب.

شکرک (šakarák) نر.م. کوږی، کړوی، شکرکه، د نباتاتو یو ډول ناروغي ده.

شکرګزار (šukərguzā́r) ص. نر.م. ج. شکر کښونکی، شکر ایستونکی، شکر کوونکی.

شکرګنی (šakarganáy) نر.م. د مچمچیو کندو، شګیرګینی.

شکرلب (šakarláb) مف. نر.م. ۱) چاکی، بچی، کنډا؛ ۲) د ښې او خوږې ژبې خاوند.

شکره(1) (šakára) جن. ۱) تري، بوره، قند، چیني؛ ۲) د شکرې ناروغي.

شکره(2) (šıkrá) ښځ.م. ۱) بابښه؛ ۲) کیشکره.

شکری (šakaráy) جن. ۱) یو ډول خواږه دی؛ ۲) نر.م. د بابښې نر، یو ډول ښکاري مرغه دی.

شکری (škaráy) ښځ. م. شکور، له مزرو اوېدل شوې توری.

شکریه (šukryá) ښځ. م. مننه، کورودانی، خوښنه، تشکر.

شکست (šikást) نر.م. ۱) ماته، ماتې، بايلات؛ ۲) درز، چاک، چاود؛ ۳) وگ. کسر

شکسته (šikastá) ص.ښځ.م. شکسته‌ليک، يوډول ليک دی.

شک شک (šakšák) ق. نبغ نبغ، لک لک.

شکشکه (šakšaká) ښځ.م. ۱) د سپينټو يو ډول لوبه ده؛ ۲) ص. ښځ.م. (ج. شکشکې) هغه نجلۍ يا ښځه چې تر «لازم حد» زياته گرځي.

شکل (šakál) نر.م. (ج. شکلونه) ۱) څېره، رنگ، قيافه، مخ، بشره، بڼه، قواره؛ ۲) سمبول؛ ۳) نظير، مثال، په څېر؛ ٤) کالبوت.

شکلاً (šaklán) ق. د شکل له مخې، د څېرې او بڼې له مخه، په ظاهره.

شکل پېژندنه (šakalpežandána) ښځ.م. جوله پوهنه، مورفولوجي، څېره پېژندنه، د ظاهرعلم؛ ۱) دژويو پوهنې يوه څانگه ده؛ ۲) صرف، د ژبپوهنې يوه څانگه ده.

شکلۍ (šakaláy) ښځ.م. کتوه، شمله، شلکۍ، د پگړۍ (لونگۍ) جوغه.

شکمپاره (škampārá) جن. ۱) موز، سپغول، سپرزه؛ ۲) دکاريز د دوو څاگانو ترمنځ فاصله.

شکمن (šakmán) ص.نر.م.ج. ۱) ډيډبی، تلولی، دوه‌زړی، شکي، گوماني؛ ۲) مشتبه.

شکنبه (škanbá) ښځ.م.خند، د بېډيو يو ډول لوبه ده.

شکنجه (šikanjá) ښځ.م (ج. شکنجې) ۱) وگ. سکنجه؛ ۲) د ترکاڼ گېره؛ ۳) د لرگي لاس گېره، د صحافۍ گېره.

شکنډر (škandáṛ) نر.م. د گېډې درد، د نس خوږ، د معدې درد، اپنډيسايټس.

شکنډه (škanḍá) ښځ.م. د هلکانو يوه لوبه ده.

شکنه (škaná) ښځ.م. جن. (پخ.) سارړه تاوده، ښورواگۍ، پياوه، تاودوبې، تورتاوده.

شکڼه (škaṇá) ښځ.م ۱) د شکوڼ مؤنث؛ ۲) شنډه ښځه.

شکور (škór) نر.م. (ج. شکورونه) شبور، له مزرو څخه جوړه زرغۍ (توکرۍ).

شکورشا (škoršā́) ښځ.م. يوډول گيا ده چې په فصل کې راشنه کېږي.

شکوری (škoráy) نر.م. شکروتۍ، ورکوتۍ شکور، د شکور مصغر.

شکول (škawə́l) مص. مت. ۱) څيرل، بژه کول؛ ۲) لوځول، په لاره کې غلا کول؛ ۳) رابېلول، راجلا کول، را شوکول.

شکوڼ (škūṇ) نر.م. (ج. شکاڼه) شکاڼ، يو ډول وحشي حيوان دی چې پر بدن باندې تبره تور او سپين غشي لري.

شکوه[1] (šikwá) ښځ.م. گيله، مانه، شکايت.

شکوه[2] (šukóh) ښځ.م. پرتم، شان، لويي، جلال.

شکوه[3] (šikūh) ښځ.م. ډار، بېره، وېره.

شکي (šakí) ص. نب. نر. ښځ. م. وگ. شکمن.

شکېدل (škedə́l) مص.ل. ۱) شوکېدل، څيرې کېدل؛ ۲) لوځېدل، دغله له خوا په لاره کې مال ترې اخيستل کېدل؛ ۳) رابېلېدل.

شکېدونی (škedū́nay) نر.م. څيرېدونی، څيرې کېدونکی (شی).

شکېزه (škéza) ښځ.م. وگ. اشکېزه.

شکېلل (škelə́l) مص. مت. بېډۍ رغړول، بېډۍ اچول، سپينټه درول، سپينټې اچول.

شکېلندر (škelandə́r) نر.م. ۱) ارغند، ارغوند، ارغه، مردکه؛ ۲) غټه بېډۍ، لويه سپينټه.

شکېلی (škeláy) نر.م. وگ. شپېلک[1].

شکیه (šakıyá) ص. نب. د شک، د ګومان، په شک اړوند، شک څرګندوونکی.

شګاره (šıgāra) ص. ښځ. م. ۱) بلاربه، امېدواره، حامله (ښځه)؛ ۲) متیزه، متیزکه، شګاره.

شګری (šıgaráy) نر.م. ۱) د مجبورګړی، د مجبور ډمبکی، د مجبور ځاله؛ ۲) تموېک ته د دارو (باروت) اچولو آله.

شګری (šagaráy) ښځ. م. د خاورینو لوښو د جوړولو آله.

شګلن (šaglán) ص. نر.م. ج. شګونی، شګلوړ، شګن، د شګو، شګه لرونکی.

شګ ماهی (šagmāháy) نر.م. و.ګ. ریګ ماهی.

شګموښی (šəgmúšay) نر.م. ریګمال.

شګوفه (šagufá) ښځ. م. غوټۍ، د مېوو لرونکو ونو ګلان.

شګوګل (šagogál) نر.م. و.ګ. شګې ګل.

شګون (šagún) نر.م. شګوم، ښاګوم، شوګوم، شونګې، شوګن، فال.

شګه (šága) ښځ. م. (ج. شګې) ۱) و.ګ. ریګ؛ ۲) مېده مېده شوې تیږه.

شګۍ (šəgáy) ښځ. م. د شګو ځای، هغه ځای چې تول پکې شګه وي.

شګې ګل (šagıgwál) نر.م. و.ګ. ابرک.

شل (šal) ص. نر.م. ج. ۱) فلج، ګوډ؛ ۲) نر.م. پوړی، دربه، زینه؛ ۲) د کرچ غوندې تېغ یا جارحه آله ده.؛ ۳) حرکت، خوځښنه.

شلاټه (šaláṭa) ښځ. م. بیم، لسیز، لښېک، د لوخې ښخ، د ډیلې ښخ.

شلامیر (šlāmír) نر.م. پتېتانه، پوټ پتانکه، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

شلانډه (šlánḍa) ښځ.م. شلاټه، سمساره، سلانده.

شلاونډ (šlāwánd) نر.م. شلاوڼ؛ ۱) د کندهار او هلمند په اصطلاح کې وېش ته نژدې مانا لري؛ ۲) چې حاصل د ځوکسو ترمنځ وویشل شي.

شلاوه (šalāwá) ښځ. م. یو ډول وانښه دي چې د اوبو په ډنډ او تل کې راشنه کېږي.

شلبر (šalabár) نر.م. ۱) خېبر رخت، شخه او کلکه توته؛ ۲) جولمبر اوبې ترتیبه کالي.

شل پلاری (šalpláray) ص. نر.م. کم اصل، بې نسبه، د چا چې اصل و نسب معلوم نه وي.

شلت (šalát) ص.نر.م. لټ، سست، تمبل، کهال، تمبوس، شار، بېکاره.

شلتې (šalaté) ص. ښځ. ج. ۱) شلګې (آورېښې)، لواړې اوربشې ،شلګ؛ ۲) نیمې اومې وریجې.

شلتي (šaltí) ښځ. م. شلګ والی، شهل والی، خېږ والی.

شلخته (šaláxta) ص.ښځ. م. بې حیا ښځه، شلېته.

شلخورکه (šalxoráka) ښځ. م. سمساره، سمسېره، سمسره، سمسیاره.

شلخی (šalxáy) نر.م. ۱) مورغوړی؛ یو ډول سابه دی؛ ۲) ص. نر.م. شغلی، کم اصل توېک.

شلدانه (šaldāná) ښځ. م. د مرغلرو امېل.

شلغاړی (šalğáray) شلګر، شهلګر، نهزور، نهزه باز.

شلغټ (šalğát) ص. نر.م. ج. بې ډوله، بدشکله، بدقواره.

شلغشی (šalğášay) نر.م. و.ګ. شرغشی.

شلغم (šalğám) نر.م.ج. ټیپر، منګرېته، بنګرېته، یو ډول سابه دی.

شلک (šalák) ص. نر.م. ج. و.ګ. شلتې.

شل کول (šalkawál) مص. مت. کار سرته رسول، د یوې چارې تر عهدې وتل.

شلکه (šálaka) ښځ. م. لټي، سستي، تمبلي.

شل کېدل (šalkedál) مص. ل. کار سرته رسېدل، کار اجرا کېدل.

شلګ (šaláĝ) ص. نر. م. ١) شډل، شلتې، شلګې (اوربشی)؛ ٢) څېږ توکر؛ ٣) بېخي، ګرسره.

شلګر (šalgár) نر. م. و ګ. شلغاړی.

شلګره (šalgára) ښځ. م. جړی، پر له پسې باران.

شلګري (šalgarí) ص. نر. م. شل سازي، نېزه سازي.

شلګونې (šalgúnc) ص. ښځ. ج. شل چنده، شل برابره، شل واري.

شلګونی (šalgúnay) ص. نر. م ١) شلګون، شلی؛ ٢) شلمه.

شلګه(١) (šalgá) ښځ. م. د وړې لشه، د وړې لېشه، د وړې لشکه، د غنمو د وړې سو ګ.

شلګه(٢) (šalága) ص. ښځ. م. د شلګ مؤنث. شلګه ږیره، څېره (ښه نه خریل شوې).

شلګی (šalgáy) نر. م. ١) ورکوټی شل، وړه نېزه؛ ٢) کمکی تبرګی.

شلګی (šálgay) ص. نر. م. شلمه، له شلو څخه یوه برخه.

شلګۍ (šalgáy) ښځ. م. رېکی، تاخچه، طاقچه، ووړکی تاخ، شیلګی، غراسکی.

شللو (šalaláw) نر. م. زیاته سپوره ښوروا، لږغوړي لږ رونکي ښوروا.

شلم (šlam) ص. نر. م. ١) شړم، شواړ، سست؛ ٢) خانګه، کلکه وازده، لم. کلکه وازګه.

شلمدنه (šalamdána) ښځ. م. رنی، ړی، د یوه نبات سته ده چې په درملو کې هم کارېږي.

شلمول (šlamawál) مص. مت. و ګ. شړمول.

شلنډ (šlanḍ) ص. نر. م. ج. څورب، چاغ، غوښن، مزی.

شلنډتوب (šlanḍtób) نر. م. شلنډوالی، څوربوالی، چاغوالی، څربښت، غټوالی.

شلنډول (šlanḍawál) مص. مت. څ. ب، چاغول، غوښن کول، مزی کول.

شلنډه (šlanḍá) ښځ. م. ١) څنډه، شرمښکی؛ ٢) سمساره.

شلنډېدل (šlanḍedál) مص. ل. چاغېدل، څربېدل، مزی کېدل.

شل و شوټ (šalošúṭ) ص. نر. م. ج. بېخي شل، بشپړ فلج؛ ١) د فلج نارغه؛ ٣) مج. بې کاره، لټ.

شلول(١) (šlawál) ص. مت. ١) شکول، شوکول؛ ٢) څیرل، بڅ کول، څیرې کول.

شلول(٢) (šalawál) مص. مت. فلجول، شل کول.

شلوم (šlom) نر. م. و ګ. شړوم.

شلومباوڼ (šlombāwáṇ) نر. م. د چکې کڅوړه، دچکې خلته.

شلومبکه (šlombáka) ښځ. م. یو پلن سپین بوټی دی چې پره داري پاڼې لري.

شلومبې (šlombé) جن. شلومبه، تروې، شړومبې.

شله (šalá) ښځ. م ١) د نس وازګه؛ ٢) پسته غوښه؛ ٣) ص. نب. جوغېدلی؛ ٤) سپین سترګی؛ ٥) عد. شلې، د وروستاړي په توګه راځي.

شله منا (šalamaná) ښځ. م. ښوندی، څخندی، ښوېندی، څښندی، ښویه تیږه.

شلي (šli) جن. غله، حبوبات، دانې.

شلې (šalé) ښځ. م. یشلی، یو ډول غلمینه مړی ده.

شلیاپه (šalyāpá) ښځ. م. ګنده بډه، بګه، سروزنه، په پرتوګ کې د پرتوګ ښي اچولو ځای.

شلیته (šalitá) ښځ. م. ١) جانخانی جوال، غونج، ګونده؛ ٢) د اوښ تالو؛ ٣) امیانی، همیانی؛

٤) دلی، ډېری، امبار؛ ٤) ص. ښځ. م. بدلمنې، کاسیره؛ ٥) جوته، پاتې شونې؛ ٤) زړه وړینه توته.

شلېدل [1] (šledә́l) مص. ل ١) شکېدل، جلا کېدل؛ ٢) څیرې کېدل، بڅه کېدل.

شلېدل [2] (šaledә́l) مص. ل. شیلېدل، شل کېدل، فلج کېدل..

شلیک (šilík) نر. م. ١) شلک، د ټوپک باټونه؛ ٢) پوځي سلامي، نظامي سلامي.

شلیکی (šlíkay) نر. م. اشتغ، اشتک، آشتق.

شلیل (šalíl) نر. م. ج. د شفتالو له جنسه یوه مېوه ده چې رنګ یې سور او ژېړ وي.

شم (šam) نر. م. ١) شمع، شمعه؛ ٢) د معاون فعل د متکلم مفرده صیغه ده، د (شول) له مصدر څخه جوړېږي؛ ٣) (اص.) لـه یخه منجمد.

شماخه (šamā́xa) ښځ. م. وګ. شموخه.

شماخی (šamāxáy) ښځ. م. شمه، د چایو شمه.

شمار (šmār) نر. م. شمېر، حساب.

شمارپوهنه (šmarpohә́na) د سرشمېرنې علم، د احصائیې علم.

شمارل (šmarā́l) مص. مت. شمېرل، حسابول، ګڼل.

شمال (šamā́l) نر. م. ١) لمر ښی، د مړو خوا، د سویل مقابله خوا؛ ٢) وګ. باد ١).

شمال ختیځ (šamālxatíz) نر. م. شمال شرقي، د شمال او ختیځ ترمنځ لوری.

شمال لوېدیځ (šamāllwedíz) نر. م. شمال غرب، د لمر ښی او لمر لوېدو ترمنځ لوری.

شمامه (šamāmá) ښځ. م. د خراسان د موسیقۍ یوه لرغونې آله ده چې په قاموسو کې د شپېلۍ یا تولکې پر ډول یاده شوې ده.

شمان (šamā́n) نر. م. هغه خاورې - خټلې چې پنډ جارو کولو سره له یوه ځایه څخه راټولېږي.

شماندروز (šmāndróz) نر. م. یو ډول لګل شیندروز، شمندروز، قناویز، یو ښکلی د وریښمینو ټوکر.

شمبلکار (šambalkā́r) نر. م. سمبلکار، یو ډول زهر دي.

شمپانزې (šampānzé) ښځ. م. چمپانزې، انسان ډوله بیزو.

شمټه (šamaṭá) ښځ. م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

شمخه (šamáxa) ښځ. م. وګ. شماخه.

شمره (šamrá) ښځ. م. خ. د دایرو نهایي برخه.

شمړتي (šmaṛtí) جن، شمبېرته، یو ډول خوشبویه بوټی دی چې خلک یې په کتغ کې وچ اچوي.

شمزۍ (šamzáy) ښځ. م. ج. د ملا تیر، اشترۍ، ستون فقرات.

شمزیوال (šamzíwā́l) شمزۍ لرونکی، ملاتیر لرونکی، فقاریه.

شمس (šams) نر. م. لمر، نمر، نور.

شمس النهار (šamsunnahā́r) نر. م. د امیر شېر علي خان د دورې یوه جریده وه، په افغانستان کې لومړنۍ جریده ده.

شمسه (šamsá) ښځ. م. ١) ص. یو ډول تزئین و چې د کتابو د پوښو پر شا باندې جوړېده؛ ٢) د ګومبتې پر سر د لمر په شکل له فلز څخه جوړ شوی شکل؛ ٣) بت.

شمسي (šamsí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د شمس، لمریز، د لمر، پر شمس مربوط؛

شمسي انقلاب: د دوبي او ژمي د فصلونو راتګ.

شمسي سنه: لمریزه سنه، هجري شمسي سنه.

شمسي نظام: لمر او ټول اسماني اجسام چې د لمر پر شا وخوا راڅرخي.

شمشاد (šamšā́d) نر.م. د شمشاد ونه، یوه لوړه دنګه غرنۍ ونه ده چې ګردې پاڼې لري.

شمشتۍ (šamšatáy) ښځ. م. ۱) و.ګ. کشپ؛ ۲) تمساح.

شمشمه (šamšamá) ښځ. م. ۱) پرتم، شان و شوکت؛ ۲) وياړ، سرلوړي، افتخار.

شمشو (šamšó) ښځ. م. سيخچه، ورکوټی سيخ.

شمشېر (šamšér) نر.م. و.ګ. توره[1].

شمشېرکه (šamšeráka) ښځ. م. ګيره، يو تراشلی لرګی دی چې کونده او تير دواړه ورته سوري کوي، د کونډي له خوا يې تير ته ورننه باسي او د يوه لرګين مېخ په واسطه تيراو کونده يو له بله سره د موټۍ ترڅنګ کلکوي.

شمعه (šamʂá) ښځ. م. شم، شمه، موباتی، د مومو څراغ، شمع، موم باتی، موباتی.

شمعه دان (šamʂadā́n) نر.م. شمعدانی، د شمع ايښودلو شی يا آله.

شمکلی (šamkaláy) نر.م. ۱) هغه تارونه چې د څادر څنډو، د پټکي شملو او... ته پرېښودل کېږي؛ ۲) چمکلی، يو ډول ګانه ده چې غاړکۍ غونډې غاړې ته ځوړندېږي.

شمکی (šamakáy) نر.م. سيګولی، تريخه، يو ډول تريخ بوټی دی.

شملانه (šamlā́na) ښځ. م. بې پروايي، بې اعتنايي.

شمله (šamlá) ښځ. م. ۱) جوغه، کتوه، شکلی؛ ۲) د پګړۍ سر و پای؛ ۳) پ. ک. شمله، د نارينتوب نخښه ده.

شمن (šamán) نر.م. بت، صنم، محبوبا، مينه، معشوقه.

شمندروز (šamandróz) نر.م ۱) و.ګ. شماندروز؛ ۲) څنۍ، څنۍ کوکو، سنبل (ګل).

شمندګوټی (šamandgóṭay) نر.م. يو ډول نبات دی او په غنمو کې راشين کېږي.

شمو (šamó) ښځ. م. يو ډول ګندون دی چې د خامک کولو او ګلانو اچولو په ډول کېږي.

شموټګر (šamoṭgár) ص. نر.م. شمټګر، چغلګر، شيطان، چغلمار، چوغل.

شموخه (šamū́xa) ښځ. م. شماخه، شمخه، د ډېرو په خبرو ورې او د شولو په څېر بوټي واله يو ډول وابنه دي چې معمولاً په شولو کې رازرغونېږي.

شمول (šumū́l) نر.م ۱) ګډون، اشتراک، داخلېدنه، برخه اخيستنه؛ ۲) احاطه کونګ، نيونه.

شموليت (šumūlyát) نر.م. ۱) ګډون کول، برخه اخيستنه، اشتراک کول؛ ۲) احاطه.

شمه[1] (šáma) ښځ.م. ۱) هغه کېږدی چې د وزو له تورو وجغنو نه جوړه شوې وي؛ ۲) و.ګ. شمعه؛ ۳) شماخی، د دم شوو چايو پاتې شوې پاڼې.

شمه[2] (šū́ma) ښځ. م. شومه؛ ۱) خيراتی ډوډی چې په مړي پسې پخېږي؛ ۲) توان، سيک.

شميا (šamyā́) ښځ. م. مرز غونډې تور مرغه دی چې سپين سپين خاپونه لري.

شمېر (šmér) نر.م. و.ګ. شمار.

شمېراند (šmeránd) نر.م. ګڼونکی، شمېرونکی، حسابدار، محاسب.

شمېرنومځری (šmernūmǰáray) عددي ضمير.

شميم (šamím) نر.م. ۱) ښه بوی؛ ۲) ص. نر.م. لوړ، جګ، مرتفع.

شناخت (šnā́xt) نر.م. ۱) پېژندنه، پېژندګلوي، اشنايي؛ ۲) د اتڼ مهارت.

شناخته (šnā́xta) ص. نب. ۱) آشنا، پېژندوی؛ ۲) ښځ. م. ښاخه، د قبر ولاړه تيږه.

شناخڅه (šnā́xca) ښځ. م. و.ګ. شاخه.

شناره (šnā́ra) ښځ. م. یو ډول اغزی (غنه) دی.

شناز (šanā́z) نر. م. (ج. شنازونه) خیگ، ژی، مشک.

شناس (šınā́s) نر. م. ۱) پېژندګلوي، شناخت؛ ۲) ص. نر. م. دوروستاړي په ډول صفت جوړوي.

شناسه (šnā́sa) ښځ. م. و گ. شاخه.

شناغله (šnā́ğla) ښځ. م. د شنیو پیتي، شنی او میده شیداني له اوړو سره ګډېږي، وروسته ډوډۍ تري پخوي چي دې ته شناغله وايي.

شنالغه (šnā́lğa) ښځ. م. نیمه خمیره، پتیر اوړه، هغه اوړه چي رسېدلي (خمیره) نه وي.

شناوۍ (šınāwā́y) ښځ. م. شنووۍ، شنوبي، شلومبې، شنیبې.

شناوی (šnāwáy) ص. نر. م. شینجاوی، شنه ږیره، مي وریجي، د ږیري یا سر ویښتان چي سپین او تور ګډ وي.

شلتۍ (šantáy) ښځ. م. شنډۍ، ډکه، بند.

شنجرف (šanjárf) جن. و گ: شنګرپ.

شنجکۍ (šanjakáy) ښځ. م. و گ. دمل.

شنځۍ (šanjáy) ښځ. م. و گ. شمزۍ.

شنخته (šnáxta) ښځ. م. و گ. شاخه.

شند (šand) نر. م. شاهین، باتور، ګوربت ته ورته یو ډول ښکاري مرغه دی.

شندل (šandál) مص. مت. ۱) نوستل، شیندل؛ ۲) ځارول، جارول، ښندل.

شنده (šánda) ښځ. م. ۱) پارېدنه، هیجان، ولوله؛ ۲) ملنډې، مسخرې؛ ۳) اسراف؛ ٤) نامعلومه مصیبت.

شندی (šandáy) نر. م. و گ. رېدی.

شندي (šandí) ص. نب. ۱) پارېدلی، هیجاني؛ ۲) توکمار، مسخراچي؛ ۳) بدخرخي، اسرافي.

شنډ (šanḍ) ص. نر. م. ۱) بې ثمره، بې حاصله، بې میوې؛ ۲) اګر، وچ، عقیم؛ ۳) وران، ویجاړ؛ ٤) و گ. زنجپیل.

شنډاک (šanḍā́k) نر. م. یو ډول سوېده چي په پنځو چیتیو سره کېږي.

شنډتوب (šanḍtób) نر. م ۱) شنډوالی، بې ثمرتیا؛ ۲) وچېدنه، اولاد نه زېږېدنه، عقیم والی؛ ۳) ویجاړتیا، خرابوالی.

شنډوخاني (šanḍuxānī́) نر. ج. ص. نب. شونډو خاني، یو ډول خواږه اوږده کندهاري انګور دي.

شنډول (šanḍawál) مص. مت. ۱) بې حاصله کول؛ ۲) عقیمول، له اولاده اچول؛ ۳) بې نتیجې کول.

شنډه (šánḍa) ص. ښځ. م. ۱) وچه، عقیمه، هغه ښځه چي اولاد نه زېږوي؛ ۲) بې ثمره، بې حاصله.

شنډۍ (šanḍáy) ښځ. م. ۱) شنتۍ، بند، ډکه؛ ۲) د یو ډول ونې نوم؛ ۳) اوم اکوړ، اومه میوه.

شنډېدل (šanḍedál) مص. ل ۱) بې حاصله کېدل؛ ۲) له اولاده پاتې کېدل، عقیمېدل؛ ۳) خرابېدل، ویجاړېدل؛ ٤) بې نتیجې کېدل، ناکامېدل.

شنقار (šanqā́r) نر. م. ښنکار، د باز د کورنۍ یو مرغه دی.

شنکاړه (šankā́ṛa) ص. ښځ. م. سنګړه، تراړه، ډبرینه، کانیزه ځمکه.

شنکی (šınkáy) نر. م. شینکی، هغه ختکی چي تر ګل وروسته دانه نیسي او شین رنګ لري.

شنګ (šang) نر. م ۱) خفیف اواز؛ ۲) افواه، شایعه؛ ۳) ص. نب. لړ، لړ غوندې؛ ٤) رمز، اشاره.

شنګار (šangā́r) نر. م. سغهار، د توپک د ګولیو د تېرېدو اواز.

شنګال (šangā́l) نر. م. ښنګل، ښوره، ښېره، شناګه.

شنګرف (šangárf) جن. و گ. شنګرپ.

شنګرک (šangrák) نر.م. مرخنی، عناب، یو ډول میوه ده چې په درملو کې استعمالیږي.

سنګرۍ (šangráy) ښځ.م. ۱) د خاورینو لوښو د جوړولو قالب؛ ۲) د څوکیدارۍ او څارنې لپاره څلور کونجه برج.

شنګړپ (šıngáṛp) نر.م. جن. د جیوې سولفور، د جیوې دکان د ډبرو څخه یو ډول چې سور یا قهوه یي رنګ لري.

شنګړه (šangáṛa) ښځ. م. شیګاړه، متیزه، داسې پېغله یا ښځه چې له کوم نارینه سره وتښتي.

شنګلۍ (šangaláy) نر.م. پېښه، رنګارنګ مرۍ په تار پېیي، له دغو مریو څخه تارونه ښېلوي او سرونو ته یې دوې درې غوټې ورکوي، چې د څوندۍ بڼه پیدا کوي.

شنګڼ (šangáṇ) نر.م. شګون، شګوم، ښاګوم، ښګوم.

شنګورۍ (šangū́ray) نر.م. یو ډول خړ وزمه غرنی بوټی دی.

شنل (šanál) مص. مت. ۱) التول، پلتل؛ ۲) کینل، کینودل؛ ۳) تار تار کول، شیندل، پاشل.

شنوالی (šanwā́lay) ښځ.م. ښونلی، د ښوون د ونې زړی او دانې، د زیتون دانې.

شنوبې (šnobé) جن. شلومبې؛ و.ګ. شړومبې.

شنه (šna) نر.ج. ۱) وابښه، نباتات؛ ۲) سابه؛ ۳) شین رنګ.

شنه پېروي (šnaperawī́) ښځ.ج. دسترګو شنه پرده.

شنه توخله (šnaṭūxála) ښځ.م. شنه غاړه، توره غاړه، یو ډول ساري توخی دی.

شنه خړه (šnaxáṛa) ښځ. م. ق. سهار وختی، پر لوی سهار، سپېدې چاود، سپېده داغ.

شنه زرغونه (šanazarğoná) ښځ. م. و.ګ. شره و زرغونه.

شنه غاړه (šnağā́ṛa) ښځ.م. و.ګ. شنه توخله.

شنه کوتره (šnakawtára) ښځ.م. ولغه، غرنۍ کوتره، دښتي کوتره، سارانۍ کوتره.

شنه لوخړه (šnalūxáṛa) ښځ.م. خوړسکه، غړوسکه، غړسکه، شین دود، ګڼ لوګی.

شنه هریړه (šnahariṛá) ښځ.م. شنه اریړه، یو ډول طبي بوټی دی.

شنی (šánay) نر.م. ۱) شینی، شونی، د چرګانو شینی؛ ۲) شینی، یو ډول دانه ده چې د لاس پر ګوتو یا د پښو په تلي کې راخېژي؛ ۳) خسمار.

شنې (šne) ښځ. ج. شنی، تېتاقې، اوړي، دخنجک د ونې غوړې دانې.

شنېدل (šanedál) مص. ل. ۱) رېږدل، تړېدل، رېږدېدل؛ ۲) زهیرېدل، پریشانه کېدل.

شنېلی (šıneláy) نر.م. و.ګ. شینلی.

شڼ (šaṇ) ص. نر.م. ۱) مست؛ ۲) د آس شڼنی.

شڼا (šaṇā́) صوت. ۱) شڼ، شڼهار، شڼنی؛ ۲) مج. ښځ.م. شور، مستي.

شڼ شڼ (šaṇšaṇ) نر.م. شڼا، شڼهار، شیشڼنی، د اس شڼنی.

شڼشڼی (šašaṇáy) نر.م. ۱) ګونګړی، ګینګړی؛ ۲) شرنګاوو، جرنګانی.

شڼول (šaṇawál) مص. مت. ۱) څنډول، څنډل، څوځول؛ ۲) شڼنول، شڼنول، شونول.

شڼهار (šaṇahā́r) صوت. نر.م. ۱) شڼا، کشهار؛ ۲) شڼنا، د آس اواز؛ ۳) د پاڼو د رېږدو اواز.

شڼېدل (šaṇedál) مص. ل. ۱) رېږدل، خوځېدل، ښورېدل؛ ۲) شیشڼېدل، شڼنېدل (د آس).

شو (šo) صوت. ښځ. م. ایش، اوش، وش، هش، ایشه، د خره د درولو غږ.

شواخون (šawāxṹn) نر.م. نول، غم، کړاک، رنځ، خوږین زړه.

شوار (šwār) ص. نر.م ۱) ارت، آزاد؛ ۲) غوړولی، خپور ور، اوار، هوار.

شوارول (šwārawә́l) مص. مت ۱) ارتول، ازادول، خلاصول؛ ۲) غوړول، خپرول، اوارول.

شواریدل (šwāredә́l) مص.ل. ۱) ارتیدل، وازیدل، خلاصیدل؛ ۲) غوړیدل خپریدل، اواریدل.

شواړ (šwāṛ) ص.نر.م.ج. ۱) بې ترتیبه، بې نظمه؛ ۲) سست پست، نرم، شړم، ژاولې.

شواړه (šwāṛá) ص. ښځ. م. ۱) شاړه، شنډه، بې حاصله؛ ۲) بېکاره او لټه (ښځه).

شواړې شواړې (šwāṛéšwāṛé) ق. ۱) توکر توکر، ځیرې ځیرې؛ ۲) بې نظمه، ګډوډ؛ ۳) سست پست.

شوال (šawā́l) نر.م. ۱) پرتوګ؛ ۲) چار، کار.

شوبله (šóbla) ښځ. م. ۱) و ګ. زنځه؛ ۲) ن. اص. جنګي ټانک؛ ۳) ښځ. م. هغه اوبه چې په سیند کې لښتي لښتي بهېږي؛ ۲) زابر، زاکښ، جر.

شوبین (šawbín) ص. نر.م.ج. هغه څه چې د فاسفور د ترکیباتو مواد لري او د شپې په تیاره کې ښکاري.

شوپ (šup) صوت. نر.م. غوړپ، غړپ، ګوټ، د مایعاتو د څښلو اواز.

شوپا (šopā́) ص. نر.م. شوپه، ناسنته، شوپړ، هغه سړی چې سنت (ختنه) شوی نه وي.

شوپرک (šawparák) نر.م. څکالکی، څکالی، مابښام ښاپېرک، کتښیز، تي مرغه دی، بدن یې وړو اوغځو وزرونه لري د، شپې الوتنه کوي.

شوپړ (šopáṛ) ص. نر.م. و ګ. شوپا.

شوپه توب (šopatób) نر.م. شوپه والی، ناختنه توب، ناسنت توب.

شوپه شو (šopašó) ص. نب. شوپشو، تیت پرک، تار په تار، خپورور، خپرې ورې.

شوپیان (šupyā́n) نر.م. تاوان، ضرر، اناوړ، نغوړ، نقصان.

شوپیانه (šūpyāna) ښځ. م. ۱) تور، تومت؛ ۲) شرم، خجالت.

شوت (šut) ند. نر. م. سوج! سچ! شتکی (عمل)، سوچېره! د لوبو یوه اصطلاح ده.

شوتار و بازار (šawtār wbāzā́r) نر.م. (لو.) د ژمنی موسم یو ډول لوبه ده.

شوتتی (šawtatáy) نر.م. و ګ. کیشپ.

شوترکي (šutaráki) ښځ. م. داره، د اوبو داره، د اوبو پشکه.

شوتل (šawtál) نر.ج. شوتله، شبتل، شفتل، شبدر، یو ډول ګیاه ده.

شوته (šawtá) جن. یوه سرښښناکه ماده ده چې د ونو او نباتاتو له حشرو او خزنده و څخه راتوېږي او نبات وچوي.

شوتلړ (šutláṛ) نر.م. شترلړ، دوه مایل لرګي دي چې د ارټ د پړې د تاوولو لپاره درول شوي وي.

شوتې (šáwte) ښځ.ج. ۱) توکې ټکالې، ملنډې؛ ۲) اوتې بوتې، چټیاټ، ناشودي.

شوټ (šuṭ) ص. نر.م.ج. ۱) شوټه، شل، هغه څوک چې لاس یا پښه یې شله او له کاره لویدلې وي؛ ۲) نر.م. په سپورتو کې د هدف په لور د ګیند پورې وهلو عمل.

شوټ کلیان (šūṭkalyā́n) نر.م. و ګ. سود کلیان

شوټکه (šūṭáka) ښځ.م. غوټی، سوټکه، د جوارو وړی.

شوټه (šūṭá) ښځ.م. ۱) اوم ختکی، اومه خربوزه؛ ۲) ص. نب. و گ. شوټ ۱).

شوټی (šūṭáy) ص. نر.م. شوټ لاسی، په لاس شوټ، په لاس گوډ.

شوخ (šox) ص نر.م. ج ۱) وران، مست، شیطان؛ ۲) ظریف، توکمار؛ ٤) روښانه رنگونه.

شوخون (šawxū́n) نر.م. تاړ، شبخون، ناتار، د شپې له خوا پر دښمن باندې ناڅاپي یرغل.

شوخي (šoxí) ښځ. م ۱) ورانې، مستي، شیطاني؛ ۲) توکه، ظرافت.

شودانه (šawdāná) ښځ.م. شوانه، سیلی، لوبېړنده، دماشومانو د تندي او کوټي ترمنځ نرمه برخه.

شودپی (šodapáy) ښځ. م. ۱) و گ. شدوپی؛ ۲) شودې پی، یو ډول شیدې لرونکی نبات دی.

شودر (šawdár) جن. و گ. شوتل.

شودسارنگ (šudsaráng) نر.م. (مو.) سود سارنگ، د کافي ټاټ یو راگ دی.

شودناټ (šudnā́ṭ) نر.م. سودناټ، سدمناټ، د میگ راگ د پترو له بارجاو څخه یو دی.

شوده (šodá) جن. و گ. شیدې

شوده (šodá) ص. نب. ساده، بې تهذیبه، کم عقل، سوډر.

شودیاره (šudyā́ra) ښځ. م. و گ. شدیاره.

شودې والا (šudewālā́) شیدې خرخوونکی، شودې خرخوونکی.

شودې وریجې (šudewrijé) شیدې وریجې، شیربنج.

شوډنگ (šoḍáng) ص. نر.م. ج. ۱) شوده، ساده؛ ۲) بې غیرته؛ ۳) نر.م. له شرمه ډک عمل.

شور[1] (šor) نر.م. ۱) چغې، ناري، سورې، خوږ؛ ۲) د خولې جنگ؛ ۳) خوشکه، قهر؛ ٤) هیجان.

شور[2] (šur) صوت. نر.م. شر، شور، چور، شرت، د مایع شي د بهېدو او توییدو اواز.

شورا (šorá) نر.م. ۱) سلا، مشوره، مصلحت، سورت؛ ۲) شورا، جرگه، غونډه.

شورش (šoráš) نر.م. و گ. بنورښ.

شورشر (šoršár) نر.م. دخولې جنگ؛ غالمغال.

شورشور (šuršúr) صوت. نر.م. شرشر، شرشر، د اوبو د توییدو اواز.

شورکی (šūrkáy) صوت. نر.م. شرهار، شورهار، شورکی، د اوبو یا مایعاتو د پرله پسې توییدلو اواز.

شورکۍ (šorakáy) ښځ. م. شارکه، زرگره، گل خرینگه، مینکه، مینا، ښارونی، ښارو.

شورماشور (šormāšór) نر.م. خوږ، شور و غوغا، چاڼ چوڼ، غالمغال.

شوروا (šorwā́) ښځ. م. و گ. ښوروا.

شوره (šorá) جن. و گ. ښوره.

شوړېدل (šuredál) مص. ل. چړېدل، شړېدل، شریدل، د اوبو یا نورو مایعاتو توییدنگ.

شوړ (šuṛ) صوت. نر.م. ۱) جړ، شړ، د مایعاتو د توییدو اواز؛ ۲) غړپ، گوټ، شوپ، جرعه؛ ۳) نر.م.ص. نب. چوخړن، چوړن، چوړن.

شوړاتوت (šoṛātū́t) نر.م. سوړه توت؛ د شستي توت له کورنۍ څخه یو ډول توت دی.

شوړایي (šoṛāyí) ښځ. م. کیپ، قیف، کیف.

شوړپوړ (šuṛpúṛ) ص.نر.م.ج. ۱) ناولی، مردار؛ ۲) شړم، شواړ.

شوړتک (šuṛták) نر.م. داسې توکر چې سست او شډل اوبدل شوی وي.

شوړک (šuṛk) نر.م. شوت، شت، سچ، شیچ، جلتک، پرویشنه، شتکی کول.

شوړگی (šoṛgáy) نر.م ۱) اونگ، هاونگ، هاون، چتو، وکلی؛ ۲) دشلومبو لوښی.

شوړول (šuṛawə́l) مص. مت. ۱) شړول، تویول، یو شي له ډېرو پخولو یامینځلو یا ډېرو زړولو له امله شړول؛ ۲) د ټپ شړېدل، کالي شړېدل.

شوړه[۱] (šóṛa) ښځ. م ۱) د چنولوتوکر؛ ۲) ماشوړه، خولپوټی؛ ۳) غټه مری، لویه خمڅه.

شوړه[۲] (šúṛa) ښځ. م. ۱) دجوارو خڼه؛ ۲) د باجرې وړی؛ ۳) ص. ښځ. م. هغه سترگه چې اوبه او چوخټې کوي.

شوړهار (šuṛhā́r) صوت. نر.م. شورهار، شرهار، شورکی، شرار.

شوړېدل (šuṛedə́l) مص. ل. ۱) د ډېرو پخېدو یا پرېول کېدو یا زړېدو له امله تویېدل، شړېدل؛ ۲) شورهار کول؛ ۳) د ټپ، لباس... شړېدل.

شوش (šoš) نر.م. ۱) وگ. ششک؛ ۲) مرغند، سکروټه، خوړلن، شوشی.

شوشک (šošák) نر.م. وگ. ششک.

شوغ (šuğ) ص. نر.م. کوږ، ټاټ، تاټ شوی، منحني.

شوغړېدل (šuğṛedə́l) مص.ل: ۱) سوغړېدل، دده پر دده اوښتل، اړخ پر اړخ اوښتل.

شوغکه (šuğáka) ښځ. م. لشه، اشکه، لښه، د غنمو یا اوربشو د وږي لشه.

شوغول (šuğawə́l) مص. مت. کږول، ټاټول، منحني کول.

شوغه (šuğá) ښځ. م. ۱) شخ ویښته، څیره ویښتان؛ ۲) غدکه، چوغه، جوغه، لویه چینه، چکمنه.

شوغی (šuğáy) ص.نر.م. ۱) هغه پسه چې غوږونه یې سپین تکي ولري؛ ۲) کوسه.

شوغېدل (šuğedə́l) مص. ل. کږېدل، منحني کېدل.

شوق (šawq) نر.م ۱) ناټ، شله، ثله، میل، مینه، لېوالتیا، ذوق؛ ۲) تص. مفرط میل، انزعاج.

شوقدر (šawqādár) نر.م. وگ. شوکدر.

شوقمن (šawqmán) ص.نر.م.ج. لېوال، شوقي، ذوقمند، کازمن.

شوک[۱] (šūk) مف.نر.م ۱) شکېدلی، پرې شوی؛ ۲) لوڅ شوی، مال او شته ترې اخیستل شوي.

شوک[۲] (šok) نر.م. ۱) ښور، ټک، شرق، جرک، تکان، ضربه؛ ۳) دحیرانتیا په وخت کې د مغز یا احساساتو ناڅاپي پارېدنه.

شوکاره (šūkā́ra) ښځ.م. نوکاره، توونگاره، شیگاره، شونگاره، گرړی.

شوکانی (šawkā́nay) نر.م. نرم، پوست او ښوی کانی چې له هغو څخه څیني لوښي جوړوي.

شوک پوک (šūkpū́k) د ن. نر.م. څیرې ریرې، څیرې څیرې، ریتاړې ریتاړې.

شوکت (šawkát) نر.م. برم، پرتم، اوکوب، شان، سامانه، شمشمه.

شوک تراپي (šoktrapí) ښځ. م. د شوک په وسیله معالجه، د شوک درمان، د عصبي تحریک په وسیله روغتیا اعاده کول.

شوکدر (šawkadár) نر.م. شبکدر، د قدرشپه، شب قدر، لیلة القدر، شوقدر.

شوکمار (šukmā́r) ص. نر.م. (ج. شوکماران) داړه مار، شوکه کوونکی، لارې وهونکی.

شوکور (šawkór) ص. نر.م.ج. شپه ړوندی، شپبلندر، شپېغلی، شبکور.

شوکول (šukawə́l) مص. مت ۱) شکول؛ ۲) رابېلول، راجلا کول؛ ۳) په لاره کې شکونه کول.

شوکه (šū́ka) ښځ. م. غلا، تښتونه، لاره وهنه، له یو چا څخه په لاره کې په زور مال اخیستل.

شوکې پوکې (šūkčpūké) ص. نب. و گ. شوک پوک.
شوکېدل (šukedál) مص. ل. و گ. شکېدل[۱].
شوگه (šúga) ښځ. م. یو ډول وریجې.
شوگیر (šawgír) نسر. م. خوب نه کول، شوگیره، شپه پر سر اخیستنه.
شول[۱] (šwál) مص. ل. سول، کېدل.
شول (šul) ص. نر. م. سخت، کلک، ځیږ.
شولپمبی (šolpambáy) نر. م. شولمپی، پلاله، د شولو میده وابښه، شول وابښه، پروړه.
شولتکی (šoltákay) نر. م. شولک، شولگ، د بدن پوست، د وجود پوستکی.
شولخ (šoláx) نر. م. د ژبې زیږه برخه، د ژبې ځیږه حصه، د ژبې پاسنۍ برخه چې ځیږه وي.
شولکه (šoláka) ښځ. م. و گ. ژوره[۱].
شولکی (šolakáy) ښځ. م. یو ډول کوچنی بنیان، د نوي زیږېدلي ماشوم ورکوټی بنیان.
شولگ[۱] (šoláğ) نر. م. ۱) شولک، د پوستکي لومړۍ طبقه؛ ۲) بوجۍ، بوری، گونۍ، گونی.
شولگ[۲] (šuláğ) نسر. م. ژامه، زامه، د خولې ژامه.
شولگره (šolgára) ص. نب. شولگر، هغه ځمکه چې شولې په کې کرل شوې وي.
شولمبکه (šolambáka) ښځ. م. یو ډول پلن بې ډنډره بوټی دی چې پاڼې یې سپین رنگ لري.
شولمپی (šolampáy) نر. م. و گ. شولپمبی.
شولوابښه (šolwáša) جن. پروړه، ناړی، پلاله، د شولو دروزه، د شولو وابښه.
شوله[۱] (šolá) ښځ. م. ۱) د وریجو بوټی، د شولې بوټی؛ ۲) جن. یو راز خواړه دی چې د پنډو وریجو څخه پخېږي.
شوله[۲] (šwála) ښځ. م ۱) د نس څرېکې؛ ۲) د ښاروېو د نوکانو پرې کولو آله؛ ۳) د قولنج درد؛ ۵) د ښځې د وضع حمل درد.
شولی (šoláy) ص. نب. بېکاره او سسته ښځه.
شولې (šolé) ښځ. ج. د وریجو بوټي.
شوم (šūm) ص. نر. م. ج. (ج. شومان) ۱) کرتی، موزي، بخیل؛ ۲) نحس؛ ۳) بدمرغه؛ ٤) مج. نهار، وږی.
شوماشتي (šomāšti) ښځ. م. زموږ د هېواد له ژبو څخه یوه ژبه ده. د ژوند تاتوبی یې کونړ دی.
شومتیا (šumtyā́) ښځ. م ۱) شوموالی، کنجوسي، بخیلي؛ ۲) مج. بدمرغي؛ ۳) نحوست.
شومړې (šumṛé) جن. و گ: شړومبې.
شومل (šumál) مص. ل. شومول، چنبل، ځنبل، چکل، څکل، د مایعاتو غوړېل.
شومله (šomlá) ص. نب. زوړ او له کاره وتلی شی.
شومول (šumawál) مص. مت. و گ. شومل.
شومه (šū́ma) ښځ. م. ۱) د مېوې ځوښه؛ ۲) د یوه شي جوهر و قوت؛ ۳) د مړي د لومړۍ شپې یادکال پوره کېدو خیرات؛ ٤) د شپې یوه برخه؛ ٤) د یوې شپې خواړه؛ ۵) د یوه وخت زری.
شومه دم (šūmadám) نر. م. نیمه شپه، پخه شپه.
شومه نیول (šumaniwál) مص. ل. (پ. ک.) له ډوډۍ څخه لاس نیول؛ څوکسه د نواتې په توگه د هغه چا کره ورځي چې د ورر سېدلی زیان د غم لپاره هېڅ جوړې ته نه حاضرېږي، په دغه وخت کې نوله ډوډۍ څخه لاس نیسي چې د کور خاوند د دوی غوښتنه ومني.
شومی (šū́may) نر. م. غرپ، گوټ، شوپ.
شومي (šūmí) ښځ. م. ۱) شوموالی، شومتیا؛ ۲) نحوست؛ ۳) لوږه؛ ٤) کمزورتیا.

شونټی (šonṭáy) ښځ. م. پېټرې، پیړه، دروکې، پېلوځی، چراغ چوب؛ ۲) ص. ښځ. م. شوټی، هغه ښځه چې په یوه لاس ګوډه وي.

شونډ (šūnḍ) جن. ۱) و ګ. زنجبیل؛ ۲) نر. م. شونډه، سونډه.

شونډا (šunḍā́) ص. نب. شونډور، شُنډور، کنډا، شونډو، غټ شونډی.

شونډان (šunḍā́n) نر. ج. شونډې، سونډې، د (شونډه) جمع.

شونډک (šunḍák) نر. م (ج. شونډکونه) وربوز؛ د شونډو لاندېنۍ برخه چې زنه هم په کې راځي.

شونډکی (šūndəkay) ص. نر. م. بدرنګه، بې څېرې، د بدرنګې بڼې څښتن.

شونډکیزچرګ (šundəkizčárg) نر. م. پیل مرغ، خرتمی چرګ، فیل مرغ.

شونډو (šudú) ص. نب. و ګ. شونډا.

شونډوخاني (šunḍuxānī́) نر. ج. ص. نب. و ګ. شنډوخاني.

شونډه (šū́nḍa) ښځ. م. (ج. شونډې) شُنډه، سونډه، د خولې بلندینۍ برخه چې دوې برخې لري.

شونډه وتل (šunḍawatál) مص. ل. پرشونډه باندې واړه واړه بخارونه راختل.

شونډیز (šunḍíz) ص. نر. م. ج. د شونډې، په شونډه اړوند - شونډیز غږ (ب. پ).

شونکی (šū́nkay) نر. م. کېدونی، کېدونکی، شونی، ممکن.

شونګوره (sūngóra) ښځ. م. شونګه، هغه ښېډۍ چې یوه څنډه یې نه وي.

شونګن (šūngán) و ګ. شګون.

شونګه (šū́nga) ښځ. م. هغه سپنسته چې یوه څنډه یې نه وي.

شونه (šwána) ښځ. م. کېدنه.

شونی (šū́nay) مف. نر. م. شونکی، کېدونکی، کېدونی، ممکن.

شوو (šwū) ښځ. م. پناه ورکونګ، پناه.

شووینیزم (šowinízam) نر. م. په وطنپالنه کې تعصب، افراطي وطنپالنه.

شوه (šáwa) ښځ. م ۱) د شیشم ونه؛ ۲) ص. نب. ق. کنبته، ځور، شهوه ۳) عجز، انکسار.

شوه توب (šawátób) نر. م. ځورتوب، ځوروالی.

شوه کېدل (šawákedál) مص. مت. ۱) شهوه کېدل، ښکته تلل؛ ۲) مج. له جګړې څخه لاس اخیستل، عجز ښکاره کول.

شوی (šáway) مف. نر. م. سپینه شوې خامتا، سپینه شوي بیستی.

شوې (šáwe) ښځ. ج. نیم، یوه ونه ده چې پوستکی او پاڼې یې تریخ خوند لري.

شه (šá) ف. ۱) شو، سو، کېده، استمراري ماضي؛ ۲) سه، د مخاطب مفرد صیغه ده - ورک شه!.

شها (šahā́) ښځ. م. شهی، معشوقه، مجبوبه.

شهاب (š(a,ı)hā́b) نر. م. ۱) لمبه، د اور لمبه؛ ۲) ستوری، روښانه ستوری.

شهاب ثاقب (šahābısāqíb) نر. م. اسماني ډبرې، اسماني تیرې، شهاب، میتیور.

شهادت (šahādát) نر. م. ۱) شاهدي ورکونه، ګواهي ورکول؛ ۲) ل. م. حضور، معاینه، اطلاع؛ ۳) شهیدېدنه؛ ٤) څرګندېدنه.

شهادت نامه (šahādatnāmá) ښځ. م. ۱) بری لیک، ډیپلوم، ډپلومه؛ ۲) تصدیق؛ ۳) شهادت لیک، شهادت پاڼه.

شهامت (šahāmát) نر. م. ۱) مېړانه، غیرت؛ زوورتوب؛ ۲) لویي، سترتوب؛ ۳) څېرکي.

شهانه (šahāná) ص. نب. د شاه، شاهي، شاهانه.
شهباز (šahbā́z) نـر.م. ۱) لم‌سپین غټ باز، ښه ښکاري باز؛ ۲) مو. و گ. زخمه.
شهد (šáhad) جن. و گ. شات.
شهرت (šuhrát) نر.م. ۱) مشهورېدنه؛ ۲) ښکاره کېدنه، څـر ګندېدنه، جوتېدنه؛ ۳) سوانح، پېژندنه.
شهریار (šahrıyā́r) نر.م ۱) دښار مشر؛ ۲) پاسوال، تولواک، پاچا.
شهزاده (šahzādá) نر.م. و گ. شازاده.
شهسوار (šahswā́r) ص. نـر.م. شا سوار، د اس د سپرلۍ ماهر.
شهکار (šahkā́r) نر.م. و گ. شاهکار.
شهلا (šahlā́) ص. ښځ. م. ۱) تکې توري ښایسته سترګې (ښځه)؛ ۲) شین‌ویره سترګې؛ ۳) یو ډول نرګس.
شهنایي (šahnāyí) ښځ. م. مو. شاهنايي، شهنا؛ «سورنا». د موسیقۍ یوه لرګینه آله ده.
شهند (šahánd) نر.م. و گ. شند.
شهو (šahó) ښځ. م. ۱) شها، شـهۍ، معشـوقه؛ ۲) شهۍ، ددلي مینه (معشوقه).
شهوت (šahwát) نر.م. ۱) مني؛ ۲) جماع ته زړه کېدل؛ ۳) د لذت د درک میل.
شهود (šuhū́d) نر.م ۱) حاضرېدنه؛ ۲) ع. مشاهده؛ ۳) شاهدېدل، د شي لیدل.
شهید (šahíd) ص. نـر.م. ۱) د خدای په لاره کې مړ؛ ۲) حاضر، شاهد.
شهین (šahī́n) نر. م. ۱) و گ. شند؛ ۲) د یوه ساز نوم دی.
شی (šay) نر.م. (ج. شیان) ۱) مال، متاع؛ ۲) څه، څیز؛ ۳) (فل.) پدیده.

شي (ši) ف. مرستیال فعل دی چې په حال، استمراري اوراتلـونکې زمـانه کې استعمالېږي؛ د امر صیغه ده.
شیاځه (syā́ja) ښځ. م. شاځه، شازه، دتیږې تبی، دکانۍ تبې، پلنه تیږه.
شېبره (šebára) ښځ. م. وچکی، لویه تبه، خواچې توره تبه، محرقه (تبه).
شیبره (šibára) ښځ. م. اساني، سهولت.
شېبه (šebá) ښځ. م. ۱) لحظه، دم، آن، لږ وخت؛ ۲) ترله، تروه، د باران شیبه.
شیبه (šíba) ښځ. م. یو ډول کچه مرغلره (مرغچۍ) ده.
شېبه ګړی (šebagaṛáy) درنګ شـبېه، درنګ ساعت، لږ ساعت، څه وخت.
شیت (šit) ص. نـر.م.ج. ۱) چخبیت، چیت پیت؛ ۲) مراوی، شیته، جینګ.
شیتان خوټ (šaytānxwáṭ) نـر.م. کولولو، د مټ شیطان، یو ډول خزنده ده؛ ۲) د ماشومانو یو ډول لوبه ده.
شیت په شیت (šitpašít) ص. نـر.م.ج. شـوپه شو، خپور ور، تیت و پاشان.
شیتړ (šitáṛ) نر.م. څیرې رخت، شډل رخت.
شیته (šíta) ص. ښځ. م ۱) د شیت مؤنث؛ ۲) د یوې مرغۍ نوم دی؛ ۳) ښویه شوې ښځه.
شیته خوله (šítaxwlá) ښځ.م. جینګه خوله، ویته خوله، ویره خوله.
شېتی (šetáy) ښځ. م. ۱) شتی، توبری؛ ۲) تبره اوسپنه چې د تبر په سر لګول کېږي؛ ۳) توکه، پرپری؛ ٤) د لرګي تبلۍ.
شیټه (šiṭá) ښځ. م. شوټه جوار، د شخولو سره جوار، د جوارو هغه غوټۍ چې پټبونه ولري.

شيخ (š(e,ay)x) ص. نر.م. ١) سپين ږيرى، بوډا؛ ٢) مرشد، پير؛ ٤) مسلمان شوى هندو.

شېخ چلي (šexčalí) نر.م. يو افسانوي شوده دى چې نوم يې د کوزې پښتونخوا او هند په شعرونو سندرو او کيسو کې ډېر اخيستل کېږي.

شېخدو (šexdáw) نر.م. شخه دو، شيشو، شيشړ، بتخک، چيچړ. يو ډول مرغى دى.

شېخي (š xí) ښځ. م ١) سپين ږيرتيا، بوډاتوب، زړښت؛ ٢) مرشدي، پيري؛ ٣) زهد، تقوا.

شيخي (šayxáy) نر.م. د پښتونو يوه ناروغي ده.

شيدا (šaydā́) ص.نب. ١) مين، عاشق؛ ٢) ع. د جذباتو اهل.

شيدانکه (šidā́nka) ښځ.م. يو ډول نبات دى.

شيدې (šidé) جن. شودې، پۍ، شوده، لبن.

شيدې وغوړي (šidewuğwaṛí) جن. (پخ.) يو ډول خواږه دي.

شېډ (šeḍ) نر.م. (ج. شېډونه) شېبه، استر، پوښ، دويم استر.

شېرازه (šerā́za) ښځ.م. ١) د کلا لـه دېـواله چاپېره راتاو شـوى بل دېـوال؛ ٢) ص. نب. ښېرازه، سمسور؛ ٣) جن. چکه، د تروو چکه.

شېراک (šerák) نر.م. تلتک، برستن، شېرک.

شيرالپ (širālā́p) نر.م. يو ډول نبات دى چې ژېړ گل لري.

شيرچاى (širčā́y) جن. تورې، د شيدو چاى.

شيرچايي (širčāyí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. له سرو رنگو څخه يو ډول رنگ دى.

شېرخت (šerxát) نر.م. شېرخط، شېر و خط، د شرط تړلو او قمار يوه وسيله ده.

شېرخوله (šerxwála) ښځ.م. يو ډول شين بوټى دى چې ژېړ گلان کوي.

شيرخښت (širxə́št) جن. شيرخشت، زموږ د هېواد د طبي نباتاتو يو محصول دى.

شيردان (širdā́n) نر.م. ١) ښوبه، توتۍ، څوخه، منبوکه، يوه آله ده چې په اودان، بوتل او... پورې نښتې وي؛ ٢) الموري، د ماشومانو يو ډول ناروغي ده.

شېرشاو (šeršā́w) نر.م. کنډه، کمکۍ تله، کوچنۍ ترازو، وړه تله.

شيرشيرک (širširák) نر.م. جبه زاره او مرغه لرونکې څمکه.

شېرک (šerák) نر.م ١) وگ. شېراک؛ ٢) شرک، کلانکار، شيغنکى.

شيرک (širák) نر.م. پۍ شوده، شيرگى، شيرگۍ؛ د جوارو هغه وږى چې دانه يې کلکه شوې نه وي.

شيرکارل (širkārál) مص.مت. ١) اوشکې کول، ښکارل، توش کول؛ ٢) مج. لمسول.

شيرکټۍ (širkaṭáy) ښځ. م. هغه غوا چې کال وسر (تول کال) شيدې کوي.

شيرکښ (širkáṣ̌) جن. يو څه خميره شوي اوړه په اوبه کې منبې چې لږ پاتې شي او يو ډول ژاوله پيدا کړي بيا په زخم يا د ښبو په چاودو ږدي.

شېرکه (šeráka) ښځ. م. و گ. ښارو.

شېرکى (šerakáy) ص.نر.م. ١) زمروتى، زړور؛ ٢) د شېر مصغر شکل.

شيرگرم (širgáram) ص. نر.م. ج. شيرگرمه، تړم تومې، تودوکى، تمنى، لومنى.

شېرگنى (šerganáy) نر.م. چته، د مچيو کندو، د مچيو ځاله، د مچيو گړى، شگيرگينى.

شيرماهي (širmāhí) نر.م. ١) اصيل ماهي، يو ډول غټ کب دى؛ ٢) يو ډول صدف دى.

شیروار (širwā́r) نر.م. پې وار، څو کورونه شیدې سره یوځای کوي، مستې یې په ګډه سره شاربي او کوچ یې پهوار اخلي.

شیرواری (širwārā́y) ښځ. م. ۱) دلرګي څمڅې یاکوندې چې کوچ وریاندې له شلومبو څخه راغونډوي؛ ۲) دمستو کټوه.

شیروانی (širwānáy) ښځ. م. دکوټې دبام د پاسه لهلرګو څخه پوښښ جوړوي په سر یې ختهاچوي، پهدې وسیلې سره د اوبو مخه نیسي.

شیرواني (širwāní) ښځ.م. دنوي زېږېدلي ماشوم چینه.

شیروشکر (širušakár) نر.م. و ګ. ذولسانین.

شیره (širá) ص. نر.م. ج. ۱) پو؛ ، ابلوچ، نابالغه هلک؛ ۲) وري، رودونکي [illegible]؛ ۳) عصاره، جوس، د میوې اوبه، څوږ [illegible] ٤) خریړی؛ ٥) ساده لیتی، اتوب.

شیری (šíray) نر.م. د ګندنې په څېر یو ډول بوټی دی چې خوږ خوند لري اوخوړل کېږي.

شېری (šerā́y) نر.م. و ګ. شري.

شېری (šerā́y) ښځ. م. ج. و ګ. شاری.

شېرین (šerín) ص. نر.م. ج. و ګ. خوږ (۲).

شېرین بویه (šerínboyá) ښځ. م. و ګ. خوږه وله.

شیرینکه (širináka) ښځ. م. و ګ. څوانکه.

شېریني (šeriní) ښځ. م. (ج. شېرینۍ) ۱) خوږه، خواږه؛ ۲) زېږیي بدله؛ ۳) شېریني خوري، لاس نیوی؛ ٤) خوږوالی.

شېرینيباب (šerinibā́b) نر.ج. خواږه، خواږه شیان، ټول هغه شیان چې خواږه وي.

شېر (šer) ص. نر.م. و ګ. شوږ (۳).

شېرا (šerā́) ص. نب. ډوغر، څوک چې په یوه سترګه ړوند وي.

شیزوفرني (šizofrní) ښځ. م. (رو.) شیزوفرینیا، دروح یا شخصیت د تجزیې ناجوړي، د ځوانی جنون، یوه ارواېي ناروغي ده.

شیزوګوني (šizogoní) ص. نب. (بیا.) شایزوګوني، غیر زوجي ځانګړی مضاعف انقسام دی.

شیست (šist) نر.م. یوه کرستالیني ډبره ده چې په اسانۍ سره پرده پرده کېږي.

شیشپر (šišpár) نر.م. ۱) مج. غړانګه، دقهر ناره؛ ۲) مېخ لرونکی سوټی.

شیشتی (šištáy) نر.م. شپشتی، د څرخ پره، برونی، لکه د ژرندې د څرخ پرې.

شیشړ (šišáṛ) ص. نر.م. ۱) بې حیا، بې شرمه، چیچړ؛ ۲) نر.م. چوړو، شیشو، شپخدو، یو ډول مرغۍ ده.

شیشک (šišák) نر.م. ششک، درشیل، دوشیرل، پیشرلی، درې کلن پسه.

شیشکه (šišáka) ښځ. م. ۱) روې، اریانۍ، بلا؛ ۲) لښته، شتکه؛ ۳) دتغر نرۍ نرۍ کرښې.

شیشګی (šišgáy) نر.م. جبزګی، شیژګی، شکون ته ورته یو کوچنی تې لرونکی اوحشره خوړونکی ژوی دی پزه یې اوږده، لاسونه او ښپې یې لنډ دي.

شیشګی مار (šišgaymā́r) نر.م. تورمار.

شیشن (šišán) نر.م. چېشنکی، اوله، لیری، نوی زېږېدلی وری، وری چې شودې روي.

شیشم (šišám) نر.م. و ګ. شوه(۱).

شیشنل (šišnál) مص. مت. و ګ. ششنل.

شیشنی (šišnáy) نر.م. ششنا، د اس شیشنا، د اس جګ او ځانګړی اواز.

شیشو ([illegible]) نر.م. و ګ. شېشړ (۲).

شیشه (šišá) ښځ. م. و ګ. ښیښه.

شیشی (šišáy) نر. م. شیښنار، سسی، لګوونی، یو بوټی دی چې د اور بلولو لپاره کارېږي.

شیطان (šaytā́n) ص. نر. م. ج. (ج. شیطانان) د غټ دیب، ابلیس؛ ۱) د اسلام له نظره شیطان یو پېری دی چې له اوره پیدا شوی دی. ۲) مج. چوغلګر؛ ۳) شوخ، ورانکاری.

شیکی (šíkay) نر. م. یو ډول زهرجن بوټی دی.

شیګره (šigará) ښځ. م. ۱) باران؛ ۲) تېز باران، د باران تېزه شېبه.

شیګړه (šigáṛa) ص. ښځ. م. شیګاره، شنګړه، متیزه، له خپل مېړه څخه تښتېدلې ښځه.

شیل (šil) نر. م. ج. ۱) یوه رسوبي ډبره ده؛ ۲) د باندې کلک پوښ؛ ۳) ګوجی؛ ٤) ګولی.

شېلاوه (šelāwá) ښځ. م. یو ډول خړوبونه ده چې په تولهٔ څمکه باندې یو شان اوبه ودربېږي.

شېله (šelá) ښځ. م. ۱) خوړ، لګه؛ ۲) دسترګو په کونجو کې کتنه.

شیله پینګ (šilapíng) ص. نر. م. ج. ګوښی، ګوښه، له خلکو جلا، څنډې ته.

شېلی (šeláy) نر. م. له سپین و تور رنګ څخه یو مرکب رنګ دی.

شیمي (šimí) ښځ. م. و ګ. کیمیا.

شین (šin) ص. نر. م. (ج. شنه) ۱) یو رنګ دی؛ ۲) و ګ. زغون ۲)؛ ٤) راټوکېدلی، زرغون شوی، راشین شوی.

شین امي (šinamí) ص. نر. م. نالوستی، بېسواده، بالکل امي.

شین پاڼی (šinpā́ṇay) نر. م. نیلوفر، د نیلوفر ګل، یو ډول بوټی دی چې غټ ګل کوي.

شین پوزی (šinpózay) نر. م. ګلبتی توپک.

شین تتی (sintatáy) نر. م. و ګ. شمشتی.

شین تړی (sintaṛay) نر. م. یو ډول بلبل دی.

شین توپکه (sintopáka) ښځ. م. و ګ. شدوپی.

شین توپی (sintopáy) ښځ. م. و ګ. شدوپی.

شین تاغ (šintā́ğ) نر. م. شین تغی، شین تغ، شین تاغی، یو مرغه دی.

شینجاوی (singjāwáy) نر. م. شین وزمه، مړاوې ونه، مړاوی بوټی، جینګ بوټی، شیته بوټی.

شینجکی (šinjakáy) ښځ. م. و ګ. دمل.

شین چغزی (šinčağzáy) ښځ. م. پسته، غرنۍ مېوه ده.

شین چمبی (šinčambáy) نر. م. چړوی، رنګریز، ننګریز (و ګ. رنګریز).

شین خوټی (šinxóṭay) نر. م. شین تغ، یو مرغه دی چې په درې یې نیله زاغ بولي.

شین خورکه (šinxwaráka) ښځ. و ګ. شرمېنکی

شیند (šind) نر. م. و ګ. شند.

شیندکه (šindáka) ښځ. م. ګاټي، واړه واړه کاڼي چې هلکان پرې لوبې کوي.

شیندل (šindál) نر. ج. ۱) دڅارویو تر پښو لاندې لامده خوشایي؛ ۲) مج. بولې، متیازې، ادرار؛ ۳) مصدر مت. نوستل، ښندل، خپرول.

شیندونی (šindúnay) نر. م. ۱) د شیندلو آله؛ ۲) ص. نر. م. بدخرڅه، مسرف.

شینده (šindá) نر. ج. نوسته، شننه، ښنده.

شیندی (šindáy) نر. م. ۱) یو ډول غرنۍ وابښه دي ۲) د حبوباتو دانې؛ ۳) و ګ. ربدی.

شین ډولی (šindáwlay) نر. م. مړاوی فصل، جینګ او شیته فصل.

شینډی (šinḍáy) ښځ. م. کړاو، ربړ، کړاک.

شین زمری (šinzmaráy) ص. نــر.م. زړور، دلاور، تکړه او چمتو.

شین زیری (šinzíray) ص. نر.م. گــرویښتی، چې زیره یې سپین او تور ویښتان ولري.

شین سترگی (šinstárgay) ص. نر.م. شــینی، شینو، د شنو سترگو خاوند.

شین سری (šinsaray) ص. نــر.م. مې وریجې ویښتان لرونکی.

شین سرې (šinsáre) ښځ.م. ۱) یو ډول شنه توپی ده؛ ۲) سونه، یو ډول هیلی ده؛ ۳) ص. ښځ.م. د شین سری مؤنث.

شین سورخی (šinsurxáy) نــر.م. ۱) شین بخن رنگ، شین ویره؛ ۲) یو ډول آس دی.

شینشوبی (šinšóbay) نــر.م. سـارایي ویلنی، وحشي پودینه.

شین غاړی (šingǎ́ṛay) نر.م. رناگی، یوه خـره مرغی ده چې نسبتاً غټه او شنه غاړه لري.

شین غټ (šingáṭ) نــر.م. نیمه پخـه غـله، کچـه غله.

شین غټه (šingáṭa) ښځ.م. پلوه گـوته، بـونده، لاکولکړه، چوخلی، د شهادت گوته.

شین غزی (šingázay) نر.م. د غز یو ډول ونه ده چې پاڼې نه غورځوي.

شین غوده (šingóda) ښځ.م. تیتارې، یـو ډول مرغۍ ده.

شین غولانځی (šingolánjay) نــر.م. دوزو، مېږو یو ډول ناروغي ده.

شین کڅ (šinkác) نــر.م. یو ډول رگ لــرونکې تیږه ده. له دې تیږې نه مردکې هم جوړوي.

شینکلی (šinkaláy) ښځ.م. شتکه، شیشکه، شنه لښته.

شین کوړم (šinkwṛám) نر.م. شین ډنډ، د اوبو ځلیر، تالاو، د اوبو ډنډ.

شین کوژی (šinkóžay) نر.م. د یوې مرغۍ نوم دی.

شین کوسی (šinkósay) نر.م. ۱) ترکوترې غټ یو ډول مرغه دی؛ ۲) یو ډول شنه مرۍ ده.

شین کومکه (šinkūmáka) ښځ.م. شین کـومه، سارانۍ کوتره، شنه کوتره، ولغه.

شینکی (šinkáy) نر.م. ۱) خام ختکی؛ ۲) شنه وابنه؛ ۳) رنگه خاورې.

شینکۍ (šinkáy) ښځ.م. خاورې، کنډول، خاورینه کاسه.

شینکی ماهی (šinkaymāháy) نر.م. یو ډول شین ښکلی کب دی.

شینگټۍ (šingaṭáy) ښځ.م. شینغټی، شنـه ختیل، اومه میوه.

شینگړۍ (šingṛáy) ښځ.م. برج، اتڼاری، اتارس، تاری، گړی، بورجل، مربع شکله برج.

شینگړوپینگړو (šingrópingró) ص. نـب. شړانگې وړانگې، شاړې واړې، شړم مړم.

شینگړه (šingaṛa) ص. ښځ.م. شیگړه، شنگړه، شینگړی، متیزه؛ ۱) هغه مېـږوښـه چې لـه مېـږه ځـخـه وتښتي؛ ۲) هغـه نجلۍ چې تر واده د مخـه پـه خپل مېـړه یا بل چـا پسـې وتښتي.

شینگړی (šingaṛáy) ص.ښځ.م. و گ. شینگړه.

شینگلی (šingwálay) نر.م. ۱) شین گل، یو ډول مضر بوټی دی؛ ۲) داوېښ غولانځه، یو ډول خوږ بوټی دی چې شین گل لري.

شینگی (šingáy) نر.م. یابو، ټټو یا هغه اس چې د سپرلۍ نه وي او بارونه پرې وړل کېږي.

شینلی (šinaláy) نـر.م. شنیلی، تازګی، شـنه او تازه واښه یا ګیاه.

شین منځی (šinmánǰay) ص. نر.م. شین مغـزی، یو ډول خټکی دی چې منځ یې شین وي.

شینو (šinó) ص. نر.م. شین سترګی.

شینوالی (šinwā́lay) نـر.م. شین رنګ لـرنه، کبود؛ د بدن پوستکی چې ضربه وويني.

شین وبره (šinwábra) ص.نر.م.ج. شـین بخن، شین وشمه، شین ورګی، شین رنګه.

شینوبی (šinóbay) نـر. ښځ. م. شـناوي، نری شلومبې.

شین ورګی (šinwárgay) ص.نر.م. ۱) و ګ. شـین وبـره؛ ۲) هـغـه حیـوان چې شـین پوسـتکی ولري.

شینولی (šinwálay) نر.م. نیله، یو ډول چنار دی.

شینی (šínay) نر.م. ۱) شونی، یوه خزنده ده چې د پسونو او چرګانو په پوستکي کې پیدا کیږي؛ ۲) وچن، خسمار؛ ۳) شینو، شین سترګی.

شینېدل (šinedál) مص. ل. شین کېدل، تږوکېدل، زرغونېدل.

شېوا (šewá) ص. نـب. روان، فصیح، بلیـغ، بې تعقیده، رسا.

شېـوه (šewá) ښـځ. م. ۱) لاره، طـریقه، روش؛ ۲) ناز، مکېز، کـرشمه؛ ۳) ص. نب. کبنته، څوږ، مایل؛ ٤) و ګ. ښیوه ۲).

شېـوه کېدل (šewakedál) مص.مت. و ګ. شـوه کېدل.

شیین (šayín) نر.م. و ګ. شند.

ښ

ښ (ṣin,ṣe) نر.م .ښځ. م.د پښتو الفبې څلېرويشتم توری دی . په پېښور ، ننګرهار او پکتيا کې په «خ» او پـه کندهار کې په يوه ځانګړې بڼې او مخـرج سره چې د «ش» لـه مخـرجه پرته او تر هغه پورته ادا کېږي.

ښاپېرک (ṣāperák) نر.م. و ګ. شوپرک.

ښاپېرۍ (ṣāperáy) نر.م (ج. ښاپېري) ۱) شاپېرۍ ۲) ص. نر.م. (مج.) ښکلی، ښايسته.

ښاپېرۍ (ṣāperáy) ښـځ. م. شاپېرۍ؛ د ښاپېرۍ مؤنث شکل، يوافسانوي خيالي موجود دی.

ښاڅه (ṣāǰá) ښځ. م. و ګ. شاڅه.

ښاڅ (ṣāc) نر.م. غـرور ، لويي ، کبر.

ښاڅل (ṣācál) نر.م. وياړل ،نازېدل، فخر کول.

ښاڅمن (ṣācmán) نر.م. وياړن ، پيسمن ، مغرور.

ښاڅېدل (ṣācedál) مص. ل. نازېدل ، لويي کـول؛ په خپلو شتو نازېدل او مغرورېدل.

ښاخ (ṣāx) نر.م. (ج. ښاخونه) ۱) ببلی ، ښـونګ، خونګ؛ ۲) د نسب سلسله.

ښاخدار (ṣāxdā́r) ص.نر.م ۱) ښاخ لرونکی ، ښاخور ځانګور؛ ۲) ښکرور؛ ۳) مج.غټ ، لوی ، قوي.

ښاخک (ṣāxák) نـر.م. ښکـر ، شاخک ، د کورني طبي علاج يوه وسيله.

ښاخلن (ṣāxlán) نر.م. ج. و ګ. ښاخدار .

ښاخله (ṣāxlá) ښځ. م (ج. ښاخلې) ترکې ، مچرکی ، څېلانګه؛ وړوکې ځانګه.

ښاخور (ṣāxawár) نر.م. ج. و ګ. ښاخدار .

ښاخه (ṣāxa) ښـځ. م. روګی ، څـره لاره ، څره واټ، کولی ، بادلی ، نرۍ لاره ،د پلو لاره.

ښاخۍ (ṣāxáy) ښځ. م. شاخۍ ، سکو ، د درمند او بوسو بادولو يوه آله ده.

ښاد (ṣād) ص.نر.م.ج. ۱) خوښ ،خوشحال ،خوشاله؛ ۲) بريالی ، موفق.

ښادمن (ṣādmán) ص. نر.م. ج. ۱) ښاد شوی، خوشال، خوښ؛ ۲) بريالی، موفق.

ښادنامه (ṣādnāmá) ښځ. م. د خوښۍ ښکاره کولو يا د يوه چا د هر کلي له امله د ټوپک ډزې کول.

ښادول (ṣādawə́l) مص. مت. ۱) خوښول، خوشالول، خوشحالول؛ ۲) خير رسول.

ښادي (ṣādí) ښځ. م. خوښي، خوشالي؛ ښاديانه، د خوښيو مراسم.

ښاديانه (ṣādyāná) ښځ. م. خوښي، ښادي، خوشالي ښادنامه.

ښادېدل (ṣādedə́l) مص. ل. ۱) خوشاله کېدل، خوښېدل؛ ۲) خير و ګټه رسېدل.

ښادېدنګ (ṣādedə́ng) نر.م. و.ګ. ښادېدنه.

ښار (ṣār) نر.م. (ج. ښارونه) شهر؛ د انساني ټولنو د اوسېدو ځای چې آبادي، کورنه، سرايونه، پوهنتون تياترونه او داسې نور ولري.

ښارک (ṣārák) نر.م. ۱) د لرګي يوه وړه ټوټه ده چې د مېچنې تيرک پکې ګرځي؛ ۲) ښارګوټی.

ښارکوټ (ṣārkót) نر.م. د ښار جنګي کلا، بالاحصار.

ښارګ (ṣārág) نر.م. ښه‌رګی، ښارګی، شارګ، شهرګ، وريد، د مرۍ غټ رګ.

ښارګوټی (ṣārgótay) نر.م. ووکی ښار، کوچنی ښار، ورکوټی ښار، ښارک، ښارګی.

ښارګي (ṣārgí) ص. نب. وارخطا، تلولی، پريشانه، له وېرې بېهوښه کېدل.

ښارګی (ṣār gáy) نر.م. و.ګ. ښارګوټی.

ښارمېشتی (ṣārméštay) ښاري، د ښار اوسېدونکی.

ښارمېشتي (ṣārmeští) ښاريتوب، ښاري استوګنه، ښارې ژوند.

ښارو (ṣāró) ښځ. م. (ج. ښاروګانې) شارو، مينا، مينکه، يو تور مرغه دی چې وينا هم کوي.

ښاروال (ṣārwā́l) ص. نر.م. ۱) د ښاروالی يا بلديې رئيس، د ښاري چارو د سمبالولو موظف مشر؛ ۲) ص. نر.م. ج. ښاري، د ښار، په ښار اړوند.

ښاروالي (ṣārwālí) ښځ. م. بلديه، د ښاري چارو د تنظيم او د ښاريانو د هوساينې د وسايلو د برابرولو يوه موسسه ده.

ښاروګی (ṣārogáy) ښځ. م. د ښارو مصغره بڼه.

ښاره (ṣārá) ښځ. م. ۱) ښار غوندې لوی کلی؛ ۲) اشاره، زونګه، رمز.

ښاري (ṣārí) ص. نب. ۱) د ښار، په ښار اړوند؛ ۲) د ښار اوسېدونکی؛ ۳) متمدن، مهذب.

ښاغېپ (ṣāğáp) ص. نر.م. سرابښ، الوی، سولن، وړ سترګی، اروا وړی.

ښاغل (ṣāğə́l) مص. مت. ۱) ښايسته کول، ښکلی کول؛ ۲) ښه ګڼل؛ ۳) چڼول، غوره کول.

ښاغلتوب (ṣāğaltób) نر.م. ۱) ښاغلتيا، محترموالی؛ ۲) ښايست، ښکلا.

ښاغلی (ṣāğə́lay) ص. نر.م ۱) ښه مېړه، پتيالی، محترم، عزتمند؛ ۲) ستايل شوی؛ ۳) ښکلی، ښايسته.

ښالمه (ṣā́lma) ښځ. م. غاز، پای، خالمه، شيمه، د اوږو سربښن.

ښالنګ (ṣalang) ص. نر.م ۱) کچل، کچی، کچل؛ ۲) بوخت، لګيا، اخته.

ښاليز (ṣāliz) ص. نر.م. ښالېز، ښېرازه، سمسور.

ښاليزي (ṣālizí) ښځ. م ۱) ښېرازي، سمسورتيا؛ ۲) اوبلن، اوبلنتيا.

ښامار (ṣāmar) نر.م. (ج. ښاماران) لوی مار، ستر منګور.

ښانده (ṣāndá) ښځ. م. ۱) پېژندنه، پېژندګلوي، بلدتیا، معرفت؛ ۲) اره، تړاو؛ ۳) نر. ج. ښنل، ښنده، شنده، نوسته، ښننه.

ښانک (ṣānák) نر. م. ښنک، خانک، ښانکی، یو ډول لرګین پلن و اوار لوی لوښی.

ښانکی (ṣānakáy) نر. م ۱) ښنکی، وروکی ښانک ۲) هغه ډوډۍ چې دواده په سبا د نجلۍ د تولې پلرګنۍ له خوا د هلک کورته ورلېږل کېږي.

ښانګر (ṣāngár) نر. م. ښانګه، اېښنګر، ښنګر، ښانګر؛ د پښې د تلې خار ښتېدل.

ښانګور (ṣāngawár) ص. نر. م. ج. ښانګه ور، هغه انسان یا حشره چې اوږدې پښې لري.

ښانګورمېږی (ṣāngawarmezáy) نر. م. ښانګه ورمېږی، یو ډول اوږد پښیزی مېږی دی.

ښانګه (ṣánga) ښځ. م. ۱) د پښې له ښنګري څخه تر کوناتو پورې برخه؛ ۲) د ژي پښانګه.

ښانګی (ṣāngáy) ښځ. م. ښاخې، سکو، شانګی.

ښاوات (ṣawát) نر. م. یوه کولبه ځمکه، یوه اندازه ځمکه، یوه قلبه ځمکه.

ښاول (ṣāwál) نر. م. شاول.

ښاوندی (ṣāwandáy) نر. م. سرورخ، وتې، د اوبو سربند.

ښایست (ṣāyást) نر. م. ښکلا، حسن، ډول، ښائیست توب، ښایسته والی.

ښایستوکی (ṣāyastúkay) ص. نر. م. ۱) ډېر ښکلی، ګلالی؛ ۲) د ښایسته مصغر.

ښایسته (ṣāyastá) ص. نب. نر. ښځ. م. ښکلی، اغلې، ډولې، حسین (تع.) و ګ. ښکلی.

ښایه (ṣā́ya) ف. ۱) ښیه، ښوده، وایه، ورښوده، ورزده کاوه؛ ۲) ورښیه، ورزده کوه.

ښایي (ṣāyí) ق. ۱) په کار ده، مناسبه ده، لازمه ده ۲) شاید، احتمالاً، ممکنه ده؛ ۳) ف. ورښیي، ښیي، ورزده کوي، د مفرد غایب صیغه ده.

ښایېدل (ṣāyedál) مص. ل. لازمېدل، مناسبېدل، موزونېدل.

ښپ (ṣap) ص. نر. م. کنډاس، کرشوپ، غابښ وتلی، کنډول.

ښپېته (ṣpéta) ښځ. م. پانه کونده، کاره، خسپنی، پلیګده، پانه کونده، یو ډول جزا ده.

ښپېتول (ṣpetawál) مص. مت. پانه کول، شپېته کول، فانه کول، په پانې سره جزلور کول.

ښتره (satrá) ښځ. م. (ج. ښترې) د واورو او نورو شیانو پاکولو آله.

ښتری (ṣatráy) ص. نر. م. سوداګر هندو.

ښتګری (ṣatgáray) نر. م. (ج. ښتګري) ښنګری، ګیتی، خنګری.

ښځکی (sajakáy) ښځ. م. د ښځې مصغر.

ښځلی (sajálay) نر. م. سورغوږی، ښورکی، تروکی.

ښځمني (sajmaní) ښځ. م. ښځوالی، ښځتوب، ښځې والی، د ښځې صفات و خواص لرنه.

ښځمني (ṣajmané) ښځ. ج. ښځې، زنانه.

ښځمینه (ṣajmína) ص. نب. ښځینه، د ښځې.

ښځنوکی (ṣajanúkay) نر. م. ښځونکه، ښځونکی ښځولی؛ ۱) هغه نر چې خصوصیات یې د ښځو په څېر وي؛ ۲) مج. بې غیرته.

ښځنی (ṣajanáy) ص. نر. م. ۱) د ښځو، ښځینه ښځینی؛ ۲) ښځنوکی.

ښځه (ṣája) ښځ. م (ج. ښځې) د نر مقابل؛ ماینه، مېرمن، ماندینه، عورت.

ښځی (sájay) نر. م. د ښځې تناسلي آله.

ښځې توب (ṣaǰetób) نر.م. ۱) ښځه توب، ښځوالی؛ ۲) د ښځې غوره صفتونه درلودل.

ښځرلی (ṣacárlay) نر.م. سکنه، څوولی، څولی؛ د ترکاڼي یوه آله ده.

ښځیاکه (ṣacyā́ka) ښځ.م. ښځویځکه، توتکی، غچی، توتکرکې، کوچې.

ښخ (ṣax) ص. نر.م.ج. ۱) خښ، دفن، مدفون؛ ۲) ننوتی، منډل شوی؛ ۳) ابښودلی، لګولی.

ښخند (ṣaxánd) نر.م. ښښته، ښښتنه، لن غښکی، پلندی، یزه، ښخندی، د سرښښو ډنډ، هغه ځای یا معامله چې سړی ترې ځان نه شي خلاصولای.

ښخنډۍ (ṣaxandə́y) ښځ.م. د کوچنیانو د یوې لوبې نوم دی.

ښخوالی (ṣaxwā́lay) نر.م. ۱) خښوالی، دفن والی؛ ۲) کلکوالی؛ ۳) لکوالی.

ښخول (ṣaxawə́l) مص.مت. ۱) خښول، دفن کول؛ ۲) ښغول، لکول؛ ۳) منډل.

ښخوونی (ṣaxawū́nay) نر.م. د ښخولو آله.

ښخېدل (ṣaxedə́l) مص.ل. ۱) خښېدل، دفن کېدل؛ ۲) ښغېدل؛ ۳) منډل کېدل؛ ٤) کلکېدل.

ښرا (ṣarā́) ښځ.م. (ج. ښراوې) وګ. ښېرا.

ښرغلی (ṣarğálay) نر.م. مېږتون؛ د مېږیانو کور، د مېږیانو او نورو حشرو کور.

ښرکنۍ (ṣarkanáy) ښځ.م. خرکنی، کنډواله، خرابه، ویرانه.

ښرن (ṣarán) ص.نر.م. ښورنده، ښوره ماغه، ښژینه، ښوره زار، ښوره لرونکی.

ښرونکی (ṣarū́nkay) نر.م. یو ډول بوټی دی چې پاڼې یې نرۍ او سور ډنهر لري.

ښروه (ṣárwa) ښځ.م. خروه، ښېروه؛ یو ډول غرنی ونه ده.

ښره (ṣará) ښځ.م. ښوره، شوره، شناګه، شنګل.

ښره مغزه (ṣaramáğza) ص.نب. ښوره ناکه، ښوره زاره، ښوره لرونکې، ښرن.

ښکار (ṣkār) نر.م. ون، ونا؛ دسپورتي یا غذا موندلو لپاره د وحشي حیواناتو یا مرغانو ویشتل او نیول.

ښکارځای (ṣkārǰā́y) نر.م. ښکارځی، ښکارغلی، د ښکارځای.

ښکارځن (ṣkārǰán) ص. نر.م.ج. ښکاري، ونی، ښکارزن.

ښکارغالی (ṣkārğā́lay) ښکارغلی، ښکارځای.

ښکارل (ṣkārə́l) مص. مت. ۱) شکارل، توش کول، د تکارل، سپې چاته یا ښکار ته پارول؛ ۲) مج. لمسول، کشکارل.

ښکارند (ṣkārə́nd) ص.نر.م. وګ. ښکارندوی.

ښکارندوی (ṣkārandóy) نر.م. ۱) ښکاره، څرګند، ښکارنده؛ ۲) اوڅار، مشهور.

ښکارندویي (ṣkārandoyí) څرګندویي، استازګرنه، نمایندګي.

ښکارنده (ṣkārə́nda) ص. نب ۱) وګ. ښکارند؛ ۲) ښکارندونی، سله، مرکچي، نماینده.

ښکاروز (ṣkārwáz) نر.م. ښکوروز، بزګر، کرېځ، کرګر، دهقان.

ښکاروزتوب (ṣkārwaztób) ښکاروزي، بزګري، دهقاني، زمینداره، د کرکیلې کسب.

ښکارول (ṣkārawə́l) مص. مت. ۱) ښکاره کول، څرګندول؛ ۲) ښکار کول، ونا کول؛ ۳) په ښښه کول؛ ٤) ښوول، ښودل، لوڅول.

ښکاره (ṣkārá) ص. نب. ۱) جوت، څرګند، ښیور؛ ۲) نر.م. د سپښتو یو ډول لوبه ده؛ ۲) یو ډول سپین ډوله بوټی دی.

ښکاري (ṣkārí) ص. نب. ونی، ښکارځن؛ هغه څوک یا حیوان یا مرغه چې ښکار کوي.

ښکارېدل (ṣkāredál) مص. ل. ۱) ښکارکېدل، د ښکار چاره ترسره کېدل؛ ۲) ځرګندېدل.

ښکالو (ṣkāló) ښځ. م. ۱) ځپهار، د پښو اواز؛ ۲) نښه، علامه؛ ۳) پس پسی، غوږی.

ښکالوه (ṣkālawá) ص. نب. ۱) ګران، سخت؛ ۲) ښځ. م. قهرتې، کړکې، زیاتې خبرې کول.

ښکانځه (ṣkánǰa) ښځ. م. ښکنځا، زیاړه.

ښکتنی (ṣkatanáy) ص. نر. م. لاندېنی، کوزنی، لرنی، کښتنی.

ښکته (ṣkáta) ق. کښته، کوز، لاندې، لر.

ښکته والی (ṣkatawā́lay) نر. م ۱) ځوړوالی، ځوړه مخ کښته، کوزوالی؛ ۲) ټهنه، کښتې.

ښکر (ṣkár) نر. م. (ج. ښکرونه) ښاخ، ۱) د وزې، غوا، هوسۍ... په سرکې دوه د هډوکو راوتلي شیان؛ ۲) د ژرندې تونګه.

ښکرور (ṣkarawár) نر. م. ج. ۱) ښکری، ښکر لرونکی؛ ۲) مج. زورور، د زور خاوند.

ښکروره (ṣkarawára) ښځ. م. ۱) پشپېری، یو ډول مرغی ده؛ ۲) ص. ښځ. م. د ښکرور مؤنث.

ښکری (ṣkaráy) نر. م. ۱) کرېس، کروستی، د حبوباتو پلی؛ ۲) ص. نب. ښکرور، ښکروره.

ښکرۍ (ṣkaráy) ښځ. م. شکرۍ، له مزري ځخه جوړه شوې توکرۍ.

ښکل [1] (ṣkál) مص. مت. ۱) باسل، کاږل، ایستل، ویستل؛ ۲) الېرې کول؛ ۳) لیکل، کښل.

ښکل [2] (ṣkwál) نر. م. وچپه، خولګی، مچو، مچوکه.

ښکلا (ṣkulá) ښځ. م. (ج. ښکلاوې) ښایست، حسن، ډول، جمال.

ښکلا پېژندنه (ṣkulāpežandána) ښځ. م. ښایست پوهنه، ښایست پېژندنه، د هنر فلسفه.

ښکلل (ṣkwalál) مص. مت. ښکلی کول، ښایسته کول، ډولي کول، تزیینول.

ښکلنه (ṣkulána) ښځ. م. سینګارونه، پسولل، پسولنه، تزیین.

ښکلونکی (ṣkulalúnkay) نر. م. سینګارونکی، پسولونکی، متزین.

ښکلول (ṣkwalawál) مص. مت. و. ګ. ښکولول.

ښکلی [1] (ṣkwálay) ص. نر. م. ښایسته، ډولي، حسین.

ښکلی [2] (ṣkə́lay) مف. نر. م. ۱) باسلی، ایستلی، ویستلی؛ ۲) کښلی، لیکلی.

ښکنځا (ṣkanǰá) ښځ. م. ۱) ښکنځل، ښکنځله، کنځا، زیاړه؛ ۲) سپکتیا، اهانت.

ښکنځل (ṣkanǰál) مص. مت. نر. ښکنځا کول، کنځل، زیاړې کول، چاته بد و رد ویل.

ښکنل (ṣkanál) مص. مت. ترټل، سخت ویل.

ښکنه (ṣkána) ښځ. م. کښنه، ویستنه، باسنه.

ښکولول (ṣkwalawál) مص. مت. ښکلول، مچې کول، مچول، مچو اخیستل.

ښکوم (ṣkúm) نر. م. ورم، پند، نصیحت، نغوته.

ښکومی (ṣkúmay) ص. نر. م. خواخوږی، خیرخواه، خیرغوښتونکی.

ښکوی (ṣkuy) نر. م. لیکنه، کښنه.

ښکې (ṣke) ق. ۱) کښته، ښکته، کوز، لر، لاندې؛ ۲) پیل، شروع.

ښکېل (ṣkel) ق. نښتی، ګېر، تړلی، بند.

ښکېلاک (ṣkelā́k) نر. م. استعمار.

ښکېلاکګر (ṣkelākgə́r) فا. نر. م. استعمارچي، استعمارګر.

ښکېلول (ṣkelawā́l) مص. مت. ١) بندول، تړل، نښلول، راګيرول؛ ٢) دخاروبو تړل.

ښکېلېدل (ṣkeledā́l) مص. ل. ١) تړل کېدل، نښلېدل، راګيرېدل؛ ٢) پر غرک کېدل.

ښکېنی (ṣkenáy) ص. نر. م. ښکېنی، لړنی، ښکتنی، کوزنی، لاندېنی.

ښکېنی وژی (ṣkenaywážay) نر. م. لوی وژی، د باسليق رګ، دانسان په لاس کې يو رګ دی.

ښکيه (ṣkıyá) ق. له لاندې خوا، دکښتې خوا.

ښګلونی (ṣaglū́nay) نر. م. يو ډول تيره ده چې د لوبو د برېښې مرد کې پرې سولول کېږي.

ښل (ṣal) نر. م. ښيل، اړکينه لاره، د لرګي زينه، اندرپايه، د لرګي ګرځنده زينه.

ښلونه (ṣlóna) ښځ. م. ګرمکه، ګرمکې، وړې وړې دانې دي چې د ګرمي له امله پر بدن راخېژي.

ښمڅ (ṣmác) ښځ. م. سمڅه، سمڅ، ښمڅه، ګاره، غار، سپونغاړی.

ښمر (ṣamár) نر. م. ګټه، نفع، خير، فايده.

ښنځری (ṣanǰáray) نر. م. سنځری، تنځری، تمځری، يو ډول مرغی ده.

ښنځه (ṣánǰa) ښځ. م. (ج. ښنځې) دمبله، شلنه، ښنجکی، سينجکی، لونه، دانه.

ښند (ṣand) نر. م. افراط، زياتی، له حده تېری.

ښند پال (ṣandpā́l) افراطي، تېری کوونکی.

ښندل (ṣandál) مص. مت. ١) پاشل، شيندل؛ ٢) جارول، ځارول، قربانول، بخښل.

ښندواله (ṣandwā́la) ښځ. م. ښندپالنه، افراط پالنه.

ښنده (ṣandá) نر. ج. ١) شينده، نوسته؛ ٢) قربانوه، ځاروه، بخښه؛ ٣) زياتی.

ښنډی (ṣanḍáy) ښځ. م. و ګ. شنډی ٢).

ښنغلی (sanğálay) نر. م. مغانده، سربښنه، غبنده، ښنګسری، ښنګښر، مغانه، غبندی.

ښنک (ṣanák) نر. م. ١) و ګ. ښانک؛ ٢) ښنګ؛ کلکه شوې وينه؛ ٣) کنګل شوې ځمکه.

ښنکی (ṣanakáy) نر. م. و ګ. ښانکی.

ښنګ (ṣáng) نر. م. ١) شنګ، ښنوش، يو ډول بوټی دی چې خرې پاڼې لري؛ ٢) و ګ. ښانک.

ښنګر (ṣangár) نر. م. و ګ. ښانګر.

ښنګروښ (ṣangarwáṣ) نر. م. ښنګراوښی، واښی، د څېلې غوټه.

ښنګری (ṣangáray) نر. م. ١) ښنګر، ښنګروانښی، يو راز بوټی دی؛ ٢) دجولاد تانستې يوه آله ده

ښنګسری (ṣangsáray) نر. م. و ګ. ښنغلی.

ښنګل (ṣangál) نر. م. ښنګله، شناګه، ښوره، شنګل، شينګل، شوره.

ښنګلن (ṣanglán) نر. م. ښوره چن، تريو، ښورن.

ښنګلی (ṣangaláy) ښځ. م. منګ ځمکه، کېه مته؛ هغه کلکه او سخته ځمکه چې اوبه نه جذبوي.

ښنګلي مالګه (ṣangalimā́lga) ښځ. م. له ښنګل ځخه جوړه شوې مالګه.

ښنګوری (ṣangoráy) ښځ. م. ج. متيزه، شنګره، دنه، شيګره (و ګ. شينګره).

ښنګی (ṣangáy) ښځ. م. وندر، ځنګی، غړوندی، هغه پړی چې د خاروي په غاړه کې اچول کېږي.

ښنه (sna) ښځ. م. (ج. ښنې) ١) ښانګه، ښنه، دورانه ذنښنی خوا؛ ٢) اندام، توته، بند بند.

ښڼه (ṣna) ښځ. م. ١) ښنه؛ ٢) بند بند؛ ٣) د ورانه کونډې، د کوناټې هډوکی.

ښو (ṣū) نر. م. خو، د دوو ګوتو په اندازه توکردی چې د ښنګري د بوټي په اوبو يې مينځي او بيا يې سره رانغاړي چې دې ته ښو وايي.

ښوانه (swana) نر.م. خانلي، ښونه، زيتون، ښوون.

ښوبه (sóba) ښځ.م. څوخه، څوخکه، توتی، شيردهن.

ښوبی (swabáy) ص. نر.م. بې وسلې، تش لاسی، غير مسلح.

ښوپه (sopá) ص. نر.م. ج. شوپا، شوپه، شوپې، ناسته.

ښوڅل (sūcál) مص. مت. تيڅل، سوري کول، سوري ايستل، برمه کول.

ښوڅنی (sūcanáy) ښځ.م. تيڅی، برمه.

ښوڅه[1] (sūca) ښځ.م. سوري، سوره، غار.

ښوڅه[2] (sóca) ښځ.م. ۱) د ښلونه، گرمکه؛ ۲) ص. نب. مج. بې صبره، بې حوصلې.

ښودل (sodál) مص. مت. ۱) ښوول؛ ۲) لارښودنه کول، رهنمايي کول؛ ۳) وروزده کول.

ښودونکی (sodū́nkay) فا. نر.م. ۱) ښوونکی، استاذ، معلم؛ ۲) لارښود.

ښور[1] (sor) نر.م ۱) ښوريدنه، خوځېدنه، حرکت؛ ۲) ښار؛ ۳) د مېږيانو او مچيو کور.

ښور[2] (sūr) نر.م. منداوو، راکول، غاښور.

ښورښ (soráṣ) نر.م. ښورښت؛ ۱) حرکت، تلاطم؛ ۲) بلوا، اړودوړ، انارشي؛ ۳) هيجان.

ښورکی (sorakáy) نر.م. ښوري، ترزوکی، تريوکی، سورغوړی.

ښورماښور (sormāsór) نر.م. ۱) شور و غوغا؛ ۲) دچينجيانو او نورو حشرو ډېروالي.

ښورماغه (sormāǧa) ص. نب. ښورن، ښوره ناکه، ښورنه، ښوره لرونکې ، شوره زاره.

ښورن (során) ص. نر.م. ښوره ناکه، ښوره زار.

ښورند (soránd) ص. نر.م. ۱) ښوريدونکی، خوځېدونکی؛ ۲) لړزيدونکی، رچېدونکی.

ښوروا (sorwā́) جن. ښځ. م(ج. ښورواوې) شوروا، زيمنه، زومنه، کنو، ښروا، شوربا، سوپ.

ښورواگی (sorwāgáy) جن. ۱) لږه ښوروا، کمه ښوروا؛ ۲) بې غوښو ښوروا؛ ۳) و گ. شکنه.

ښورول (sorawál) مص. مت. ۱) خوځول، حرکت ورکول؛ ۲) منجول، لړزول؛ ۳) مج. تکان ورکول، راپارول.

ښوره (sora) جن. ۱) شوره، شناگه، ښنگل، ښنگله؛ ۲) پارو؛ ۳) يو ډول بوټی دی.

ښوری (sóray) نر.م. ۱) و گ. ښورکی؛ ۲) يو ډول ناروغي ده چې د څارويو په سترگو کې پيدا کېږي.

ښورېدل (soredál) مص. ل. ۱) خوځېدل، حرکت کول؛ ۲) منجېدل، رچېدل؛ ۳) پارېدل.

ښولنی (solanáy) نر.م. ۱) يو ډول بوټی دی؛ ۲) کوچنی ښوون، د ښونه د وړې مصغر.

ښومک (somák) نر.م. يو ډول ناروغي ده چې خرۀ وژني.

ښون (sowán) نر.م. و گ. ښوانه.

ښونگ (sūng) نر.م. ۱) غاو، قوتی، هغه سوری چې (د مردکو په لوبه کې) مردکي وراچوي؛ ۲) ښونگی، لړڅه (اوبه)؛ ۳) د يوه شي څنډه.

ښونگری (sūngaráy) نر.م. ښنگری، شونگری؛ ۱) د پېښې بجلکه؛ ۲) د غواوو، غېلو او هوسيو گوتونه، د آسو، خرو او غاترو سوې. کړاوې.

ښونگړ (sungáṛ) نر.م. پنبه بېيدېدل، پنبه ويده کېده.

ښونگه (sónga) ښځ.م. څنده، گوټ، ژی.

ښونگی (sū́ngay) نر.م. ۱) گوډ، نگوښی، گوډی؛ ۲) ښونگ، لړڅه (اوبه).

ښـونلی (ṣonaláy) نـر.م. ۱) غـوړ ګی، د ښـونه کوچنۍ ونه؛ ۲) دښونه د ونې مېوه او دانې.

ښونه (ṣoná) نر.م. ښون، ښوون، د زيتون ونه.

ښوول (ṣowə́l) مص. مت. ۱) ښودل؛ ۲) ورزده کول، تعليم ورکول؛ ۳) ورښکاره کول.

ښوولی (ṣowə́lay) نـر.م. مدلول، دلالت کـړی شوی، مانا.

ښوونپښويه (ṣowanpṣóya) ګر. ښـوونځيـواله ښويه، تعليمي ښويه، د ښوونځي ګرامر.

ښوونځی (ṣowanǰáy) نر.م (ج. ښوونځي) مکتب؛ د زده کړې او ښوونې ځای، د ليک لوستـزده کړې او د علومو د تدريس ځای.

ښووند (ṣowánd) نـر.م. دال، دلالت کـوونکـی، لفظ.

ښوونکی (ṣowū́nkay) نر.م. ۱) معلم، استاذ، استاد، لارښود؛ ۲) ښودونکی؛ ۲) ورښکاره کوونکی.

ښوونه (ṣowána) ښـځ. م. ۱) ښودنه، ورزده کونه، تعليم ورکول؛ ۲) درس ورکول، تدريس کول.

ښوونه او روزنه (ṣowána aw rozána) ښځ. م. د ښوونکي دنـده او مسؤليت، مبـتـود، ښـوونه، تعليم و تربيه.

ښوونيز (ṣowaníz) نـر.م. په ښـوونې اړوند، تعليمي، تدريسي.

ښوهول (ṣwahawə́l) مص. مت. ښويول، غولول، دروهل.

ښوهېدل (ṣwahedə́l) مص.ل. ښويېدل، غولېدل، دروهېدل.

ښوی (ṣway) ص. نر.م.ج. ۱) ښويه، اوار، د ځيږ مقابل؛ ۲) مج. غولوونکی؛ ۳) نـر.م. و ګ. ږدګی؛ ۲) راشپيل، راشپيل.

ښوی سړی (ṣwaysaṛáy) نر.م. دوه مخی سړی، منافق، په ژبه پوست و پاته وروست.

ښوی ښالاک (ṣwaysālā́k) ق. ۱) و ګ. ښوی ښهاک؛ ۲) د کلاو دېـوال يو صـفـت دی چې دېوالونه يې ښوی، مستحکم وي؛ ۳) ترېدلی، ترهېدلی؛ ٤) تش تور، تش لاس.

ښوی ښهاک (ṣwaysahā́k) ق. ښوی ښالاک، ناڅاپه (ورکېدنه)، ښوی ښاک ورکېدنه، نابېره ورکېدنه.

ښويکی (ṣwayakáy) ښځ. م. د يوې مـرغۍ نوم دی.

ښويکی (ṣwayakáy) ص. نر.م. و ګ. ښوی سړی.

ښوين (ṣawín) نر.م. د ښه نظر څښتن، د ښه نظر خاوند.

ښويند (ṣwayánd) ص. نر.م. ښوينده، ښوی شی، لشم (څيز).

ښويندوکی (ṣwayandū́kay) نر.م. ۱) هغه څوک چې ښويـېږي؛ ۲) غولېدونکی، دروهېدونکی، غلطېدونکی؛ ۳) هغه ځای چې خلک ځانونه باندې ښويوي.

ښويندی (ṣwayánday) ص. نر.م ۱) ښوی، ښويه، صاف؛ ۲) ښوينديز (يخمالک).

ښويوالی (ṣwaywā́lay) نـر.م. ۱) ښـويتوب، لشمتوب؛ ۲) مج. چالاکي.

ښويول (ṣwayawə́l) مص. مت. ۱) په کنګل يا بل ښوی شي ښهول يا غـورځول؛ ۲) دروهل، خطا ايستل؛ ۳) اوارول، هوارول.

ښويه (ṣwáya) ص. نب. و ګ. ښوی۱).

ښوېدل (ṣwayedə́l) مـص. ل. ۱) سليپ کـول، په کنګل يا بل ښوی شي غورځېدل؛ ۲) غولېدل ۳) بې لارې کېدل.

ښه[1] (ṣa) ص. نر. م. ج. ۱) د صفت په توګه او د رضایت، تایید، ستاینې، خوښې ځرګندولو لپاره یوه کلیمه د؛ ۲) رغېده، روغتیا موندنه، رغېدنه.

ښه[2] (ṣa) ص. نر. م. نېکي، مرسته، لاسنیوی.

ښها (ṣahā́) ښځ. م. ۱) نعمت؛ ۲) بخښښ، ورکړه، پښا، بخښنه.

ښهاک (ṣahā́k) ص. نر. م. ج. ښوی ۱).

ښهانه (ṣahā́na) ښځ. م ۱) ښېګڼه، ښهانه، نېکي، ښه ښېګړه؛ ۲) فایده، ګټه.

ښه او بد (ṣaawbád) نر. ج. .بد.) که یو شاعر په خپل شعر کې ځینې داسې کلیمې راوړي چې اول بد او وروسته مدحه ځنې جوړه شي.

ښه ترا (ṣatará) ق. په ښه ډول، په ښه توګه.

ښه ترښه (ṣatarṣá) ص. نر. م. ج. ق. لاښه، ښه تره، بهترین، تر هغه لا ښه.

ښه توب (ṣatób) نر. م. ښه والی.

ښه چاری (ṣačā́ray) ص. نر. م. ښه کړونی، نېک، نېک عمله.

ښه چارې! (ṣačā́re) ند. د سلام او خیرخواهۍ ځرګندونه ده.

ښه راغلې (ṣarā́ğle) ند. هرکله راشې! ستړې مه شې! په خیر راغلې، ښه راغلاست.

ښه کلو (ṣakaló) ښځ. م. ښه ورغ، رفاه، نېکمرغي.

ښه کول (ṣakawə́l) مص. مت. ۱) جوړول، رغول (له ناروغۍ)؛ ۲) نېکي کول، مرسته کول.

ښه کېدل (ṣakedə́l) مص. ل. ۱) روغېدل، له ناروغۍ جوړېدل؛ ۲) پخلا کېدل.

ښهل (ṣahə́l) مص. مت. ۱) بې برخې کول، محرومه کول، شړل؛ ۲) عاق کول، عاقول.

ښه لوهی (ṣa lóhay) د ښې اشتها درلودونکی.

ښه مرغ (ṣamárğ) نر. م. ښه بخت، ښه طالع، ښه نصیب، نېک پال، ښه ستوري.

ښه مرغی (ṣamárğay) ص. نر. م. بختور، نېکمرغه نېکبخت، نېکبخته.

ښی (ṣay) ص. نر. م. راسته، راست، د کیڼ مقابل.

ښې (ṣe) ښځ. م. ښېین، د «ښ» اواز و تلفظ.

ښیالمې (syā́lme) ښځ. م. چومې، وښ، نارې، لانې، لیاړې؛ د خولې لاړې.

ښیږ (ṣij) نر. م. غونډک، غونډل، کوکې، (و ګ. غونډل).

ښېځه (ṣéǰa) ښځ. م. شړې، خړښېځې، نرغوټ، د ګندنې په څېر یو ډول غرني سابه دي.

ښېرا (ṣerá) ښځ. م. (ج. ښېراوې) ښېراه، ښرا؛ د دعا ضد.

ښېراز (ṣeráz) ص. نر. م. ۱) تازه، سمسور؛ ۲) آباد؛ ۳) مج. ښاد، خوښ، خوشاله.

ښېرازتوب (ṣeraztób) نر. م. ښېرازتیا، ښېرازي؛ ۱) سمسورتیا؛ ۲) آبادي؛ ۳) خوښي.

ښېرازول (ṣerāzawə́l) مص. مت ۱) سمسورول؛ ۲) آبادول؛ ۳) خوښول، خوشالول.

ښېرازېدل (ṣerāzedə́l) مص. ل. ۱) تازه کېدل، سمسورېدل؛ ۲) ودانېدل؛ ۳) خوښېدل.

ښېرون (ṣerū́n) نر. م. د ښونه دونې په څېر یو ډول غرنۍ ونه ده.

ښېرونه (ṣerwā́na) ښځ. م. تېتاقه، وروی، اوګی، دشنو یا شنی (ونه)، د خنجک ونه:

ښېروه (ṣeráwa) ښځ. م. ښروه، شېروه، یو ډول غرنۍ ونه ده چې کلکې لښتې لري.

ښېره (ṣerá) ښځ. م. و ګ. ښېرا.

ښیښه (ṣiṣá) ښځ. م ۱) شیشه، هغه رڼه تخته چې په کړکیو کې اچول کېږي؛ ۲) هینداره، آیینه.

ښی ګرځ! (ṣaygáṛj) امر. ند. د عسکري یوه قومانده ده.

ښېګړه (ṣegáṛa) ښځ. م. وګ. ښېګڼه.

ښېګڼه (ṣegáṇa) ښځ. م. (ج. ښېګڼې) ۱) ښه، ښېګړه، نېکي، مرسته؛ ۲) ښه والی، فایده من، ګټورتوب.

ښیېل (ṣayál) مص. مت. وګ. ښودل او ښهل.

ښېلی (ṣélay) نر. م. ۱) وګ. سیلی؛ ۲) شدوېی.

ښینه (ṣína) ښځ. م. خوبښینه، خوشینه، د ماینې خور، د ښځې خور.

ښیونی (ṣayúnay) فا. نر. م. ښودونکی، ښوونکی، لارښود.

ښېوه (ṣewá) ښځ. م. ۱) ډول، سینګار، آرایش؛ ۲) ناز، کرشمه.

ښېوه ګر (ṣewagár) ص. نر. م. ډولي، سینګاري.

ښېیل (ṣeyál) مص. مت. وګ. ښوول.

ص

ص[1] (swā́t) نر.م. دپښتو الفبې پنځه ویشتم توری چې ابجدي ارزښت يې ۹۰ دی.

(ص)[2] (swā́t) نر.م. دصلی الله علیه وسلم لنډون.

صابر (sābır) ص. نر.م.ج. (ج.صابران) ۱)صبر کوونکی، پېڅيالی؛ ۲)قانع؛ ٤)حوصله ناکی

صابون (sābū́n)نر.م.يوه ماده ده چې دمايع، پوډر، چکی... په شکل وي، له منبلو سره ځګ کوي او خلک يې دځان و کاليو پرېولو لپاره کاروي.

صابي (sābí) ص.نر.م. صائبين، صائبه، مشرک، دبت يا ستورو عبادت کوونکی.

صاحب(sāhíb) نر.م. ۱)خاوند، څښتن، مالک؛ ۲)يار، مل، ملګری، اشنا.

صاحب زاده (sāhıbzādá) ښځ. م. د روحاني شخص اولاده.

صاحب منصب(sāhíbmansáb) نر. م. عسکري منصبدار، په اردو کې دلوړې رتبې لرونکی.

صاحبي (sāhıbí) نر.م.ج. ۱)وګ. سابي؛ ۲) يو ډول وربښمين ټوکر دی.

صادر (sādír) ص. نر.م.ج. ۱)بهر ته تلونکی، لېږل کېدونکی؛ ۲)بهر ته راګرځېدنه؛ ۳)مج. ښکاره، څرګندېدونکی، پېښېدونکی.

صادرات(sādırā́t) نر.ج. صادرېدونکي شيان، ترملک دباندې استول کېدونکي شيان.

صادرول (sārdırawál) مص.مت. لېږل، استول، بهر ته استول.

صادره (sādırá) ص. نب. دلېږلو، د استولو، په صادر پورې تړلی، د وارده ضد.

صادرېدل (sādıredál) مص. ل. لېږل کېدل، استول کېدل، خارج ته تلل.

صادق (sādíq) ص. نر.م. رېښتونی، سم، صاف.

صاعد (sāsíd) ص. نر.م.ج. ختونکی، پورته تلونکی، لوړېدونکی.

صاعقه (sāʼiqá) ښځ. م. ۱) تندر، تکه؛ (و.گ. رعد۲)؛ ۲) آفت، بلا.

صاف (sāf) ص. نر. م. ج. ۱) روڼ، سپين، روښانه؛ ۲) نږه، پاک؛ ۳) صادق.

صافول (sāfawə́l) مص. مت. ۱) پاکول، روڼول؛ ۲) سپينول؛ ۳) چونل، چڼول.

صافي (sāfí) ښځ. م ۱) صافه، پاکووني؛ ۲) چڼووني ۳) د وريجو صافولو سوری سوری فلزي آله؛ ٤) ص. نب. نږه، خالص، سوچه.

صافېدل (sāfedə́l) مص. ل. ۱) پاکېدل، رڼېدل، روڼېدل؛ ۲) نږه کېدل، سوچه کېدل.

صالح (sālíh) ص. نر. م. (ج. صالحان) ۱) د فاسد ضد؛ نېک عمله، د ښه عمل خاوند؛ ۲) ور.

صالحه (sālihá) ص. نب. د صالح مؤنث.

صالون (sālún) نر. م. و.گ. سالون.

صامت (sāmít) ص. نر. م. ج. غلی، خاموش، بې غږه او بې روغه، آرام، پټ خولی.

صانع (sāníʼ) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) پنځووني، خلقوونکی؛ ۲) جوړوونکی؛ ۳) جاري، صنعتگر.

صايت (sāyít) ص. نر. م. ج. برغ کوونکی، فرياد کوونکی، اواز توليدوونکی.

صبا (sabā́) ن. و.گ. سبا.

صباحت (sabāhát) نر. م. ښکلا، ښايست، جمال.

صباوت (sabāwát) نر. م. هلک توب، ورکتوب، ورکوالی، کوچني والی.

صبر (sabar) نر. م. ۱) زغم، حوصله، تحمل، پېښې، سکته؛ ۲) و.گ. سبر.

صبرناک (sabarnā́k) نر. م. ج. ۱) صبرناکه، پېښيالی، د زغم و حوصلې خاوند؛ ۲) قانع.

صبرول (sabrawə́l) مص. مت. ۱) زغم کول حوصله کول؛ ۲) قناعت کول.

صبرېدل (sabredə́l) مص. ل. ځنې گرځېدل، مخ گرځېدل، منصرفه کېدل، قانع کېدل.

صبغه (sibğá) ښځ. م. ۱) رنگ؛ ۲) بڼه، څېره، شکل؛ ۳) نوع؛ ٤) دين، ملت.

صبور (sabúr) ص. نر. م. صبرناک، صابر، پېښيالی.

صبي (sabí) نر. م. (ج. صبيان) هلک، کوچنی.

صبيان (subyā́n) نر. م. ۱) د کوچنيانو يوه عصبي ناروغي ده؛ ۲) د صبي جمع.

صبيه (sabiyá) ښځ. م. لور، ښځينه اولاد.

صحابه (sahābá) نر. ج. د صحابي جمع؛ ۱) ياران، ملگري؛ ۲) د حضرت محمد (ص) ياران.

صحابي (sahābí) ص. نر. م. هغه چا چې د اسلام له پيغمبر حضرت محمد (ص) سره ليدلي وي.

صحاف (sahā́f) نر. م. ص. ۱) دوتينار، هغه څوک چې د جلد ورقې سره يو ځای کوي او ښېرازه کوي يې؛ ۲) لره پښتونخوا کې يې زورناليسټ ته وايي.

صحافت (sahāfát) نر. م. د کتاب د توک ورقو يو ځای کولو، ښېرازه ورکولو فن.

صحبت (suhbát) نر. م. (ج. صحبتونه) مجلس، مرکه، خبرې اترې؛ ۲) جماع، کوروالی.

صحبتي (suhbatí) ص. نب. نر. ښځ. م. مجلسي، مرکچي، ښه او خوږ مجلس کوونکی.

صحت (sihát) نر. م ۱) و.گ. روغتيا؛ ۲) سموالی، کره والی، کره توب.

صحرا (sahrā́) ښځ. م. و.گ. سارا.

صحن (sáhən) نر. م. ۱) انگړ، غولی، ميدان؛ ۲) سان، يو ډول نخي توکر دی؛ ۳) ښانک.

صحنه (sahná) ښځ. م. ۱) و.گ. تياتر؛ ۲) هغه ځای چې بازاري هنرمندان نڅېږي او ياکومه ننداره ښيي؛ ۳) سيل، تماشه؛ ٤) پرده، ستېج.

صحي (sıhí) ص. نب. نـر. ښځ. م. ج. روغتیایي، د صحت، په‌صحت اړوند.

صحیح (sahíh) ص. نـر. م. ج. ص. نب. سهي؛ ۱) سم، روغ، جوړ؛ ۲) له ارزښت، قانون و عدل سره سم.

صحیفه (sahifá) ښځ. م. ۱) لیک؛ ۲) رساله، کتاب، مصحف، په‌تېره‌بیا هغه کتاب چې د پاک خدای له‌خوا نازل شوی وي.

صحیه (sahıyá) ص. نب. روغتیایي، صحي، د صحت، په‌صحت اړوند.

صخره (saxrá) ښځ. م. غټه او کلکه ډبره.

صدارت (sadārát) نـر. م. ۱) صدراعظمي، د صدراعظم منصب؛ ۲) د صدراعظم یا لومړي وزیر دفتر؛ ۲) مخکښ والی، مخکښتوب؛ ٤) لوړه کښناستنه.

صداقت (sadāqát) نر. م. ۱) رښتیا، رښتینولي، اخلاص؛ ۲) د رښتیا او د زړه دوستي.

صدر (sádar) نر. م. ۱) د کوم‌څه ابتدا؛ لوړ، جګ برخای؛ ۲) مشر، رئیس؛ ۳) سینه، ټټر.

صدراعظم (sadraʕzám) ص نر. م. لوی واکوال، لومړی وزیر، د وزیرانو مشر، د کابینې مشر.

صدري (sadrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په‌صدر اړوند؛ ۲) د ټټر، په‌سینه اړوند، لکه صدري ناروغي.

صدف (sadáf) نـر. م. (ج. صدفونه) سپپی، یو بحري ژوی دی چې په‌یوه پوښ کې (چې صدف نومېږي) اوسي.

صدق (sıdq) نر. م. رشتیا، رښتیا والی، سموالی د کذب ضد.

صدقه (sadaqá) ښځ. م. (ج. صدقې) خیر، خیرات، سرجاري، واري، قرباني. (وګ. زکات).

صدمه (sadamá) ښځ. م ۱) وهنه، ټکونه؛ ۲) زیان ضرر؛ ۳) مصیبت.

صدیق[1] (sadíq) نـر. م. ملګری، یار، اندیوال، مهربانه او زړه ته نږدې ملګری.

صدیق[2] (sıdíq) ص. نر. م. ج. ۱) رښتین، صادق، سپین؛ ۲) د حضرت ابوبکر (رض) لقب.

صراحت (sarāhát) نر. م ۱) څرګندتیا، څرګندتوب، اوڅارتیا؛ ۲) سوچه‌والی.

صراحي (surāhí) ښځ. م. (ج. صراحیانې) ګنډی، تم، توم، یو لوښی دی چې تنګه اوږده غاړه لري.

صراف (saráf) نـر. م (ج. صرافان) ۱) د روپو بدلوونکی ۲) زر پېژندونکی.

صرع (sarʕ) ښځ. م. مېرګي، پېري نیول، حمله.

صرف[1] (sarf) نر. م. ۱) مورفولوجي، ګرېوهه، د یوې ژبې د کلیمو د جوړښت طریقو او د کلیمو د ډولونو او حالاتو د څېړنې علم؛ ۲) د صرف علم؛ ۳) مصرف، لګونه، خرڅ؛ ۲) ګټه، فایده.

صرف[2] (sırf) ق. ۱) خالص، نـره؛ ۲) یوازې، تنها؛ ۳) فقط.

صرف نظر (sarfınazár) نر. م. تېرېدنه، پرېښوونه، پرېښودنه، له‌نظره اچونه.

صرفه (sarfá) ښځ. م ۱) سپما؛ ۲) درېغونه؛ ۳) ګټه ٤) دروغنه، حیله؛ ٥) ډېروالی.

صرفي (sarfí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) صرف، په‌صرف اړونده؛ ۲) د صرف د علم عالم.

صریح (saríh) ص. نـر. م. ج. ۱) اوڅار، جوت؛ ۲) په‌زغرده، په‌رده؛ ۳) خالص، پاکیزه.

صعب (sáʕb) ص. نـر. م. ګران، سخت، ښکالوه، مشکل.

صعود (suʕúd) نر. م. پورته‌تګ.

صغارت (sağārát) نر.م. ۱) کوچنیوالی، وړوکوالی، نابالغتوب؛ ۲) خوارېدنه.

صغرا (suğrá) ص. ښځ.م.ج. صغری؛ ۱) وړه، وړکی، کوچنی؛ ۲) وړه ښځه.

صغیر (sağír) ص. نر.م (ج. صغیران) ۱) کوچنی، وړوکی، نابالغه؛ ۲) دشعر د یوه بحر نوم چې د مستفعلن فاعلات مستفعلن پر وزن دی.

صف (saf) نر.م. (ج. صفونه) ۱) کتار، قطار، ځیره، لیکه؛ ۲) ډله.

صفا (safá) ص. ب. صفاء ۱) پاکیزه، سپېڅلی؛ ۲) رون؛ ۳) ستره؛ ٤) په سعودي عربستان کې یو ځګځای دی چې د مسجد الحرام خواته پروت دی.

صفار (safár) ص. نر.م. ټتار، مسګر، رویګر.

صفاوالی (safáwálay) نر.م. ۱) پاکوالی، سپېڅلتیا؛ ۲) رونوالی؛ ۳) نږه والی.

صفایي (safāyí) ښځ.م. ۱) پاکي، پاکیزه ګي؛ ۲) رونوالی؛ ۳) ستره ګي؛ ٤) خوبي.

صف بندي (safbandí) ښځ.م. ګروپ بندي، صف جوړونه، صف تړنه.

صفت (sıfát) نر.م (ج. صفتونه، صفات) ۱) ستاینه مدح؛ ۲) دحال بیان، حالت؛ ۳) ګر. ستاینوم، د کلام یو توکی دی چې د یوه نوم حال وځرنګوالی بیانوي لکه: ښایسته (ګل).

صف تړنه (saftaṛána) ښځ.م. وګ. صف بندي.

صفتي (sıfatí) ص: نب. نر. ښځ.م. ۱) د صفت، په صفت اړوند؛ ۲) دستاینې وړ، د مدحې وړ.

صفحه (safhá) ښځ.م. (ج. صفحې) ۱) مخ، سطح؛ ۲) د پاڼې یوه خوا.

صفحه بندي (safhábandí) ښځ.م ۱) صفحې تړنه، مخونه برابرونه؛ ۲) صفحې شمېرنه.

صفر[1] (sífər) نر.م. (ج. صفرونه) ۱) ټکی، نقطه؛ ۲) (ری.) د «۰» یا «0» سمبول.

صفر[2] (safár) نر.م. ۱) وګ. صفره؛ ۲) دیرقان ناروغي؛ ۳) لوږه؛ ٤) نفس ٥) عقل.

صفرا (safrá) جن. ۱) ژړ، ژېړ، د انسان په نس کې ژړه مایع ده چې ینه یې افرازوي خوند یې تریخ او معدني مالګې لري؛ ۲) زېړی، یرقان.

صفرایي (safrāyí) ص. نب. نر. ښځ.م. صفراوي؛ ۱) د صفرا، صفرا ته منسوب؛ ۲) زېړاوی، د چا چې پر مزاج صفرا غالبه وي.

صفه (sufá) ښځ.م. (ج. صفې) ډبه، چوتره، وستل.

صکوک (sūkūk) نر. ج. ۱) لیکنې؛ ۲) قباله؛ ۳) چکونه؛ ٤) کیندنه؛ ٥) ټکونه.

صلاح (saláh) ښځ.م. ۱) ښه کېدنه، نېک عمله کېدنه؛ ۲) خیر و نېکي؛ د «ص» په زېر د پخلا کېدو او جوړجاړي مانا لري.

صلاح کار (salāhkár) ص. نر.م. سلاکار، مشاور مصلحتي.

صلاحیت (salahyát) نر.م. (ج. صلاحیتونه) ۱) واک، اختیار؛ ۲) وړتیا، لیاقت، وړوالی.

صلب (salb) نر.م ۱) په سولی کول، په دار وهل، په دار ځړونه؛ ۲) اخیستل، لاندې کول، غصبول.

صلبیه (salbıyá) ښځ.م. په سترګه کې سپینه او مکدره پرده ده او شاته یې یو سوری دی.

صلح (sulhá) ښځ.م. وګ. سوله[1].

صلح نامه (sulhnāmá) ښځ.م. سوله نامه، د سولې موافقت لیک، روغه لیک.

صله (sılá) ښځ.م. (ج. صلې، صلات) ۱) ورکړه، بخشش؛ ۲) خپلوي، دوستي؛ ۳) جایزه.

صلیب (salíb) نر.م. ۲) چلیپا (×)؛ ۲) د عیسوي دین سمبول؛ ۳) د مسیحي عقیدې سره سم هغه

دار چې عیسی (ع) پرې وځړول شو.

صماخ (sımáx) نر.م. د غوږ شپېلۍ، د غوږ نل، د غوږ سوړه.

صمد (samád) ص. نر.م ۱) د لوی خدای یو صفت دی؛ ۲) مشر، سردار؛ ۳) بې نیازه.

صمصام (samsám) نر.م. تېره توره، هغه توره چې په بنې لاس سره چلېږي.

صمغ (samğ) جن. کنډ، زرکنډ، کنډوری.

صمیمانه (samimāna) ق. په صمیمیت سره، له خلوصه، له زړه.

صمیمي (samimí) ص. نب. نر. بنځ. م. ج. ۱) مینه ناک؛ ۲) د زړه له کومي ملګرتیا.

صمیمیت (samimyát) نر.م. اخلاص، مینه، ګرانښت، علاقه، د زړه مینه.

صناعت (sanāsát) نر.م (ج. صنایع) ۱) فن، هنر؛ ۲) کسب، صنعت، حرفه، پېشه.

صناعتي (sanāsatí) نر. بنځ. م. ج. ص. نب. د صناعت، په صناعت اړوند، صنعتي.

صنج (sanj) نر.م. ۱) د چنګ معرف؛ ۲) و ګ. سمبل.

صندل (sandál) نر.م. و ګ. سندل.

صندلي (sandalí) بنځ.م. و ګ. سندلي.

صندوف (sundúf) نر.م. یو ډول روسی توکر دی.

صندوق (sandúq) نر.م. سوندخ، سندوخ؛ یوه لرګینه یا فلزي محفظه ده.

صندوقچه (sandūqčá) بنځ.م. صندقچه، هرپی، سندوخچه، وړوکی صندوق.

صنع (sānsa) بنځ.م. پیداکونه، جوړونه، هست کول

صنعت (sansát) نر.م. (ج. صنعتونه) ۱) کار، چاره ۲) کسب، پېشه؛ ۳) هنر؛ ٤) په ماشینو سره د اجناسو، میخانیکي آلاتو او ... جوړول.

صنعت کار (sansatkā́r) نر.م. ۱) کاریګر، کارګر؛ ۲) صنعتګر، چاری؛ ۳) هنرمند؛ ٤) فن کار.

صنعتي (sansatí) ص. نب. نر. بنځ. م. ج. صناعتي، د صنعت، په صنعت مربوط.

صنف (sınf) نر.م (ج. صنفونه) ۱) ټولګی، د درس ویلو کوټه؛ ۲) ډله، ډلګی؛ ۳) ډول، نوع.

صنفي (sınfí) ص. نب. بنځ. نر.م. ج. ۱) د صنف؛ ۲) د ډلې؛ ۳) د یوه واحد کار، کسب او ... په اجرا کوونکو مربوط.

صنم (sanám) نر.م. ۱) بت، خټ؛ ۲) مج. معشوقه.

صنوبر (sanobár) نر.م. ج. جنغوزي، غړنځې، غونځی؛ یو ډول لوړه او غټه ونه ده.

صواب (sawā́b) نر.م. ج. (ج. صوابونه) د خطا مقابل، ۱) سم، ربښتیا؛ ۲) وړ، لایق.

صوبه (sūbá) بنځ. م. (ج. صوبې) ایالت، ولایت، ډګره، ولکه، لته، پراونس.

صوبه دار (sūbadā́r) ص. نر.م. صوبېدار؛ له بلوک مشر نه د جګې رتبې لرونکی؛ ۲) د صوبې حاکم.

صوت (sáwt) نر.م. (ج. صوتونه) ږغ، غږ، اواز؛ و ګ. ږغ.

صوتي (sawtí) ص. نب. نر. بنځ. م. ج. د صوت، په صوت اړوند، په ږغ مربوط، ږغ کوونکی؛ صوتي ابدال؛ صوتي اوښتنه؛ صوتي واحد (ژ.ب): صوتي عنصر، فونیم.

صور (sūr) نر.م. ۱) بغی، ښکر، شپېلۍ، هغه آله چې په پوکولو سره اواز کوي؛ ۲) د اسرافیل صور.

صورت (sūrát) نر.م. (ج. صورتونه) ۱) څېره، قواره؛ ۲) بدن؛ ۳) اننګي، رخسار؛ ٤) توګه.

صوري (sūrí) ص. نب. نر. بنځ. م. ج. ظاهري، سطحي.

صوف (sūf) نر.م. ج. ۱) د پسه وړی؛ ۲) یو ډول وړین توکر.

صوفي (sofí) ص.نر.م. (ج.صوفیان) ۱) د تصوف د طریقت پیرو؛ ۲) دوړینو جامو اغوستونکی.

صوفیانه (sofyānā́) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د صوفي، په صوفي اړوند.

صوفي توب (sofītób) نر.م. تصوف، د تصوف پر لارې تګ، د تصوف د طریقې پیروي.

صوفیه (sofyā́) نر.ج. صوفیان، د صوفیانو فرقه.

صومعه (sawmasā́) ښځ. م. ۱) د غره پر سر او یا په کوم جګ ځای کې د راهب عبادتځی؛ ۲) دیره، خانقاه.

صهباء (sahbā́) جن. ۱) می، شراب؛ ۲) ص. نب. سور او سپین.

صهیون (sihyū́n) نر.م. ۱) یهود؛ ۲) هسک، اسمان؛ ۳) جنت؛ ٤) بیت المقدس؛ ٥) د خدای جل جلاله تیو کراسي.

صیاد (sayā́d) ص.نر.م. ښکاري، ښکارځن، ښکارزن، ونی.

صیانت (siyānát) نر.م. ساتنه، حفاظت، خوندي کونګ.

صیب (sayb) نر.م. د صاحب منحرف یا اوښتی شکل.

صید (sayd) نر.م. ۱) ون، ونا، د ښکار کولو عمل؛ ۲) ښکار: هغه څه چې ښکار کېږي.

صیغه (sīğā́) ښځ.م. ۱) ډول، قسم، څېر؛ ۲) بڼه، شکل؛ ۳) هر څه چې په قالب کې اچول شوي وي؛ ٤) جهت، د فعل د حدوث ځرنګوالی؛ ٥) متعه.

صیقل (sayqál) نر.م. روڼې؛ ۱) هغه څه چې فلزاتو نه زنګ او داغ لیرې کوي؛ ۲) ځلا، صفایي، روڼوالی.

صیقل کول (sayqálkawál) مص. مت. صیقلول، پاکول، روڼول، ځلاورکول.

ض

ض (dwāt, zād) نر. م. د پښتو الفبې شپږوشتم توری. ابجدي ارزښت يې ۸۰۰ دی.

ضابط (zābít) ص. نر. م. (ضابطان) ۱) ساتندوی، زميری؛ ۲) پیاوړی؛ ۳) حاکم، ٤) قائد؛ ٥) نر. م. منصبدار، نظامي صاحب منصب.

ضابطه (zābitá) ښځ. م. کړنلاره، قاعده، دستور، مقرره.

ضاد (dwād, zād) نر. م. د «ض» د توري تلفظ.

ضامن (zāmín) نر. م. (ج. ضامنان) ۱) ذمه وار، ضمانت کوونکی، کفيل؛ ۲) غرامت.

ضامنګړی (zāmíngaṛay) ص. نر. م. (پ. ک.) هغه کورنۍ چې د نښتې د تيرې تر ايښودلو وروسته د دوو دښمنو خواوو تر منځ د هغوی ضمانت کوي

ضامنول (zāmunawál) مص. مت. ذمه وار کول، ملتزم کول.

ضامني (zāmmí) ښځ. م. ذمه واري، ضمانت، ضمانت کونګ، ذمه وهنه، سينه تپونه.

ضامنېدل (zāmnedál) مص. ل. ضامن کېدل، ضمانت کول، ذمه وار کېدل.

ضايع (zāyí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) تباه، تلف، زيان شوی؛ ۲) بې بنې، بې ګټې، مهمل.

ضايعه (zāyisá) ښځ. م. ۱) ضايع، تباه يا تلف شوی؛ ۲) زيان، تاوان، نقصان.

ضبط (zabt) نر. م. ۱) خوندي، حفظ؛ ۲) انضباط، ډسپلين؛ ۳) قبضه، تصرف، ٤) زده کونګ؛ ٥) ثبت، د اواز ثبتونه؛ ٦) ټينګونه.

ضبطول (zabtawál) مص. مت. ضبط کول؛ ۱) ساتل، حفظول؛ ۲) تر لاسه کول، تصرفول؛ ۳) زده کول؛ ٤) اواز ثبتول؛ ٦) ټينګول.

ضبطي (zabtí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د ضبط، په ضبط اړوند، ضبط ته منسوب.

ضبطېدل (zabtedə́l) مص. ل. ۱) ضبط کېدل؛ ۱) حفظېدل؛ ۲) قبضه کېدل، تصرف کېدل؛ ۳) زده کېدل؛ ٤) ثبتېدل؛ ٥) ټینګېدل.

ضخامت (zaxāmát) نر.م. ۱) پنډوالی، پلنوالی، غټوالی؛ ۲) چاغښت.

ضخیم (zaxím) ص. نر.م. ج. پنډ، غټ، چاغ.

ضد (zad) ص. نر.م.ج. ۱) مخالف؛ ۲) دښمن؛ ۳) خنډ، مخه نیوونکی؛ ٤) نر.م. اړی، جبل، څبل، سرتمبګي، هټ، هوډه.

ضدي (zadí) ص. نب. نر. ښځ. ج. ضد کوونکی، سرتمبه، سرتمبه، څبلناکه، هوډي.

ضدیت (zadyát) نر.م. ۱) ضدوالی، هوډه، هټه؛ ۲) مخالفت.

ضدین (zadáyn) نر.ج. دوه ضده، د یو بل مخالف.

ضرابخانه (zarābxāná) ښځ. م. د سکو جوړولو ځای، د سکې د ضرب ځای، مضرب.

ضرب (zárb) نر.م. ۱) وهل، ډبول؛ ۲) د حساب یوه عملیه ده چې نخښه یې :× یا (.) ده.

ضرب المثل (zarbulmasál) نر.م. (ج. ضرب المثلونه) ۱) مثل وهنه، متل راوړنه؛ ۲) متل.

ضربان (zarbā́n) نر.م. ۱) وهنه؛ ۲) د زړه رپا، د زړه توپ.

ضربول (zarbawə́l) مص. مت. په حساب کې د ضرب د عملیې اجرا کول.

ضربه (zarbá) ښځ. م. ضربت؛ ۱) یو ځل وهنه؛ ۲) ماته، شکست؛ ۳) زیان، ضرر، نقصان؛ ٤) ټکان.

ضربي (zarbí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. دوهلو، د ټکولو، دډبولو.

ضرر (zarár) نر.م. (ج. ضررونه) زیان، تاوان، نقصان.

ضرري (zararí) ص.نب.نر.ښځ. م.ج. ضررناک، مضر، زیان رسوونکی.

ضرور (zarúr) ق. ۱) خامخا، ارو مرو؛ ۲) لازم، واجب؛ ۳) اړه، احتیاج؛ ٤) مجبوریت.

ضرورت (zarūrát) نر.م. اړتیا، اړه درلودنه، احتیاج

ضرورتاً (zarūratán) ق. د ضرورت له مخې، د احتیاج له مخې، د اړتیا له مخې.

ضروري (zarūrí) ص.نب.نر.ښځ.م. د ضرورت، په ضرورت مربوط، ضرورت پورې تړلی.

ضروریات (zarūryā́t) نر.م.ج. اړتیاوې، ضرورتونه، د ضرورت جمع.

ضعف[1] (zṓf) نر.م. ۱) کمزوري، سستي؛ ۲) بې سدي، بې هوښي.

ضعف[2] (zíf) ص.نر.م.ج. دوه برابره، دوه چنده.

ضعیف (zaíf) ص. نر.م.ج. کمزوری، ناتوانه، بې سیکه، بې کفایته.

ضلال (zalā́l) نر.م. ۱) لاره ورک کول؛ ۲) د لارې ورک کول.

ضلالت (zalālát) نر.م. بې لارې، لارورکي، بې لارتوب.

ضلع (zíl؛) ښځ. م. ضلعه: ۱) د څنګ هډوکی، پوښتی؛ ۲) ډډه، څنګ؛ ۳) علاقه، سیمه.

ضم (zam) ص.نر.م.ج ۱) مل، ملګری؛ ۲) ضمیمه؛ ۳) ورپورې، ورسره؛ ٤) نر.م. ضمه، پېښ.

ضمانت (zamānát) نر.م. ۱) ذمه واري، کفالت، التزام؛ ۲) په دایمي ناروغی اخته کېدنه.

ضمن (zíman) ق. ترځ؛ منځ، د یو شي دننه، داخل.

ضمناً (zímnán) ق. په ترځ کې، په منځ کې، په څنګ کې، ورسره.

ضمني (zimní) ص.نب. نر.ښځ.م. ۱) په ضمن پورې اړوند؛ ۲) په څنګ کې؛ ۳) فرعي.

ضمه (zamá) ښځ.م. پېښ، د کليمې له حرکاتو او اعراضو څخه دی.

ضمير (zamír) نر.م(ج. ضميرونه، ضماير) ۱) گر. نومځری pronoun ؛ يوه کليمه ده چې د تکرار د مخنيوي او د کلام د لنډولو لپاره د نوم پرځای راځي؛ ۲) وجدان، اخلاقي شعور؛ ۳) پټ راز، اند؛ ٤) د انسان باطن.

ضميمه (zamimá) ص.نب. ښځ.م. ۱) و گ.ضم؛ ۲) گر. تاړی، Affix ، (وند)؛ هغو مقيدو کليمو ته وايي چې د نورو کليمو په سر، پای او منځ کې نښلي او په ترتيب سره د مختاړي، وروستاړي او منځتاړي په نومونو يادېږي- پښتو مختاړي او وروستاړي لري،خو منځتاړي نه لري.

ضياء (zıyấ) نر. ښځ. م. رڼا ،روښنايي، نور.

ضيايي (zıyāyí) ص. نب. نر. ښځ. م.ج. د روښنايي، په‌رڼا اړوند.

ضيق النفس (zäyqūnáfs) نر.م.و گ. سابندي.

ط

ط (twe, twā) ښځ. م. د پښتو الفبې اووه ویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې (۹) دی.

طاس (tās) نـر. م. تاس: ۱) جام، مسي کاسه؛ ۲) لوی تشت؛ ٤) د هډوکو یوه مکعبه مهره ده چې پر شپږو خواو یې ۱–٦ ټکي دي.

طاسبرګ (tasbárg) نـر. م. ګلبرګ، د ګل یوه برخه ده.

طاعت (tāʕát) نر. م. ۱) غاړه ایښودنه، قبلونه، فرمان وړنه؛ ۲) عبادت کونه، عبادت.

طاعون (tāʕún) نـر. م. تاوون، مـرګـو، وبا، یوه خطرناکه ساري ناروغي ده.

طاغوت (tāǧū́t) نر. م. ۱) سرکښ، ۲) ظلم، ستم، تجاوز؛ ۳) بت، له لوی خدای پرته بل هر معبود.

طاق (tāq) ص. نر. م. ۱) د جفت مقابل؛ ۲) وتلی، نامتو بې جوړې؛ ۳) نر. م. کوښیغ، قوسي ډوله چت؛ ٤) تاخ، تاخچه.

طاقت (tāqát) نر. م. زور، توان، سیک.

طاقچه (tāqčá) ښځ. م. (ج. طاقچې) تاخچه، شیلګی، غړاسپی، تاقچه.

طالب (tālíb) ص. نر. م. ج. (ج. طالبان) ۱) طلب کوونکی، غوښتونکی؛ ۲) زده کوونکی، شاګرد ۳) د دیني علومو زده کوونکی.

طالبي (tālibí) ښځ. م. ۱) غوښتنه، لټونه، طلبونه؛ ۲) د دیني علومو د زده کوونکي مسلک.

طالع (tāliʕ) ښځ. م. ۱) بخت، قسمت، نصیب؛ ۲) راختونی، راختونکی.

طالعمن (tāliʕmán) ص. نـر. م. بختور، سخور.

طامع (tāmiʕ) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) سـولن، هیلندوکی، تمه کوونکی؛ ۲) امیدوار.

طاوس (tāwás) نر. م. و ګ. تاووس.

طاهر (tāhír) ص. نـر. م. ج. ۱) پاک، سپېڅلی، پېچاو، پاکیزه؛ ۲) د الله تعالی یو نوم.

طایفه (tāyfá) ښځ. م. ۱) توکم، ټبر؛ ۲) ډله، یوه ډله خلک.

طب (tib) نر. م ۱) طبابت، ډاکټري؛ هغه پوهنه او فن چې هدف یې د ناروغی پېژندنه او درملنه وي؛ ۲) علاج.

طباعت (tabāṣát) نر. م. چاپ، طبع کونګ، د مطبعې چاره.

طباعتي (tabāṣatí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د طباعت، د چاپ، په طبع اړوند.

طباق (tibā́q) نر. م. ۱) برابرونه، سمونه، تطابق؛ ۲) (بد.) متضاد، مطابقت، تقابل، تضایف.

طبع (tábṣ) ښځ. م ۱) طبیعت، مزاج، خوی، عادت؛ ۲) چاپ، چاپونه؛ ۲) نقش.

طبعاً (tábṣán) ق. ۱) طبیعتاً، په طبیعي توګه؛ ۲) عادتاً: د عادت له مخې.

طبع کول (tabṣákawál) مص مت. ټاپول، چاپول، چاپ کول.

طبع کېدل (tabṣakedál) مص. ل. چاپېدل، چاپ کېدل، ټاپېدل.

طبق[1] (tabáq) نر. م. ۱) تبک، تبخ، دغوا او غویي یو ډول ناروغي ده؛ ۲) د لوښي سرپوښ؛ ۳) ښانک؛ ٤) د سرو زرو پاڼه؛ ٥) ببخ؛ ٦) ډله.

طبق[2] (tibq) اد. (اض.) مطابق، ... سره سم.

طبقات الارضي (tabaqātularzí) ص. نب. د جیالوجیکي سروې، پرځمکه پېژندنه اړوند.

طبقاتي (tabaqātí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د طبقې، په طبقې اړوند.

طبقه (tabaqá) ښځ. م. (ج. طبقې) ۱) پوړ، منزل؛ ۲) د خلکو ستړې ډلې.

طبل (tábal) نر. م. (ج. طبلونه) ډول، نغاره، ډانګه.

طبله (tablá) ښځ. م. ۱) وګ. دوکړه ۱)؛ تبله.

طبلیي (tablayí) ص. نب. نر. ښځ. م. دوکړه مار، ډوبری، مار، طبله چي، تبله چي.

طبیب (tabíb) نر. م. (ج. طبیبان) ۱) حکیم، ۲) وګ. ډاکټر ۱).

طبیعت (tabiṣát) نر. م. ۱) پنځون، خورزون، اصل، ختپه، ذات؛ ۲) دیوه جنس جوهر؛ ۳) د یوه سړي خلق، خوی، خصلت.

طبیعتاً (tabiṣatán) ق. د طبیعت له مخې، ذاتاً.

طبیعي (tabiṣí) ص. نب. ۱) د طبیعت، په طبیعت اړوند؛ ۲) نر. ښځ. م. ج. اصلي، ذاتي، له ختې؛ ۳) ساینسي، سیانسي.

طبیعیون (tabiṣiyū́n) نر. ج. ۱) فزیوکراټان؛ ۲) هغه کسان چې طبیعت مطالعه کوي.

طبېله (tabelá) ښځ. م. (ج. طبېلې) طوېله، تبېله، توېله، د آسونو او خرو د ساتنې کوټه.

طحال (tihā́l) نر. م. وګ. توری ۲).

طراز (tirā́z) نر. م ۱) دجامې نخش و نګار (کښیده) ۲) لاره، طریقه، چلند؛ ۳) کتار، صف.

طراوت (tarāwát) نر. م. ښېرازي، تازه ګي، ښېرازتوب، اسپولتوب.

طرب (taráb) نرم. ښادي، خوښي، خوشالي.

طرح (tárhá) ښځ. م. طرحه: ۱) نقشه، پروګرام، د کار لارښود ۲) اساس؛ ۳) وړاندیز؛ ٤) اطراح، غورځونه؛ ٥) خاکه، مقدماتي چاره.

طرد (tard) ص. نر. م. ج. ۱) لېرې کړی، شړلی، رټلی، ګوښه شوی؛ ۲) تبعید.

طرز (tarz) نر. م. (ج. طرزونه) ۱) طریقه، لاره، روش؛ ۲) څېره، شکل، صورت.

طرف (taráf) نر. م. ۱) خوا، لوری، پلو؛ ۲) د یوه شي څنډه او پای.

طرفدار (tarafdár) ص. نر.م. سیلگر، پر خوا، سپلندوی، پلوي، په خوا.

طرفداري (tarafdārí) ښځ. م. سپله، پلوي، پر خوا کېدنه، ننگه کول، ننگه.

طرفین (tarafáyn) نر.ج. ۱) دوه طرفه، دوې خواوې، دواړه لوري؛ ۲) فق. مدعي او مدعي علیه.

طرم (tr(á,ú)m) نر.م. و گ. ترم.

طره (turá) ښځ. م. ۱) شمله، جوغه؛ ۲) د آس د ټندي ویښتان.

طریق (taríq) نر.م. ۱) لاره، لیاره؛ ۲) اصول، مقررات؛ ۳) تکنیک.

طریقت (tariqát) نر.م ۱) لاره، لیاره؛ ۲) چلند؛ ۳) تص. د سلوک دویم مزل دی.

طریقه (tariqá) ښځ. م. (ج. طریقې) ۱) طریقت؛ ۲) لار، لاره، لیاره؛ ۳) دود، دستور.

طشت (tašt) نر.م. (ج. طشتونه) ۱) و گ. تشت؛ ۲) د موسیقۍ یو ډول آله ده.

طعام (tasām) نر.م. (ج. طعامونه) اتام (خواړه)؛ د خوراک شیان.

طعم (tásam) نر.م. خوند، مزه، ذایقه.

طعمه (tusmá) ښځ. م. ۱) تومه، خوراک، روزي؛ ۲) مج. هغه غوښه چې باز ته یې ورکوي.

طعن (tásan) نر.م. ۱) ځانگړوهل، نیزه وهنه؛ ۲) نېښ وهنه؛ ۳) طعنه، پېغور.

طعنه (tasná) ښځ. م. انک، تانه، پېغور.

طغرا (tuğrá) نر.م. طغراء، طغری: ۱) هغه لقبونه چې د شاهي فرمانو په سر کې لیکل کېدل؛ ۲) یو ډول منحني او سره پېچلې لیک دی.

طغیان (tuğyán) نر.م. ۱) د سیند یا بحر له غاړو نه د اوبو اوچتېدل؛ ۲) سرغړونه، راپا ربدنه؛ ۳) له خپله حده تېرېدنه.

طفل (tífal) نر.م. (ج. اطفال) ماشوم، کوچنی.

طفلي (tifli) ښځ. م. د کوچنیتابه، دماشومتابه.

طفیلي (tufaylí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) کښېنه، پاڅکی، نابللی؛ ۲) مفتخور، د بل په اوږو بار.

طلا (tilá) ښځ. م. و گ. سره زر.

طلاب (tulấb) نر.ج. ۱) طالبان، د طالب جمع؛ ۲) زده کوونکي، شاگردان.

طلاق (talấq) نر.م. د مېړه او ماندینې سره بېلېدنه، ښځه پرېښودنه، د نکاح له قیده خلاصون.

طلاقول (talāqawə́l) مص. مت. طلاق ورکول، ښځه یا مېړه پرېښوول، نکاح فسخ کول.

طلاقي (talāqí) ص. نر.م. ص. نب. مطلقه، چې ښځه یې طلاقه کړې وي، طلاق شوی.

طلاقې (talāqáy) ښځ. م. ج. مُطلقه؛ طلاقه شوې ښځه، پرېښې.

طلاکاري (tlākārí) ښځ. م. هغه څه چې طلا په کې لگول شوې وي؛ د طلا کارولو عمل.

طلایي (tilāyí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په طلا اړوند؛ ۲) نر.م. یو ډول ځلېدونکی ژېړ رنگ.

طلب (taláb) نر.م. ۱) غوښتنه، رابلنه؛ ۲) پور.

طلسم (tlísam) نر.م. ۱) د کاغذ یا فلز یوه ټوټه چې جادوگران پر هغه کرښې یا جدولونه کاږي؛ ۲) مج. دروهنه؛ ۳) د امېل د منځ غټه دانه.

طلسمي (tilismí) ص. نب. ۱) د طلسم، په طلسم اړوند؛ ۲) طلسم کوونکی؛ ۳) چمباز.

طلوع (tulū́s) ښځ. م. ۱) راختنه، څرک وهنه، لمر څرک؛ ۲) ظهور، څرگندېدنه.

طلوع افغان (tulūsifğán) نر.م. ۱) یوه جریده وه چې په ۱۲۰۰ ش. کال په کندهار کې خپره شوه.

طماع (tamấs) ص. نب. ډېر تمه کوونکی، زیات طمعه کوونکی، سولنده، حریص، اروادی.

طماغه (tomāğá) ښځ. م. تماغه؛ د باز يا باښې خولۍ چې خولکۍ هم ورته وايي.

طمطراق (tumturāq) نر.م. ۱) پرتم، شان و شوکت ۲) ظاهري خبرې؛ ۳) د باب، لاپې، باتې.

طمَع (tám') ښځ. م. طمعه، تمه، هيله، اميد.

طناب (tanāb) نر.م. ۱) تناو، پړی، رسی، مزی؛ ۲) هغه ځمکه چې په کال کې يو ځل حاصل کوي.

طنز (tanz) نر.م. (ج. طنزونه) ۱) کنايه، رمز، ۲) پېشاره، ريشخند، تمسخر؛ ۳) رټنه.

طنين (tanín) نر.م. ۱) زانګه، انګې؛ ۲) د زنګ اواز؛ ۳) بونګهار، بنهار (د مچ و غوماشي)؛ ٤) (فز.) د صوت فرعي نوسانونه.

طواف (tawāf) نر.م. (ج. طوافونه) ۱) له يوه شي چاپېره ګرځېدنه؛ ۲) د حج په مراسمو کې له کعبې شريفې څخه چاپېره ګرځېدنه؛ ۳) فا. نر. م. تاوېدونکی.

طوايف (tawāyif) نر.ج. ۱) د طايفه جمع؛ ۲) نر.م. په لره پښتونخوا کې په دغو ماناګانو کارېږي: ۱ - سندرغاړې؛ ۲ - رقاصه؛ ۳ - بدکاره ښځه.

طور (táw(a)r) نر.م. ۱) ډول، راز؛ ۲) طرز، چلند، طريقه؛ ۳) تولګی، نوع؛ ٤) حد، اندازه.

طوطي (totí) نر.م. (ج. طوطيان) توتي، طوطا، د کوترې په اندازه يو ډول شين مرغه دی.

طوفان (tofān) نر.م. (ج. طوفانونه) توپان؛ ۱) سخت سېلاو چې نابېره د بېرې ځمکې ونيسي ۲) مج. دسترې چارې ترسره کوونکی.

طوفاني (t(u,o)fāní) ص. نب. ۱) د طوفان، په توپان اړوند؛ ۲) ص. نر. ښځ. م. مج. د سترې يا خارق العاده چارې ترسره کوونکی.

طوق (tawq) نر.م. (ج. طوقونه) ۱) غاړه کې، غاړه ګی؛ د غاړې امېل يا هار؛ ۲) حلقه.

طول (tūl) نر.م. (ج. طولونه) ۱) اوږدۀ، اوږدوالی، د عرض مقابل؛ ۲) يو ډول نخې توکر دی.

طومار (tūmār) نر.م. (ج. طومارونه) تومار؛ ۱) اوږد ليک؛ ۲) نيچه شوی ليکلی کاغذ؛ ۳) تعويذ؛ ٤) طومار ليک، له شپږو ليکونو څخه هر هغه ليک چې ښه جلي ليکل شوی وي.

طوي (twé) ښځ. م. د (ط) د توري تلفظ و اواز.

طويل (tawíl) ص. نر.م. ۱) اوږد؛ ۲) لوړ، جګ.

طويله (tawelá) ښځ. م (ج. طويلې) و ګ. طبيله.

طهارت (tahārát) نر.م. ۱) پاکېدنه، پاکتيا، پاکي؛ ۲) له حيض څخه د ښځې پاکوالی؛ ۳) اودس، غسل، تيمم.

طی (tay) نر.م. ۱) لاره وهنه، مزل کول؛ ۲) نغښتنه، راتاوېدنه.

طياره (tayārá) ښځ. م (ج. طيارې) الوتکه، هوايي جهاز.

طيب[1] (tib) نر.م. ج. ۱) ښه بوی اووږم؛ ۲) حلال، روا؛ ۳) علاقه، ميل، د طبعې خوښې.

طيب[2] (tayíb) ص. نر.م. ج. ۱) پاک، پاکيزه؛ ۲) روا، حلال؛ ۳) ښه، د خبيث ضد.

طيف (tayf) نر.م. ۱) خيال وهل؛ ۲) پر يوه شي شا و خوا راګرځېدل؛ ۳) خنبم؛ ٤) الهوالتيا؛ ۵) چورت؛ ٦) (فز.) د اوو رنګو جونګ.

طينت (tinát) نر.م. ۱) خوی، عادت، خصلت، کره وړه؛ ۲) اصل، خلقت، ختيه، خورزون.

طيلسان (taylasān) نر.م.ج. يو ډول چپنه ده چې خطيب يې د نورو کاليو له پاسه په اوږه اچوي.

ظ

ظ (zw(e,ā), z̄ā) ښځ.م. د پښتو الفبې اته ویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې (۹۰۰) دی.

ظالم (zālím) ص. نـر.م. (ج. ظالمان) ظـلم کوونکی، ستم کوونکی، بېرحمه.

ظالمانه (zālımānā́) ق. ۱) په ظلم سره، د بېرحمۍ له مخې؛ ۲) ص. نر.م.ج. د ظلـم، د ستم، په ظلـم اړوند، د حق تلفۍ.

ظاهر (zahír) ص.نر.م.ج. اوڅار، ښکاره، څرګند، د باطن ضد.

ظاهراً (zāhírán) ق. په ظاهره، په ډاګه، په څرګنده.

ظاهربین (zāhırbī́n) ص.نر.م.ج. ۱) څوک چې د یوه شي څرګندې خوا ته پام کـوي نه باطن ته؛ ۲) د چا کړه وړه چې مخامخ ښـه او پسې شا مطلوب نه وي.

ظاهرداري (zāhırdārī́) ښځ.م. د ظاهربین انسان عمل، د خولې ملګرتیا، تظاهر.

ظاهروالی (zāhırwā́lay) نـر.م. اوڅـارتیا، ښکاره والی، جوت والی.

ظاهرول (zāhırawā́l) مص. مت. ښـکاره کـول، جوتول، څرګندول.

ظاهره (zāhıra) ق. ۱) په ښـکاره، ظاهـراً، پـه څرګنده؛ ۲) و.ګ. ظاهر.

ظاهري (zāhırí) ص. نب. نـر. ښـځ. م.ج. ۱) په ظاهر اړوند؛ ۲) ق. ظاهراً.

ظاهرېدل (zāhıredā́l) مـص. ل. څـرګندېدل، جوتېدل، ښکاره کېدل، معلومېدل.

ظرافت (zarāfát) نـر.م. ۱) ښکلا، ظـریف والی، ښایست؛ ۲) څېرکتیا، څېرکي؛ ۳) ښـه طبعه لرنه، خوش طبعي؛ ٤) مهارت.

ظرف (zarf) نر.م (ج. ظرفونه) ۱) لوښی؛ ۲) هغه څه چې په هـغه کې یوه شي ته ځای ورکړی شي.

ظرفي (zarfí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د ظرف، په ظرف اړوند.

ظرفيت(zarfíyát)نر.م. ۱)ځایېدنه، ځای کېدنه، گنجایش: ۲) اهلیت، وړتیا، استعداد.

ظريف (zaríf) ص. نـر.م. ج. ۱) د ښې طبعې څښتن، غوریالی: ۲)ځیرک: ۳)ښایسته.

ظريفه (zarifá)ص. نب. ۱)و گ. ظریف: ۲)ښځ. م. ټوکه.

ظفر(zafár) نر.م. سوبه، بری، فتح، بریالیتوب.

ظل(zil) نر.م. ۱)سیوری، سوری: ۲)د شپې تیاره: ۳) پناه: ٤)نعمت: ٥) هوساینه.

ظلم (zūlam) نر.م(ج. ظلمونه) شپیانه، تېری، ستم، زورزیاتی.

ظلماً (zūlmán) ق. په ظلم سره، په زورزیاتي، جبراً، قهراً.

ظلمات (zulumāt) نـر.ج. ۱)د ظلمت جمع: ۲)و گ. ظلمت.

ظلماني(zulmānī) ص.نب.نر.ښځ. م.ج. تیاره، تاریکه، دتېپې تیارې، د تورتم.

ظلمت (zulmát) نر.م. تیاره، تاریکه، تپه تیاره، تورتم، توره تاریکه.

ظن (zan) نـر.م. (ج. ظنونه) ۱)گومان، گمان، شک، شبهه: ۲)تورن کول.

ظني (zaní) ص. نب. ۱) گماني، گوماني، شکي: ۲) د ظن.

ظنين (zanín) ص. نر.م. ج. تورن، تومتي، متهم، ترتورلاندې.

ظوې (swé) ښځ.م. ظوا، ظا، د (ظ) د توري تلفظ یا اواز.

ظهر[1] (zūhar) نـر.م. د لمرد زوال وخت، د ورځې نیمایي، غرمه.

ظهر[2] (záhar)نر.م. شا، څټ، د مخ ضد، د بطن ضد.

ظهور (zuhūr) نر.م. ظاهرېدنه، جوتېدنه، ښکاره کېدنه.

ع

ع[1] (ʕayn) نر.م. د پښتو الفبې نهه ویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې ۷۰ دی.

ع[2] (ʕayn) نر.م. د عیسوي (سنې) مخفف.

عابد (ʕābíd) ص. نر.م. ج. (عابدان) عبادت کونکی، رب پالی، پارسا.

عابر (ʕābír) نر.م. (ج. عابران، عابرین) لاروي، تېرېدونکی، تلونکی.

عاج (ʕāj) نر.م. پیلغاښ، په خاص ډول د نر پیل د نېښ د دوو غاښونو هډوکي او په عام ډول د پیل هر غاښ ته وایي.

عاجز (ʕājíz) ص. نر.م ۱) خوارکی، بېوزلی؛ ۲) بې وسه، ناتوانه؛ ۳) بې غرضه.

عاجزانه (ʕājizānắ) ق. ۱) په عجز سره، په بېوزلۍ؛ ۲) غریبانه.

عاجزه (ʕājizắ) ص. نب. ۱) و.گ. عاجز؛ ۲) ص. ښځ. م. د عاجز مؤنث؛ ۳) مج. ښځه، آجیزه.

عاجزي (ʕājizí) ښځ. م. ۱) خواري، غریبي؛ ۲) کم نوسي؛ ۳) بې غرضي.

عاجل (ʕājíl) ص. نر.م. ج. ۱) بیړه کوونکی، هڅه کوونکی؛ ۲) ضروري، فوري؛

عادت (ʕādát) نر.م. (ج. عادتونه) ۱) خوی، روږد، خصلت؛ ۲) روږدېدنه، روږدي.

عادتاً (ʕādatán) ق. ۱) د عادت له مخې، د خصلت له مخې؛ ۲) معمولاً.

عادتي (ʕādatí) ص. نب. نر. ښځ. م. روږدي، [illegible]دت شوی، عملي، اموخته.

عادل (ʕādíl) ص. نر.م. ج (عادلان) عدل کوونکی، انصافدار، انصافي.

عادلانه (ʕādilānắ) ق. د عدل له مخې، منصفانه، په عدل سره.

عادي (ʕādí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) روږدي، اموخته، عادت کړی؛ ۲) ساده، معمولي.

عار (ʕār) نر.م. ۱) شرم؛ ۲) پیغور؛ ۳) عیب.

عارض (ʕāriz) ص. نر.م.ج. ۱) عرض کوونکی؛ ۲) عرضه کوونکی؛ ۳) پېښېدونکی؛ ٤) پیدا کېدونکی؛ ٥) پر بل شي قایم؛ ٦) نر.م. انګی، بارخو، غومبوری.

عارضه (ʕāriza) ښځ.م. ۱) د عارض مؤنث، عرض کوونکی؛ ۲) پېښه، حادثه؛ ۳) آفت؛ ٤) ناروغي؛ ٥) اړتیا.

عارضي (ʕārizi) ص.نب.نر.ښځ.م. ۱) سرسري؛ ۲) موقتي؛ ۳) ناڅاپي، تصادفي؛ ٤) د عارض عمل و شغل؛ ٥) فرعي، نا اصلي.

عارف (ʕārif) ص.نر.م (ج. عارفان) ۱) پېژندونکی ۲) پوه، هوښیار؛ ۳) خدای پېژندونکی.

عارفانه (ʕārifāna) ق. ۱) د عارف غوندې؛ ۲) ص. په عرف یا عادت اړوند، د عارف.

عاري (ʕāri) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) لوڅ، لغړ، برېنډ؛ ۲) پرته، ماسیوا؛ ۳) لیرې، بې اړیکې.

عاریت (ʕāriyat) نر.م. عاریه؛ پور، امانت.

عاریتاً (ʕāriyatan) ق. په عاریت سره، د عاریت په توګه.

عاریتي (ʕāriyati) ص.نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) د پور، د امانت؛ ۲) د موقتي استفادې شی.

عازم (ʕāzim) فا.نر.م.ج. ۱) عزم کوونکی، قصد کوونکی، د ارادې خاوند؛ ۲) تلونکی.

عاشق (ʕāšuq) ص. نر.م. (ج. عاشقان) مین؛ زړه بایلونکی، په عشق اخته.

عاشقانه (ʕāšuqāna) ق. ۱) د عشق په ډول؛ ۲) ص. د عشق، په مینې اړوند، عشقي.

عاشقي (ʕāšuqi) ښځ.م. مینه، عشق، مین توب.

عاشورا (ʕāšorā) ښځ.م. عاشوری؛ لسمه، د محرم الحرام د میاشتې لسمه.

عاصي (ʕāsi) ص. نب. نر. ښځ.م. ۱) ګنهکار، ګناه کوونکی؛ ۲) سرکښه، نافرمانه.

عاطف (ʕātif) ص. نر.م.ج. ۱) مهربانه، مهرباني کوونکی؛ ۲) مایل، مشتاق؛ ۳) اړوونکی.

عاطفه (ʕātifa) ښځ.م. (ج. عاطفې) ۱) د عاطف مؤنث؛ ۲) مهرباني، زړه سوی؛ ۳) د خپلوۍ او قرابت مهر.

عاطل (ʕātil) ص. نر.م.ج. ۱) بېکاره، ناڅیز؛ ۲) لټ، تنبل؛ ۳) بې مانا، مهمل، باطل.

عافیت (ʕāfiyat) نر.م (ج. عافیتونه) ۱) روغتیا، روغوالی، صحت؛ ۲) کراري، کراره کراري.

عاق (ʕāq) ص.نر.م. بنهلي؛ مور و پلار ازاروونکی؛ (فق) په لغت کې د غوڅولو مانا لري.

عاقبت (ʕāqibat) نر.م. پای، آخر، د یوه کار پای، د کار آخر، د هر شي پای.

عاقل (ʕāqil) ص. نر.م. (ج. عاقلان) هوښیار، پوه، دانا، عقلمند.

عاقلانه (ʕāqilāna) ق ۱) د عقل له مخې، عقلمندانه ۲) ص. په عقل یا عاقل اړوند، سم، مناسب.

عاقي (ʕāqi) ص. نب. نر. ښځ.م.ج. عاق شوی، د عاق اطلاق باندې شوی.

عالم[1] (ʕālam) نر.م (ج. عالمونه) ۱) نړۍ، دنیا؛ ۲) خلک؛ ۳) زمانه، روزګار؛ ٤) کاینات.

عالم[2] (ʕālim) ص. نر.م. (ج. عالمان، علماء)، پوه، پوهاند، د علم و پوهې څښتن.

عالمګیر (ʕālamgīr) ص. نر.م.ج. ۱) نړۍ وال، جهاني؛ ۲) هغه څوک چې دنیا فتح کړي.

عالي (ʕāli) ص.نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) لوړ، جګ؛ ۲) شریف، محترم؛ ۳) د لوی خدای یو نوم.

عام (ʕām) ص. نر.م.ج. ۱) د ټولو، د ګردو؛ ۲) عوام، خلک، د خاص ضد.

عام المنفعه (ʕāmulmunfaʕá) ص. نب. په عامي ګټې رسونې اړوند، د خلکو په ګټه.

عام فهم (ʕāmfáham) ص. نر. م. ج. عام فهمه، ساده، آسان.

عامل (ʕāmíl) ص. نر. م. ج. ۱) عمل کوونکی؛ ۲) نر. م. سبب، علت؛ ۳) کارګر؛ ٤) حاکم.

عاموالی (ʕāmwālay) نر. م. عمومیت، عموموالی، عامېدنه.

عامول (ʕāmawə́l) مص. مت. ۱) عمومي کول، عام کول؛ ۲) رواجول، رایجول.

عامه (ʕāmá) ص. نب. ۱) عام. د ټولو، عمومي، د عام مونث؛ ۲) عوام، خلک.

عامي (ʕā́mi) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) نالوستی، بې سواده، اُمي؛ ۲) مج. جاهل.

عامیانه (ʕāmyāná) ق. ۱) د عوامو په څېر؛ ۲) ص. نب. ولسي، د خلکو، د عامو خلکو.

عامېدل (ʕāmedə́l) مص. ل. ۱) عمومي کېدل؛ ۲) رواجېدل، مروجه کېدل.

عاید (ʕāyíd) نر. م (ج. عایدات) عائد ۱) راستنېدنه راګرځېدنه؛ ۲) واقع، پېښ؛ ۳) ګټه، دخل.

عایداتي (ʕāyidā́ti) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) د عاید، په عاید اړوند؛ ۲) د ګټې، د دخل.

عایق (ʕāyíq) ص. نر. م. ج. ۱) ستنوونی، خنډ، مخه نیوونکی، مانع؛ ۲) (فز.) هغه جسم چې بریښنا او تودوخه نه تېروي.

عایله (ʕāyilá) ښځ. م. ربغړ، واړه زاړه، کورنی، فامیل، عیال، عائله.

عبادت (ʕibādát) نر. م (عبادتونه) ۱) رب پالې، بندګي؛ ۲) لمانځنه؛ ۳) د خدای اطاعت.

عبادتځای (ʕibādatʒā́y) نر. م. د عبادت ځای، عبادت خونه.

عبادتي (ʕibādatí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) د عبادت، د لمانځنې؛ ۲) عابد، عبادت کوونکی.

عبارت (ʕibārát) نر. م (ج. عبارتونه) ۱) بیانونه، شرح کونګ؛ ۲) دالفاظو ترکیب؛ ٤) و ګ. پراګراف؛ ۵) انشاء.

عباسي (ʕabā́si) نر. م. عباسي ګل، یو ډول ګل دی چې رنګ یې سور یا ژېړ وي.

عباسی (ʕabāsáy) ښځ. م. ج. عباسي؛ ۱) نیمه پېړۍ پخوا یوه سکه وه چې ۱۲ ایکۍ یا ۱۲ پیسې کېده؛ ۳) ټنګه، تنګه.

عبث (ʕabás) ص. نب. ۱) بابېزه، بې ګټې، چټي، بېهوده؛ ۲) پرځای نه مصرفونه، سم نه لګونه.

عبثول (ʕabasawə́l) مص. مت. ۱) بابېزه کول، بې ګټې کول؛ ۲) پرځای نه مصرفول.

عبثېدل (ʕabasedə́l) مص. ل. ۱) بابېزه کېدل، بېهوده کېدل؛ ۲) سم نه لګېدل.

عبد (ʕabd) نر. م. (ج. عباد) ۱) بنده، د خدای جل جلاله بنده؛ ۲) مریی، غلام.

عبراني (ʕibrā́ni) ص. نب. یهودي، عبري، کلیمي، جهودي؛ ۱) ښځ. م. د یهودو لرغوني ژبه چې تورات په دغه ژبه نازل شوی دی؛ ۲) نر. م. ج. یهود، جهودان، عبراني؛ ۳) یو ډول لیک دی.

عبرت (ʕibrát) نر. م ۱) پانیات، پند؛ ۲) سنجونه.

عبرتناک (ʕibratnā́k) ص. نر. م. ج. د پند، د پانیات، د عبرت وړ، د پند وړ.

عبقریت (ʕabqaryát) نر. م. نبوغ.

عبور (ʕubū́r) نر. م. تېرېدنه، پورېوتنه، جاروتنه؛ عبورو مرور، تګ و راتګ، تېرېده راتېرېده.

عبهر (ʕabhár) نر. م. نرګس، د نرګس ګل.

عبیر (ʕabī́r) جن. یوه ماده ده چې ښه بوی لري او له مشکو، ګلاب او زعفرانو څخه مرکبه ده.

عتاب (ʕıtā́b) نر.م. ۱) خوشکه، قهر، غضب؛ ۲) ملامتونه، رټنه؛ ۳) ناز.

عتيق (ʕatī́q) نر.م.ج. ۱) زوړ، پخوانی، لرغونی، عتيقه، انتيک؛ ۲) آزاد شوی مریی.

عتيقه (ʕatiqā́) ص. نب. نر. ښځ. م.ج. زوړ، انتيک، پخوانی، لرغونی، څنډن.

عجالتاً (ʕıjā́latán) ق. ۱) د بيړې له مخې، د تلوار له مخې؛ ۲) سمدلاسه، ژر.

عجايبگر (ʕajāyıbgár) نر.م. موزيم.

عجب[1] (ʕajáb) ص. نر.ج. ۱) عجبه، عجيب، تعجب پاروونکی، د حيرانتيا؛ ۲) تعجب.

عجب[2] (ʕujb) نر.م. ۱) په ځان نازېدنه، ځان خوښونه؛ ۲) لويي، غرور، کبر، مرغوړنه.

عجز (ʕujz) نر.م. ناتواني، بې وسه کېدنه، ناتوانه کېدنه، بې وسي، انه، اجسکي.

عجله (ʕajalá) ښځ.م. بيړه، تلوار، شتاب.

عجم (ʕajám) ص. نر.م.ج. نا عرب؛ څوک چې عرب نه وي: ۱) ګونګی؛ ۲) پرحرف تکی اېښودل؛ ۳) امتحانول.

عجيب (ʕajī́b) ص. نر.م.ج. و ګ. عجب[1].

عدالت (ʕadālát) نر.م. ۱) نياوګلوي، انصاف؛ ۲) برابري، مساوات.

عداوت (ʕadāwát) نر.م. (ج. عداوتونه) دښمني، ميرڅي، بدي، کينه.

عدت (ʕıdát) نر.م. (ج. عدتونه) عده؛ ۱) شمېر، شمار؛ ۲) د حيض ورځې.

عدد (ʕadád) نر.م. (ج. عددونه، اعداد) شمېر، شمار، ۱) هغه کليمه چې شمېر بيانوي؛ يا: د شيانو يوې يا څو مجموعو ته عدد وايي.

عددي (ʕadadī́) ص. نب. نر. ښځ. م.ج. د عدد، په عدد اړوند، په عدد پورې تړلی.

عدس (ʕadás) نر.م.ج. نسک، نسکان، د باقلي د کورنۍ يو نبات دی.

عدسيه (ʕadasyā́) ښځ.م. (ج. عدسيې) هغه ښيښه يا شفاف محيط چې د دوو کروي سطحو يا يوې کروي سطحې او يوې مستوي په وسيله محاط شوی وي.

عدل (ʕádal) نر.م. ۱) نياو، انصاف، تيکنه؛ ۲) ساری، مثل؛ ۳) څوک چې شهادت يې د قبلېدو وړ وي.

عدليه (ʕadlyā́) ص. نب ۱) د عدل، په عدل اړوند؛ ۲) ښځ.م. د انصاف يا نياو ځای؛ ۳) د عدليې وزارت.

عدم (ʕadám) نر.م. نشتوالی، نابودي، نشت، د نه موجوديت حالت.

عدو (ʕadū́) نر.م. دښمن، ميرڅی، دښن، غليم.

عدول (ʕadū́l) مص. ل ۱) بېرته ګرځېدنه، له لارې ګرځېدنه؛ ۲) د قافيې د برابرۍ لپاره تصرف کول عدول بلل کېږي.

عده (ʕıdá) ښځ. م ۱) و ګ. عدت؛ ۲) شمېر، تعداد.

عديل (ʕadī́l) ص.نر.م.ج ۱) برابر، سيال، ورته؛ ۲) نر.م.ج. د کجاوې د يوې خوا سپرلی.

عذاب (ʕazā́b) نر.م. (ج. عذابونه) تکليف، ځور، شکنجه، ربړ، زحمت.

عذابول (ʕazābawā́l) مص. مت. ځورول، ربړول، تکليفول.

عذابېدل (ʕazābedā́l) مص.ل. ځورېدل، ربړېدل، په کړاو اخته کېدل.

عذر (ʕuzar) نر.م. (ج. عذرونه) ۱) بانه، بهانه؛ ۲) زاري، ننواتې، معذرت؛ ۳) پرده، چاره؛ ٤) پالنه؛ ٥) حيض لرنه.

عذرمن (ʕuzarmán) نر.م.ج. معذور، عذرجن.

عرابه (ʕarābá) نبڅ. م. (ج. عرابې) ارابه، پهل، ورګړ؛ د موټر او ګاډي ارابه.

عراده (ʕarādá) نبڅ. م. ۱) و ګ. عرابه؛ ۲) منجنیق ته ورته یوه جګړه ییزه آله وه؛ ۳) عدد، دانه.

عرش (ʕarš) نر. م ۱) پلاز، د پاچا تخت؛ ۲) کرسي؛ ۳) د خدای (ج) پرتم او کبریایي تصویر؛ ٤) خیمه ۵) چتر، سایوان؛ ٦) چت، پشتول.

عرصات (ʕarasāt) نر. م. له قیامت، لویې ورځې، د قیامت له ورځې او د محشر له سارا څخه کنایه.

عرصه (ʕarsá) نبڅ. م. (ج. عرصې، عرصات) د کور غولی (انګړ، انګڼ)، ډاګ، میدان.

عرض[1] (ʕarz) نر. م. (ج. عرضونه) پسور، بر، سور، د طول خلاف؛

عرض[2] (ʕaráz) نر. م. ۱) هغه څه چې قایم بالغیر وي، نابنستیزه کیفیت؛ ۲) عارضه، ناجوړي؛ ۳) پېښېدونکی؛ ٤) بې دوامه شی ۵) سردار، د لښکر مشر؛ ٦) متاع، د خرڅلاو شی.

عرضاً (ʕárzán) ق. په عرض سره، د سور له مخې.

عرض بېګي (ʕarzbegī) ص. نر. م. عریضه اخیستونکی، عرض اخیستونکی.

عرض والا (ʕarzwālā́) ص. نب. عرض کوونکی، چا چې عرض کړی وي.

عرضه (ʕarzá) نبڅ. م. ۱) څرګندونه، ښکاره کونه ۲) اق. د تقاضا ضد، د خرڅلاو لپاره د یوه شي وړاندې کول.

عرضي (ʕarzí) ص. نب. نر. نبڅ. م. ۱) عارض، عرض کوونکی؛ ۲) په عرض یا سور اړوند.

عرعر (ʕarʕár) نر. م. ۱) غرنی سرو؛ ۲) هرهر؛ یو ډول چنار دی.

عرف (ʕurf) نر. م. ۱) شناخته؛ ۲) دود، دستور، رواج؛ ۳) ښه والی، ښېګڼه؛ ٤) خوی، عادت.

عرفان (ʕirfā́n) نر. م. ۱) پېژندنه؛ ۲) د حق معرفت، د حق تعالی پېژندنه؛ ۳) پوهونه او روزنه.

عرق[1] (ʕaráq) جن. خوله؛ ۱) څوړ، هره هغه مایع چې په ایشولو سره د تقطیر په ډول لاس ته راشي ۲) شراب؛ ۳) و ګ. خوله[2] ۱).

عرق[2] (ʕirq) نر. م. (ج. عروق) ۱) رګ؛ ۲) اصل؛ ۳) نژاد؛ ٤) ریښه، جرړه.

عرق النسا (ʕirqunasā́) نبڅ. م. سیاټیک.

عروج (ʕurū́j) نر. م ۱) پورته خواته تلنه؛ ۲) لوړتیا، لوړوالی، پورته والی، ترقي.

عروض (ʕorū́z) نر. م. ۱) د شعر میزان؛ ۲) د بیت د لومړي مسرې وروستی رکن؛ ۳) د کلام مضمون؛ ٤) دغره لاره؛ ۵) عرضه کول.

عروضي (ʕarūzí) مص. نر. نبڅ. م. د عروض په عروض اړوند.

عریض (ʕarī́z) ص. نر. م. ج. ۱) پلن، سورور، پسورلرونکی؛ ۲) د شعر یو بحر دی.

عریضه (ʕarizá) نبڅ. م. (ج. عریضې) ۱) عرض پاڼه، د عرض پاڼه.

عریضه چي (ʕarizačí) ص. نر. م. ج. عارض، د عریضې خاوند، عرض کوونکی.

عزت (ʕizát) نر. م. درناوی، احترام، ګرانښت.

عزت النفس (ʕizatunáfs) نر. م. خپل ځان (آب و حیثیت) ته په درنښت کتنه.

عزتمن (ʕizatmán) ص. نر. م. ج. پتمن، عزتناک، عزتي، قدرمن.

عزل (ʕázal) نر. م. معزوله، بېکاره کونګ، له کاره ایستنه، ګوښه کول، شړنه.

عزلت (ʕuzlát) نر. م. له خلکو لیرې ګرځېدنه، ګوښه ګیري.

عزم (ʕázam) نر. م. اراده، قصد، انګځه.

عزیز (ʔaziz) ص. نر.م. ۱) د یوه قوم خاوند؛ ۲) ګران، محبوب؛ ۳) محترم؛ ٤) برلاسی، زورور؛ ۵) دالله یو نوم دی؛ ۶) خپل، خپلوی.

عزیزتوب (ʔaziztób) نر.م. عزیزګلوي، عزیزوالی، عزیزداري، عزیزي، عزیزولي.

عزیمت (ʔazimát) نر.م. ۱) هوډ، انګخه، نیت، اراده، قصد؛ ۲) افسون، دم، پاړو.

عسرت (ʔusrát) نر.م. تنګسه، ښکالوه، سختي.

عسکر (ʔaskár) نر.م. ج ۱) ژوبلور، سرتېر، سرباز ۲) پوځ، فوځ؛ ۳) مج. تکړه او امر منونکی.

عسکرکوټ (ʔaskárkōṭ) نر.م. چونۍ، چاونۍ، قشله، کمپ، لښکرګاه.

عسکري (ʔaskari) نب. نر. ښځ. م. ۱) د عسکر، په عسکر اړوند؛ ۲) په اردو اړوند؛ ۳) ښځ. م. نظامي چوپړ، د سرتېري خدمت؛ ٤) نر. م. یو ډول خوندور کندهاري انګور دي.

عسکریت (ʔaskəryát) نر.م. ۱) عسکرتوب؛ ۲) د وطن د ساتنې لپاره د جګړې د فن د زده کړې مکلفیت او په دې اړوند د دندو ترسره کول.

عسل (ʔasál) جن. و ګ. ګبین.

عشاء (ʔišá) نر.م. ښځ. م. ماخوستن، ماسخوتن.

عشاء رباني (ʔašāırabāní) ښځ.م. عشای رباني، حلولیت، حلولیه، د عیسویانو له نظره مسیح ته د خدای مېلمستیا ده.

عشاري (ʔašārí) ص. نب. نر. ښځ. م. عشاریې پورې اړوند، اعشاري کسر.

عشاریه (ʔašārıyá) ښځ. م. خال، اعشاریه؛ ۱) په لسو یا عشر اړوند؛ ۲) عشاریه کسر: هغه کسر چې د واحد له یوه یا څو برخوخخه جوړ وي؛ عشاري عدد: هغه عدد چې له صحیح عدد او عشاري څخه جوړ وي

عشر (ʔušár) نر.م. ۱/۱۰، لسمه، لسمه برخه، له لسو څخه یوه.

عشرت (ʔišrát) نر.م. (ج. عشرتونه) ۱) عیش، چرچې، ښه ژوند؛ ۲) دوستي؛ ۳) صحبت.

عشق (ʔišq) نر.م. ۱) مینه، دوستي، ګرانښت؛ ٤) جنسي جذبه یا ددې اقناع؛ ۵) چا ته چې یو شی یا څوک ډېره په زړه پورې وي.

عشوه (ʔišwa) ښځ. م. ۱) نخره، ناز، مکیز، قنج، کرشمه؛ ۲) ناځرګنده چاره، پټ چار.

عشیره (ašíra) ښځ. م. د اتنیک جوړښت یو واحد دی، چې په پښتو «خېل» ورته وایي، د څو عشیرو مجموعې ته طایفه وایي.

عصا (ʔasá) ښځ. م. ۱) امسا، لکړه، د لاس لرګی؛ ۲) د پاچهۍ نخښه، شاهي علامه.

عصاره (ʔusārá) جن. ۱) شیره، څوښه؛ ۲) د مېوې اوبه چې په فشار سره راایستل شوې وي.

عصب (ʔasáb) نر.م (ج. عصبونه، اعصاب) لوبه یا وړه رشته ده چې په بدن کې له عصبي سیستم سره ارتباط لري.

عصباني (ʔasabāní) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. خوشکتی، ترله وتلی، عصبي، قهرجن.

عصب پوهنه (ʔasábpōhána) ښځ. م. نیورولوژي په طب کې د اناتومۍ هغه څانګه چې د عصبي سیستم او د هغه له ناروغیو سره سروکار لري.

عصبي (ʔasabí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) خوشکتي عصباني، قهرجن؛ ۲) متعصب؛ ۳) د عصب، په عصب اړوند، په عصبي سیستم اړوند.

عصر (ʔásər) نر.م. ۱) مازدیګر، مازیګر، لرمل؛ ۲) پېړۍ؛ ۳) دهر، روزګار؛ ۶) کنبیکښل.

عصري (ʔasrí) ص. نب. نر ښځ. م. ج. ۱) د وخت و عصر، په عصر اړوند؛ ۲) له وخت و زمان سره

برابر؛ ۳) مج. نوی، موډرن، لوکس.

عصریت (ʕasrıyắt) نر.م. عصري توب، تجدد، عصري والی، له عصر سره سم حرکت.

عصمت (ʕısmát) نر.م. ۱) سپین لمني، عفت، سپېڅلتوب؛ ۲) له گناه څخه د نفس ساتنه.

عصیان (ʕısyắn) نر.م. ۱) طاعت ترک کول؛ ۲) نافرماني، سرغړونه.

عضلوي (ʕazlawí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د عضلې، په عضله اړوند، د غړي.

عضله (ʕazalá) ښځ. م. (ج. عضلات، عضلې) غړی، د بدن غړی، موږک، ماهیچه، مږه.

عضو (ʕuzwá) ښځ. م. عضوه، غړی؛ ۱) اندام، د بدن یوه برخه؛ ۲) د یوې ټولنې یا اداري غړی.

عضوي (ʕuzwí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) د عضو، په عضو اړوند؛ ۲) د کیمیا په هغې څانگې اړوند چې د کاربون له ترکیبو سره سر و کار لري، له ژوندی اورگانیزم څخه مشتق شوی وي.

عضویت (ʕuzwıyắt) نر.م. ۱) د عضو توب صفت لرنه؛ ۲) غړیتوب؛ ۳) دغړیتوب پیسې.

عطا (ʕatắ) ښځ.م. عطاء، بخښښ، بخښنه، ورکړه، بخشش.

عطار (ʕatắr) نر.م. ۱) عطاري، عطر پلورونکی؛ ۲) پساري.

عطالت (ʕatālắt) نر.م. ۱) وزگارتیا، لټي؛ ۲) فز. اینرشه، د جبر قوت یا خاصیت، د قوي په مقابل کې د جسم مقاومت.

عطر (ʕátar) جن. (جن. عطرونه) ۱) یوه ماده ده چې ښه بوی لري؛ ۲) ښه ورږم، خوشبویي.

عطف (ʕatf) نر.م. ۱) راگرځېدنه؛ ۲) کوم څه ته مایل کېدنه؛ ۳) ربط، د عطف د حرف په وسیله یوې کلیمې ته له مخکښې کلیمې سره ربط ورکول.

عطوفت (ʕutūfát) نر.م. مینه، محبت، دوستي مهرباني، شفقت.

عطیه (ʕatıyá) ښځ. م. (ج. عطیې) بخشش.

عظمت (ʕazamát) نر.م. ۱) لویي، ستروالی، لویوالی؛ ۲) پرتم، اکوب، شان و شوکت.

عظمی (ʕuzmā́) ص. ښځ. م. ج. اعظمه، ستره، عظیمه، تر ټولو لویه.

عظیم (ʕazím) ص. نر.م. ج. ستر، غټ، لوی.

عظیم الجثه (ʕazímuljusá) ص. نب. تنه ور، د غټې تنې یا ستر بدن خاوند.

عفت (ʕıfát) نر.م. ۱) پاکي، پاک لمني، عصمت؛ ۲) پرهېزگاري؛ ۳) شهوت ترک کول.

عفو (ʕáfwa) ښځ. م. (ج. عفوې) عفوه، بخښنه، د چا له گناه څخه تېرېدنه.

عفونت (ʕufunát) نر.م. ۱) فاسدېدنه، خوسا کېدنه؛ ۲) نر.م. بدبویي.

عفوني (ʕafūní) ص. نب. ښځ. م. ۱) فاسدېدنه؛ ۲) بدبویي؛ ۳) خوند او بوی بدلېدنه.

عفیف (ʕafíf) ص. نر.م. ج. ۱) پارسا، ستانه، دیندار؛ ۲) سپین لمنی، پاک لمنی.

عقاب[1] (ʕuqắb) نر.م. گربت، گوربت، یو پیاوړی، غټ و چټک الوتونکی ښکاري مرغه دی.

عقاب[2] (ʕıqắb) نر.م. عذاب، څور، شکنجه.

عقاید (ʕaqāíd) نر.ج. ۱) د عقیده جمع؛ ۲) هغه علم چې اسلامي حقه عقاید ښیي.

عقب (ʕaqíb) ق. و گ. شا ۱).

عقبی (ʕuqbắ) ښځ. م. ۱) آخرت، بله دنیا، ابدي دنیا؛ ۲) جزا، د عمل سزا؛ ۳) قیامت.

عقد (ʕaqd) نر.م. ۱) تړنه؛ ۲) غوټه ورکول؛ ۳) عهد و پیمان ټینگول.

عقده (ʕuqdā́) ښځ. م. ۱) غوټه، گره؛ ۲) په زړه کې قهر، درد و محرومیت پیدا کېدنه؛ ۳) ضمیري تکرونه؛ ٤) وسواس، کرکه.

عقربک (ʕaqrabák) نر.م. د گړۍ ستن، د ساعت ښوونکې ستنه، وړه ستنه.

عقل (ʕáqəl) نر.م. (ج. عقلونه) ۱) سد، هوښ، د ښو او بدو د تمیز و بېلولو قوه؛ ۲) د سم قضاوت وړتیا؛ ۳) هوښیاري، فهم.

عقلمن (ʕaqalmə́n) ص. نر.م.ج. هوښیار، پوه، عقلمند، عاقل، د عقل څښتن.

عقلمند (ʕaqalmənd) ص. نر.م. و گ. عقلمن.

عقلي (ʕaqlí) ص. نب. نر. ښځ. م. په عقل اړوند، له عقلي اصولو سره سم، د سد، د هوښ.

عقلیه (ʕaqlıyā́) ص. نب. و گ. عقلي.

عقیدت (ʕaqidat) نر.م. ۱) عقیده لرنه، ارادت لرنه، یقین لرنه؛ ۲) ایمان، دین.

عقیدتمن (ʕaqidatmə́n) ص.نر.م.ج. عقیدتمند ارادتمند، د عقیدې او احترام لرونکی.

عقیده (ʕaqidā́) ښځ. م. (ج. عقیدې، عقاید) ۱) گروهه؛ ۲) باور، ایمان؛ ۳) مج. رأی، رایه؛ ٤) هغه څه چې انسان پرې اعتقاد لري.

عقیده من (ʕaqidamə́n) ص. نر.م.ج. عقیده لرونکی، معتقد.

عقیق (ʕaqíq) نر.م.ج. یو ډول سور قیمتي غمی یا کانی دی.

عقیقه (ʕaqiqā́) ښځ. م. (ج. عقیقې) ۱) د نوي زېږېدلي انسان یا ژوي د نس ویښتان؛ ۲) هغه پسه چې د کوچني د زېږېدو پر اوومه ورځ د هغه د سرخریلو په مناسبت قرباني کېږي.

عقیم (ʕaqím) ص. نر.م.ج. ۱) شنډ، شنډه؛ ۲) بې حاصله، بې ثمره.

عقیمول (ʕaqimawə́l) مص. مت. ۱) شنډول، سړی یا ښځه له اولاده اچول؛ ۲) بې ثمره کول.

عکاس (ʕakā́s) ص. نر.م. (ج. عکاسان) عکس اخیستونکی، فوتوگرافر، څېره اخیستونکی.

عکاسي (ʕakāsí) ښځ.م. ۱) عکس اخیستنه، د عکاس دنده، فوتوگرافي؛ ۲) نر.م. یو اغزي لرونکې ونه ده چې سپین یا ژېړ گلان کوي.

عکس (ʕákas) نر.م. ۱) اړول، په بل مخ اړول؛ ۲) څېره، انځور، تصویر، فوتو، فوتوگراف.

عکس العمل (ʕaksulʕamál) نر.م. غبرگون، رد عمل، د عمل ځواب، متقابل عمل، ورگرځونه.

عکس و تبدیل (ʕākasutabdíl) نر.م. (بد.) په یوه بیت کې د لومړۍ فقرې کلمې په دویمه فقره کې کېداسې واړول شي چې د لومړۍ فقرې متضاده مانا افاده کړي عکس و تبدیل ورته وایي.

عکس و طرد (ʕāksutárd) نر.م. د بیت لومړی نیم بیتی پر دوو مساوي برخو وویشل شي او وړاندېنۍ برخه یې په دویمه نیم بیتي کې وروسته او دویمه برخه یې په دویم نیم بیتي کې وړاندې راشي.

عکه (ʕāka) ښځ. م. کشکره، گیړکه، عککه، یوه مرغۍ ده چې تورې او سپینې بڼکې لري.

علاج (ʕılā́j) نر.م. (ج. علاجونه) ۱) درمل کول، درملنه؛ ۲) معالجه؛ ۳) سرشته، چاره کونگ.

علاف (ʕalā́f) نر.م. واښه خرڅوونکی؛ څوک چې غله یا اوړه رانیسي او خرڅوي یې.

علاقه (ʕalāqā́) ښځ.م. (ج. علاقې) ۱) هغه څه چې انسان زړه پرې تړلی وي؛ ۲) مج. مینه، محبت ۳) اړیکې، تړاو، پیوند؛ ٤) سیمه، ولکه.

علاقه دار (ʕalāqadā́r) ص. نر.م. د يوې سيمې اداره کوونکی چې رتبه يې له ولسواله راکښته وي.

علاقه داري (ʕalāqadārí) ښځ. م. له ولسوالی راکښته يو اداري تشکيل دی.

علاقه مند (ʕalāqamə́nd) ص. نر.م.ج. علاقمند، لېوال، مينه وال، علاقه لرونکی، شوقمن.

علامت (ʕalāmát) نر.م (ج. علامتونه، علامات) نښه، نښان، نخښه؛ نښکه، علامه، سمبول.

علامه (ʕalāmá) ص. نب. سترپوه، غټ عالم، بې ساري عالم.

علاوه (ʕalāwá) ص.نب. سربېره، زيات، اضافه.

علت (ʕılát) نر.م. (ج. علتونه) ۱) سبب، عامل، موجبه، جهت، وجه، دليل؛ ۲) عيب؛ ۳) بهانه، عذر؛ ٤) ناروغي؛ ۵) ابت، آفت.

علتي (ʕılatí) ص.نب. ۱) سببي، دعلت، د عامل، د موجبې؛ ۲) نر. ښځ. م.ج. د يوه جرم يا خطا يا نقص يا نقيصې لرونکی.

علم[1] (ʕalám) نر.م. (ج. علمونه) ۱) علم شريف، جنډه، يو بيرغ دی چې په عسکري کې يو غونډ ته ورکول کېږي او د اردو شرف تمثيلوي؛ ۲) ص. نر. هغه نوم چې يو څوک پرې مشهور وي.

علم[2] (ʕílm) نر.م. پوهنه، پوهه، معرفت، بصيرت، حکمت، معلومات، يقين.

علماء (ʕulamā́) ص. نر.م. ۱) پوهان، پوهاندان، عالمان؛ ۲) ملايان، مذهب پوهان.

علم الجمال (ʕıluljamā́l) نر.م. و گ. ښکلاپېژندنه.

علم الحيات (ʕılmulhayā́t) نر.م. و گ. بيولوجي.

علم اليقين (ʕılmulyaqín) نر.م. هغه يقين چې په دليل يا متواتر روايت حاصلېږي.

علمبردار (ʕalambardā́r) ص. نر.م.ج. مشر، مخکښ، د سر سړی، د يوه کار سرکرده.

علم و خبر (ʕılmūxabár) نر.م. ۱) کلمه چې يو مامور بلې موسسې ته تبديلېږي، نو هغه ته د مسووليت نه لرلو يا لرلو په نامه يوه پاڼه ورکوي چې علم وخبر ورته وايي؛ ۲) يو اطلاعاتي لنډيز.

علمي (ʕılmí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. علميه، د علم، د پوهې، په علم و پوهې اړوند، ساينسي، د معرفت، د حکمت.

علميت (ʕılmıyát) نر.م. پوهه، لياقت، پوهنه، استعداد، علم و معرفت لرنه.

علناً (ʕalanán) ق. په ښکاره، په څرگنده، په ډاگه.

علني (ʕalaní) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ښکاره، څرگند، جوت.

علنيت (ʕalanyát) نر.م. څرگندتيا، ښکاره توب، جوت تيا.

علوم (ʕulū́m) نر.ج. ۱) دعلم جمع، علمونه، پوهنې؛ ۲) ساينس، کيميا، بيولوجي، فزيکس.

علوي[1] (ʕulawí) ص.نب. نر. ښځ. م. ج. د سفلی ضد، لوړ، برنی.

علوي[2] (ʕalawí) ص.نب.نر.ښځ.م. (ج. علويان) حضرت علي (رض) ته منسوب يا له نسله.

على الخصوص (ʕálalxusū́s) ق. په ځانگړې توگه، په تېره، مخصوصاً، په تېره بيا.

على المطلوبه مصادره (ʕalalmatlūbəmusādará) ښځ.م. (من.) د مغالطې يو شکل دی چې په بالواسطه تعليلاتو کې منځ ته راځي.

عليت (ʕılıyát) نر.م. هغه اړيکې چې د دوو شيانو ترمنځ موجود دي.

عليحده (ʕalāhıdá) ص.نب ۱) بېل، جلا، گوښې؛ ۲) ق. ځانله، ځانگړی؛ ۳) اضافه، اضافي.

عليل (ʕalīl) ص. نر.م.ج. ۱) ناروغ، ناجوړه؛ ۲) ناروغي کمزوري کړی.

عليم (ʕalīm) ص. نر.م.ج. (ج. علماء) عالم، پوه، د علم څښتن.

عليه (ʕláyhí) ۱) پر هغه، پرې، په هغه باندې؛ ۲) پرضد، پرخلاف، مخالف.

عمارت (ʕımārát) نر.م (ج. عمارتونه) ۱) ودانی، ابادي، کور؛ ۲) ابادونه، جوړول.

عمده (ʕumdá) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) مهم؛ ۲) غټ، کلي ۳) د باور شی؛ ٤) د پرچون ضد.

عمر (ʕúmar) نر.م. (ج. عمرونه) ۱) منگ، وگ. سن؛ ۲) ژوند، حيات.

عمران (ʕımrā́n) نر.م. وداني، آبادي.

عمره (ʕumrá) ښځ. م. وړوکی حج. حج صغير.

عمري (ʕumrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د عمر، د تل لپاره، د ټول عمر لپاره.

عمق (ʕumq) نر.م. ۱) ژورتيا، ژوروالی؛ ۲) د دښت لېرې ساحه چې نه ښکاري.

عمل (ʕamā́l) نر.م. (ج. عملونه، اعمال) ۱) چار، کار، کړنه؛ ۲) کړه وړه، خوی، اخلاق، عادت.

عملاً (ʕámálán) ق. د عمل له مخې، په عملي توگه په عملي دول.

عملنامه (ʕamalnāmá) ښځ. م (ج. عمل نامې) ۱) د عمل و سلوک نتيجه؛ ۲) دعمل و اخلاقو پانه؛ ۳) د اسلامي عقيدې په اساس هغه پانه ده چې د بنده عملونه په کې ليکل شوي دي.

عمله (ʕamalá) ښځ.م. د عامل جمع، کارگران، کار کوونکي، عمله و فعله.

عملي (ʕamalí) ص.نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) پلی، د پلی کېدو، تطبيقي، د اجرا، د عمل، په عمل اړوند.

عمليات (ʕamalyā́t) نر.ج. ۱) عملونه، کړنې، تطبيقات؛ ۲) آپرېشن، د جراحي عمل سرته رسونه؛ ۳) حربي او نظامي چارې، جنگ جگړه.

عملي کېدل (ʕamalīkedā́l) مص.ل. ۱) پلی کېدل، اجرا کېدل، تطبيقېدل؛ ۲) معتادېدل، روږدېدل.

عمليه (ʕamalyá) ښځ. م. عمل، چاره، جريان.

عمود (ʕumū́d) نر.م. ص. ۱) پايه، متهه، ستنه؛ ۲) د قوم مشر؛ ۳) هـ. عموده کرښه، هغه طول چې د شاقول د تار په امتداد وي.

عمودي (ʕumūdí) ص.نب.نر.ښځ.م. سم، سيخ، نيغ، د عمود، په عمود اړوند، عمود غوندې.

عموم (ʕumū́m) نر.م.ج ۱) ټول، عام، واړه، گرده؛ ۲) هغه څه چې په ډېرو شيانو کې ليدل کېږي.

عموماً (ʕumū́mán) ق. بالعموم، په عمومي توگه، زياتره، په عام دول.

عمومي (ʕumūmí) ص. نب.نر. ښځ. م. د عموم، د عام، د زياترو، ټول، گرده؛ عموم ته منسوب.

عموميت (ʕumūmyát) نر.م. ۱) عاموالی، کلي توب؛ ۲) رواج، تعميم.

عمه (ʕamá) ښځ. م. ترور، د پلار خور

عميق (ʕamíq) ص. نر.م. ج. ژور، عمق لرونکی.

عناب (ʕunā́b) نر.م. مرخنی، د بېرې غوندې يوه ونه ده چې سنځلې په ښهر مېوه کوي.

عناد (ʕınā́d) نر.م. ۱) ينگ، هود، آغور؛ ۲) ضد، غچ؛ ۳) دښمني؛ ٤) سرغړونه.

عنايت (ʕınāyát) نر.م ۱) احسان، انعام؛ ۲) ساتنه، حفاظت؛ ۳) نيت، قصد؛ ٤) توجه؛ ۵) اهتمام.

عنبر (ʕanbár) جن. ابهر، يوه غوړه خړه ماده ده چې ښه بوی لري او د عنبر نومي کب له کولمو يا گېډې څخه راايستله کېږي.

عنبري (ʕanbarí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) د عنبر، په عنبر اړوند؛ ۲) ښه بوی لرونکی، عنبرین.

عندليب (ʕandalíb) نر.م. چوڼی، بلبل، بلبله.

عنصر (ʕunsúr) نر.م ۱) اصل، آر؛ ۲) ماده، بسیط جسم؛ ۳) عناصر اربعه: باد، خاوره، اوبه او اور؛ ٤) ک. هغه جسم چې ټول له هغو اتمو څخه جوړ شوی وي چې یو اتومي عدد لري.

عنعنه (ʕanʕaná) ښځ. م. (ج. عنعنې) ۱) روایت، نقل؛ ۲) دود، رسم، رواج، دستور، عرف، لاره، تره.

عنقا (ʕunqá) نر.م. ورک مرغه، «سیمرغ»؛ یو افسانوي ستر مرغه دی.

عنقريب (ʕanqaríb) ق. ژر، ژر به... نږدې، ژر تر ژره به...

عنکبوت (ʕánkabut) نر.م. وګ. غڼې.

عنوان (ʕ(u,ı)nwán) نر.م. ۱) سرلیک، سرنامه؛ ۲) سریزه، مقدمه؛ ۳) ننبه، ننباني، پته.

عواطف (ʕawātíf) ښځ. م. ۱) د عاطفه جمع؛ ۲) انفعال (خوښي او ویر) چې د بر لې په مجرده او بسیطه توګه پاته کېږي.

عوام (ʕawám) نر.ج. د (عامه) جمع، وګړي، خلک؛ د یوې ټولنې یا هېواد اکثریت.

عوام فريب (ʕawámfaríb) ص. نر. م. ج. عوام غولوونکی، د خلکو تېرایستونکی، دیماګوګ.

عوامل (ʕawāmíl) نر.م. د عامل جمع ۱) کاریګران؛ ۲) د کار غوایان؛ ۳) فاکتوررون.

عوامي (ʕawāmí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ولسي وګړنیز، د خلکو، د وګړو، د عوامو.

عود (ʕud) نر.م. ۱) لرګی؛ ۲) له وني څخه پرې شوی ښاخ؛ ۳) د هند و هندوچین د سیمو یو ډول ونه ده چې له لرګي څخه یې د سوځېدلو په وخت ښه وږم ولاړېږي؛ ٤) د موسیقي یوه تاریزه او لیندۍ والا آله ده.

عورت (ʕawrát) نر.م. ۱) پټه ځای، شرمځای؛ ۲) تناسلي آله؛ ۳) ښځه.

عورته (ʕawráta) ښځ. م. وګ. اورته.

عوض (ʕıwáz) نر.م. ۱) بدل، الش، یو شی د بل شي په بدل کې ورکول؛ ۲) بدل، موخی.

عوضي (ʕıwazí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) ځای ناستی، جانشین؛ ۲) موخی؛ ۳) په عوض اړوند.

عهد (ʕáhd) نر.م. ۱) ژمنه، قول، وعده؛ ۲) تړون، بندڼ؛ ۳) زمان، روزګار؛ ٤) وفا؛ ٥) قسم.

عهدنامه (ʕáhdnāmá) ښځ. م. تړون لیک، بندڼ لیک، د قرارداد پاڼه، لوزنامه.

عهده (ʕuhdá) ښځ. م. ۱) ذمه، غاړه؛ ۲) کفالت؛ ۳) مسوولیت؛ ٤) تړون، پیمان؛ ٥) مج. وظیفه.

عيادت (ʕıyādát) نر.م. د ناروغ لیدو ته تګ و د ناروغ پوښتنه کول.

عيار[1] (ʕıyár) نر.م. ۱) امتحان، ازمېښت؛ ۲) د سرو یا سپینو زرو د اندازې سنجول و مقیاس.

عيار[2] (ʕayár) ص. نر. ج. ۱) څوک چې د بېرتګ وراتګ کوي؛ ۲) چمباز، تګ؛ ٤) په منځنیو پېړیو کې زموږ د هېواد یوه ډله چې کارېې ځواني کول، له ځانه تېرېدنه او کله د مذهب د اصولو یا فروعو سره لېوالتیا نه درلودل.

عياش (ʕayáš) ص. نر.م. ج. عیشي، میله باز، میله یي، چړچه یي.

عياشي (ʕayaší) ښځ.م. ۱) چړچې، میلې، عیش کول؛ ۲) وزګارتیا، لوچکي.

عيال (ʕayál) نر.م. (ج. عیالونه) ۱) ربغر، بال بچ، ښځه او اولاد؛ ۲) ښځه، ماندینه، کډه.

عیان (ʕ(a,ı)yā́n) ص. نر.م. ج. ۱) اوڅار، جوت، څرگند؛ ۲) په لېدلو باندې یقین؛ ٤) معاینه.

عیب (ʕayb) نر.م. (ج. عیبونه) ۱) نقص، نقصان، بدي، نیمګړتیا؛ ۲) بدنامي؛ ۳) ګناه.

عیبجن (ʕaybján) ص. نر.م. ج. ۱) عیبناکه، عیبي، نقصاني؛ ۲) مضر، ضررناکه.

عید (ʕid) نر.م. ۱) اختر؛ ۲) جشن، د جشن ورځ.

عیدګاه (ʕidgā́h) ښځ. م. اخترځی، هغه ځای چې په هغه کې د اخترونو لمونځونه کېږي.

عیسویت (ʕisawyát) نر.م. مسیحیت، عیسایت، د کریشتانیانو دین، نصرانیت، د حضرت عیسی (ع) دین، عیسوي دین.

عیش (ʕayš) نر.م. ۱) مزې، عشرت، چړچې؛ ۲) ژوند، ژوندون.

عین (ʕayn) نر.م. ۱) سترګه؛ ۲) د «ع» د توري اواز؛ ۳) ذات، نفس؛ ٤) خالص، واضح؛ ٤) چمتو؛ ۵) ص. نب. عیناً، عیني، کټ مټ، بشپړ، ورته، یو، یو شان؛ ٦) چینه.

عین الیقین (ʕaynulyaqı́n) نر.م. ۱) په سترګو د یوه شي لیدنه او د دې شي ماهیت په یقین سره درک کول ۲) تص. د لوی ښېښتن تعالی د ځینو صفتو د تجلیاتو شهود.

عینکې (ʕaynáke) ښځ. م. ج. سترګې، عینک، چشمې، چشمکې.

عیني (ʕayní) ص. نب. نر.م. ج ۱) په عین اړوند؛ ۲) سکه، سکنی؛ ۳) فل. مادي، په سترګو د لیدو وړ، آبجکتیف، آبژکتیف، آفاقي، د ذهني ضد.

عینیت (ʕaynyát) نر.م. ۱) په سترګو د لیدنې حالت، آفاقیت، د مادیت وصف؛ ۲) کټ مټ والی، یوراز توب؛ ۳) من. د عینیت او ذاتیت مبدا، د تفکر یو پرنسیپ دی.